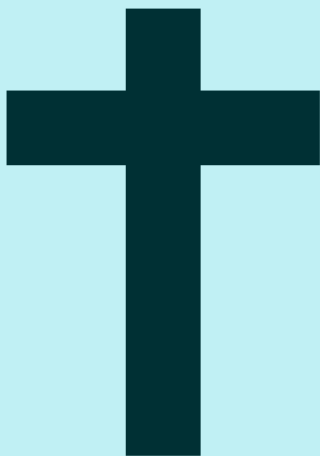

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Matiee	1
Maaku	36
Luku	57
Zãa	93
Zinao yãkea	118
Lomadeo	150
1 Kolenideo	166
2 Kolenideo	180
Galatio	189
Efesedeo	195
Filipideo	200
Kolosideo	204
1 Tesalonideo	208
2 Tesalonideo	211
1 Timotee	213
2 Timotee	218
Titu	221
Filemo	223
Ebeluo	225
Zaaki	237
1 Piεε	241
2 Piεε	246
1 Zãa	249
2 Zãa	254
3 Zãa	255
Yuda	256
Zia yã	258
Sou	277

MATIEE

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Matiee baona pɔ́ a kè ku zéze lán Maaku pɔ́wae:

Zāa da'ilena waasokɛa (3.1-12)

Yesu da'ilɛkɛa ní aà yǎao (3.13-4.11)

Yesu zíkɛa Galile, gu pɔ́ à waasokɛu bílae à yādané, à gyāeɔ gbāgbā (4.12-18.35)

Aà gɛa Yelusaléú (19-20)

I gēgēo, āsōa do taa, ɔ́ wà Yesu kù wà yādāaala wà aà dè. Aà bɔa gau yá bɔ́ ní sae, ɔ́ à bɔ́ m̀nò gbéɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibókii yá bɔ́lekè ní aà iao ní aà nɛgɔɔ yáo (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pɔ́ Yesu de a ù ò: Kíae mé Suabanae lá Lua a legbènéwa, wí mɛ ɔ́ Emanuéli. Bee m̀nè Lua kúwanɔ. Ɔme yá pɔ́ Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pápa.

Matiee Yesu yādanɛɔ káaa lee sɔɔ:

Yādaanɛ s̀sɪ́ musu lé kpala pɔ́ bɔ́ Lua kii gbéɔ luanaaikɛa ɔ́ɔwɛɛɛ (5-7).

Lɛdilea gbéɔ́ pɔ́ aa kpalapi baokpanéne (10).

Kpalapi asiiyá leɛŋané. Kpalapi ulea gía, āma a bɔ́ gupuuu ní gawio zléwa (13).

Kua ní k̀sɔ kpalapi guu (18).

Wɛɔba kpalapi mɔai (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kè guu, Yesu mé kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi Kíá ũ, mé àlɛ yādada gbéɔ́ pɔ́ aale gēɔne, ké aa e wàɔ de a seeladeɔ ũ gbéɔne.

Bui pɔ́ Yesu bɔ́ ní guu

(Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pɔ́ kēa Luayātaalaun ke:

² Ablahaũ Izaaki í, Izaaki Yakɔbu í, Yakɔbu Yuda í ní a v̄iɔ ní a dāunaɔ.

³ Yuda Pelezi ní Zelao í ní a na Tamaao, Pelezi Ezɔnɔ í, Ezɔnɔ Alaũ í. ⁴ Alaũ Aminadabu í, Aminadabu Naasɔ́ í, Naasɔ́ Salamɔ́ í, ⁵ Salamɔ́ Bɔazu í ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi í ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese í, ⁶ ɔ́ Yese kí Davidi í.

Davidipi mé Salomɔɔ í ní Uli nao, ⁷ Salomɔɔ Lɔbɔaũ í, Lɔbɔaũ Abia í, Abia Asa í, ⁸ Asa Yosafa í, Yosafa Yeholaũ í, Yeholaũ Ozia í. ⁹ Ozia Yoataũ í, Yoataũ Akazi í, Akazi Ezekia í, ¹⁰ Ezekia Manase í, Manase Amɔ́ í, Amɔ́ Yosia í, ¹¹ Yosia Yekɔnia í ní a dāunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbéɔ́ kùkù tárnɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ́ Babiloni gbɛa ɔ́ Yekɔniapi Salatieli í, Salatieli Zolobabeli í, ¹³ Zolobabeli Abiudu í, Abiudu Eliakiũ í, Eliakiũ Azɔɔ í. ¹⁴ Azɔɔ Zadoki í, Zadoki Akiũ í, Akiũ Eliudu í, ¹⁵ Eliudu Eleazaa í, Eleazaa Matana í, Matana Yakɔbu í, ¹⁶ ɔ́ Yakɔbu Maliama zá Yosefu í. Maliamapi mé Yesu pɔ́ wí mɛ Mesii í.

¹⁷ Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pɔ́ wà tà ní gbéɔ́ Babiloni, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za taa ní gbéɔ́ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie.

Yesu Kilisi ia

(Luk 2.1-7)

---

* 1:11 2Kia 24.15

18 Lá wà Yesu Kilisi ìn ke: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamaε. E àò gé zàkei à nɔsì ní Lua Nisína gbãao. 19 Aà gɔkpama Yosefupíá gbẽmaae, a ye widawào, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guue. 20 Gɔɔ pɔ àlɛ láasooke yápiwa, Dii malaikae bɔ mɔwà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, n̄su bílike n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia bɔ Lua Nisína kíie. 21 A ne'i gɔε ũ, ní tɔkpaè Yesu, asa a a gbéɔ bɔ ní duuna guu. 22 Bee kè pii, ké yá pɔ Dii dà ãnabiε a ò e ke à mè:

23 Nɔε léso mé a nɔsi,

i ne'i gɔε ũ,

wi tɔkpaè Emanueli.†

Tɔ bee mè Lua kúwanɔ.

24 Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi díleεwa, à a nɔpi sè. 25 Ama i aà dɔ nɔε ũo e à gè neɔgɔεpi iò. ɔ à tɔkpaè Yesu.

2

Saanyádɔnaɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ì Betelɛŭ* Yude b̄usuu kí Elodi gɔɔε. ɔ saanyádɔnaɔ bɔ gukpe oi aa mɔ Yelusaleŭ, 2 aa gbéɔ là aa mè: Né pɔ wa ì Yudaɔ kía ũ ku má ní? Wa aà saana è gukpe oie, ɔ wa mɔ kúleiè. 3 Ké kí Elodi yápi mà, à bílike ní Yelusaleŭdeɔ pii. 4 A Yuda sa'onkiaɔ ní Mɔzizi ikoyãdanedeɔ kãaa pii, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu. 5 Aa wèwà aa mè: Betelɛŭ, Yude b̄usuu laε. Asa lá ãnabi kèn ke:

6 Betelɛŭ pɔ kú Yudaɔ b̄usuu,

ní késãa Yudaɔ meεwiaoziò fá.

Asa n guu ɔ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbé Isailiɔne.†

7 ɔ Elodi saanyádɔnaɔ s̄isi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasá gbèamá. 8 ɔ à ní gbáε Betelɛŭ à mè: A ge népi gbεagbea ní laaio. Tó a aà è, à mɔ omεε, mapi s̄ó mí ge kúleè.

9 Ké aa kía yámà, ɔ aa dàzeu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yãa d̄aaané lɔ e à gè zè népi kúkiia. 10 Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa. 11 Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ɔ aa wùle ní gbεeu aa kúleè. ɔ aa ní àizeε kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní z̄s̄go lí'ɔ ḡinanao ní tulaletio. 12 Lua òné nana guu aasu b̄ole Elodi kíio, ɔ aa tà ní b̄usuu ní zé pãleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

13 An taa gbea Dii malaika bɔ mɔ Yosefuwa nana guu à mè: Fεle népi sé ní a dao, ní bàale tárínɔ Egipi, níɔ ku we e mà mɔ yá'onε lɔ, asa Elodi a népi wεεle à deε.

14 ɔ Yosefu fεle gwãasina, à népi sè ní a dao à tárínɔ Egipi. 15 A ku we e Elodi gè gàò. Bee kè ké yá pɔ Dii dà ãnabiε a ò e ke yáie à mè: Ma a né gbèsi Egipi.‡

16 Ké Elodi è saanyádɔnaɔ ònɔkèεε, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa d̄ó yá pɔ á gbèa saanyádɔnapiɔwa yáí, ɔ à gbéɔ z̄l, aa neɔgɔε pɔ kà wè pla ge i kaoo dède Betelɛŭ ní a bualoŭo pii. 17 Yá pɔ ãnabi Zelemii ò kè sa à mè:

18 Wà wii gbãa mà Lama,

wàle óɔɔ, wàle búbuape.

Laseli mé lé a néɔ óɔɔ,

à gĩ awamai, asa aa ku loo. §

¹⁹ Ké Elodi gà, § Dii malaikapi bò mò Yosefuwa Egipi nana guu ²⁰ à mè: Fèlè népi sé ní a dao, ní tárnò Isaili bùsuu, asa gbé pò aalè népi wèo gàga.

²¹ ¶ à fèlè népi sè ní a dao à tárnò Isaili bùsuu. ²² Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gbèu, zòlèa wekii vía aà kù. Lua yá'òè nana guu, § à tà Galile bùsuu, ²³ à gè zòlè wéle pò wí mè Nazaleti. Beewa yá pò ànabiò ò kè, aa mè: Wàli mèè Nazaleti gbé.

3

Zāa Da'ilena waasokèa

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

¹ Bee gbèa Zāa Da'ilena mò Yude gbáau, àlè waasokè ² à mè: A nòselilè, kpala pò bò Lua kíi kà kái. ³ Zāapi yá § ànabi Isaia ò yāa à mè: Kpàwakena loo ma do gbáau, àlè mè à zèkèkè Diie, à zéwewenao pooè súsu.*

⁴ Zāapi lo yiongo ká pòkasaò daa, mé i báa sántilii do a pi.† Kwa ní zó'io mé aà pòblea ũ. ⁵ Wíò bòlè Yelusaleŭ ní Yude gupiiò ní Yuudè dòòio, wíò gé aà kíi. ⁶ Wí ní yāvái o gupuau, § i ní da'ilekè Yuudèi.

⁷ Ké Zāa è Falisiò ní Saduseò lé mó a kíi da'ilekèi dasidasi, § a òné: Gbènazín píligonaò! Déme òé à bàasi pòkúma pò Lua a bòbómáéi? ⁸ A nòselilèa yá kè, wíò dō kè a lilè. ⁹ Ké Ablahaŭ de á dezi káau ũ, ásu àò e bee mé a á bòo. Málè oé, Lua a fò gbèè beeò kè Ablahaŭ buiò ũ. ¹⁰ Mòo dilèa lízì kò. Lua a lí pò lé né maa io zò zu téue. ¹¹ Málè á da'ilekè á nòselilèa seela ũe. Ama gbèè a mò ma gbèa, aà iko demala, mi ka mà aà sabala sélèèò. ¶me a á da'ilekè ní Lua Nisínao ní téo.‡ ¹² A gbaana kúa a zì ésegbèkii. Tó a fà, a a pòwena ká a dōu, i a bísa ka té gasai guu.

Yesu da'ilekèa

(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

¹³ ¶ Yesu bò Galile à mò Zāa kíi Yuudèi aà a da'ilekè. ¹⁴ Zāa ye gí, à mè: Ma gbé pò má de ñ ma da'ilekè § n mò ma kíia? ¹⁵ ¶ Yesu wèwà à mè: Aò de màa gía, asa a maawanò beewae yákea a zéwa yái. ¶ à wèi. ¹⁶ Ké Yesu da'ilekè, à bùa gòò. Luabè wèaa, § à Lua Nisína è, àlè su lán felenawa, à ñe. ¹⁷ ¶ wà yá'ò mà bòo luabè à mè: Gbèè beeá ma Néé, má yeaazi, ma pò kèwà na. §

4

Yesu yōa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

¹ ¶ Lua Nisína gè ní Yesu gbáau ké Ibiisi aà yò. ² Yesu leyè fāane ní gwāasíno e gòò bla. Ké nòana lé aà de, ³ § kònidèpi sòàazi à mè: Tó Lua Néén n ũ, o gbèè beeò li pèè ũ. ⁴ Yesu wèwà à mè: A kèa Lua taalau wà mè, pòblea yá § gbènazína kuò adoo, sema yá pò Lua lé o píi.*

§ 2:18 Zel 31.15 * 3:3 Isa 40.3 † 3:4 2Kia 1.8 ‡ 3:11 Zln 2.3-4 § 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1

* 4:4 Iko 8.3

5 Ǿ Ibiisi aà sè gèò Lua wéleu, à aà zè Lua kpé misonaa, 6 a òè: Tó Lua Nén n ũ, ñ nzía zu zíle, asa a kēa láu Lua mè, a n yá'o a malaikaone aa òdama, ké nsu gēnale gbewao yáí.†

7 Yesu òè: A kēa Lua taalau b wà mè, nsuli Dii n Lua le ñ gwao.‡

8 Ǿ Ibiisi aà sè gèò b gbèsísi lesí maamaa musu, à dúnia bñsu pii òbè ní áizεεε 9 à mè: Má n gba beε piiε, tó n wule n gbεεu n misiiεmεε. 10 Ǿ Yesu òè: Géi Setáu! Asa a kēa láu wà mè: Kúle Dii n Luaε, níǾ zǒbleε ado.§

11 Ǿ Ibiisi aà tò we sa, § malaikaò mò òbaàle.

Yesu ǒkpaa a zítwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkpεu, § à tà Galile. 13 I zǒle Nazaleti bǒ, à gè zǒle ísida saε Kapεnaúε, Zabulǒni buiǒ ní Nefatali buiǒ bñsuu, 14 ké yá pǒ ānabi Isaia ò ke yáí à mè:

15 Zabulǒni buiǒ ní Nefatali buiǒ bñsu za ísia oi e Yuudē baale, Galile bñsu pǒ buipáleo kuupi,

16 an gbé pǒ kú gusiauǒ gupua zǒ è, gu ò bñsu pǒ kú ga lézipi deone sa.*

17 Za gǒ bee Yesu ná waasokeawa à mè: A òselile, kpala pǒ bǒ Lua kíi ká kái.†

18 Ké Yesu lé ò Galile isidai, à kpòwεnaǒ è gbēon pla, vǐi ní dāunaǒ, Simǒ pǒ wǐ mε Píε ní a dāuna Andeleεo. Aale táalu zu ísidapi guu. 19 Ǿ Yesu òné: A mò temazi, mí á ke gbēwεεlenaǒ ũ. 20 Wegǒ aa ní táaluǒ tò we, aa bǒ teaàzi. 21 Ké à gè aε, à gbēon pla páleo è, vǐi ní dāunaǒ b, Zebedee né Zaaki ní a dāuna Zāao. Aa ku gó'ilena guu ní ní mae Zebedeεpio, aale ní táaluǒ keke. Yesu ní sisi, 22 § aa ní mae tò gó guu wegǒ, aa bǒ teaàzi.

23 Yesu íǒ Galile bñsu keεle, í yādané ní lousisikpεo guu, í kpala pǒ bǒ Lua kíi baokpa, í gbéǒ gbágbā ní gyā bui piió ní kǒǒ pii. 24 Aà tǒ lí Sili bñsua pii, § wǐǒ mòé ní gbé pǒ aale gyā bui dasi ge wāwākeǒ ní táadeǒ ní gbakǒndeǒ ní εεǒ pii, § í ní gbágbā. 25 Wà bǒ Galile ní Wélemedenkwí bñsuo ní Yelusaleũo ní Yudeo ní Yuudē baaleo dasidasi, wà tēaàzi.

5

Báaadeon Yesu íwaǒ ũ

(Luk 6.20-23)

1 Ké Yesu gbé bílapio è, à dède sísíwa. Ké à zǒle, aà íwaǒ mò aà kíi, 2 § à ná yādaanéwa à mè:

3 Gbé pǒ aa ní gbāasaikε dǒ mé báaadeǒ ũ, asa kpala pǒ bǒ Lua kíi de ní pǒ ũε.

4 Pǒsiadeǒ mé báaadeǒ ũ,

asa Lua a ní sǒ níninéε.*

5 Ziabusanaǒ mé báaadeǒ ũ, asa aame aǒ dúnia vǐ.†

† 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16

§ 4:10 Iko 6.13

* 4:16 Isa 9.1-2

† 4:17 Mat 3.2

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11

6 Báaadeɔn yáze de nidenaɔ ũ,

asa aame aa ká.‡

7 Báaadeɔn wɛnadɔndedeɔ ũ,

asa Lua a wɛnadɔné.

8 Báaadeɔn nɔsepuadeɔ ũ,

asa aame aa wesi Luaɛ.§

9 Báaadeɔn íbele midenaɔ ũ,

asa wali oné Lua néɔ.

10 Báaadeɔn gbé pɔ wí íadamá yákea a zéwa yáio ũ,

asa kpala pɔ bɔ Lua kíi de ní pɔ ũ.

11 Báaadeɔn á ũ, tó wá á sɔsɔ mé wá íadawá, mé wá yāvái píi dɔwá ma yáí. 12 A pɔnakɛ, í yáalɔ, asa á asea aɔ zɔɔ luabe. Maa wá íadá ãnabi pɔ kú á ãaɔwa.

*Yesu íwaɔ mé wisi ní gupuaɔ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)*

13 Ame á wisi ũ dúniaɛ. Tó wisi í na sù tà, kpelewa wá ke à gɔ wisi ũ loi? A àie ví lo, sema wá kóle gbéɔ taa'owá bàasio.

14 Ame á gupua ũ dúniaɛ. Wéle pɔ wa kále sísi musu lí e àɔ ulɛaɔ. 15 Wili filia na wá pɛna kùlɛwáɔ. Wí di dauwaɛ, i gupu gbé pɔ kú uaɔne. 16 A gupu gbéne beewa, aai á maakeaɔ e, aai á Mae pɔ kú musu sáaukpa.*

Mɔizi ikoyá bɔɔlekea

17 Asu àɔ e ma mɔ Mɔizi ikoyá ní ãnabio yáɔ bādei no. Mi mɔ a kee bādeio, ma mɔ papaiɛ. 18 Siana mále oé, luabe ní dúniao a gɛ, áma Luayátaala wèšá néna ge a pɔ kelenae a bādeio, yápii a ke. 19 Ayámeto tó gbé yá pɔ wa dílepíɔ mɛndo gbàe, baa a pɔ pɔ késaańzi, mé í da gbéne aa ke maa, ade aɔ késaańzi kpala pɔ bɔ Lua kíi gbéɔ guue. Tó gbé kúa mé í dané maa sɔ, ade aɔ zɔɔ kpala pɔ bɔ Lua kíi gbéɔ guue. 20 Mále oé, tó á maa i de Mɔizi ikoyádanedeɔ ní Falisiɔlao, á gɛ kpala pɔ bɔ Lua kíi guuo.

Pɔkuma

21 A mà wa ò yáadeɔne aasuli gbēdeɔ. Gbé pɔ gbēdè, wa yákpalekeaànɔ.†
22 Mapi sɔ mále oé, gbé pɔ a pɔ pà a gbēdezi, à kà wá yákpalekeaànɔ. Gbé pɔ a gbēdee sɔsɔ kà wá geaànɔ gbāadeɔ kíi. Gbé pɔ ò a gbēdeee mīsaide sɔ à kà aá gé téu. 23 Tó n mɔ Lua gbai pɔ a gbagbakíi, mé à òngú wekíi ké n gbēdee yákuannɔ, 24 ñ n gba to sa'okíi ae we, ní ge awakpa gbépie gíá, ní ea su ñ sa'o sa. 25 Tó n íbee ye gennɔ yákpaleu, ke kpakpa keaànɔ na e aàɔ dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ni ke maaɔ, yákpalekenapi a n kpa dɔaiwaɛ, i n dakpeu. 26 Siana mále one, níyɔ bɔ weo e ñ ge ñ flabò. Baa tanga a gɔ tenzio.

Gbasíkea

27 A mà wá mɛ àsuli wúle ní gbɛpále nɔoɔ.‡ 28 Ama mapi mále oé, tó gbé nɔe gwá ní láasoo páleo, à gbásíkèaànɔn we kò. 29 Tó n ɔplaa wé mé tò ríle fu, bɔ ñ vūaa. N megue vūaaa maa de wá n mɛ búu zu téula. 30 Tó n ɔplaa mé tò ríle fu, zɔ ñ vūaa. N megue vūaaa maa de n mɛ búu taa téula.

‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4 * 5:16 1Píe 2.12 † 5:21 Bɔa 20.13 ‡ 5:27 Bɔa 20.14

*Gia nɔzi yá**(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)*

³¹ Wa ò lɔ, tó gbé lé gí a nazi, àà gínzila kpawà. § ³² Mapi s̄s̄ mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke à gbāsíkè no, àà zápi mé tò à gò gbāsíde ù. Tó gbé nɔ pɔ wà gii sè s̄s̄, à gbāsíkèè.

Lɛkea Luawa

³³ A mà wà ò yáadeɔne lɔ, aali lé pɔ aa kè Diiwa ke, aasuli bɔ a kpeo.*
³⁴ Mapi s̄s̄ mále oé, ásuli me á sí n̄ Luao seo. Asuli me á sí n̄ luabeoo, asa Lua kpalabaae, ³⁵ ge dún̄ia, asa Lua gbadibɔe, † ge Yelusaleù, asa Kíá z̄ɔ wéleè. ‡ ³⁶ Nsu me n̄ sí n̄ n̄ mioo, asa n̄ȳɔ f̄ɔ n̄ n̄ mikā m̄endo puakú ge n̄ a siakúo. ³⁷ Ali me ao ge aawo. Yá pɔ de beea b̄ Setáu kíie.

*Tɔsiamá**(Luk 6.29-30)*

³⁸ A mà wà m̄è wà wé flabo n̄ wéoo, swaa n̄ swaao. § ³⁹ Mapi s̄s̄ mále oé, ásuli gí taiinaio. Tó gbé n̄ s̄anke n̄ ɔplaa geeewa, n̄ n̄ ɔzeɛ pɔ d̄ɔè lɔ. ⁴⁰ Tó gbé ye n̄ danzii yákpalekenno, n̄ n̄ ulada toè lɔ. ⁴¹ Tó gbé teasidáne n̄ asoseɛ kiloo do, geoè kiloo pla. ⁴² Tó gbé wabikèma, n̄ àà gba. Nsu gbé pɔ ye pɔ s̄ama t̄eo.

*Yea ibeɛzi**(Luk 6.27-28,32-36)*

⁴³ A mà wà m̄è àò ye á gbédeezi, à za á ibeɛgu.* ⁴⁴ Mapi s̄s̄ mále oé, àò ye á ibeɛɔzi, à wabike gbé pɔ aai ìadawáɔne, ⁴⁵ ké à ḡɔ á Mae pɔ kú musu néo ù síana. Asa ì ìat̄e b̄o gb̄eváioɔne n̄ gb̄eɔmaa p̄iie, ì lou ma t̄aaesaideɔne n̄ t̄aaedeɔ p̄iie. ⁴⁶ Tó gbé pɔ yeázio ò á yezi, á àie e Lua kíie? Baa ɔsinao lí ke màao lé? ⁴⁷ Tó á gbé ò ì i f̄okpakpamá n̄t̄e, b̄ɔ á deò d̄áɔlai? Baa luayád̄onsaio lí ke màao lé? ⁴⁸ Aȳameto àò kú wásawasa lá á Mae pɔ kú musu kú wásawasawa. †

6*Gbé gbaa pɔ*

¹ A laaika á lousisiyákea gupuauzi. Asuli ke gb̄enazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae pɔ kú musu kíio. ² Tó n̄le taaside gba pɔ, n̄su n̄ a kpàwake lán m̄afilideɔwao. Aai ke lousisikpeo guu n̄ ḡaɛo, ké gb̄é e n̄ t̄onasi yáie. Síana mále oé, aa n̄ ài èn we kò! ³ Mpi, tó n̄le taaside gba pɔ, n̄su to n̄ ɔzeɛ d̄ɔ lá n̄ ɔplaa lé keo. ⁴ To n̄ gbadaa ke asiyyá ù, n̄ Mae pɔ asiyyá d̄ɔ i a fiabone.

*Wabikea**(Luk 11.2-4)*

⁵ Tó ále wabike, ásu àò de lán m̄afilideɔwao. Aaiɔ ye wabikea zea lousisikpeui n̄ zékpaao, ké gb̄é n̄ e yáie. Síana mále oé, aa n̄ ài èn we kò! ⁶ Mpi, tó n̄le wabike, ḡe n̄ kpea, ní gbata, ní wabike n̄ Mae pɔ kú we asii guuwa,* n̄ Mae pɔ asiyyá d̄ɔ i sinno. ⁷ Tó ále wabike, ásuli yábɔle dasi lán luayád̄onsaio wao. Aaiɔ e n̄ yábɔlea dasi mé a tó n̄ yá ká. ⁸ Asu àò deɛnwao, asa á Mae pɔ pɔ á a ni v̄i d̄ɔ e àò gé gb̄eaiwa. ⁹ Ali wabike à me: Wá Mae pɔ kú musu, to wà n̄ t̄ɔ kuaadoake d̄ɔ,

§ 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 Bɔa 21.24

* 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

10 to kpala pò b̀ò n k̀íi b̀o gupuaú,
wìo n p̀oèã k̀e d̀únia guu lá ẁi k̀e n k̀íiwa.

11 Wá gba ú pò wá ble gbã.

12 Wá tàaeo k̀éwá,
lá wì gbé pò tàaekèwèeo k̀éwa.

13 Nsu to wà fu ỳoawao,

wá k̀é wáíwa.

14 Tó a gbéò k̀é ní ǹi tàaeo, á Mae pò kú musu a á k̀é s̀o. 15 Tó i gbéò k̀é ní ǹi tàaeo s̀o, á Maepi a á k̀é ní á tàaeo.

Leyea

16 Tó á leyea s̀o, ásuli oosisi lán m̀oafilideo wao. Aaí ní oa f̀énkpa k̀é gbéò e d̀o wa leyea yáíe. S̀iana mále oé, aa ní ài èn we k̀ò! 17 Mpi, tó ní leyea, oopi, ní ǹisidoo, 18 k̀é gbéò su d̀o ní leyeao, sema n Mae pò kú asii guu bàasio. N Mae pò asiiyã d̀opi i a fiabone.

Aizee

(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 Asu àizee k̀aaaázi d̀únia guu lao. Lakii k̀oo ní p̀ótãnkpa keao í pò òkpaú, mé kpáio í gufò aa pòo s̀e. 20 A á àizee k̀aaa luabè. Wekii k̀oo ní p̀ótãnkpa keao lí pò òkpaú, mé kpáio lí gufò aa pòo s̀e. 21 Gu pò n àizee kúu, wekii ò n laai ò kuu.

22 Wé mé me filia ù. Tó n wé kú gudoú, n mè búu aò gupua víe. 23 Tó n wé kú plapla s̀o, n mè búu aò gusia víe. Tó gupua pò ní kúa de gusia ù, gusiapi z̀o. 24 Gbèe lí f̀ò z̀oblè dii mèn plaéo. Aò za gbèdogue, iò ye gbèdozi. A na gbèdowa, i saka gbèdogu. A f̀ò aò z̀oble Luae n òao s̀anu.

Luanaaika

(Luk 12.22-31)

25 Ayãmeto mále oé, ásuli á wèni k̀aake pòblea ge imia yá musuo. Asuli me k̀aake pòkasao yá musuo. Wèni de pòblealao lé? Me de pòkasalao lé? 26 A gwa b̀oowa. Aali pòtò, aali pòkekeo, aali pò ká d̀o guuo, kási á Mae pò kú musu í ble kpámáe. A de b̀oola maamae fá! 27 A guu, á déme a f̀ò á a wèni gbàa káfi, baa gò do, a yãkàakea guui?

28 Bóyái i pòkasa yãkàakei? A lá vudeo gwa s̀eu, lá aa de. Aali z̀ikeo, aali bua tão, 29 ama mále oé, baa Salomoo ní a odekoo, i ulada a maa kà ní keewao.† 30 Sèa lá pò kú gbã mé a tékú ziapi, lá Lua í pò nai màa, ápiò, wa á pò o be? Luanaaifènde! 31 Ayãmeto ásuli pòe k̀aake à me, bó wá blei, ge bó wá mii, ge bó wá daio. 32 Luayãd̀onsaiò ò pò beeo pii yá í d̀aané. Lá á Mae pò kú musu d̀o k̀é pò beeo ni kuwá, 33 à to kpala pò b̀ò aà k̀íi ní yá pò zèví Luapiéo d̀aaé gía, i pòpiò kaaé pii. 34 Ayãmeto ásu zia yãkàakeo, asa zia azía yá d̀o. Gòpii taasi m̀òwà.

7

Kò tàae'ea

(Luk 6.37-38, 41-42)

1 Asuli kò tàae eo, Lua a á tàae e s̀o. 2 Asa lá ni gbé tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pò ní ỳòu gbéè ò Lua a ỳune. 3 Bóyái níle s̀èkòna pò da n gbédee wéu e, mé níle lí miòna pò da n wéu yádao ní? 4 Ké lí miòna da n wéu,

† 6:29 1Kia 10.4-7

kpelewa n̄yō o n gbédeee: To mà sèkɔna pɔ da n wéu bɔnei? ⁵ Mɔafilide, lí m̄ɔna pɔ da n wéu bɔ ḡia, ní gu'e wásawasa ké ñ e sèkɔna pɔ da n gbédee wéu bɔɛ.

⁶ Asu Lua pɔ kpá gbɛɔwao.

Aa liaaáno aa á taitaie.

Asu á ɔsoɔ zu sáwakusanaɔneo.

Aa taa'o'owàe.

Wabikɛa

(Luk 11.9-13)

⁷ A wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛɛ, í e. A gbalɛ, Lua i wɛé. ⁸ Asa gbé pɔ wabikè, wa kpawàe. Gbé pɔ wɛɛɛ sɔ a eɛ. Wa zɛwɛ gbé pɔ gbalɛ. ⁹ A guu, déme a gbɛ kpa a néwa, tó à pɛɛ wabikèwá? ¹⁰ Ge tó à kpɔ wabikèwá, a piligona kpawà yá? ¹¹ Baa ní á vāikɛo, á pɔmaa kpaá á néɔwa dɔ. Wa á Mae pɔ kú musu pɔmaa kpaá gbé pɔ aa wabikèwawá pɔ o be?

¹² A ke gbéɔne lá á ye aa kééwa. Mɔizi ikoyá ní ānabi yáɔ min we.

Zéle tuuuna

(Luk 13.24)

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pɔ a lé yàasa mé a dɛɛpookii ví ì gér̄no kaale guue. Bee ñ gbé daside lé sé. ¹⁴ Zé pɔ ì gér̄no àizāna guu lé tuuuú mé a naa, mé gbé pɔ aa è lé séɔ bílao.

Gbé d̄sa a yakeawa

(Luk 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ A laaika ānabi eɛnaɔzi. Aaí mɔ á k̄ii sá báa daa, àwalewan nɔandenaɔn ñ ú s̄s. ¹⁶ A ní d̄s ní yakeawa. Wili kukɛ lè líwao. Wili kpa bo kaaewao. ¹⁷ Lí maa ì né kefena i, lí vāi ì né gia i. ¹⁸ Lí maa lí f̄s né gia ìo, mé lí vāi lí f̄s né kefena ìo. ¹⁹ Wí lí pɔ lí né maa io z̄s zu t̄éue. * ²⁰ Beewa á ní d̄s ní yakeawa.

²¹ I ke gbé pɔ ì omɛɛ Dii, Dii, mé a ḡɛ kpala pɔ b̄ɔ Lua k̄ii guuo, sema gbé pɔ ì ma Mae pɔ kú musu pɔɛá ke. ²² Yákpalekegɔɔz̄i gbé dasideɔ omɛɛ: Dii, Dii, wi Lua yá'oné ñ n t̄oo lé? Wi táago ñ n t̄oo lé? Wi dabudabuɔ ke dasi ñ n t̄oo lé? ²³ Má oné wásawasa: Má á d̄s gueio, à gomala vāikɛnao!†

Kpebon gbɛɔn plao

(Luk 6.47-49)

²⁴ Ayámɛto gbé pɔ ma yáɛ beeɔ mà mé à zikèwà de lán gbé laaide pɔ a kpedò gbɛwawa. ²⁵ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ñ i kwɛo, ké wa dàale gbɛwa yáí. ²⁶ Gbé pɔ ma yáɛ beeɔ mà mé i zikèwàɔ de lán m̄isaide pɔ a kpedò bùsu'ufāawawaɛ. ²⁷ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ñ à kwè à lèlɛ w̄liū.

²⁸ Ké Yesu yá beeɔ ò a làa, aa yādaané b̄ɔ bíla saɛ, ²⁹ asa i yādané lá Mɔizi ikoyādanɛdeɔwao, a dàné ní ikooɛ.

8

Kusude gbágbāa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

¹ Ké Yesu pila s̄siwa, bíla teaazi. ² ɔ kusude m̄ò kùlɛ aa aɛ à mè: Dii, tó n wei, n̄yō f̄s ñ gbābɔmɛɛ. ³ Yesu ɔb̄ò nàwà à mè: Ma wei. Ḡs gbālsai. Weḡsɔ

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

gõepi kusu làa. ⁴ Ɔ Yesu òè: Ma. Nsu o gbëe mao. Ge ò nzià ɔɔ sa'onae, ní sa pɔ Moizi díle o n gɔa gbãlesai seela ũ gbéɔne.*

Sosaɔ gbẽzɔɔ zikena gbágbáa
(Luk 7.1-10)

⁵ Ké Yesu lé gē Kapenaū, ɔ sosaɔ gbẽzɔɔ m̀ò aà k̄i, à wabikèwà ⁶ à m̀è: Dii, ma zikena wúlea be, à kàaū, àle wāwāke maamaae. ⁷ Ɔ Yesu òè: Má gé mà aà gbágbá. ⁸ Ɔ gbẽzɔɔpi òè: Dii, mi ka ò gé ma beo. Baa tó n yá'ò, ma zikena a gbágbá. ⁹ Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaɔwa. Mi o an gbẽdoe aà gé le, ì gé. Mi o a pálee aà m̀o ke, ì m̀o. Mi o ma zikena aà ke kéwa, ɔ ì ke.

¹⁰ Ké Yesu yápi mà, à b̀ò aà sae, ɔ a ò gbé p̀o aa teazione: Siana mále oé, mi e gbëe ma náaikè kéwa Isailio guuo. ¹¹ Mále oé, gbéɔ b̀o gukpe ní be'aeo dasidasi aa m̀o bleblei n Ablahaūo ní Izaakio ní Yakobuo kpala p̀o b̀o Lua k̄iu. ¹² Gbé p̀o de yāa aaɔ ku kpalapi guuo s̀o, wa ní zu bàasi gusiaue. We aa ɔɔɔu aa ɔdi ní musu. ¹³ Ɔ Yesu ò sosaɔ gbẽzɔɔpie: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. Ɔ aà zikenapi gbágbá zibeez̄i g̀o.

Yesu gyaeɔ gbágbáa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu gè Píee be, ɔ a è aà nada wúlea, àle m̀ewāake. ¹⁵ Ké à ɔkà aà ɔwa, aà me n̄ini, ɔ à f̀ele blekèè.

¹⁶ Ké oosi kè, ɔ wà m̀ò Yesue ní táadeɔ dasidasi, ɔ à táapio gònè n yá'oao, à gyaeɔ gbágbá píi. ¹⁷ Maa yá p̀o ánabi Isaia ò kè à m̀è: A wá gbãasaikè s̀è, à wá gyão gòwá.†

Gbé p̀o aa ye te Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Ké Yesu è bíla kàaaazi, ɔ a ò a íwaɔne: Wà bua ísida baale. ¹⁹ Ɔ Moizi ikoyádanɛdee m̀o ò Yesue: Metulu, gu p̀o níle géu píi máo tenzie. ²⁰ Ɔ Yesu òè: Gbẽgbonaɔ ní tòo ví, b̀aɔ ní sakpe ví, Gbɛnazin Né s̀o a íampakii vío.

²¹ Ɔ iwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui ḡia. ²² Ɔ Yesu òè: Temazi. To geo ní geo ví.

Yesu zàa'iana zea
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

²³ Yesu gè g'ílèna guu, ɔ aà íwaɔ dazɛuaàno. ²⁴ Kándo zàa'ian gbáa kàka ísidaa, í víví lé pélepele ní góu. Yesu lé í'o, ²⁵ ɔ aà íwaɔ s̀aàzi, aa aà v̀u aa m̀è: Dii, wá suaba, wále kaale. ²⁶ Ɔ Yesu òné: Luanaaifɛnɛnde! Akɛa á sea ví màai? Ɔ à f̀ele ḡi íanae ní ío, ɔ gu n̄ini kílíkili.‡ ²⁷ Yápi b̀ò gbépio sae aa m̀è: Gbé kpeletaan wei? Baa íana ní ío aal aà yāmae.

Táaɔ dia sàwaɔne
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

²⁸ Ké Yesu bùa baale Gadala búsuu, táade gbɛɔn plaee b̀ò gbè'e p̀o de mia ũo guu, aa m̀ò dàaàle. Aa pás̄i maamaae, gbèe lí f̀o zépi s̀eo. ²⁹ Aa wiilè aa m̀è: Bóme wá daai, Lua Né? N m̀o íadaiwála e a g̀o àò ka yà? ³⁰ Sàwakusan waiɔ kúrino káaa, aale p̀oble. ³¹ Ɔ táapio awakpà Yesue aa m̀è: Tó n wá yá, wá gbae sàwa wai keeɔ guu. ³² Ɔ Yesu òné: A gé. Ɔ aa gò gbépioɔwa, aa dí

* 8:4 Lev 14.2-4 † 8:17 Isa 53.4 ‡ 8:26 Sou 107.28-29

sàwawɛ. Ɔ sàwa waipɔ wí ní bao píi, aa píla sòonawa aa sí ísidau, ɔ aa gága í guu we. ³³ Ɔ sàwadánaɔ bàalè tà wéle guu, aa yápiɔ dàu aa siuné ní yá pɔ táadeɔ lèo píi. ³⁴ Ɔ wéledeɔ bèle gè dai Yesule nípii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà bɔné ní búsuu.

9

Gbēkaaua gbágbāa

(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

¹ Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.* ² Ɔ wà m̀dè ní gbēkaauaɔ wúlea mákelu. Ké Yesu è gbépiɔ a náai ví, ɔ a ò gbēkaauapiɛ: Ma gbé, s̀dile! N duuna k̀ema. ³ M̀izi ikoyádanedeeɔ ku we, ɔ aa ò ní s̀ guu: Gbé bee lé d́e ní Luaoɛ. ⁴ Yesu ní láasoo d́, ɔ à ní lá à m̀: B́yái a láasoo v́i dà á s̀ guui? ⁵ Tó má ò aà duuna k̀wà, ge tó má ò aà f̀le t́a'o, a kpele mé àai? ⁶ Má ò màa ké àò d́ Gbēnazín Né duunak̀ama iko ví d́uniaue. Ɔ a ò gbēkaauapiɛ: F̀le ǹ n mákelu se ta be. ⁷ Ɔ à f̀le tà a be. ⁸ Ké bíla è màa, vía ní kú, aa Lua pɔ iko bee taa kpà gbēnazínaɔwa sáaukpà.

Matiee sisia

(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

⁹ Yesu b̀ we àle g̀, ɔ à gbé pɔ wí me Matiee è z̀lea a ɔsikpeu. Yesu òè: M̀ temazi. Ɔ à b̀ teaàzi. ¹⁰ Ké Yesu lé p̀ble aà be, ɔsinaɔ ní luayádansaiɔ ku we dasi, aale p̀bleaàno ní aà íwaɔ s̀anu. ¹¹ Ké Falisiɔ è màa, ɔ aa aà íwaɔ là aa m̀: B́yái á dii lé p̀ble n ɔsinaɔ ní luayádansaiɔ? ¹² Ké Yesu yápi mà, à m̀: Gbé gbāa baa kú ní lòotoooo, sema gyāe. ¹³ A ge láasooke yá pɔ k̀a láue bee míwa wà m̀: Gbēkēkēak̀e ɔ má yei, i ke sa'oa no.† M̀ m̀ gbēmaaɔ sísiio, sema duunkenaɔ.

Leyea

(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

¹⁴ Ɔ Źa Da'ilena íwaɔ m̀ Yesu là aa m̀: Akɛa wápiɔ ní Falisiɔ, wíɔ leye m̀ɔm̀ɔ, mé n íwaɔ lí ye s̀o? ¹⁵ Ɔ Yesu yál̀euné à m̀: Ǹsena gbéɔ p̀sia ke g̀ɔ pɔ a kúrínɔ ǹse guue? Aawo, áma a g̀ɔ lé m̀ ké wa ǹsenapi b̀ ní guu, g̀ɔ bee ɔ aa leye sa. ¹⁶ Gbēe lí p̀le dafu di p̀kasa ziuo, asa a dafu a s̀oue, aai k̀ gá, ula zi f̀a i káfi. ¹⁷ Wíli v̀e dafu ká b́a t̀u zi guuo. Tó wa k̀ màa, t̀upi a p̀nae, v̀e i k̀le, t̀u i ̀kpa. Aawo, wí v̀e dafu ká b́a t̀u dafu guue, aaiɔ maa pii.

Nenɔena vua ní nɔe pɔ k̀a Yesu ulawao

(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

¹⁸ G̀ɔ pɔ Yesu lé yá beeɔ oné, gbáadee m̀ k̀lè è à m̀: Ma nenɔena k̀sai tia. M̀ ǹ onawà, i vu. ¹⁹ Ɔ Yesu f̀le t̀aazi ní a íwaɔ.

²⁰ Ǹee ku we, au lé b̀lewà à kà ẁ k̀epla. A m̀ k̀a Yesu ula léwa aà kpe. ²¹ Asa ǹepi lé me: Baa tó ma k̀a aà ulawa lé, má gbágbāe. ²² Yesu líli à aà è, ɔ à m̀: S̀dile, ǹe! Ma náai pɔ ní k̀ mé n gbágbā. Weg̀ɔ ǹepi gbágbā.

* 9:1 Mat 4.13 † 9:13 Oze 6.6

²³ Ké Yesu kà gbāadepe be, a è wàle kulepe, bíla kōfi dɔ. ²⁴ Ǿ Yesu m̀: A ázia gá. Nɛnɛnapi i gao, àle i'oe. Ǿ aale Yesu ke pɔpɔ. ²⁵ Ké wà bíla gbàe, ̄ Yesu gè kpéu à népi ɔ kù, ̄ à f̀le. ²⁶ Ǿ yápi bao li b̀supia pii.

V̀a gbágbā

²⁷ Ké Yesu b̀ we, v̀a gbēɔn plaɔ teaazi ní wiio aa m̀: Wá wēnagwa, Davidi Bui! ²⁸ Ké Yesu kà be, v̀apio s̀aazi, ̄ à ní lá à m̀: A ma náai v̀i ké má f̄ yápi kééa? Aa wèwà aa m̀: Ao, Dii. ²⁹ Ǿ à ɔkà ní wéwa à m̀: A kéé lá ále ma náaikewa. ³⁰ Ǿ an wé wè. Yesu lé lèné à m̀: Asu o gbēe mao. ³¹ N beeo aa gè aà bao f̀aa b̀supiu pii.

Yesu wēnad̄a gbēɔne

³² Gɔɔ pɔ v̀a lé b̀le, wà m̀ Yesue ní táade léna naaleao. ³³ Ké Yesu táapi gòè, ̄ à yá'ò. Yápi b̀ bíla sae aa m̀: Wi yá bee taa e Isaili b̀suu yáao. ³⁴ Ǿ Falisio m̀: I táa go ní táa kía gbāaoe.

³⁵ Yesu m̄ewiaɔ ní z̄ewiaɔ k̀ele pii, à yádáné ní lousisikpeɔ guu, à kpala pɔ b̀ Lua kíi baokpáné, à gyáeɔ gbàgbā pii ní k̀ɔɔ pii.† ³⁶ Ké à bíla è, ̄ à k̀è wēnaù, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pɔ pɔ dāna v̀ioɔwae.‡ ³⁷ Ǿ Yesu ò a iwaɔne: P̀kekea z̄ɔ mé z̄ikenaɔ dasio. ³⁸ A wabike Budewa aà z̄ikenaɔ gbae à pɔ k̀eí.

10

Yesu iwaɔ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

¹ Yesu a iwa gbēɔn kueplao s̄isi, ̄ à ní gbá iko aa táago gbéɔwa, aa gyáeɔ gbágbā pii ní k̀ɔɔ pii. ² Zina gbēɔn kueplapio tón ke: Gbé s̄éia Simɔɔ pɔ w̄i m̄e P̄iee, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa, ³ Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade, ⁴ Simɔɔ Ginz̄iao ní Yudasi Isalioti pɔ b̀ Yesu kpeo.

Yesu a iwa gbēɔn kueplao z̄ia

(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

⁵ Ké Yesu lé gbēɔn kueplapio z̄i, a òné: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu gē Samali wéleo guuo. ⁶ A gé Isaili pɔ aa sásāa lán s̄awao kíi. ⁷ A gé iɔ waasoke àɔ geò à me: Kpala pɔ b̀ Lua kíi kà k̄ai! ⁸ A gyáeɔ gbágbā, à geɔ vu, à gbābo kusudeɔne, à táagoné. Lá á è p̀kpasai, à kené p̀sisai. ⁹ Asu àɔ ̄a k̄iao, baa ɔs̄gbena. ¹⁰ Asu babalabɔɔ seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa z̄ikena kà à a ble e. ¹¹ Wéle pɔ ásu kau pii, m̄ewia ge z̄ewia, à gbēmaa kpákpa à pilawà, iɔ ku we e à ge geò z̄ea. ¹² Tó a gē ua, í f̄ na kpámá. ¹³ Tó uadeɔ kà, á f̄ na a ḡné. Tó aai kao s̄, á f̄ na a ea suwáe. ¹⁴ Gu pɔ wi gbāakpauázio ge wi swáse á yáio, à bo ua bee ge wéle bee guu, í k̀ɔlemá. ¹⁵ S̄iana mále oé, yákpalekeɔz̄i wélepideɔ íadama e de Sɔɔɔ ní Gɔmɔɔ b̀sudeɔla.*

Yesu yá pɔ a a iwaɔ le oané

(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

¹⁶ Mále á z̄i s̄a ù àwalewanao guue. Aɔ laai v̀i lán mléɔwa, iɔ de yáesaideɔ ù lán felenaɔwa. ¹⁷ A laaika gbēnaz̄inaɔzi, asa aa á kú aa

yákpalekeáño, aai á gbě ní flàalao ní lousisikpẹ guu. ¹⁸ Wa géáño bùsu gbãadeño ní kíaño kfi ma yáí. Bee a á gba zé àò dené ma seeladeño ù ní buipáleño. ¹⁹ Tó wà á kpámá, ásu bíliké yá pọ á o ge yá pọ á líwàò. Zibeezi Lua mé a yá pọ á o sóso káé á léu. ²⁰ I ké áme á yá'oo, á Mae Nisina mé a sóso káé á léu.

²¹ Vii ní dáunaño kọ kpámá dea yáí. Maa maeno ní nẹo kpámá. Nẹo bo ní de ní ní dao kpe wà ní de. ²² Gbėpii a zaágu ma yáí, áma gbé pọ zea gbãa e a gwo léwa a bo. ²³ Tó wàle íadawá wéleu, à bàale ta a páleu. Siana mále oé, á e Isaili bùsu wéleu keele piiu, ÿ Gbēnazin Né a mó. ²⁴ Iwae lío de a yādanedelao. Zòblenae lío de a diilao. ²⁵ Tó íwa a yādanede lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee mòwà. Tó wà tọkpà uabele Beezebu, tó pọ a vāi de beea ÿ wa kpa aà uadeone.

²⁶ Asu viakenéo. Yá pọ ulea pii a bo gupuau, mé asiiyāe ku ké wa gí dōio. ²⁷ A yá pọ mále oé gusiau o gupuau. A yá pọ ále ma būnu guu kpáwake gāae. ²⁸ Asuli viake gbé pọ aai gbēde, aali fō aà nisina dèooneo. Ali viake Luae, asa a fō gbé ní a nisinao kaale té guu pii. ²⁹ Wili gòlegolen mèn pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tọle á Mae lé saio. ³⁰ Apio sō, baa á mikā, a a lé dō. ³¹ Ayāmeto ásu viakeo. A beee de gòlegolen dasiola.

³² Gbé pọ zèmano gbéó ae, má zeaano ma Mae pọ kú musu ae. ³³ Gbé pọ lelekpámazi gbéó ae, má lelekpaaazi ma Mae pọ kú musu ae.

³⁴ Asu àò e ma mo ké gbéó aao na ní kōo dúniau no. Mi mo ké gbéó aao na ní kōo yáí no, sema felea ní kōo. ³⁵ Ma moe, ké gōe bo a de kpe, noe bo a da kpe, nozāe bo a zāda kpe. ³⁶ Gbé bēdeño gō aà ibeeno ù.† ³⁷ Gbé pọ ye a de ge a dazi demala i ka àò de ma íwa ùo. Gbé pọ ye a negōe ge a nōzi demala i ka àò de ma íwa ùo. ³⁸ Gbé pọ i a lipāakōa se àò teomazio i ka àò de ma íwa ùo. ³⁹ Gbé pọ a wēni kūa, wēnipi a vūaawà. Gbé pọ gí a wēnii ma yáí sō, ade mé aò wēni vī.

⁴⁰ Gbé pọ á díle, ade ma dílee, mé gbé pọ ma díle gbé pọ ma zī dílee. ⁴¹ Gbé pọ ānabi díle aà ānabike yáí a ānabi asea e. Gbé pọ gbēmaa díle aà maake yáí a gbēmaa asea e. ⁴² Baa í nié, gbé pọ dà nēe beeo doe ma iwake yáí, siana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zaa Da'ilena zinao
(Luk 7.18-35)

¹ Ké Yesu yá beeo dà a íwa gbēon kueplaone a làa, à bō we à gè waasokei ní wéleño guu, àle yādané.

² Zāa kua kpéu à Kilisi yākeao mà, ÿ à a íwaeo zì ³ aa aà lae, ÿme gbé pọ a mo ūa, ge wàò wēdo gbēpālezie? ⁴ O Yesu wēmá à mè: A ge yá pọ ále ma mé ále e o Zāae à me,

⁵ vīaño lé gu'e, eeo lé taa'o,
wàle gbābo kusudeone,
swādoño lé yāma, geo lé vu,

mé taasidoño lé baona waaso ma.*

⁶ Báaaden gbé pọ lí fu ma yáwao ù.

7 Ké gbépiò tà, Yesu ná Zāa yā'oa bílaewa à mè: Bó a gē gwai gbáaui? Fee pò íana lé deede yà? 8 Bó a gē gwai sai? Gbé pò pokasa zāe naaazi yà? Pokasamaadanao Ìb ku kibee. 9 Bó a gē gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé, a de se ānabia. 10 Asa Zāa yá wa ò taalau wà mè:

Má a zína gbae aà dōaa zekēkene.†

11 Siana mále oé, nōe nē'ia guu ānabie i bō à kà Zāa Da'ilenawao. N beeo gbé pò de gbé kpēe ū kpala pò bō Lua kīi gbéō guu deaála. 12 Za gōo pò Zāa Da'ilena waaso dàale e gbá, wàle kōde wà e gē kpalapiu, ò wàle siu ní gbāao.

13 Mōizi ní ānabio píi dōaa aa a yā'ò e à gè pè Zāawa. 14 Tó á fō à sí, Zāapi mé Elia pò wà mè a mō ū.‡ 15 Gbé pò nòse ví aà yápi ma.

16 Bó má gbāgbéō leēūoi? Aa de lán né pò aa ku gāae aale lezukōiwae 17 aale me:

Wa kule pèé, i òwāo.

Wa wēnale síé, i ázia gbēgbēo.

18 Ké Zāa mō, ìli pēe soo, ìli vēmio, ò wà mè táadee. 19 Ké Gbēnazín Né mō, ì pōble, ì imi, ò wà mè: Asiade wēminae, osinao ní luayādansaiò gbēnae! Ama wī Lua òno dō a yákea gbewae.

*Yesu zoadò wéleò deowa
(Luk 10.13-15)*

20 O Yesu fèle zoadò wéle pò à a dabudabu daside kēuo gbéowa, ké aai nòselileo yáí. 21 A mè: Waiyoo Kōlazenide! Waiyoo Besaidade! Tó wà dabudabu pò má kèé kè Tii ní Sidō yāa, § dō wélepideò zwan̄kasa kākāñla, aa bùsukà ní miu nòselilea seela ū. 22 Mále oé, yákpalekegōzī á ñadama a de Tiideò ní Sidōdeò póa. 23 A Kapēnaudeò sō á fō gbā zō Luawa yà? Wa ožōázie e bedau.* Asa tó wà dabudabu pò má kèéò kè Sōdō ū yāa, dō a ku e ní a gbāo.† 24 Mále oé, yákpalekegōzī á ñadama a de Sōdō póa.

*Kámaboa Yesu kīi
(Luk 10.21-22)*

25 Zibeezī Yesu mè: Baa, musu ní zīleò Dii, ma n sáaukè, ké n yáe beeo ùle yādōnaone ní ònōdeò, mé ní òb ladōnsaiōne. 26 Ao, Baa, bee kàngu màa. 27 Ma Mae pōpii nāmee ma ožī. Gbēe Lua Né dōo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbēe Mae Lua dōo, mé i ke aà Né ní gbé pò Népi yei à aà òbnéò bàasio.

28 A mō ma kīi á gbé pò á asosea a kpasao píi, mí á gba zé à kámabo. 29 A ma zuu sé, í yādada ma kīi, á sō i níni, asa má buse mé ma nòse nie. 30 Asa bea ní ma zuuo zī'ūo, mé ma aso gbiao.

12

*Kámabogōzī
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)*

1 Bee gbēa Yesu lé pā blēwembua kámabogōzī. Nōana lé aà ìwao de, ò aa pōwēna wōlo, aale só.* 2 Ké Falisio è, ò aa ò Yesue: N ìwao gwa, aale yá pò wīli ke kámabogōzīlo ke.† 3 O Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi kè ní a gbéō gōo pò nōana lé ní deo lé? 4 A gè Lua ua, à pēe pò wa kàle Luae sò, pēe pò aàpi ní a gbéō aa a soa zé vío, sema sa'onao bàasio.‡ 5 Ké sa'ona pò aa

† 11:10 Mal 3.1   ‡ 11:14 Mal 3.23   § 11:21 Isa 23.1-18   * 11:23 Isa 14.13-15   † 11:23 Daa 19.24-28   * 12:1 Iko 23.25   † 12:2 Bōa 34.21   ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9

ku Lua ua kámabogɔɔzi lé bɔ ɔɔpi yá kpe mé aa tàae ví sɔo, i a kyoke á è Moizi ikoyá guuo lé? ⁶ Mále oé: Pó pó a zɔɔ de Lua uaa ku la. ⁷ Tó á yáe bee midɔe, gbɛkɛkɛakɔe ɔ má yei, i ke sa'oa no,* dɔ yáa i yáesaideɔ tàae eo. ⁸ Asa Gbɛnazin Né iko ví kámabogɔɔwae.

⁹ Ké Yesu bɔ we, ɔ à gè ní lousisikpeu. ¹⁰ Gɔe pó a ɔ imia ku we. Ké gbɛeɔ ye yáda Yesula yáí, ɔ aa aà là aa mè: Gbégbágbáa zeví kámabogɔɔzi? ¹¹ ɔ Yesu wémá à mè: A déme aɔ sá ví, a zuwà eu kámabogɔɔzi, a gè boio ni? ¹² Gbɛnazina de sáa zɔɔ. Ayámeto maakɛa kámabogɔɔzi zeví. ¹³ ɔ Yesu ò gɔepie: N n ɔpi poo. A pòo, ɔ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa. ¹⁴ ɔ Falisio bɔle gè lekpaafi Yesuzi, lá aa ke wà aà de.

Zíkɛna pɔ Lua sè

¹⁵ Yesu dɔ, ɔ à gò we. Bila bɔ tɛaàzi, ɔ à ní gyáeɔ gbàgbá píi, ¹⁶ à gíné aa a tɔ fáaa. ¹⁷ Beewa Lua yá pɔ ánabi Isaia òe bee kè, à mè:

¹⁸ Ma zíkɛna pɔ má sèn ke,

ma yenzide pɔ aà yá ì kamagu.

Má a Nisina pisiwà,

i yázeɔe da buione.

¹⁹ A lekpaakɛo, a palamáo,

gbɛe a aà zɔa ma dɔ gáaɛo.

²⁰ A fee ekpaazɛua éo,

a filia yéɛena dɛo,

ɔ a to yázeɔe mɔ oɔda zaa.

²¹ Bui pii wé aɔ dɔaàzi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

²² ɔ wà mò Yesu e ní táade vía pɔ a léna naaleao. Yesu aà gbàgbá, àle yá'o sa, àle gu'e. ²³ ɔ yápi dí bílawa píi aa mè: Davidi Buipi yá mɔɔɔ? ²⁴ Ké Falisio mà, ɔ aa mè: Gbéé bee a fɔ táa goné, mé i ke ní táa kía Beezebu gbáao bàasio.‡ ²⁵ Yesu ní làasoo dɔ, ɔ à mè: Kpala pɔ a gbéé íbelesè ní kɔo a mide. Wéle ge ua pɔ a gbéé íbelesè ní kɔo a gɔ bezi úe. ²⁶ Tó Setáu lé a gbéé goné, à íbelesè ní azlaon we. Aà kpala aɔ zɛa kpelewa ni? ²⁷ Tó Beezebu gbáa miɔ táagoomá be, á gbéé ì go ní dé gbáao sɔ ni? Beewa ázia gbéé yá'ikpáwá. ²⁸ Lá Lua Nisina gbáa ɔ mále táagoomá, aɔ dɔ ké kía pɔ Lua kpà mò á guun we.

²⁹ Kpelewa gbé a gè gɔsa gbáa kpéu à aà pɔɔ séle, mé i ke à aà yè gia bàasio ni? Aà yea gbɛa ɔ a aà kpé yɔe sa. ³⁰ Gbéé pɔ de ma gbéé úo á ma íbeɛe, mé gbéé pɔ lé pɔ káaamanɔo, àle fáaaɛ. ³¹ Ayámeto mále oé, Lua a gbéé ké ní ní duunao ní a tɔ bèe pɔ aa sío pii, áma a gbéé pɔ à a Nisina tɔbɛesi kéo. ³² Tó gbéé yáɔò Gbɛnazin Néwa, Lua a aà ké, áma tó gbéé yáɔò Lua Nisnawa, Lua a ade ké dúnia tiaɛ bee guuo ge a pɔ lé mó.

Gbé dɔa a yákeawa

(Luk 6.43-45)

³³ Tó n lí maa bà, a né ɓ maaɛ. Tó n lí vāi bà sō, a né ɓ vāiɛ. Asa libe wí lí dōwà. § ³⁴ Gbēnazín pílìgonao! * Ké á vāi, kpelewa á fō yāmaa oi? Asa yá pò kò sōu ɓ lé í o. ³⁵ Gbēmaa í maa ɓ a sò maa guue. Gbēvāi sō í vāi ɓ a sò vāi guue. ³⁶ Mále oé: Yákpalekegɔɔzì gbéé ní yāfaasai pò aa ò séle siu Luac pii. ³⁷ Asa yá pò ní ò mé a yānakpama ge òme a yādanla.

Seelagbēaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

³⁸ Ǿ Mɔizi ikoyādanɛdeɛ ní Falisie ò Yesue: Mae, wá ye ñ seelae ke wà e. ³⁹ Ǿ Yesu wémá à mè: Gbāgbē vāi luanaaikensai ò mé lé seela gbēaa. Má seelae kenéó, sema ānabi Yonasi pò. ⁴⁰ Lá Yonasi kè kpò gbēne gbēe guu fāane ní gwāasinao e gɔɔ àaɓ, màa Gbēnazín Né a ke tēenau fāane ní gwāasinao e gɔɔ àaɓ. † ⁴¹ Yákpalekegɔɔzì Ninivade ò fele yāda gbāgbēɔlae. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa nòsellileɛ, ‡ mé gbé pò a zō de Yonasia ku la. ⁴² Yákpalekegɔɔzì geɔmidokíi oi nɔe kía a fele yāda gbāgbēɔlae. Asa nɔepi bò za tɔle léwa, à mò Salomɔɔ ònɔyā maiɛ, § mé gbé pò a zō de Salomɔɔa ku la.

Táa taa a sɔ́ ziwá

(Luk 11.24-26)

⁴³ Tó wà táa gò gbéé, ɓ liaaliaa gugiiu àò gbé wēle à dièe. Tó i eo, ⁴⁴ ɓ í me: Má ɛa ta ma sɔ́ ziwae. I ɛa tawà, í e a be ado à zu'ò, à azía kèke wásawasa. ⁴⁵ Ǿ í ge táa pò an vāi dealaɔ séle mèn sopla à surínɔ, aai diè. Ǿ gbépi gwea gbēzā vāi í de a káaua. Gó doupi mé a gbāgbēɔ bua sō.

Yesu daɛ

(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

⁴⁶ Ké Yesu lé yá'ò bílae, ɓ àà da ní àà dāunaɔ kà, aa zè bàasi, aa ye aà yái. ⁴⁷ Ǿ wa òè: N da ní n dāunaɔ zea bàasi, aa ye n yái. ⁴⁸ Ǿ Yesu a zāsi gbépiwa à mè: Dème ma da ge ma dāunaɔ úi? ⁴⁹ Ǿ à ɔdò a íwaɔwa à mè: Ma da ní ma dāunaɔn ke. ⁵⁰ Asa gbé pò í ma Mae pò kú musu pɔeā ke mé ma dāuna ge ma dae ge ma da ũ.

13

Pówenkeelea

(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

¹ Gɔɔ doupi zí Yesu bò be à gè zòle ísidale. ² Wà kàaaaazi dasidasi, ɓ à gè zòle gó'ílina guu, gbépii gò sía ísidale. ³ Ǿ à yālèeúné dasi à mè: Zōe mé bò gè pówenakēlele. ⁴ Lá àle keele, ɓ a keeɔ lèle zé guu, bāɔ mɔ blè. ⁵ A keeɔ lèle gbeseena musu, gu pò tɔle gèeleuo, ɓ aa bòle gɔɔ ké tɔle gèele weo yái. ⁶ Ké íatē gbāakù, aa tekù aa giigàga, ké aa zína vío yái. ⁷ A keeɔ lèle le guu, ɓ le fèle kùaaamá. ⁸ A keeɔ lèle tɔle maau, aa fèle nɛ'í, a keeɔ wén basɔbasɔ, a keeɔ bààɓbaaɓ, a keeɔ baakwikwi. ⁹ Gbé pò nòse ví aà yápi ma.

¹⁰ Ǿ Yesu íwaɔ sàaazi aa aà là aa mè: Bóyái níle yá'oné ní yáleeúaoi? ¹¹ Ǿ a wémá à mè: Lua á gbá zé à kpala pò bò a kú asiɔ dō, āma í ní gba zéó. ¹² Asa gbé pò pò ví, Lua a káfiè e à fèè. Gbé pò pɔe ví sō, baa yɔɔna pò a ví, Lua a siwàe. ¹³ Ayāmeto mále yá'oné ní yáleeúao, asa aai gugwa pɔe'esai, mé aai swákpa yāmasaie. ¹⁴ Lua yá pò ānabi Isaia ò kēmá, à mè:

Baa tó aa swákpà maamaa, aa yāe mao,
baa tó aa webli maamaa, aa pɔe eo.

¹⁵ Asa an nòse paaao, ké aasu ònòkũo yáí,
an swá gbāa, ké aasu yāmao yáí,
an wé kũaaa, ké asu kɛo yáí.

Aa ye ea sua mà ní gbágbāo.*

¹⁶ Báaaadeɔn á ũ, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yāma. ¹⁷ Siana mále oé: Anabio ní gbēmaao ku dasi aa ye pɔ pɔ ále eo e, aai eo. Aa ye yá pɔ ále maɔ ma, aai maɔ.

¹⁸ A pówenkeelea yāma sa. ¹⁹ Tó gbé kpala pɔ bɔ Lua kíi yāmà mé i dɔo, Setáu í mɔ pɔ pɔ wa t̃ à à s̃ guupi siwāe. Pówena pɔ lèle zé guu min we. ²⁰ Pówena pɔ lèle gbeseenawa s̃, bee mé yá pɔ gbé mà a si g̃ò ní pɔnao ũ. ²¹ Lá yápi z̃ina ví àà guuo, ili ke g̃ɔɔplao. Tó taasi àà lè ge tó wàle íadawà yápi yáí, í fu g̃òe. ²² Pówena pɔ lèle le guu de yá pɔ gbé mà, ò dúnia yákaakea ní yea àizeio kũawà ũ, ò í g̃ò àisai. ²³ Pówena pɔ lèle t̃ɔle maau de yá pɔ gbé mà mé a d̃o ũ. I káflake le basɔobasɔ ge le baàɔbaaɔ ge le baakwikwi.

Yalɛua ní kpala pɔ bɔ Lua kíi
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

²⁴ Yesu yápale lɛɛúné à mè: Lá kpala pɔ bɔ Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa t̃ a bua. ²⁵ G̃ɔɔ pɔ wàle í'o, ò àà íbɛe m̀ papaa kà ésepiu, ò à g̃èzɛa. ²⁶ Ké ése ñs̃i, àle pia, ò papaa bɔ gupuau. ²⁷ ɔ búde z̃ikenao m̃o òè: Dii, blɛwena ní t̃ n buao lo. Papaa bɔ má ní? ²⁸ ɔ a òné: Ibɛe mé bee kè. ɔ z̃ikenao òè: N ye wà ge wolewole yà? ²⁹ ɔ à mè: Aawo! Tó ále wolewole, á ése wolede. ³⁰ A to aa fɛle s̃anu e p̃okekɛg̃ɔɔ, mí o p̃okekenaoɛe aa papaapi k̃e gia, aai a gbakpa té pɔ ũ, aai gbasaa ése k̃e ke ka ma d̃o.

³¹ Yesu yápale lɛɛúné b̃ à mè: Kpala pɔ bɔ Lua kíi de lán dò bui pɔ gbēe se t̃ a buawae. ³² A wéna keleũ de pówenaɔla píi, ama tó à fɛle, í z̃òkũ de dò buiɔla píi. I lí ke, ò b̃aò í m̃o pépe a g̃ɔnaowa.

³³ Yesu yápale lɛɛúné à mè: Kpala pɔ bɔ Lua kíi de lán p̃ɛese'ese pɔ ñɔe se kà p̃ɛeti zaa le àaɔ guu a lía píiwa.

³⁴ Yesu yá bee ò bílae ní yalɛɛúao, i yāe oné yalɛɛúane saio, ³⁵ ké yá pɔ anabi ò ke yáí, asa à mè:

Má yalɛɛúné,

má yá pɔ ulea za dúniakaleg̃ɔ oné.†

³⁶ ɔ Yesu bíla tò we à tà be. Aà íwaò s̃àaazi aa mè: Bua papaa yá b̃ɔlekew̃ɛ. ³⁷ ɔ a òné: Blɛwent̃ɔnaá Gbēnazin Né. ³⁸ Buaá dúniāe. Blɛwenaá kpala pɔ bɔ Lua kíi gbéɔne. Papaaá gbēṽaionɛ. ³⁹ Ibɛe pɔ ní t̃s̃á Ibiis̃ie. P̃okekɛaá dúniālaag̃ɔe. P̃okekenaaá malaikaɔne. ⁴⁰ Lá wí papaa k̃e kátɛu, màa a ke dúniālaag̃ɔ. ⁴¹ Gbēnazin Né a a malaikaɔ gbae aa gbēsāsānao ní ṽaikenao b̃ole a kpala gbéɔ guu píi, ⁴² aai ní ká té p̃ás̃i guu. We aa ɔɔɔu aa ɔdi ní musu. ⁴³ ɔ gbēmaao aao t̃eke lán íat̃ɛwa kpala pɔ bɔ ní Mae kíi.‡ Gbé pɔ ñɔe ví àà yápi ma.

⁴⁴ Kpala pɔ bɔ Lua kíi de lán àizee pɔ ulea buawae. Ké gbēe b̃òwà, a k̃èke ùle, ò p̃ɔna guu à tà à pɔ pɔ á vío yíá píi, ò à buapi lù.

* 13:15 Isa 6.9-10 † 13:35 Sou 78.2 ‡ 13:43 Dan 12.3

⁴⁵ Lá kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi den ke lo. Laatana mé lé òso maaw wɛɛɛ. ⁴⁶ Ké à òso ɔde è, ɔ̀ à tà à pɔ̀ pɔ̀ á vío yíia píi, ɔ̀ à òsopi lù.

⁴⁷ Lá kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi den ke lo. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui píi kù. ⁴⁸ Ké à pà, wa gáɛ bùaò sísia, ɔ̀ wà zǎɛ wà a maaw plè wa kà gbíu, wà a vǎio kòɛ. ⁴⁹ Maa a ke dúnialaagɔ̀. Malaikaaw mo gbɛvǎio sɛɛ aa ní boɛ gbɛmaaw guu, ⁵⁰ aa ní ká té pǎsi guu. We aa ɔɔbu aa ɔdi ní musu. ⁵¹ Ǔ Yesu ní lá à mè: A yá beew mi dǎ sa píia? Aa wèwà aa mè: Ao! ⁵² Ǔ a òné: Tó Mwizi ikoyádanede kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi yádàda, aɔ de lán uabele pɔ̀ í pɔ̀ dafu ní a zio bɔ̀ a làasi guuwɛ.

Nazaletide gia Yesu ndaikéi

(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

⁵³ Ké Yesu yá beew lɛɛúné a làa, à bɔ̀ we. ⁵⁴ A gè gu pɔ̀ à nɛblèu, ɔ̀ à yádáné ní lousisikpɛu. Aà yá bɔ̀ ní sae aa mè: A ɔno ní dabudabu beew sè má ní? ⁵⁵ Li'ána nén aà ũo lé? Aà da tón Maliamao lò? Aà dǎunaon Zaaki ní Yosefuw ní Simɔɔo ní Yudao ũo lò? ⁵⁶ Aà dǎew kúwanɔ lao lé? A yá beew è má píi ní? ⁵⁷ Ǔ bee tò aai aà náaikew. Yesu òné: Anabi lío beewsaio, sema aà be wéluw ní aà uao bàasio. ⁵⁸ I dabudabuke we bílaow, ké aai aà náaikew yáí.

14

Zaa Da'ilena gaa

(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

¹ Ǔ beew búsupi kí Elodi Yesu bao mà. ² Ǔ a ò a íwaonɛ: Gbɛpiá Zaa Da'ilenaɛ. Gábɔɛ. Bee yá mé tò à gbáa'è, àɛ dabudabuow ke. ³ Asa Elodi Zaa kù yáa, à mɔkàwà à aà dàkpɛu a dǎuna Filipi na Elodia yáí. ⁴ Ké Zaa lo oè: N Elodia vía no ũ zé vío.* ⁵ Elodi ye à aà de, àma àɛ víake bílae, asa aa aà ànabikɛ sɛ.

⁶ Elodi ia dikpɛ zǐ, Elodia nɛnon gbáa ɔwà gbɛ pɔ̀ mɔ̀ weonɛ, ɔ̀ à kè Elodie na maamaa. ⁷ Ǔ à lɛgbè à mè: Má sí ní Luao, má n gba pɔ̀ pɔ̀ n a wabikèa píi. ⁸ Ǔ aà da yádàè, ɔ̀ népi mè: Ma gba Zaa Da'ilena mi pelentiu la tia. ⁹ Ǔ kíapi pɔ̀ yà, àma lé pɔ̀ a gbè blɛblenaow wáa yáí ɔ̀ à mè wà kpawà. ¹⁰ Ǔ à gbɛ zǐ Zaa Da'ilena mi zǐi kpéu. ¹¹ Ké wà mɔ̀ ní aà mio pelentiu, wa kpà népiwa, ɔ̀ à gèò a dae. ¹² Ǔ Zaa íwaow mɔ̀, aa aà gɛ se ví, ɔ̀ aa gè wa ò Yesuɛ.

Yesu blekpaa gbɛon òasɔɔo lɛɛ ɔɔowá

(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

¹³ Ké Yesu yápi mà, ɔ̀ à gè gó'ilena guu, àɛ gé gusaena ké àɔ ku ado. Ké gbɛ́w mà, aa bɔ̀ wéɛ ní wéɛo dasidasi, aa pèlaaazi kèse. ¹⁴ Ké Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ̀ aa kèè wènaũ, ɔ̀ à ní gyǎew gbàgbáné. ¹⁵ Ké oosi kè, aà íwaow sǎaazi aa mè: Guɛá sɛgbǎe, mé íatɛ i gǔ bíla lo. Gbɛ́w gbae aa ta wéɛow guu, aa pɔblea wɛɛɛ lú. ¹⁶ Ǔ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A pɔ̀ kpámá aa ble. ¹⁷ Ǔ aa òè: Pɛɛ mèn ɔsona ní kpò mèn plaow ɔ̀ wá ví la. ¹⁸ Yesu òné: A mɔomɛɛ la. ¹⁹ A ò gbɛpiɔne aa zǐɛ sɛwa, ɔ̀ à pɛɛ mèn ɔso ní kpò mèn plaopi sè, à wesè musu à báaadáu. Ǔ à pɛɛpi è'e kpà a íwaow, aa kpaalè bílae. ²⁰ Ampii aa pɔblè wà kǎ. Ǔ wà a miɔna pɔ̀ fɛ́w sèɛ gbí kuepla pai.† ²¹ Gǔe pɔ̀ aa pɔblèw kǎ gbɛon òasɔɔo lɛɛ ɔɔo (5.000) taawa, noew ní nɛw bàasi.

* **14:4** Lev 20.21 † **14:20** 2Kia 4.42-44

Yesu t́aa'oa isidaa
(Maa 6.45-56, Zaa 6.16-25)

²² Ǿ Yesu náe a ǐwaɔwa g̃ɔɔ aa gē gó guu, aa d̃baae ǐsida baale e àò bíla gbae. ²³ An gbaea gbea à d̃ede s̃ísí musu wabikei Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado. ²⁴ Gópi z̃ákū ní g̃s̃s̃leo, ̃ z̃àa'iana kàka lé dae, í lé a za'ɔwá. ²⁵ Guf̃ene Yesu be ǐa, àle gé a ǐwaɔ k̃íi. ²⁶ Ké aa aà è be ǐa, ̃ s̃ k̃éngu aa m̃e: Gyaadee! Aa wiilè ní ṽiao, ²⁷ ̃ Yesu òné g̃ɔɔ à m̃e: A s̃d̃ile, máme! Asu to ṽia á k̃ūo. ²⁸ Ǿ Piεe òè: Dii, tó míme, to mà t́aa'o ǐa mà m̃ɔ n k̃íi. ²⁹ Ǿ Yesu m̃e: M̃ó! Ǿ Piεe b̃ò gó guu a be ǐa, àle gé aà k̃íi. ³⁰ Ké a è ǐana lé a pá, ̃ ṽia aà k̃ū, àle kp̃ale, ̃ à wiilè à m̃e: Dii, ma suaba. ³¹ Weg̃ɔɔ Yesu ɔb̃ò à aà k̃ū, ̃ a òè: Luanaaif̃enende! B̃óỹai n seak̃ei? ³² Ké aa g̃e gó guu, ǐana làa. ³³ Ǿ gb̃é p̃ó aa ku gó guu k̃uleè aa m̃e: Lua Ñén n ũ s̃iana.

³⁴ Ké aa bùa baa, aa k̃à Genezaleti b̃usuu. ³⁵ Wek̃tideɔ Yesu d̃ò, ̃ aa aà bao f̃aa b̃usupiu pii, ̃ wà m̃d̃è ní gỹaeɔ pii. ³⁶ Wà wabik̃ewà, baa aà ula lé, wà e ɔk̃awà. Ǿ gb̃é p̃ó ɔk̃awàɔ gb̃àgb̃a pii.

15

Felkaaya
(Maa 7.1-13)

¹ Falisieɔ ní Moizi ikoỹadañeɔeɔ b̃ò Yelusaleũ aa m̃ò Yesu k̃íi, ̃ aa aà là aa m̃e: ² B̃óỹai ní ǐwaɔ líɔ wá deziɔ felkaaỹa k̃ūao ni? Aali ɔpi lá felkaaỹa d̃ilewa aa gb̃asa pobl̃eɔ. ³ Ǿ Yesu a z̃ásimá à m̃e: B̃óỹai i pákpa yá p̃ó Lua d̃ileɔzi iɔ felkaaỹa k̃ūai? ⁴ Asa Lua m̃e, àli á de ní á dao kp̃elae. * A m̃e l̃o, gb̃é p̃ó a de ge a da kp̃eb̃ò, wà ade de.† ⁵ Apiɔ s̃ó i me tó gb̃é ò a de ge a dae, p̃ó p̃ó á ṽi à d̃oñle g̃ò Lua p̃ó ũe, ⁶ ade b̃ò ní kp̃elaa yáun we. Beewa i Lua yá b̃ade á felkaaỹa k̃ūa yáí. ⁷ M̃ɔafilideɔ! Anabi Isaia d̃òaa á yá'ò wásawasa à m̃e:

⁸ Bui bee i Lua kp̃ela ní léoe,
an s̃ó kuwà bo.

⁹ Aaíɔ aà sisi p̃ae,
gb̃enaz̃ina ikoỹaɔ ̃ aai dañe.‡

Yá p̃ó i to wà gb̃ale
(Maa 7.14-23)

¹⁰ Ǿ Yesu bíla laai sisi à m̃e: A swákpa yáma. ¹¹ I ke p̃ó p̃ó i g̃e léu mé lí tó gb̃é gb̃al̃eɔ. Yá p̃ó i b̃ò léu mé i to gb̃é gb̃ale. ¹² Ǿ aà ǐwaɔ s̃òaazi aa m̃e: N d̃ó ké Falisie yápi mà, à z̃ò ní ɔwao lé? ¹³ Yesu wemá à m̃e: P̃ó p̃ó ma Mae p̃ó kú musu i t̃so, a wol̃e. ¹⁴ A ní tó we. Ṽia d̃aanaaɔne! Tó ṽia d̃òaa ṽiae, an pla nípii aa zu eue. ¹⁵ Piεe òè: Yápi b̃òlekew̃e. ¹⁶ Ǿ Yesu m̃e: E tia i òñok̃ūoa? ¹⁷ A d̃ó ké p̃ó p̃ó g̃e léu i ta gb̃eue, ̃ w̃i a b̃líkp̃ekeo lò? ¹⁸ Yá p̃ó b̃ò léu s̃ó à b̃ò s̃ó guue. Ǿme i to gb̃é gb̃ale. ¹⁹ Asa za s̃ó guu ̃ làasoo vái i b̃ou: Gb̃eɔea, w̃ulea ní gb̃ep̃ale ñoo, gb̃ás̃íkea, kp̃ái'oa, yáɔama ní gb̃és̃s̃ao. ²⁰ Yá beeɔ mé i to gb̃é gb̃ale. Poblea ɔpisai lí tó gb̃é gb̃al̃eɔ.

Buip̃ale ñe wabikea
(Maa 7.24-30)

* 15:4 B̃oa 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13

21 Ǿ Yesu b̀ò we à gè Tii ní Sid̄o b̀usuu. 22 Kanaa n̄ɔɛ ku b̀usupiu, à m̀ò wiił̀wà à m̀è: Dii, Davidi Bui, ma w̄ɛnagwa. T́áa lé ́ada ma n̄ɛnɔɛnawa maamaaɛ. 23 Ǿ Yesu i wewào. Aà ́waɔ s̄̀aaazi, aa wabik̀wà aa m̀è: N̄ɔɛpi yá, asa aɔ téwázi ní wiiɔɛ. 24 Yesu w̄emá à m̀è: Isailiɔ v̄úaaa lán s̄̀awaaɛ. An ḱii ̄ Lua ma z̄iu ado. § 25 Ǿ n̄ɔɛpi m̀ò k̀l̀è à m̀è: Dii, ma ́a. 26 Yesu òè: A maa ké wà n̄ɔɛ b̀l̄ɛ s̄ɛ zu gb̄ɛn̄ɔɛ. 27 Ǿ n̄ɔɛpi m̀è: S̄ianaɛ Dii! Baa ní beeo gb̄ɛɔ ì b̀l̄ɛ kasona p̀ó l̀èl̄ɛ ní d̄ii táab̀unu z̄iɛɔ p̄ɛɛɛ. 28 Ǿ Yesu w̄èwà à m̀è: N̄ɔɛ, ní ma náai v̄i z̄ɔɔ. A k̄ɛn̄ɛ l̄á ní yeiwa. Ǿ aà n̄ɛnɔɛna gb̀àgb̄a zaapiwa g̀ò.

29 Yesu b̀ò we à s̀ù, àl̄ɛ d̀ɔ Galile ́isidai, ̄ à bùa à z̄̀l̄ɛ s̄̀is̄ia. 30 Wà m̀òè ní ɛɔ ní v̄l̄aɔ ní k̀òɔɔ ní sw̄aɔɔ ní gȳaɛ p̄al̄ɛɔ dasidasi. Wà ní k̄al̄ɛ aà gb̄ázi, ̄ à ní gb̀àgb̄a. 31 Ké gb̄ɛɔ è sw̄aɔɔ lé ȳa'o, gb̄ɛkaaũaɔ lé ḡɔ wásawasa, ɛɔ lé t̄aa'o, m̀é v̄l̄aɔ lé gu'e, ȳápi b̀ò ní saɛ, ̄ aa ní Isailiɔ Lua s̄́aukpà.

Yesu blekpaa gb̄ɛn̄ɔɛn òaasɔɔɔ l̄ɛ s̄̀iɔɔwa
(Maa 8.1-10)

32 Yesu a ́waɔ k̄aa a òn̄é: Gb̄ɛɔ k̀em̄ɛ w̄ɛnaũ, asa aa kumanɔ a g̀ɔ àaɔn la, m̀é aa p̀ɔɛ v̄i wà bleo. Má ye mà ní gb̄aɛ ní n̄ɔanao, ké an ȳ̀ɛɛ su l̄aa z̄éuo ȳáí. 33 Ǿ aà ́waɔ aà là aa m̀è: Má k̄ii wá b̀l̄ɛ eu s̄̀gb̄au la à gb̄é sà dasiɛɔ k̄ai? 34 Yesu ní lá à m̀è: A p̄ɛɛ v̄i m̀èn ũma ni? Aa m̀è: M̀èn s̄opla ní kp̀ò k̄elenaɛɔ. 35 Yesu ò b̄il̄aɛ aa z̄̀l̄ɛz̄̀l̄ɛ t̄ɔl̄ɛ. 36 Ǿ à p̄ɛɛ m̀èn s̄oplap̄iɔ s̄̀è ní kp̀ɔɔ, à s̄́aukpà, ̄ a è'ɛ kpà a ́waɔwa, aa kpà b̄ilawa. 37 Gb̄épii p̀ɔbl̄è k̄a. Wà a m̄iɔna p̀ó f̄ɛɔ s̄̀l̄ɛ s̀ò s̄opla pai. 38 Ḡɔɛ p̀ó aa bl̄ɛɔ k̄a gb̄ɛn̄ɔɛn òaasɔɔɔ l̄ɛ s̄̀iɔ̄ (4.000) n̄ɔɛɔ ní n̄ɔ b̄aasi. 39 Ké Yesu b̄ila gb̄aɛ, ̄ à ḡè g̀ó'ilen̄a guu, à ḡè Madala b̀usuu.

16

Falisiɔ seelagb̄eaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ní Saduseɔ m̀ò Yesu k̄ii. Aal̄ɛ aà kpakpa, ̄ aa gb̀èawà aà seelak̄en̄é ní Lua gb̄aaɔ wà e.* 2 Ǿ Yesu a z̄ásimá à m̀è: Tó ́at̄ɛ ḡè kp̄éu i m̄ɛ: Gu a weɛɛ, asa luab̄ɛ t̄ɛak̀ù. 3 Tó k̄ɔɔɛ i m̄ɛ: Lou a ma gb̄a, asa luab̄ɛ d̄ɛ t̄ɛnduuduue. A luab̄ɛ w̄é d̄ɔk̄ɔɛ, àma i f̄ɔ g̀ɔɔɛ bee seela d̄ɔ. 4 Gb̀àgb̄ɛɔ v̄ai, luanaaik̄ensaiɔn̄e! Aaí seela gb̄eaa, àma má seelaɛ k̄en̄éɔ, sema Yonasi p̀ó.† Ǿ à ní tó we à tà.

5 Ké aà ́waɔ bùa baa we, p̄ɛɛ k̀ùs̄ua yá s̄̀aŋgu. 6 Ǿ Yesu òn̄é: Aɔ áz̄ia k̄ua d̄ɔ! A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ɛɛs̄'e's̄eɛi. 7 Ǿ aal̄ɛ ok̄ɔɛ: P̄ɛɛ p̀ó wi s̄ɛo yáí a òi m̄aa. 8 Yesu d̄̀má, ̄ à ní lá à m̀è: Luanaaif̄ɛn̄ɛndeɔ, b̀óȳai àl̄ɛ ok̄ɔɛ ké á p̄ɛɛ v̄l̄o yáíɛi? 9 E tia i d̄̀ɔa? P̄ɛɛ m̀èn s̄ɔɔ p̀ó má kpà gb̄ɛn̄ɔɛn òaasɔɔɔ l̄ɛ s̄̀ɔɔwa (5.000) yá d̀águo lé? A s̄̀l̄ɛ gb̄i ũma ni?‡ 10 P̄ɛɛ m̀èn s̄opla p̀ó má kpà gb̄ɛn̄ɔɛn òaasɔɔɔ l̄ɛ s̄̀iɔɔwa (4.000) s̄̀, á s̄̀l̄ɛ s̄ɔ ũma ni?§ 11 B̀óȳai i d̄̀ɔ ké p̄ɛɛ yá má òéoo ni? A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ɛɛs̄'e's̄eɛi! 12 Ǿ aa d̄̀ sa i k̄ɛ p̄ɛɛs̄'e's̄eɛ àl̄ɛ oné wà laaikaio, Falisiɔ n̄ Saduseɔ yádan̄ɛɛ.

Piɛɛ Yesu M̄ɛs̄iik̄ɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

13 Ké Yesu k̄a Sezale Filipi b̀usuu, ̄ à a ́waɔ là à m̀è: Dé w̄al̄ɛ o Gb̄ɛnaz̄in N̄é d̄ɛ a ũi? 14 Aa m̀è: Gb̄ɛɔ ì m̄ɛ Z̄aa Da'ilen̄aɛ.* Gb̄ɛɔ ì m̄ɛ Elia. Gb̄ɛɔ ì

§ 15:24 Mat 10.5-6 * 16:1 Mat 12.38 † 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38 * 16:14 Mat 14.1-2

mε Zelemii ge ānabi yāaen n ū. ¹⁵ Yesu mè: Apio sō, dé i me má de a ūi? ¹⁶ Simoo Piεε wèwà à mè: Mesiin n ū, Lua b̄εε Né. ¹⁷ Ǿ Yesu òè: Báaaden n ū, Yonasi né Simoo! Asa i ke gbēnazina mé yá bee dāneo, ma Mae pó kú musue. ¹⁸ Mále onε: Piεε† n ū, mé gbesipi s̄ má a gáli zedōwà. Baa bēda gbāadeo a ziblewào. ¹⁹ Má kpala pó b̀ Lua k̄i kilineo kpama. Pó pó ní yè dúniau aó yea musue, mé pó pó ní pòlo dúniau aó poloa musue. ²⁰ Ǿ Yesu a ìwao lēpàpa aasu o gbēε Mesiin a ūo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

²¹ Za goo bee s̄ Yesu lé a Yelusaleū gea piliwà a ìwaone à mè, sema à taasike gbēzōo ní sa'onkiaō ní M̄oizi ikoyādanedeo ozi, aai a de, í vu a goo àaōdezi. ²² Ǿ Piεε aà s̄isi gusae, àle giè à mè: Sue Dii! Bee a n leo! ²³ Ǿ Yesu lili ò Piεεε: Gomεε we Setáu! N ye zezōmεεε, asa n lāasooá Lua pó no, gbēnazina p̄ε.

Yesu lia

(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

²⁴ Ǿ Yesu ò a ìwaone: Tó gb̄é ye ke ma ìwa ū, aà gi azia wēnizi, i a lipaakōa sé, i temazi. ²⁵ Gb̄é p̄o ye ào a wēni k̄ua, wēnipi a vūaawà. Gb̄é p̄o ḡi a wēnii ma yáí s̄o, ade mé aó wēni v̄i. ²⁶ Tó gb̄é dúnia búu è mé à k̄ua ziawa, bó ài bee v̄i? Bó gb̄é a fiaboò à zia'ei? ²⁷ Asa Gbēnazin Né a εa mo a Mae gawi guu ní a malaikaō, i fiabo baadeε a yákeawa. §

²⁸ Siana mále oé, gb̄é p̄o aa ku laeo gao, aa Gbēnazin Né e, àle mó k̄ia ū.

17

¹ Goo soolo gbea Yesu Piεε ní Zaakio ní aà dāuna Zāao s̄ele gērino gb̄esisi lesi musu n̄t̄ε. ² Ǿ à li ní wáa. Aà oa lé teke lán íatēwa, mé aà ulaō ḡò p̄untaitai. ³ Ǿ M̄oizi ní Eliao b̀ m̄ómá, aale yá'o ní Yesuo. ⁴ Ǿ Piεε ò Yesue: Dii, a maa wào ku la. Tó ní yei, má lákpe d̄o m̄èn àaō, n p̄o do, M̄oizi p̄o do, Elia p̄o do. ⁵ Goo p̄o àle yá'o, luabepuana tekea k̄ur̄la. Ǿ aa loo mà luabepuanapi guu à mè: Gb̄éε beeá ma Né m̄endona yenzideε, aà yá í kamagu. A aà yāma.* ⁶ Ké aà ìwapio loopi mà, v̄ia ní kú maamaa, aa w̄ule ní gb̄εeu. ⁷ Ǿ Yesu s̄ōnzi à onámá à mè: A fele, ásu v̄iakεo. ⁸ Ké aa wesè musu, aai gb̄ēε eo, sema Yesu ado.

⁹ Goo p̄o aale pila gb̄esisi piwa, Yesu d̄ilené à mè: Asu yá p̄o á è o gb̄ēε mao e Gbēnazin Né ge b̄oò gau. ¹⁰ Ǿ aà ìwaō aà là aa mè: Bóyái M̄oizi ikoyādanedeo í o Elia mé a d̄oaa mozi?† ¹¹ Ǿ a w̄emá à mè: Elia a mo s̄ianae, i εa yápii keke. ¹² Ama mále oé: Elia m̀ k̄o,‡ wi aà d̄ō, s̄ wà ní p̄oēà dàè. Maa wa Gbēnazin Né wet̄a lo. ¹³ Ǿ aà ìwaō d̄ò ké Zāa Da'ilená yá àle oné.

Yesu ne ḡōε táade gb̄agbaa

(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa k̄a bíla guu, ḡōεε mò k̄ule Yesue ¹⁵ à mè: Dii, ma né wēnagwa, asa gbakōndeε. I taasike maamae, lo léle téu ge íu m̄o mooε. ¹⁶ Ma moaño n ìwaone, aai f̄o aà gb̄agbāo. ¹⁷ Ǿ Yesu m̄è: Gb̄agb̄ε kolea luanaaikensaiō! Máo k̄uán̄o e b̄oε ni? Máo menakeán̄o e b̄oε ni? A mo m̄εaño la. ¹⁸ Yesu ḡi táae, s̄ à gò népiwa, à gb̄agb̄a weḡo.

† 16:18 Bee m̄è gbe. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

¹⁹ Bee gbɛa Yesu İwao s̄aazi n̄t̄ɛɛ, aa aà là aa m̄è: B̄oȳai wa fua t̄aapi goi? ²⁰ A w̄emá à m̄è: Ké á Lua náai v̄i bílao ȳáíɛ. S̄iana m̄ále oé: Tó á Lua náai v̄i a gb̄ènɛ kà ɛfo w̄énawa, mé á ò gb̄ès̄is̄iɛ beee aà fele la aà gé le, a feleɛ. Ȳae a á fuo. ²¹ Wabikɛa ní l̄eyeaó mé ĩ t̄aa bee taa go.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

²² Goo p̄ó a kú ní a İwao s̄anu Galile, a òné: Sema wà Gb̄enazín Né kpámá, ²³ wi aà de, i vu a ḡoo àaõdezi. O an p̄o yà maamaa.

Lua kpé w̄è'õa flaboa

²⁴ Ké aa kà Kapɛnaü, Lua kpé ɔsinao m̄ò Piɛɛ là aa m̄è: A ȳadanede lí w̄è'õa kpao lé? ²⁵ Piɛɛ w̄emá à m̄è: I kpá. Ké Piɛɛ lé ḡɛ ua, Yesu d̄òaa òè ḡõõ: Sim̄oo, deo d̄úniaɛ bee kíao ĩ w̄è'õa ge aseá símái? An néo yà, ge gb̄ep̄alɛɔne? N ȳápi è kpelewai? ²⁶ Piɛɛ m̄è: Gb̄ep̄alɛɔne. Yesu òè: Tó beewae, an néo bàa kuo. ²⁷ Ama ké wá yá su õmáo yáí, gé kokoa dai ísidaa. Kpò s̄eia p̄ó ní kù, ñ a lé w̄éaa, n̄yõ õa e a guu. Bee se kpámá, mapi ní mpio p̄ó ü.

18

Tɛa Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

¹ Zibeezi Yesu İwao m̄ò aà là aa m̄è: Déme deńla kpala p̄ó b̄ò Lua k̄ii gb̄éõ guui? ² O Yesu néf̄ɛnɛnae s̄isi zè ní ae ³ à m̄è: S̄iana m̄ále oé, tó i lile a ḡõ lán néwao, á ḡɛ kpala p̄ó b̄ò Lua k̄ii guuo. ⁴ Gb̄é p̄ó azia s̄òaa à ḡõ lán néf̄ɛnɛnae beewa mé deńla kpala p̄ó b̄ò Lua k̄ii gb̄éõ guu. ⁵ Gb̄é p̄ó né bee taa d̄ile ma İwake yáí, ade ma dileɛ.

⁶ Tó gb̄é tò né p̄ó lé ma náaikéõ do fù, a maa ní adeo ȳaa wà w̄isilgbɛ gb̄ènɛ do aà n̄ɔɛɛ, wi aà zu ísi guo. ⁷ Waiyoo d̄únia, ké yá p̄ó ĩ to wà fu ku a guu yáí. Sema yá p̄ó ĩ to wà fu à ku, ama waiyoo gb̄é p̄ó fua yápi s̄ù b̄ò aà k̄ii. ⁸ Tó n̄ ɔ ge n gbá mé tò níle fu, z̄õ ñ v̄úaa. Ḡea àizana guu k̄õõ ü ge ɛɛ ü maa de wà n zu té gasai guu ní ɔ m̄èn plaó ge ní gbá m̄èn plaola. ⁹ Tó n wé mé tò níle fu, b̄õ ñ v̄úaa. Ḡea àizana guu wedode ü maa de wà n zu zia té guu ní wé m̄èn plaola.*

¹⁰⁻¹¹ A laaika sakaa néõ douzi, asa m̄ále oé, an malaikao ku luabe, aa ku k̄õ w̄éu ní ma Mae p̄ó kú weo ḡooɔpiɛ. ¹² Ale e kpelewa ni? Tó gb̄é s̄á v̄i m̄èn basoo, tó ado v̄úaa, a a m̄èn basoo m̄endosai to gb̄ep̄alɛu we à gé a p̄ó p̄ó v̄úapi weleio lé? ¹³ S̄iana m̄ále oé, tó a è, aà p̄o aõ nawà de a m̄èn basoo m̄endosai p̄o aai k̄óleola. ¹⁴ Maa á Mae p̄ó kú musu ye néɛ bee do v̄úaa s̄õ.

S̄uuukɛa ní k̄õ

¹⁵ Tó n gb̄édee tàakè, ge ñ aà le ndo, yápi b̄ò gupuaú. Tó à n ȳamà, n n gb̄épi m̄isiɛ. ¹⁶ Tó i n ȳamao, gb̄é m̄endo ge gb̄èon pla se nama, ké à e yápi si seelade gb̄èon pla ge àaõ musu.† ¹⁷ Tó à ḡi n ȳamai, yápi o ḡáli guu. Tó à ḡi ḡalipi ȳamai b̄, ñ aà dile z̄illo ü luaȳadansai ü.

¹⁸ S̄iana m̄ále oé: P̄ó p̄ó á yè d̄úniau, aõ yea musuɛ, mé p̄ó p̄ó á p̄olo d̄úniau aõ poloa musuɛ.‡ ¹⁹ M̄ále oé b̄, tó á gb̄èon plaó lé kè dou d̄úniau la, yá p̄ó a a

wabikè ma Mae pò kú musuwa píi, a kéé. ²⁰ Asa gu pò gbě̀on pla ge gbě̀on àaṣo kṣ kàau ní ma tṣo, miṣ kú ní guu.

²¹ Bee gbèa Pièè mò Yesu là à mè: Dii, gēn ūma mà sùuuke ní ma gbédee pò Ìb taaekemēoi? Gēn sopla yà? ²² Yesu wèwà à mè: Málè onè, i ke gēn sopla no, gēn sopla lèè bààṣkwie. §

²³ Bee yáí kpala pò b̀ Lua kíi yá de lán kíaè bee yáwa. Kíaè mé ye à a ṣa yá gṣgṣ ní a íwaṣ. ²⁴ Ké à nà ṣapi yáwa, ṣ wà mòè ní gbé pò aà fla sea miliṣ ḡaa kwio. ²⁵ Lá a ṣa ví à fiapi boo, ṣ aà dii mè wà aà yía ní aà nao ní aà néo ní pò pò a víṣ píi, wi gbasa wà aà ké. ²⁶ Ḷ zikenapi wùle a dii aè, à awakpàè à mè: Menakemanṣ, má n fiabonè píi. ²⁷ Ḷ aà dii aà wēnagwà, à aà gbàè à fiapi tòè. ²⁸ Ké zikenapi b̀ lé, à kpàaũ ní a zikendee pò a fla dṣwà ánuṣu ṣwatē basoo. Ḷ à aà kũ, àlè aà kòlo wi à mè: Ma fiabomèè. ²⁹ Aà gbédeepi wùle aà aè à awakpàè à mè: Menakemanṣ, má n fiabonè. ³⁰ Ama i weio. A tò wà aà dàkpeu e aà a fiaboè.

³¹ Ké aà ziken gbé kíniṣ è màa, à kènè íi maamaa, ṣ aa gè yápi sèlè siu ní diiè píi. ³² Ḷ diipi aà sṣi à mè: Iwa vái! Ma n fla tònè píi, ké n awakpamèè yáí. ³³ Lá ma sùuukènnṣ, a maa n sùuuke ní n gbédeeo sṣo lé? ³⁴ Aà diipi pò pà, a tò wà aà dàkpeu wàṣ íadawà e aà ge fiapi boḡ píi. ³⁵ Ḷ Yesu èa mè: Tó á baade lí sùuuke ní a gbédeeo ní nṣemendooo, màa ma Mae pò kú musu a kéé.

19

Nṣyaa

(Maa 10.1-12)

¹ Ké Yesu yá beeo ò a làa, à b̀ Galile à gè Yude bùsu kpe dou Yuudē baale. ² Bíla tēaàzi, ṣ à ní gyāeṣ gbàgbáné we. ³ Ḷ Falisio mò líkpaleiwà, aa aà là aa mè: Gṣe zeví à a na ya yápii yáí? ⁴ A wèma à mè: Ké Lua ní ké gṣe ní nṣeo za káau, i a kyoke á èo lé? ⁵ Lua mè a yáí gṣe a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla nípii aai gṣ lán sàwakula ní gbalaowa.† ⁶ Beewa aa ku dodo lo, aa gṣ mèdoùè. Ayāmeto pò pò Lua nàkṣwa, gbēnazina su kēaa. ⁷ Ḷ Falisio aà là aa mè: Bóyáí Mṣizi díle gṣe lí gínzila ké kpa a nawa, i gbasa à aà yai?‡ ⁸ Yesu wèma à mè: Mṣizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbāa yáíe, āma a de màa za a daalegṣo. ⁹ Málè oé, tó gbé a na yà, mé i ke à gbāsikè no, tó à nṣ pàle sè, à gbāsikèè. §

¹⁰ Ḷ aà íwaṣ òè: Tó màa gṣe yá de ní a nao, a maa wà nṣeo. ¹¹ Ḷ Yesu ònè: I ke gṣe pii mé a fṣ yápi seṣ, sema gbé pò Lua ní gbá a zé. ¹² Asa gbēeṣ lí nṣeo ké wà ní í màa yáí, mé gbēeṣ Ìb ku màa ké wà ní lè wí yáí, mé gbēeṣ nízia kù màa kpala pò b̀ Lua kíi yáí. Gbé pò a fṣ yápi se aà sé.

Báaadaa néngu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

¹³ Bee gbèa gbéṣ mò Yesuè ní néo aà ṣnamá, i wabikéné, ṣ aà íwaṣ lé gíné. ¹⁴ Ḷ Yesu mè: A to néo mṣ ma kíi. Asu gíné, asa kpala pò b̀ Lua kíiá gbé bee tao pṣe. ¹⁵ Ké à ṣnámá, ṣ à b̀ we.

Ɔde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

¹⁶ Ɔ gɔɛe m̀ Yesu k̄i, à aà là à m̀: Metulu, bó maa má ke mà àizána ei? ¹⁷ A wèwà à m̀: Bóyái n̄le ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye n̄ gē àizána guu, ñyᵛ à yádileao k̄ua. ¹⁸ Ɔ à aà là à m̀: An kpele ni? Ɔ Yesu m̀: Nsuli gbēdeao, n̄suli w̄ule n̄ gbēpále n̄oo, n̄suli kpáí'oo, n̄suli yádo n̄ gbēdeewao, ¹⁹ n̄li n̄ de n̄ n̄ dao kpela, ñyᵛ ye n̄ gbēdeezi lá n̄zia wēniwa.* ²⁰ Ewaasopi òè: Má yá beeᵛ k̄ua píi. A kpele mé ḡom̄e loí? ²¹ Yesu òè: Tó ní ye ñyᵛ kú wásawasae,† ge n̄ n̄ p̄o yía píi, ní a ᵛa kpá taasidoᵛwa, ní m̄o temazi, ñyᵛo àiz̄e v̄i luabe. ²² Ké èwaasopi yápi mà, à tà n̄ p̄osiao ké aà p̄o dasi yáí.

²³ Ɔ Yesu ò a iwaone: Siana mále oé, ɔde gēa kpala p̄o b̀ Lua k̄iu z̄i'ũ. ²⁴ Mále oé lo, yiongo gēa abaaw̄e uaa de ɔde gēa kpala p̄o b̀ Lua k̄iula. ²⁵ Ké aà iwaᵛ yápi mà, ᵛ à n̄ kú gbāa aa m̀: Tó m̄aae, déme a boi? ²⁶ Ɔ Yesu n̄ gwá soee, a òné: Gbēnazina a f̄so. Lua mé apii zé v̄i.

²⁷ Ɔ Piee a z̄asiwà à m̀: Wápio s̄o wa p̄opii tò wa bo tenzi. Bóme a ḡow̄e sai? ²⁸ Yesu òné: Siana mále oé: Tó Gbēnazin̄ Né z̄òle a kpalabaa gawidewa d̄unia dafu guu,‡ á gbé p̄o á temaziᵛ á z̄òle kpalabaa mèn kueplaoᵛwa, lo yáḡoᵛ Isaili bui kueplaoᵛne. ²⁹ Gbé p̄o a be tò ge a v̄iᵛ ge a d̄unaᵛ ge a mae ge a da ge a néo ge a buaᵛ ma yáí, a ea bee taa e lee basoᵛ, mé a àizána e. ³⁰ Dasi p̄o d̄aaaᵛ ḡo z̄á, mé dasi p̄o té z̄áᵛ ḡo d̄aaa.

20

Yal̄eua n̄ gbèwinaᵛ

¹ Lá kpala p̄o b̀ Lua k̄i den ke: Uabelee mé b̀ k̄oᵛk̄oᵛ, à gè gbèwinaᵛ w̄elei aa z̄ikee a bua. ² An yá k̄osè aà fiaboné ánuᵛu ɔwat̄e dodo. Ɔ à n̄ gbáe a bua. ³ A b̀ lo muuw̄amiḡoᵛ, ᵛ à gbēpáleᵛ lo ḡaae kálea p̄a. ⁴ A òné: Apio s̄o à gé z̄ikei ma bua, mí fiaboé a zéwa. ⁵ Ɔ aa gè. A èa b̀ lo íat̄e minanguo, ᵛ à èa b̀ íat̄e auapilaa, a ò gbēpáleᵛne m̄aa lo. ⁶ Ké à b̀ oosi, à gbēpáleᵛ lo kálea, ᵛ à n̄ lá à m̀: Bóyái á kálea la p̄a za k̄oᵛi? ⁷ Aa wèwà aa m̀: Ké wi z̄idaw̄eᵛo yáíe. A òné: A gé z̄ikei ma bua s̄o. ⁸ Íat̄e gēa kpéu* ᵛ budepi ò a z̄iae: Z̄ikenao s̄isi n̄ fiaboné. Daale gbé z̄áᵛwa e à ge mid̄e gbé káauᵛwa. ⁹ Ɔ oosidoᵛ m̀, aa ánuᵛu ɔwat̄e è m̀ndodo. ¹⁰ Ké gbé káauᵛ m̀, aale e n̄ ᵛa ao de gbé z̄áᵛlae, ᵛ ánuᵛu ɔwat̄e do aa è m̄pii. ¹¹ Ké aa n̄ ᵛa s̄i, ᵛ aa z̄oadò uabelepiwa ¹² aa m̀: Leelu do ᵛ gbé z̄áᵛ z̄ikè, mé n̄ n̄ díle s̄aa n̄ wá gbé p̄o wa z̄i z̄oᵛde kè, wa íat̄e gbāa kákawálaᵛa? ¹³ Ɔ à wè n̄ gbēpiᵛ dowà à m̀: Ma gbé, mi n̄ bleo. Wa k̄o ȳamà ánuᵛu ɔwat̄e do musu nolo? ¹⁴ N n̄ p̄o si n̄ tá. Má ye kpa gbé z̄áe beewa lá n̄ p̄owae. ¹⁵ Má z̄ev̄i mà ke n̄ ma ᵛao lá má yeiwao lé? N̄le w̄eb̄oᵛoi ké má gb̄eke v̄i yáí yà? ¹⁶ Beewa gbé p̄o té z̄áᵛ ḡo d̄aaa, mé gbé p̄o d̄aaaᵛ ḡo z̄á.

Yesu a gaa n̄ a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

¹⁷ Ḡoᵛ p̄o Yesu lé gé Yelusaleũ, à a iwa gb̄eᵛn̄ kueplao k̄aaa n̄t̄e, à yá'óné z̄éu à m̀: ¹⁸ Wále gé Yelusaleũe. We wa Gbēnazin̄ Né kpáᵛ sa'onkiaᵛ n̄

* 19:19 B̄oa 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48 ‡ 19:28 Dan 7.13-14 * 20:8 Iko 24.15

Mɔizi ikoyādanedeɔwa, aai yādaaàla, ¹⁹ aai aà kpa luayādɔnsaiɔwa. Aa aà ke pɔɔpɔɔ, aai aà gbɛ́ ní lálalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a gɔɔ àaɔdezi.

Zaaki ní Zāao wabikɛa
(Maa 10.35-45)

²⁰ Bee gbɛa Zebedee néɔ da m̀ Yesu kí ní a néɔ. A ye wabikɛwà, ɔ à kulèè. ²¹ Ǿ Yesu aà là à m̀: B́ ní yeii? A wèwà à m̀: To ma né gbɛɔn plaɛɔ aɔ kunno n kpalau, gbɛdo n ɔplaai, gbɛdo ɔzɛɛi. ²² Ǿ Yesu ò népiɔne à m̀: A yá pɔ́ ále a wabikɛa d̄ɔ. Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á f̄ɔ mia? Aa wèwà aa m̀: Wá f̄ɔ. ²³ Yesu m̀: I pɔ́ má mi, á mi fá, áma z̄ɔleá ma ɔplaai ge ma ɔzɛɛi de ma yá ũ. Z̄ɔlɛkii beɔ de gbɛ́ pɔ́ ma Mae k̀kɛnéɔ pɔ́ ũɛ. ²⁴ Ké aà lwa gbɛɔn kwi kíniɔ yápi mà, an pɔ́ pà v̄i ní d̄aunapiozi. ²⁵ Ǿ Yesu ní k̄aaa mípii, a òné: A d̄ɔ ké búsu gbāadeɔ ì gbāablemá, mé gbɛz̄ɔɔ ì ikokemá, ²⁶ áma aɔ de màa á kíio. Tó á gbɛe ye àɔ de gbɛz̄ɔɔ ũ, aà ḡɔ á d̄onlede ũ. ²⁷ Tó á gbɛe ye àɔ de d̄oana ũ, aà ḡɔ á z̄ɔblena ũ. ²⁸ Asa Gbɛnazín Né i mɔ wà d̄oaleɔ, à m̀ d̄oi gbɛ́ɔleɛ, i gi a w̄ɛnii gbɛ́ dasiɔ boa yáí.

V̄ia baakɛnaɔ gbágbāa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

²⁹ Gɔɔ pɔ́ aale bɔ Yeliko, bíla té Yesuzi. ³⁰ V̄ia gbɛɔn plaɔ z̄ɔle zé lé, aa mà Yesu mé lé ḡɛ, ɔ aale lé gbāa zu aa m̀: Dii, Davidi Bui, wá w̄ɛnagwa! ³¹ Wále giné wále m̄e aa níle, ɔ an lezu k̀kɛ gbāakù aa m̀: Dii, Davidi Bui, wá w̄ɛnagwa! ³² Ǿ Yesu z̄ɛ à ní sisi à ní lá à m̀: B́ á ye mà k̄éí? ³³ Aa wèwà aa m̀: Dii, wá ye n̄ wá wé w̄ɛw̄ɛɛ. ³⁴ Yesu ní w̄ɛnagwà, à ɔkà ní wéwa. Weḡɔɔ aa gu'è, ɔ aa b̀ t̄eaazi.

21

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleŭ
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22)

¹ Ké aa kà k̄ai ní Yelusaleŭo, aa kà Bɛfaze wéle pɔ́ kú Kùkpe s̄is̄ip̄leu, ɔ Yesu a ìwa gbɛɔn plaɔ z̄i ² a òné: A gé wéle pɔ́ kále á aɛ kee guu. Tó a ḡɛ, á z̄aa'ina e d̄oá ní a néɔ weḡɔɔ. A polo suom̄ɛɛ. ³ Tó gbɛe á lá, kpelewa ni, í m̄e Dii mé ye ní m̄oaoi, a ní gb̄aè tia. ⁴ A de màa ké yá pɔ́ ànabi ò ke yáie, à m̀:

⁵ O Sibnadeɔne an k̄ia mé lé m̄ó ní kíi.
Aà n̄ɔse nie, a di z̄aa'in b̄oɔ kpe.*

⁶ Iwapio ge kè lá Yesu ònéwa. ⁷ Aa sù ní z̄aa'inao ní a néɔ, aa ní ulao kp̄alémá, ɔ Yesu d̄ikpe. ⁸ Gbɛ́ dasideɔ lé ní ulao kp̄ále z̄éu,† gb̄eɔ lé lá z̄ɔ wále kp̄ále z̄éu b̄. ⁹ Bíla pɔ́ d̄oaaaè ní gbɛ́ pɔ́ té aà kpeɔ lé wiile wále m̄e: Gbāa ke, Davidi Bui!
Báaaden gbɛ́ pɔ́ lé m̄ó ní Dii t̄so ũ!
Wà gbāakpaaàzi à z̄ɔ luawa.‡

¹⁰ Ké Yesu ḡè Yelusaleŭ, wéle l̄oo, gbɛ́pii lé m̄e: Dén gbɛ́ bee ũi? ¹¹ Bíla m̀: Anabi Yesue. A b̀ Nazaleti, Galile búsuue.

Yesu ḡea Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26

12 Yesu gɛ̃ Lua ua à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle pii. A ɔleũkpakenaɔ táabũnuɔ ní felenyianaɔ kíláɔ fuangba. 13 A òné: A kɛ̃a Lua taalau, wali o ma kpé̃e lousisikpe, § ɔ́ á kè gbèblenaɔ tòò ũ.*

14 Vĩáɔ ní ɛ̃ɔ̀ mò aà k̃ii Lua ua we, ɔ́ à ní gbāgbā. 15 Ké sa'onkiaɔ ní Mɔ̃zizi ikoyádanedeɔ yābɔnsae pɔ́ àle keɔ̀ è, mé aa mà néɔ̀ lé wiidwà Lua ua aale me, gbāa ke Davidi Bui, ɔ́ an pɔ́ pà. 16 Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wemá à mè: Ao! Ké Lua dà nɛ́fɛ̃nɛnaɔne ní né yɔ̃minaɔ aa a táasile, i a kyokeo lé?† 17 ɔ́ à bɔ̀ wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

Yesu kaadɔ̃nli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)

18 Ké gu dò kɔ̃kɔ̃, à ɛ̀a lé su wéledau, ɔ́ nɔ̃ana lé aà de. 19 A kaadɔ̃nli è zé lé, ɔ́ à s̃si, i né ewàò, sema lá pā. ɔ́ a ò lípiɛ: Nyɔ́ ne'i bau lo. Wegɔ̃ lípi giigága. 20 Ké aà iwáɔ̀ è, ɔ́ à bɔ̀ ní sae aa mè: Akea kaadɔ̃nli pi giigága màa g̃ɔ̃ɔ̃? 21 Yesu wemá à mè: Siana mále oé, tó á Lua náai ṽi seasai, i ke kaadɔ̃nli pi yá ɔ́ á ke adoo. Baa tó á ò s̃s̃iɛ beee aà azia se zu ísiau, a kee.‡ 22 Tó á Lua náai ṽi, pɔ́ pɔ́ á gbèawà wabikea guu pii, á ee.

Yesu laa a iko
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gɛ̃ Lua ua, àle yádané. ɔ́ sa'onkiaɔ ní gbɛ̃zɔ̃ɔ̀ mò aà là aa mè: Iko kpele níle yá beɔ̀ keòí? Déme n gba iko beei? 24 ɔ́ Yesu wemá à mè: Mapi s̃ɔ́ má yá mendo gbeawá. Tó á òmɛɛ, ɔ́ má iko pɔ́ mále yá beɔ̀ keo oé. 25 Dé iko Zāa gbé̃ɔ̀ da'ilekèòí?§ Lua pɔ́ yá, ge gbɛ̃nazina pɔ́e? ɔ́ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua pɔ́e, a wá lá bóyái wi Zāa yá sio ni. 26 Tó wa mè gbɛ̃nazina pɔ́e s̃ɔ́, wá bíla vía ṽi, asa amp̃ii aa Zāa á̃nabike s̃iɛ. 27 ɔ́ aa wè Yesuwa aa mè: Wá d̃ɔ̀. ɔ́ Yesu òné: Mapi s̃ɔ́ má iko pɔ́ mále yá beɔ̀ keo oéo.

Né gbɛ̃ɔ̃n plaɔ

28 ɔ́ Yesu mè: Gbèe mé nɛ̃gɔ̃enaɔ ṽi gbɛ̃ɔ̃n pla. ɔ́ a ò Wooɛ: Gé zíkɛi bua gbā. 29 Woo mè: Má geo. ɔ́ à nòselilɛ gbɛzā, à gè. 30 Maepi ge ò See màa lo. ɔ́ Se mè: Too. Kási i geo. 31 A è kpelewai? Gbɛ̃ɔ̃n plapiɔ guu, an déme a mae pɔ́eá kèi? Aa mè: Wooɛ. ɔ́ Yesu òné: Siana mále oé: ɔ̃sinaɔ ní káaluáɔ g̃ɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíi guu á āa. 32 Asa Zāa mò à zé súsu òbè, i aà yá sio. ɔ̃sinaɔ n káaluáɔ mé aa aà yá s̃i. Baa ní bee eao i nòselilɛ gbɛzā a aà yá s̃io.

Ṽɛ̃ebu zíkɛnaɔ
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yápale ma lo. Uabelee mé kú a ṽɛ̃ebu ṽi, à kaa liai à eyò a guu ṽɛ̃ɛf̃k̃ii ũ, à gbadá.* ɔ́ à a ṽɛ̃ebupi ná zíkɛnaɔne ní ɔ̃z̃i, ɔ́ à f̃ɛ̃le ní táo. 34 Ké ṽɛ̃ɛkɔ̃z̃ɔ̃g̃ɔ̃ kà, ɔ́ à a iwáɔ̀ z̃i zíkɛnapiɔwa aa a ṽɛ̃e asea s̃iɛ. 35 ɔ́ zíkɛnapiɔ aà iwáɔ̀ k̃k̃k̃, aa ní gbèdo gbè, aa ní gbèdo dè, aa ní gbèdo pàpa ní gbɛo aa dè. 36 Uabelepi ɛ̀a iwa páleɔ z̃i,† an dasi de gbé káauɔla, ɔ́ aa kèné màa lo. 37 Gbɛzā ɔ́ à a né z̃imá à mè: Aa ma né yáda. 38 Ké zíkɛnapiɔ népi è, aa òkɔ̃e: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i g̃ɔ̃w̃ɛɛ. 39 ɔ́ aa aà kù b̃òd̃ kaau aa aà dè. 40 Tó búde sù, kpelewa a ke zíkɛnapiɔnei? 41 Aa wèwà aa mè: A gbé p̃ás̃i piɔ dede p̃ás̃i p̃ás̃iɛ, i búpi ná zíkɛn pále pɔ́ aa aà asea kpawa a g̃ɔ̃waɔne ní ɔ̃z̃i. 42 ɔ́ Yesu òné: I yáe bee kyoke taalauo lé?

§ 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Sou 8.3 ‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6
* 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15

Gbe pɔ ɛbonaɔ pākpaì mé gɔ̃ gbeɔ mide ũ.

Dii mé bee kè ɔ à kèwɛɛ yābɔnsae ũ.‡

43-44 Ayāmeto mále oé: Lua a á bɔ kpala pɔ bɔ à kɪi guu, i gbé pɔ aa a asea kpawɔ kpau.

45 Ké sa'onkiaɔ ní Falisiɔ Yesu yāleɛŭanepiɔ mà, aa dɔ̃ ké ní yá àle o. 46 ɔ aale zeweele wà aà kú, āma aa viakè bílae, ké wà aà díle ānabi ũ yáí.

22

Nɔsepɔnakɛa (Luk 14.15-24)

1 Yesu ɛa yāleɛŭné à mè: 2 Lá kpala pɔ bɔ Lua kɪi den ke lo. Kíae mé lé nɔsepɔnakɛ a néɛ, 3 ɔ à a zikenaɔ zɪ gbé pɔ à ní gbea blebleawɔ sísii, āma aa ye mɔaio. 4 ɔ à ɛa zikenpáleɔ zɪ a òné: A ge o gbé pɔ ma ní gbeaɔne ma sɔu mà, ma zuswanaɔ ní pɔtuo mekpaaɔ dèdɛ má làa. Aa mɔ nɔse guu. 5 ɔ aai laaidɔ yápiwao, an baade gè a bɔɔlekei. Gbɛɔ gè ní bua, gbɛɔ gè ní laatai, 6 gbé kɪniɔ zikenapiɔ kùkù aa widámá aa ní dɛdɛ. 7 ɔ kíapi pɔ pà, à a sosaɔ gbàe aa gè gbèdenapiɔ dèdɛ, ɔ aa tesò ní wélewa. 8 ɔ kíapi gbàsa ò a zikenaɔne: Nɔseble mà, āma gbé pɔ ma ní gbeaɔ kèwà fɛ́nɛŭ. 9 A gé zékpaɔ guu, i gbé pɔ á è píi sísi nɔse guu. 10 ɔ zikenapiɔ fɛle gè zéɔ guu, aa gbé pɔ aa èɔ kàaa, gbɛváiɔ ní gbɛmaɔ píi. Maa nɔsepɔnakenaɔ gupà.

11 Ké kíapi gè pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔ̃e è we, a nɔsepɔna ula daao, 12 ɔ a òè: Ma gbé, àkɛa n gɛ la nɔsepɔna uladasaii? ɔ à nì kpàuu. 13 ɔ kía ò a dɔaɔne: A aà ɔ ye ní aà gbáɔ, í aa zú bási gusiau. We a ɔɔɔɔ a ɔdi a musu. 14 Asa dasi ɔ Lua sísi, āma gbé pɔ a sèɔ bílaɔ.

Yesu lousisin gbɛzɔɔ fua (Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbea ɔ Falisiɔ bɔ gè lekpaai lá wà ke aa e Yesu kú a yá'oa guu. 16 ɔ aa ní iwaɔ zɪwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɔ, aa mè: Mɛtulu, wá dɔ̃ ké gbé náaiden n ũ. Ni Lua zé ɔbné wásawasae. Nili yási ní gbéɔ ublembɛke yáio, asa nili gbɛe wegwao. 17 Lá ní è n owɛɛ. A kù wà wɛ'ɔa kpá Sezaawaa, ge i kũo? 18 Yesu ní nòsevái dɔ̃má à mè: Mɔafilideɔ! Bóyái ále filifilimbakpameɛi? 19 A ɔa pɔ wí wɛ'ɔa kpað ɔbmɛɛ. ɔ aa ɔapi do dòè. 20 ɔ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai? 21 Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔe. ɔ a òné: Too, à Sezaa dee pɔ kpawà, í Lua pɔ kpawà. 22 Ké aa yápi mà, à bɔ ní sae, ɔ aa à tò we aa tà.

23 Gɔɔ doupi zɪ Saduseɔ mɔ Yesu kɪi. Aai me geɔ lí vuo, ɔ aa aà là aa mè: 24 Mɛtulu, Mɔizi mè, tò gɔ̃e gà nésai, dāuna lí a vɪi gyaa da'uake, aà a vɪi gɛɛ keð.* 25 Tɔɔ. Dedoudeɔ kú wá guu yāa gbɛɔn sopla. Woo nɔ sè à gà a nɔpi tò nésai, ɔ gyaa gò See. 26 A kè See màa lo ní Bíbo e à gè pè gbɛɔn soplapiɔwa píi. 27 Ampii gbea ɔ nɔ gà sɔ. 28 Geɔ vugɔɔzɪ an gbɛɔn soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi víi? Asa ampii aa aà dɔ̃ nɔ ũe. 29 ɔ Yesu wémá à mè: A sāsae á Luayátaala ní aà gbāao dɔ̃sai yáí. 30 Tó geɔ vù, aa nɔseɔ, aa zākeo, aao ku lán luabe malaikaɔwae. 31 Geɔ vua yá musu i yá pɔ Lua óé kyokeo lé? A mè 32 ámeaa Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.† Geɔ Luan aà ũo, sema gbé bɛ́eɔ. 33 Ké bíla yápi mà, aà yádaané ðimá.

‡ 21:42 Sou 118.22-23 * 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Bɔa 3.6

34 Ké Falisiò mà Yesu Saduseò fù, aa kō kàaa. 35 Ō an ikoyādōnao do likpàlewà à aà là à mè: 36 Mètulu, Mōizi ikoyā kpele gbia mé deñlai? 37 Yesu wèwà à mè: Nyō ye Dii n Luazi ní nòsemèndoo teasisai, n sō ɔ kuwà.‡ 38 Ikoyā pò a gbia deñlan we. 39 A plaade pò bōwan ke: Nyō ye ní gbēnazin deezi lá nzia wēniwa. § 40 Mōizi ikoyā pii ní anabio yáa pii looa ikoyā mèn pla beewae.

41 Lá Falisiò kàaaa, Yesu ní lá à mè: 42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie. 43 Ō Yesu òné: Akea Lua Nišina dède Davidiwa, ò a òè Diii? A mè

44 Dii ò ma Diiè aà zōle a ɔplaii e aà aà ibeεε kálèè a gbá zíc.*

45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aɔ de aà bui ũi? 46 Gbēe i fō yázāsìwàò. Za gɔɔ bee gbēe i we yāe làwà ɔo.

23

Mōizi ikoyadanedeò ní Falisiò mɔafilii
(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

1 Bee gbεa Yesu yā'ò bílae ní a íwaɔ 2 à mè: Mōizi ikoyādanedeò ní Falisiò mé aa gō Mōizi gēe ũ. 3 Ayāmeto àli yá pò aai oéε ke pii, ɔ kūa. Ama ásu ní kea keo, asa aali yá pò aai o keo. 4 Aai aso gbia yeye da gbéone ní gàuε, mé baa ɔton do aali ye kaio. 5 Aai ní yá pii ke ké gbéó ní e yáie. Maa aai Lua yá εseba gbène da,* aai tūfa gbàa da ní pokasai.† 6 Pɔnableble zōlekii maa ní lousisikpe zōlekii maa ò aai wεεle zōleu. 7 Aai ye wàò fɔkpakpamá gāae, wàò one Mètulu. 8 Asuli tó wà oé Mètuluo, asa ápii vliò n dàunaon á ũ, mé á Mètulu mēndoe. 9 Asuli o gbēεε á mae dúnia guu lao, asa á Mae mēndoe, òmε kú musu. 10 Asuli tó wà oé Dɔaanao, asa á Dɔaana mēndoe, òn Mesii ũ. 11 Gbé pò zōó á guu aàò de á dɔnlede ũ.‡ 12 Gbé pò í azia káfi Lua a aà busae, mé gbé pò í azia busa Lua a aà káfi.

Yesu zɔadɔa Mōizi ikoyadanedeò ní Falisiòwa
(Luk 11.37-42)

13 Waiyoo á yādanedeò ní Falisiò! Mɔafilideò! I kpala pɔ bò Lua kii zé ta gbéone. Ili gēuo, mé ili we gbé pò aa ye gēuo gēu sōo.

14 Waiyoo á yādanedeò ní Falisiò! Mɔafilideò! I wabi gbàa ke Luawa á gyaao bleò. Bee yáí á íadama pásí aɔ deñla.

15 Waiyoo á yādanedeò ní Falisiò! Mɔafilideò! I bebe tɔle ní ísiao íwa mēndo ea yáí. Tó á è sō, i aà ke té pò ũ deála lee plaε.

16 Waiyoo á vlià dɔaanao! I mε tó wà mē wa sí ní Lua kpéo, a yāe vliò, ama tó wà mē wa sí ní Lua kpé vuao, bee mé yāvi. 17 Vlià misaideò! A kpele mé zōoi? Vua yà, ge Lua kpé pò í to vua gō aà pò ũe? 18 I mε ɔ tó wà mē wa sí ní sa'okio, a yāe vliò, ama tó wà mē wa sí ní sa'obo pò kú weo, bee mé yāvi. 19 Vlià! A kpele mé zōoi? Sa'obo yà, ge sa'okii pò í to sa'obo gō Lua pò ũe? 20 Gbé pò mē á sí ní sa'okio, a sí ní pò pò kú weoε ɔ pii. 21 Gbé pò mē á sí ní Lua kpéo, a sí ní Lua pò kú a guuoε ɔ. 22 Gbé pò mē á sí ní luabeo, a sí ní Lua kpalabaaò § ní Lua pò zōlewàoe.

‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1 * 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38
‡ 23:11 Mat 20.26-27 § 23:22 Isa 66.1

²³Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I toeo dosina n kianaokpeo ní dà láo kwide kpa Luawa, ɔ i Moizi ikoyā gbiao to we, yáede ní sùuuo ní náaio. Yá beeo mé de wà ke a kini to sai.* ²⁴Via dɔaanao! I maemilona ple á imiau, ɔ i yiongo mó.

²⁵Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I gbābo bisao kpee ní tao, mé bii ní gbētaiinkeao mé á nɔse pà. ²⁶Falisi via! Bisa guu pípi gĩa, a kpe i gō gbāsisi.

²⁷Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! A de lán mia pò wà soolèwàowae. An kpe maa wée, ama gewao ní gbāsi píio mé ní guu pà. ²⁸Maae ápiò sɔ, á bea maa gbéwé wée, ama mɔafilí ní yāvāio mé á guu pà.

²⁹Waiyoo á yādanedeo ní Falisio! Mɔafilideo! I pò bo ānabio miaowa, i zable Lua gbéwé pòwa, ³⁰i me: Tó wá kú yāa wá deziò gɔɔ, wá baa aó kúrino ānabio dedeá guuo. ³¹Beewa á dō ké gbé pò aa ānabio dèdè buion á ũ. ³²A āiake á á deziò taaaba, í a midè sa! ³³Mléo! Gbēnazin píligona! Kpelewa á bò té yá pò daaála guui?† ³⁴A yáí má ānabio ní ōnɔnao ní yādanedeo zíwá, í ní gbéwé dèdè, í ní gbéwé páliwa, í ní gbéwé gbē ní flaalao á lousisikpeo guu, í ní yá wéle ní wéleo. ³⁵Beewa Lua gbé pò wá ní dèdè yá a wi á musu, sea za gbēmaa Abeliwa‡ e à gè pè Balakia né Zakali pò a aà dè Lua kpé ní sa'okio zānguowa. § ³⁶Siana mále oé, yá beeo píi a wi gbāgbéwé musue.

³⁷Yelusaleūde, Yelusaleūde! A ānabio dèdè, a gbé pò Lua ní zíwáwá pàpa ní gbèo a ní dèdè. Mío ye mà á kaaamazi mɔmɔwo, lá ko i a gāsia kú a néolawa, ama ili weio. ³⁸Lua a á kpé tóé kpézi ũe sa. ³⁹Mále oé, za tia á ma e bo, e à omee báaade gbé pò lé mó ní Dii tó.*

24

Yelusaleū dúuzāa ní dúnialaagɔɔ seela
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

¹Yesu bò Lua ua, àle tá, ɔ aà İwao sɔaazi, aa İsuikèè Lua kpé dɔawa. 2 Ō Yesu òné: A bee è píia? Siana mále oé, wa gbee to dikɔa weo, wa a dúuzɔe.

³Gɔɔ pò Yesu zɔlea Kùkpe sɔsɔpɔleu, aà İwao mò aà kɔi ní tē, aa aà là aa mè: Owē, yá beeo ke bɔe ni? Bóme aó de n mɔa ní dúnialaagɔɔ seela ũi? ⁴Yesu wemá à mè: A laaika, ásu to gbēe á sásáo. ⁵Asa gbéwé mó ní ma tóo dasi, aa me Mesiin ní ũ, aa gbéwé sásá dasi. ⁶Ali zɔi bao ma ní a súuo. Asu to sɔ kéáguo. Bee a kee, ama gɔɔ láaa pón we gĩa. ⁷Asa bui ní buio aa fele ní kɔoe, maae lɔ búsú ní búsuo. Nɔana ní tɔle lualuaao aó ku guo dasi. ⁸Yápiò píiá nɔwáwá daaleae. ⁹Bee gbèa wa á kpámá wá á wetá, wi á de, bui píi i zaágu ma yáí.* ¹⁰Gbé dasideo i gbasá fu, aai bò kɔ kpe, aai zakɔu. ¹¹Anabi egena mɔ dasi aa gbéwé sásá dasi, ¹²yāvái i kɔ, gbé dasideo yea Luazi i busa. ¹³Gbé pò zea gbāa e a gɔɔ léwa, ade mé a bɔ.† ¹⁴Wa kpala pò bò Lua kɔi baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui píie, a lé i gbasá ká.

¹⁵Tó a tē gudena pò ānabi Danieli a yā'ò‡ è Lua ua, kyokena yápi da, ¹⁶gɔɔ bee gbé pò aa ku Yudeo báale mipe sɔsɔwa. ¹⁷Gbé pò kú kpé musu su pila gē kpéu pɔe séio. ¹⁸Gbé pò kpe bua su ea be a ula séio. ¹⁹Waiyoo nɔsindeeo ní neadeo gɔɔ bee. ²⁰A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buzie ge

* **23:23** Lev 27.30 † **23:33** Mat 3.7, 12.34 ‡ **23:35** Daa 4.8 § **23:35** 2Lad 24.20-21 * **23:39** Sou 118.26 * **24:9** Mat 10.22 † **24:13** Mat 10.22 ‡ **24:15** Dan 9.27, 11.31, 12.11

kámabogɔɔzio. ²¹ Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔɔɛ. Zaa Lua dúnia kàle e gbã, a taa i keo, mé a ke bo. § ²² Tó Lua i zeð à gɔɔpi laoo, dɔ gbêe a bo. Ama a lào gbé pɔ à n sɛɔ yáie.

Gbēnazīn Né mɔa
(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

²³ Gɔɔ bee tó gbêe su óé, gwa, Mesi ku la ge a ku le, ásu sio. ²⁴ Asa Mesi egenaɔ n̄ ānabi egenaɔ mɔ aa seela zɔɔ n dabudabu ke, ké baa gbé pɔ Lua n̄ sɛɔ aa n̄ sásāð, tó a zeke. ²⁵ Mále oé za káau. ²⁶ Tó wa óé, gwa, a ku s̄u, ásu geo. Ge tó wa óé, gwa, a ku kpea, ásu sio. ²⁷ Asa lá lou ì píle à luabe pu za gukpe e be'ae, màa Gbēnazīn Né mɔa aɔ de. ²⁸ Gu pɔ ge kuu, we yāamusu káau.

²⁹ Gɔɔ bee wétēa gbɛa gɔɔ, ìatē a siakū, mɔvua a ikeo, saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zā n̄ pékiwa.* ³⁰ Gbēnazīn Né seela i gbasa bo luabe, bui pɔ kú dúnia guu i n̄zīa gbēgbē nípii, aai Gbēnazīn Né mɔa e luabepuanau n̄ gbāaɔ n̄ gawi zɔɔ. † ³¹ A a malaikaɔ zī n̄ kãae'ɔ gbāaɔ, aa a gbé pɔ à n̄ sɛɔ kãaa za dúnia gola siɔwa za luabe léla e a léle.

³² A yá pɔ kaadɔenli lé daé gwa. Tó a gɔna busɛkù mé àle bɔbɔ, i dɔ ké quantēna kãikù. ³³ Maae s̄, tó a yá beɔ è pii, àɔ dɔ ké aà mɔa kãikù, a ze kpele. ³⁴ Sīana mále oé, gɔɔbeedeɔ gēle yá beɔ pii kesai. ³⁵ Luabe n̄ dúniao a gēle, kási ma yáɔ gēlea vío.

³⁶ Gbêe a gɔɔ ge a zaa d̄o, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado. ³⁷ Lá a de Nɔee gɔɔ, ‡ màa aɔ de Gbēnazīn Né mɔgɔɔ. ³⁸ Gɔɔ pɔ í i da dúniao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zãke e Nɔee gè gè gó'ilenaa guu. ³⁹ Aai d̄o, § í m̀ n̄ séle nípii. § Màa aɔ de Gbēnazīn Né mɔgɔɔ bo. ⁴⁰ Gɔɔ bee ḡe gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we. ⁴¹ Nɔe gbēɔn plaɔ aɔ pɔ l̄ gbɛzī, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we. ⁴² Ayāmeto à itēke, asa á gɔɔ pɔ á Dii a mɔwà d̄o. ⁴³ Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ kpáí a mɔwà a be d̄ yāa, d̄ à itēkē, a we aà a kpé gbooo. ⁴⁴ A yáí ápiɔ s̄ à ku s̄u guu, asa Gbēnazīn Né a mɔ zaa pɔ á wé d̄oiowaɛ.

Ziken ndaide laaide
(Luk 12.41-48)

⁴⁵ Déme zikennáaide laaide pɔ aà dii a zikenaɔ naè a ɔzī, aali ble kpámá a gɔɔwa úi? ⁴⁶ Báaaden zíkɛna pɔ aà dii aà lè àle ke màa a sugɔɔ ú. ⁴⁷ Sīana mále oé, a a àizee pii naè a ɔzī. ⁴⁸ Ama tó zíkɛnapi vái, a o a s̄ guu a dii lé gēgē, ⁴⁹ i fɛle na a zíkɛndeeɔ gbēgbēawa, iɔ ulatáble, iɔ imi n̄ wēdenaɔ, ⁵⁰ aà dii a su gɔɔ pɔ aà wé d̄oiowaɛ, zaa pɔ a d̄owa, ⁵¹ i aà z̄ɛz̄ɛ, i aà baa daaa n̄ mɔafilideɔ. We a ɔlɔu à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwi

¹ Gɔɔ bee kpala pɔ b̄ Lua k̄i yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pɔ aa n̄ filiaɔ sè b̄ò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwaɛ. ² An gbēɔn sɔɔɔá laaisaideɔne. An gbēɔn sɔɔɔ s̄ laaisaideɔne. ³ A laaisaideɔ n̄ filiaɔ sè nísi k̄s̄ua saie, ⁴ a laaideɔ s̄ aa n̄ filiaɔ sè n̄ nísi k̄s̄ua. ⁵ Nɔsena i mɔ kpaao, § i n̄ lé nípii, aale i'ò. ⁶ Wɛɛdo wà wiilè wà mè: Nɔsena lé m̀! A fɛle gé daiaàle. ⁷ ɔ wéndiapɔ vù nípii, aa

§ 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † 24:30 Dan 7.13 ‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

ń filiaɔ kèkè. ⁸ Ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba ńisi yɔɔe, wá filia lé gae. ⁹ Ɔ a laaidepiɔ wemá aa mè: A mówá ń ápiɔ píio. A gé á pɔ lúí a yíanaɔ kíiaɔ! ¹⁰ Ké aa gè lúí, ɔ nɔsena kà. Gbé pɔ an sɔu màɔ gèaàno nɔse guu, ɔ wà gbatà. ¹¹ Gbezā wéndia kɪnɪpiɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zewewēē! ¹² Ɔ a wemá à mè: Siana málè oé, má á dɔo. ¹³ Ayámeto à itēke, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

Ɔdakea zikenaɔne
(Luk 19.11-27)

¹⁴ Kpala pɔ bɔ Lua kíi de lán gbé pɔ ye fele ń táo, ɔ à a zikenaɔ sɪsi à a àizee náné ń ɔzɪwae. ¹⁵ A ɔdakè an gbèdoe bāni sɔo, gbèɔn plaade bāni pla, gbèɔn àaɔde bāni do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ɔ à fèle ń táo. ¹⁶ Bānisɔode gè zikè ń ɔapio gɔɔ, ɔ à àikèè bāni sɔo. ¹⁷ Bāniplaade kè màa lɔ, ɔ à àikèè bāni pla. ¹⁸ Bānidode sɔ à gè eyɔe, ɔ à a dii ɔapi ùleu. ¹⁹ Gɔɔplakea gbea zikenapiɔ dii sù, ɔ àle a ɔa yá gógɔrɪno. ²⁰ Bānisɔode mò ń bāni sɔo pāle pɔ á èo à mè: Dii, bāni sɔo pɔ ń kpàa gwa, à àikè bāni sɔo lɔ. ²¹ Ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ń náai ví ń a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzɪe sa. Gè ma pɔnakea guu. ²² Bāniplaade mò lɔ à mè: Dii, bāni pla pɔ ń kpàa gwa, à àikè bāni pla lɔ. ²³ Ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ń náai ví ń a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzɪe sa. Gè ma pɔnakea guu. ²⁴ Ɔ dode mò sa à mè: Dii, má dò ké gbé zɪ'un n ũ. Ni pɔkeke gu pɔ ni tɔuo, mé ni pɔ káaa gu pɔ ni gbèuo. ²⁵ Ɔ vía ma kũ, ma ge ma n ɔa ùle eu. N pɔ ké. ²⁶ Ɔ aà dii òè: Ziken vāi màade! N dò ké mi pɔkeke gu pɔ mi tɔuo, mi pɔ káaa gu pɔ mi gbèuoo lò? ²⁷ Tó n dakèò gbèee yāa, lá ma sué, dɔ má sɪ ń a ío. ²⁸ A bāni dopi siwà, í kpà bānisɔodewa. ²⁹ Asa gbé pɔ pɔ ví Lua a káfɪe e à fɛe. Gbé pɔ ví sɔo, baa pɔ pɔ a ví Lua a siwàe.* ³⁰ Ziken pāe bee sɔ, à aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔlɔu à ɔdi a musu.†

Yákpale gbezā

³¹ Tó Gbēnazɪn Né mò a gawi guu ń a malaikaɔ píi, a zɔle a kpalabaa gawidewa.‡ ³² Dúnia buiɔ i káaa aà ae píi, i ń kékɔwa lá pɔdāna i sāo kékɔwa ń bleɔwa. ³³ A sāo kpa a ɔplaii, bleɔ ɔzei. ³⁴ Bee gbea Kíapi a o gbé pɔ aa ku a ɔplaiiɔne: A gbé pɔ ma Mae báaadáaguɔ à mɔ kpala pɔ à a sɔukéé za dúniakalegɔɔ ble. ³⁵ Asa ké nɔana lé ma de, a ble kpàa. Ké imi lé ma de, a í kpàa. Ké má de nibɔ ũ, a ma dile. ³⁶ Ké má be búu, a uladámee. Ké málè gyáke, a ma gwa. Ké wà ma dakpeu, a mɔ ma gwai.

³⁷ Gbēmaaɔ i gbasa oè: Dii, bɔe wá è nɔana lé n de wa ble kpàmai, ge imi lé n de wa í kpàmai? ³⁸ Bɔe wa n e nibɔ ũ wa n dilei, ge ń be búu wa uladānei? ³⁹ Bɔe wá è ńle gyáke ge wà n dakpeu, wa ge n gwaii? ⁴⁰ Kíapi i wemá: Siana málè oé, gɔɔ pɔ á kè ma gbé beeɔ doe, baa an gbé pɔ késāańzi, máme á kèmee.

⁴¹ Bee gbea a o gbé pɔ aa ku a ɔzeiɔne: A gomee we luaginziɔ! A ta té gasai pɔ Lua kèke Ibiisie ń a íwaɔ guu. ⁴² Asa ké nɔana ma de, i ble kpaa. Ké imi ma de, i í kpaa. ⁴³ Ké má de nibɔ ũ, i ma dileo. Ké má be búu, i uladámeeo. Ké málè gyáke ge wà ma dakpeu, i mɔ ma gwaio. ⁴⁴ Aai gbasa aà lá: Dii, bɔe wa n e ń nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge búu ge gyāe ge dakpeuna ũ, mé wi dɔnleɔ ni? ⁴⁵ Kíia i wemá: Siana málè oé, lá i ke gbé beeɔ doe,

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28

baa an gbé pò késàarízi, máme i kemεεo. ⁴⁶ Gbé bee ta ìadama láasai guue, gbēmaa s̄ ò àizāna guu. §

26

Lεkpaata Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

¹ Ké Yesu yá bee ò píi a làa, s̄ a ò a ìwaone: ² A d̄s ké ḡoɔpla gbεa wa Gēamusu* dikpeke, wi Gbēnazin Né kpámá wà aà páliwa.

³ Bee gbεa sa'onkia ñ Yuda gbēz̄oɔ k̄s k̄aa sa'onkia pò wí mε Kaaifa be. ⁴ Aa lεkpaai lá aa e Yesu kú kpái, aai aà de ⁵ aa mè: Wásu ke dikpe z̄io, ké bíla su fεle ñ z̄oao yái.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

⁶⁻⁷ Ké Yesu kú Betani, àle p̄oble Simoɔ kusude be, s̄ n̄oe s̄ààzi, a tulale oɔde loona k̄ua. O a kà Yesu miwa. ⁸ Ké aà ìwaɔ è, s̄ an p̄o fεle aa mè: Bón pò p̄akea bee úi? ⁹ D̄s yāa wà tulalepi yā ñ o z̄oɔ, wi a s̄a kpá taasideoɔwa. ¹⁰ Yesu d̄smá, s̄ a òn̄é: B̄oyái ále ìadai n̄epiwai? Yá pò a k̄emεε maaε. ¹¹ Taasideoɔ b̄o kúán̄o ḡoɔpiie, † āma máo kúán̄o ḡoɔpio. ¹² Ké à tulalepi kà ma m̄ewa, a k̄e ma ḡe kpelaa yáiε. ¹³ Siana mále oé: Gu pò w̄ale ma baokpau d̄unia gupiiu, waɔ yá pò n̄epi k̄e o aà d̄ongu yáiε.

Yudasi b̄oa Yesu kpe

(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

¹⁴ Bee gbεa gbēon kuεplao ò pò wí mε Yudasi Isalioti ḡe sa'onkia k̄ii ¹⁵ à mè: Tó ma Yesu kpawá, b̄ó á we kpaai? O aa ánuɔu oɔwatε baakwi‡ n̄ao aa kpawá. ¹⁶ Za ḡoɔ bee s̄ àle z̄ewεεle à aà kpámá.

Gēamusu bleblea

(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

¹⁷ Kàaso dikpe ḡoɔ s̄éia z̄i Yesu ìwaɔ m̄ò aà là aa mè: Má ñ ye wà Gēamusu bleble s̄ouk̄eun̄e? ¹⁸ A w̄emá à mè: A ḡe w̄éledau gbēε k̄ii, í oè Metulu m̄e a ḡoɔ kà k̄ai. Aà be á Gēamusu ble bleu ñ a ìwaɔ. ¹⁹ Yesu ìwaɔ k̄e lá a d̄anéwa, aa Gēamusu bleble s̄ouk̄e. ²⁰ Ké oosi k̄e, Yesu z̄òle táab̄unui ñ a gbēon kuεplao. ²¹ Ḡoɔ pò aale p̄oble à mè: Siana mále oé, á gb̄edo a ma kpámá. ²² An p̄o yà maamaa, an baade fεle lé aà la dodo: Asa mámeo yó, Dii? ²³ Yesu w̄emá à mè: Gb̄é pò w̄ale ōk̄aaa ta doũ mé a ma kpámá. § ²⁴ Gbēnazin Né a ánuato lá wà a yá'ò taalauwa,* āma waiyoo gb̄é pò a aà kpámápi. A maa wà aà ì yāao. ²⁵ O Yudasi pò a aà kpámápi mè: Asa mámeo yó, Metulu? Yesu òè: Ome ò n̄ léu we.

²⁶ Ḡoɔ pò aale p̄oble, Yesu k̄aa s̄è à báaad̄au, s̄ a è'e a kpà a ìwaɔwa à mè: A si só. Ké beeá ma m̄εε. ²⁷ O à imibo s̄è b̄o. A s̄aukpà, s̄ a kpámá à mè: A mi ápii. ²⁸ Ké beeá ma auε. A de Lua bàa kua ñ gb̄é dasio au† pò a b̄olea an duunak̄εama yái ũε. ²⁹ Mále oé, za gb̄á má w̄εbe'i mi b̄o. Sema tó kpala pò b̄o ma Mae k̄ii b̄o gupuau, s̄ má a dafu mián̄o. ³⁰ Ké aa les̄i, s̄ aa b̄ole ḡe K̄ukpe s̄is̄ip̄oleu.

§ 25:46 Dan 12.2 * 26:2 B̄oa 12.1-11 † 26:11 Iko 15.11 ‡ 26:15 B̄oa 21.32 § 26:23 Sou 41.10 * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 † 26:28 B̄oa 24.8, Zel 31.31-34

31 Bee gbɛa Yesu ònɛ: Apii á ma to we gwāasínaa, asa a kēa láu wà mè, Lua a pòdána lé, aà kpàsa pɔɔ i fāaa.‡ 32 Ma vua gbɛa má dɔaaé Galile. 33 Ǿ Piɛɛ òè: Baa tó ma gbɛ́ɔ n to we nípii, má n to we bauo. 34 Yesu òè: Sìana mále onɛ, gwāasínaa e ko àò gé lezui, níyɔ lelekpamazi gɛn àaɔ. 35 Piɛɛ òè: Baa tó má su gannɔ, má lelekpanski bauo. Ǿ aà íwaɔ ò màa sɔ nípii.

*Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)*

36 Bee gbɛa Yesu ní a íwaɔ kà gu pɔ wí mɛ Gɛsɛmani, ɔ a ònɛ: A zɔle la e mà gɛ wabikɛ le. 37 A Piɛɛ ní Zebedee né gbɛ́ɔn plaɔ sɛ gèrínɔ. Aà pɔ siakù, tòlobi zùaaɔ. 38 Ǿ a ònɛ: Pɔsia ma kù gbāa e ma ka gaa. A zɛ la, í itɛkemanɔ. 39 Ǿ à gɛ ae yɔɔ, à wùle a gbɛɛu à wabikè à mè: Baa, tó a zɛke, to taasi kɛɛonaɛ bee dɔmazi. Ama í ke lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa. 40 Ǿ à èa sù a íwaɔ lè, aale i'o. Ǿ a ò Piɛɛ: Maa yà? I fɔ itɛkèmanɔ baa yɔɔoa? 41 A itɛke àò wabikɛ, ké ásu fu yɔawao yáí. A nisína yei, áma á mɛ mé busɛ. 42 Aà kɛamá gɛn plaade, à wabikè à mè: Baa, tó taasi kɛɛona í a dɔmazi a imisaio, to n pɔeá kɛ. 43 Ké à èa sù ní lé, a è aale i'o lɔ, asa an wé gbiakùɛ. 44 Ǿ à ní tó we lɔ, à gɛ wabikè a gɛn àaɔde, à yá doupi ò lɔ. 45 Ǿ à èa sù a íwaɔwa a ònɛ: Ale i'o ále kámabo e tiaa? A gwa! Gbɛnazín Né kpaa duunkenaɔwa gɔɔ kà. 46 A fele wà tá. Gbɛ́ pɔ lé ma kpámá lé mɔ.

*Yesu kua
(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)*

47 Gɔɔ pɔ ále yápi o, ɔ aà íwa gbɛ́ɔn kueplaɔ do Yudasi kà ní bíla pɔ aa bɔ sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛ́zɔɔ kíí. Aa fɛndaɔ kúkua ní goɔ. 48 Bɔnkpedepi sɔ à seela ònɛ à mè: Gbɛ́ pɔ ma su lepèwà, aàpin we. A aà kú. 49 Ǿ à taa'ò Yesuwa gɔ́ɔ à mè: Fɔ Metulu. Ǿ à lepèwà. 50 Yesu òè: Ma gbɛ́, n n kea ke! Ǿ wà mɔ ɔpèle Yesuwa, wà aà kù. 51 Ǿ Yesu íwaɔ do a fɛnda wò, à sa'onkia zíkɛna lè ò à aà swá gò. 52 Ǿ Yesu òè: N n fɛnda pɛ a gbɛu. Asa gbɛ́ pɔ zè ní fɛndaɔ, fɛnda mé a aà dɛ. 53 Tó má ye ma Mae malaika zígɔɔ gbaemɛɛ gɔ́ɔ dɛ gáli kueplaɔla, ní dɔ má fua a wabikewà yà? 54 Tó má kè màa sɔ, kpelewa yá pɔ kēa Luayátaalau wà mè a ke a kei? 55 Ǿ Yesu ò bílaɛ: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ a mɔ ma kúí ní fɛndaɔ ní goɔa? Gɔɔpii miɔ zɔle Lua ua màɔ yādané, i ma kúo. 56 Ama yápi kè píi, ké yá pɔ ānabio ò ke yáíɛ. Ǿ aà íwaɔ aà tò we nípii, aa bàasi.

*Yuda gbaadeɔ yákpalekɛa ní Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)*

57 Gbɛ́ pɔ aa Yesu kùò gèaàno sa'onkia Kaifa bɛ. Mɔizi ikoyādanɛdeɔ ní gbɛ́zɔɔ káaaa we. 58 Piɛɛ tɛ Yesu kpɛ káaa e sa'onkiapi bɛ. A gɛ́ ua à zɔle ní dɔaiɔ, ké à yápi midɛa e. 59 Sa'onkiaɔ ní Yuda gbaadeɔ píi lé yá wɛɛle dɔ Yesuwa aa e wà aà dɛ. 60 Baa ké gbɛ́ɔ mɔ yādòdɔwà dasi, i keo. Gbɛzɔ gbɛ́ɔn plaɛɔ mɔ 61 aa mè: Dee mè á fɔ Lua kpé wí, í ea dɔ gɔɔ àaɔɛ sé! 62 Ǿ sa'onkia fɛle zè a ò Yesue: Yá pɔ wàle dɔdɔmapi dɛa ni? Nyɔ yāe zásioa? 63 Ké Yesu níle kpé, ɔ sa'onkiapi òè: Ma nanɛ Lua bɛ́ɛi, owɛɛ tó Lua Né pɔ wí mɛ Mesiin n ũ. 64 Yesu wèwà à mè: Ǿmɛ dɔ n léu we. Mapi sɔ mále oé, za gbā á Gbɛnazín Né e zɔleá Gbāapiide ɔplaai,§ mé á aà e, àle mɔ

‡ 26:31 Zkl 13.7 § 26:64 Sou 110.1

luabeɸuanau.* ⁶⁵ ɔ sa'onkiapi a ɸokasaɔ gá a kè à mè: A dɔe ní Luao! Wá bàa ũma n seeladeɔ bi? A mà lá à dɔe ní Luao wea? ⁶⁶ A è kpelewai? ɔ aa wèwà aa mè: Aà tàae kà wà aà de.† ⁶⁷ ɔ wà lé'ikà aà oawa‡ wà aà lè ní ɔkũo. Gbèeɔ aà sánkèke ⁶⁸ aa mè: Mesii, ánbikeke ní gbé ɸó n le owèe.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(*Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27*)

⁶⁹ Piɛɛ zɔ̀leá ua, ɔ nɔe zikenaɛ mɔ̀ òè: Mpi sɔ̀ iɔ̀ sánu ní Galile gbé Yesupioe. ⁷⁰ ɔ à lelekpá gbépii wáa à mè: Má dɔ̀ yá ɸó níle oo. ⁷¹ Ké à gè gɔ̀u, nɔe ɸále aà è, ɔ a ò gbé ɸó kú weɔne: Gbèe bee sánu ní Yesu Nazaletioe. ⁷² Piɛɛ èa lelekpá à mè: Má sí ní Luao má gbépi dɔ̀o. ⁷³ Ké à kè sàa yɔ̀ɔ, gbé ɸó zea weɔ sò Piɛɛzi aa mè: Sianaɛ, an gbèdon n ũ, asa wá n dɔ̀ n yá'oaɛ. ⁷⁴ ɔ à fèle azía kà à mè: N Luao má gbépi dɔ̀o. Wegɔ̀ɔ ɔ ko lezù. ⁷⁵ ɔ yá ɸó Yesu ò d̀baàgu ké à mè, e ko àò gé lezui a lelekpaazi gèn àaɔ. ɔ Piɛɛpi b̀ò bàasi, à sòl̀b̀ à kè wèna.

27

Yudasi gaa

(*Zin 1.18-19*)

¹ Ké gu d̀ò kɔ̀kɔ̀ɔ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbèzɔ̀ɔ ɸii lekpaáí Yesuzi, ké aa e wá aà de. ² Aa aà yè, ɔ aa gè aà kpá bùsu gbèzɔ̀ɔ Pilatiwa.

³ Ké Yudasi ɸó aà kpámá è yá z̀lewa, à g̀ò déndɔ̀mɛɛ guu, ɔ à gè ánuusu ɔwatè baakwipi sɔ̀aai sa'onkiaɔne ní gbèzɔ̀ɔ. ⁴ A ònè: Ma duunakè, ma tàaesaiɛ kpá gai. ɔ aa òè: Wá bàa ũmai? N yáe. ⁵ ɔ Yudasi ɔapi zù Lua kpéu, ɔ à tà à gè azía lòo. ⁶ ɔ sa'onkiaɔ ɔapi sèle aa mè: ɔapi kaa Lua kpé kpagolo guu zevio, asa gbède'ɔae. ⁷ Ké aa lekpaáí, ɔ aa oobona gítokii lù ní ɔapio nibɔ̀ɔ vikii ũ. ⁸ Ayámto e ní a gbáò wí me ɔolepie Gbèdena ɔole. ⁹ ɔ yá ɸó ánabi Zelemii ò kè, à mè: Wá ánuusu ɔwatè baakwipi sèle, ɔa ɸó Isailio zèò aa kpá aà yá musupi, ¹⁰ ɔ wá oobona gítokii lùò lá Dii òmɛɛwa.*

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(*Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16*)

¹¹ Yesu zea bùsu gbèzɔ̀ɔ ae. ɔ gbèzɔ̀ɔpi aà lá à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mè: ɔme dɔ̀ n léu we. ¹² Gɔ̀ɔ ɸó sa'onkiaɔ ní gbèzɔ̀ɔ lé yádɔ̀ɔwà, i yáe zásimáo. ¹³ ɔ Pilati òè: Nle yá dasi ɸó wále dɔ̀ɔma mao lé? ¹⁴ Ké Yesu i yáe o yápiɔ kee musuo, à b̀ò bùsu gbèzɔ̀ɔpi sae maamaae.

¹⁵ Gèamusu dikpe zí ɸii, bùsu gbèzɔ̀ɔpi i dakpeunaɔ do ɸó bíla yei gbaenée. ¹⁶ Gɔ̀ɔ bee sɔ̀ dakpeuna tɔdee ku we, wí me Balaba. ¹⁷ Ké bíla kàaa, ɔ Pilati ní lá à mè: Dé á ye mà kèí? Balaba yà, ge Yesu ɸó wí me Mesii? ¹⁸ Asa a dɔ̀ ké wedɔ̀a Yesue yáí ɔ wá aà kpáíwa.

¹⁹ Gɔ̀ɔ ɸó Pilati z̀leá ǵnaa, aà na gbé z̀iwà à mè: Nsu yáe ke gbèmaapiɛo, asa nana ɸó má ò aà yá musu ǵa gwá ma kú gbáa maamaae.

²⁰ Sa'onkiaɔ ní gbèzɔ̀ɔ nàe bílawa aa Balaba gbea, wi Yesu de. ²¹ Ayámto ké bùsu gbèzɔ̀ɔpi ní lá, gbèon plapiɔ guu dé aa ye à kénéí, ɔ aa mè Balaba. ²² ɔ Pilati ní lá à mè: Kpelewa má ke ní Yesu ɸó wí me Mesii? Gbépii mè: N aà páliwa. ²³ ɔ à ní lá à mè: Vái kpele a kèi? ɔ an wiileá káfi aa mè: N aà páliwa. ²⁴ Ké Pilati è á fí yáe keo, mé zɔ̀a lé káfi, ɔ à idà à ɔpi bíla wáa à mè:

* **26:64** Dan 7.13 † **26:66** Lev 24.16 ‡ **26:67** Isa 50.6 * **27:10** Zkl 11.12-13

Ma òbòle gbépi gaa yáú.† A yáé. 25 Ñ gbépiò mè: Aà dea yá wí wá musu ní wá néó. 26 Ñ à Balaba kèné à mè wà Yesu gbè ní flaalao, wi aà páliwa.

27 Bee gbèa Pilati sosao gè ní Yesuo bùsu gbèzòopi be, ñ an gáli pii líaaàzi. 28 Aa aà pòwòlowà, aa gomusu tēa dàè. 29 Aa lè fùà tà wa kpàè, aa fee nàè a òplaaú gopana ù. Ñ aale kùlekuleè, aale aà ke pòpòwò aale me: Fò, Yudaò kía! 30 Aa lé'ikàwà, aa feepi sè aa aà lèò a miwa. 31 Ké aa aà kè pòpòwò aa làa, aa gomusupi bòààla aa aà pòkasaò dàè, ñ aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

32 Ké aa bòle lé gé, aa kpàaú ní Sileni gbé pò wí me Simòòò. Aa teasidàè, ñ à Yesu lipàakōsa sè. 33 Ké aa kà gu pò wí me Gogota, (bee mè mitòònagu), 34 ñ aa vèe yàalea ní eseo dèè aà mi.‡ Ké a íe, ñ à gí mii. 35 Ké aa aà páliwa, ñ aa tēlepà aà pòkasaò kpaalea yá musu. § 36 Ñ aa zòlè lé aà dōa we. 37 Wà aà tàae pò wa è kè wa nà aà mia wà mè:

Gbèè beeá Yesu Yudaò kíaé.

38 Ñ wà kpáiweliweò páliwa Yesupi sae gbèòon pla, ado òplaaí, ado òzeéí. 39 Gbè pò lé gè weò lé ní mide, aale aà sòsò* 40 aale me: N mè níyò Lua kpé wí, ní ea dò gòò àaò nolo?† Tó Lua Nén n ù, ñ nzía suaba, pila líwa. 41 Maa sa'onkiaò ní Mòizi ikoyàdanedeò ní gbèzòòwò lé aà ke pòpòwò ló aa mè: 42 A gbèpàlèò suabà mé a fò à azía suabaoa? Isailio kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike. 43 A Lua náai ví. Tó Lua yeaàzie, aà aà bò sa,‡ asa à mè Lua Nén a ù. 44 Baa kpáí pò wà ní páliwa sànuò lé aà sòsò màa lóe.

45 Gusia kù bùsupi gupiiu za íatè minanguo e aua gè pílaò. § 46 Íatè'auapilaa ñ Yesu wii gbàa lè à mè: Eli, Eli, lèma sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?* 47 Ké gbé pò zèa weeò yápi mà aa mè: Ale Elia sisie. 48 Wegòò an gbèdo bàalè gè sao se kpàlè vèe kùmau, a pè feea, ñ a dò Yesue aà mi.† 49 Ñ gbé kíniò mè: Ze gía wà gwa tó Elia a mò aà suabai. 50 Yesu èa wii gbàa lè ló, ñ à tà.

51 Ñ Lua kpé zwáa‡ pò daa luakukíi ae pàa pla za musu e zíle. Tòòle lùalua, gbèò pàapaa, 52 miaò wèwè, ñ Lua gbéò vù dasi aa bò gau. 53 Yesu vua gbèa aa bòle miau aa gè Lua wéle pò a kua adoau, gbéò ní é dasi. 54 Ké sosao gbèzòò ní a gbé pò aale Yesu dōaò tòòle lualuaapi è n yá pò kèò pii, iwáa kà ní pòa maamaa aa mè: Gōepiá Lua Néé síana. 55 Nòeò ku we dasi, aale gugwa káaa. Aa te Yesuzi za Galilee, aalò blekéè. 56 Maliamama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosefuò da Maliamao n Zebedee néó dao.

Yesu vía

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbé òde pò wí me Yosefu m̀. Yesu íwae ló. 58 A gè Yesu ge wabikè Pilatiwa, ñ Pilati mè wà kpawà. 59 Ké Yosefu gepi sè, à bàabaa dafu fíwà 60 à aà dà azía gbè'è pò wa sò mia ù guu. Ñ à gbè gbène gbeembo tà epile à tà. 61 Maliamama Madeleni ní Maliamama pàlepíò zòlèa we, an ae dōa miawa.

62 Ké gòò líle, kámabogòòzì kà, ñ sa'onkiaò ní Falisio gè Pilati kíi sànu 63 aa mè: Yá pò gbèsàsànapí ò a bée zì dówágu, à mè gòò àaòde zì á vue. § 64 O wàò

† 27:24 Iko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Amò 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 Bòa 26.31-33 § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

miapi d̄sa e a gɔɔ ɔaɔdezi. Tó màa no, àà ìwaɔ mɔ wà àà gɛ se kpáie, aai o gbéɔne à b̄ò gauɛ. Ɛɛ gbɛz̄a bee aɔ de a s̄iála. ⁶⁵ Ǿ Pilati òné: A sosaɔ sí, í gé mia d̄sa lá á f̄wa. ⁶⁶ Ǿ aa gè seelakè miagbetaewa, aa sosaɔ tò we aɔ d̄sa.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

¹ Kámabogɔɔ gbɛa, ɔs̄anɛnz̄i kɔɔkɔɔ Maliama Madeleni ní Maliama pálepio gè mia gwai. ² Ǿ tɔɔle lùalua gbáugb̄au, asa Dii malaikae b̄ò musu à m̄ò gbɛpi gbembò a gò mialɛɛ, ɔ à z̄lɛwà. ³ Àà oa de lán loupilɛawa mé aà ula de púntaitai. ⁴ Vía gudɔanaɔ kù, aale lualua, ɔ aa ḡò s̄áii. ⁵ Ǿ malaikapi ò nɔɛpiɔne: Asu to vía á k̄uò. Má d̄s̄ ké Yesu p̄ wa p̄liwa ɔ ále wɛɛɛ. ⁶ A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu p̄ wà àà wùɛu gwa, ⁷ í gɛ o aà ìwaɔne kpakpa à b̄ò gau. A d̄aané Galile, we an wé a siuk̄ɔle. Má òén we.

⁸ Ǿ aa gò mia k̄ii kpakpa ní vía, ɔma an p̄ na z̄ɔɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà ìwaɔne. ⁹ Ǿ Yesu dàr̄le ḡɔɔ, à f̄okp̄amá. Ké aa s̄ààzi, aa kùlɛɛ, ɔ aa ɔnà aà gbakpɛawa. ¹⁰ Ǿ Yesu òné: Asu to vía á k̄uò. A gɛ o ma gbéɔne aa ta Galile. Wek̄ii wá wɛsiuk̄ɔle.

¹¹ Nɔɛɔ kpɛ ɔ sosa gudɔanaɔ gè wéle guu, aa yá p̄ kèò ò sa'onkiaɔne pii. ¹² Ǿ sa'onkiapiɔ gbɛz̄ɔɔ s̄isi aa lekpaál, ɔ aa ɔ z̄ɔɔ kpà sosapiɔwa gusaɛ ¹³ aa mè: A o aà ìwaɔ mé m̄ò gwáas̄ina, aa aà gɛ sè kpáii gɔɔ p̄ ále i'o. ¹⁴ Tó bùsu gbɛz̄ɔɔ sù yápi mà, wá awakpaè, í b̄o yákeleu. ¹⁵ Sosaɔ ɔapi sí, ɔ aa kè lá wa dànɛwa. Ǿ yápi ḡò Yudaɔne yáa ũ e ní a gbào.

Yesu z̄inaa a ìwaɔne ní ɔz̄i

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Z̄in 1.6-8)

¹⁶ Yesu ìwa gbɛɔn kuɛdoɔ tà Galile, s̄is̄i p̄ à a yánukèné yáa musu.* ¹⁷ Ké aa aà è, aa kùlɛɛ, ɔma an gbɛɛɔ lé seakeɛ. ¹⁸ Ǿ Yesu s̄òrízi à yá'òné à mè: Lua musu ní d̄úniao iko pii kpáa.† ¹⁹ Ayámɛto à gɛ bui pii ke ma ìwaɔ ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua t̄oo ní aà Né t̄oo ní aà Nis̄ina t̄oo, ²⁰ í yá p̄ má dilɛɛɔ dané aɔ k̄ua pii. A ma, máo kúánɔ gɔɔpiiɛ e d̄únia gɛ láaò.

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Baona lá mèn síiɔ́ guu, Maaku pɔ́ mé geseŭ mé a kɛ́a dɔ́aa a kɛ́nɔ́ne.

Sea za a dɔ́o séiawa à Yesu dea Lua Né ũ ðɔ́wɛɛ (1.1). Wí bílike tɔ́piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pɔ́ Lua aà zìpi m̀, sema wà gbàakpaaàzi wà aà kpela. A yáí Zāa Da'ilena m̀, ké gbéɔ́ sɔ́u e àɔ́ maà. (1.2-8) Zāapi mé Yesu dà'ile kè (1.9-11).

Yesu yāa gbáau gbɛa (1.12-13), ɔ́ à ɔ́kpà a zīwa. Maaku Ìb iko pɔ́ Yesu vī ɔ́ɔ́wɛɛ m̀ɔ́m̀ɔ́, aà yádaa bílae ní aà gyāeɔ́ gbágbāao ní aà gbéɔ́ síisia aa m̀ teazio (1.14-8.30).

Aà lápi midékli òwɛɛ lá Yesu mipè Yelusaleŭwa gu pɔ́ a taasikɛu, wi aà de, i gbasa bɔ́ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikɛa ní a gaao ní a bɔ́a gauo yá'ò a íwaɔ́ne gɛ́n áaɔ́, kási aali a gbadɔ́o. A a dea Gbɛ́nazín Né ũ yá'òné a gɛ́na lé vīo, ní beeo aà kua asii gi uléanée.

Ké à gè Yelusaleŭ, wà gbàakpaaàzi, āma a gbɛa à laatanaɔ́ yà Lua ua ní flāo, ɔ́ à zɔ́adɔ́ Isaili lousisin dɔ́aanaɔ́wa. Zibeezī à ze'è à yá gbɛzā dà a íbɛeɔ́ne ní bílao ní a íwaɔ́ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lé gɔ́ɔ́ pla pɔ́ gè Yesue aà á̄sɔ́a gbɛzā guu yá'o. A guu à pɔ́ gbɛzā blèu ní a íwaɔ́, ké à pɛɛ ní v̄eɛo kpaalèné, a gbɛa ɔ́ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ́ wà aà kù, wà yádaaála, wà aà páliwa, wà aà vī gbè'eu. A gɔ́ɔ́ áaɔ́de zī ké n̄ɔ́e gè aà mia kii, aa e a da giie, ɔ́ aa mà wa òné wà m̀ à b̀ gau a ku b̄éɛ (16.1-18), ɔ́ aa b̀le ní pɔ́nao.

Baona lá pɔ́ Maaku kè, tó ní a kyokè ní làa, d̄ɔ́ lá sosaɔ́ gbɛz̄ɔ́ d̄ɔ́wa, ké Yesu Nazaletíá Lua Néé síana.

Zāa Da'ilena waasokɛa (Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zaa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon ke: ² A dàale lá a ku ānabi Isaia lá guuwaɛ à m̀:

Má a zīna zī aà dɔ́aanɛ,

i zekɛkɛnɛ.*

³ Kp̄awakɛna bɔ́ ma dɔ́ gbáau à m̀:

A zekɛke Diie,

à zéwɛwɛnaɔ́ pooè súsu.†

⁴ Beewa ɔ́ Zāa Da'ilena kuò gbáau, àle waasokɛ, a ò gbéɔ́ne aa ǹselile aa dà'ilekɛ, Lua í ní duuna kɛ́má. ⁵ Yude b̄usudeɔ́ ní Yelusaleŭdeɔ́ gè aà kii nípii, aa ní duunaɔ́ ò gupuaú, ɔ́ à ní dà'ilekè Yuudéi.‡ ⁶ Zāapi Ìb ula pɔ́ wa t̄á ní yiongo káó daa, à báa s̄antilií d̀ à pi.§ Kwa ní zó'io mé aà pɔ́blea ũ. ⁷ A waasokè à m̀: Gb̄e a m̀ ma gbɛa, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala b̄ɔ́b̄ɔ́e. ⁸ Mí á dà'ilekɛ ní íoɛ. Gb̄épi s̄ɔ́, ɔ́mɛ a á dà'ilekɛ ní Lua Nisínao.

⁹ Gɔ́ɔ́ bee Yesu b̀ Nazaleti, Galile b̄usuu, à m̀, ɔ́ Zāa aà dà'ilekè Yuudéi.

¹⁰ Ké Yesu bùa ḡɔ́ɔ́, a è luabe lé k̄éaa, Lua Nisína lé su lán felenawa, à díe.

¹¹ ¶ à yá'o mà b̄ɔ́a luabe à m̀: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ́ kèma na.*

¹² Zibeezī Nisínapi n̄aɛwà à gè gbáau, ¹³ ɔ́ a ku we ní s̄ɛ̄nɔ́b̄ɔ́ɔ́ e gɔ́ɔ́ bla, Setáú lé aà ȳɔ́. ¶ malaika m̀ d̄ɔ́aálɛ.

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuudéá swae § 1:6 2Kia 1.8 * 1:11 Sot̄ 2.7, Isa 42.1

Yesu a ìwa sèià sisia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

¹⁴ Zāa kūa gbɛa ɔ Yesu tà Galile, àlɛ baona pɔ a mà Lua kíi waasokpa ¹⁵ à mè: A gɔɔ kà, kpala pɔ bɔ Lua kíi kà kái. A nɔ̀selilɛ, í baonapi sí.

¹⁶ Ké Yesu lé dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnɔ̀ è, Simɔ̀ɔ ní a dāuna Andeleo, aalɛ táalu zu ísidapi guu. ¹⁷ ɔ Yesu òné: A mɔ̀ tɛmazi, mí á kɛ gbɛ̀wɛɛlɛnɔ̀ ù. ¹⁸ Wegɔ̀ɔ aa ní táaluɔ̀ tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi. ¹⁹ Ké à gè aɛ yɔ̀ɔ, à Zebedee nɛ̀ɔ̀ è, Zaaki ní a dāuna Zāao. Aa ku gó'ílɛna guu, aalɛ ní táaluɔ̀ kɛkɛ. ²⁰ A ní sisi gɔ̀ɔ, ɔ aa ní mae Zebedee ní zíkɛnɔ̀ tò gó guu we, aa bɔ̀ tɛaàzi.

Yesu kua Kapɛnaū
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

²¹ Aa kà Kapɛnaū. Ké kámabogɔ̀ɔzi kà, Yesu gè lousisikpɛu, àlɛ yádadané. ²² Aà yádaané bɔ̀ gbɛ̀ɔ̀ saɛ, asa í dané ní ikooɛ, ìli kɛ lán Mɔ̀izi ikoyádanɛdɛɔ̀wao.

²³ Zibeezi gɔ̀ɛ táadeɛ ku kpépi guu. Aà tǎa mò, a pùna à mè: ²⁴ Bɔ̀ wá ví ní kɔ̀oi Yesu Nazaleti? N mɔ̀ wá kaalei yà? Má dɔ̀ gbɛ̀ pɔ̀ ní dɛ a ù. Lua gbɛ̀ pɔ̀ a kua adoan n ù. ²⁵ ɔ Yesu gí táapie à mè: Níle! Go gbɛ̀piwa. ²⁶ ɔ táapi aà zǎazǎa, à wii gbāa lè, ɔ à gòwà. ²⁷ Bíli gbɛ̀pii kù, aalɛ kɔ̀ lala aa mè: Bɔ̀taa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I dané ní ikooɛ. Baa tǎaɔ̀, tó à yádǎlɛné, aai aà yámaɛ. ²⁸ ɔ kándo Yesu tɔ̀ lí Galile búsua pii.

²⁹ Ké Yesu bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ à tà Simɔ̀ɔ ní Andeleo bɛ gɔ̀ɔ̀ ní Zaakio ní Zāao. ³⁰ Simɔ̀ɔ nada lé sionakɛ wúlea, ɔ wà aà yá'ò Yesuɛ gɔ̀ɔ̀. ³¹ A gè aà kíi, à aà kù a ɔ̀wa à aà fɛlɛ. ɔ aà sionapi wèewà, ɔ à blɛkɛné.

³² Ké oosi kè, íatɛ lé gɛ̀ kpéu, wà mɔ̀è ní gyáɛ ní táadeɔ̀ pii. ³³ Wɛ̀lɛdɛɔ̀ kàaa aà kpé kpɛɛlɛ pii. ³⁴ A gbɛ̀ɔ̀ gbàgbā dasi ní ní gyá bui pii, à tǎaɔ̀ gò dasidasi. Ìli tǎaɔ̀ gba zé aa yá'ò, asa aa dɔ̀ gbɛ̀ pɔ̀ a dɛ a ù.

³⁵ Gufɛ̀nɛ káaukaau Yesu fɛlɛ bɔ̀ gè sɛ̀u gusaɛna, àlɛ wabikɛ we. ³⁶ ɔ Simɔ̀ɔ ní a gbɛ̀ɔ̀ pɛlɛaàzi. ³⁷ Ké aa bɔ̀wà, aa òè: Gbɛ̀pii lé n gbɛa. ³⁸ ɔ a òné: Wà gè gupálei, wɛ̀lɛ pɔ̀ kú wá saɛɔ̀ guu, mí waasokɛ we lɔ̀, asa a yáí ma mɔ̀i. ³⁹ Maa lɔ̀ bɛbɛ Galile búsua gupiiu, lɔ̀ waasokɛ an lousisikpɛɔ̀ guu, lɔ̀ tǎagoné.

⁴⁰ ɔ kusudɛɛ mò aà kíi, à kùlɛ à wabikèwà à mè: Tó ní yei, nýɔ̀ to mà gɔ̀ sáasai. ⁴¹ A kè Yesuɛ wɛ̀naū, ɔ à ɔ̀ɔ̀ à nàwà à mè: Má yei, gɔ̀ sáasai. ⁴² Wegɔ̀ɔ̀ aà kusu làa, à gɔ̀ sáasai. ⁴³ ɔ Yesu aà gbàɛ gɔ̀ɔ̀, à gíè à mè: ⁴⁴ Nsu o gbɛ̀ɛ mao. Gɛ̀ n nǎa lɔ̀ sa'onae, ní sa pɔ̀ Mɔ̀izi díle o n gɔ̀a sáasai seela ù gbɛ̀ɛnɛ.† ⁴⁵ Ké à bɔ̀, à gè lé yápi o'oné. Yápi fàaa, ɔ Yesu lí fɔ̀ gè wɛ̀lɛu gupuau lɔ̀. lɔ̀ ku sɛ̀u gusaɛnaɛ, ɔ wɔ̀ bɔ̀ gupiiu wàɔ̀ mɔ̀ aà kíi.

2

Gbɛ̀kaaua gbágbáa
(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

¹ Gɔ̀ɔ̀pla gbɛa Yesu èa tà Kapɛnaū. Ké wa mà a ku bɛ, ² ɔ wà kàaaaàzi dasidasi, gɛ̀kíi kú lɔ̀ baa kpɛɛlɛ, àlɛ Lua yá'oné. ³ ɔ wà mɔ̀è ní gbɛ̀kaaua, gbɛ̀ɛn sɛ̀iɔ̀ mé aa aà sea. ⁴ Lá aai e sɔ̀ò Yesuzio dasi yáí, ɔ aa dɛdɛò musu, aa kpé fɔ̀ gu pɔ̀ Yesu kúu, ɔ aa gbɛ̀kaauapi píla wúlea mákɛlɛ guu. ⁵ Ké

† 1:44 Lev 14.1-2

Yesu è aale a náaike, a ò gbēkaaūapie à m̀: Ma gbé, n duuna kèma. ⁶ M̀izi ikoyādanēdee z̄lēa we, aale o ǹ ǹse guu: ⁷ B̀yāi gbēpi lé oi màai? Ale d̀e ní Luaoe! Déme a f̄ duunakēmái, mé i ke Lua ado bàasio? ⁸ Weḡ Yesu d̀ a ǹse guu làasoo p̀ aale ke, ̄ à ní lá à m̀: B̀yāi ále làasoo bee taa ke á ǹse guui? ⁹ Tó má ò gbēkaaūapie aà duuna kèwà, ge tó má òè aà f̀e a mákele se taa'o, a kpele mé àai? ¹⁰ Má ò màa ké à ò d̄ Gbēnazín Né duunakēama iko v̄ t̀le lae. ̄ a ò gbēkaaūapie à m̀: ¹¹ Mále one, f̀e ǹ ǹ mákele se ta be. ¹² ̄ à f̀e ḡ, à a mákelepi sè b̀ ò gbēpii wáa. Yápi b̀ ní sae, ̄ aa Lua t̀b̀ aa m̀: Wi yáe taa e yāao.

*Yesu Levii sísia
(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)*

¹³ Yesu èa b̀ gè isidale. Wàle m̀ aà k̄i dasidasi, ̄ ale yādané. ¹⁴ Ḡ p̀ àle gē, à Alafe né Levii è z̄lēa a osikpeu, ̄ a òè: M̀ temazi. ̄ à f̀e t̄aazi.

¹⁵ Ziewa ké Yesu lé p̀ble aà be, osinao ní duunkenao lé p̀bleaano dasidasi ní aà ìwao s̄anu. Asa gbé bee taa t̄aazi dasie. ¹⁶ Falisi p̀ aai M̀izi ikoyā dané ku we. Ké aa è Yesu lé p̀ble s̄anu ní osinao ní duunkenao, ̄ aa aà ìwao là aa m̀: B̀yāi ì p̀ble s̄anu ní osinao ní duunkenao? ¹⁷ Ké Yesu yápi mà, a òné: Gbè gbāa bàa kú ní l̀otoooo, sema gyāe. Mi m̀ gbēmaa sísiio, sema duunkenao.

¹⁸ Zāa Da'ilen a ìwao ní Falisio lé leye, ̄ wà m̀ Yesu là wà m̀: Zāa ìwao ní Falisio ìwao aai leye, mé ǹ ìwao lí ye s̄o be? ¹⁹ ̄ Yesu òné: Ǹsena gbé leye ḡ p̀ a kúrno ǹse guue? Aawo! Ḡ p̀ ǹsena kúrno, aa leyeo. ²⁰ A ḡ a m̀ ké wa ǹsena b̀ ní guu. Ḡ bee ̄ aa leye sa. ²¹ A m̀ b̀: Wili p̀le dafu di ula zi guuo. Tó wa kè màa, a dafu a s̄oue, aai k̄ gá, ula zi f̄a i káfi. ²² A m̀ b̀: Wili v̄e dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, v̄e a a p̄nae, v̄e ní t̀upio i òkpa pii. Wì v̄e dafu ká báa tùu dafu guue.

*Kámaboḡzi
(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)*

²³ Kámaboḡzi Yesu lé p̄a ble bua. Lá àle gé, aà ìwao lé p̀wena wolo aale só.† ²⁴ ̄ Falisio ò Yesue aa m̀: Gwa! Aale yá p̀ wili ke kámaboḡzi ke s̄ be?‡ ²⁵ ̄ Yesu ní lá à m̀: Lá Davidi kè ḡ p̀ aapi ní a gbé aale taasike, n̄ana lé ní de, i a kyoke á èo lé? ²⁶ A gè Lua ua sa'onkia Abiataa ḡ, ̄ à p̄e p̀ wa kàle Luae s̀, ̄ a kp̄ a gbéwa. § Sa'onao bàasio gbēe lí p̄epi so s̄o.* ²⁷ Yesu èa òné b̀ à m̀: Lua kámaboḡ dile gbēnazina aafia yáie. I ke kámaboḡ yáie ̄ a gbēnazina k̄io. ²⁸ Ayámeto Gbēnazín Né iko v̄ kámaboḡwa s̄.

3

¹ Yesu èa gè lousisikpeu. Gbēe ku we, aà o do imia. ² Falisio lé Yesu t̄asika, tó a su à aà gbágbā kámaboḡzi, wi e yādaaala. ³ ̄ Yesu ò gbé p̀ a o imiapie à m̀: F̀e m̀ ze z̄a guu la. ⁴ ̄ à ní lá à m̀: Kámaboḡzi a ze v̄i wà yāmaakea, ge v̄ie? Wì gbé misì yà, ge wì dee? ̄ aai yāe oo. ⁵ Yesu wep̄n̄la à ní gwá ní p̄f̄e, asa aà p̀ yà an ǹsesai yáie. ̄ a ò ḡepie à m̀: N ǹopi poo. Ké a p̀o, ̄ aà o pi s̀ a gb̄eu. ⁶ ̄ Falisio ní kí Elodi kpala zenkp̄ede b̀le gè lekpaaii Yesuzi ḡ, lá aa ke aa aà de.

* 2:7 Isa 43.25 † 2:23 Iko 23.25 ‡ 2:24 B̄a 34.21 § 2:26 1Sam 21.1-6 * 2:26 Lev 24.9

Yesu zina gb̄ēn kuεplaɔ dila

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

⁷ Yesu ní a íwao nízia gànè we, aa gè ísidalɛ. ɔ bila bò Galile aa t̄aàzi. Aa bò Yude lɔ ⁸ ní Yelusaleũo ní Eɔbũ bùsuo ní Yuud̄ē baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa mò aà k̄í dasidasi, ké aa yá pò àlɛ keɔ bao mà yáí. ⁹ Bílapi yáí Yesu ò a íwaoɛ aa gó'ilená sɔukɛɛ, ké wasu naewao yáí. ¹⁰ Asa Yesu Ìo gb̄éɔ gb̄agb̄a dasiɛ, ɔ gyāeɔ lé naewà dasi ké aa e ɔk̄awà. ¹¹ Táadeɔ s̄o, tó aa aà wεpà, aai m̄o wúle aà aɛɛ, aai wiile aa mɛ: Lua Nén n ũ. ¹² ɔ Yesu í gíné aa o gb̄é pò á dɛ a ũ.

¹³ Ké Yesu dèdɛ s̄is̄iwa, à gb̄é pò a yeiɔ s̄isi, ɔ aa mò aà k̄í. ¹⁴ ɔ à gb̄ēn kuεplaɔ dila aao kuanɔ, ké aò ní z̄í waasokɛi ¹⁵ mé aao táagoamá iko ví. A tɔkpáné z̄inao. ¹⁶ An t̄on ke: Sim̄o (Yesu tɔkpàè Piɛɛ), ¹⁷ Zebedee néo Zaaki ní a d̄auna Z̄aao (Yesu tɔkpáné B̄oanɛɛgɛ, bee m̄è loup̄unaadeɔ), ¹⁸ bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Sim̄o Gínz̄iao ¹⁹ ní Yūdasi Isalioti pò b̄ò aà kp̄eo. ɔ Yesu èa tà bɛ.

Táagoa

(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

²⁰ Bila èa k̄aa lɔ, ɔ Yesu ní a íwao aai ze'e baa aa pòbl̄eo. ²¹ Ké aà daɔ yápi mà, aa dà aà gb̄esizeu, asa wàlɛ mɛ íana k̄awàɛ.

²² M̄ozi ikoyādanɛde pò aa b̄ò Yelusaleũo aa mòo m̄è: Táaó kí Beezebu mé diè, í táagoné ní aà t̄ooɛ. ²³ ɔ Yesu ní laai s̄isi à yātaa ònè à m̄è: Set̄au a we az̄ia gb̄éɔ goé? ²⁴ Tó kpaladeɔ íbelesè ní k̄o aa k̄èaa lɛɛ pla, kpalapi a ḡḡḡe? ²⁵ Tó uadeɔ íbelesè ní k̄o aa k̄èaa lɛɛ pla, uapi a ḡḡḡe? ²⁶ Tó Set̄au íbelesè ní az̄ia gb̄éɔ aa k̄èaak̄ōwa, a ḡḡḡo, a midɛɛ. ²⁷ Gb̄e a f̄ō ḡ ḡōsa gb̄aa kp̄eu à taiinakaèo, sema à aà ye ḡia bàasio, i gb̄asa a aà kp̄é ȳoɛ.

²⁸ S̄iana mále oé, Lua a gb̄éɔ ké ní ní t̄aaɔ ní a t̄ó b̄èɛ pò aai s̄io pii, ²⁹ āma tó gb̄é aà Nis̄ina t̄ob̄eɛs̄i, a aà k̄eo, à duuna pò lí k̄émáó k̄eɛ. ³⁰ Yesu bee ò ké aa m̄è a t̄aa ví yáíɛ.

Yesu daɔ

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

³¹ Ké aà da ní aà d̄aunaɔ k̄a, aa zè kp̄eɛlɛ, ɔ aa aà gb̄èa. ³² Wa k̄alɛa liaaaazi dasidasi, ɔ wa òè wà m̄è: Gwa! N da ní n d̄aunaɔ ze kp̄eɛlɛ, aale n gb̄ea. ³³ ɔ à m̄è: Deɔn ma da ní ma d̄aunaɔ ũi? ³⁴ ɔ à wεpà gb̄é pò k̄alɛa liaaaziola à m̄è: Ma da ní ma d̄aunaɔn ke. ³⁵ Luap̄oɛákenao mé ma d̄auna ní ma d̄eo ní ma dao ũ.

4

P̄owenkeɛlɛa

(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

¹ Yesu èa lé yādané ísida saɛ. Wà k̄aaaaazi dasidasi, ɔ à gè z̄òlɛ gó'ilenau ía, dasipi k̄alɛa m̄pii ísida ḡs̄òlɛ. ² A yādané ní yāleɛũanɛo dasi. Lá àlɛ dadané à m̄è: ³ A sw̄ákpa! Z̄ɛɛ mé kú à b̄ò gè p̄owenakeɛlɛi. ⁴ Lá àlɛ keɛlɛ, ɔ a keɔ l̄èlɛ zé guu, b̄āo m̄o bl̄è. ⁵ A keɔ l̄èlɛ gb̄esɛɛna musu, gua pò t̄oolɛ ḡeɛleuo, ɔ aa b̄òlɛ ḡò, ké t̄oolɛ ḡeɛle weo yáí. ⁶ Ké íat̄ɛ f̄èlɛ, ɔ aa tekù aa giiḡaga, ké aa z̄ina vío yáí. ⁷ A keɔ l̄èlɛ lɛ guu, ɔ lɛ f̄èlɛ n̄aemá, aai ne'io. ⁸ A keɔ s̄o aa l̄èlɛ t̄oolɛ maa guu. Aa b̄òlɛ aa z̄òkù aa ne'í. A keɔ k̄áflakè

baakwikwi, keeᵛ baaᵛbaaᵛ, keeᵛ basoᵛbasoᵛ. ⁹ Ǿ Yesu mè: Gbé pᵛ nᵛse vī aà yápi ma.

¹⁰ Ké Yesu gòné we, a ku ado, Ǿ aà zína gbᵛᵛn kuεplao ní aà íwaᵛ mᵛ yápiᵛ mi gbᵛàwà. ¹¹ Ǿ a òné: A kpala pᵛ bᵛ Lua kíi asií dᵛa zé vī, áma mi yápii o gbᵛé kíniᵛᵛne ní yáλεεᵛᵛaοε,

¹² ké aa weᵛbiibii pᵛe'esai

mé aa swákpakpa yámasai,

ké aasu ze ní Luao, i sùuukεᵛᵛnᵛo yái.*

¹³ Ǿ Yesu ní lá à mè: A yápi dᵛoᵛa? Kpelewa á a kíniᵛ ma bi? ¹⁴ A ma! Zᵛεpi Lua yá Ǿ ále kεεε. ¹⁵ Gbᵛᵛo de lán pᵛwena pᵛ lèle zé guuwaε, gu pᵛ wà Lua yá kεεε. Tó aa mà, Ǿ Setáu í mᵛ Lua yá pᵛ wa kεεε ní guupi símá gᵛᵛ. ¹⁶ Gbᵛᵛo de lán pᵛwena pᵛ lèle gbᵛεεena musuwa. Tó aa Lua yáma, aai sí ní pᵛnao gᵛᵛ. ¹⁷ Ama lá aa zína vᵛo, Ǿ aali ke gᵛᵛplao. Tó wà ní wetá ge wà íadámá Lua yá yái, aai fu gᵛᵛε. ¹⁸ Gbᵛᵛo de lán pᵛwena pᵛ lèle ε guuwaε. Aa Lua yáma, ¹⁹ áma aai aafia káake, àizeε í ní sᵛ ble mé aai pᵛ kíniᵛ niaka, Ǿ yá beε í gupa Lua yápi, à gᵛ àisai. ²⁰ Gbᵛᵛo de lán pᵛwena pᵛ lèle tᵛole maawaᵛwa. Aai Lua yáma, aai sí, Ǿ aai káfiake, an keeᵛ baakwikwi, keeᵛ baaᵛbaaᵛ, keeᵛ basoᵛbasoᵛ.

Yáλεεᵛᵛa ní kpala pᵛ bᵛ Lua kíi

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

²¹ Yesu òné: Wili filia na wà pᵛna kùlεwàᵛ. Wili dile lii zíεo. Báana Ǿ wī diwàᵛ lò? ²² Pᵛe ku ulεa ké à gí boi gupuaᵛo. Asiie ku ké wà gí maio.

²³ Gbé pᵛ nᵛse vī, aà swákpa yápi ma.

²⁴ A òné lo: A laaidᵛ yá pᵛ ále mawa. Zaa pᵛ á dàuné, bee Lua a daué sᵛ, i εa káfié. ²⁵ Gbé pᵛ pᵛ vī Ǿ Lua a εa káfié. Gbé pᵛ pᵛe vᵛo, baa a yᵛᵛna pᵛ a vī Lua a siwàε.

²⁶ A mè lo: Kpala pᵛ bᵛ Lua kíi de lán pᵛwena pᵛ gbᵛé kεεε buawaε. ²⁷ Gwáasína ní fáaneo ále i'on nᵛ, a béen nᵛ, pᵛwenapi í boε í zᵛᵛkū, gbᵛépi líᵛ dᵛ lá í keo. ²⁸ Tᵛole mé í to à ne'í ní azíao. I kakpa gíε, a gbεa í nosi, a gbεa Ǿ í pia. ²⁹ Tó à mà, Ǿ wī ké ní kᵛmao, asa a kekegᵛᵛ mé kà we.†

³⁰ A mè lo: Kpala pᵛ bᵛ Lua kíi dea ni? Bᵛ wa λεεᵛᵛòì? ³¹ Doe ku lán εᵛᵛwa. A tᵛgᵛᵛ a wéna kele de pᵛwena pᵛ kú dúnia guuola pii. ³² Tó wa tᵛ sᵛ, í boε à zᵛᵛkū de dò buiᵛla pii. I gᵛn gᵛεεεᵛ pápa, bāᵛ iᵛ kaka a láu.

³³ Yesu Lua yá'óné dasi ní yáλεεᵛᵛa bee taoᵛ lá aa fᵛ ma léu. ³⁴ I yá'oné yáλεεᵛᵛaio. Tó à gᵛ ní a íwaᵛ nᵛtᵛε, Ǿ í yápii boεlekené.

Yesu zàa'íana zeε

(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

³⁵ Gᵛᵛ doupi zí oosi Yesu ò a íwaᵛne à mè: Wà bua baale. ³⁶ Lá Yesu kú gó guu, aa gᵛᵛuaànᵛ aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleᵛ gᵛᵛnᵛ. ³⁷ Ǿ zàa'ían gbāa fᵛε. I lé gó zāampapa, ále ká a guu e a ye pai. ³⁸ Yesu kú gò pᵛᵛkpe, ále i'o, aà mi di míbᵛᵛwa. Ǿ aà íwaᵛ aà vù aa òε: Metulu! Ké wáε gaga, ále káadanlao lé? ³⁹ Ǿ Yesu fᵛε gí íanaε, a ò íε à mè: Níle! Zùuke we! Ǿ íana kpále, gu kᵛ kilikili. ⁴⁰ Ǿ à ní lá à mè: Akea á sea vī màai? Asi ále ma náaike e tiaoa? ⁴¹ Ǿ aa gᵛ bíli guu, aale kᵛ lala aa mè: Dén gbᵛépi ū sai? Baa íana ní ío aai aà yámaε.

* 4:12 Isa 6.9-10 † 4:29 Yoε 4.12-13

5

Táa dia sáwawɛ
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

¹ Aa kà Gadala búsuu ísida baale. ² Ké Yesu bò gó guu gɔ̀ɔ, táadee bò gevíkíi à m̀ò daiaàle. ³ Iò ku gbè'è pò de mia ũ̀o guu. Baa m̀òdaona lí f̃̀ aà kù̀ Iò. ⁴ Asa w̃̀o aà ye ñ m̀òdaona, w̃̀o aà daliu m̀òm̀òɔɔ, àma ì m̀òpiò kékèè, ì lípiò gboogboo. Gbèe gbàa i ka à aà zùukεo. ⁵ Gwàasina ñ f̃̀aanεo pii Iò b̀ebe gevíkíi ñ s̀s̀ipɔ̀ɔɔ, Iò wiile, Iò azia lili ñ gbεo.

⁶ Ké à Yesu è kàaa, ɔ̀ à bàalè m̀ò wùle aà aε. ⁷⁻⁸ Ǿ Yesu m̀è táapi gowà, ɔ̀ à wii gbàa lè à m̀è: Yesu, Lua Musude Né, bómε wá daaai? Ma nanε Luazi, ñsu ñ ma wεt̃̀ao. ⁹ Ǿ Yesu aà là à m̀è: N t̃̀n kpelewai? Ǿ a wèwà à m̀è: Ma t̃̀n Dasi, asa wá dasiε. ¹⁰ Ǿ aa awakpà Yesuε maamaa aa m̀è asu ñ yá ñ bóle b̀supiuo.

¹¹ Goo bee s̀awakusan waiò ku we, aale p̀oble s̀s̀ipɔ̀ɔ̀u. ¹² Ǿ táapiò wabikè Yesuwa aa m̀è: Wá gbaε s̀awaò guu wà diné. ¹³ Yesu ñ gbá zé, ɔ̀ táapiò gò g̃̀ɛpiwa aa d̃̀i s̀awapiòɔ̀. Ǿ s̀awa wai pò kà òaa kwi taawapiò w̃̀ ñ bao, aa pila s̀onawa aa sí ísidau, ɔ̀ aa g̀aga we. ¹⁴ Ǿ an d̀anaò bàalè gè yápi oiné wéleu ñ bualouò. Ǿ wà b̀le gè yá pò k̀epi gwai. ¹⁵ Ké aa m̀ò Yesu k̃̀i, aa g̃̀ε pò táa diè dasi yáapi è z̃̀leá we, a ula daa, aà íanapi wèwà, ɔ̀ vía ñ kú. ¹⁶ Gbè pò yápi è ñ wéoo yá pò táadepi ñ s̀awaò lè dau aa s̃̀uné. ¹⁷ Ǿ wà wabikè Yesuwa aà b̀oné ñ b̀usuu.

¹⁸ Ké Yesu lé g̃̀ε g̀ó'ílena guu, g̃̀ɛpi wabikèwà à e taaànò. ¹⁹ Yesu i weio, a òè: Ta ñ bε ñ gbéò k̃̀i, ní yá pò Dii k̀ene oné pii ñ lá à w̃̀nad̃̀nεo. ²⁰ Ǿ g̃̀ɛpi tà, àle yá pò Yesu k̀εe kp̀awake Wélemenkwi b̀usuu, ɔ̀ yápi k̀ε gbépiie dabuyá ũ̀.

Zailu né vua ñ ñε pò òkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

²¹ Yesu èa b̀ua ísidawa ñ g̀oo, ɔ̀ wà k̀aaaazi dasidasi ísidale. ²² Lousisikpe gbèz̃̀oo Zailu m̀ò we. Ké à Yesu è, à wùle aà gbázi, ²³ ɔ̀ à awakpàè maamaa à m̀è: Ma ñeñena lé k̀as̃̀anake. M̀ò ñ onawà aà gbágbà, Iò ku. ²⁴ Ǿ Yesu d̀aaànò zéu. Bíla teaàzi, aale naewà.

²⁵ Ñɔ̀εe ku we, au lé bólewà à kà w̃̀ε kuepla. ²⁶ Ẽs̃̀εdeò aà dà taasiu maamaa, à a ɔ̀a blè pii. I aafia'eo, ì k̃̀εke òò k̀á'ileε. ²⁷ Ké à Yesu bao mà, ɔ̀ à bíla k̀èaa à s̀àaazi aà kp̃ε oi. Ǿ à òkà aà ulawa, ²⁸ asa à m̀è: Baa aà ula, tó ma òkàwà, má gbágbàε. ²⁹ Ǿ aà auboleapi zè g̃̀oo. A d̀ò a me guu ké a gbágbà ñ a gyápio. ³⁰ Weg̃̀oo Yesu d̀ò aziawa ké gbàa b̀òagu, ɔ̀ à líli bíla guu à m̀è: Déme òkà ma ulawai? ³¹ Ǿ aà Iwaò òè: N è lá bíla lé naema, ɔ̀ ñle me déme òkàmaia? ³² Ǿ Yesu wεpà bílaa ké à gbé pò yápi k̀è e. ³³ Ñɔ̀epi lé lualua ñ víao, asa a d̃̀ɔ̀ yá pò k̀è a meu, ɔ̀ à m̀ò wùle aà gbázi, à a slana òè pii. ³⁴ Ǿ Yesu òè: Ñɔ̀ε, ma náai pò ñ k̀è m̃ε ñ gbágbà. Ta bε aafia, ñ gyápi wèeman we.

³⁵ Lá Yesu lé yá bee o, wà b̀ò lousisikpe gbèz̃̀oo pi bε wà m̀ò wa òè: N népi k̀esai. Nsu tákpa metuluzi p̃̀ao. ³⁶ Ama Yesu i swáse ñ yáio. A ò gbèz̃̀oo piε: Nsu to ñ s̃̀ vío, ma náaike lé. ³⁷ I wei gbèε gé z̃̀εleε, sema Píε ñ Zaakio ñ Zaaki d̀auna Z̃̀ao. ³⁸ Ké aa kà gbèz̃̀oo pi bε, Yesu è aà bε l̀oo, wàle ɔ̀o, wàle búbuape maamaa. ³⁹ Ké à gè kp̃éu, à ñ lá à m̀è: Bóyái á k̃̀i d̀o, àle ɔ̀o bi? Népi i gao, àle i'oe. ⁴⁰ Ké aale aà ke p̀ooɔ̀, ɔ̀ à ñ yá ñ bóle pii. Ǿ à népi de ñ aà dao

sè ní gbé pọ́ aa mò sánuo, à gèrín gu pọ́ népi kuu. ⁴¹ Ǿ à aà ọ̀ kù a òè: Talita kuù! (Bee mè nɛnɔɛna, má ònɛ fɛlɛ.) ⁴² Wegɔɔ népi fɛlɛ táa'ò, asa aà wɛ kà kuɛpla. Yápi ní kú gbáa maamaa. ⁴³ Ǿ Yesu gínɛ fíafía aasu o gbɛe mao. Ǿ à mè wà pọ́blea kpawà.

6

Nazaretide Yesunaaikesai (Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

¹ Yesu bọ́ we à gè gu pọ́ à nɛblèu. Aà iwao gèaàno. ² Ké kámabogoozì kà, ɔ àlɛ yádané lousisikpɛu. Gbé dasi pọ́ aa aà yámaò bílikè aa mè: Máki gbépi yápi sèui? Ǿno kpele a è, ɔ àlɛ dabudabu bee tao kei? ³ Gbépiá li'ana nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simoo vɛin weo lò? Aà dáɛ kúwanò keo lé? Ǿ bee tò aai aà náaikeo. ⁴ Ǿ Yesu ònɛ: Anabi lí bɛɛɛsaio, mé i ke aà bɛ wéleu ní aà daɛ ní aà uadeo kíio bàasio. ⁵ Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyáe pọ́ à ɔnámá à ní gbágbáe bàasio. ⁶ Lá aai aà náaikeo, an yá bọ́ aà sae maamae.

Yesu a iwa gbɛon kuɛplao zia plapla (Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ǿ à gè wéle ní wéle, àlɛ yáadané. ⁷ Ǿ à a gbɛon kuɛplao sisi à ní zì gbɛon plapla, à táagoa gbéowa iko kpámá. ⁸ A ònɛ aasu pɛ se aa geòo, kùsúa ge babalaboo ge ɔsɔgbena, sema gopana. ⁹ A mè aa kyalekpa, àma aasu ulada mèn plao. ¹⁰ A ònɛ lɔ: Gu pọ́ a pilau, ào ku we e à ge bọ́ wélepi guu. ¹¹ Gu pọ́ wi gbáakpauázio, mé wi á yámao, tò àlɛ tá, à koolemá an toa ní Luao seela ù. ¹² Ǿ aa dàzeu. Aa nòsɛlilɛa kpáwakè gbéonɛ, ¹³ aa táagóné dasi, aa nísimama gyáeowa dasi, aa ní gbágbá.

Zaa Da'ilena gaa (Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

¹⁴ Kí Elodi yápi mà, asa Yesu tó liguae. Gbɛe mè Zaa Da'ilena mé bọ́ gau. Bee yáí à gbáa'è, àlɛ dabudabuke. ¹⁵ Gbɛe lé mɛ Eliae, gbɛe lé mɛ anabi lán anabi yáaewa. ¹⁶ Ké Elodi mà à mè: Zaa pọ́ ma aà mi zò mé vù.

¹⁷⁻¹⁸ A mọ́ lè Elodi doúpi mé a dāuna Filipi nọ́ Elodia síwà a sè yāa. Ké Zāa lɔ oè aà dāuna nọ́ siawà maao,* ɔ Elodipi tò wà Zāa kù wà mọ́kàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yáí. ¹⁹ Elodia sɔ a Zāa kpɛnɛ kúa, a ye à aà de, àma i ze'eo, ²⁰ asa Elodi dɔ́ ké Zāaá Lua gbé zálalae, ɔ lɔ víakɛè, ìli tó wà íadawàò. Tó à gè aà yāmai, láasoo i gēaagɛ. N beeo lɔ ye faaiboaaàno.

²¹ Elodia ze'è Elodi ia dikpɛgoozì. Elodi gbáadeo ní sosa gbɛzoo ní Galile gbé gbiao kàaa pɔnablɛwa. ²² Ǿ Elodiapi nɛnɔɛ gè ɔwà. A kè Elodie na ní a niboo pii, ɔ kipi ò népi: Pọ́ pọ́ ní yei n a wabikea, má n gba. ²³ Ǿ à èa òè: N ma iao pọ́ pọ́ ní a wabikèa pii, má n gbae, baa ma kpala guoe. ²⁴ Ǿ népi bọ́ gè a da là à mè: Bó má a wabikewàí? Ǿ aà da òè, Zāa Da'ilena miɛ. ²⁵ Wegɔɔ à èa sù ní wāao, a ò kíaɛ: Zāa Da'ilena mi má ye n ma gba pelentiu la tiatia.

²⁶ Ǿ kí pọ́ yà dúuduu, ɔ i fɔ́ gí lɔo lé pọ́ á gbè niboo wáa yáí. ²⁷ Ǿ kipi a doaie zì gɔ́, a òè aà ge aà mi se mọ́ò. Ǿ à gè aà mi zò kpéu, ²⁸ a dà pelentiu, à mọ́ kpà népiwa, ɔ a kpà a dawa. ²⁹ Ké Zāa iwao yápi mà, ɔ aa mò wà aà ge sè aa vù.

* 6:17-18 Lev 20.21

Blekpa bilawa séia

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

³⁰ Zinapi sù Yesu kíi, ɔ̄ aa yá pɔ̄ aa kɛ̀ ń yá pɔ̄ aa d̄an̄é ɔ̄ è p̄ii. ³¹ W̄al̄e m̄ó, w̄al̄e tá, ɔ̄ Yesu ń a gb̄é ɔ̄ aai z̄e'e baa w̄a p̄obl̄eɔ̄ dasi yáí. ɔ̄ a òn̄é: A m̄o w̄a gé gusaena wát̄ɛ, wí kámabo yɔɔ. ³² ɔ̄ aa ḡè gó'ilenau aa d̄azeu, aale gé gusaena ńt̄ɛ. ³³ Ké gb̄é ń gea è, aa ń d̄s̄, ɔ̄ b̄oaa w̄éle p̄ii guu w̄a bàal̄è d̄baané we k̄èse. ³⁴ Ké Yesu b̄ò gó guu, à bíla è, ɔ̄ aa k̄èè w̄ènaũ, asa aa de lán s̄a p̄o aa d̄ána v̄ioɔ̄w̄ae.† ɔ̄ àle yádadané maamaa.

³⁵ Ké íat̄ɛ b̄usa, ɔ̄ aà íwaɔ̄ s̄s̄aazi aa m̄è: Gueá s̄egb̄ae mé íat̄ɛ i ḡo bíla lo. ³⁶ Gb̄é gbae aa ta bualoũ ń z̄ɛw̄ia p̄o kú kái laɔu, aai p̄o w̄eɛle lú aa ble. ³⁷ ɔ̄ Yesu a z̄ásimá à m̄è: A p̄o kpámá aa ble. ɔ̄ aa òè: N ye w̄a ge p̄ɛe lu ánuɔ̄ ɔ̄wat̄ɛ òaa do, wí m̄ó kpámá aa ble ȳà? ³⁸ ɔ̄ Yesu ń lá à m̄è: P̄ɛe m̄èn ũma á víi? A ge gwa. Ké aa k̄a, aa m̄è: P̄ɛe ku m̄èn s̄o ń kp̄o m̄èn pla.

³⁹ ɔ̄ a òn̄é: A gb̄é z̄l̄ez̄l̄e s̄èb̄oɔ̄wa booloboolo. ⁴⁰ ɔ̄ aa z̄l̄ez̄l̄e ḡa ń ḡao, booloe gb̄éon baso, booloe gb̄éon blakwi. ⁴¹ ɔ̄ Yesu p̄ɛe m̄èn s̄o ń kp̄o m̄èn plapio s̄è, à w̄es̄o musu à báaad̄au. ɔ̄ à p̄ɛepi è'e kp̄a à íwaɔ̄wa, aa bíile gb̄épio. ɔ̄ à kp̄o m̄èn plapio kpaal̄en̄é m̄pii. ⁴² Ampii aa p̄obl̄e w̄a k̄a. ⁴³ ɔ̄ w̄a p̄ɛe miɔ̄naɔ̄ ń kp̄o k̄ni p̄o ḡó s̄èle gbí kuepla pai.‡ ⁴⁴ Ḡɛe p̄o aa p̄obl̄e gb̄éon òaas̄oɔ̄le ɛe s̄oɛ (5.000).

Yesu táa'oa ísidaa

(Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21)

⁴⁵ ɔ̄ Yesu n̄ae a íwaɔ̄wa ḡó aa ḡe gó guu aa d̄baae Besida ísida baale e àò bíla gbae. ⁴⁶ Ké à lez̄a gb̄éwa a làa, ɔ̄ à d̄ède s̄is̄iwa, à ḡè wabikei. ⁴⁷ Íat̄ɛ ḡɛa kp̄éu gó'ilena kú ísidaa mé Yesu kú s̄is̄ia ado. ⁴⁸ ɔ̄ a è gofia lé íadamá, ké ían gb̄aa lé giné yáí. Guf̄ene ɔ̄ à ḡè ń kíi, àle táa'o ía, ɔ̄ a k̄è lá á ye ḡemáwa. ⁴⁹ Ké aa aà è, àle táa'o ía, aale e gyaadee, ɔ̄ aa wiil̄è. ⁵⁰ Ké aa aà è m̄pii, gili ḡèngu. ɔ̄ Yesu òn̄é ḡó: A s̄òdile, máme. Asu to v̄ia á k̄uo. ⁵¹ Ké à ḡè gó guu, ɔ̄ íana làa, ɔ̄ yápi ń kú gb̄aa, ⁵² asa an w̄é i k̄e p̄ɛe yá musuo, ké aa n̄òse v̄io yáí.

⁵³ Ké aa bùa baa aa k̄a Gen̄ez̄aleti, ɔ̄ aa god̄ò we. ⁵⁴ Ké aa b̄òle gó guu, w̄a Yesu d̄ò ḡó, ⁵⁵ ɔ̄ w̄a bàal̄è ḡè b̄usupi k̄èɛle, w̄a gȳae s̄èle ń mákeleɔ̄, gu p̄o wa mà a kuu p̄ii w̄ò m̄oè. ⁵⁶ Gua p̄o à ḡèu p̄ii, z̄ɛw̄iaɔ̄ ge m̄ɛw̄iaɔ̄ ge bualoũ, w̄ò m̄ò ń gȳae, w̄ò ń k̄ále ḡaae, ɔ̄ w̄i wabikew̄a aà to aa ɔ̄k̄a baa aà ula léwa. ɔ̄ gb̄é p̄o ɔ̄k̄aw̄a i gb̄agb̄a p̄ii.

7

Felkaaya

(Mat 15.1-9)

¹ Falisio ń M̄oizi ikoȳadan̄ede p̄o aa b̄ò Yelusaleũe m̄ò Yesu kíi. ² Aa è aà íwaɔ̄e lé p̄oble ɔ̄pia ń gb̄ab̄o'io sai. ³ Asa Falisio ń Yudaɔ̄ pii aa ń dezio felkaaȳa k̄uae, aali p̄oble ɔ̄pia ń gb̄ab̄o'io saio. ⁴ Aali su ń ɛleɔ̄ aa p̄obl̄e zu'osaio. Aa felkaaȳa p̄ale k̄ua dasi. Beewa aai gb̄ab̄o imib̄o ń taɔ̄ ń ooɔ̄ne. ⁵ ɔ̄ Falisio ń M̄oizi ikoȳadan̄edepio Yesu là aa m̄è: B̄óȳai n íwaɔ̄ líɔ̄ w̄a dezio felkaaȳa k̄ua ni? Aai p̄oble ɔ̄pia ń gb̄ab̄o'io saie. ⁶ Yesu w̄emá à m̄è: A m̄oafilide, Isaiia d̄baa á ȳa'ò w̄asawasa, lá a k̄è láuwa à m̄è: Buipi i ma kp̄ela ń léoɛ,

† 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17   ‡ 6:43 2Kia 4.42-44

an s̄ kua ɓo.*

⁷ Aaĩ ma s̄si p̄æ,

gb̄enaz̄ina ikoȳaĩ ̄ a aĩ dané.

⁸ A p̄akp̄a Lua ikoȳaĩ, ̄ a gb̄enaz̄ina felekaaȳa k̄ua. ⁹ Ǿ Yesu òné ɓo: A p̄aa Lua ȳaa ké à e à ̄ a felekaaȳa k̄ua maan wea? ¹⁰ Moizi mè àli misiile á de ní á dao.† A mè ɓ, gb̄é p̄ a de ge a da kp̄eb̄ò, wà ade de.‡ ¹¹ Apio s̄ i me tó gb̄é ò a de ge a dae p̄ p̄ á v̄i à d̄oŋléá K̄obanié, ¹² a z̄ev̄i à a de ní a dao kp̄elaò ɓo. (K̄obani bee mè, à Lua gb̄a.) ¹³ Beewa i Lua ȳá b̄aɗe á felekaaȳa p̄ i dadané ȳái. Ȳá bee taao ̄ i ke dasi.

Ȳá p̄ i to wà gb̄áɗe

(Mat 15.10-20)

¹⁴ Ǿ Yesu èa bíla laai s̄si à mè: A sw̄ákpa à ma ȳama, ápii. ¹⁵ P̄oe ku ké à ḡe gb̄é guu à to aà gb̄áɗe. P̄ p̄ b̄ò gb̄é guu ̄ me ì to aà gb̄áɗe. ¹⁶ Gb̄é p̄ n̄ðse v̄i aà ȳapi ma.

¹⁷ Ké à bíla tò we, à tà be, ̄ a à ìwao ȳapi mi gb̄èawà. ¹⁸ A òné: Apio, i ̄no k̄u s̄soa? Ké p̄oe ku à ḡe gb̄é guu à to ade gb̄áɗe, á d̄so lé? ¹⁹ P̄opi lí ḡe aà s̄ guuo, sema aà gb̄eeu, ̄ i a b̄iikp̄eke. (Maa Yesu gb̄ab̄ò ble píie.) ²⁰ Ǿ à mè: Ȳá p̄ ì ɓo gb̄é guu mé ì to ade gb̄áɗe. ²¹ Za gb̄enaz̄ina s̄ guu ̄ laasoo v̄ai ì ɓo: Káaluakaa, kp̄áí'oa, gb̄eɗe, ²² gb̄as̄íkea, b̄ii, n̄ðsev̄ai, moafili, wisaiȳa, w̄eb̄oɓa p̄oi, gb̄és̄s̄sa, makamaka ní misaiȳao. ²³ Ȳav̄ai pio ì ɓo gb̄enaz̄ina s̄ guue pii, ̄ ì to aà gb̄áɗe.

Buip̄ale n̄e wabik̄ea

(Mat 15.21-28)

²⁴ Yesu b̄ò we à ḡe Tii b̄usu, ̄ a p̄ila uaeu. A ye wà a d̄so, āma ìli e ùleo. ²⁵ N̄e p̄ a nen̄ena t̄aa v̄i Yesu bao mà ḡò, ̄ a m̄ò w̄ule aà gb̄áz̄i. ²⁶ N̄epiá buip̄ale, wà aà ì Silifinisi b̄usu. A wabik̄e Yesuwa aà t̄aa goe a néwa. ²⁷ Ǿ Yesu òè: To wà ble kp̄a néowa ḡia, asa a maa wà néo ble se wà zu gb̄eño. ²⁸ Ǿ n̄epi a z̄as̄iwà à mè: Dii, baa gb̄e p̄ w̄ulea n̄zi ̄ néo ble kasona p̄eele. ²⁹ Yesu òè: N ȳawea maa ȳái, tá, n né t̄aa ḡowà. ³⁰ Ké à kà be, à a né è w̄ulea p̄ewa, t̄api ḡowà s̄iana.

Swado gb̄ágb̄aa

³¹ Ǿ Yesu f̄ele Tii b̄usu à ḡe Sid̄, ̄ a b̄òle ní W̄élemenkwi b̄usuo e à ḡe kà Galile ísidai. ³² Ǿ wà m̄è ní sw̄ado p̄ ȳa'ò z̄i'uaano, wà wabik̄ewà aà onawà. ³³ Yesu b̄oano bíla guu nípla, à onona p̄e p̄e aà sw̄áu. Ké à lé'i k̄e a owa, ̄ a kà aà lénawa. ³⁴ A wes̄e musu à w̄e f̄ee, ̄ a òè: Efata. (Bee mè w̄e.) ³⁵ Weḡo ḡe pi sw̄á w̄e, aà léna ḡole, ̄ a ȳa'ò wásawasa. ³⁶ Yesu ò gb̄eone aasu o gb̄e mao, āma aa ḡe lé a kp̄awakené maamaa de lá à ḡin̄éla. ³⁷ Ȳapi d̄imá maamaa à k̄e z̄ai, ̄ aa mè: Aà ȳapii kea ìo maae. I to baa sw̄ado ȳama, mé ì to lénanaaleadeo ȳa'ò.

8

Blekp̄aa bilawa plaade

(Mat 15.32-39)

* 7:6 Isa 29.13 † 7:10 B̄o 20.12 ‡ 7:10 B̄o 21.17

¹ I gēgēo bíla èa kàaaaàzi lɔ. Aa pɔbleae ví lɔo, ɔ Yesu a ìwaɔ sɪsi a òné:
² Gbēpio kēmēē wēnaū, asa a gɔɔ àaɔn la ké aa kumanɔ, aa pɔe ví aa ble lɔo.
³ Tó ma ní gbáe aa ta be ní nɔanao, an yēēē a láa zé guue, asa an gbēɔ bɔkii zàē.
⁴ ɔ aà ìwaɔ aà là aa m̀: Mákii wa ble eu sēgbāu la à gbēpio kái? ⁵ ɔ Yesu ní lá à m̀: Pēē m̀n ūma á víi? Aa m̀: M̀n soplac.
⁶ ɔ a ò bílae aa zōle tɔle. ɔ à pēē m̀n soplapi sè à sáaukpà, a è'ē kpà a ìwaɔwa aa kpaale bílae, ɔ aa kpaalèné.
⁷ Aa kpò nénac ví yɔɔ lɔ. Ké à báaadàu, a òné aa ea bee kpaalené lɔ.
⁸ ɔ aa blè aa kà, ɔ wà a miɔna pɔ gòò sèle sò soplac.
⁹ Gbēpio kà òaasɔɔo lēē sɪií (4.000) taawa. Ké Yesu ní gbáe, ¹⁰ ɔ à gè gó'ilenac guu ní a ìwaɔ, aa gè Damanuta b̀suu.

Falisiɔ seelagbēaa

(Mat 16.1-12)

¹¹ ɔ Falisiɔ m̀ lé lekpaakeaàno, aale líkpalēwà, aale wēleē aà seelakèné ní Lua gbāao.
¹² ɔ à wè fēē à m̀: Bóyái gbāgbēo lé seela wēleai? Siana mále oé, má seelaē ke gbāgbēono.
¹³ ɔ à ní tó we, à èa gè gó'ilenac guu à tà baale.

¹⁴ A sà aà ìwaɔgu aa pēē kùsua sé. Pēē m̀ndo mé g̀nè gó guu.
¹⁵ ɔ Yesu ledámá à m̀: Aɔ kú ní laaio. A laaika Falisiɔ ní Elodiɔ pēese'esei.
¹⁶ ɔ aale okɔe aa m̀: Ké wá pēē vío yáí a òi m̀aa.
¹⁷ Yesu d̀má, ɔ à ní lá à m̀: Bóyái ále o ké á pēē vío yáíei? E tia á wé i kē á d̀soa? A ǹse víoa?
¹⁸ A wé ví, ili gu'eoac? A swá ví, ili yámaoac? Yāe lí d̀águoa? ¹⁹ Ké ma pēē m̀n sɔo è'ē má kpà gbēon òaasɔɔo lēē sɔoɔwa (5.000), a a miɔna sèle gbí ūma ní? Aa wèwà aa m̀: Gbí kuēplae. ²⁰ Yesu èa ní lá à m̀: Ké ma pēē m̀n soplac è'ē má kpà gbēon òaasɔɔo lēē sɪiɔɔwa (4.000), a a miɔna sèle sɔ ūma ní? Aa wèwà aa m̀: Sò soplac. ²¹ ɔ a òné: E tia á wé i kēoa?

Besaida v̀a gbágbaa

²² Ké aa kà Besaida, ɔ wà m̀dè ní v̀iao, wà wabikèwà aà ɔkàwà.
²³ ɔ à v̀iapi kù a ɔwa, à b̀aàno wénkpe. A lé'i kè aà wéwa à ɔnàwà, ɔ à aà là à m̀: Nle gu'ea?
²⁴ ɔ g̀epi wesè musu à m̀: Mále gbé e, aa de lán lío mé lé táa'o'owa.
²⁵ ɔ Yesu èa ɔnà aà wéwa lɔ. Ké g̀epi web̀ii, ɔ aà wé wè, ále p̀pii e sa wásawasa.
²⁶ ɔ Yesu aà gbàe be à m̀: Nsu b̀le wéle guuo.

Piēē Yesu Mesiike oa

(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

²⁷ Ké Yesu lé gé ní a ìwaɔ Sezale Filipi b̀su zēwiao guu, ɔ à a ìwaɔ là zé guu à m̀: Dé wàle o má de a ūi?
²⁸ Aa wèwà aa m̀: Gbēo i me Zāa Da'ilenac, gbēo i me Elia. Wí ea me lɔ ānabi yāaen n ū. ²⁹ ɔ à ní lá à m̀: Apio sɔ, dé i me má de a ūi? Piēē wèwà à m̀: Mesiin n ū.
³⁰ ɔ Yesu ní lepàpa aasu o gbēe mao.

³¹ ɔ à nà yádaanéwa à m̀: Sema Gbēnazin Né taasike maamaa, gbēzɔɔo ní sa'onkiaɔ ní M̀ziɔi ikoyádanedeɔ giaàzi, wi aà de, a gɔɔ àaɔde zí i vu.
³² A yápi òné wásawasae, ɔ Piēē g̀aàno gusae, ále giè.
³³ Ké Yesu líli à a ìwaɔ gwà, ɔ à gí Piēē à m̀: Gomēē we Setáu! Lua láasoo lé d̀aanɔ, sema gbēnazina p̀.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

³⁴ Bee gbɛa Yesu bɪla laai sɪsi nɪ a ɪwaɔ, a ònɛ: Tó gbɛ́ ye ke ma ɪwa ũ, àà gi azɪla wɛnii, i a lipãakɔa sɛ, i temazi. ³⁵ Gbɛ́ pɔ́ ye à a wɛni kɔa, a kua a wɛnipiwaɛ. Gbɛ́ pɔ́ gɪ a wɛnii ma yáí nɪ ma baona yáo ɔ, ade mé aɔ ku. ³⁶ Tó gbɛ́ gò dúnia búu ví mé à kua ziawa, bó ài bee víi? ³⁷ Bó gbɛ́ a fiaboò à zia'ei? ³⁸ Tó gbɛ́ zɛamanɔ ge nɪ ma yáo widè gbágbɛ́ duunde luanaaikensaiɔ guu, Gbɛ́nazɪn Né a zɛaaànɔ wide sɛɛ, gɔɔ pɔ́ a mɔ a Mae gawi guu nɪ a malaikaɔ.

9

¹ Ǿ a ònɛ: Sɪana mále oé, gbɛ́ pɔ́ kú laeɔ ga kɪa pɔ́ Lua kpà mɔa nɪ gbãao esaio.

² Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ nɪ Zaakio nɪ Zãao sè à dɛdɛrɪnɔ gbɛ́sɪsɪ lɛsɪwa rɪtɛ. Ǿ à li nɪ wáa, ³ àà pɔkasaɔ lé tɛkɛ púntaitai. Gbɛ́e ku dúnia guu ké a fɔ́ pɔ́ pí à puakū máao. ⁴ Bee kpe Elia nɪ Mɔizio bò mòmá, aale yá'o nɪ Yesuo. ⁵ Ǿ Piɛɛ ò Yesue: Dii, wá kua la maaɛ. Wá lákpe dɔ mèn áaɔ, n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Elia pɔ́ do. ⁶ A dɔ́ lá ále oo, asa vía nɪ kú maamaaɛ. ⁷ Luabɛpuana pɪla kúnla, ɔ aa ɔɔe mà a guu à mè: Gbɛ́e beeá ma Né mɛndona yenzidɛ, à àà yáma.* ⁸ Kándo gòò ké aa gugwágwa, aai gbɛ́e e ɔɔ, sema Yesu ado.

⁹ Ké aale pɪla gbɛ́sɪsɪpiwa, ɔ Yesu ònɛ aasu yá pɔ́ aa èpi o gbɛ́e mao e Gbɛ́nazɪn Né ge bɔð gau. ¹⁰ Aa yápi kɔa, n beeo aale kɔ́ lala aa mè: Bɔa gau yá bee dɛa ni? ¹¹ Ǿ aa àà là aa mè: Bóyáí Mɔizi ikoyádanɛdeɔ ì o Elia mé a dɔaa mɔi?† ¹² A wɛmá à mè: Elia a dɔaa mɔ́, i yápii kɛkɛ zéze, áma ké a kɛa láu wá mè wa saka Gbɛ́nazɪn Négu, i taasike maamaa sɔ be?‡ ¹³ Mále oé, Elia mò kò, ɔ wá nɪ pɛá dàè lá wá àà yá'ò taalauwa.

Yesu nɛgɔɛ táade gbágbaa (Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa sù nɪ gbɛ́ kɪniɔwa, aa è bɪla liaañzi mé Mɔizi ikoyádanɛdeɔ lé ɛkpaaɛrɪnɔ. ¹⁵ Ké bɪla Yesu è, àà yá bò nɪ saɛ, ɔ aa bàalè gè fɔkpàwà gòò nɪpii. ¹⁶ Ǿ à a ɪwaɔ là à mè: Bó ɛkpaa ále kɛrɪnɔi? ¹⁷ Ǿ gbɛ́ pɔ́ kú zã guue wèwà à mè: Dii, ma mɔne nɪ ma néoe, táa mé àà lɛna nàale. ¹⁸ Tó à dɛdɛwà, ì àà nɛ zɪlɛɛ, ɔ ɔ lɛ'ifula bɔle, ɔ swaalɔkɔwa, ì gbágbá tɛlele. Ma mɔð n ɪwaɔne aa táapi go, ɔ aa fù. ¹⁹ Ǿ Yesu ònɛ: Gbágbɛ́ luanaaikensaiɔ, máo kúánɔ e bɔe ni? Máo menakéánɔ e bɔe ni? A mɔmɛɛ nɪ népio la.

²⁰ Ké wá m̀òè, ké táapi Yesu è gòò, ɔ à népi zɪazɪa à àà pàlɛ zɪlɛ kpèbaũ. Ǿ àlɛ gbeembo, àlɛ lɛ'ifula bɔle. ²¹ Yesu népi mae là à mè: A àà lè màa za bɔe ni? A wèwà à mè: Za àà néfɛnen zɪlɛ. ²² ɔ àà zu tɛ nɪ ío guu m̀òm̀òe, ɔ ye àà dɛɛ. Tó nɪyɔ́ fɔ́ nɪ pɔe kɛ, wá wɛnagwa, nɪ dɔwále. ²³ Yesu òè: N mè tó má fɔe lò? Yápii zɛví gbɛ́ pɔ́ lé ma náaikɛɛ. ²⁴ Ǿ népi mae ò gòò: Má n náai ví. N n náai pɔ́ lé késáa káfiɛɛ. ²⁵ Ké Yesu è bɪla lé naemá, à gɪ táapie à mè: Táa swádo, mále one, go népiwa. Nsu ɛa suwà ɔ. ²⁶ Ǿ táapi wiilè à àà zɪa pãspãsi, ɔ à gòwà. Népi gò́ lán gɛwa, ɔ gbɛ́ daside mè à gàe. ²⁷ Ǿ Yesu àà kù a ɔwa à àà fɛle, ɔ à gò zɛa.

²⁸ Ké Yesu gè ua, zɪloe kúrnɔ ɔ, ɔ àà ɪwaɔ àà là aa mè: Bóyáí wa fua táapi goi? ²⁹ Ǿ a wɛmá à mè: Wabikɛa ado mé ì fɔ́ táa bee taa go.

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sotú 22.1-18

³⁰ Ké aa b̀ò we, ̄ aa p̀á Galilea. Yesu ye ẁàò a k̀úk̀ii d̀s̀ò, ³¹ asa àl̀e ỳádada a ̄̀waòɲɛɛ. A òǹé: Wa Gb̀ēnaz̄in Né kp̀ámá, wi aà d̀e, i vu a g̀òò à̀às̀dezi. ³² Aai aà ỳápi mid̀s̀ò, mé aa ỳápi laawà v̀iak̀è.

T̀ea Yesuzi lán ǹé̀wa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

³³ ̄ aa k̀á Kapenaũ. G̀òò p̀ó a ku b̀e, à a ̄̀waò là à m̀è: B̀ó l̀ekpaa àl̀e k̀e z̀é guui? ³⁴ Aa n̄i kp̀àuu, asa z̀é guu aal̀e l̀ekpaa k̀e d̀enla ỳá musuɛ. ³⁵ ̄ à z̀òl̀e à gb̀ēɲn kuɛplap̄iò k̀àaa à m̀è: T̀ó gb̀é ye k̀e mide ũ, àò k̀és̄aa gb̀épiizi, i k̀e an baade pii d̀ɲnl̀ede ũ. ³⁶ A né s̀e z̀è n̄i aɛ, ̄ à aà s̀e kp̀à a k̀ùe a òǹé: ³⁷ Gb̀é p̀ó ǹéɛ beeo do dil̀e ma ̄̀wak̀e ỳái, ade ma dil̀e. Gb̀é p̀ó ma dil̀e s̀i i ma dil̀e madoo, à gb̀é p̀ó ma z̀i dil̀e s̀s̀e.

³⁸ ̄ Z̄aa ò̀è: Dii, wa gb̀ē e, àl̀e t̀áago n̄i n̄ t̀ó, ̄ wá ye giè, asa wá gb̀é no. ³⁹ ̄ Yesu m̀è: Asu gièò, asa gb̀ē a f̀s̀ dabudabuk̀e n̄i ma t̀ó, a ɛa ma t̀òb̀ēsi g̀s̀ò. ⁴⁰ Gb̀é p̀ó i ̄̀belesewan̄ò, wá bàakp̀eɛɛ. ⁴¹ S̄iana m̀ále oé, gb̀é p̀ó á gb̀á imia á d̀ea Kilisi p̀ó ũ ỳái, ade a kua a aseawao.

⁴² T̀ó gb̀é t̀ò né p̀ó l̀e ma náaik̀é̀ò do f̀ù, a maa ỳāa n̄i adeo wà w̄isil̀ogb̀e gb̀ēn̄e d̀ò aà ǹoɛɛ, wi aà zu ̄̀siu. ⁴³⁻⁴⁴ T̀ó n̄i m̀é ̄̀to n̄i fu, z̀s̀. G̀ēa àiz̄ana guu k̀òò ũ maa d̀e n̄i taa t̀é gasai guu n̄i ̄̀m̀en plaola. ⁴⁵⁻⁴⁶ T̀ó n̄i gb̀á m̀é ̄̀to n̄i fu, z̀s̀. G̀ēa àiz̄ana guu ɛɛ ũ maa d̀e wà n̄i zu t̀é guu n̄i gb̀á m̀en plaola. ⁴⁷ T̀ó n̄i wé m̀é ̄̀to n̄i fu, b̀ò. G̀ēa kpala p̀ó b̀ò Lua k̀ii guu ẁedode ũ maa d̀e wà n̄i zu t̀é guu n̄i wé m̀en plaola. ⁴⁸ Wek̀ii an k̀ò̀bii lí láao, mé a t̀é lí gao. §

⁴⁹ Wa t̀em̀ò baad̀eɛ an kek̀ea n̄i wisio ũ. * ⁵⁰ Wisia p̀ó naɛ. N beeo t̀ó wisi i na tà, k̀pelewa wa k̀e à nak̀ũ loi? A to wisi àò k̀ú á guu, ̄̀o na n̄i k̀s̀ò.

10

Ǹyaa
(Mat 19.1-12)

¹ ̄ Yesu b̀ò we à g̀è Yude b̀usuu e Yuud̄ē baale. Bíla ̀eà k̀àaaàzi we, ̄ à ỳádáné lá ̄̀k̀ewa. ² Falisio m̀ò líkpaleiwá, ̄ aa aà là aa m̀è: G̀s̀e z̄e v̄i à a na ỳáa? ³ A ẁemá à m̀è: M̀oizi dil̀e k̀pelewa ni? ⁴ Aa m̀è: M̀oizi g̀s̀e gb̀á z̀é aali g̀inzila k̀é, aali a na yaòɛ. * ⁵ ̄ Yesu òǹé: A sẁágb̀āa ỳái M̀oizi bee dil̀e. ⁶ Za d̀únia daal̀eg̀òò Lua g̀s̀e k̀è n̄i ǹoɛɛ. † ⁷ Aȳam̄eto g̀s̀e ̄̀go a d̀e n̄i a daowa, ̄ na a nawa, ⁸ ̄ aai g̀s̀ lán s̀awakula n̄i gbalaowa. ‡ Beewa aa ku dodo ̄̀ò, aa g̀s̀ m̀edoũɛ. ⁹ A ỳái gb̀é p̀ó Lua n̄i nákw̄awo, gb̀ē su n̄i k̀ēaao. ¹⁰ Ké Yesu tà b̀e, aà ̄̀waò aà là ỳápi mii. ¹¹ ̄ à òǹé: Gb̀é p̀ó a na ỳá à a p̀ále s̀è gb̀ásik̀è a n̄i s̀éia ỳá musun we. ¹² Ǹoɛ p̀ó g̀i a z̀ázi à z̀á p̀ále k̀è s̀s̀, à gb̀ásik̀en we.

Yesu b̀aaadaa ǹé̀gu
(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

¹³ Wàl̀e m̀ó Yesuɛ n̄i ǹé̀ò aà ɲnamá, ̄ aa ̄̀waò g̀íné. ¹⁴ Ké Yesu è m̀aa, aà p̀ò p̀à a òǹé: A to ǹé̀ò m̀ò ma k̀ii, ásu g̀ínéò, asa kpala p̀ó b̀ò Lua k̀iiá gb̀é bee taa p̀óɛ. ¹⁵ S̄iana m̀ále oé, gb̀é p̀ó i kpala p̀ó b̀ò Lua k̀ii sí lán ǹé̀wao a g̀ēuo. ¹⁶ ̄ a ǹé̀ò s̀e kp̀akpa a k̀ùe, à ɲnamá à b̀aaad̄an̄gu.

̄̀de
(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

¹⁷ Ké Yesu dàzeu àlè gé, 5 gōee bàalè mò kùlè aà ae, à aà là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizāna ei? ¹⁸ Ǿ Yesu òè: Akèa ní òmèe má maai? Gbēe maa, sé Lua ado. ¹⁹ N ikoyā dō: Nsuli gbēde, nsuli wúle ní gbēpále n̄oo, nsuli kpáí'oo, nsuli yād̄ n gbēdeewao, nsuli gbēbleo, n̄li n de ní n dao kpela. § ²⁰ Ǿ à mè: Metulu, za ma nēfēnenḡoo má yá beē k̄ua píie. ²¹ Ǿ Yesu aà gwà ní yenzi wéoo a òè: Yá gōne mēndo. Ge n̄ p̄ p̄ ní v̄io yía píi, ní a 5a kpá taasid̄wa, ní m̄o temazi, n̄ȳo àizee v̄i luabe. ²² Ǿ gōepi oos̄isi yápi yáí, à tà ní p̄siao, ké aà àizeēo dasi yáí. ²³ Ǿ Yesu wēpà a ìwaola a òné: Aizeede gēa kpala p̄ò b̄ò Lua k̄iū z̄í'ū. ²⁴ Yápi b̄ò aà ìwaoo sae, 5 Yesu èa òné: Gbēo, gēa kpala p̄ò b̄ò Lua k̄i guu z̄í'ū fá! ²⁵ Yiongo gēa abaaw̄eua àa de òde gēa kpala p̄ò b̄ò Lua k̄iūla. ²⁶ Ǿ yápi aà ìwaoo k̄ù gbāa, aale ok̄ōe aa m̄e: Tó màae, déme a boi? ²⁷ Yesu ní gwá soee à m̄e: Gbēnaz̄ina a f̄o, āma Lua a f̄o wá b̄o, asa Lua ap̄ii gbāa v̄ie.

²⁸ Ǿ Pièe òè: Wápi s̄o b̄e? Wa p̄pii tò wa b̄o tenziè. ²⁹ Yesu m̄e: S̄iana mále oé, gbé p̄o a b̄e tò we ge a v̄iio ge a d̄aunaoo ge a da ge a mae ge a néoo ge a bua ma yáí ní ma baona yáoo, ³⁰ ade a ea b̄eo ní v̄iio ní d̄aunaoo ní dao ní néoo ní buaoo e l̄ee bas̄oo d̄uniaee bee guu ní ìadamao l̄o, i àizāna e d̄unia p̄o a m̄o guu. ³¹ Dasi p̄ò d̄baaoo ḡo z̄á mé dasi p̄ò té z̄áoo ḡo d̄baaa.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

³² Aa èa dàzeu, aale gé Yelusaleū. Yesu d̄baaa a ìwaooe, 5 yápi b̄ò ní sae, mé v̄ia gbé p̄o té aà k̄p̄oo k̄ù. Ǿ Yesu ìlle ní a ìwa gbēon kuēplao, à èa yá p̄o a su a le òné l̄o ³³ à m̄e: A ma! Wále gé Yelusaleūe. Wa Gbēnaz̄in Né kpá sa'onkiaoo ní Moizi ikoyādan̄edeow̄a, aai yādaaāla, aai aà k̄pa luayād̄onsais̄owa aa àa de. ³⁴ Aa aà ke p̄oow̄oo, aa l̄é'ikakawā, aa aà gbē ní flaalao, aai aà de, a ḡoo àaōde z̄í i vu.

Zaaki ní Zāao wabik̄ea

(Mat 20.20-28)

³⁵ Ǿ Zebedee néoo Zaaki ní Zāao s̄ō Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n̄ yá p̄o wále a wabik̄ema k̄ew̄e. ³⁶ Ǿ à ní lá à m̄e: Bó á ye mà k̄eí? ³⁷ Aa wèwà aa m̄e: Wá gba zé wà z̄lenn̄oo ní kpala guu, gbēdo n̄ oplaai, gbēdo z̄eéi. ³⁸ Yesu òné: A yá p̄o àle a wabik̄ea d̄ō. Taasi k̄eona p̄o má a imi, á f̄o mia? Ga p̄o má siu, á f̄o siua? ³⁹ Aa wèwà aa m̄e: Wá f̄. Ǿ Yesu òné: I p̄o má mi, á mi, mé ga p̄o má siu, á siu, ⁴⁰ āma z̄l̄ea ma oplaai ge z̄eéiá ma yá no. Gbé p̄o Lua k̄ek̄en̄oo p̄e.

⁴¹ Ké ìwa gbēon kwi k̄niio yápi mà, an p̄o p̄a Zaaki ní Zāaozi. ⁴² Ǿ Yesu ní k̄āaa a òné: A d̄ō ké gbé p̄o wále ní gwa bùsu gbēz̄ōoo ūo ì gbāable ní gbēow̄ae. Màa gbāadeo ì kiblemá l̄o. ⁴³ Ama a deán̄oo màao. A guu gbé p̄o ye ḡo gbēz̄ō ū, aà ke á d̄onl̄ede ū. ⁴⁴ Màae l̄o gbé p̄o ye ḡo á d̄baana ū, aà ke ap̄ii z̄bl̄ena ū.* ⁴⁵ Asa Gbēnaz̄in Né i m̄o wà d̄onl̄ek̄ee yáio, à mò d̄onl̄ek̄ei gbēon̄ee, i gi a wēn̄ii ké à e gbēo bo dasi yáí.

V̄ia baak̄ena gbágbāa

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

⁴⁶ Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé b̄o we ní a ìwaoo ní bílao, v̄ia baak̄ena Time né Baatime z̄l̄ea zé l̄e. ⁴⁷ Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé gē, 5 à nà lé gbāa zuawa

à mè: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa! ⁴⁸ Ǿ dasile giè, aale me aà nile. Ǿ aà lezua gbāa kǎfi à mè: Davidi Bui, ma wēnagwa. ⁴⁹ Yesu zè à mè: A aà sísi. Ǿ wà viapi sísi wa òè: Sǎdile fele. Ale n sisi. ⁵⁰ Ǿ viapi a zwāa wòlo à vi pèle à mò Yesu kǎi. ⁵¹ Ǿ Yesu aà là à mè: Bó ní ye mà kenèi? Viapi wèwà à mè: Dii, má ye mào gu'ee. ⁵² Ǿ Yesu òè: Gé, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Wegǎo à gu'è, ÿ à bò teaazi.

11

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

¹ Ké aa kǎikù ní Yelusaleūo, aa kà Befaze ní Betani pò kú Kùkpe sǎsǎpòleuo. Ǿ Yesu a ìwao gbēon pla zǎ ² a ònè: A gé wéle pò kále wá ae kee guu. Tó a gē gǎo, á zàa'ín bòlo e dɔa we, gbēe i dikpe yāao. A polo suò. ³ Tó wá á lá, bó ále ke wei, í me Dii mé ye a mɔaoi, a ea suò tia. ⁴ Ǿ aa gè wá zàa'ína è dɔa kpèele gāae. Ké aale polo, ⁵ ÿ gbé pò zea weo ní lá aa mè: Bó ále ke ní zàa'ínapiò, ÿ ále poloi? ⁶ Aa wémá lá Yesu ònéwa, ÿ wá ní tó we. ⁷ Aa sú ní zàa'ínapiò Yesue. Aa ní ulao kpále zàa'ínapiwa, ÿ Yesu dǎkpe.* ⁸ Gbēo lé ní ulao kpále zé guu, † gbēo lé lǎo zǎ sēu, aale kpále lo. ⁹ Gbé pò dɔaaao ní gbé pò té zǎo lé wiile wàle me:

Gbāa ke!

Báaadén gbé pò lé mó ní Dii tóo ũ.‡

¹⁰ Lua báaada wá dezi Davidi kpala pò lé vugu.

Wá gbāakpaaazi à zǎ luawa.

¹¹ Ké Yesu kà Yelusaleū, à gè Lua ua, ÿ à wepá pǎpiila. Ké íatè i gǎ bíla bo yáí ÿ à bò gè Betani ní a ìwa gbēon kuepla.

Yesu kaadɔenli kaa ní aà kua Lua uao

(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

¹² Ké gu dǎ, aa bò Betani, ÿ nɔana lé Yesu de. ¹³ A kaadɔenli è káaa, a lá pàe. A gè gwai tó a né mà. Ké à kà we, i pɔe eo, sema a lá, asa a magoo i ka yāao. ¹⁴ Ǿ a ò lípie: Gbēe a n né ble bau lo. Aà ìwaò yápi mà.

¹⁵ Ké aa kà Yelusaleū, Yesu gè Lua ua, ÿ à laayianaò ní laalunaò yà ní bóle, à ɔleùkpakenaò táabũnaò ní felenyianaò kǎlaò fuangba. ¹⁶ I wei gbēe a aso sè à bò ní Lua uaoo. ¹⁷ Ǿ à yǎdà gbéonè à mè: A kēa Lua taalau à mè: Ma kpé aò de ma sísikpe ũ bui píie. § Apiò sǎ á kè gbēblenaò tòò ũ.* ¹⁸ Sa'onkiaò ní Moizi ikoyādanedeò yápi mà, ÿ aale zeweele wá aà de. Aale viakeè, asa aà yādaané ì di bílawa píie. ¹⁹ Ké oosi kè, ÿ Yesu ní a ìwaò bòle wéleu.

²⁰ Ké gu dǎ aa be zéu, ÿ aa kaadɔenlipi è, à giigaga e a zǎnu. ²¹ Ké a yá dǎ Piēgu, ÿ a ò Yesue: Dii, kaadɔenli pò ní kà gwae, à giigaga. ²² Yesu ònè: Aò Lua náai ví. ²³ Siana mále oé, tó gbé ò sísiè beee aà fele azǎ zu ísiau, tó i seake a nòse guuo, tó a a náai ví ké yá pò a òpi a ke, a kè. ²⁴ Bee yáí mále oé, tó ále lousisi, yá pò a a wabikè píi, à dile á è kò, í e. ²⁵ Tó a fele ále lousisi, tó á íkua ní gbēo, à sùuukeaàno, á Mae pò kú musu i sùuukeáno ní á táaeò sǎ. ²⁶ Tó i sùuuke ní gbéò, á Mae pò kú musu a sùuukeáno ní á táaeò sǎo.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11

27 Ǿ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiaǾ ní Mɔizi ikoyadanedeǾ ní gbẽzɔǾ s̄aazi 28 aa aà là aa mè: Iko kpele níle yápiǾ keǾi? Déme n gba yápi kɛa zéi? 29 Yesu wémá à mè: Má yá m̀ndoe gbɛawá. A wea, mí iko pó mále yápiǾ keǾ oé sa. 30 A omɛɛ. Z̄aa gbéǾ da'ilekɛa† b̀ Lua kíi yà, ge gbɛnazína kíie? 31 Ǿ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua kíie, a me b́yái wi Z̄aa yá sio nie. 32 Tó wa mè gbɛnazína kíie s̄, too. Aa bíla vía ví, asa gbépii Z̄aa anabike síe. 33 Ǿ aa wè Yesuwa: Wá d̄o. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄ má iko pó mále yápiǾ keǾ oéo.

12

V̄ɛbu zíkɛnaǾ

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ǿ Yesu f̄le yálɛɛúné à mè: Gb̄e mé v̄ɛbu ví, à kaa liai, à ɛȳð v̄ɛf̄k̄li ũ à gbadà, * ̄ à búpi ná zíkɛnaǾne ní ɔz̄i, ̄ à f̄le ní táo. 2 Ké v̄ɛkɔz̄ɔz̄gɔǾ kà, ̄ à a íwae z̄i zíkɛnapioǾwa, aà a v̄ɛpi asea símáɛ. 3 Ǿ zíkɛnapioǾ aà kù wa gbè wa gbàe ɔgii. 4 Ǿ à èa íwa pále z̄imá. Ǿ aa gbé bee mi f̄Ǿ aa widàwà. 5 A èa a pále z̄i b, ̄ aa gbé bee dè. Màa à gbèpáleǾ z̄i dasi, aa ní gb̄eǾ gbè, aa ní gb̄eǾ dè. 6 Budepi né m̀ndona mé ḡòè sa, ̄ à aà z̄i gbɛz̄à à mè: Aa ma né yáda. 7 Ǿ zíkɛnapioǾ òk̄ɛ aa mè: Túbiblenan kee. A to wà aà de, bú i ḡw̄ɛɛ. 8 Ǿ aa aà kù wa dè, wà aà gɛ sè wa zù kaa kpe. 9 Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A gɛ zíkɛnapioǾ dɛdɛ, i búpi kpa gbèpáleǾwae. 10 I Lua yáɛ bee kyokɛo lé? Wà mè:

Gbe pó ébonaǾ p̄akpai

mé ḡǾ gb̄eǾ mide ũ.

11 Dii mé bee kè,

̄ à kèw̄ɛ yábɔnsae ũ.†

12 Ǿ aa zew̄ɛle wà aà kú, asa aa d̄ò ní yái à yápi lèɛú. N beeo aa víakè bílaɛ, ̄ aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gbẽzɔǾ fua

(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ǿ wà FalisieǾ ní Elodi kpala zenkpɛdeǾ z̄i Yesuwa òn̄kɛiè a yá'oa guu. 14 Ké aa kà, ̄ aa òè: Metulu, wá d̄ó ké gbé náaiden n ũ. Nili yási ní gbéo ublembeke yáio, asa nili gb̄e wɛgwao. Lua zé ni ɔbné wásawasa. A zɛví wà wè'̄sa kpá Sezaawaa, ge a zɛvío? Wà kpa yà, ge wásu kpao? 15 Yesu ní m̄afili d̄ò, ̄ à òné: B́yái ále filifilimbakpameɛi? A ̄api do d̄omɛɛ mà gwa. 16 Ké aa d̄òè, ̄ à ní lá à mè: Dé mi ní aà t̄on lai? Aa wèwà aa mè: Sezaa p̄ɛ. 17 Ǿ Yesu òné: A Sezaa dee pó kpawà, í Lua pó kpawà. Aà yá b̀ ní sae.

18 Ǿ Saduse pó aai gɛo vua ɛboeǾ mò Yesu lè aa aà là aa mè: 19 Metulu, Mɔizi òw̄ɛɛ a lá guu à mè, tó gbé v̄li gà à a nɔ tò nésai, aà d̄auna gyaapi da'uakɛ à a v̄li ḡɛɛ keǾ.‡ 20 Màaɛ, v̄li ní d̄auna ku gb̄ɛon sopla. Woo n̄sè, ̄ à aà tò we nésai. 21 Se aà da'uakè, ̄ à gà à n̄pi tò we b nésai. Ǿ Bío kè màa b 22 e à gè kà an sopladeɛwa. Ampii aa aà tò nésai. Ampii gbɛa ̄ n̄pi gà. 23 Gɛo vuḡɔz̄i an déme aǾ n̄pi víi? Asa an gb̄ɛon sopla nípii aa aà d̄ó n̄ ɛ. 24 Yesu wémá à mè: A Lua yá ní a gb̄aao d̄osai yái a s̄as̄aio lò? 25 Tó gɛo v̄, aa n̄sɛo, aa z̄akɛo, aǾ ku lán malaikaǾ kua luabɛwae. 26 Ké gɛo b̄o gau s̄

be, i Mɔizi lá kyoke gua pɔ à kàele yā'òuo lé? Lua òè à mè ámeaa Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakobuo Lua. § 27 Lua á gɛɔ Lua no, gbé b́éɔ pɔe. A sāsā à kè zài.

28 Mɔizi ikoyādanɛdee ku we, à lekpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa wèma, ɔ à s̄ààzi à aà là à mè: Ikoyā kpele mé deŋlai? 29 Yesu wèwà à mè: A miden ke: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mé Dii m̀ndona ũ. 30 Aɔ ye Dii á Luazi ní ǹsemendoo teasisai á gbāa pua léu, á s̄ ɔ kuwá.* 31 A plaaden ke: Aɔ ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.† Ikoyāe de beeɔlao. 32 ɔ yādanɛdepi òè: Yāmaae, Metulu. N síana'ò, n mè Lua m̀ndoe, a plaade kuo, sema aapi.‡ 33 Yea Luazi ní ǹsemendoo ní n ɔno píi n gbāa pua léu ní yea n gbédeezi lá nzia wēniwao de sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū ní sa'oa bui píiola. § 34 Ké Yesu è à yāwèwa ní laaio, a òè: Gēa kpala pɔ b̀ Lua kíiu z̀annɔ. Bee kpe gbēe i we yāe làwà bo.

35 Yesu èa lé yādané Lua ua, ɔ à gbéɔ là à mè: B́yāi Mɔizi ikoyādanɛdeɔ í o Mesiiá Davidi buiei? 36 Ké Lua Nisina d̀de Davidiwa à mè:

Dii ò ma Dii e aà z̄le a ɔplai

e à ɔ aà ibeɔ kálèe a gbá z̄ie.*

37 Lá Davidi aà sísi Dii màa, kpelewa aɔ de aà bui ũ bi? ɔ bíla lé aà yāma ní pɔnao.

38 Aà yādaané guu à mè: A laaika Mɔizi ikoyādanɛdeɔzi. Aaɔ ye bebea ní uladao daa wà ɔkpakpamá gāae. 39 Aaɔ wele z̄le lousisikpe z̄lekli maa guu ní bleble z̄lekli maa. 40 Aaɔ lou gbāa sísi gbéɔ wé yái, ɔ aai gyaao kpé siomá. An íadama pásí aɔ deŋla.

Gyaa taaside gbadaa

(Luk 21.1-4)

41 ɔ Yesu z̄le Lua ua ɔsikpagolo ae, àle gbéɔ gwa, lá aale ɔa dau. ɔde saɔ lé ɔ z̄ɔ dau. 42 ɔ gyaa taaside m̀ tanga dau m̀n pla, i ka dalao. 43 ɔ Yesu a íwao kàaa a òné: Síana mále oé, gyaa taasidepi ɔa dà kpagolo guu de gbépiila. 44 Asa ɔ dia ɔ aà dà wà kàu mípi. Nɔepi s̄, aà taasideke guu pɔ pɔ a ví à pobleð ɔ a dau we píi.

13

Yelusaleŭ dúuzɔa ní dúnialaagɔ seela

(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Ké Yesu lé b̀ Lua ua, aà íwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maa ò ní gbè kefenaeɔ taao. 2 ɔ Yesu òè: N kpé z̄ɔpi è píia? Gbēe a ḡ dikɔa weo, wa a dúuz̄ píie.

3 Yesu z̄leá Kùkpe s̄s̄ipɔleu, aà ae dɔa Lua uawa. Píe ní Zaakio ní Zāao ní Andeleo mé kuaɔno ní t̄e, ɔ aà aà là aa mè: 4 Ow̄e, bee a ke b̀e ni? B́me aɔ de apii kegɔ seela ũi? 5 ɔ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sāsáo. 6 Gbéɔ m̀ ní ma t̄o dasi, aa me Mesiiin ní ũ, aai gbéɔ sāsá dasi. 7 Tó a z̄kakɔfi mà ge a bao, ásu bílikɛo. Sema bee ke, áma dúnia láaan we ḡlao. 8 Bui ní buio aa fele ní k̄o, màae b̀ búsu ní búsuo. T̄ɔle a lualua gueɔ mé nɔana aɔ ku. Yápi aɔ de lán n̄wāwā daalewae.

9 Aɔ kú ní laaio. Wa á kúkú wà yákpalekeáno, wi á gbē lousisikpeɔ guu. Aɔ zea búsu gbāadeɔ ní kía aɔ ma yái, b̀ dené ma seeladeɔ ũ. 10 Sema wà

§ 12:26 Bɔa 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6

* 12:36 Sou 110.1

baonakpa bui pii e gĩa. ¹¹ Tó wà gèánò yákpaleu, ásu dɔaa bílike yá pɔ ásu owao. A yá pɔ Lua a sóso káé á léu gɔɔbeezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nisinae. ¹² Vii ní dāunaɔ kɔ kpámá dea yáí. Maa maee ní neɔ kpámá. Néɔ bɔ ní deɔ ní ní daɔ kpe wà ní de. ¹³ Gbèpii a zaágu ma yáí. Gbè pɔ menafɔ e a léwa, ade mé a bɔ.

¹⁴ Tó a tɛ̀ gudena* è gu pɔ de àò kuuo, (kyokena yápi da), gbè pɔ kú Yudeɔ bàale mipe sɔsɔwa. ¹⁵ Gbè pɔ kú a kpé musu su pila gɛ̀ kpéu a pɔe séio. ¹⁶ Gbè pɔ kpé bua su ea be a ula séio. ¹⁷ Waiyoo neadeɔ ní nɔsindeee gɔɔ beezi. ¹⁸ A wabike ké yápiɔ su á le buzio, ¹⁹ asa wétɛ̀a pɔ àò ku gɔɔpi àò zɔɔe.† Za gɔɔ pɔ Lua dúnia kè e gbã a taa i keo, mé a ke bau lo. ²⁰ Tó Dii i gɔɔpi laoo, dɔ gbèe a bɔo. A gɔɔpi laoo a gbè pɔ á ní séɔ yáíe.

Gbènazin Né mɔa

(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

²¹ Gɔɔ bee tó wà su dé Mesií gwa ke, ge Mesií ku le, ásu sio. ²² Asa Mesií egeɔa ní ànabi egeɔa mɔ dabudabuɔ ní yábɔnsaeɔ ke, ké baa gbè pɔ Lua ní séɔ aa ní sásàò, tó a zé kú. ²³ Àò kú ní laaio, ma yápii lezàwá za káau.

²⁴ Gɔɔ bee wétɛ̀api gbèa íatɛ̀ a siakú, mɔvua a ikeo, ²⁵ saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zã ní pékiiwa.‡ ²⁶ Wi Gbènazin Né mɔa e luabepuanau ní gbãa zɔɔo ní gawio,§ ²⁷ i a malaikaɔ zí aa gbè pɔ Lua ní séɔ kãaa za dúnia gola síiɔ guu, za dúnia léla ní a léleo.

²⁸ A yá pɔ kaadɔenli lé daé ma. Tó a gɔnaɔ busekú mé a lá lé pae, ɔ i dɔ guantɛ̀na káikú. ²⁹ Maae lo, tó á è yápiɔ lé ke, àò dɔ ké aà mɔa káikúe, a ku kpele. ³⁰ Siana mále oé gɔɔbeedeɔ gɛ̀le yápiɔ pii kesai. ³¹ Luabe ní tɔɔleo a gɛ̀le, áma ma yáò gɛ̀lea vío. ³² Gbèe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa malaika pɔ aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

³³ Àò kú ní laaio à itɛ̀ke, asa á dɔ zí pɔ gɔɔpi a kao. ³⁴ A de lán gbè pɔ lé gé wéleuwa. A a be tó a zikenaɔne baade ní a zío, ɔ a ò a gudɔanae aà itɛ̀ke. ³⁵ Apiɔ sɔ á uabele sugɔɔ dɔo, oosin nò, weedon nò, ko ɔɔban nò, gufɛ̀nen nò. Ayãmeto à itɛ̀ke, ³⁶ ké asu su kándo, i á le ále i'oo yáí. ³⁷ Yá pɔ mále oé, mále o gbèpiiɛ, à itɛ̀ke.

14

Tulalekaa Yesu miwa

(Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

¹ Gɛ̀amusu* dikpe ní Káaso dikpeo gò gɔɔ pla, ɔ sa'onkiaɔ ní Mɔzi ikoyádanedeɔ lé zeweele wà gbèɔ zámaké wà e Yesu kú wà de. ² Asa aa mɛ̀: Wásu wà aà kú dikpegɔɔzi, ké wasu fele ní zɔaoo yáí.

³ Gɔɔ pɔ Yesu kú Simɔo Kusude be Betani, àle pɔble, ɔ nɔee sàaazi a tulale bui maa ɔde loona kúa. ɔ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa. ⁴ Gbèe ku we, yápi òmá, ɔ aa mɛ̀: Bóyáí à tulalepi pàkèi maaí? ⁵ Tulale pɔ a ɔa de ánuɔ ɔwatɛ̀ òaa do ní basooa, dɔ yáa wa yá wà a ɔa kpá taasideɔwa. ɔ aa zɔadòwà. ⁶ ɔ Yesu mɛ̀: A aà to we. Bóyáí ále íadaiwàí? A yãmaakèmeɛe. ⁷ Taasideɔ kúána gɔɔpiiɛ.† Gɔɔ pɔ á yei, á fɔ na kené, áma máo kúána gɔɔpii. ⁸ A kè a gbãa léue, à òaa tulale kà ma mewa ma ge kpelaa yáíe. ⁹ Siana

* **13:14** Dan 9.27, 11.31, 12.11 † **13:19** Dan 12.1 ‡ **13:25** Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 § **13:26** Dan 7.13 * **14:1** Bɔa 12.1-11 † **14:7** Iko 15.11

mále oé, gu pɔ wále ma baokpau dúnia guu píi, waɔ yá pɔ nɔepi kè o aà yá dɔaŋgu yáí.

¹⁰ Bee gbɛa Yudasí Isalioti pɔ de gbɛɔn kuɛplao gbɛdo ũ gè sa'onkiaɔ kíi Yesu kpaamá yáí. ¹¹ Ké aa aà yámà, an pɔ kèna, ɔ aa legbèè wa ɔa kpawà. ɔ àle zɛwɛɛle à Yesu kpámá.

Gɛamusu bleblea

(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

¹² Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ́ia zí, gɔɔ pɔ wí Gɛamusu sã kòlokpa, Yesu íwaɔ òè: Má ní ye wà gɛ Gɛamusu blɛ sɔukɛunɛi? ¹³ Yesu a íwaɔ gbɛɔn pla zì a òné: A gé wéledau. A kpaau ní gbɛo í sea lo guu. A tɛaàzi ¹⁴ e ua pɔ a gɛu, í o uabeleɛ, Mɛtulu mɛ má á pilauí, gua pɔ á Gɛamusu blɛ bleu ní a íwaɔ? ¹⁵ A kpɛdiakɔa kpea zɔɔ musu pɔ wa kèkɛ ɔɔɛ, í sɔukɛwɛɛ we. ¹⁶ Ké íwapiɔ dàzɛu, ɔ aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ aa Gɛamusu blɛ sɔukè we.

¹⁷ Ké oosi kè, Yesu kà we ní a íwa gbɛɔn kuɛplao. ¹⁸ Ké aa zòlɛ lé pɔble, ɔ Yesu mɛ: Siana mále oé, á gbé pɔ wále pɔble sãnuɔ do a ma kpámá.† ¹⁹ An pɔ yà, ɔ aale aà la dodo: Asa mámeo yó? ²⁰ ɔ a òné: A gbɛɔn kuɛplao doɛ, wále ɔkàaa ta doũ. ²¹ Gbɛnazín Né a ta lá wà a yá'ò taalauwa, † āma waiyoo gbé pɔ a Gbɛnazín Né kpámápi. A maa wà ade í yāao.

²² Ké aale pɔble, Yesu kàa sè à báaadau, ɔ a è'e kpámá à mɛ: A sí, beeá ma mɛɛ. ²³ ɔ à imibɔ sè à Lua sáaukpà a kpámá, ɔ aa mĩ m̃pii. ²⁴ ɔ a òné: Beeá ma auɛ, Lua bàa kua ní gbé dasiɔ au* pɔ a bɔaɛ. ²⁵ Siana mále oé, má wébe'i mi lɔo e kpala pɔ bɔ Lua kíi bɔ gupuau, ɔ má a dafu mi. ²⁶ Ké aa lesí aa làa, ɔ aa bòle gè Kùkpe s̃s̃iɔpɔleu.

²⁷ ɔ Yesu òné: Apii á ma to we, asa a kɛa láu Lua mɛ: Má sādāna lé, são í fāaa.† ²⁸ N beeo ma vua gbɛa má dɔaaé Galile. ²⁹ ɔ Píɛɛ òè: Baa tó wa n to we píi, má n to weo. ³⁰ ɔ Yesu òè: Siana mále onɛ, gwāasinaa e ko àò gé lé gɛn pla zui, rýɔ lelekpamazi gɛn āaɔ. ³¹ ɔ Píɛɛ legbè à mɛ máũmaũɛ: Baa tó má su mále gannɔ, má lelektanzi bauo. ɔ aa ò màa s̃ m̃pii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani

(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

³² Ké aa kà gu pɔ wí mɛ Gɛsɛmani, ɔ Yesu ò a íwaɔnɛ: A zòlɛ la e mào wabikɛ. ³³ ɔ à Píɛɛ ní Zaakio ní Zāao sè gèrínɔ. Iwāa kà aà pɔa, tɔlobi zùaaɔgu, ³⁴ ɔ a òné: Pɔsia ma kũ gbāa e ma ka gaa. A zɛ la à itɛkɛ. ³⁵ Ké à gè aɛ yɔɔ, ɔ à wùle a gbɛɛu à wabikè, tó a zé kú, gɔɔpi gɛala. ³⁶ A mɛ: Baa, ma Mae, ní yá píi zé ví. To taasi kɛɛonapi dɔmazi, āma ma pɔɛā no, sema n pɔ. ³⁷ Ké à èa sù a gbɛɔn āaɔpiɔ kíi, a è aale i'o. ɔ a ò Píɛɛɛ: Simɔɔ, níle i'o yà? Ni f̃s̃ n itèkè baa yɔɔaɔ? ³⁸ A itèkɛ àò wabikɛ, ké ásu fu yɔawao yáí. Nisina yei, āma mɛ buse. ³⁹ A èa gè wabikɛi, ɔ à yá doũpi ò lɔ. ⁴⁰ Ké à èa sù, a è aale i'o, asa an wé gbiakũɛ. ɔ aai d̃s̃ lá wa oèo. ⁴¹ Aà ɛa sua gɛn āaɔde a òné: Alɛ i'o ále kámabo e tiaa? Bee m̀. Gɔɔ kà sa. A gwa, wále Gbɛnazín Né kpá duunkɛnaɔwa. ⁴² A fɛle wà gé. Gbé pɔ lé ma kpámá lé m̃ó kee.

Yesu kũa

(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

⁴³ Ké Yesu lé yápi o g̃ɔɔ, ɔ aà íwapiɔ gbɛdo Yudasí kà ní bíla pɔ bɔ sa'onkiaɔ ní Mɔzizi ikoyādanɛdeɔ ní gbɛz̃z̃ɔɔ kíi. Aa f̃ɛndaɔ kũa ní gɔɔ. ⁴⁴ Bɔnkpɛdɛpi

† 14:18 Sou 41.10 § 14:21 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 Bɔa 24.8 † 14:27 Zkl 13.7

sɔ à dɔaa seela òné à mè gbé pɔ a su lɛpɛwà, aàpin we. Aa aà kù gbāa aa taò. ⁴⁵ Ké à kà we, ɔ à táa'ò Yesuwa gɔ̀, a òè: Metulu! ɔ à lɛpɛwà. ⁴⁶ ɔ wà ɔ̀pɛlɛwà wà aà kù gɔ̀giũ. ⁴⁷ Zã guu gbēe a fēnda wò à sa'onkia zikenae lèò à aà swá gò. ⁴⁸ ɔ Yesu òné: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ a mɔ ma kúí n fēndaɔ n goa? ⁴⁹ Má kúanɔ Lua ua lá gu lé dɔ, miɔ yādaé, i ma kũo. Ama bee kè ké yá pɔ kēa Luayátaalau e ke yáíe.† ⁵⁰ ɔ aà íwaɔ bàalè píi aa aà tò we.

⁵¹ Ewaasoe tɛaàzi, aà zwāa kuaaála pɔeyesai. Ké wà aà kù, ⁵² ɔ à a zwāa tòné we, à bàalè puizi.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

⁵³ ɔ wà gè n Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaɔ n gbɛzɔɔ n Mɔizi ikoyādanedeɔ kāaaa we npii. ⁵⁴ Piɛɛ té n kpɛ kāaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòlɛ we, àlɛ tékpakpa n dɔaiɔ sãnu. ⁵⁵ Sa'onkiaɔ n Yuda yákpalekenaeɔ píi lé yá wele wà dɔ Yesuwa wà e wà aà dɛ, ɔ aai eo. ⁵⁶ Wà yādòdòwà dasi, āma an yāe i kɔseo. ⁵⁷ ɔ gbēeɔ fɛlɛ yādòwà lɔ aa mè: ⁵⁸ Wá mà dee mè á Lua kpé pɔ gbēnazina dɔ wí, i a pāle pɔ gbēnazina i dɔo dɔ gɔɔ āaɔe. ⁵⁹ Baa n beeo an lé i ke doũo. ⁶⁰ ɔ sa'onkia fɛlɛ zè zã guu à Yesu là à mè: Nyɔ yāe zásioa? Yá pɔ wàlɛ dɔdɔmapio dea ni? ⁶¹ Yesu nílɛ kpé, i yāe wewào, ɔ sa'onkiapi èa aà là à mè: Mmɛ n Lua báaaade Né Mɛsii ũa? ⁶² ɔ Yesu mè: Mámɛ má aà ũ. A Gbēnazin Né e zòlɛa Gbāapiide ɔplai, † mé á aà mɔa e luabɛpuanau.*

⁶³ ɔ sa'onkiapi a ulaɔ ga kè à mè: E'e, wá bàa kú n seeladeɔ be? ⁶⁴ A mà lá à dɔe n Luao weó? Kpelewa a zeòí? ɔ aa yá dìè npii aa mè wà aà dɛ.† ⁶⁵ ɔ wà fɛlɛ lé lé'ikakawà.‡ ɔ wà pòkùè aà wéwa, wàlɛ aà lɛlɛ n ɔkũo, wàlɛ oè: Anabikeke, ní gbé pɔ n lɛ o. ɔ dɔaiɔ aà kù aa aà sãnkeke.

⁶⁶ Piɛɛ ku zílɛ ua, ɔ sa'onkia be nɔe zikenaeɔ do mɔ we. ⁶⁷ Ké à Piɛɛ è, àlɛ tékpakpa, ɔ à aà gwà soee, a òè: Mpi sɔ, iɔ sãnu n Yesu Nazaletipioe. ⁶⁸ ɔ à lelekpà à mè: Má dɔo, mi ma lá nílɛ oo. ɔ à fɛlɛ gè gɔu guu. ⁶⁹ Nɔɛpi èa aà è we, ɔ a ò gbé pɔ zea weɔne à mè: Gɔɛpiá an gbēdoe. ⁷⁰ ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pɔ zea weɔ ò Piɛɛ: Sianaɛ an gbēdon n ũ, asa Galile gbén n ũ. ⁷¹ Piɛɛ vāikpāaí n aziao, ɔ à mè: Má sɔ n Luao, má gbé pɔ ále aà yá'opi dɔo. ⁷² Wegɔɔ ɔ ko lé gēn plaade zù, ɔ yá pɔ Yesu ò dɔ Piɛɛgu, ké à mè e ko àò gé lé gēn plaade zui, a lelekpaaizi gēn āaɔ. ɔ à nà ɔɔlɔwa.

15

Pilati yákpalekea n Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

¹ Ké gu dɔ gɔ̀ sa'onkiaɔ n gbɛzɔɔ n Mɔizi ikoyādanedeɔ n gbāadeɔ píi lekpaáí, ɔ aa Yesu yè aa gè aà kpà Pilatiwa. ² ɔ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wéwà à mè: N òn we. ³ Sa'onkiaɔ lé yādòdòwà, ⁴ ɔ Pilati èa aà là à mè: Nyɔ yāe ooa? Yá pɔ wàlɛ dɔdɔma ma fá! ⁵ Ké Yesu i yāe zásimáo, ɔ aa yá bɔ Pilati sae.

⁶ Gēamusu dikpɛgɔɔzɔ Pilati i dakpɛunaɔ do pɔ wa yei kénéɛ. ⁷ Bùsudɛna pɔ aa bɔ gbāadeɔ kpɛ aa gbēdɛɔ ku kpéu. An gbēdo tón Balaba. ⁸ ɔ bíla sò Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá i kenéwa. ⁹ ɔ Pilati n lá à mè: A ye mà Yudaɔ kía kèé yà? ¹⁰ Asa a dɔ sáasā ké sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesue yáí ɔ aa aà kpáíwa.

‡ 14:49 Isa 53.8 § 14:62 Sou 110.1 * 14:62 Dan 7.13 † 14:64 Lev 24.16 ‡ 14:65 Isa 50.6

11 Ǿ sa'onkiaǾ tekpa bilagu, 5 aa òè aà Balaba kéné. 12 Ǿ Pilati ní lá à m̀: Kpelewa á ye mà ke ní gbé p̀ wí me YudaǾ kíaoi? 13 Ǿ aa èa wiilè: N aà páliwa! 14 Ǿ Pilati ní lá à m̀: Bóyáii? Vái kpele a kèi? Ǿ an wiilea kàfi aa m̀: N aà páliwa! 15 Pilati ye yá p̀ a kárígu ke, 5 à Balaba kéné. A Yesu kpá sosaǾwa aa aà gbè ní flàalao, aai aà páliwa.

16 Ǿ sosapiǾ gèaànǾ bùsu gbàadepi be'ua, aa ní gáli kàaa píi. 17 Aa gomusu t̄a dàè, 5 aa f̀a t̄a ní l̄eo aa kpàè. 18 Ǿ aale f̀okpakpawà aa m̀: YudaǾ kía f̀o! 19 Aale aà gbè a miwa ní feeo, aale l̄'ikakawà, aale kùlekule aà ae, aale lémawà. 20 Ké aa aà kè p̀oǾo aa làa, 5 aa gomusu t̄epi b̀aàla, aa aázia p̀okasa dàè. Ǿ aa b̀aànǾ, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

21 Ké aale gé, ḡee b̀ò s̄è oi, àl̄e d̄rízi, 5 aa teasidàè aa Yesu lip̄ak̄sa d̄iè. Ḡepi t̄ón SimoǾ, Sileni bùsu gb̄é, Alesānda ní Lufuo de'iae. 22 Ǿ aa gè ní Yesuo gu p̀ wí me Ḡoḡta. (Bee m̀ mit̄oǾnagu.) 23 Ǿ aa v̄e p̀ wà lí'ò kàu d̀è, ama i mio. 24 Ké aa aà páliwa, 5 aa aà p̀okasaǾ kpaalè kàl̄e, aa t̄lep̄a a sea yá musu.* 25 Aa aà páliwa íat̄e muuw̄amiḡo. 26 Yá p̀ wa d̀wa 5 wa kè wa ná aà mia wà m̀:

YudaǾ Kía.

27 Wà kp̄aiweliweǾ páliwa we l̀o gb̄eǾn pla, ado aà Ǿplaii, ado zeei. 28 Ǿ yá p̀ k̄e láue bee pa wà m̀: Wà aà gwà doú ní t̄aekenaǾ.†

29 Gb̄é p̀ lé ḡe weǾ lé ní mid̄e,‡ aale aà s̄s̄ aa m̀: Eh̄! Tò! N m̀ níȳ Lua kpé wí, ní ea d̀o ḡo aà s̄ nolo?§ 30 N nzia suaba! Pila líwa m̀! 31 Maa l̀o sa'onkiaǾ ní Moizi ikoyādan̄edeǾ lé aà ke p̀oǾo aa m̀: A gb̄ep̄aleǾ suabà, ama a f̀ à azia suabao. 32 Tó wá è IsailiǾ kía p̀ wí me Mesiiipi pila líwa, wá aà náaike sa. Ǿ gb̄é p̀ wà ní páliwa s̄anuǾ lé aà s̄s̄ l̀o.

33 Sea za íat̄e minanguo e aua gè p̄laǾ gu siak̄ù b̀supiu píie. 34 Íat̄e'auapilaa 5 Yesu wiilè gb̄áugb̄au à m̀: Eloi, Eloi, lema sabatani! Bee b̀oǾle m̀: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?¶ 35 Ké gb̄é p̀ zea weǾ yápi m̀, 5 aa m̀: Ma we, àl̄e Elia sisié. 36 Ǿ gb̄e b̄aalè gè sao z̄ v̄e k̄umawa,† a p̀ feea a d̀o Yesue à m̀: A ze ḡia wà gwa, tó Elia a m̀ aà pila. 37 Yesu wii gb̄aa lè, 5 à gà. 38 Ǿ Lua kpé zw̄aa‡ p̀ daa luakukii ae p̄a pla za musu e z̄l̄e. 39 Ké sosaǾ gb̄ez̄o p̀ ze Yesu ae we aà gaa è m̀ aà m̀: Ḡepiá Lua Néé síana. 40 N̄oǾo ku we l̀o, aale gugwa k̄aaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama p̀ de Yosefu ní Zaaki Nénao da ūo ní Salomeo. 41 Ḡo p̀ Yesu kú Galile, aame aaiǾ teaz̄i wà b̄lekeè. N̄e p̄aleǾ m̀aànǾ Yelusaleŭ aa ku we l̀o dasi.

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

42 As̄adazi oosi lé ke. Lá k̄amaboḡo ye daalei, 43 Yosefu Alimate m̀. Gb̄é t̄odee Yuda gb̄adeǾ guu, mé àl̄e kpala p̀ a b̀o Lua k̄i dá. A s̄d̄il̄e à gè Pilati k̄i, à Yesu ge wabikèwà. 44 Ké Pilati mà Yesu gà k̀, à b̀ò aà sae. Ǿ à sosaǾ gb̄ez̄o sisi, à aà là tó Yesu gà k̀. 45 Ké Pilati gb̄ez̄o pi ȳamà, 5 à Yosefu gb̄a zé aà gepi sé. 46 Yosefu gè b̄aabaalù, 5 à gè à aà bùa à b̄aabaapi f̄iwà. A

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 B̄a 26.31-33

aà dà gbè'ε pò wa sò mia ũ guu, ̄ à gbè gbènε gbeembo tà εpile. ⁴⁷ Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pò wà Yesu gēpi dàu.

16

Yesu bɔa gau

(*Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10*)

¹ Kámabogɔɔzɪ láaa íatē gēa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salomεεo nísi gínana lù, ké wà gε ma Yesu mεwa. ² As̄sanenzɪ kɔkɔɔ íatē bilεa ̄ aa bò gè miapi k̄i. ³ Aale k̄ la zéu aale me: Déme a gbepi gbeembo à gowēε mia'ε léí? ⁴ Asa gbepi gbènεε. Ké aa wesè, ̄ aa è wà gbepi gbeembò kò. ⁵ Ké aa gè mia'εpi guu, ̄ aa èwaasoe è z̄lεa ɔplaa oi, a ulatao pua daa. ̄ iwāa kà ní pɔa. ⁶ A òné: Asu to iwāa ká á pɔao. Yesu Nazaleti pò wa p̄liwa ále wεεleo lò? A vù. A gu pò wà aà d̄ileu èa? A ku lao. ⁷ A tá, í o aà íwaɔne ní Piεεo, a d̄aané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.* ⁸ Iwāa kà ní pɔa, aale kpakpanaga, ̄ aa b̄le miapiu ní bao. Aai yāe o gbēεεo, ké v̄ia ní kú yái.

Yesu azia ɔba a íwaɔne

(*Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23*)

⁹ Ké Yesu bò gau ās̄sanenzɪ gufēne, à azia ɔb Maliama Madeleni pò à táa mèn sopla gòèε káau. ¹⁰ ̄ n̄εpi gε ò aà gbé pò an pɔ yaa, aale ɔɔbɔne. ¹¹ Ké aa mà Yesu vù, n̄εpi aà è ní wéo, ̄ aai sio.

¹² Bee gbεa gɔɔ pò an gbēɔn plaɔ be zé guu, aale gé w̄léu, à azia ɔb̄né lán gbēp̄alewa. ¹³ Ké aa èa sù ní w̄lépio, aa ò gbé kin̄ɔne. N beeo aai ní yá sio. ¹⁴ Gbez̄a ̄ à azia ɔb̄ a gbēɔn kuεdoɔne gɔɔ pò aale p̄ble. ̄ à zɔad̄má, ké an swá gbāa mé aai a náaikεo yái. Asa aai gbé pò aa aà è à vù yá sio. ¹⁵ ̄ a òné: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gbépiε. ¹⁶ Gbé pò sí mé à da'ilekè a bɔ. Gbé pò i sio s̄, yá a z̄lεwà. ¹⁷ Gbé pò aa yápi s̄b̄ yákeɔn ke: Aali táago ní ma t̄o, aali yāebui'o. ¹⁸ Tó aa mlē k̄ ní ɔo ge tó aa kona í m̄, a p̄ε kenéo. Aali ɔna gyāεɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabε

(*Zin 1.9-11*)

¹⁹ Ké Dii Yesu yā'òné a làa, ̄ Lua aà sè t̄ò musu, à z̄lε Luapi ɔplai. ²⁰ ̄ aà íwapiɔ b̄ gè waasokpà gupiiu. Dii z̄ikèr̄nɔ, ̄ an dabudabukεao yá pò aa ò s̄ianapiliwànέ.

* 16:7 Maa 14.28

LUKU

Yá pò kú lálè bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Zāa da'ilena yá'oa guu, a ye gbé sɔu à maà wàɔ Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilekea ní aà yɔao (3.21-4.13).

Yesu zíkɛa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ɔ à gyāeɔ gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wéleɛa bɔa za Galile e taa Yelusaleu (9.51-19.28). Luku yá pò

Maaku i kèɔ kè dasi. A keeɔn ke: Sāmali gbɛmaa yá, ɔde sɔu yá, né pò sāsā yá, ɔde ní Lazaao yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleu (19.29-21.38).

Yesu taasikɛa ní aà gaao (22-23).

Lápi midekú (24) Yesu bò gau ɔ à bò mò a íwaeɔwa Emausi zéu e àɔ ge tái luabɛ.

Luku Yesu ní Zāa Da'ilena ia yá bɔɔkèkè gɛae (1-2). Wekú a ò lá malaika bò mò Yesu da Maliamawa ní Zāa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādānao ní saanyādōnao mò kùle Yesueo, lá Maliama ní Zakalio Dii sáaukpà mé Simeo Lua Musude tɔbò. Yá bee guu Luku yá gbiao ò kò a Yesu seeladekɛa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ũo ní lá aà mɔa dúnia guu de yāzɔ ũ gbépiiɛo. Luku òlɔwɛe b lá Lua ye nòsedoudeɔzi ní gbé pò wà pākpānzio ní nɔe ní taasideɔ ní nibɔ. Lua Nisina yá kú we b ní pona pò Yesu baona í inéo ní Lua táasileao ní wabikɛawàò.

Luku í Isailio felekaayá bɔɔkɛwɛe wásawasaɛ. Baona lálè bee kyokɛa guu baade a fɔ gbépii Suabana yá dɔu.

¹ Gbé ɔkpá yá pò kè wá guu dau siua lá guu zézeɔa dasi, ² lá gbé pò aa de yápi seeladeɔ ní a baokpanaɔ ũ za káauɔ òwɛɛwa. ³ Tiasa mapi sɔ, lá ma wetè yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa mà kɛne zéze, ma gbé beede Teofili, ⁴ ké n e n yá pò wa dànɛ sásā dɔ.

Malaika dɔaaa Zāa Da'ilena ia yá'oa

⁵ Yude búsú kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie b. ⁶ An pla nípii aa maa Luaɛ. Aalɔ ku táaesai, aa Dii ikoyá ní yá pò a díleɔ kú. ⁷ Aa né vío, asa Elizabetiá fíie, mé an pla nípii aa zikù.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba. ⁹ Lá sa'onapiɔ í kɛwa, aa likpá, ɔ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu. ¹⁰ Tulaletikpasagɔɔ bíla káaa kpeele pii, aale wabike. ¹¹ ɔ Dii malaikae bò mòwà, à zè tulaletikateakú ɔplai. ¹² Ké Zakali aa è, à bílikè, vía aà kù. ¹³ ɔ malaikapi òè: Nsu to vía n kúo Zakali. Lua n wabikea sí, n na Elizabeti a ne'í gɔe ũ, ní tókpaè Zāa. ¹⁴ N pɔ a ke na, níy yáalɔ, gbéɔ pɔnake aà ia yá musu dasi, ¹⁵ asa aɔ de Dii gbɛzɔ ũɛ. A wɛ ge í gbāae mio,* Lua Nisina aɔ dedeawà za aà da gbɛue. ¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi, ¹⁷ a dɔaa Dii ní Lua Nisina gbāa pò Elia ví yāao. A to maɛ ledouke ní ní néo,† a to swáyámansaideɔ gbɛmaaɔ òno sé. A gbéɔ kɛke aɔ ku sɔu guu Diiɛ.

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24

18 Ǿ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana dǿi? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù ɓ. 19 Ǿ malaikapi wèwà à mè: Mámé má Gablieli,‡ miɔ zea Lua ae. Ǿme ma zǐ yápi oine, mà baonapi kpane. 20 Ma, n léna a naale, nýɔ fǿ yá'oo e yápi ge kèð, ké ni ma yá pó a ke a gɔɔwa sio yáí. 21 Gɔɔ bee sǿ wàle Zakali dá. Aà gēgēa Lua kpéu bǿ ní sae. 22 Ké à bǿ, i fǿ yá'òrínɔ, ɔ wa dǿ ké à wépungu'è Lua kpéue. Lá aà léna náale, ɔ àle yá'oné ní ɔ. 23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé kà, ɔ à tà a be. 24 Bee gbēa aà na Elizabeti nǿsí, ɔ à azía ùle e mɔ sɔo à mè: 25 Dii kè, à ma wēnagwà, à wibòmee.

Malaika dɔaaa Yesu ia yá'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablieli zǐ Galile wéle pó wǐ me Nazaleti guu. 27 A gè nenɔe léso pó aà tón Maliama kǐi. A gǿkpama vǐ Davidi bui ũ, aà tón Yosefu. 28 Ké malaikapi gè aà kǐi, a òè: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔe. 29 Maliama bílikè yápiwa, à láasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni? 30 Ǿ malaikapi òè:

Maliama, nǐsu to vǐa n kǔo,
asa Lua báaadàngue.

31 Ma! Nyɔ nǿsí, ní nǿ'í gǿe ũ,
ní tǿkpaè Yesu.

32 Aɔ de gbēzǿ ũ, wǎli oè Musude Né.

Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 ɓ de Yakɔbu buiɔ kía ũ gɔɔpii,

aà kpala aɔ láaa vǐo. §

34 Ǿ Maliama ò malaikapie: Lá mi gǿe dǿ yáao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nisína a dine,

Musude gbāa i mɔma.

A yáí né pó nýɔ ipi kua aɔ adoa,
wǎli oè Lua Né.

36 N dae Elizabeti nēgǿe nǿsia sǿ a zikū guu. Nɔe pó wa ðile fii ũpi kú ní nò mɔ sooloo tia. 37 Asa Lua lí fu yāewao. * 38 Ǿ Maliama mè: Dii zǒblenan ma ũ. Aà kemee lá ní òwa. Ǿ malaikapi aà tò we.

Maliama gea Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fèle gè wéle pó kú Yude búsu gusísídeu gǿɔ. 40 A gè Zakali be, ɔ à fǿkpà Elizabetiwa. 41 Ké Elizabeti Maliama fɔpi mà, aà né vǐvǐ aà gbēe guu, ɔ Lua Nisína dède Elizabetiwa, 42 Elizabeti wii gbāa lè à mè: Báaadēn n ũ de nɔe píila. Báaadēn né pó kú ní gbēu ũ ɓ. 43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii? 44 Gɔɔ pó ma swálè n fowa lé, né pó kú ma gbēu vǐvǐ ní pɔnaoē. 45 Báaadēn n ũ, asa ní sǐ yá pó Dii òne a ke. 46 Ǿ Maliama mè: Báaadēn n ũ, asa

Mále Dii tɔbɔ ma sǿ guu,

47 ma nǿse lé yáalɔ Lua ma Suabanawa, †

48 asa à ma yādà,

mapi aà zǒblena pó mi ka pɔe ũo.

Za tia e gɔɔpii wǎli omee báaadee,

49 asa Lua Gbāadepi yāzǿkèmee.

Aà tǿ kua adoa.

50 I wēnadō gbé pó aai víakεεεε e ní buiwa.

51 A a gāsī pòò à a gbāa òlóné,

à waladeɔ fàaa ní ní làasooɔ.

52 A gbāadeɔ bò kpalau,

à táaaɔ kǎfi.

53 A pɔmaaɔ kpà nɔandenaɔwa aa kǎ,

à ɔdeɔ gbàe ɔgii.

54 A a zòblena Isailiɔ ìa,

an yá i sáaàguo.

55 A wēnadō Ablahaū ní a buipionε‡

lá à a legbè wá deziɔnεwa.

56 Maliana zòle ní Elizabetio lán mɔ àaɔwa, ɔ à gbàsa tà a be.

Zaa Da'ilena ia

57 Elizabeti ne'igɔɔ kǎ, ɔ à ne'í gɔε ũ. 58 Ké aà fáanideɔ ní aà daeɔ mà lá Dii

wēnadōè, aa pɔnakèaàno. 59 A gɔɔ swaaɔde zí aa mò tɔzɔi népiε, § aai aà mae

Zakali tókpaè, 60 ɔ aà da mè: Aawo! Wáli oè Zāa. 61 Aa òè: Gbèe ku n daeɔ

guu, a tó bee vío. 62 ɔ aa yá'ò aà maeε ní ɔo, ké aa e dɔ lá a ye wá tókpaè.

63 Zakalipi pó pó á e lákèwà gbèa, ɔ a kèwà: Aà tón Zāa. Yápi bò ní sae nípii.

64 Wegɔɔ aà léna gòle, à lebò lé yá'o, àle Lua sáaukpa. 65 ɔ vía ní fáanideɔ

kù pii, ɔ Yude bùsu gusísíde gbéɔ lé yápi galike pii. 66 ɔ gbé pó aa yápi mà

kūa ní nòse guu aa mè: Bó népi aɔ de a ũ ziai? Asa Dii oiaaaàzie.

67 Lua Nisína dède aà mae Zakaliwa, ɔ à ānabikekè à mè:

68 Wá Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!

A mò a gbéɔ bò.

69 A Suaban gbāade bòwēε

a zòblena Davidi bui guu,

70 lá a dà a ānabionε aa ò za ziwa.

71 Aa mè a wá sí wá ibeεɔwa,

a wá bɔ gbé pó zawágupio ɔzǐ.

72 Maa à wá deziɔ wēnagwà,

aà bàa pó kúrínɔ yá i sáaàguo.

73 A legbè wá dezi Ablahaūε*

74 à mè á wá bɔ wá ibeεɔ ɔzǐ,

í wá gba zé wá zɔbleε víasai,

75 wá kua iɔ adoaè gbēmaaɔ ũ

e wá wēni léu.

76 Mpi sɔ ma né, wáli onε Musude ānabi,

asa níme níyɔ dɔaa ñ zekeke Diie.†

77 Nyɔ to aà gbéɔ dɔ lá a ní suaba,

lá a ní duuna kémá,

78 ké wá Lua nòse sósobi ví yáí.

Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu í dɔwa,

79 i gupu gbé pó kú gusiauɔne

ní gbé pó kú ga lézǐɔ,‡

i wá gbá péle aafia zéu.

80 Népi zɔɔkù à gɔ kágbāade ũ. A ku gbáau e gɔɔ pó à bò gupuau Isailiɔwa.

‡ 1:55 Daa 17.7 § 1:59 Lev 12.3 * 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1 ‡ 1:79 Isa 9.1

2

Yesu ia
(*Mat 1.18-25*)

¹ Goo bee Sezaa Ogusi bò ní yáò à mè wà dúnia gbépii nao. ² Wà nao séiapi kè goo pò Kilini de Sili bùsu gbēzōō ũe. ³ Baade pii gè a be wéleu wà a tó dalau. ⁴ Yosefu sō à bò Nazaleti, Galile bùsuu, à gè Davidi be wéle Beteleū, Yude bùsuu, ké a de Davidi bui ũ yáí. ⁵ A gè wà a tó dalau we ní a nokpama Maliamao. A nòsia, ⁶ ō goo pò aa ku we, aà ne'igoo kà, ⁷ ō à a yoa í gōe ũ. A zwāa fīwà à aà wùle potuoō pòblebōu, ké aai gu e nibōō pilaktiio yáí.

⁸ Sādānaō ku bùsu doupi guu, aale i sēu, gwāasina aale ní sāo dśa. ⁹ Ō Dii malaikae bò mòmá, Dii gawi gupurñzi, ō vīa ní kú maamaa. ¹⁰ Malaikapi òné: Asu to vīa á kūo, asa ma mō baonakpaiée, gbépii pò i ké na maamaa. ¹¹ Wà Suabana íe Davidi wéleu gwáa, ōme Mesii ũ, Dii ũ. ¹² Seela pò a to à aà dōn ke: A nétēna e wùlea potuoō pòblebōu, zwāa fīfīwà. ¹³ Kándo luabe iwaō ku sānu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mè:

¹⁴ Wà Lua tōbō musu,
gbé pò an yá kèèō i aafia'e tōle.

¹⁵ Ké malaikapio gōñla aa tà luabe, ō sādānaō òkōe aa mè: Wà gé Beteleū wà yá pò kèpi e, yá pò Dii tò wá dś. ¹⁶ Ō aa fēle gè kpakpa, aa bò Maliama ní Yosefuowa ní nétēnapio wùlea potuoō pòblebōu. ¹⁷ Ké aa aà è, aa yá pò wa òné nétēnapi yá musu ò. ¹⁸ Ō yá pò sādānaō òpi bò gbé pò aa màō sae pii. ¹⁹ Maliama yápi kūa a nòse guu pii, àle làasookewà. ²⁰ Sādānaō èa tà, aale Lua tōbō, aale aà sáaukpa yá pò aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwae. ²¹ Ké a goo la sù, né tōzōgōō kà, * ō wà tōkpàè Yesu, tó pò malaika ò zadō wi aà nòsio.

Yesu oba Dii

²² Ké an gbābōgōō kà, aa aà sè gè obo Dii Yelusaleū lá Mōizi ikoyá'òwa. ²³ Asa a ku Dii ikoyāu wà mè wà negōe séiao kpawàe.† ²⁴ Aa sa pò wa dīle Dii ikoyāu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bōlo mèn pla.‡

²⁵ Gbēe ku Yelusaleū, aà tón Simēō. Gbēmaae, a Lua vīa vī, mé aà wé ò Isailio misiai. Lua Nisina diē, ²⁶ ō Nisīnapi òè a ga kía pò Dii kpà esaio. ²⁷ Nisīnapi dōaaè, ō à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuo mò ní ní né Yesuo yá pò wa dīle ikoyāu kea yáí, ²⁸ ō Simēō aà sí a ozi, à Lua sáaukpa à mè:

²⁹ Mapi n zòblena gbae nie guu sa

lá ní òmēewa Dii,

³⁰ asa ma wesī Suabana pò ní dīle

³¹ n aà yá kèke bui pii wáale.

³² Aō de gupua ũ à gupu buiōne,§

i n gbé Isailio tōbō.

³³ Yá pò a ò népi musu bò aà de ní aà dao sae. ³⁴⁻³⁵ Simēō samaa'òné, ō a ò népi da Maliamae à mè:

Ōme aō de seela pò Isailio gii ũ,

pōsia i n sō zō lán fēndawa.

Isailio lao ge aa káfi aà yáí,

an nòse guu yá i bō gupua.

* **2:21** Lev 12.3 † **2:23** Bōa 13.2 ‡ **2:24** Lev 12.6-8 § **2:32** Isa 42.6, 49.6

³⁶ Nɔɛ ānabie ku we, àà tón Ana, Fanueli né, Asee buie. Nɔɛpi zikùe táotao. A zākè ní a gōkpamao wè soplae, ³⁷ ɔ à gòò gyaa ũ e wè basiiɔ ní síiɔ. Ili bɔ Lua uao, ɔ lousisi fāane ní gwāasinao ní leyeyao ní wabikεao. ³⁸ Zibeezi gòò à sònzí à Lua sáaukpà, àle népi yá'ò gbé pɔ an wé dɔ Yelusaleũ boaiɔne pii.

³⁹ Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyá láuwa pii aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazaleti, Galile búsuu. ⁴⁰ Népi fèle à gbākù. Ɔnɔ pàè, mé ɔ kú ní Lua báaa.

Yesu gεa Lua ua a neɔɔ

⁴¹ Wé ní wéɔ Yesu de ní aà dao aai gé Gεamusu* dikpekei Yelusaleũe. ⁴² Ké Yesu kà wè kuεpla, aa èa gè dikpekei lá aai kewa. ⁴³ Ké dikpe làa, aale tá, ɔ an né Yesu gò Yelusaleũ, aa dɔo. ⁴⁴ Aale e a kú ní gbéɔ guue. Ké aa táa'ò gɔɔ do, ɔ aa gbàsa lé aà wεεε ní daεɔ ní ní gbé dɔaɔ guu. ⁴⁵ Ké aai aà eo, aa èa gè aà wεlei Yelusaleũ. ⁴⁶ A gɔɔ àaɔde zí ɔ aa aà è Lua ua zǎlea yādanεdeɔ guu, àle yāmamá, àle yālamá. ⁴⁷ Àa yādɔa ní aà yāweamáo dǐ gbé pɔ aale aà yāmaɔwa pii. ⁴⁸ Ké aà de ní aà dao aà è, à bò ní sae, ɔ aà da òè: Bóyāi ní kèwεε mǎai? N mae ní mapio, wá pɔ yà n wεεlea guu. ⁴⁹ A wémá à mè: Bóyāi àle ma wεlei? Ké à kù mǎo ku ma Mae kpéu, á dɔo lé? ⁵⁰ Ama aai yá pɔ a ònépi dɔo.

⁵¹ Yesu èa tàrínɔ Nazaleti, à misiléné. Aà da yápio kúa a nòse guu pii.

⁵² Yesu zɔɔkù, àà ɔnɔ kǎfi, mé a na ní Luao ní gbēnazínaɔ.†

3

Zaa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zaa 1.19-28)

¹ Sezaa Tibelia kpalablea wè gēode guu Pōnsi Pilati mé Yude búsu gbēzɔ ũ, Elodi lé kible Galile, aà dǎuna Filipi lé kible Itule búsu ní Takoni búsuowa, mé Lisania lé kible Abileni búsuwa. ² Anasi ní Kaaifao mé sa'onkia ũ. Gɔɔ bee ɔ Lua yá'ò Zakali né Zāae gbáau. ³ Ɔ à fèle lé bebe Yuudē baale ní baalao pii, àle waasoke gbéɔne. A òné aa nòselile aa da'ileke, Lua i ní duuna kémá. ⁴ Mǎa yá pɔ ānabi Isaia ò a lá guu kè à mè:

Kpǎwakena bɔ ma dɔ gbáau,

àle me à zεkeke Diie,

à zéwεwεnaɔ pooè súsu.

⁵ Guzule pii a tata,

gbè lesiɔ ní sǐsiɔ daai pii.

Zé koleaɔ poo súsu,

zé tòutoũ daai,

⁶ gbépii i e lá Lua i ní suaba.*

⁷ Bila ɔ mɔ aà kǎi da'ilekei, ɔ i oné: Gbēnazín piligonaɔ! Déme ledáwá à bàasi pɔkúma pɔ Lua a bɔbɔmáei? ⁸ A nòselilea yá ke, wi dɔ ké a lile. Ké Ablahaũ de á dezi ũ, ásu dile bee mé a á bɔo. Mále oé, Lua a fɔ gbεε bee ke Ablahaũ buiɔ ũ. ⁹ Mɔo dilea lízi kò. Lí pɔ lé né maa io, wa zɔ zu téue.

¹⁰ Bila aà là: Tó mǎae, wá ke kpelewa ni? ¹¹ A wémá à mè: Gbé pɔ ula ví mèn pla, aà ado kpa gbé pɔ víowa. Gbé pɔ pɔblea ví, aà ke mǎa b. ¹² Ɔsiná mò da'ilekei, ɔ aa aà là aa mè: Metulu, wá ke kpelewa ni? ¹³ A wémá à mè:

* 2:41 Bɔa 12.1-11 † 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * 3:6 Isa 40.3-5

Asu ʒasimá de lá wa dilélao. ¹⁴ Sosaᵒ aà là aa mè: Wápiᵒ sᵒ wá kea ni? A òné: Asu gbãamᵒ gbéᵒne à ní bleo. A ze ní fla pᵒ wí boᵒo.

¹⁵ Gbéᵒ pᵒna lé dede. Gbépii lé làasooke a nᵒse guu Zãa yáwa, tó aᵒ de Mesii ũ. ¹⁶ Zãa òné pii à mè: Mi á da'ileke ní íoe, āma gbēe lé mᵒ, aà iko demala, mi ka mà aà sabala bᵒbᵒè. ʒme a á da'ileke ní Lua Nisinaᵒ ní téo.† ¹⁷ A gbaana kũa à pᵒ fãᵒ, i pᵒwena ká a dᵒu, i a sàᵒ ka té gasai guu. ¹⁸ Zãa baonakpaané guu, à nàemá ní yãpáleᵒ dasi. ¹⁹ Ké à yá pᵒ kí Elodi kè a dāuna na Elodia yá musu ní vāi pāle pᵒ a kèᵒ bᵒè gupuaᵒ pii, ²⁰ ʒ Elodi ɛa yāvāikè ɔ, à Zãa dàkpeu.

²¹ Ké Zãa lé gbéᵒ da'ileke pii, à Yesu da'ilekè sᵒ. Gᵒᵒ pᵒ Yesu lé wabike, luabe wèaa, ²² ʒ Lua Nisina sù lán felenawa à diè. ʒ wá yā'o mà bᵒa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pᵒ kèma na.‡

*Bui pᵒ Yesu bᵒ ní guuᵒ
(Mat 1.1-17)*

²³ Gᵒᵒ pᵒ Yesu a zī dàale, a wè baakwi taa ví. Wále e Yosefu née.

Yosefupi sᵒ Heli née,
²⁴ Helipi sᵒ Mata née,
 Matapi sᵒ Levii née,
 Leviipi sᵒ Mēleki née,
 Mēlekipi sᵒ Yana née,
²⁵ Yanapi sᵒ Yosefu née,
 Yosefupi sᵒ Matatia née,
 Matatiapi sᵒ Amᵒsi née,
 Amᵒsipi sᵒ Nauū née,
 Nauūpi sᵒ Eseli née,
 Eselipi sᵒ Nage née,
²⁶ Nagepi sᵒ Maatu née,
 Maatupi sᵒ Matatia née,
 Matatiapi sᵒ Semei née,
 Semeipi sᵒ Yoseku née,
 Yosekupi sᵒ Yoda née,
 Yodapi sᵒ Yohanani née,
²⁷ Yohananipi sᵒ Lesa née,
 Lesapi sᵒ Zolobabeli née,
 Zolobabelipi sᵒ Salatieli née,
 Salatielipi sᵒ Neli née,
 Nelipi sᵒ Mēleki née,
²⁸ Mēlekipi sᵒ Adi née,
 Adipi sᵒ Kosaū née,
 Kosaūpi sᵒ Elemadaū née,
 Elemadaūpi sᵒ Ee née,
 Eepi sᵒ Yozuee née,
²⁹ Yozueepi sᵒ Eliezeēe née,
 Eliezeēepi sᵒ Yoliū née,
 Yoliūpi sᵒ Mata née,
 Matapi sᵒ Levii née,
 Leviipi sᵒ Simeᵒ née,
³⁰ Simeᵒpi sᵒ Yuda née,

† 3:16 Zin 2.3-4 ‡ 3:22 Sot 2.7, Isa 42.1

Yudapi sɔ̃ Yosefu néé,
 Yosefupi sɔ̃ Yonaũ néé,
 Yonaũpi sɔ̃ Eliakiũ néé,
 Eliakiũpi sɔ̃ Melea néé,
³¹ Meleapi sɔ̃ Mena néé,
 Menapi sɔ̃ Matata néé,
 Matatapi sɔ̃ Natã néé,
 Natãpi sɔ̃ Davidi néé,
 Davidipi sɔ̃ Yese néé,
³² Yeseipi sɔ̃ Ɔbedi néé,
 Ɔbedipi sɔ̃ Bɔazu néé,
 Bɔazupi sɔ̃ Salamɔ néé,
 Salamɔpi sɔ̃ Naasɔ néé,
 Naasɔpi sɔ̃ Aminadabu néé,
³³ Aminadabupi sɔ̃ Adami néé,
 Adamipi sɔ̃ Aani néé,
 Aanipi sɔ̃ Eselɔũ néé,
 Eselɔũpi sɔ̃ Pelezi néé,
 Pelezipi sɔ̃ Yuda néé,
 Yudapi sɔ̃ Yakɔbu néé,
³⁴ Yakɔbupi sɔ̃ Izaaki néé,
 Izaakipi sɔ̃ Ablahaũ néé,
 Ablahaũpi sɔ̃ Tela néé,
 Telapi sɔ̃ Nakɔɔ néé,
 Nakɔɔpi sɔ̃ Selugi néé,
³⁵ Selugipi sɔ̃ Leu néé,
 Leupi sɔ̃ Pelegi néé,
 Pelegipi sɔ̃ Ebelu néé,
 Ebelupi sɔ̃ Sela néé,
 Selapi sɔ̃ Kena néé,
³⁶ Kenapi sɔ̃ Aapasa néé,
 Aapasapi sɔ̃ Seũ néé,
 Seũpi sɔ̃ Nɔee néé,
 Nɔeepi sɔ̃ Lemeki néé,
 Lemekipi sɔ̃ Metusela néé,
³⁷ Metuselapi sɔ̃ Enɔki néé,
 Enɔkipi sɔ̃ Yelɛdi néé,
 Yelɛdipi sɔ̃ Maalalee néé,
 Maalaleepi sɔ̃ Kena néé,
 Kenapi sɔ̃ Enɔsi néé,
³⁸ Enɔsipi sɔ̃ Seti néé,
 Setipi sɔ̃ Adamu néé,
 Adamupi sɔ̃ Lua néé.

4

Yesu yɔ̃a

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

- ¹ Yesu lé su ní Yuudɛɔ Lua Nisína pɛɛawà guu, ɔ̃ Nisínapi gɛ̀aàno gbáau.
² Ibiisi aà ỳò we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Ké gɔɔ blapi pà, nɔana lé aà de.

3 ǃ Ibiisi òè: Tó Lua Nén n ũ, o gbεε bee li p̄ε ũ. 4 Yesu wèwà à m̀è: A k̄εa Lua taalau wà m̀è:

Pòblea ̄ gb̄enazína kuò adoo.*

5 ǃ Ibiisi aà sè ḡeààno musu, ̄ à dúnia kpalaò òlòè p̄ii a zegbeu ḡò 6 à m̀è: Má n gba iko bee ̄ p̄ii ní a gawio. A ku ma ̄z̄l̄ε, gb̄é p̄ó má yei má kpawàε.

7 Tó n kulεmεε lé, a ḡo n p̄ó ũε p̄ii. 8 Yesu wèwà à m̀è: A k̄εa Lua taalau wà m̀è:

Kúle Dii n Luaε,

n̄iò z̄obleè ado.†

9 ǃ à ḡeààno Yelusaleũ, à aà zè Lua kpé misonaa à m̀è: Tó Lua Nén n ũ, ̄kpa nz̄iai, 10 asa a k̄εa láu wà m̀è:

Lua a n yā'o a malaikaone aa n d̄óa.

11 Wà m̀è lo:

Aa ̄dama, k̄é n̄su ḡenale gb̄ewao yái.‡

12 Yesu wèwà à m̀è: Wà m̀è,

n̄suli Dii n Lua ε n̄ gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu ȳò ní yápiio a làa, ̄ à aà tò we e ḡoo p̄ále.

Nazaretide ̄ gia Yesu ndaik̄ei

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisina gb̄aao, ̄ aà t̄ó lí bùsupia p̄ii. 15 I yàdadané ní lousisikp̄eoo guu, mé gb̄épii ì aà t̄onasi.

16 ǃ à ḡè Nazareti, gu p̄ó à n̄bl̄eu. Kámaboḡozi à ḡè lousisikp̄eu lá ì k̄ewa. A f̄εle à kyoke, 17 ̄ wà ānabi Isaia taala kpawà. Ké a p̄òo, à b̄ò gu p̄ó wà yáε bee k̄euwa à m̀è:

18 Dii Nisina kua.

A ma s̄ε mà baonakpa taasideone,

à ma z̄i mà ḡōa w̄éε ̄ kp̄awake

gb̄é p̄ó aa n̄z̄ia v̄ioone,

mà w̄ew̄εa kp̄awake v̄l̄aone,

mà gb̄é p̄ó yeaoo polo,

19 mí Dii gb̄ékekenεḡoo kp̄awake.*

20 ǃ à lápi k̄òo a kp̄a d̄onledewa, ̄ à z̄òle. Gb̄é p̄ó aa ku kp̄éu w̄é fiwà p̄ii.

21 ǃ à yásè à m̀è: Lua yáε bee p̄à gb̄ā, lá ále maewa. 22 Yāmaa p̄ó d̄o aà léu b̄ò ní sae p̄ii, ̄ aale aà t̄onasi. ǃ aa m̀è: Yosefu né nolo?

23 ǃ a òné: Má d̄ó s̄áasā k̄é á yáasie bee kemεε. Tó ní lòotoo ũ, n̄ n̄z̄ia gb̄ágb̄ā. A omεε mà yá p̄ó á mà má k̄è Kapenaũ ke ma be w̄éleu la lo. 24 Siana mále oé, ānabi lío gb̄ia a be w̄éleuo. 25 Mále oé s̄iana guu, k̄é luabe z̄é tà Elia ḡoo, gyaa gb̄eandoo ku dasi. Lou i mao e w̄è āaō ní m̄o sooloo,† mé n̄oan z̄ōo k̄à Isaili bùsuu pii, 26 k̄ási Lua i Elia z̄i ní keewao, sema gyaa p̄ó kú Salεpa w̄éleu Sid̄o sae.‡ 27 Anabi Elizi ḡoo s̄o, Isaili bùsu kusudeo die, k̄ási i ní kee gb̄ágb̄āo, sema Sili bùsu gb̄é Naama.§

28 Ké gb̄é p̄ó kú lousisikp̄euo yápi mà pii, an p̄o p̄à maamaa. 29 ǃ aa b̄ò ní Yesuo w̄enkp̄e, aa ḡeààno s̄is̄i p̄ó ní w̄éle k̄alēwà misonaa, k̄é aa ̄z̄ōaazi z̄i le yái. 30 ǃ à b̄ò ní guu à tà.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16 * 4:19 Isa 61.1-2

† 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

*Yesu kua Kapenaū**(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)*

³¹ Yesu tà Kapenaū, ɔ̃ àlɛ yáadané Galile b̄s̄u wélep̄iu kámabogɔɔz̄i. ³² Aà yádaané b̄ò ní sae, asa aà yá iko víɛ. ³³ Ḡɔ̄e táadee ku lousisikp̄eu we, ɔ̃ à wii gb̄aa lè à mè: ³⁴ Ee! B̄ó wá ví ní k̄oi Yesu Nazaleti? N m̄o wá kaalei yá? Má d̄s̄ gb̄é p̄ó ní de a ũ, Lua gb̄é p̄ó a kua adoan n ũ. ³⁵ Ǿ Yesu ḡi táapie à mè: Níle! Go ḡɔ̄epiwa. Ǿ táapi ḡɔ̄epi nè dasi guu à gòwà, i aà ke'íao. ³⁶ B̄ili gb̄épii k̄ù, aale k̄s̄ lala aa mè: B̄otaa bui yán wei? Gwa, i yādile táaone ní iko gb̄āao, ɔ̃ aai ḡɛzɛa. ³⁷ Ǿ aà bao li b̄usupia gupiiu.

³⁸ Ké à b̄ò lousisikp̄eu, ɔ̃ à tà Simɔɔ be. Simɔɔ nada lé m̄èwāake maamaa, ɔ̃ wà a yá'òè. ³⁹ Yesu zè aà miz̄i à ḡi m̄èwāapie, ɔ̃ aà m̄e n̄ini. Weḡɔɔ à f̄ele blek̄èné.

⁴⁰ Ké íat̄ɛ ḡè kp̄eu, gb̄é p̄ó gyāe v̄iɔ̄ m̄òr̄n̄o Yesue, ɔ̃ à ɔ̄nàna ní baadewa, à ní gb̄āgb̄ā ní ní gyā bui dasio. ⁴¹ Táao lé go gb̄éowa ní wiio dasi l̄o aa mè: Lua N̄én n ũ. Ǿ à ḡiné aa yá'o, ké aa aà d̄ò Mesii ũ yái.

⁴² Ké gu d̄ò, Yesu b̄ò wéleu à ḡè gusaena, ɔ̃ bíla lé aà w̄ele. Ké aa b̄òwà, aale ḡiè aà ní tó we. ⁴³ Ǿ a òné: Sema mà kpala p̄ó b̄ò Lua kíi baokpa wéle kin̄iɔ̄ne l̄o, asa a yái Lua ma zii. ⁴⁴ Ǿ à ḡè lé waasoke Yudaɔ lousisikp̄eu guu.

5*Yesu a íwa s̄éiɔ̄ sisia**(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)*

¹ Ziewa Yesu z̄ea Genezaleti ísida ḡs̄s̄le, ɔ̃ bíla k̄āaaaazi Lua yāmaa yái, aale naewà. ² Ǿ à ḡó'íl̄ena è k̄al̄ea ḡs̄s̄le m̄èn pla, kp̄òwenaɔ̄ b̄òle lé ní táalu pipi. ³ Ǿ à ḡè ḡópiɔ̄ do p̄ó de Simɔɔ p̄ó ũ guu, à wabik̄èwà aà ɔ̄z̄i aà go ḡs̄s̄wa yɔɔ. Ǿ z̄l̄ea ḡópi guu à yādà bílae.

⁴ Ké à yá'ò a làa, ɔ̃ a ò Simɔɔe: Gé ní ḡóo ísia à táalu zu, á kp̄o kú. ⁵ Simɔɔ w̄èwà à mè: Mae, wa z̄ik̄è e gu ḡè d̄òò, wi p̄oɛ k̄ūo, āma lá ní ò, má kpá. ⁶ Ké aa k̄è màa, aa kp̄o n̄āaa ḡiligili e an táalu ye k̄ék̄ei. ⁷ Ǿ aa ɔ̄k̄è ní z̄ik̄endee p̄ó kú ḡópi do guuɔ̄ne aa m̄o d̄òr̄le. Ké aa m̄ò, aa kp̄o k̄à ḡó m̄èn plapiɔ̄ pai e aa ye kp̄álei. ⁸ Ké Simɔɔ Piee è màa, à k̄ule Yesu gb̄ázi à mè: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ũ. ⁹ B̄ili Simɔɔ k̄ù ní gb̄é p̄ó aa s̄ānuɔ̄ píi kp̄ò ḡiligili p̄ó aa k̄ùpi yái. ¹⁰ Màa Zaaki ní Zāao, Zebedee né p̄ó aa de k̄ōgb̄eɔ̄ ũ ní Simɔɔo bílik̄è l̄o. Ǿ Yesu ò Simɔɔe: Nsu to v̄ia n k̄ūo. Za gb̄ā gb̄ēnaz̄ina ɔ̄ n̄ȳɔ̄ w̄ele. ¹¹ Ké aa k̄à ní ní ḡóo ḡs̄s̄le, ɔ̃ aa apii tò we, aa b̄ò t̄eāzi.

*Kusude gb̄ágb̄aa**(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)*

¹² Ziewa Yesu kú wéleɛ guu ɔ̄ ḡɔ̄e p̄ó kusu líaála m̄ò. Ké à Yesu è, à w̄ule a gb̄eɛu à wabik̄èwà à mè: Dii, tó n wei, n̄ȳɔ̄ f̄s̄ gb̄āɔ̄m̄eɛ. ¹³ Ǿ Yesu ɔ̄b̄ò n̄awà à mè: Ma wei, ḡs̄ gb̄ālesai. Weḡɔɔ aà kusu làa. ¹⁴ Ǿ Yesu òè: Nsu o gb̄eɛ m̄ao. Ge ò níziá ɔ̄l̄o sa'onae, ní sa p̄ó M̄oizi díle o n ḡōa gb̄ālesai seela ũ gb̄éɔ̄ne.*

¹⁵ Yesu bao lígua de yāala. Bíla í k̄āaa, ké aa aà yāma mé ké aà ní gb̄ágb̄ā ní ní gyāo yái. ¹⁶ Ǿ Yesu í k̄émá à ge wabike gusaɛ.

*Gb̄ēkaaua gb̄ágb̄aa**(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)*

* 5:14 Lev 14.1-32

¹⁷ Ziewa Yesu lé yādané. Falisieo ní Mɔizi ikoyādanedeo zōlea we. Aa bò Galile ní Yude wéleoo guu piie ní Yelusaleũo. Lua gbāa kuaano, ɔ̄ àle gyāeo gbāgbā. ¹⁸ Ǿ gbēeo m̄o, aa gbēkaaũa sea ní mákeleo, aale zeweele wā gēaano aa aà dile Yesu ae. ¹⁹ Lá aai gēkii eo dasi yái, ɔ̄ aa dèdeaano kpé musu. Aa kpépi f̄s, ɔ̄ aa aà pila ní a mákeleo zā guu Yesu ae. ²⁰ Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna kēma. ²¹ Yādanedepio ní Falisipio an làasoo guu aa mè: Dén gbé p̄o lé d̄e ní Luao bee ũi? Dém̄e a f̄s duunakēmaí, Lua ado bàasioi? ²² Yesu ní làasoo d̄s, ɔ̄ à ní lá à mè: Bóyái àle làasoo bee taa ke á s̄s guui? ²³ Tó má ò aà duuna kēwà, ge tó má ò aà f̄le taa'o, a kpele mé àai? ²⁴ Má ò màa ké ò d̄s Gbēnaz̄in Né duunakēama iko v̄i d̄unia la. Ǿ a ò gbēkaaũapie: Má òne, f̄le ò ní mákele sé tá n be. ²⁵ Weḡo à f̄le z̄è ní wáa, à a w̄uleb̄opi s̄è à tà a be, àle Lua sáaukpa. ²⁶ Baade pii lé ḡo eia, ɔ̄ aa Lua sáaukpa. V̄ia guu aa mè: Wa dabu è gbā.

Levii sisia

(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

²⁷ Bee gb̄ea Yesu b̄o, ɔ̄ à osina p̄o w̄i m̄e Levii è zōlea osikpeu. Yesu òè: M̄o temazi. ²⁸ Ǿ à f̄le à p̄pii tò we à t̄eaazi.

²⁹ Ǿ à p̄noble z̄o k̄e a be, à Yesu s̄isiwà ní osinao ní gb̄ep̄aleo dasi, aale p̄oble. ³⁰ Ǿ Falisio ní ní Mɔizi ikoyādanedeo yákūtēkà aà ìwaozi aa mè: Bóyái àle p̄oble àle imi ní osinao ní luayādansai? ³¹ Ǿ Yesu a z̄asimá à mè: Gb̄é gbāa bàa kú ní l̄otoooo, sema gyāe. ³² Mi m̄o gb̄emaao s̄isii aa n̄selil̄eo, sema duunkenao.

³³ Ǿ wa òè: Zāa ìwao ìo l̄eye, aao wabike k̄os̄k̄os̄s̄. M̄aae ní Falisio ìwao ìo. Ama n gb̄é ìo p̄oble aao imīe. ³⁴ Ǿ Yesu w̄emá à mè: A we to n̄osena gb̄é ìo l̄eye ḡoo p̄o n̄osenapi kúr̄n̄e? ³⁵ A ḡoo a m̄o ké wa n̄osenapi b̄o ní guu. Ḡoo bee ɔ̄ aa l̄eye sa. ³⁶ Yesu yāl̄ēũné ìo à mè: Wili p̄okasa dafu lí wa d̄i a zi guuo. Tó wa k̄e màa lé, p̄okasa dafu a yaae, mé a zi a k̄ose ní a dafu p̄o wa d̄iupioo. ³⁷ Wili v̄ēe dafu ká b̄aa t̄uu zi guuo. Tó wa k̄e màa, v̄ēe dafu a t̄uu p̄unāe, i k̄óle, t̄uu i òkpa. ³⁸ W̄i v̄ēe dafu ká b̄aa t̄uu dafu guue. ³⁹ Gb̄é p̄o d̄ék̄e ní v̄ēe zio lí a dafu sáaukpa, ì m̄e a zi mé na.

6

Kámaboḡozi

(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

¹ Kámaboḡoe z̄i Yesu lé p̄a ble bua, ɔ̄ aà ìwao p̄owena w̄olo aa a suumpà ní ou, aale só.* ² Ǿ Falisio òné: Bóyái àle yá p̄o de wā ke kámaboḡozio kei? ³ Yesu w̄emá à mè: Lá Davidi ní a gb̄é k̄e ḡoo p̄o n̄ana lé ní de, i a kyokeo lé? ⁴ A ḡè Lua ua, à p̄ēe p̄o wa k̄ale Luae se s̄o, a kp̄a a gb̄éowa,† p̄ēe p̄o gb̄ēe lí s̄oo, sema sa'onao bàasio.‡ ⁵ Ǿ Yesu òné: Gbēnaz̄in Né mé iko v̄i kámaboḡowa.

⁶ Kámaboḡo p̄ale z̄i ìo Yesu ḡè lousisikpeu, àle yādané. Ḡōe ku we, aà oplāa imia. ⁷ Mɔizi ikoyādanedeo ní Falisio lé Yesu kpakpa, tó a gb̄épi gb̄ágbā kámaboḡozí, wi e yādaāala. ⁸ A ní làasoo d̄s, ɔ̄ a ò gb̄é p̄o a o imiapie: F̄le ze zā guu. Ké à f̄le z̄è we, ⁹ ɔ̄ Yesu òné: M̄ale á l̄ae. A z̄ev̄i wā yāmaake kámaboḡozí yā, ge yāv̄aie? Wā gb̄é misi yā, ge wā aà dee? ¹⁰ Yesu w̄ep̄ar̄la m̄pii, ɔ̄ a ò gb̄é p̄o a o imiapie: N n̄ ōpi poo. Ké a p̄oo, ɔ̄ aa ō s̄u a gb̄eu. ¹¹ Falisio p̄o f̄e maamaa, ɔ̄ aa lekpāaí Yesuzi lá aa k̄e yá musu.

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

Iwa gbě̄n kuεplao sεa

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

12 Goo bee Yesu b̀̀ g̀̀ wabikei s̀̀s̀ musu, ̀̀ a kú rí wabikea Luawao e gu g̀̀ d̀̀ò. 13 Ké gu d̀̀ò, ̀̀ a à iwao kàaa, à gbě̄n kuεplao s̀̀ è rí guu à rí díle zinao ũ. 14 Gb́́pib t́́n ke: Simoo ṕ́ à t́́kpàè Piεε, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii, 15 Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simoo ṕ́ wí oè Gínziáo, 16 Zaaki né Yudasi rí Yudasi Isalioti ṕ́ g̀̀ Yesu b̀̀nkpede ũo.

17 Yesu pilańo à zè gusalalaa, gu ṕ́ aà iwa kńiń rí bílao kuu. Aa b̀̀ Yelusaleũe rí Yude b̀̀suo pii rí isiale wéle ṕ́ kú Tii rí Sid̄o saeo. 18 Aa m̀̀ aà yāmai, mé ké aà rí gbágbā rí rí gyāo yáí. Gb́́ ṕ́ t́́a lé íadamáo gbàgbā b̀̀. 19 Gb́́pii lé wεεle okāwà, asa gbāa lé b̀̀ aà guu, àle gb́́pii gbàgbāe.

20 ǃ à wεsè a iwao gwà à mè:

Báaadeń á gb́́ ṕ́ ále taasikeo ũ,
asa kpala ṕ́ b̀̀ Lua kńi de á ṕ́ ũe.

21 Báaadeń á gb́́ ṕ́ nɔana lé á de gbāo ũ,
asa á ká.

Báaadeń á gb́́ ṕ́ ále ɔob gbāo ũ,
asa á yáalo.

22 Báaadeń á ũ, tó wà zàágu mé wà gíázi,
mé wà á s̄s̄ mé wà á t̄b̄ε̄s̄i Gb̄enazín Né yáí.

23 Goo ṕ́ yá beeo á lé, ào vív rí p̄nao, asa á asea z̄o luabe. Beewa an dezio k̀̀ ānabione.

24 Waiyoo á odeo,

a me nama è k̀̀.

25 Waiyoo á gb́́ ṕ́ á k̄a gbāo,
nɔana a á de.

Waiyoo á gb́́ ṕ́ ále yáalo gbāo,
á w̄nake, á ɔob.

26 Waiyoo ápi, tó gb́́pii lé á t̄nasi,
asa beewa an dezio k̀̀ ānabi εεnaone.

Yea ibεεzi

(Mat 5.38-48)

27 Mále o á gb́́ ṕ́ ále ma yāmaoneε, ào ye á ibεεzi, à maake gb́́ ṕ́ zaáguone. 28 A samaa'o gb́́ ṕ́ aai savai'óεone. A wabike gb́́ ṕ́ aai íadawáone. 29 Tó gb́́ n s̄nke n gee dowa, ñ ado d̀̀ b̀̀. Tó gb́́ n ulada síma, rísu giè rí n danziioo. 30 Ṕ́ ṕ́ gb́́ gb̄ama pii kpawà. Tó gb́́ n ṕ́ síma, rísu gbeawào. 31 Lá á ye wà keé, à kené màa s̄. 32 Tó gb́́ ṕ́ aa yeázio ̀̀ áli yérzi, b́́ sáau bee víi? Baa luayādansai b̀̀ ye gb́́ ṕ́ yérziɔie. 33 Tó gb́́ ṕ́ aai maakeé ̀̀ áli maakené, b́́ sáau bee víi? Baa luayādansai i ke màaε. 34 Tó gb́́ ṕ́ á wé d̄i à ṕ́ emáo ̀̀ áli ṕ́ s̄ané, b́́ sáau bee víi? Asa luayādansai i ṕ́ s̄ak̄ε a ea a lé gb̄eu yáie. 35 Ao ye á ibεεzi à maakené, à ṕ́ s̄ané w̄d̄isai, í asea z̄o e, í de Musude néo ũ, asa i maake guluone rí gb̄v̄aibe. 36 Ao sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

K̄o t̄ae'ea

(Mat 7.1-6)

37 Asuli gb́́ t̄ae eo, Lua a á t̄ae e s̄o. Asuli yāda gb́́ao, Lua a yādaálo. A s̀̀uuke rí gb́́, Lua i s̀̀uukeáno. 38 A gb́́ gba ṕ́, Lua i á gba. A zaa maa

pó á gbègbè à wè à pà yelele káé á ula léu. Asa zaa pó ní yùu gbéé ò Lua a yòune sò.

³⁹ Ǿ à yátaa òné à mè: Ǿa a fò dɔaa Ǿiáae? An pla nípii aa zu euo lé? ⁴⁰ Iwa lío de a diilao. Gbé pó yádàda a làa de lá a diiwae. ⁴¹ Bóyái níle sèkɔna pó da n gbédee wéu e, mé níle lí miɔna pó da n wéu yádao ní? ⁴² N gbé pó níle lí miɔna pó da n wéu eo, kpelewa ríyò e o n gbédeee aà to n sèkɔna pó da aà wéu bɔèi? Mɔafilide! Limiɔna pó da n wéu bɔ gíá, ní gu'e wásawasa ké n sèkɔna pó kú n gbédee wéu bɔè.

Gbé dɔa a yákeawa

(Mat 7.15-27, 12.33-37)

⁴³ Lí maa lí né vǎi io, lí vǎi lí né maa io. ⁴⁴ Wí lí pii dɔ a bɛwae. Wíli kpa bo lè líwao, wíli kuke káelewao. ⁴⁵ Gbɛmaa í maa bɔ a sò láasoo maa guue. Gbɛvǎi sò í vǎi bɔ a sò láasoo vǎi guue. Asa yá pó kò sò guu ò lé í o.

⁴⁶ Bóyái io ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pó má ò keo ní? ⁴⁷ Gbé pó mò ma kíi à ma yáma mé a kè, má ɔlé lá ade de. ⁴⁸ A de lán ébona pó eyò zázá à kpé kpàle gbewawae. Ké swa pà, í dàgua à ká kpépizi, i deeo, ké wa bò maa yái. ⁴⁹ Gbé pó lé ma yáma mé àle keo de lán ébona pó kpé kpàle tɔɔlea pǎ éyòsaiwae. Ké swa'í kái, ò à kwè gòò. Kpépi òòkpa kè zòò.

7

Sosao gbɛzɔ zikena gbágbaa

(Mat 8.5-13)

¹ Ké Yesu yá beeo ò gbéɔne pii a làa, ò à gè Kapenaù. ² Sosao gbɛzɔe ku we, a zikena ví, a yeaàzie maamaa, ò àle gyáke à ká gaa. ³ Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbɛzɔ zì wabikeiwà aà mɔ a zikenapi misie. ⁴ Ké aa ká Yesu kíi, aa wabikèwà kòsòkòsò aa mè: Gbépi ká n dɔaàle. ⁵ A ye wá buizi, òme lousisikpe dɔwɛ. ⁶ Ǿ Yesu gèrɔnɔ. Ké à ká kái ní aà beo, ò sosao gbɛzɔopi a gbɛnao zì a òné: A oè asu ìada azilawao, mi ka ké aà gè ma kpéuo. ⁷ Ayámeto má díle mi ka mà mɔ aà kíi mazíao. A oè aà yá'o, ma zikena i gbágbá. ⁸ Asa mapi sò, wa iko víae, mé má iko ví sosawá. Mi o an gbédoo aà gé, ò í gé. Mi o a pálee aà mós, ò í mós. Mi o ma zikenae aà ké bee ke, ò í ke. ⁹ Ké Yesu yápi mà, à bò aà sae. Ǿ à líli a ò bíla pó teazie: Mále oé, mi e gbé ma náaikè kéwao, baa Isailio guu. ¹⁰ Ké zínapiò èa sù, aa è zikenapi gbágbá.

Gyaa né mɛndona vua

¹¹ Bee gbɛa Yesu gè wéle pó wí me Naini. Aà íwao ní gbépáleo gèaàno dasidasi. ¹² Ké à ká kái ní wélepi bíliboleo, a è wa ge sea wá bòò. Gyaa né mɛndona. Wélepideò kú ní nɔepio dasi. ¹³ Ké Dii aà è, ò à kèè wènaù a òè: Nsu ɔɔbo. ¹⁴ Ǿ à sò gepizi à ɔkà aà pɛwa. Ké gbé pó seao zè, ò à mè: Ewaaso, má òne vu. ¹⁵ Ǿ gepi fèle zòle à nà yá'owá. Ǿ Yesu aà kpá aà dáwa. ¹⁶ Ǿa gbépii kù, aa Lua sáaukpá aa mè: Wa ánabi zòò è wá guu. Aa mè lo: Lua mò a gbéò gwai. ¹⁷ Ǿ Yesu bao lí Yude bùsua ní bùsu pó liaiò pii.

Zaa Da'ilena zinao

(Mat 11.1-19)

¹⁸ Zaa íwao yá bee dàu aa siuè pii. Ǿ Zaa ní gbéɔn plaò sísi, ¹⁹ à ní zì Diiwa aa aà la, aàpi mé gbé pó a mɔ úa, ge wàò wèdɔ gbépálezie? ²⁰ Ké gbépiò ká

Yesu kii, aa òè: Zāa Da'ilena mé wá zī wà n la, míme ní gbé pò a m̀o ũa, ge wàò wèdò gbèpálezié? ²¹ Wegò Yesu gbéò gbàgbā dasi ní ní gyāò ní ní wāwāò ní ní táaò. A tò vīaò gu'è dasi l̀o. ²² Ŭ a ò Zāa zīnaòne: A ge yá pò á è mé á màò dau siuè. A oè vīaò lé gu'e, eèò lé táa'o, mále gbāò kusudeòne, swádoò lé yāma, geò lé vu, taasideo lé baona waaso ma.* ²³ Bāaaden gbé pò lí fuao ũ.

²⁴ Ké Zāa zīnaò tà, Yesu ná aà yā'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáui? Fee pò íana lé deedeé yá? ²⁵ Bó a ge gwai wei? Gbé pò pòkasa zāe naaàzi yá? Namablenu pò aai pòkasa maa daò l̀o ku kibee. ²⁶ Bó a ge gwai wei? Anabi yá? Ao! Mále oé a de ānabia se. ²⁷ Asa Zāapi wà aà yá kè láu wà mè: Má a zīna gbae aà d̀baa zekekené.†

²⁸ Mále oé, ǹe ne'ia guu wi née i à kà Zāawao. N beeo gbé pò de gbé kpee ũ kpala pò b̀ò Lua kii guu deaàla. ²⁹ Ké gbépii aà yāma, baa òsinaò, ò aa yānakpà Luawa, ò Zāa ní da'ilekè.‡ ³⁰ Falisio ní M̀oizi ikoyādanedeò s̀ò aa gí yá pò Lua díle à kenéi, ò aai wei Zāa ní da'ilekèò.

³¹ Bó má gbāgbèò leuòì? Bó aa b̀wàì? ³² Aa b̀ò né pò kú gāe aale lezúkòwae aale me:
Wa kule pèé, i òwāò.

Wa wēnale síé, i òl̀o.

³³ Asa Zāa Da'ilenu m̀ò, i p̀e soo, i v̀eemio, ò a mè táadee. ³⁴ Gbēnazín Né m̀ò, í p̀oble, í imi, ò a mè asiade wēminaé, òsinaò ní luayādansaiò gbēnae.

³⁵ Wí ònò d̀ò ònònaò yākeawae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

³⁶ Falisie Yesu gbèa aà m̀ò p̀obleano. Yesu gè aà be, ò àle p̀oble gengesekea. ³⁷ Ǹe d̀é'idee ku wélepi guu. Ké a mà Yesu lé p̀oble Falisipi be, ò à gè we tulale loona kūa. ³⁸ A zè aà kpe aà gbázi, àle òl̀o. Aà wé'í lé ká aà gbakpeaa, ò a wàa ní a mikāò, à lepèpe aà gbáwa, ò à tulalepi kàwà. ³⁹ Ké Falisi pò aà sísiipi è màa, ò a ò a s̀ò guu: Tó gbépiá ānabie, d̀ò à ǹe pò lé òkāwapi taa d̀ò, ké d̀é'idee. ⁴⁰ Ŭ Yesu ò Falisipie: Simòò, má yāe ví mà oné. Simòò mè: O, Metulu. ⁴¹ Yesu mè: Dakenae mé kú, gbèon plaò aà fla kūa, gbèdo ánuusu òwatè òaa pla ní basòò, gbèdo s̀ò ánuusu òwatè blakwi. ⁴² Lá aa p̀e ví aa flabòò, ò à ní ké an pla mípii. An guu, déme aò yeaàzi de a de lai? ⁴³ Simòò wèwà à mè: Mále e gbé pò wà aà kè ní ò z̀òòe. Yesu òè: N wè maae. ⁴⁴ Ŭ Yesu aedò ǹe piwa, a ò Simòòe: N ǹe pi èa? Ké ma gè n be, ni í kpa a n ma gbá pípio, ò ǹe pi ma gbá pípi ní a wé'io, a wàa ní a mikāò. ⁴⁵ Ni lépeao. Ǹe pi s̀ò, za gòò pò ma gè la, i kámabo ní lépea ma gbáwao. ⁴⁶ Ni nísidò ma miwao. Ǹe pi s̀ò à tulale kà ma gbáwa. ⁴⁷ Ayāmeto mále oné, a yemazi maamaa ké aà duun z̀òò kèwà yáie. Gbé pò wà aà kè ní a ỳònaò s̀ò, aò ye adei ỳònno s̀òe. ⁴⁸ Ŭ a ò ǹe pi: N duuna kèma. ⁴⁹ Ŭ gbé pò aale p̀oble s̀anuò òkòe: Dén gbépi ũ ké àle duunakēmaí? ⁵⁰ Ŭ Yesu ò ǹe pi: Ma náai pò níle ke n suabà. Ta be aafia.

8

Ǹe pò té Yesuziò

¹ Bee gbèa Yesu bèbe wéle ní wéleo, m̀eewiaò ní z̀eewiaò píi, àle waasoke, àle kpala pò b̀ò Lua kii baokpané. Aà iwa gbèon kuelpaò gèaàno ² ní ǹe pò

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

à táagòné à ní gbágbā ní ní gyáᵇᵇ. Maliama pò wí me lo Maliama Madeleni, Yesu táa mèn soplaᵇ gòè kú ní guu³ ní Elodi ziiia Kuza na Yoanao ní Suzānao ní nᵇe páleᵇ dasi. Aaᵇ Yesu ní a ìwaᵇ gwa ní pò pò aa vío.

Pᵇwenkεεlea

(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

⁴ Wà bᵇ wéle ní wéleo wà káaa Yesuzi, ᵇ à yālεεūné à mè: ⁵ Zᵇee mé bᵇ gè pᵇwenakεεlei. Ké àle keεle, a keeᵇ lèle zé guu, wà táa'òwà, ᵇ bāᵇ mᵇ blé. ⁶ A keeᵇ lèle gbεεena musu. Ké aa bᵇle, ᵇ aa giigàga, ké aai mᵇse eo yáí. ⁷ A keeᵇ lèle leᵇ guu, ᵇ lepiᵇ fεleínᵇ sānu, aa kùaaamá. ⁸ A keeᵇ lèle tᵇole maawa, ᵇ aa bᵇle aa ne'í leε basᵇᵇ. Ké a ò màa, à pùna à mè: Gbᵇé pò nᵇse ví aa yápi ma.

⁹ Aa ìwaᵇ aa là yápi bᵇolei. ¹⁰ ᵇ à mè: Lua á gbá zé à kpala pò bᵇ a kíi asiio dᵇ, āma mi o gbᵇ kínionε ní yālεεūanεoε, ké aa gugwa pᵇe'esai, aa yāma dᵇsai.* ¹¹ Yápi bᵇolen ke: Pᵇwenapiá Lua yáε. ¹² Zé guu pᵇᵇ de gbᵇé pò aa Lua yāmaᵇ ū, ᵇ Ibiisi mᵇ yápi bᵇ ní sᵇ guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yáí. ¹³ Gbεεena pᵇᵇ de gbᵇé pò aa Lua yāmaᵇ aa sí ní pᵇnaoᵇ ū, āma yápi líᵇ zína ví ní guuo. Aaí Lua náaike gia, āma tó wà ní yᵇ, aaí pᵇᵇᵇzākeε. ¹⁴ Le guu pᵇᵇ de gbᵇé pò aa Lua yāmaᵇ ū, ᵇ yākāakea ní àizeε yáᵇ ní dúnia pᵇnakeao i kùaaamá, aali fᵇ ne'í à màᵇ. ¹⁵ Tᵇole maa pᵇᵇ de gbᵇé pò aa Lua yāmaᵇ ní nᵇsepuaᵇ ᵇ aa kùā ní nᵇsemaaᵇ ū. Aaí menafᵇ e aa ge káfiakεᵇ.

¹⁶ Wili filia na wà ta kúlewàᵇ ge wà dile lii zíεᵇ. Wí di bābanawae, ké gbᵇé pò lé gᵇᵇ gupua e yáí. ¹⁷ Pᵇe ku ulea ké à gí bᵇi gupuaᵇ. Asiiyāe ku ké wà gí mai wà o balu guuo. ¹⁸ Bee yáí à yāma ní laaio. Gbᵇé pò pᵇ ví ᵇ Lua a káfiᵇ. Gbᵇé pò pᵇe ví sᵇᵇ, pò pᵇ àle e á ví Lua a siwàε.

Yesu daεᵇ

(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

¹⁹ Yesu da ní aa dāunaᵇ mᵇ aa kíi, ᵇ aai e sᵇààzio dasi yáí. ²⁰ ᵇ wa ò Yesuε: N da ní n dāunaᵇ ku bāasi, aa ye n kᵇ'eai. ²¹ ᵇ a òné: Gbᵇé pò aaí Lua yāma aa zíkewàᵇ mé ma da ní ma dāunaᵇ ū.

Yesu zàa'iana zεa

(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

²² Ziewa Yesu gᵇᵇ gó'ilena guu ní a ìwaᵇ, ᵇ a òné: Wà bua ísida baale. ᵇ aa dàzeu. ²³ Gᵇᵇ pᵇ aale gé, Yesu gᵇᵇ ní io. ᵇ zàa'iana fεle ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu. ²⁴ ᵇ aa sᵇààzi aa aà vù aa mè: Mae! Mae! Wále kaale! ᵇ à fεle gí íanaε ní í pᵇ lé ní gó zāampapao, ᵇ à zè, gu kè kílíkili. ²⁵ ᵇ a òné: A ma náai víoa? ᵇ yápi òmá, vía ní kú, ᵇ aa òkᵇε: Dén gbᵇépi ūi mᵇᵇ? Baa íana ní ío, í yādilené, aaí aa yāmaε.

Táa dia sàwaᵇne

(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

²⁶ ᵇ aa ká Gadala bùsu ísida baale, Galile bùsu gukpe oi. ²⁷ Ké Yesu bùa sísiá, à kpāaū ní wélepi gbᵇé pᵇ táaᵇ vío. A gᵇᵇplakᵇ ní pᵇnaaazio, mé ìliᵇ ku beo, sema miagbe'εᵇ guu. ²⁸⁻²⁹ Wí aa yeye ní mᵇdaonaᵇ, wí aa daliu aa zùukea yáí, kási í mᵇdaonapiᵇ kékεε, táapi i aa zu sᵇu. Ké à Yesu è, ᵇ à wiilè à kúle aa ae, ᵇ à pùna à mè: Lua Musude Né Yesu, bᵇme wá daaai? N yá na! Nsu íadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowá yáíε. ³⁰ ᵇ Yesu aa là à

* 8:10 Isa 6.9

mè: N tón kpelewai? Ɔ à mè: Ma tón Dasi. Asa táao kuwà dasie. ³¹ Ɔ táapio wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáo guuo.

³² Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpèese, aale poble s̄isipɔleu. Ɔ táapio wabikè Yesuwa aà ní gba zé wà diné. Ɔ Yesu ní gbá zé. ³³ Ɔ táao gò gbépiwa aa dī sàwaɔne. Ɔ sàwapiɔ wī ní bao aa sī s̄onau, aa kà isiu aa kpàle. ³⁴ Ké an dānaɔ è maa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualouɔ. ³⁵ Ɔ wà b̀le yá pò kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé pò táao gòwàpi è z̄leá Yesu gbázi. A pòkasa naaazi, à gò a laaiwa. Ɔ via ní kú. ³⁶ Ké gbé pò yápi kè ní wáaɔ òné lá wà táadepi gbàgbā, ³⁷ Ɔ Gadala bùsu gbépii awakpà Yesue aà gońla, asa via ní kú maamae. Ɔ à gè gó guu, a ye tá. ³⁸ Gbé pò à táao gòè awakpàè à e ào kuaàno. Yesu giè à mè: ³⁹ E a ta n be, ní yá pò Lua kène dau n̄ siuné pii. Ɔ à tà à yá pò Yesu kèe kpàwakè wélepi guu pii.

Zailu né vua ní n̄ɔe pò ɔkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

⁴⁰ Ké Yesu èa sù, Ɔ bíla gbàakpàaazi, asa gbépii lé aà dāe. ⁴¹ Ɔ ḡɔe pò de lousisikpe d̄oana ũ, wī me Zailu, mò wùle a gb̄eɔu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be, ⁴² ké aà né m̄endona lé ga yáí. N̄en̄ɔepi kà wè kuepla. Ké àle gé, Ɔ bíla lé aà ḡesoomble.

⁴³ N̄ɔee ku we, au lé b̄olewà à kà wè kuepla. Pò pò n̄ɔepi ví pii a dè esedeo kíi, āma gb̄ee i f̄ɔ aà gbàgbāo. ⁴⁴ Ké à s̄ò Yesuzi aà kpe, Ɔ à ɔkà aà ula léwa. Weḡɔ aà aub̄olea zè. ⁴⁵ Ɔ Yesu mè: Dème ɔk̄aai? Ɔ gbépii mè á a yá d̄ɔo. Ɔ Piee mè: Mae, bíla liaanzi, aale naema. ⁴⁶ Ɔ Yesu mè: Gb̄ee ɔk̄aa, asa má d̄ɔ ké gbāa b̄omaḡue. ⁴⁷ Ké n̄ɔepi è wà a yá d̄ɔ, Ɔ à mò ní lualuaao, à wùle a gb̄eɔu aà gbázi, Ɔ à yá pò tò a ɔk̄awà ò gbépii wáa ní lá pò à aafia è ḡɔo. ⁴⁸ Yesu òè: N̄ɔe, ma náai pò ní kè mé n̄ gbàgbā. Ta be aafia.

⁴⁹ Ké Yesu lé o maa, gb̄ee b̄ò lousisikpe d̄oanapi be, à mò a òè: N népi k̄esai. Nsu tákpa metuluzi p̄ao. ⁵⁰ Yesu yápi mà, Ɔ a ò Zailue: Nsu to n s̄ò vío. Ma náaike lé, a gbàgbā. ⁵¹ Ké à kà aà be, i wei gb̄ee ḡeano, sema Piee ní Zāao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao. ⁵² Gbé pò kú weo lé ɔoɔ pii, aale nízia gb̄ēgb̄ē. Ɔ Yesu mè: Asu ɔoɔo. I gao, àle i'oe. ⁵³ Ɔ aa aà kè p̄oɔo, asa aa d̄ò à ḡae. ⁵⁴ Yesu aà kù a ɔwa, Ɔ à p̄una à mè: N̄en̄ɔena, fele! ⁵⁵ Ɔ aà w̄eni sù, à f̄ele ḡɔo. Yesu mè wà p̄oblea kpawà. ⁵⁶ Yápi dī népi de ní aà daowa, Ɔ Yesu òné aasu yápi o gb̄ee mao.

9

Yesu a iwa gb̄eɔn kueplaɔ z̄ia
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

¹ Yesu a iwa gb̄eɔn kueplaɔ k̄aaaazi, Ɔ à ní gbá zé aao iko ví t̄aa b̄ui píiwa, aa gȳaeɔ gbàgbā. ² Ɔ à ní z̄i kpala pò b̄ò Lua kíi yá waasokei, aao gȳaeɔ gba aafia. ³ A òné: Asu p̄oe se ḡeɔo, gopana ge babalab̄o ge k̄us̄ua ge ɔa ge ula plaade. ⁴ Ua pò a pilau ào ku we e à ḡe ḡeò z̄ea. ⁵ Wéle pò wi gb̄aakpauázio à b̄ou, í k̄oɔlemá an toa ní Luao seela ũ. ⁶ Ɔ aa d̄azeu aa b̄ebe wéle ní wéleɔ, aa baonakp̄ané, aa gȳaeɔ gbàgbā gupiiu.

⁷ Ké kí Elodi yá beeo mà pii, Ɔ à bílikè, asa gb̄eɔ mè Zāa Da'ilena mé b̄ò gau, ⁸ gb̄eɔ mè Elia mé b̄ò m̄ómá, gb̄eɔ mè l̄o ānabi yāao do mé v̄u. ⁹ Elodi

mè: Ma Zāa mi z̄. Dén gbé p̄ ma aà bao màe bee ũi m̄o? Ǿ àle wēle wesiāāle.

Yesu blekpaā bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zāa 6.1-15)

¹⁰ Ké zinapio s̄, ̄ aa yá p̄ aa k̄o dau a síu Yesue. Ǿ à ní sé n̄t̄e à ḡér̄no w̄le p̄ w̄i me Besaida. ¹¹ B̄ila d̄, ̄ aa p̄leaāzi. A gb̄aakp̄anzi à kpala p̄ b̄o Lua k̄i yā'ōné, ̄ à gbé p̄ aa ye aafiaio gb̄agb̄a.

¹² Iat̄e busaa iwa gb̄eōn kueplao s̄oāzi aa òè: Gb̄éō gbae aa ta pilak̄i ní p̄bleao wēlei z̄ōewiao ní bualoū p̄ kú k̄iō guu, asa s̄gb̄a wá kúu la. ¹³ A òné: Ap̄io à p̄blea kpámá. Aa mè: P̄e m̄en s̄o ní kp̄o m̄en plao ̄ wá v̄i. Sema wá gé ble l̄ui bílae báasio. ¹⁴ Ḡōe p̄ kú weo kà lán gb̄eōn òaas̄o lae s̄o taawa (5.000). Ǿ a ò a iwaone: A to aa z̄le ḡaḡa gb̄eōn blakwikwi. ¹⁵ Ǿ aa k̄e màa aa ní z̄l̄ez̄le pii. ¹⁶ Ǿ à p̄e m̄en s̄o ní kp̄o m̄en plapio s̄, à wes̄e musu à báaad̄au. Ǿ a è'ε kp̄a à iwaowa, aa biile bílae. ¹⁷ Amp̄ii aa p̄obl̄e k̄, ̄ wá a miōna p̄o f̄ēō s̄le gb̄i kuepla.

P̄ie Yesu M̄esiike oa

(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

¹⁸ Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà iwaō m̄o aà l̄e, ̄ à ní lá à mè: Dé dasile o má de a ũi? ¹⁹ Aa w̄ewà aa mè: Zāa Da'ilēnae. Gb̄eō i me Eliāe. Gb̄eō i me ānabi yāo do mé v̄u.* ²⁰ Ǿ à ní lá à mè: Ap̄io s̄, dé ále o má de a ũi? P̄ie w̄ewà à mè: Lua gbé p̄ w̄i me M̄esiie. ²¹ Ǿ à ḡin̄e aa yápi o gb̄eē. ²² Ǿ à mè: Sema Gb̄ēnaz̄in Né taasike maamaa. Gb̄ēz̄ōō ní sa'onkiaō ní M̄ozi ikoyādanedeō giaāzi, aai aà de, a ḡoō āaōde z̄i i vu.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

²³ Ǿ a ò gb̄ēpiiē: Tó gbé ye ke ma iwa ũ, aà gi az̄la w̄ēnizi, io a lip̄aak̄ōa se lá gu lé d̄, i temazi. ²⁴ Gb̄é p̄ ye àō a w̄ēni k̄ūa, w̄ēnipi a v̄ūaaw̄ae. Gb̄é p̄ ḡi a w̄ēnii ma yá s̄, ade mé aō w̄ēni v̄i. ²⁵ Tó gb̄é ḡō d̄unia búu v̄i, mé a kp̄a az̄lai à k̄ua ziawa, b̄o ài a èi? ²⁶ Tó gb̄é z̄eamano wid̄e ge ma yá, Gb̄ēnaz̄in Né a z̄eaāno wid̄e s̄, ḡoō p̄ a m̄o a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikao gawio. ²⁷ Siāna m̄ale oé, gb̄é p̄ aa ku laeō ga k̄ia p̄ Lua kp̄a esaio.

²⁸ Yá bee oa gb̄ea, a ḡoō la taawa ̄ à P̄ie ní Zāao ní Zaakio s̄e d̄ēd̄er̄no gb̄ēs̄is̄i musu wabikei. ²⁹ Ké àle wabike, aà oa l̄ile, aà ulaō lé teke p̄untaitai. ³⁰ Kándo gb̄eōn plao ku we, M̄ozi ní Eliāoē, aale yā'oaano. ³¹ Aa b̄o m̄owà gawi guu, aale ānua p̄ a to Yelusaleū yā'o. ³² P̄ie ní a gb̄éō ḡē ní io. Ké aa v̄u, aa Yesu gawi è ní gb̄eōn pla p̄ z̄e aà saeō. ³³ Ké gb̄eōn plapio lé k̄éōwa ní Yesuo, P̄ie òè: Mae, a maa w̄o ku lae. Wà l̄ákp̄e do m̄en āaō, n p̄ do, M̄ozi p̄ do, Eliā p̄ do. A d̄s̄ lá ále oo. ³⁴ Ké àle o màa, luab̄epuana k̄ūaamá. Ké aa ḡō ka a guu, v̄ia ní kú. ³⁵ Ǿ loe b̄o luab̄epuanapi guu à mè: Gb̄ēē beeá ma Néē. Ma aà d̄ile, à aà yāma.† ³⁶ Loopi maa gb̄ea aa è Yesu mé ḡō we ado. Iwapio ní lé f̄s̄, aai yá p̄ aa è o gb̄eē ḡoō beeo.

Yesu neḡōe táade gb̄agb̄ā

(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

³⁷ Ké gu d̄o, aa p̄ila s̄is̄ipi musu, ̄ b̄ila m̄o dai Yesule. ³⁸ B̄ila guu ḡōe p̄na à mè: M̄etulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né p̄o má v̄in we. ³⁹ Tāa

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Sot̄ 2.7, Luk 3.22

í felewà, ò ì wiile kándo. I aà ziazia e aà lé'i fùlabole, í ìadawà, ìli gowà kpaaò. ⁴⁰ Ma wabikè n ìwaowa aa táapi go, ò aa fua. ⁴¹ Yesu m̀: Gbàgbè kolea luanaaikensaiò! M̀ kúánò e b̀e ni? M̀ menakeánò e b̀e ni? M̀ ní n ǹpio la. ⁴² E ǹpi àò gé s̀iaaazi, ò táapi aà nè à aà ziazia. ò Yesu gí táapie à ǹpi gbàgbà, ò aà kpà aà maewa. ⁴³ Lua iko z̀ò yápi gb̀pii kù gbàa.

Gb̀é lé eia Yesu yàkewa p̀ii, ò a ò a ìwaone: ⁴⁴ Aò yáe bee k̀a á ǹse guu. Wa Gb̀nazin Nè na gb̀éne ǹ z̀i tia. ⁴⁵ Aai yápi d̀ò, a mi uleané, ò aai mao, mé aa yápi laawà víakè.

Tea Yesuzi
(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

⁴⁶ ò aa f̀le ní lekpaao deakòa yá musu. ⁴⁷ Yesu láasoo p̀ kú ní ǹse guu d̀, ò à né se z̀ a sae. ⁴⁸ A ònè: Gb̀é p̀ née bee taa díle ma ìwake yáí, ade ma díle. Gb̀é p̀ ma díle s̀, ade gb̀é p̀ ma z̀ díle. A gb̀é p̀ de gb̀é kpe e ù á guu mé z̀ò.

⁴⁹ ò Zaa yàsè à m̀: Mae, wa gb̀e è àle táago ní n t̀ò, ò wá ye giè, ké ìliò t̀wázio yáí. ⁵⁰ ò Yesu òè: Asu gièò, asa gb̀é p̀ í beleséánòá bàakp̀e.

⁵¹ Ké Yesu f̀le taa luabe goò kà kái, à mipè Yelusaleüwa. ⁵² ò à gb̀é gb̀e aa d̀aae. Aa gè gè Samali búsu z̀ewiaie guu s̀ukeiè. ⁵³ ò wélepideò í aà díleò, ké à mipè Yelusaleüwa yáí. ⁵⁴ Ké aà ìwae Zaaki ní Zaaò è màa, aa m̀: Dii, ní ye wà o té b̀ luabe à m̀ kúma yà? ⁵⁵ ò Yesu líli à gíné. ⁵⁶ ò aale gé wéle p̀leu.

⁵⁷ Ké aa be zéu, gb̀e m̀ ò Yesue: Gu p̀ níle géu p̀ii, m̀o tenzi. ⁵⁸ Yesu òè: Gb̀gbonaò ní tòò ví, b̀aò ní sakpe ví. Gb̀nazin Nè s̀ a ìampakii vío. ⁵⁹ Yesu ò gb̀p̀ale: M̀ temazi. ò gb̀pi m̀: Dii, to e ma de'ia kpagui gí. ⁶⁰ Yesu òè: Tò geò ní geò ví. Mpi s̀ ge kpala p̀ b̀ Lua k̀i yá waasoke. ⁶¹ Gb̀p̀ale ò b̀: M̀o tenzi Dii, àma to mà gé lezai ma b̀edewa gí. ⁶² Yesu òè: Gb̀é p̀ soona na a z̀i mé àle a kpe gwa, ade í k̀si ní kpala p̀ b̀ Lua k̀ioo.

10

Gb̀n baakwi ní plao zia
(Mat 11.20-27, 13.16-17)

¹ Bee gb̀a Dii gb̀n baakwi ní plao p̀leò díle, ò à ní z̀i gb̀n plapla aao d̀aae wéleò guu ní gu p̀ á ye géuò p̀ii. ² A ònè: P̀k̀k̀e z̀ò, a k̀kenao bílao. A wabike Budewa aà z̀kenao gbae p̀k̀k̀e. ³ A dazeu. Málé á z̀i s̀aò ù àwalewanaò guueaò! ⁴ Asu m̀kpe seo ge babalabòò ge kyaleò. Asu ze zéu à f̀kpa gb̀ewao. ⁵ Ua p̀ a géu p̀ii, à o gía Lua uapi gba aafia. ⁶ Tò aafiade ku we, á f̀ aafiade a gòè. Tò a ku we s̀ò, a ea suwáe. ⁷ Aò ku uapiu, à p̀ p̀ wa kpawá ble ge p̀mia, asa z̀kena kà à a aseae. Asu àò s̀k̀k̀k̀akpao. ⁸ Wéle p̀ a géu mé wà á díle, à p̀ p̀ wà m̀oé ble. ⁹ A wélepi gyaeò gb̀gbà, í o gb̀éne kpala p̀ b̀ Lua k̀i káinò kái. ¹⁰ Tò a gè wéleu mé wí á díleò s̀, à b̀le gáae, í m̀: ¹¹ Baa á wéle luutè p̀ kpà wá gb̀awa, wá k̀owáe.* Aò d̀ sásá ké kpala p̀ b̀ Lua k̀i kà kái. ¹² Málé oé, yákpalekegòz̀i ía p̀ Lua a da Sòb̀udeòwa a ka wélepideò p̀wao.†

¹³ Waiyoo Kòlazenideò! Waiyoo Besaidadeò! Dabudabu p̀ má kè á wéleò guu, tò má kè Tii ní Sidò yaa, d̀ wélepideò zwànkasaò kàkànila, aa z̀le

‡ 9:54 2Kia 1.9-16 § 9:61 1Kia 19.20 * 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28

tufua à gègè nòselilea seela ù. ¹⁴ Yákpalekegɔɔzi á ñadama aɔ de Tiideɔ n Sidòdeɔ pɔa.† ¹⁵ Kapenaudeɔ sɔ, á gbã zɔ luawa yà? Wa ɔzɔázie e bedau. §

¹⁶ ɔ Yesu ò a ñwapione: Gbé pɔ á yàmà, ade ma yàmàe. Gbé pɔ gíazi, ade gímazie. Gbé pɔ gímazi sɔ, ade gí gbé pɔ ma zizie.*

¹⁷ Gbɛɔn bàákwí n plaopio gè, ɔ aa èa sù n pɔnao aa mè: Dii, baa táaɔ misiilewɛe n tó yáí. ¹⁸ Yesu òné: Mále gugwa, ma Setáu è à bàe luabe lán loupileawa. ¹⁹ Ma iko kpàwá à táa'o mlɛɔ n sóio n á ibee gbãa píowae, pɔe a fɔ à á ke'iao.† ²⁰ N beeo ásu pɔnake n mi pɔ táaɔ i siileéoo. A pɔnake á tɔ pɔ kú taalau luabe yáí.

²¹ Zibeezi Lua Nisina Yesu pɔ kèna maamaa à mè: Baa, zíle n musuo Dii, lá n yá beeo ùle yádɔnaone n ɔnɔnao, mé n bɔɔ ladɔnsaone, ma n sáukè. Ao, Baa, bee kàngu màa. ²² Ma Mae pɔpii nàmee ma ɔzie. Gbɛe Lua Né dɔo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbɛe Mae Lua dɔo, mé i ke aà Né n gbé pɔ Népi yei aà ɔbnéɔ bàasio.

²³ ɔ Yesu aedò a ñwaɔwa a òné nítɛe: Báaadeɔn á ù yá pɔ ále e n wéoo yáí. ²⁴ Mále oé, ánabiɔ n kiao ku yáa dasi, aa ye yá pɔ ále eɔ e, aai eo. Aa ye yá pɔ ále maɔ ma, aai maoo.

Samali gbɛmaa

²⁵ Ikoyádɔnae mé fɛle lé líkpale Yesuwa à mè: Metulu, kpelewa má ke mà àizána ei? ²⁶ Yesu òè: Kpelewa a ku Mɔzi ikoyá guui? Ni a kyoke n ma kpelewa ni? ²⁷ Gbépi wèwà à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi n nòsemendoo teasisai n gbãa pua léu, n sɔ io kuwá,‡ nío ye n gbédeezi lán nzia wèniwa. § ²⁸ Yesu òè: N wè maae. Nyɔ ke màa, nýɔɔ ku.* ²⁹ ɔ gbépi ye yánakpa azlawa, ɔ à Yesu là à mè: Déme ma gbédee úi?

³⁰ ɔ Yesu òè: Gbɛe mé bò Yelusaleú ále gé Yeliko, ɔ kpáiweliweo kpáaúaanɔ. Aa aà pɔɔ síwà, aa aà gbè dúuduu e à kà gaa. ɔ aa aà tò we, aa gèzeá. ³¹ A mɔ lè sa'onae zé doupi sè. Ké à aà è, ɔ à dɔaazi. ³² Màae lo ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ à dɔaazi. ³³ Samali bùsu gbɛe be zépiu. Ké à mò aà è, ɔ à kèè wènaú. ³⁴ A sɔaazi, à ese mà aà gu pɔ kè'iaɔwa n nísio n véeo, à pɔ yèyewà. ɔ à aà se dí a zàa'ina kpe, à gèaànɔ nibɔɔ pilakii. ɔ à aà gwà we. ³⁵ Ké gu dɔ, ɔ à ánuus ɔwatɛ bɔ mèn pla a kpà pilakiiidewa à mè: N aà gwamee. Tó n ea n ɔablè de beea aà yá musu, má a fiabone, tó ma su.

³⁶ Tɔɔ, gbɛɔn aaɔpio guu, an déme gbèkekè gbé pɔ kpáio kpáaúaanɔpiei? ³⁷ A wèwà à mè: Gbé pɔ wènadòèe. ɔ Yesu òè: Ge n ke màa sɔ.

Yesu kua Maata n Maliamao be

³⁸ Gɔɔ pɔ aa be zéu, aa kà wéleu, ɔ nɔe pɔ wí me Maata Yesu dile. ³⁹ A dáuna ví, wí me Maliama, à zòle Dii gbázi, ále aà yáma. ⁴⁰ Kina zi dà Maatala, ɔ à mò Yesu kii à mè: Dii, ké ma dáuna ma to zípie mado, i kene yáe úo lé? Oè aà dɔmale. ⁴¹ ɔ Dii wèwà à mè: Maata, Maata, nle yáe kàake, nle ñada nzlawa n yáɔ dasi. ⁴² A mendo mé zeví. Maliama baa maa sè mé wa siwào.

‡ **10:14** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4 § **10:15** Isa 14.13-15 * **10:16** Luk 9.48 † **10:19** Sou 91.13

‡ **10:27** Iko 6.5 § **10:27** Lev 19.18 * **10:28** Lev 18.5

11

*Wabikea**(Mat 6.9-15, 7.7-11)*

¹ Ziewa Yesu lé wabike guei. Ké a làa, aà iwae òè: Dii, wabikea dawēe lá Zāa dà a iwawewa. ² Ǿ a òné: Tó ále wabike, àli me:

Baa, to wà dō ké n kua adoa.

To kpala pò bō n kīi bō gupua.

³ Wá gba ú pò wáò ble lá gu lé dō.

⁴ Wá duuna kéwá,

asa wi gbé pò tàaekèwēe kē píie.

Nsu to wà fu yōawao.

⁵ Ǿ a òné: Gbēe mé gbēna vī, ǿ a gè aà kīi wēedo a òè: Ma mō n kīie, pēe sēamee mēn aaō. ⁶ Nibōe pīlaa tiaē, má pōe vī mà kpawào. ⁷ Ǿ aà gbēnapi wèwà za kpea à mè: Nsu ìadaao, ma zetà kò. Ma ta kpéu ní ma néo, má fō fele mà kpamao. ⁸ Mále oé, baa tó i fele kpawà gbēnake yáio, a fele pò pò a yei kpawà ké a zeazi yáí. ⁹ Mapi sō mále oé, à wabike, Lua i kpáwá. A wēele, í e. A gbale, Lua i wēé. ¹⁰ Asa gbé pò wabikè, wī aà gbae, gbé pò pò wēele í e, mé gbé pò gbalè, wa wēè. ¹¹ A gbé pò á néo vī, tó á né kpō wabikèwá, á déme a pīligona kpawàí? ¹² Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawàí? ¹³ Baa ní á vāikeo, lá á pōmaa kpaa á néowa dō, á Mae pò kú musu a a Nisīna kpa gbé pò a wabikèwawao lé?

*Táagoa**(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)*

¹⁴ Yesu lé táa swádo go gbéwa. Ké à táapi gò, swádopi ná yā'oawa, ǿ yápi bō bíla sae. ¹⁵ Ǿ an gbēeò mè: I táagoné ní táaó kí Beezebu tóoe. ¹⁶ Ǿ gbēpáleò lé líkpalewà, aa gbēawa aà seelae kené ní Lua gbāao. ¹⁷ Lá Yesu ní láasoo dō, ǿ a òné: Kpala pò a gbéò íbelesè ní kōo a midē. Ua pò a gbéò íbelesè ní kōo a gō bezi ūe. ¹⁸ Tó Setāu íbelesè ní a gbéò, kpelewa aà kpala aò zeai? Má ò màa ké i me mi táagoné ní Beezebu tóo yáie. ¹⁹ Tó Beezebu tó mi táagòd, á gbéò í go ní dé tóo ní? Beewa ázia gbéò yá'íikpawá. ²⁰ Lá ma táagoamaá Lua ǿgbēe, àò dō ké kía pò Lua kpà kpalau á kīi lèn we. ²¹ Tó gōsa gbāa gōkeboò kūa, àle a ua dōaò, aà àizēeò Ìo aafiae. ²² Ama tó gbé pò a gbāa deaàla mō gè à aà gbè, a aà gōkeboò pò a a náai vīò séle, i aà àizēeò biilené. ²³ Gbé pò de ma gbé ūo, ma íbeee. Gbé pò lí pò káaamanōo, àle fáaae.

²⁴ Tó wà táa gò gbéé, Ìo liaaliaa gugiiu àò gbé wēele à dièe. Tó i eo, Ì me: Má ea ta ma s'ziwae. ²⁵ Tó à tà we, í e a be ado, à zu'ò, à ázia kèke wásawasa, ²⁶ ǿ í ea ge táa pò an vāi dealaò séle suínō mēn soplā, aai diè. Beewa gbépi gwea gbezā vāi í de a káaua.

²⁷ Ké Yesu lé o màa, wà nōee mà, à pūna zā guu à mè: Báaaden nōe pò n i à y'ó kpàma ū. ²⁸ Ǿ Yesu mè: Báaadeon gbé pò aa Lua yāmà aa kūaò ū de beea.

*Seela gbēaa Yesuwa**(Mat 6.22-23, 12.38-42)*

²⁹ Gbéò nònōaa, ǿ Yesu mè: Gbāgbēò vāi. Aai seela gbēaa, āma má seelae kenéò, sema Yonasi pò. ³⁰ Lá Yonasi de seela ū Ninivadeonē,* màa

* 11:30 Yon 3.4

Gbēnazin Né aɔ de seela ũ gbāgbēɔne. ³¹ Yákpalekegɔɔzi geɔmidɔkii oi nɔe kía a fele yāda gbāgbēɔlae, asa à bɔ za tɔɔle léwa à mɔ Salomɔɔ ɔnɔyā maie,† mé gbé pɔ a zɔɔ de Salomɔɔa ku la. ³² Yákpalekegɔɔzi Ninivadeɔ fele yāda gbāgbēɔlae, asa ké Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nɔselilée,‡ mé gbé pɔ a zɔɔ de Yonasia ku la.

³³ Wili filia na wà dile gusɔɔnauo ge wà pēna kúlèwàò. Wi di bábanawae, ké gbé pɔ aale gēɔ gupua e.§ ³⁴ N wé mé n me filia ũ. Tó n wé kú gudoŭ, n mē pii aɔ gupua vīe. Tó n wé kú plapla sɔ, n mē pii aɔ gusia vīe. ³⁵ Ayāmeto laaika ké gupua pɔ rīle e ní vī su aɔ de gusia ũo. ³⁶ Tó n mē pii gupua vī mé a kee ku gusiauo, aɔ gupu wásawasa lándɔ filia í dɔmawae.

Zɔɔɔa Mɔzi ikoyādanedeɔ ní Falisiɔwa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

³⁷ Ké Yesu yā'ò a làa, § Falisie wabikèwà aà mɔ pɔbleanɔ, § à gè zɔ̀le. ³⁸ Ké Falisipi è i ɔpipi lá aañ kéwa à gbása lé pɔbleo, à bɔ aà sae. ³⁹ ɔ Dii òè: A Falisiɔ i gbābɔ bisaɔ kpɛe ní taɔ, kási bīi ní yāvāikeao mé á nɔse pà. ⁴⁰ Sɔ̀ù! Lua pɔ a kpɛ kè i a guu keo lé? ⁴¹ A pɔ pɔ kú á taɔ guu dā wēnadeɔne, á tapio i gɔ́é gbálesai.

⁴² Waiyoo á Falisiɔ! I toeɔ dosina ní kpɛaanao ní dopɔɔ pii kwide kpa Luawa,* § i pākpa yágɔ́gɔ́a a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeɔ mé de à kūa pākpa a kiniozi sai. ⁴³ Waiyoo á Falisiɔ! Iɔ ye zɔ́lea gumaao lousisikpɛu, iɔ ye wàò fɔkpakpawá gāae. ⁴⁴ Waiyoo ápiɔ! A de lán mia kpɛena pɔ wíò taa'owà dɔsaiwae.

⁴⁵ ɔ ikoyādɔnae òè: Metulu, tó ní ò màa, rīle wá sɔ́sɔ sɔe. ⁴⁶ Yesu mē: Waiyoo á ikoyādɔnao sɔ! I gbéɔ da asosea zí'ũu, mé ili ɔdamá ní a seaoo, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ! ⁴⁷ I pɔ bo ānabi pɔ á deziɔ ní dedeɔ miaɔwa dɔngu yái. ⁴⁸ Bee lé ɔɔ gbéɔne ké a ze ní á deziɔ yākeaoe. Aa ānabiɔ dède, § ále pɔ bo ní miaɔwa. ⁴⁹ Ayāmeto Lua ɔnɔ guu à mē á ānabiɔ ní zinaɔ gbaewá, í ní gbēeɔ dede, í lada ní gbēeɔwa. ⁵⁰ Lua a ānabi pɔ wà ní dede za dúnia daalegɔɔ e gbāɔ au tɔsi gbāgbēɔpiɔwa. ⁵¹ Ao, mále oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali pɔ wa dè sa'okii ní Lua kpéo zānguowa,‡ Lua a ní au tɔsi gbāgbēɔwae. ⁵² Waiyoo á ikoyādɔnao! A dɔa zé kili wò. I gēuo, mé a gi gbé pɔ aa ye gēuɔne. ⁵³ Ké Yesu bɔ we, Mɔzi ikoyādanedeɔ ní Falisiɔ aà lè pásipási, aale yá dasi lalawá, ⁵⁴ aale aà kpakpa ké aa e wà aà kū yá pɔ ále o guue.

12

Zɛa ní Yesuo gbéɔ ae
(Mat 10.19-33)

¹ Gɔɔ bee bila nɔnɔaaaazi, wa ní lé dɔo, e aale kèsepelepelekɔwa, § à yā'ò a iwaɔne gía à mē: A laaika Falisiɔ mɔafilii, í liríla lán pēese'esewae. ² Yá pɔ ulea a bɔ gupuaui pii. Asiiyae ku ké wa gí dɔio.* ³ Beewa yá pɔ á ò gusiauo, wa ma gupuaui, mé asiiyā pɔ á ò kɔ swáú láasiu, wa a kpáwake gāae.

⁴ Ma gbēnaɔ, mále oé, gbé pɔ a á de mé a gbɛa a fɔ yāe kéé lɔo, ásu víakeèo. ⁵ Má gbé pɔ de à víakeèe oé. A víake Lua pɔ gbé zua té guu aà ga gbɛa iko víe. Ao, mále oé, à víake aapie. ⁶ Wili gòlegolena mèn sɔo yía daa plao lé? Kási

† 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30 † 11:51 Daa 4.8 ‡ 11:51 2Lad 24.10-21 * 12:2 Luk 8.17

baa a m̀endo yá lí sá Luagu. ⁷ Baa á mikāo, a a lé d̄s. Asu v̄iak̄eo, á de g̀olegolen dasiɔla.

⁸ Mále oé, gbé p̄ z̄eman̄o gbé̄o ae, Gbēnaz̄in Né a z̄eaàn̄o Lua malaikāo ae. ⁹ Gbé p̄ lelekp̄amazi gbé̄o ae s̄s, má lelekp̄aāzi Lua malaikāo ae. ¹⁰ Tó gbé Gbēnaz̄in Né b̄èèbò, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nis̄ina t̄b̄èèsi, a k̄ēa v̄io. ¹¹ Tó w̄ale géán̄o yákp̄aleu lousisik̄peu ge k̄iāo n̄ gb̄aadēo ae, ásu bilike b̄ok̄i yáwao ge yá p̄ á o, ¹² asa Lua Nis̄ina mé a yá p̄ de á o daé z̄ibeez̄i.

Aiz̄ee
(Mat 6.19-34)

¹³ Z̄a guu gb̄ee ò Yesue: Metulu, o ma v̄iie aà ma asea kp̄aa wá túbi guu. ¹⁴ Ǿ a w̄ewà à mè: Ma gbé, déme ma dile á yákp̄alekena ùi ge á yáḡōḡōna? ¹⁵ Ǿ a ò bílae: Aò ázia k̄ūa d̄s. A laaika p̄p̄ii blikeai, asa àiz̄eeá gbēnaz̄ina w̄ēni no, baa tó a z̄ōo.

¹⁶ Ǿ a yāl̄eeūné à mè: Ǿdee mé kú, aà bua blek̄èè maamaa, ¹⁷ Ǿ à láasookè à mè: Má ke kp̄elewa ni? Má blewekak̄i v̄io. ¹⁸ Ǿ à mè: Lá má ken ke: Má a blewekak̄i b̄o ḡbooe, mí a z̄ōo bobo, mí a p̄w̄ena káu p̄i n̄ ma àiz̄eeo, ¹⁹ mí o maz̄iae: Ma gbé, n̄ k̄ūs̄ua v̄i z̄ōo, a kann̄o w̄ē ūma? Káma bo, p̄oble, imi, p̄onake. ²⁰ Ǿ Lua òè: S̄oū, gw̄áas̄inae bee má n w̄ēni gb̄eama. S̄ou p̄ n̄ k̄e a ḡō dé p̄ ūe? ²¹ M̄aa aò de n̄ gbé p̄ lé àiz̄ee k̄āaa az̄iae mé a de òde ū Luaeoo.

²² Ǿ a ò a iwaone: Aȳameto mále oé, ásuli á w̄ēni k̄āake p̄blea yá musuo, ásuli á me k̄āake p̄kasa yá musuo. ²³ W̄ēni de p̄bleala, me de p̄kasala. ²⁴ A gbagbaāo gwa. Aali p̄t̄ōo, aali p̄k̄ekeo, aa d̄s ge gb̄a z̄òlo v̄io, mé Lua ì n̄ gwa. A de b̄aɔla z̄ōo lé? ²⁵ A guu déme a f̄ō à a w̄ēni gb̄aa k̄áfi, baa ḡo do, a yákaakea guui? ²⁶ Lá á yá ȳonapi f̄ō, b̄oȳai ále yá k̄inīo k̄āakei? ²⁷ A lá vudēo gwa s̄ēu lá aa de. Aali z̄ikeo, aali bua t̄ao. Mále oé baa Salom̄o n̄ a ɔdekeo,† i ula e dà a maa k̄a an keewao. ²⁸ Luanaaif̄ēn̄endēo! S̄ēa lá p̄ kú gb̄a mé a t̄ékū zia, lá Lua ì p̄ nai màa, wa á p̄ o be? ²⁹ Asu to p̄ p̄ á ble ge p̄ p̄ á mi yá d̄aaé. Asu bilikeo. ³⁰ P̄p̄īo p̄i yá ì d̄aa d̄unia gb̄ēone, āma á Mae d̄s ké á ye p̄p̄īi. ³¹ A to kp̄ala p̄ b̄o aà k̄i yá d̄aaé, i p̄p̄īo kaaé. ³² Ma kp̄asa néna gb̄é̄o, ásu v̄iak̄eo, asa à k̄a á Maegu ké à á kp̄a kp̄alapiu. ³³ A p̄ p̄ á v̄io yía, i w̄ēnadēo gba a ōa. A m̄okpe p̄ lí zik̄ūo z̄s, luabe àiz̄ee p̄ lí láao k̄ak̄i ū. Kp̄ai a s̄si weo, k̄o a p̄ ōokpa weo. ³⁴ Gu p̄ á àiz̄ee kúu, wek̄i Ǿ á laai ìo kuu.

Ziken ndaide laaide
(Mat 24.45-51)

³⁵ Aò ku s̄ou guu, à tó á filia ào naa, ³⁶ ìo de lán gbé p̄ aale n̄ dii sua n̄ n̄osep̄onakeao d̄āowa, ké ḡo p̄ à k̄a mé à gbalè, aa e zew̄èè ḡōo. ³⁷ Báaadēon z̄ikena p̄ an dii a n̄ lé b̄ee a suḡōp̄īo ū. S̄iana mále oé, diipi a a p̄ōo keke ye, i n̄ z̄le, i p̄blea k̄āané. ³⁸ Baa tó à k̄a w̄eedo ge guf̄ēne, tó à n̄ lé màa, báaadēon n̄ ū. ³⁹ Aò yáe bee d̄s. Tó uabele kp̄ái m̄oḡo d̄s, a wei aà a kp̄e ḡbooo. ⁴⁰ Ap̄īo s̄s ào kú n̄ souo, asa Gbēnaz̄in Né a m̄o ḡo p̄ á wé d̄oiwao.

⁴¹ Pīe mè: Dii, wá yá n̄ yápi l̄eēūia, ge gb̄épīie? ⁴² Dii mè: Dén z̄iia náaide laaide p̄ aà dii a a z̄ikenāo naè a ɔz̄i aali ble kp̄amá a ḡōwa ùi? ⁴³ Báaaden z̄ikena p̄ aà dii aà lè, àle ke màa a suḡō ū. ⁴⁴ S̄iana mále oé, a a àiz̄ee p̄i naè a ɔz̄ie. ⁴⁵ Tó z̄ikenapi ò a s̄ou a dii sua lé ḡēḡē s̄s, i fele na z̄on̄e ge ḡōo gb̄ēgb̄ēawa, ìo ulat̄able, ìo w̄ēde ke, ⁴⁶ aà dii a su ḡo p̄ aà wé d̄oiwae, zaa

† 12:27 1Kia 10.4-7

pó a dšowa, i aà zšezše, i aà baa daaa ní luayādansai. ⁴⁷ Zíkēna pó a dii pœā dš mé i sũuke à aà pœā kèò, wa aà gbē dúuduue. ⁴⁸ Zíkēna pó a dii pœā dšò, mé à yá pó de wà aà gbē kè sš, wa aà gbē yooe. Gbé pó Lua aà gbà zšò š Lua a wēelēwà zšò. Gbé pó Lua pó nàe a ozi zšò, a gbēawà deñla.

Kškpaalea Yesu yái

(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

⁴⁹ Té ma mo sší dúniawa, mé mále wā maamaa ké tépi kũ sa. ⁵⁰ Má ga ví mà siu. Má kú láasoo guu e à ge kèò. ⁵¹ Ale e ma mo ké gbēò aao na ní kšò dúniawu yà? Aawo! Mále oé, kškpaalea yái ma moi. ⁵² Za tia ua pó gbēon soo kuu aa kškpaalee. Gbēon aašò bo gbēon plao kpe, gbēon plao bo gbēon aašò kpe. ⁵³ Mae a bo a negše kpe, negše i bo a mae kpe. Da a bo a nenoe kpe, nenoe i bo a da kpe. Zá da a bo nozāe kpe, nozāe i bo a zāda kpe.‡

⁵⁴ Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o gšò lou a ma, š i ke màa. ⁵⁵ Tó á è íana lé bo geomidokii oi, i o gu a wā, š i wā. ⁵⁶ Moafilideò! A toole ní luabeo wé dš, mé á gšoe bee yási dš sšò be?

⁵⁷ Bóyái á yákekea a zéwa dš áziawo ni? ⁵⁸ Tó n ibee lé genno yákpaleu, koiike aà n kē za zéu, ké asu n gále genno yákpalekena kíio yái. Asa yákpalekenapi a n kpa doaiwae, doaiipi i n dakpeu. ⁵⁹ Mále one, rýš bo weo e n ge n fiapi bo píi. Baa tanga a gš tenzio.

13

Nšselileo

¹ Gšò bee gbēò mò Galile gbé pó Pilati ní dede à ní au yàale ní ní sa'obò auoò yá sšiu Yesue. ² Ő Yesu òné: Ké Galile gbépiò gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gbé kíniola yà? ³ Aawo! Mále oé, tó i nšselileo, ápii á kaale láríwae. ⁴ Gbēon bao plasai pó Siloe kalanga kwēmá aa gāgao sš, ále e an tàae de gbé kíni pó kú Yelusalešola yà? ⁵ Aawo! Mále oé, tó i nšselileo, ápii á kaale láríwae.

⁶ Ő à yáe bee lēšūné à mè: Gbēe mé kaadōenli bà a swaluu, š à gè a né wēlei, i eo. ⁷ Ő a ò a zíkēnae: Gwa, a wè aaon la, ké mi mo né wēlei kaadōenapiwa, mili eo. Zš. Wá tó à gusi pā yà? ⁸ Ő zíkēnapi òè: Mae, to we wēa lo. Má gubi mà liaie, mí zùgbš kau. ⁹ A gí ne'ii ziia? Tó i i sao, mí zš.

Nše kaawu gbāgbāa

¹⁰ Kámabogšò zí Yesu lé yādané lousisikpeu. ¹¹ Noe ku we, tía aà kšòkšò à kaaanò wè bao plasai. Io kooae, ili fš pòo baa yoo. ¹² Ké Yesu aà è, š à aà sisi à mè: Noe, n kšòke gōma. ¹³ Ő à onàwà. Wegšò à pòo, š à Lua sáaukpà.

¹⁴ Ő lousisikpe gbēzšò pò pà, ké Yesu aà gbāgbā kámabogšòzi yái, š à fèle ò bílae: Gšò soolo mé kú ké wí zíkēu.* Ali mó wà á gbāgbā gšò beewwa, kámabogšòzi bàasi. ¹⁵ Ő Dii a zāsiwà à mè: Moafilideò! Kámabogšòzi á baade lí a zu ge zāa'ina polo a dokii à gè i kpàwào lé? ¹⁶ Ablahaū bui noee bee sš, Setāu aà yè wè bao plasai. Aà bapi poloawà kámabogšòzi zé vío lé? ¹⁷ Ké a ò màa, š wí aà ibeeò kù píi, š bíla pò kèna dabudabu pó ále keowa píi.

Yáleeüa ní kpala pɔ̀ b̀ Lua kíio
(*Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32*)

18 Ǿ Yesu mè: Kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi b̀ b́wà ní? B́ má leeüòì? 19 Doe ku a wéna b̀ lán efo wénawa, ɔ̀ gbêe se t̄s̄ a kaau. Ké à b̀lè à kè lí ü, ɔ̀ b̄āo m̀ p̀èpe a ḡoṇaṇwa.

20 Ǿ a ò lo: B́ má kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi leeüòì? 21 A b̀ p̀èese'ese pɔ̀ nɔe se kà p̀èeti zaa le àaṣ guu a lía píiwaε.

22 Goo pɔ̀ Yesu lé gé Yelusaleü, àle pà meewiaṇ ní z̄sewiaṇla, àle yādané, 23 ɔ̀ gbêe aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaṇ dasioa? Ǿ Yesu ò bílaε: 24 A àiake à gē zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideṇ weele ḡeu, kási aa eo. 25 Tó uabele fèle zetà a làa, tó a ḡo b̄aasi, mé ále gbale, ále me: Mae, gbawēwēε, a oé á á d̄s̄ gueio. 26 Bee gbεa tó á òè à p̀oblè à imiánṇ, mé à yādané á be gāε, 27 a oé á á d̄s̄ gueio. A goala ápii vāikenaṇ.†

28 Tó a Ablahaü ní Izaakio ní Yakṇbuo ní ānabio è pii kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi guu, mé wà á zú b̄aasi, we á ɔ̀loṇu à ɔ̀di á musu. 29 Gb̄éṇ bṇ gukpe ní be'aeo ní gughāntooo ní geṇmidṇkíio, aa mṇ bleblei kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi guu. 30 Gb̄é kpeεṇ ḡo d̄baaa mé gb̄é pɔ̀ d̄baao ḡo kpeε.

Yesu ɔ̀ba Yelusaleüdeṇ yá musu
(*Mat 23.37-39*)

31 Goo bee ḡo Falisieṇ m̀ Yesu kíi aa òè: Fεle go lakii, asa Elodi ye n deε. 32 Ǿ a òné: A ge o kífēnenapie mále táagoné, mále gyāeṇ gbāgbā gbā ní ziao, a ḡo àaṣde z̄í má a z̄í mide. 33 N beeo sema mà gé ae gbā ní ziao ní zia b̄aasio, asa i k̄ü ānabi ga gueio, sema Yelusaleü. 34 Yelusaleüdeṇ, Yelusaleüdeṇ, i ānabio dedε, i gb̄é pɔ̀ Lua ní z̄íwáṇ pápa ní gbεṇ à ní dedε. Míṇ ye mà á k̄āamazi m̀ṇmṇ, lá ko i ḡāṣia kú a néṇlawae, kási ili weio. 35 Lua a á kpé tóéε sa. Mále oé, á ma e bo e à omεε, b̄aaade gb̄é pɔ̀ lé m̀s̄ ní Dii t̄so.‡

14

Yesu kua Falisie be

1 Kámaboḡoṇe z̄í Yesu gē p̀oblei Falisieṇ gb̄ez̄o be, ɔ̀ gb̄é pɔ̀ aa ku weṇ lé aà kpakpa. 2 Kákagyākεnae ku Yesu ae we. 3 Ǿ Yesu yās̄ε a ò ikoyād̄oṇaṇe ní Falisieṇ: Gb̄égbāgbāa kámaboḡoṇez̄í zεv̄ia ge a zεv̄io? 4 Ǿ aa níle kilikili. Ǿ Yesu gyāepi k̄ü à aà gbāgbā à aà gb̄aε. 5 Ǿ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù l̄oṇu kámaboḡoṇez̄í, a aà bṇ ḡoṇo ni? 6 Aai f̄s̄ yáz̄asiwàṇ.

7 Yesu è lá gb̄é pɔ̀ wà ní sisiṇ lé z̄ōlek̄ii maaṇ k̄ükü, ɔ̀ à yál̄eüné à mè: 8 Tó wà n sisi nɔsep̄nabilewa, r̄isu z̄ōle z̄ōlek̄ii maauo. Tó wà gb̄é pɔ̀ a gb̄ia denla sisi be! 9 Tó á s̄isina mṇ òne: Fεle z̄ōlek̄ii kpá deewa, r̄ȳṇ fεle gé z̄ōlek̄ii kpeεu ní w̄ioε. 10 Tó wà n sisi, n̄ili z̄ōlek̄ii kpeε kú, ké tó n s̄isina m̀, a onε: Ma gb̄ēna, mṇ ae la. Bee a n ke gb̄ia gb̄é pɔ̀ á s̄ānuṇe.* 11 Gb̄é pɔ̀ i az̄ia káf̄i, Lua a aà busaε, mé gb̄é pɔ̀ i az̄ia busa, Lua a aà káf̄i.

12 Ǿ Yesu ò a s̄isinaṇie: Tó níle gb̄éṇ sisi ble f̄āne bleawa ge a oosi pɔ̀, r̄isu ñ n gb̄ēnaṇ s̄isio ge ní v̄iṇ ní n d̄aunaṇ ge n daεṇ ge n ɔ̀de deεṇ. Tó ní kè màa, aa εa n s̄isiwà s̄ōε, aai fiabone. 13 Tó níle gb̄éṇ sisi p̀obleawa, taasideṇ sisi ní gb̄ēkaaüaṇ ní εεṇ ní v̄iaṇ, 14 r̄ȳṇ ḡo b̄aaade ü, asa aa p̄e v̄i aa ḡia fiaboneṇ. Lua mé a fiabone gb̄ēmaoṇ vuḡoṇ.

† 13:27 Sou 6.9 ‡ 13:35 Sou 118.26 * 14:10 Yaa 25.6-7

Pɔnableblea
(Mat 22.1-14)

¹⁵ Ké gbé pɔ aa sãnuɔ do yápi mà, ɔ a ò Yesue: Báaadɛn gbé pɔ a pɔble kpala pɔ bɔ Lua kíi guu ũ. ¹⁶ Yesu òè: Gbèe mé ye pɔnableke, ɔ à gbéɔ gbèa dasidasi. ¹⁷ Bleblezi ɔ à a zíkɛna zì oi gbé pɔ à ní gbɛaɔne aa mɔ, wa làa sa. ¹⁸ Gbé séia òè: Ma bú lùe, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpàe. ¹⁹ Gbèpàle mè: Ma zu lù soon sɔo, má gé wesiei. N yá na, ma awakpàe. ²⁰ Gbèpàle mè: Ma nɔsè dafue. Ayãmeto má e mɔo. ²¹ Ǿ zíkɛnapi èa tà à ní legbɛ dàu a síu a diie. Ǿ uabelepi pɔ pà a ò a zíkɛnae: Gé wéle guu kpakpa gãaɔ ní zɛaɔ, ní taasideɔ ní gbèkaaúaɔ ní v̄iaɔ ní eɛɔ naaa suúno la. ²² Bee gbɛa zíkɛnapi mɔ òè: Dii, ma yá pɔ ní ò kè, mé z̄lɛkii gi ku. ²³ Ǿ diipi ò zíkɛnapi: Gé z̄eɔ guu ní z̄ewɛwɛnaɔ pii, gãna gbéɔwa aa gè, ma ua e pa. ²⁴ Mále oé, gbé pɔ ma ní gbɛapiɔ kee a e lɛz̄ ma blepiwao.

Gɔa Yesu iwa ũ
(Mat 10.37-38)

²⁵ Wa bɛ z̄éu ní Yesuo dasidasi, ɔ à lili òné: ²⁶ Tó gbé m̀ò ma kíi mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néɔ ní a v̄iaɔ ní a d̄aunaɔ, baa azlapizi demala, a f̄i ke ma iwa ũo. ²⁷ Gbé pɔ aɔ a lipãak̄sa sea àɔ teomazio, a f̄i ke ma iwa ũo.† ²⁸ Tó á gbèe ye kalanga dɔ, a z̄lɛ ḡia à a ɔa dɔdɔ à gwa, tó a f̄i z̄ipi ke láa ya? ²⁹ Tó i ke màaɔ, tó à è kpàle mé i f̄i à a m̄ideɔ, gbé pɔ aà è pii a aà láanike ³⁰ a mɛ: Gbé bee kpé dàale, i f̄i a m̄ideɔ. ³¹ Ge tó k̄ia ye gé z̄ikai ní k̄ia páleo, a z̄lɛ ḡia à a w̄aipa à gwa, tó a sosa ḡali kw̄iɔ f̄i kuákpa sosa ḡali bao pɔ lé m̄ɔw̄aɔwao lé? ³² Tó a è á f̄io, a z̄inaɔ z̄i lɛdouk̄ea yágbɛaiw̄a zad̄i i ka k̄aioe. ³³ M̄aae lɔ, tó á gbèe i ɔz̄ pɔ pɔ á v̄iɔzi piiɔ, a f̄i ḡo ma iwa ũo. ³⁴ Wisiá pɔ nae, áma tó a í na tà, kpelewa wa ke à nak̄u lɔi? ³⁵ A maa tɔlɛeɔ ge z̄ugb̄ok̄lɛk̄iio, w̄i k̄olɛe. Gbé pɔ n̄ɔse v̄i aà yápi ma.

15

Pɔ pɔ v̄uaa
(Mat 18.12-14)

¹ Ǿsinaɔ ní duunkɛnaɔ lé s̄o Yesuzi aà yãmai nípii. ² Ǿ Falisiɔ ní Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lé yákk̄t̄eka aa mè: Gbé bee i duunkɛnaɔ si aa pɔble sãnuɛ.* ³ Ǿ Yesu yáe bee l̄eũné à mè: ⁴ Tó á gbèe sã v̄i m̄èn basɔo mé ado v̄uaa, ìli a basɔo m̄èndosai tó s̄eu à p̄le a pɔ pɔ v̄uaapizi e à ge b̄ɔw̄ao lé? ⁵ Tó à b̄òw̄a, i se da a ḡau ní p̄naoɛ, ⁶ i taò bɛ, i a gb̄enaɔ ní a fáanideɔ sísi, i oné: A p̄nakɛmanɔ. Ma a sã pɔ s̄ãs̄api è. ⁷ M̄aae lɔ mále oé, wa p̄nake luabe duunkɛna m̄èndo pɔ a n̄selilɛ yá musu de gb̄ɛmaa gb̄ɛn basɔo m̄èndosai pɔ an bàa kú ní n̄selilɛaooola.

⁸ Nɔe pɔ ánsusu ɔwat̄e v̄i m̄èn kwi s̄o bɛ, tó a m̄èndo v̄uaa, a filia na, i kpɛwaa, i w̄eɛle busebuse e à ge b̄ɔw̄ao lé? ⁹ Tó à b̄òw̄a, a a gb̄enaɔ ní a fáanideɔ sísi, i oné: A p̄nakɛmanɔ. Ma a ánsusu ɔwat̄e pɔ v̄uaapi è. ¹⁰ Mále oé, Lua malaikaɔ i p̄nake duunkɛna m̄èndo pɔ n̄selilɛ yá musu màa bɛ.

Né pɔ s̄asa

¹¹ Yesu ò lɔ: Gbèe mé kú a n̄eḡɔeɔ v̄i gb̄ɛn pla. ¹² Ǿ Se ò a mae: Baa, ma asea pɔ máo v̄i túbi guu kpa. Ǿ maepi a áiz̄e kpaal̄éné. ¹³ I ke ḡɔɔplao, ɔ

† 14:27 Luk 9.23 * 15:2 Luk 5.29-30

Se a pɔɔ nàaa pii à tà bùsu pàleu zàzā. We à a àizee kpàleu lalasikea guu. ¹⁴ Ké à a pɔɔ dè pii, ɔ nɔan zɔɔ kà bùsupiu, ɔ à gɔ́ ní pɔ wɛnakεao. ¹⁵ A gè nà bùsupi gbēezi, ɔ gbépi aà gbàe a bualou ble kpáí sàwakusanaɔwa. ¹⁶ ɔ ɔ ye libe pɔ sàwao lé ble mómo bèè, āma wili pɔe kpawào. ¹⁷ Ké aà wé kè, à mè: Ma mae zikεnaɔ ble ví die, ɔ mále ga ní nɔanao la. ¹⁸ Má fεle mà ta ma mae kíie, mí oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio, ¹⁹ mi ka màɔ de n né ũ bo. Ma dile n zikεnaɔ do ũ. ²⁰ ɔ à fεle lé tá a mae kíi. Ké a be káaa, aà maepi aà è, ɔ à kèè wɛnaū. A bàalè gè kúsiwà à lepèwà. ²¹ ɔ népi oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio, mi ka màɔ de n né ũ bo. ²² ɔ maepi ò a zikεnaɔne: A gé kpakpa, à ulada maa pɔ deŕla se mɔɔ à daè, í tãanadaè, í kyalekpaè. ²³ I gáae mekpaa kú à de wà so pɔnakεa guu, ²⁴ asa ma népi gá à vùe. A sàsāe, ɔ ma aà è. ɔ aa nà pɔnakεawa.

²⁵ Woo kpé bua. Ké àle su, à káikù ní beo, ɔ à kɔɔ gáa mà do. ²⁶ ɔ à zikεnaɔ do sisi à aà là bóme kèi. ²⁷ ɔ a wèwà à mè: N dāuna mé sù, ɔ n mae gáae mekpaa dè, ké à aà è aafia yáí. ²⁸ ɔ Woo pɔ pà à gí gēi ua. Ké aà mae bò awakpaie, ²⁹ ɔ Woopi ò a maee: E'e, à kà wé ũma mále zikεne, mi fokema ziiio, mé baa blesan giana ni kpaa mà pɔnakεo ní ma gbēnao. ³⁰ Ké n né pɔ à n àizee káale káaluane pi sù, n gáae mekpaa dèè. ³¹ ɔ aà mae oè: Ma né, ní kumano gɔɔpiie. Pɔ pɔ má ví pii, n pɔe. ³² A kù wà bleble ní pɔnaoe, asa n dāunapi gá à vùe. A sàsāe, ɔ wà aà è.

16

Aizee náaisai

¹ Yesu ò a íwaɔne: ɔdee mé kú à ziiia dile a zikεnaɔne. ɔ wà mò wà aà kɔmalekèè wà mè àle aà àizee kpále. ² ɔ à aà sisi a oè: Yá pɔ má mà n musu de kpelewa ni? Lá níle ke n ziiake guu siumee. Nyɔ e n ziiia zí kemee bo. ³ ɔ ziiapi ò a sɔ guu: Ma dii lé ma bo zíue, má ke kpelewa ni? A ke má fɔ sēwao, mé baakea demee wí ũ. ⁴ Má dɔ lá má ke gbéɔ ma dile ní be, tó à ma bo zíu. ⁵ ɔ à a dii fiadeɔ sisi dodo, ɔ à gbé sēia là à mè: N ma dii fia kúa ũma ni? ⁶ A mè: Nisi zaa le basoɔe. ɔ ziiapi oè: Lá pɔ ní kèe ke. Zɔle lile blakwi kpakpa. ⁷ ɔ a ò gbēpálee: Mpi sɔ n fia ũma ni? ɔ à mè: Ese sakili basoɔe. ɔ ziiapi oè: Lá pɔ ní kèe ke, lile basiiɔ. ⁸ ɔ diipi ziiia náaisaidepi sáaukpá wezē yá pɔ a kè musu. Asa dúniae bee gbéɔ wé zēa de gupua gbéɔla kótēe yákekeεa guu.

⁹ Mapi sɔ mále oé, à gbēnaɔ weele ní àizee náaisai, ké gɔɔ pɔ à midewá, Lua a á dile be pɔ a gao guu. ¹⁰ Gbé pɔ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zɔɔo be. Gbé pɔ náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zɔɔo. ¹¹ Tó i ke náai ví ní àizee náaisaiio, Lua a á náaike ní a síandoe? ¹² Tó i ke náai ví ní gbēpálee pɔɔo, Lua a ázia pɔ kpáwáe? ¹³ Zikεna lí e zɔblè dii mèn plaεo, asa aɔ za gbēdogue, ɔ ye adozi, ge a na gbēdowa, i saka adou. A fɔ aɔ zɔble Luae ní ɔao sánuo.

Ode ní Lazaao

¹⁴ Falisio ye ɔai. Ké aa yápi mà pii, ɔ aale lεsuike Yesuwa. ¹⁵ Yesu òné: I yānakpa áziawa gbēnazinaɔ kíie, āma Lua á sɔ dɔ. Yá pɔ gbia gbēnazinaɔne ɔ Lua í sakau.

¹⁶ Mɔzi ikoyá ní ānabio láo ku e Zāawa. Za gɔɔ bee wále kpala pɔ bò Lua kíi baokpa, ɔ baade lé gēu ní gbāao. ¹⁷ Luabe ní tɔɔleo sáalea àa de Lua

ikoyāpi wēsā néna bādeala. ¹⁸ Gbé pɔ́ gĩ a nazi à nɔ́ pāle sè, à gbāsíkèè. Gbé pɔ́ nɔ́ pɔ́ wà gĩi sè sɔ́, à gbāsíkèn we.

¹⁹ Gɔ́e ɔ́dee ku ɪ̀ pɔ́kasa maa ɔ́deɔ da, ɪ̀ ɔ́nake nama guu ɔ́ɔ́pii. ²⁰ Wēnade pɔ́ wĩ me Lazaa ɪ̀ wúlea aà be ɔ́sɔ, bɔ́ fifiwa. ²¹ ɪ̀ bɛ pɔ́ ɪ̀ léle ɔ́depi táabúnu zíe blea nide. Gbēɔ́ mé ɪ̀ aà bɔ́pɔ́ sásá. ²² Wēnadepi gà, ɔ́ malaikaɔ́ aà sè tàò Ablahaū kǐi. ɔ́depi gà sɔ́, ɔ́ wà aà vǐ. ²³ Kua ɪ̀adama guu bɛdau, ké à wesè musu, ɔ́ à Ablahaū è káaa, Lazaa ku aà sae. ²⁴ ɔ́ à lezù à mè: Ba Ablahaū, ma wēnagwa, ní Lazaa zǐ aà a ɔ́tona zɔ́ ɪ̀wa, aà mɔ́ ma léna níniomɛɛ, asa mále wāwāke tévuaɛ bee guue. ²⁵ ɔ́ Ablahaū mè: Ma gbé, to nama pɔ́ pèema n wēnigɔ́ ɔ́ngɔ́ ní taasi zɔ́ pɔ́ Lazaa kèò. Aà nòse níni lakǐi sa, mé ní kú wāwā guu. ²⁶ Bee gbɛa tɔ́'e zòlo da wá zānguo. Tó gbé ye bɔ́ la à gé á kǐi, a fɔ́o, mé gbēe a fɔ́ bɔ́ we à mɔ́ wá kǐio. ²⁷ ɔ́ ɔ́depi mè: N yá na Baa, lá màae, n aà zǐ ma mae be, ²⁸ asa ma dāunaɔ́ vǐ gbēɔ́n sɔ́o. Aà gé ledaimá, ké aasu mɔ́ gu wāwādeɛ beeuo. ²⁹ ɔ́ Ablahaū mè: Aa Mɔ́izi ní ānabio lá vǐ, aa ní yāma. ³⁰ ɔ́ ɔ́depi mè: Aawo, Ba Ablahaū! Tó gbēe bɔ́ gau à gè ní kǐi, ɔ́ aa nòselile. ³¹ ɔ́ Ablahaū òè: Tó aai Mɔ́izi ní ānabio yāmao, baa tó gbēe bɔ́ gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa

(Mat 18.6-7, 21-22)

¹ Yesu ò a ɪ̀waɔ́nɛ: Sema yá pɔ́ ɪ̀ to gbéɔ́ fu àɔ́ ku, āma waiyoo gbé pɔ́ a bɔ́ aà kǐi. ² Tó wà wísilɔ́gbɛ gbēnɛ dɔ́è a nɔ́e mé wà aà zù ɪ̀siu, bee maa ní adeo de ké aà to néɛ beɔ́ do fula. ³ Aɔ́ kú ní laaio. Tó n gbēdo duunakè, ge n aà le. Tó à nòselile, sùuukɛaàɔ́. ⁴ Tó à duunakènɛ ɔ́ɔ́ do gēn sɔ́pla mé à èa ònɛ gēn sɔ́pla a nòselile, sùuukɛaàɔ́. ⁵ Dii zǐnaɔ́ òè: Wá luanaaikɛa káfiwɛɛ. ⁶ Dii mè: Tó á luanaaikɛa kà efɔ́ wénawa, á o lasinlie bee azǐa bile gé péi ɪ̀sia guu, a á yāmaɛ.

⁷ Tó á gbēe zɔ́ vǐ, àle sēwaè ge àle sáɔ́ dāè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mɔ́ pɔ́ble ɔ́ɔ́ yà? ⁸ Aawo, a oè aà blɛkɛɛ, aà ula lile, i mɔ́e ní pɔ́bleao ní imiao, aàpi i gbasa pɔ́ble, i imi. ⁹ Wĩ zɔ́ sáaukpa ké à yá pɔ́ wa dàè kè yá yà? ¹⁰ Apio sɔ́ màae, tó a yá pɔ́ Lua dàè kè píi, à me: Zɔ́ɔ́n wá ũ, wá kea wá kè.

Kusude gbēɔ́n kwio gbágbáa

¹¹ Yesu gea Yelusaleŭ a be Samali búsu zɔ́leu ní Galileo. ¹² Ké àle gē wéleu, ɔ́ ɔ́e kusude gbēɔ́n kwio kpàaŭaàɔ́. Aa ze káaa, ¹³ aa lezuaàzi aa mè: Mae Yesu, wá wēnagwa. ¹⁴ Ké a è màa, ɔ́ a òné: A ge ázǐa ɔ́ɔ́ sa'onaɔ́nɛ.* Ké aale gé, ɔ́ aa gbàgbá. ¹⁵ Ké an gbēdo è a gbágbá, ɔ́ à èa sù, àle Lua sáaukpa ní bɔ́ gbáao. ¹⁶ A wúle a gbɛɛu Yesu ae, à fɔ́kpàwà. Gbé beeá Samali gbéɛ. ¹⁷ ɔ́ Yesu mè: Gbēɔ́n kwio mé gbágbáo lò? Gbēɔ́n kèokwio kú má ní? ¹⁸ An gbēe i ea mò Lua sáaukpaio, sema zǐloɛ beea? ¹⁹ ɔ́ Yesu òè: Fele tá, ma náai pɔ́ ní ke mé n gbágbá.

Gbēnazǐn Né mɔ́a

(Mat 24.23-41)

²⁰ Falisio Yesu là kpala pɔ́ a bɔ́ Lua kǐi mógɔ́ɔ́, ɔ́ a wémá à mè: Kpala pɔ́ bɔ́ Lua kǐi lí mó wà e ní wéo no. ²¹ Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guue.

* 17:14 Lev 14.1-3

22 Ǿ a ò a ìwaaŋe: A gɔɔ lé mɔ́ ké á Gbēnazīn Né mɔ́gɔɔ ea nide, á eo. 23 Wa oé a ku le ge a ku la, āma ásu geo, ásu ténzio. 24 Lá loupilēa i gupu luabē lēla ní a lēleo, maa aɔ de Gbēnazīn Né mɔ́gɔɔ. 25 Sema aà taasikē gīa maamaa. Gbagbēɔ giaāzi. 26 Lá à kè Nɔee gɔɔ,† maa a ke Gbēnazīn Né mɔ́gɔɔzī lɔ. 27 Wāle poble, wāle imi, wāle nɔse, wāle zāke e gɔɔ pɔ Nɔee gē gó'ílēna guu, ɔ́ í dà dúniaa, gbéɔ gāga pii.‡ 28 Māae lɔ Lotu gɔɔ, wāle poble, wāle imi, wāle pɔ́ lú, wāle pɔ́ yia, wāle pɔ́tɔ́, wāle kpɛdɔ. 29 Gɔɔ pɔ́ Lotu bɔ́ Sɔdɔ́, té ní íatēgbɔ́o bɔ́ luabē à kwè, ɔ́ gbéɔ gāga pii.§ 30 Beewa aɔ de gɔɔ pɔ́ Gbēnazīn Né bɔ́ gupuu.

31 Gɔɔ bee gbé pɔ́ kú kpé musu su pila kpé guu a pɔ́ séléio. Māae lɔ gbé pɔ́ kpé bua su ea beo. 32 A to Lotu na yá dɔ́águ.* 33 Gbé pɔ́ ye à a wēni kūa, wēnipi a vūaawa. Gbé pɔ́ gí a wēnii sɔ́, ade mé aɔ ku.† 34 Mále oé, gwá bee gbēɔn plaɔ aɔ wúlea gudoú, Lua a gbēdo sé, i gbēdo to we. 35 Nɔee gbēɔn plaɔ aɔ pɔ́ lɔ́ gudoú, Lua a gbēdo sé, i gbēdo to we. 36 Gɔ́e gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, Lua a gbēdo sé,‡ i gbēdo to we. 37 Ǿ aa aà là aa mè: Dii, mákii ní? A wémá à mè: Gu pɔ́ ge kuu, we yāamusu kāaa.

18

Wabikēa

1 Yesu yālēēúné ké aɔ Lua wabikē kɔ́sɔ́kɔ́sɔ́, aasu kpasao yáí. 2 A mè: Yákpalekenae mé kú wéleu, a Lua vía vío, mé ìli gbēe yādao. 3 Gyaae ku wélepi guu, lɔ mɔ́ aà kīi m̀ɔ́mɔ́ i mɛ: Zemanɔ́ ma ibeē yá musu. 4 I weio e gɔɔpla. Bee kpe a ò aziawa: Baa tó má Lua vía vío, mé mili gbēe yādao, 5 lá gyaapi lé ma súu zɔ́, má zeaànɔe. Tó mi ke maa, aà zeamala láasaie a ma de.

6 Ǿ Dii mè: A yákpaleken vāi yá'oa ma. 7 Lua a ze ní a gbé pɔ́ aale wiilewa fāane ní gwāasinaoɔ lé? A zígbiakē ní dɔ́ańleo yà? 8 Mále oé, a zeńɔ́ kpakpae. N beeo tó Gbēnazīn Né m̀, a a náaikena e dúniaua?

9 Ǿ à èa yáe bee lèēū gbé pɔ́ aale nízia dile gbēmaa ũ mé aab saka gbé kīnɔ́guone à mè: 10 Gbēɔn plaɔ mé gè wabikēi Lua ua, gbēdoá Falisie, gbēdo sɔ́ ɔ́sinae. 11 Falisipi zea, àle wabikē. A ò a sɔ́ guu à mè: Lua, ma n sáaukè ké má de lán dāowao, dīidiindeɔ, náaisaideɔ, gbā́sikenaɔ ge ɔ́sinae bee. 12 Miɔ́ leye gɔɔ plapla āsɔ́a ní āsɔ́aoe. Pɔ́ pɔ́ má è pii mi a kwide bɔ́ne. 13 Ǿsinapi sɔ́ a ze kāaa, i fɔ́ wesè musu gwà seo. Ale azia gbēgbē à mè: Lua, sūuukemanɔ́, duunkenan ma ũ. 14 Mále oé, gɔ́epi tà a be Lua siaaànɔ́ guu, i ke Falisipi no. Asa gbé pɔ́ i azia káfi Lua a aà busae, mé gbé pɔ́ i azia busa Lua a aà káfi.*

Báaadaa néngu

(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

15 Wà m̀è ní n nēfēnenaɔ aà ɔ́namá. Ké aà ìwaa è, ɔ́ aa gīné. 16 Ǿ Yesu néɔ sīsi à mè: A to néɔ mɔ́ ma kīi, ásu kpánéo, asa kpala pɔ́ bɔ́ Lua kīi de gbé bee taa pɔ́ ũe. 17 Siana mále oé, gbé pɔ́ i kpala pɔ́ bɔ́ Lua kīi yá sí lán néwao, a gēuo.

Ǿde

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

† 17:26 Daa 6.5   ‡ 17:27 Daa 7.6-24   § 17:29 Daa 19.24-25   * 17:32 Daa 19.26   † 17:33 Luk 9.24   ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tes 4.17   * 18:14 Luk 14.11

18 Yudaɔ kíabuie mò Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei? 19 Yesu òè: Akɛa n mè má maai? Gbɛe maaɔ, sé Lua ado. 20 N yá pɔ Lua dilɛɔ dɔ: Nsuli wúle ní gbɛpále nɔɔ. Nsuli gbɛdeɔ. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yáɔ n gbɛdeewao. Nili n de ní n dao kpɛla.† 21 ɔ a òè: Zaa ma ke èwaaso ũ, má yá beɔ kúa píie. 22 Ké Yesu bee mà, a òè: Yá gònɛ mɛndo. Pɔ pɔ ní vɪ yía píi, ní a ɔa biilɛ taasideɔnɛ, ríyɔɔ àizɛɛ vɪ luabɛ. Bee gbɛa ní mɔ tɛmazi. 23 Ké à yápi mà, aà pɔ siakù, asa ɔde sà gbāngbooɛ. 24 Ké Yesu è aà pɔ siakù, à mè: Gɛa kpala pɔ bɔ Lua kíi guu zɪ'ù gbɛ pɔ aa àizɛɛ vɪɔnɛ. 25 Yiongo gɛa abaawɛu àa de ɔde gɛa kpala pɔ bɔ Lua kíi guula. 26 Gbɛ pɔ aa yápi màɔ mè: Déme a àizána e bi? 27 Yesu wɛmá à mè: Yá pɔ gbɛnazína fùà ke, Lua i fɛ.

28 ɔ Píɛɛ mè: Wa wá pɔpii tò weɛ, ɔ wá ténzi fá. 29 ɔ Yesu ònɛ: Sìana mále oé, gbɛ pɔ a be tò ge a na ge a vɪɔ ní a dāunaɔ ge a de ní a dao ge a nɛɔ kpala pɔ bɔ Lua kíi yáí 30 a ɛa bee taa e de beea maamaa dúniaɛ bee guu, mé a àizána e dúnia pɔ lé mɔ guu.

Vɪa baakɛna gbágbáa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbɛɔn kueplao káaaàzi, ɔ a ònɛ: Wále gé Yelusaleŭe. Wekii Gbɛnazín Né yá pɔ anabio kè Lua yáú a pau píi sa. 32 Wa aà kpa buipáleɔwa, aai aà ke pɔpɔɔ, aai aà sósɔ, aai lé'ikakawà, 33 aai aà gbɛ ní flaalao, aai aà de, a gɔɔ àaɔde zɪ i ɛa vu. 34 Ama aà íwapiɔ a kee gbáɛo, asa yápi mi uleanɛɛ, aa dɔ yá pɔ àle oo.

35 Ké Yesu kà kái ní Yelikoo, vɪaɛ zɔlɛa zé lé, àle baakɛ. 36 Ké a mà bíla lé gɛ, ɔ a ní lá bómɛ kèi. 37 ɔ wa òè, Yesu Nazaleti mé lé gɛ we. 38 ɔ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wɛnagwa. 39 Gbɛ pɔ dɔaaɔ gɛè aa mè aà níle, ɔ aà wiilea gbáakù, àle mɛ: Davidi Bui, ma wɛnagwa. 40 Yesu zè à mè mà mɔaàɔ. Ké à mò, ɔ Yesu aà là à mè: 41 Bó ní ye mà kɛnɛi? A wèwà à mè: Dii, má ye màɔ gu'ɛɛ. 42 ɔ Yesu òè: Gu e. Ma náai pɔ ní kè mé tò n gbágbá. 43 Wegɔɔ à gu'è, ɔ à bɔ tɛaàzi, àle Lua sáaukpa. Ké gbɛpii è màa, aa Lua sáaukpa.

19

Zase

1 ɔ Yesu gɛè Yeliko, àle pāa. 2 Gbɛe ku we aà tón Zase. ɔsinaɔ gbɛzɔɔɛ, mé ɔdeɛ. 3 Ale wɛɛɛ à gbɛ pɔ de Yesu ũ e, ama i fɛ aà èo dasi yáí, asa gbɛ gesenaɛ. 4 ɔ à bàalè dɔaa à gè dɛde símfowɛa ké à Yesu e, asa a gɛ weɛ. 5 Ké Yesu kà wekii, ɔ à wesè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n be gbáɛ. 6 ɔ Zase pila kpakpa, à aà dilɛ ní pɔnao. 7 Ké wa è màa, gbɛpii lé yákútɛka aa mè: A gè pilai duunkɛna be. 8 ɔ Zase fɛle zè a ò Diiɛ: Dii, má a àizɛɛ guo kpa taasideɔwaɛ. Tó ma gbɛe taiinkè sɔ, má ɛa mà a gɛɛ kpawà lɛɛ síiɔ. 9 ɔ Yesu òè: Lua uaɛbeedeɔ mísi gbá. Asa gbɛɛ beea Ablahaŭ buie b. 10 Gbɛnazín Né mò gbɛ pɔ sàsá wɛɛɛi à aà suabac.

ɔdakea zikɛnaɔnɛ

(Mat 25.14-30)

† 18:20 Bɔa 20.12-16

11 Ɔɔɔ pɔ wɔle aà yápi ma, ɔ à èa yákàfiné lo. Lá à káikù ní Yelusaleũo, wɔle e kpala pɔ bɔ Lua kíi a bɔ gupuaugòɔɔ, ɔ à yálèèũné¹² à m̀: Kíe buie mé lé gé kpalablei búsu zàzãu, i ɛa su. 13 Ɔ à a zíkɛnaɔ sɔsi gbɛɔn kwi, à ánuɔu ɔwatɛ kpà ní baadewa m̀n basɔobasɔo, a òné: Aɔ laataɔ e m̀aɔ su. 14 Aà búɔudeɔ sɔ aa zàaàgue, ɔ aa zɔnaɔ zɔ àa kpɛ aa m̀: Wá we gbépi kiblewáɔ. 15 Aà sua ní kpalableaɔ gbɛa lé, à m̀ wá zíkɛna pɔ a ɔa kpámápiɔ sísie, ké à e dɔ lá pɔ aa ài'è. 16 Gbɛ́ sɛ́ia m̀ à m̀: Dii, n ɔapi àikèmmɛ lɛ kwi. 17 Ɔ a òè: Náɔa, zíkɛn maa. Lá n ke náai ví ní a yɔɔnao, níyɔo iko ví wéle m̀n kwiɔwae. 18 Gbɛɔn plaade m̀ à m̀: Dii, n ɔapi nɛ'í lɛ sɔo. 19 Ɔ a òè: Mpi sɔ níyɔo iko ví wéle m̀n sɔoɔwa. 20 Ɔ gbɛpále m̀ à m̀: Dii, n ɔan ke. Má ùle kooa zwànkasauɛ. 21 Má n vía ví, asa gbɛ́ zɔ'ũn n ũ. Ni pɔ pɔ ni dilɛo sé, ni pɔ pɔ ni tɔo kɛkɛ. 22 Ɔ a òè: Zíkɛn vái, n lé mé n kalikè. N dɔ ké gbɛ́ zɔ'ũn ma ũ, mi pɔ pɔ mi dilɛo sé, mi pɔ pɔ mi tɔo kɛkɛ. 23 Ké ní dɔ màa, bóyái ni dakɛoné, tó ma su, mà a pɔ sí ní a íoo ní? 24 Ɔ a ò gbɛ́ pɔ kú weɔne: A ánuɔu ɔwatɛ basɔopi siwá, í kpá gbɛ́ pɔ ài'è lɛ kwiwa. 25 Ɔ wa òè: Dii, a ài lɛ kwi kúa kò. 26 Ɔ a wɛmá à m̀: Málɛ oé, Lua a pɔ káfi gbɛ́ pɔ pɔ víɛ. Gbɛ́ pɔ vío sɔ, baa pɔ pɔ a ví, Lua a siwáɛ.* 27 Ma ibɛɛ pɔ aa ye mà kiblemáoo sɔ, à m̀rɔnɔ la, í ní dɛɛ ma aɛ.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleũ

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ɔ à dàzɛu, àle gé Yelusaleũ. 29 Ké à káikù ní Befazeo ní Betanio, sɔsɔ pɔ wɔ mɛ Kùkpɛ sɔsɔpɔleu, ɔ à a íwa gbɛɔn plaɔ zɔ³⁰ à m̀: A gé wéle pɔ kálɛ wá aɛ kee guu. Tó a ka we, á zàa'ín nɛ bɔbɔ e dɔa, gbɛɛ i dikpe yáao. A polo m̀ò. 31 Tó gbɛɛ á lá, déme ò à poloi, í mɛ Dii mé ye a m̀aɔoi. 32 Ɔ zɔnaɔ gè aa è lá a ònéwa. 33 Ké aale zàa'ínapi polo, ɔ a diio ní lá aa m̀: Déme ò à zàa'ínapi poloi? 34 Aa m̀: Dii mé ye a m̀aɔoi. 35 Ɔ aa gèoè. Aa ní pɔkasao kpále zàa'ínapiwa, ɔ aa Yesu dikpe. 36 Ké àle táa'o, gbɛ́o lé ní pɔkasao kpále zé guu.

37 Ké à káikù ní gu pɔ zépi pillau Kùkpɛ sɔsɔwao, ɔ pɔna guu dasi pɔ teaàziɔ nà Lua táasileawa ní lo gbáao, dabudabu pɔ aa èo yá musu pii³⁸ aa m̀: Báaaden Kí a pɔ lé m̀ó ní Dii tɔo ũ.†

Aafia ku luabe! Wá Musude tɔbɔ!

39 Falisi pɔ aa ku zã guueɔ òè: Mɛtulu, gi n íwaɔne. 40 Ɔ a wɛmá à m̀: Málɛ oé, tó aa nile, gbɛɔ mé aa wiipi lé.

41 Ké à sɔ Yelusaleũzi, a gwá, ɔ à ɔɔbè⁴² à m̀: Tó n yá pɔ a m̀ne ní aafiao dɔ gbá yáa lé, kai! Tia kéwa sɔ a uleanɛ. 43 A ɔɔ a m̀o ké n ibɛɛɔ gbà lɛsɔ da lianzi, aai n káka, 44 aai n dúuzɔ, aai n gbɛ́o wíwi. Baa gbɛɛ aa to dinɛkɔao, ké ni ɔɔ pɔ Lua lezúnzi dɔo yáí.

45 Ké Yesu gè Lua ua, ɔ à nà pɔyianaɔ yaawa. 46 A òné: A kɛa Lua taalau à m̀: Ma kpɛ aɔ de lousisikpe ũɛ.‡ Apiɔ sɔ á ké gbɛblɛnaɔ tɔo ũ.§

47 Lá gu lé dɔ Yesu ío yádané Lua ua. Ɔ sa'onkiaɔ ní M̀ozi ikoyádanɛdeɔ lé aà wɛ sãnu ní gbɛzɔɔ, 48 áma aai lá wa ke zé eo, asa gbɛpii lé lua aà yáíɛ.

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

¹ Ziewa Yesu lé yáda gbéɔne Lua ua, àle baonakpané, ɔ sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ ní gbéɔzɔɔ sɔ̀aàzi ² aa òè: Iko pɔ́ ríle yápiɔ keɔ owēɛ. Déme n gba ikopii? ³ ɔ a wémá à m̀è: Mapi sɔ́ má yá m̀endo gbɛawá. A omɛɛ, ⁴ Zãa gbé da'ilɛkɛa b̀ò Lua kíi yà ge gbēnazína kíie? ⁵ ɔ aa lekpaaf aa m̀è: Tó wa m̀è Lua kíie, a wá la b́yáí wi aà yá sio ni? ⁶ Tó wa m̀è gbēnazína kíie sɔ́, gbépii a wá pápa ní gbɛo wà wá dɛɛ, asa aa zè ní Zãa ānabikɛoɛ. ⁷ ɔ aa m̀è: Wá dɔ́ má à b̀uo. ⁸ ɔ Yesu òné: Má iko pɔ́ mále yápiɔ keɔ oé sɔ́o.

Vēebu zíkɛnaɔ

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

⁹ ɔ Yesu èa yálèèúné lɔ à m̀è: Gbēe mé vēebu ví,* ɔ a nà zíkɛnaɔne rí ɔzì, à gè wéleu à gɔɔplakè we. ¹⁰ Ké vēekɔzɔzɔgɔ kà, à a íwae zì zíkɛnapiɔwa aa a asea kpawa, ɔ aa íwapi gbè aa aà gbàɛ ɔgii. ¹¹ A èa íwa pále zì lɔ, ɔ zíkɛnapiɔ aà gbè, aa widàwà aa aà gbàɛ ɔgii. ¹² ɔ à èa gbēɔn àaɔde zì lɔ, ɔ aa aà kè'ia aa aà yà. ¹³ ɔ vēɛbudepi m̀è: Má kɛa sa ni? Má a né m̀endona zímáɛ. Aa gí aà yádaia? ¹⁴ Ké zíkɛnapiɔ aà è, aa òkɔɛ aa m̀è: Túbiblenan kee, wà aà dɛ, bú i gɔ́wɛɛ. ¹⁵ ɔ aa b̀aàno kaa kpe aa aà dè.

Kpelewa budepi a sɛ́nɔ sai? ¹⁶ A m̀o zíkɛnapiɔ dɛde, i bú si kpa gbépałɛwae. Ké gbéɔ yápi mà aa m̀è: Lua wá b̀o. ¹⁷ ɔ Yesu wɛpàńla à m̀è: Yá pɔ́ kɛa Luayátaalaue bee dɛ kpelewa ni?

Gbɛ pɔ́ ēbonaɔ pākpaì mé g̀ò gbɛo mide ũ.†

¹⁸ Gbé pɔ́ lèle gbɛpiwa a wíwíe.

Tó gbɛpi sɔ́ gbéwa sɔ́, a ade úlɛ.

Yesu lousisin gbéɔzɔɔ fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

¹⁹ Mɔizi ikoyádanedeɔ ní sa'onkiaɔ dɔ́ ké rí yáí Yesu yápi lèèúí, ɔ aale zɛwɛɛle wà aà kũ g̀ò, āma aa víakè dasiɛ. ²⁰ Aale aà kpakpa, ɔ aa zámade pɔ́ aale rízia dile gbēmaa ũo zìwà, ké aa aà kũ aà yá'oa guu, aai aà kpá rí búsu gbáadewa aà iko ɔbè. ²¹ ɔ zámadepiɔ aà là aa m̀è: Metulu, wá dɔ́ ké ni yá'o ǹ yádané a zéwae, i ke gbēnazínaɔ wé yáí no. Ni Lua zé ɔlɔné rí slanao. ²² A kũ wà falubɔ Sezaae yà ge wásu b̀oɔ? ²³ Yesu rí ɔno dɔ́má, ɔ a òné: ²⁴ A ɔa do do mà gwa. Dé mi rí aà t́o mé kuwà lai? Aa m̀è: Sezaa pɔ́ɛ. ²⁵ ɔ a òné: T̀ò, à Sezaa dee pɔ́ kpawá, í Lua pɔ́ kpá Luawa. ²⁶ ɔ aa fùa aa aà kũ a yá'oa guu gbéɔ wáa. Aà yáwea b̀ò rí saɛ, ɔ aa rí lé kpáaũ.

²⁷ ɔ Saduse pɔ́ aaf gɛo vua ɛɛboeɔ m̀ò Yesu kíi, aa aà là aa m̀è: ²⁸ Metulu, Mɔizi dílewɛɛ yóo: Tó gbé v̄ii gá à a na tò nésai, aà dāuna nɔpi se à a v̄ii gɛɛ keɔ.‡ ²⁹ Maa v̄ii rí dāunaɔ ku gbēɔn sɔpla. Woo nɔsè, ɔ à gá à aà tò nésai. ³⁰ ɔ Se gyaapi da'uakè. ³¹ Se gbɛa Bí kè lɔ. Aa kè màa rí gbēɔn sɔpla nípii, aa gága aa nɔpi tò nésai. ³² An gbɛa nɔpi gá. ³³ Gɛo vugɔzì an déme aɔ nɔpi v̄ii? Asa an gbēɔn sɔpla nípii aa aà d̀ò nɔ ũɛ. ³⁴ Yesu òné: Dúniaɛ bee gbéɔ aaf nɔse aaf zāke, ³⁵ āma gbé pɔ́ Lua díle aa kà aa b̀o gau aa dúnia dafu leɔ aa nɔse weo, aa zāke weo. ³⁶ Aaɔ dɛ lán malaikaɔwae, aa ga lɔo. Aaɔ dɛ Lua

* 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22 ‡ 20:28 Iko 25.5

néɔ ũe, gábɔɔ ũ. ³⁷ Baa Mɔizi lá guu, à geɔ vua yá p̄liwané. Gu pɔ à kàele yá'òu, à mè Dii mé Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. ³⁸ Diiá geɔ Lua no, sema gbé b́éɔ pɔ. Gb́épii b́éɔ Luae. ³⁹ ɔ Mɔizi ikoyádanɛdeɔ fɛle yá'ò aa mè: Mɛtulu, n yámaa ò. ⁴⁰ ɔ aai we yáe làwà ɔo.

⁴¹ Yesu ní lá à mè: Kpelewa wí o Mɛsiíá Davidi Buiéi? ⁴² Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:

Dii ò ma Diiɛ aà z̄ɔle a ɔplaai

⁴³ e àò aà ibeɔ keɛ gbadibo ũ.*

⁴⁴ Lá Davidi aà sisi Dii, kpelewa a de aà bui ũ ɔi?

⁴⁵ Ké gb́épii lé aà yáma, ɔ a ò à íwáɔne: ⁴⁶ A laaika Mɔizi ikoyádanɛdeɔzi. Aaɔ ye bebea ní ulada daaoi, wàò fɔkpakpamá gāe. Aaɔ weɛle z̄ɔle lousisikpe gumaaɔ ní bleble z̄ɔlekli maa. ⁴⁷ Aaɔ wabi gbàa ke gbɛnazina wé yáí, ɔ aai gyaɔ kpé siomá. An íadama pásí aɔ deŋla.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

¹ Ké Yesu wezù a ae, ɔ a è ɔdeɔ lé ní gbaɔ ka ɔsikpagolo guu. ² ɔ à gyaa taaside búubuue è we, à tanga dàu mèn pla. ³ ɔ à mè: Siana mále oé, gyaa taasidepi ɔa dàu de gb́épii. ⁴ Asa ɔ dia ɔ aa dā kàu nípii. Nɔepi s̄, aà taasideke guu pɔ pɔ a ví à pobleò ɔ a dàu we pii.

Yelusaleũ dúuzɔa ní dúnialaagɔ seela

(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

⁵ Gb́eɔ lé Lua ua yá'o, aa mè wà a kpéɔ kèke maa ní gbè kefenáɔ ní pɔ pɔ wà Lua gbàɔ, ɔ Yesu mè: ⁶ Gɔɔe a mɔ, pɔ pɔ á è keeɔ, baa gbɛe a ḡɔ dikɔao, wa ní dúuzɔe. ⁷ ɔ aa aà là aa mè: Mɛtulu, bee a ke bɔe ni? Bóme aɔ de a kegɔ seela ũi? ⁸ ɔ à mè: A laaika, ásu to wà á sásão, asa wa mɔ ní ma t̄so dasi, aa me wa mé wa de aà ũ, ge a gɔɔ kà. Asu ténzio. ⁹ Tó a z̄i bao mà, ge á mà wà fɛle ní k̄ɔ, ásu to iwāa ká á p̄ao. Sema yápi ke káau, dúnia láaan we ḡiao. ¹⁰ ɔ a òné: Bui ní buio aa fɛle ní k̄ɔ, màae ɔ búsu ní búsu. ¹¹ Tɔɔlelualuaa pásɔ aao ku. Nɔana ní gagyã ka gu ní guo. Asi b́eɛ vía yáɔ aao ku luawa.

¹² E yápi àò mɔ, wa á kú, wi íadawá, wi á kpá lousisikpedeɔwa, wi á ká kpéu, wi géánɔ kíaɔ ní búsu gbáadeɔ ae ma yáí. ¹³ Bee a á gba zé àò de ma seeladeɔ ũ. ¹⁴ A zeò á s̄ guu ásu láasooke lá á owao, ¹⁵ asa máme má sóso káé á léu, mí á gba ɔno, ké á ibeɛe a f̄ gii ge a a z̄ásiwá. * ¹⁶ Baa á de ní á dao ní á v̄iɔ ní á dāunaɔ ní á daeɔ ní á gbɛnaɔ aa á kpámáe, wi á gb́eɔ de. ¹⁷ Gb́épii a zaágu ma yáí, ¹⁸ ama baa á miká mendo a v̄uaao. ¹⁹ A menaf̄ɔa guu ɔ á àizána e.

²⁰ Tó á è z̄iḡɔ lia Yelusaleũzi, àò d̄s ké a dúuzɔa z̄ào. ²¹ Zibeez̄i Yude búsu deɔ bàale mipe s̄is̄ɔwa, gb́é pɔ kú Yelusaleũ fáaa. Z̄ɛwiadeɔ su ḡeuo. ²² Asa gɔɔpiá t̄simagɔe, ké yá pɔ k̄eá Luayátaalau e pa pii yáí. † ²³ Waiyoo n̄s̄indeeɔ ní neadeɔ z̄ibeez̄i, asa búsupi taasi aɔ z̄ɔ, Lua a p̄k̄umabɔɔ gb́épiwae. ²⁴ Wa ní gb́eɔ dede ní f̄endaɔ, wa ní gb́eɔ k̄u taò búsu pii guu z̄iz̄ɔ ũ, buipálee i ɔz̄ɔ Yelusaleũwa e an gɔɔ pa.

Gbēnazīn Né m̄oa
(*Mat 24.29-35, Maa 13.24-31*)

²⁵ Seelaṣ aaṣ ku ɪatē ní m̄ovuaṣ ní saanaṣwa,‡ bui pii iṣ ku p̄sia guu dúniaui. Aa ḡo bíli guu ísia k̄sfi ní a bàaleaṣ yáí. ²⁶ W̄eḍṣa yá p̄s lé m̄ó dúniawai guu, vía a gb̄éṣ k̄āsānke, asa p̄s p̄s kú luawaṣ z̄ā ní p̄k̄iíwae, ²⁷ wi Gbēnazīn Né m̄oa e luabepuanau ní gb̄āa z̄ṣṣ gawideo.§ ²⁸ Tó yá beeṣ kea d̄aale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabagṣṣ mé k̄aik̄ù.

²⁹ Yesu yál̄eēuné à mè: A kaad̄enli gwa ní lí k̄niṣ. ³⁰ Tó á è aa b̄oṣb̄ò, ṣ í d̄s áziṣwa ké guantēna k̄aik̄ù. ³¹ Beewae s̄s, tó á è yá beeṣ lé ke, àṣ d̄s ké k̄ia p̄s Lua kp̄a k̄aik̄ù. ³² Siana mále oé, ḡṣṣbeedeṣ ḡēle yápiṣ pii kesaiṣ. ³³ Luabe ní t̄ṣleṣ a ḡēle, āma ma yáṣ ḡēleá vío.

³⁴ A laaika. Asu tó asiake ní w̄ēḍkeṣ ní w̄ēnik̄āakeṣ á laai síwáṣ, ké aa m̄ogṣṣ su á kú k̄ándo lán baiwao yáí. ³⁵ Asa a kúle gb̄é p̄s kú dúnia guuṣwa piié m̄ó. ³⁶ A it̄ēke, íṣ wabike ḡṣṣpii, ké àṣ gb̄āa ví à e pili yá p̄s lé m̄ówa pii, í b̄o ze Gbēnazīn Né ae.

³⁷ Lá gu lé d̄s Yesu íṣ yādané Lua ua. * Tó oosi k̄ē, í b̄o ge í Kùkpe s̄s̄ip̄leu. ³⁸ K̄oṣk̄ṣ ṣ gb̄épii í fele gé aa yāmai Lua ua.

22

Lekpaáta Yesuzi
(*Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Z̄aa 11.45-53*)

¹ K̄áaso dikpe p̄s w̄i me Ḡeamusu* k̄a k̄ai. ² Sa'onkiaṣ ní M̄ozi ikoyādanedeṣ lé w̄eēle lá aa ke aa Yesu b̄olia asii guu, asa aale víake gb̄éṣneē. ³ Ṣ Set̄au d̄i Yudasi p̄s w̄i me Isaliṣti miwa. Yesu íwa gb̄ēṣn̄ k̄uepl̄aṣ doē. ⁴ Ṣ Yudasipi ḡē lekpaáí ní sa'onkiaṣ ní Lua ua d̄ānaṣ gb̄ēz̄ṣṣ, lá á ke à Yesu kp̄amá. ⁵ An p̄s k̄ēna, ṣ aa l̄eḍoük̄è w̄a ṣa kpaw̄a. ⁶ A z̄èḍ, ṣ àle z̄ew̄eēle à Yesu kp̄amá gb̄éṣ saē.

Ḡeamusu bl̄eblea
(*Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Z̄aa 13.21-30, 1Kln 11.23-25*)

⁷ K̄áaso dikpeṣṣ k̄a, ḡṣṣ p̄s w̄i Ḡeamusu s̄a k̄olokpa. ⁸ Ṣ Yesu P̄ieé ní Z̄āao gb̄ae à mè: A gé Ḡeamusu bl̄e s̄oukeiw̄ē. ⁹ Ṣ aa aà lá aa mè: N ye w̄a ke má ni? ¹⁰ Ṣ a w̄emá à mè: Tó a ḡē w̄ēl̄edau, á k̄paaí ní ḡēo í seá lo guu. Aṣ teaaṣi e ua p̄s a ḡēu, ¹¹ í o uabeleē, Metulu lé gu p̄s a Ḡeamusu bl̄e bleu ní a íwaṣ gb̄ea. ¹² A kp̄ediak̄ṣa kp̄ea z̄ṣṣ p̄s wa k̄ēke ṣb̄é, í p̄oblea yá k̄ēke we. ¹³ Ké aa ḡē, aa è lá Yesu ònéwa, ṣ aa Ḡeamusu bl̄e s̄ouk̄è we.

¹⁴ Ké a ḡṣṣ k̄a, Yesu mò z̄l̄e we ní a z̄inaṣ s̄ānu. ¹⁵ Ṣ a òné: Ḡeamusu bl̄eē beē bleaán̄ ni ma de maamaa e m̄àṣ gé taasikei, ¹⁶ asa mále oé, má ble b̄o e kpala p̄s b̄ò Lua k̄ií ge b̄òḍ gupuaui, dikpe s̄iana i m̄ó. ¹⁷ Ké à imib̄ṣ s̄è, à s̄áaukp̄a, ṣ à mè: A si d̄òḍk̄ṣe, ¹⁸ asa mále oé, za tia má w̄ēbe'i mi b̄o e kpala p̄s b̄ò Lua k̄ií ge b̄òḍ gupuaui. ¹⁹ Ké à k̄aa s̄è, ṣ à s̄áaukp̄a a e kp̄amá à mè: Ké beea ma me p̄s mále kp̄á á yáíe. Aliṣ beē ke ma yá d̄oaágu yáí. ²⁰ Ké aa p̄obl̄e aa làa, à imib̄ṣpi s̄è m̄aa b̄ṣ à mè: Ie beea ma au p̄s lé b̄oleēē. Lua b̄aa kua ní gb̄éṣ tia auē.† ²¹ Ma ṣ ku ta doū ní ma b̄onkp̄edeṣ,‡ ²² asa Gbēnazīn Né a kp̄agui lá Lua d̄il̄eewae. Waiyoo gb̄é p̄s a aa kp̄amápi. ²³ Ṣ aa ná k̄ó lalaawa aa mè: Wá déme a yá beē kei?

‡ 21:25 Isa 13.10, Yoe 3.4 § 21:27 Dan 7.13 * 21:37 Luk 19.47 * 22:1 B̄ṣa 12.1-11 † 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10

*Yesu ledaa a iwaowa**(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)*

²⁴ Ǿ lekpa a fɛlɛ nɛ guu, kɛ aa ye dɔ nɛ gbɛ́ pɔ deŋla. ²⁵ Ǿ Yesu ònɛ: Bùsu kɛa i ikokemá mé gbáade ǐ nɛzia tɔbɔ, ²⁶ ama ásu ke máao. A kù á gbɛzɔ aà de gbɛ́ pɔ kɛsáaazi úe. A kù á dɔaana aà de á zikena úe. ²⁷ Bleblena nɛ blezikena, an déme zɔɔi? Bleblena nolo? Mapi sɔ má kú á guu lán gbɛ́ pɔ lé zikééwa. ²⁸ Gbɛ́ pɔ zɛmanɔ ma taasikɛa guuɔn á ũ. ²⁹ Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau máa sɔ, ³⁰ ǐ bleblemanɔ ma kpalau, ǐ zɔlɛzɔlɛa báawa à yákpaleke nɛ Isaili bui kuɛplaɔ.

³¹ Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setáu gbɛa à á ká íu lá wɛ́ pówena ká íu wà gwawa. ³² Ǿ ma wabikɛnɛ, kɛ ma náai pɔ nɛ ví su kɛsámao. Tó n ɛa n sua, n n gbɛ́ gba gbáa. ³³ Píeɛ òè: Dii, má sí wà ma dakpɛunɔ, mí gannɔ. ³⁴ Yesu mɛ: Píeɛ, mále onɛ, e ko à gɛ lɛzui gbá, nɛyɔ lelekpa ma dɔai gɛn áaɔ.

³⁵ Ǿ à nɛ lán à mɛ: Kɛ ma á zɛ́ mɔkpe nɛ babalabɔɔ nɛ kyaleɔ sai,* pɔe kɛsáwáe? Ǿ aa mɛ: Aawo. ³⁶ Ǿ a ònɛ: Tiasa gbɛ́ pɔ mɔkpe ví, aà sé. Máaɛ lɔ nɛ babalabɔɔ. Gbɛ́ pɔ fɛnda ví sɔo, aà a ula yá, í lú. ³⁷ Mále oé, sema yá pɔ kɛa Luayátaalau ma musu papa wà mɛ: Wà aà díle dou nɛ dáakena.† Asa yá pɔ wa kɛ ma yá musu mé lé papa sa. ³⁸ Aa mɛ: Dii, fɛnda mɛn pla ke. Ǿ a ònɛ: Bee mɔ.

*Yesu kúa**(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)*

³⁹ Yesu bɔ gɛ Kùkpe sɛsɛpɔlɛu lá i kɛwa. Aà íwaɔ tɛaazi. ⁴⁰ Kɛ à kà gu pɔ àlɛ géu, a ònɛ: A wabike kɛ ásu fu yɔawao yá. ⁴¹ Ǿ à kɛmá à kà lán gbɛzu léleá taawa. Ǿ à kùlɛ we, àlɛ wabike ⁴² à mɛ: Baa, tó nɛ yei, to taasi keɛonɛ bee zákumanɔ, ama asu ke ma pɔeá ũo, sema n pɔ. ⁴³ Ǿ malaika bɔ luabe à mɔwá à aà gbá gbáa. ⁴⁴ Kua wɛtɛa guu àlɛ wabike nɛ áiao. Ǿ aà isima lé tɔ tɔlɛ lán autonawa. ⁴⁵ Kɛ à wabikɛ, à fɛlɛ gɛ a íwaɔ kú, à nɛ lé, aalɛ i'o nɛ pɔsiao. ⁴⁶ Ǿ a ònɛ: Akɛa àlɛ i'oi? A fɛlɛ wabike, kɛ ásu fu yɔawao yá.

⁴⁷ Kɛ àlɛ yá'o, ɔ wà kà dasidasi. Gbɛ́ pɔ wɛ me Yudasi, aà íwa gbɛɔn kuɛplaɔ do mé dɔaananɛ. Kɛ à sáaazi lépɛiwá, ⁴⁸ ɔ Yesu òè: Yudasi, lépɛaa guu ɔ nɛyɔ Gbɛnazin Nɛ kpaomáa? ⁴⁹ Kɛ gbɛ́ pɔ aa kú nɛ Yesuɔ yá pɔ lé mó è, aa mɛ: Dii, wà nɛ gbɛgbɛ nɛ fɛndao yá? ⁵⁰ Ǿ an gbɛdo sa'onkia zikena lè à aà ɔplaa swá gò. ⁵¹ Ǿ Yesu mɛ: A bee tó. A ɔkà aà swáwa à aà gbàgbá. ⁵² Ǿ a ò sa'onkia nɛ Lua ua dɔana nɛ gbɛzɔ pɔ aa mɔwɔnɛ: A mɔa nɛ fɛndao nɛ gɔo lán kpáiweliwen ma úwaa? ⁵³ Lá gu lé dɔ mió kúánɔ Lua ua,‡ mé i ɔkáao. Ama gɔɔɛ bee de á pɔ úe, gusia kiblegɔɔɛ.

*Píeɛ lelekpa Yesuzi**(Mat 26.57-58, 69-75, Maa 14.53-54, 66-72, Zaa 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Kɛ aa Yesu kù suò, aa gɛaánɔ sa'onkia be. Píeɛ be zàzà. ⁵⁵ Kɛ wà tɛkà ua guo, wà kàlɛ líai, ɔ Píeɛ mɔ sɔlɔ nɛ guu. ⁵⁶ Nɔɛ zikɛnae aà è, ɔ à wɛbíiwá à mɛ: Gbɛɛ bee kuaánɔ sɔe. ⁵⁷ Ǿ à lelekpa à mɛ: Nɔe, má aà dɔo. ⁵⁸ Yɔɔnɔ gɔɔ ɔ gbɛpále aà è, ɔ à mɛ: Mpi sɔ nɛ de an gbɛdo úe. Ǿ Píeɛ ò gɔɛpíe: Mámeo. ⁵⁹ Kɛ lɛlu do taa gɛ, gbɛpále giiyèwá à mɛ: Siana guu gbɛɛ bee kuaánɔɛ, asa Galile gbɛɛ. ⁶⁰ Ǿ Píeɛ mɛ: Mi dɔ lá nɛle oo. Wegɔɔ kɛ àlɛ yá'o, ɔ ko lɛzú.

61 Ké Dii lili wεpè Piεεwa, ̄ yá pó a ò dò Piεεgu, ké à m̀e e ko àò gé lεzui gbà, a lelekpaazi ḡen àā. 62 ̄ Piεε b̀ò bàasi, à ́òlò à k̀e w̄ena.

63 Gb̀é pó aale Yesu d́āā aà k̀e p̀ó̄p̀ó̄ aa aà gb̀è. 64 Aa pó ỳèè a w̄éwa, ̄ aale aà lala aa m̀e: Anabikεke n̄ o, déme n̄ lei? 65 D́εaāān̄o guu aa yá dasi p̄alē òè lo.

66 Ké gu d̀ò, Yuda gb̀εz̄̄̄̄ k̄̄ k̄aa, sa'onkiāo n̄ Moizi ikoyádanεdēo pii. ̄ aa Yesu s̀è g̀èò n̄ yákpalekek̄ii. 67 ̄ aa aà là aa m̀e: M̄esiin n̄ ũa? Ow̄ε. A w̄emá à m̀e: Tó má òé, á sio. 68 Tó ma ȳae làwá s̄, á weo. 69 Za tia Gb̀enaz̄in N̄é āo z̄l̄ea Lua gb̄aade ̄plaa. § 70 ̄ gb̀épii m̀e: Asi Lua N̄én n̄ ũa? ̄ a w̄emá à m̀e: Lá a d̀o á léuwa, máme má aà ũ. 71 ̄ aa m̀e: Wá bàa ũma n̄ seeladeo bi? Wá mà aà léu k̀ò.

23

Pilati yákpalekea n̄ Yesuo

(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

1 ̄ aa f̄ele n̄pii, aa g̀eān̄o Pilati ae. 2 Aale mó n̄ aà yá̄o aa m̀e: Wa gb̀éε bee è, àle gudεke wá b̀usuue, àle ḡiné wá falub̄o Sezaae, mé à az̄ia d̄ile M̄esii ũ, k̄ia ũ. 3 ̄ Pilati aà là à m̀e: Yudāo k̄ian n̄ ũa? A w̄èwá à m̀e: ̄me d̀o n̄ léu we. 4 ̄ Pilati ò sa'onkiāo n̄ dasi pó kú wēn̄e: Mi t̄aa'e gb̀épiwao. 5 ̄ aa giyèwá aa m̀e: lo tékpa gb̀é̄gu a yádaan̄é guu Yude b̀usuu p̄iε. A dàale Galileε, ̄ à g̀è k̄aìò la sa.

6 Ké Pilati mà màa, ̄ à gb̀é̄o là tó Galile gb̀én aà ũ. 7 Ké a d̀ò à b̀ò Elodi b̀usuue, mé Elodipi ku Yelusaleũ z̄ibeez̄i, ̄ à aà gb̀aεwá. 8 Ké Elodi Yesu è, ̄ aà p̀o k̀ena maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiāale à g̀èḡ. Aà wé d̀o Yesu dabudabukea eai. 9 A yá̄o làlawāo dasi, ̄ Yesu i a kee wewào. 10 Sa'onkiāo n̄ M̄oizi ikoyádanεdēo zea we, aale mó n̄ aà yá̄o p̄ás̄p̄ás̄i. 11 Elodi n̄ a sosāo saká Yesugu, aa aà láanikè aa ula t̄ode dàè, ̄ à èa aà gb̀aε Pilatiwa. 12 Z̄ibeez̄i Elodi n̄ Pilatio k̀e na, asa aa f̄ik̄ua n̄ k̄̄o ȳaaε.

13 Pilati sa'onkiāo n̄ gb̄aadēo n̄ gb̀é̄ k̄in̄io k̄aa pii, 14 a òné: A m̄m̄εε n̄ gb̀éε beeo a m̀e gudεnae. Ma aà làla á wáa yá pó á d̀òd̀òw̄o musu, mi e à t̄aaee k̀ò. 15 Màa Elodi i eo s̄, asa à èa aà gb̀aεwáε. A gwa, i ȳae ke à kà mà aà d̄eo. 16-17 Má tó wá aà sw̄ágaga, mí aà gbae. 18 ̄ aa wiilè n̄pii s̄anu aa m̀e: Gb̀épi d̄e! Balaba k̄éw̄ε! 19 Wá Balabapi dàkpeu b̄o a gb̄aadēo kpe n̄ gb̀ēd̄eao yáie. 20 Pilati ye Yesu gbae, ̄ à gb̀é̄o laai sisi a k̄ii. 21 ̄ aa èa wiilè aa m̀e: N̄ aà p̄aliwa! N̄ aà p̄aliwa! 22 A ḡen àād̄e Pilati òné: Bó dàa a k̄ei? Mí t̄aae pó kà wá aà d̄e ewào. Má tó wá aà sw̄ágaga, mí aà gbae. 23 ̄ aa d̄idiwá, aale gbeawá n̄ wii gb̄aao aà aà p̄aliwa. ̄ an z̄oakaa tò an yá bl̄e. 24 ̄ Pilati d̄ile wá ke lá aa gb̀eawawa. 25 Gb̀é pó wa dàkpeu b̄o a gb̄aadēo kpe n̄ gb̀ēd̄eao yáí pó wa gb̀eapi ̄ a k̀éné, ̄ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

26 Ké wále ḡeān̄o, wá dà Sileni gb̀é Sim̄oole, àle su n̄ buao, ̄ wá aà k̄i wá lip̄aak̄̄a d̄iè aà̄o t̄eò Yesuzi. 27 Bila b̀ò teāzi n̄ n̄e pó aale ́òlò aale n̄zia gb̀εgb̀é̄o. 28 Yesu lili aed̄má à m̀e: Yelusaleũ n̄ēo, ásu ́òlò ma yáio. A ́òlò

ázia yáí ní á néó. ²⁹ Asa a gɔɔ lé mó ké wa o: Báaadeɔn fii pɔ aai ne'io mé né i yɔ mimáoɔ ũ. ³⁰ Gɔɔbeezi wa o gbesiɔne aa léle simá,

wa o sɔsiɔne aa kúnla.*

³¹ Asa lá wále yáe taa ke ní lí búsuo, lí gii pɔ aɔ deai?

³² Wále gé ní dàaken plaɔɔ lɔ, ké wà ní dede ní Yesuo sánu. ³³ Ké aa kà gu pɔ wí me Mitɔɔnagu, ɔ aa aà páliwa we ní dàakenapio, ado aà ɔplaii, ado ɔzei. ³⁴ ɔ Yesu mè: Baa, sùukeɔnɔ, asa aa dɔ lá wále keo. ɔ wà tɛlepá wà aà pɔkasaɔ kpaalɛokɔe.† ³⁵ Gbɛ́ɔ zea we, aale gwa, mé Yuda gbáadeɔ lé lesuikékewá‡ aa mè: A dāo suabà. Tó Mesii pɔ Lua dilen aà ũ, aà azia suabae! ³⁶ Sosao lé aà ke pɔɔpɔɔ lɔ. ɔ aa sàazi aa wɛe kùma dɔ̀e§ ³⁷ aa mè: Tó Yudaɔ kían n ũ, n nziá suaba. ³⁸ Seelae naa aà mia à mè:

Yudaɔ kían ke!

³⁹ Dàakena pɔ looa líwapiɔ do dɛennɔyá'òè à mè: Mesiiin n ũo lò? N nziá suaba ní wápiɔ sánu. ⁴⁰ ɔ aà gbèdo gíè à mè: Nle víake Luae seoa? Yá dou mé zɔléwá. ⁴¹ Wápiɔ, à kɔsiwanɔ maae, asa pɔ pɔ wá tɔ mé bɔléwɛe, ama dee i yáe keo. ⁴² ɔ à mè: Yesu, tó n mɔ kía ũ, to ma yá àɔ dɔngu. ⁴³ ɔ a wèwà à mè: Siana mále one, za gbá níyɔɔ kumanɔ àizána guu.

⁴⁴ Ké íatɛ kà minanguo, a biia zè, ɔ búsupi siakù pii e aua gè pílað. ⁴⁵ Zwáa pɔ daa Lua kpéu* kè a guo. ⁴⁶ Yesu wiilè gbáugbáu à mè: Baa, ma a nisina nàne n ɔzi.† Ké a ò maa, ɔ à tà. ⁴⁷ Ké sosao gbɛzɔɔ yá pɔ kèpi è, à Lua sáaukpá à mè: Gbɛ́piá gbɛmaae síana. ⁴⁸ Bila pɔ aa mò wà káaa yápi gwaa yáíɔ, ké aa yá pɔ kèɔ è, aa èa tà, aale níziá gbɛgbɛ. ⁴⁹ Yesu gbé dɔaɔ ní nɔe pɔ teaazi za Galileɔ pii ze káaa, aale yápiɔ gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

⁵⁰ Gɔee ku aà tɔn Yosefu. Yuda gbáadeɔ doe. Gbɛmaae, mé luayámanae. ⁵¹ Aa lé kú yá pɔ a gbɛ́ɔ zè ní a keaopi guuo. Yudaɔ wéle Alimate gbɛ́e, aà wé dɔ kpala pɔ bɔ Lua kíii. ⁵² A gè Pilati kíi à Yesu ge gbèawà. ⁵³ ɔ a bùa à bàabaa fífiwà à aà dà gb'èe pɔ wa sò mia ũ guu. Wi gbɛe dau we yáao. ⁵⁴ Gɔɔpiá asáadazíe, kámabogɔɔ lé ká. ⁵⁵ Nɔe pɔ aa te Yesuzi za Galileo te Yosefupi kpe, aa mia'epi è ní lá à Yesu ge dilɛuo. ⁵⁶ ɔ aa tà gè nisi gínana ní tulaletio sɔukei. Kámabogɔɔzi aa kámabò lá Lua dilɛwa.§

24

Yesu bɔa gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

¹ Asáanenzí gufɛne ɔ nɔepio èa gè miapi kíi ní nísí gínana pɔ aa a sɔukeo. ² Aa lè gbɛ goa mia'ele. ³ Ké aa gè, aai Dii Yesu ge eo. ⁴ Aa ku bíli guu, ɔ gɔe gbɛɔn plaɔɔ bɔ mòmá pɔkasa tekeao daa. ⁵ Vía ní kú, aa ní mi pèle, ɔ gɔepio òné: Bóyáí ále gbé bée wɛele geɔ guui? ⁶ A ku lao, à vù. A to yá pɔ a óe gɔɔ pɔ a ku Galile dɔágu ⁷ à mè, sema wà Gbɛnaziñ Né kpá duunkenaɔwa, aa aà páliwa, a gɔɔ áaɔde zí i vu.* ⁸ ɔ yápi dɔ́ngu. ⁹ Bɔa mia kíi aa gè yápi baokpá aà íwa gbɛɔn kuɛdoɔne ní gbé kíniɔ. ¹⁰ Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 Bɔa 26.31-33 † 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 Bɔa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

da Maliamao ní nɔɛ kíni pɔ́ aa kúrínɔɔ mé yápi ò zínapiɔne. ¹¹ Ǿ nɔɛpiɔ yápi kènè lán faai yáwa, aai sio. ¹² Ǿ Píɛɛ fèlè bàalè gè miapi kíi. Ké à wekpàlè miapiu, i pɔɛ eo, sema bàabaa pólɔɛ, ɔ à èa tà, àlè làasookè yápi aà kù gbāa.

Emausi zéu
(*Maa 16.12-13*)

¹³ Gɔɔ doŋpi zí Yesu íwa gbèɔn plao lé gé wéle pɔ́ wí me Emausi. N Yelusaleũo à kà kiloo kuɛdo taa. ¹⁴ Aale yá pɔ́ kè pii faai bokɔɛ, ¹⁵ ɔ gɔɔ pɔ́ aale a faaibo, aale a wàaipa, Yesu ní lé, ɔ aa bɛ zéu sãnu. ¹⁶ Pɔɛ kpaané ní aà d̄sao. ¹⁷ Ǿ à ní lá à m̀è: Bó yá àlè taa'òd ní k̄soi? Ǿ aa zè, an oo sisia. ¹⁸ An gbèdo pɔ́ wí me Keleopa wèwà à m̀è: Mé i ke ndo bàasio, gbèe ku Yelusaleũ a gi yá pɔ́ kè gɔɔplaaɛ d̄sio. ¹⁹ Ǿ à ní lá à m̀è: Yá kpelei? Aa wèwà aa m̀è: Yesu Nazaleti yáɛ. Anabi z̄ɔɛ. Gbèpii d̄s ké aà yákea ní aà yá'obao b̀ò Lua kíi. ²⁰ Ǿ sa'onkiaɔ ní wá gbáadeɔ aà kpámá, ké wá yádaaála yáí, wí aà páliwa wà dɛ. ²¹ Wápiɔ s̄o wále e ɔme a Isailio suaba. Bee kpe yápi kea gɔɔ àaɔden gbā. ²² Ǿ yá pɔ́ wá nɔɛɔ ò b̀ò wá saɛ. Ké aa gè aà mia kíi gufènea, ²³ aai aà ge e weo. Aa sù aa m̀è malaikaɔ b̀ò m̀òmá, aa òné a ku b̄ɛɛ. ²⁴ Ǿ wá gbèeɔ gè miapi gwai, aa è lá nɔɛpiɔ ònéwa, a ku weo. ²⁵ Ǿ Yesu òné: Làasooaideo, ili yá pɔ́ ànabiɔ ò si kpaao. ²⁶ Lua díle Mesií taasike beewa, i gbasa gè a gawí guuo lò? ²⁷ Daalea M̄ozi láwa e à gè pè ànabiɔ p̀owa píi, Yesu yá pɔ́ k̄ea Lua yáú azía yá musu b̀òlekèné píi.

²⁸ Ké aa káikù ní wéle pɔ́ aale géuo, Yesu kè lá á ye ḡzɛawa. ²⁹ Ǿ aa à kùkù aa m̀è: Ḡwano la. Oosi kè, gu lé ḡk̄ɔu. Ǿ à gè ua à ḡrínɔ. ³⁰ Gɔɔ pɔ́ àlè p̀obleínɔ, ɔ à p̄ɛɛ sè à báaadàu, ɔ a è a kpámá. ³¹ Ǿ an wé kè aa aà d̄s sa, ɔ aa kùawà. ³² Ǿ aa òk̄ɔɛ: Ké àlè yá'ow̄ɛɛ zéu, àlè Lua yá pílok̄ew̄ɛɛ, wá n̄sɛ lé yáalɔo lé? ³³ Ǿ aa fèlè ḡɔɔ aa èa gè Yelusaleũ. Aa aà íwa gbèɔn kuɛdoɔ è k̄āaaa we ní gbé pɔ́ n̄máɔ ³⁴ aale me: Dii vù síanaɛ. A azía òlɔ Simɔɔɛ. ³⁵ Ǿ gbèɔn plapiɔ zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà d̄s gɔɔ pɔ́ à p̄ɛɛ èo.

Yesu azía ɔba a íwaɔne
(*Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zín 1.6-8*)

³⁶ Ké aale yápi o màa, kándò aa aà è zea ní guu, ɔ a òné: Aɔ kú ní aafiao. ³⁷ Ǿ gili gènḡu, via ní kú, aale e gyaade wa è. ³⁸ Ǿ a òné: Ak̄ea á n̄sɛ òk̄pài? Ak̄ea á kú ní n̄sɛ plaplaoi? ³⁹ A ma ɔɔ gwa ní ma gbáɔ, máme. A ɔk̄āa à gwa. Gyaade me ge wá ví lá a ma eɛwao. ⁴⁰ Ké a ò màa, ɔ à a ɔɔ ní a gbáɔ òl̄né. ⁴¹ P̀ona guu aa a eɛb̀ò, ké à b̀ò ní saɛ yáí. Ǿ à ní lá à m̀è: P̀oblea kua? ⁴² Ǿ aa kp̀ò kpaateɛ k̀ò kpàwà, ⁴³ ɔ a sò ní wáa. ⁴⁴ Ǿ a òné: Yá pɔ́ má òé gɔɔ pɔ́ má kúánɔ mé kè. Ma m̀è sema yá pɔ́ wa ò ma yá musu M̄ozi ikoyá láu ní ànabiɔ láo ní Sou láo pa pii. ⁴⁵ Ǿ à ní n̄sɛ wèné, ké aa e yá pɔ́ kú lápiɔ guu d̄s. ⁴⁶ A òné: A k̄ea Lua taalau wà m̀è, Mesií a taasike, a gɔɔ àaɔde zí i b̀o gau, ⁴⁷ wí waasoke bui píie ní aà t̄so daalea Yelusaleũ, ké aa n̄selile, an duuna i k̄émá. ⁴⁸ Yápi seeladeɔn á ũ. ⁴⁹ Mapi s̄o má gba pɔ́ ma Mae a legbè kpásáé. Aɔ ku wéle guu la e gbāa b̀o luabe à kúála.†

⁵⁰ Ǿ Yesu b̀òrínɔ wénkpe e Betani saɛ, ɔ à ɔsè plapla à báaadàngu. ⁵¹ Ké àlè báaadàngu màa, ɔ à k̄émá, Lua aà sè tàò a kíi. ⁵² Ǿ aa kùlèè, aa èa tà Yelusaleũ ní p̀ona z̄ɔɔ. ⁵³ Aaíɔ ku Lua ua gɔɔpii, aao Lua sáaukpa.

† 24:49 Zín 2.1-4

ZAA

Yá pò kú lée bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiɔ guu Zaa lée bee mé adoa. Yesu taasikea yá bàasi (18-19), yá pò kú lée bee guu dou ní baona lá kíniɔ. Ɔme nɔsea Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodεũ gea Yesu kíi yáo (3.1-21) ní Samali nɔe yáo (4.1-12) ní Bezata kpáa'okli gyáe gbágbáa yáo (5.1-18) ní gbé pò wa í vĩa gbágbáao (9.1-41) ní yápáeɔ. I Yesu yákeao o dasio, ama pò pò a ò Yesu yádadaò gbéɔne maamaae.

Lápi daalekíi (1.1-18) òbɔwɛe ké Yesuá Lua Yá pò Ìb ku gɔɔpiie, ɔ à gò gbēnazina ũ a kú ní guu wēni ní gupuaò ní sīanao ũ.

Baona lée bee kpaalea lee plaɛ, yá pò kè zadɔ Yesu kũgɔɔ i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tɔbɔgɔɔ kào (12.23).

E aà gɔɔ àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dɔaa kè Yesupi seelade ũ. Aà íwaɔ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeɔ ũ lɔ, yá pò an baade è Yesuwa ɔ à kè a seelade ũ. Bee gbɛa à Yesu kpaaua ní gbɛeɔ yá'ò ní dabudabu mèn sɔpla pò à kè seela ũɔ. Dabudabupio mi mé yá ũ. Ké Zaa yá séia beeɔ ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gɔɔ kà (13.1). Yesupi lé gbɛzã díle a íwaɔne lá wí kewa (13-16). Bee gbɛa wabikea guu i gi taasi pò a keio, ɔ à a íwa pò aa gɔ a kpeɔ ná a Maeɛ a ɔzi (17). Ɔ Zaa Yesu kua yá dau a síu lá a yá kú baona lá kíniɔ guuwa, lá wà yádaaála, wà aà pà lipáakɔawa, ɔ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bɔa gau gbɛa à bò mò Maliama Madeleni ní a íwaɔwa, atɛsa Tomaa. Lee 21 guu à bò mò a íwa gbɛɔn sɔplaɔwa Tibelia ísida lé.

Lápi láakíi (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesi ũ, wí wēni e aà náaikɛa yáí, asa Lua mé Yesu zì, ɔ Yesu mè ámeaa zé ní wēnio ní sīanao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mɔa dúnia guu

¹ Asínizí Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luaɛ. ² A kú ní Luao asínizí. ³ Lua pópíi kè aà sabaiɛ, pɔe ku à kè aà saio. ⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ũ gbéɔne. ⁵ Gupuapi í bii gusiau, ɔ gusiapi lí e dàao.

⁶ Lua gbɛe zì, aà tón Zaa. ⁷ A mò gupuapi seelade ũ, à aà yá'ò gbéɔne, ké gbépii e aà náaikɛ a sabai. ⁸ Aàpi mé gupuapi ũo, à mò gupuapi seelade ũe. ⁹ Gupua síande pò í gupu gbépiiɛ mé lé mó dúnia guu.

¹⁰ A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè aà sabai, dúnia i aà dɔo. ¹¹ A mò a be, ɔ aà gbéɔ i aà díle. ¹² Gbé pò zèaàno aa aà náaikèɔ sɔ, à ní gbá zé aa gò Lua néo ũ. ¹³ An iapi i bɔ gbɛe au guuo, i bɔ mɛfɛleɛ ge gɔe pɔeã kíio, Lua mé ní í. ¹⁴ Yápi gò gbēnazina ũ, à gɔɔplakèwanɔ, ɔ wa aà gawi è,* Mae Lua Né mēndona gawiɛ, gbɛke ní sīanao pèɛwà.†

¹⁵ Zaa mé aà seelade ũ, à pùna à mè: Gbé pò ma aà yá'òn ke. Ma mè gbé pò lé mó ma gbɛa demala, ké a ku ma áa yáí. ¹⁶ Aà gbɛke pɛɛawá guu à gbɛkɛkè wá baadeɛ, mé aà gbɛkɛpi kè gbɛke ũ. ¹⁷ Lua a ikoyá kpáwɛɛ

* 1:14 Bɔa 33.18 † 1:14 Bɔa 34.6

Mɔiziwa, à gbēke ní síanao kèwēe Yesu Kilisi sabaie. ¹⁸ Gbēe i wesi Luale yāao. Lua Né m̀endona p̀o kpaa a Maepi k̀ue mé t̀o wa aà d̀o.

Zaa Da'ilena seeladekea
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

¹⁹ Yuda gbāade p̀o k̀u Yelusaleũo sa'onaeo ní Levii buieo z̀i Zāawa, ̄ aa aà là aa m̀e: Mmenn déi? Yá p̀o a ònén ke: ²⁰ A òné wásawasa, i yāe ulenéo à m̀e: Mesiin ma ũo. ²¹ ̄ aa aà là aa m̀e: Dén n ũ sai? Elian[‡] n ũa? A wèmá à m̀e: Aawo! ̄ aa èa aà là lo: Anabi z̀on[§] n ũa? A wèmá à m̀e: Aawo! ²² ̄ aa òè lo: Mmenn dé s̀i? Owēe ké wà e o gbé p̀o wá z̀one. Kpelewa níle o nzia yá musui? ²³ ̄ aa à m̀e: Gbé p̀o a loo do gbáau, àle oné wà zepoo Diien ma ũ, lá anabi Isaia a yá'owa.*

²⁴ Gbé p̀o wà ní z̀ipio s̀o, aa b̀o Falisio kíie. ²⁵ ̄ aa aà là aa m̀e: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge anabi z̀o, b̀oyai níle gbé da'ilekei? ²⁶ Zāa wèmá à m̀e: Mi gbé da'ileke, āma gbēe k̀u á guu, á aà d̀o. ²⁷ Ale mó ma gbea, mi ka ké mà aà sabala b̀ob̀o. ²⁸ Yápi k̀e Betani p̀o k̀u Yuudē baale, gu p̀o Zāa lé gbé da'ilekeue.

²⁹ Ké a gu d̀o, Zāa Yesu è àle mó a kíi, ̄ aa à m̀e: Sā p̀o Lua kpà a d̀unia duuna wolon ke. ³⁰ Gbépi yá má ò yāa ma m̀e, gbé p̀o lé mó ma gbea demala, ké a ku ma āa yá. ³¹ Má aà d̀o yāao, āma ma mo, mále gbé da'ileke, ké Isailio e aà d̀o yáie.

³² Zāa mé aà seelade ũ à m̀e: Ma Lua Nisina è à b̀o luabe à s̀u lán felenawa à m̀o diè. ³³ Má aà d̀o yāao. Ké Lua ma z̀i gbé da'ilekei, a òmēe gbé p̀o má è Lua Nisina m̀o diè, aapi mé a gbé da Nisinaapiu. ³⁴ Ma bee è, ̄ aa má de aà seelade ũ, ̄ mēe Lua Né ũ.

Yesu iwa séia

³⁵ Ké a gu d̀o, Zāa èa ku we lo ní a iwao gbēon plao. ³⁶ Ké à Yesu è àle gē, à m̀e: Sā p̀o Lua kpàn we! ³⁷ Ké iwa gbēon plapio yápi mà, aa b̀o te Yesuzi. ³⁸ Yesu líli a è aa teazi, ̄ aa ní lá à m̀e: Bó á yeii? Aa òè: N be ku má ni Labi? (Bee m̀e Metulu.) ³⁹ A wèmá à m̀e: A mo gwa. ̄ aa gè gu p̀o a kuu è, ̄ aa g̀aàno z̀ibeezi. Oosi m̀o síis zaawa.

⁴⁰ Gbēon pla p̀o aa Zāa yāmà aa b̀o te Yesuzipio, an gbēdo á Simoo Piee dāuna Andeleee. ⁴¹ A gè a v̀i Simoo lè gla, ̄ aa òè: Wa Mesii è. (Bee wī me lo Kilisi.) ⁴² ̄ aa g̀aàno Yesupi kíi. Yesu aà gwà soee à m̀e: Zāa né Simoon n ũ. Wali one sa Pieee. (Bee m̀e gbe.)

⁴³ Ké a gu d̀o, Yesu ye ta Galile b̀usuu, ̄ aa kpàau ní Filipio. A òè: Temazi. ⁴⁴ Filipipiá Andelee ní Pieeo be ẁele Besaida gbé. ⁴⁵ ̄ aa Filipi gè Natanaeli lè à m̀e: Gbé p̀o Mɔizi a yá'ò a ikoyá guu mé anabio a yá'ò lo, wa aà è. Yosefu né Yesue. Nazaleti gbé. ⁴⁶ Natanaeli òè: Gbēmaa a lo Nazaletie? Filipi òè: Mo n gwa. ⁴⁷ Ké Yesu Natanaeli è àle mó a kíi, à aà yá'ò à m̀e: Isaili zálalan ke, aà ǹse moafili v̀io. ⁴⁸ ̄ aa Natanaeli òè: N ma d̀o má ni? ̄ aa Yesu wèwà à m̀e: E Filipi à gè n sísii, ma n e kaad̄ena gbáu. ⁴⁹ ̄ aa Natanaeli òè: Metulu, Lua Né n ũ, Isailio Kian n ũ. ⁵⁰ Yesu òè: Ké má òne ma n e kaad̄ena gbáu, ̄ aa ma náaikèa? Nyó yáz̄o e de ké beela. ⁵¹ A èa òè lo: Síana mále oé, á luabe e wēa, Lua malaika o i dede Gbēnazin Néwa, aai pilawá.†

2

Nɔse Kana

¹ A ɔɔ ɔaɔde zɪ wɔle nɔse Kana, Galile bɔsuu. Yesu da ku we, ² mɛ wɔ Yesu nɔ a iwɔɔ sisi nɔsepi guu lɔ. ³ Kɛ vɛɛ kɛsɔ, Yesu da ɔɔ: Aa vɛɛ vɪ lɔ bɛ. ⁴ ɔ Yesu wɛwɔ à mɛ: Akɛa n mɔ ma kɪii? A ɔɔ i kamɛɛ yɔaɔ. ⁵ ɔ aà da ɔ zikɛnaɔnɛ: Lá a oɛ pii à kɛ. ⁶ Ola ku we mɛn soolo Yudaɔ gbɔbɔ'ikabɔɔ ũ. A keɔ i i sí litili basiiɔɛ, a keɔ basoolo. ⁷ ɔ Yesu ɔ zikɛnaɔnɛ: A ika olaɛ beɔ pai. ɔ aa ikà ní pai yelɛyɛlɛ. ⁸ ɔ a ɔnɛ: A tɔ ɔɔ ɔ bleblɛn ɔɔaanaɛ sa. ɔ aa tɔ ɔɔɔ. ⁹ Kɛ ɔɔaanapi i lileɔ vɛɛ ũpi iɛ, i dɔ gu pɔ à bɔuo, ɔma zikɛna pɔ aa ipi tɔɔ dɔ. ɔ ɔɔaanapi nɔde sisi ¹⁰ a ɔɔ: Vɛɛ na ɔ wɪ kpámá ɔia. ɔɔ pɔ i zɔlemá, ɔ wɪ mɔ ní a iio sa. Mpi sɔ n vɛɛ na tɔ gbɛzɔ.

¹¹ Yesu dabudabu sɛia bee kɛ Kana, Galile bɔsuuɛ. A tɔbɔ, ɔ aà iwɔɔ aà náaikɛ.

¹² Bee gbɛa Yesu ɔɔ Kapɛnaũ ní a ɔaɔ ní a dáunaɔ ní a iwɔɔ, ɔma aai ɔɔplakɛ weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

¹³ Kɛ Yudaɔ Gɛamusu* dikpɛ káikù, ɔ Yesu ɔɔ Yelusaleũ. ¹⁴ A è wɔle zuɔ ní sɔɔ ní felenguuluɔ yia Lua ua, mɛ ɔlɛũkpakɛnaɔ zɔlɛa we. ¹⁵ ɔ à baflá tà à ní yá ní bɔlɛ, sɔɔ ní zuɔ pii. A ɔlɛũkpakɛnapi ɔa fáaa, à ní táabũnuɔ fuangba. ¹⁶ ɔ a ɔ felenyianapiɔnɛ: A pɔpiɔ sɛlɛ bɔɔ pii. Asu ma Mae kpɛ kɛ ɛlɛ ũo. ¹⁷ ɔ yá pɔ kɛa láuɛ bee dɔ aà iwɔɔgu à mɛ: N kpɛ yá ma kũ gbáa, àlɛ ma ibaba.† ¹⁸ ɔ Yuda gbáadeɔ aà là aa mɛ: Dabudabu kpele nɔyɔ kɛwɛɛ, kɛ wà e dɔ ní yá bee kɛa iko vii? ¹⁹ Yesu wɛmá à mɛ: A Lua kpɛɛ bee wɪ, má ɛa kpɛpi fele ɔɔ ɔaɔ. ²⁰ ɔ gbáadepiɔ ɔɔ: Wɛ blasɔ ní mɛndoo ɔ wà kpɛpi dɔ, mɛ mpi nɔyɔ fele ɔɔ ɔaɔɛ lɔ? ²¹ Ama Lua kpɛ pɔ à a yá'ɔpi, aà mɛ yá àlɛ o. ²² Kɛ Yesu bɔ gau, yá pɔ a ɔpi dɔ aà iwɔɔgu, ɔ aa yá pɔ kɛa Luayátaalau sí‡ ní yá pɔ Yesu ɔpio.

²³ Yesu kua Yelusaleũ Gɛamusu dikpɛ zɪ wɔ aà náaikɛ dasi, kɛ wà dabudabu pɔ a kɛɔ è yáí. ²⁴ Yesu i ní náaikɛo, asa a gbɛpii nɔse dɔɛ. ²⁵ Aà bàa kú ní gbɛɛ gbɛnazina yá'oaɛoo, asa a yá pɔ kú ní nɔse guu dɔɛ.

3

Yesu ní Nikodɛũo

¹ Falisie ku wɪ mɛ Nikodɛũ. Yuda gbáadeɔ ɔɔɛ. ² A mɔ Yesu kɪi gwáasina a ɔɔ: Metulu, wá dɔ kɛ yádanɛde pɔ bɔ Lua kɪin n ũ, asa gbɛɛ a fɔ dabudabu pɔ ni kɛɔ kɛo, sema Lua kuaɔnɔ bàasio. ³ ɔ Yesu ɔɔ: Sɪana málɛ onɛ, mɛ i kɛ wà gbɛ i lɔ bàasio, a e àɔ kpala pɔ bɔ Lua kɪi dɔo. ⁴ ɔ Nikodɛũ Yesu là à mɛ: Kpelewa wa gbɛ gbáa ii? A ɛa ɔɔ a da nɔse guu, aà a i lɔ yá? ⁵ ɔ Yesu wɛwɔ à mɛ: Sɪana málɛ onɛ, mɛ i kɛ wà gbɛ i ní ío ní Lua Nisinaɔ bàasio, a e ɔɔ kpala pɔ bɔ Lua kɪi guu. ⁶ Gbɛnazina nɛ'iaá mɛ yáɛ, Lua Nisina nɛ'iaá nisina yáɛ. ⁷ Nsu to yá pɔ má ɔnɛ bɔ n saɛo, sema wà á i lɔ. ⁸ Iana i káka gu pɔ a yeiu. Ni a kɔfi ma, nɪ dɔ gu pɔ àlɛ bɔu ge gu pɔ àlɛ géuo. Maa iɔ de ní gbɛ pɔ Lua Nisina aà ío.

* 2:13 Bɔa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10 ‡ 2:22 Sou 16.10

⁹ Ǿ Nikodeũ aà là à m̀̀: Kpelewa yá bee a kei? ¹⁰ Yesu wèwà à m̀̀: N Isailio yādanede ia ǿ ní bee d̄soa? ¹¹ Sīana mále one, yá p̄ wá d̄s ǿ wi o. Yá p̄ wá è seeladeɔn wá ũ, ǿ ili wá yá sio. ¹² Lá ma t̄ole yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?

¹³ Gb̄e i gé luabe yāao, sema Gb̄enaz̄in Né p̄ b̄ we bàasio. ¹⁴ Lá M̄ozi ml̄e se d̄ò musu guwaiwau, * màa wa Gb̄enaz̄in Né sé d̄ò musu, ¹⁵ ké gb̄é p̄ lé aà náaike àò w̄eni láasai v̄l. ¹⁶ Asa Lua ye d̄úniazi à k̄è z̄ai, ǿ à a Né m̄endon̄a kp̄a, ké gb̄é p̄ lé aà náaike a gao, w̄eni láasai ǿ aò v̄l. ¹⁷ Lua i a Né z̄i d̄únia guu yādaí d̄úniapila no, ké à d̄únia suaba aà sabai yáie.

¹⁸ Yá a z̄òle aà náaikenawao. Yá z̄òle aà náaikensaiwa k̄ò, ké i Lua Né m̄endon̄api náaikeo yáí. ¹⁹ P̄ p̄ t̄ò yá z̄òle gb̄éowan ke: Gupua mò d̄únia guu, ǿ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeao v̄ai yáí. ²⁰ Asa v̄aikena pii za gupuaue, ili m̄ó gupua kíio, ké aà yákeao su b̄oò yáí. ²¹ Gb̄é p̄ í z̄ike s̄lanawa, ade mé í m̄o gupua kíi, ké wá e d̄s kua Lua guu ǿ à yápio k̄eu.

Zaa Da'ilena Yesu yá'oa

²² Bee gb̄ea Yesu ḡe Yude b̄usu ní a íwao. A ḡooplak̄ér̄no we, àle gb̄é da'ileke. ²³ Zāa lé gb̄é da'ileke s̄o Aino, Saliũ sae, asa í di wee. W̄ib̄ m̄o aà kíi, ǿ í ní da'ileke. ²⁴ Asa wi Zāa dak̄peu yāao. ²⁵ Ḡoò bee Zāa íwaeo ná lek̄paakeawa ní Yuda gb̄aadeeo gb̄ab̄o yá musu. ²⁶ Ǿ aa s̄ò Zāazi aa m̀̀: Metulu, gb̄é p̄ kunno yāa Yuud̄e baale, n aà yá'òw̄e, ǿme lé gb̄é da'ileke tia, gb̄épii lé gé aà kíi. ²⁷ Zāa òné: Gb̄e lí f̄s̄ yāe k̄eo, sema Lua aà gb̄a z̄é bàasio. ²⁸ Ame á ma seeladeɔ ũ, ké má ò máme má Mesii ũo. Ma m̄e Lua ma z̄i mà d̄baae.† ²⁹ N̄osena mé n̄o v̄l. N̄osena gb̄ena Ì z̄e aà sae, í sw̄ákpa aà yáí, n̄osena Ì ǿ aà p̄ ke na. Beewa s̄o ma p̄ na k̄è z̄ai. ³⁰ Sema aapi àò káfi mapi m̄io lao.

³¹ Gb̄é p̄ b̄ò musu de gb̄épii. Gb̄é p̄ a kea b̄ò d̄únia guu d̄únia gb̄é, d̄únia yá í o. Gb̄é p̄ b̄ò luabe de gb̄épii, ³² Ì de p̄ p̄ a è ní yá p̄ a màò seelade ũe, ǿ gb̄e lí aà yá sio. ³³ Gb̄é p̄ aà yá sí, ade Lua s̄lanadeke síe. ³⁴ Gb̄é p̄ Lua aà z̄ipi í Lua yá'ò, asa Lua i a Nis̄ina kpaw̄a kasoo. ³⁵ Mae Lua ye a Nézi, ǿ à p̄pii n̄àe a ozi. ³⁶ Gb̄é p̄ lé Népi náaike w̄eni láasai v̄l. Gb̄é p̄ lé gí aà yāmai a w̄enipi eo, Lua p̄ gi paaázie.

4

Yesu ní Samali n̄oee

¹ Falisio mà Yesu lé gb̄é da'ileke, àle íwao e de Zāala. ² I ke Yesu mé ní da'ilek̄e az̄lao, aà íwao mé k̄è. ³ Ké Yesu yápi mà, à b̄ò Yude à èa lé tá Galile. ⁴ Gea guu sema aà b̄o ní Samali b̄usuo. ⁵ Ǿ à k̄a Samali w̄éle p̄ w̄i me Sikaa. A z̄à ní t̄ole p̄ Yak̄obu kp̄a a né Yosefuwa yāao.* ⁶ Yak̄obu Ìò ku we. Yesu t̄aa'ò à kp̄asa, ǿ à z̄òle Ìòpi sae. Iat̄e k̄a minanguo.

⁷ Samali n̄oee mò ítoi, ǿ Yesu òè: Ma gba í mà mi. ⁸ Aà íwao s̄o aa ḡe w̄éle guu bl̄e lúí. ⁹ Ǿ n̄oepi òè: Yudan n̄ ũ, Samali n̄oen ma ũ, ǿ níle imia gb̄eaaa? (Asa Yudaó ní Samalió yá lí kák̄soo.) ¹⁰ Ǿ Yesu òè: Tó ní gba p̄ Lua í dané d̄s ní ma gb̄é p̄ mále í gb̄eamao, d̄s ní gb̄èaa, mí n̄ gba í w̄enide. ¹¹ N̄oepi òè: Mae, ní goa v̄io. L̄òe s̄o, a e z̄à. Nȳó í w̄enidepi e má ní? ¹² N de wá dezi

* 3:14 Nao 21.9 † 3:28 Zaa 1.20 * 4:5 Daa 33.19

káau Yakɔbula yà? Ɔme lɔɔpi tòwɛɛ. Aàpi a imi ní a néɔ ní a pɔtuɔɔ. ¹³ Ɔ Yesu òè: Gbé pɔ íe bee mĩ, imi a ea aà de lɔɛ. ¹⁴ Gbé pɔ a í pɔ má kpáwà mi sɔ, imi a aà de bau lɔɔ. Asa í pɔ má kpáwà a gɔ aà nɔse guu nibɔna pɔ a ibɔɛ wɛni láasai ũ. ¹⁵ Ɔ nɔɛpi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà mɔ ítoi la lɔɔ.

¹⁶ Yesu òè: Gé n zá sísi, í mɔ sãnu. ¹⁷ Nɔɛpi wèwà à mè: Má zá vío. Ɔ Yesu òè: Ké n mè ní zá vío, n yá'ò a zéwae. ¹⁸ N zākè lee sɔo, mé gɔɛ pɔ ní kuaàno tiaá n zá no. N síana'ò. ¹⁹ Ɔ nɔɛpi òè: Mae, má dɔ sa ké ànabin n ũ. ²⁰ Wá deziɔ kùle Luae gbɛɛ bee musu, ápiɔ sɔ i me Yelusaleũ mé gu pɔ wáli kùleuè ũ. ²¹ Yesu òè: Nɔɛ, ma yá sí. Gɔɔe lé mɔ ké á kùle Mae Luae gbɛɛ bee musu ge Yelusaleũ lɔɔ. ²² Apio, i kùle Luae mé á aà dɔo. Wápiɔ, wi kùleè mé wá aà dɔ, asa gbéɔ misia í bɔ wá Yudaɔ kíie.† ²³ Gɔɔe lé mɔ, à kà kò, ké lousisin síandɛɔ kùle Mae Luae ní síanao ní aà Nisína gbãao. Gbé bee taa ɔ Mae Lua lé wɛle aà kùleɛ. ²⁴ Luaá nisínaɛ, sema gbé pɔ aã kùleè kùleè ní síanao ní aà Nisína gbãao. ²⁵ Ɔ nɔɛpi òè: Má dɔ ké Mesii pɔ wi me lɔ Kilisi a mɔ. Tó à mɔ, a yápii bɔlekewɛɛ. ²⁶ Ɔ Yesu òè: Ma gbé pɔ mále yá'onɛ, máme má aà ũ.

²⁷ Gɔɔ bee ɔ Yesu íwao sù. Ké àle yá'o ní nɔɔo, à bɔ ní sae, àma an gbèe i aà la bó a yei ge bóyái àle yá'o ní nɔɛpioo. ²⁸ Ɔ nɔɛpi a lo tò we, à gè wéle guu a ò gbéɔne: ²⁹ A mɔ gɔɛe gwa. A yá pɔ má kèo pii òmɛɛ. Mesii yá mɔɔɔ? ³⁰ Ɔ aa bòle wéleu, aale gé Yesu kíi.

³¹ Gɔɔ bee sɔ Yesu íwao òè: Metulu, níyɔ pɔble ya? ³² Ɔ a òné: Má pɔbleae ví pɔ á dɔo. ³³ Ɔ aà íwao kɔ lála aa mè: Gbèe mɔè ní bleo yà? ³⁴ Ɔ Yesu òné: Ma pɔblea mé gbé pɔ ma zí pɔeákɛa ũ e mà ge zí pɔ a dàmeɛ midèò.

³⁵ Apio i me mɔ síis mé gò ké pɔkekegɔɔ ká. Mále oé à wése buao gwa, asa pɔɔ mà à kà kɛkɛa. ³⁶ Pɔkɛkena lé a asea e kò, àle gbéɔ kãaa àizána pɔ ũ, ké pɔtɔna ní pɔkɛkenao e pɔnake sãnu. ³⁷ Asa yáe beeá síanaɛ: Gbèdo í pótɔ, gbèdo í kɛkɛ. ³⁸ Ma á zí pɔkekei gua pɔ i zíkeuo. Gbèpáleɔ mé zikè we, ɔ àle ní zí ài ble.

³⁹ Samali pɔ kú wélepi guu Yesu náaikè dasi yá pɔ nɔɛpi òné yái, ké à mè à yá pɔ á kèo pii òɛ. ⁴⁰ Ayámto ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà aà gɔrno, ɔ à kèrno gɔɔ pla. ⁴¹ Ké Yesu yá'òné, gbèpáleɔ aà náaikè dasidasi. ⁴² Ɔ aa ò nɔɛpie: I ke yá pɔ ní òwɛɛ yái wa aà náaikèi adoo. Wa aà yámà wázíae, ɔ wá dɔ síana ké dúnia Suabanan aà ũ.

Bùsu gbãadee né gbágbaa

⁴³ Gɔɔ plapi kearino gbɛa ɔ à tà Galile, ⁴⁴ asa Yesupi ò ànabi lío beɛɛ ví azía bùsuuo. ⁴⁵ Ké à kà Galile, Galiledeɔ gbãakpãaazi, asa aa gè dikpekè Yelusaleũ, ɔ aa yá pɔ a kè dikpepi zɔ è pii.‡

⁴⁶ Ɔ Yesu èa gè Kana, gua pɔ à í líleu wɛɛ ũ.§ Bùsu gbãadee ku we, aà né lé gyáke za Kapenaũ. ⁴⁷ Ké a mà Yesu bɔ Yude à sù Galile, à gè aà kíi, à wabikèwà aà gé a né gbágbáie, asa a ye gae. ⁴⁸ Ɔ Yesu òè: Mé i ke a dabudabuɔ ní yábɔnsaɛɔ è bàasio, á ma náaikɛo. ⁴⁹ Ɔ gbãadepe òè: Mae, mɔ e ma né ào ga. ⁵⁰ Yesu òè: Ta be. N né a gao. Gɔɛpi yá pɔ Yesu òɛ sí, ɔ à dàzeu. ⁵¹ Gɔɔ pɔ a be zéu, à kpãaũ ní a zíkenao, ɔ aa òè aà né kú. ⁵² Ɔ à ní lá à mè: Zaa kpeletaa à dáamakèi? Ɔ aa òè: Gla íatè auapilaa gɔɔ ɔ mèwãapi

† 4:22 Isa 2.3 ‡ 4:45 Zaa 2.23 § 4:46 Zaa 2.1-11

gòwà. ⁵³ Ǿ maepi dǿ ké zaa pò Yesu òe a né a gaon we. Ǿ aa aà náaikè, aàpi ní a bēdeǿ píi.

⁵⁴ Seela plaade pò Yesu kè bǿa Yude sua Galilen we.

5

Gyæ gbàgbaa kpáa'okli

¹ Bee gbæa Yudaǿ dikpæe kà, ǿ Yesu èa gè Yelusaleũ. ² Kpáa'okli kú we Sã Bǿle sae, wí me Bezata ní Èbelu yáó. Kpáa'oklipi bilandaa ví sǿo, ³ gyæǿ wúleau dasidasi, víǿo ní eǿo ní gbé pò an gu imiaǿ. ⁴⁻⁵ Gǿe ku we àle gyáke à kà wè bla plasai. ⁶ Ké Yesu aà è wúlea we, a dǿ ké àle gyáke à gègè maamaae, ǿ a òè: N ye òyǿ aafiaa? ⁷ Gyæpi wèwà à mè: Mae, má gbæe ví à ma da í guu gǿo pò à deedeo. Tó mále gé gèui, gbèpale í dǿaa gè ma áæ. ⁸ Yesu òè: Fele ze ò n pæ se táa'o. ⁹ Wegǿo gǿepi aafia'è. A a pæ sè à táa'ò.

Gǿopiá kámabogǿǿzi, ¹⁰ ǿ Yuda gbáadeǿ ò gǿe pò gbàgbápiæ: Kámabogǿǿzin gbã. I kú òyǿ n pæ seao.* ¹¹ A wè má à mè: Gbé pò ma gba aafia mé òmæe mà a pæ se mà táa'o. ¹² Ǿ aa aà là aa mè: Dème òne ò n pæ se ò táa'oi? ¹³ Gbé pò gbàgbápi dǿ dé no, asa Yesu gèle bíla pò kú we guue. ¹⁴ Bee gbæa Yesu aà è Lua ua, ǿ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunake lo, ké yá pò a vái de beea su n leo yái. ¹⁵ Ǿ gǿepi gè ò Yuda gbáadeǿne Yesu mé tò a aafia'è.

¹⁶ Ǿ gbáadepiǿ fèle ní íadaa Yesuwao, ké í yá bee taaǿ ke kámabogǿǿzi yái. ¹⁷ Ǿ Yesu yázāsímá à mè: Ma Mae lo zíkæ kámabosaie, màa mále ke sǿ. ¹⁸ Yá bee yái gbáadepiǿ lé Yesu we de káua. I ke ké ili kámabogǿǿzi yádao ado yái no, ké í me Lua mé a Mae ũ, àle sáakpa ní Luao yáie.

Lua Né iko

¹⁹ Yesu èa a zāsímá à mè: Siana mále oé, Lua Né lí fǿ yæe kè ní aziaoo, sema yá pò a è a Mae lé ke báasio, asa yá pò aà Mae í ke píi, bee aà Népi í ke sǿ. ²⁰ Asa Mae Lua ye a Nézi, mé í yá pò í ke píi ǿbè. A yá pò a zǿo de beea ǿbè, í bǿ á sae. ²¹ Lá Mae Lua í gèǿ vu à wèni kpámá, màa aà Né í wèni kpa gbé pò á yeiǿwa. ²² Mae Lua lí yákpaleke ní gbæeoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa piie, ²³ ké gbépii aà Né kpela, lá aaí Mae Lua kpelawa. Gbé pò lé Lua Né kpelao lé aà Mae pò aà zǿ kpelao.

²⁴ Siana mále oé, gbé pò lé ma yáma mé àle gbé pò ma zǿ náaike wèni láasai ví. Yá a zǿlewàò, à bǿ gau à gè wèni guu. ²⁵ Siana mále oé, gǿe lé mó, à kà kò, ké gèǿ Lua Né lo ma, an gbé pò màò í vu. ²⁶ Lá Mae Lua wènikpaama iko ví, à wènikpaama iko kpà a Néwa lo.

²⁷ A yákpalekea iko kpàwà lo, ké a de Gbènazín Né† ũ yái. ²⁸ Asu to bee bǿ á saeo, asa gǿe lé mó ké gè pò kú miauo aa aà lo ma, ²⁹ aai bǿle píi. Maakenaǿ í vu gè wèni guu, váikenǿ sǿ yázǿleama guu.‡ ³⁰ Mili fǿ mà yæe kè ní maziaoo. Mi yákpaleke lá a òmæewæe, mé mi yákpaleke a zéwa, asa mili mazia pœá wæleó, sema gbé pò ma zipi pò.

Yesu iko seelade

³¹ Tó má de mazia seelade ũ, ma yá náai vío. ³² Seelade pãle ku í ma yã'o, mé má dǿ ké ma yá pò í o náai ví. ³³ Baa ápiǿ, a gbéǿ zǿ Zãawa, ǿ à síana'òé.§ ³⁴ Má daa gbènazín seeladeke gàuò, mále bee oé ké à e bǿ zia

* 5:10 Zel 17.21 † 5:27 Dan 7.14 ‡ 5:29 Dan 12.2 § 5:33 Zaa 1.19

yáie. ³⁵ Zaa mé filia pɔ naa àle gupu ũ, ɔ a we pɔnakè aa gupuai gɔɔpla. ³⁶ Yá pɔ Mae Lua dàmɛɛ mà keɔ, yá pɔ mále kepɔ deé seela ũe ké Mae Lua mé ma zɪ. Ma seelapi de Zaa pɔla. ³⁷ Ma Mae pɔ ma zɪ ma yá'ò lo. I aà lo ma ziio, mé i wesiaàleɔ,* ³⁸ mé aà yá i zɔlekli e á sɔ guuo, ké ále gbé pɔ a zɪ náaikeo yáí. ³⁹ I mekpa Lua yá kyokeawa, asa lo e we á wēni láasai eu. Ma yá ɔ taalapi lé o sɔ, ⁴⁰ kási ále gɪ mɔi ma kíi à wēnipi e.

⁴¹ Mále sáau wɛɛle gbɛnazina kíio, ⁴² ama má á dɔ, má dɔ ké á ye Luazio. ⁴³ Ma mɔ ní ma Mae tɔo, ɔ i ma dileo. Tó gbɛpále mò ní azia tɔo, á aà dile. ⁴⁴ Lá i sáau wɛɛlekɔwa, ili sáau wɛɛle Lua mɛndonawao, kpelewa á fɔ ma yá sii? ⁴⁵ Asu àò e mámɛ má gé ní á yáo ma Mae kíio, Mɔizi pɔ á wé doí mé a gɛð. ⁴⁶ Tó a Mɔizi yá sí, dɔ a ma yá sí sɔ, asa ma yá ɔ a kè láu. ⁴⁷ Lá i yá pɔ a kè sio, á ma yá síe?

6

Blekpaa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

¹ Bee gbɛa Yesu bùa Galile ísidawa, (wí me lo Tibelia.) ² Bíla lo teàazi dasidasi, ké aa aà gyæo gbágbáa dabudabu è yáí. ³ Ɔ Yesu dɛde zɔle sísi musu ní a íwao. ⁴ Yudaɔ Gɛamusu dikpe kà kái. ⁵ Ké Yesu wɛsɛ musu, a è bíla lé mɔ a kíi dasidasi, ɔ à Filipi là à mè: Mákíi wá ble e luu gbéɔ blei? ⁶ A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a dɔ lá á ye ke. ⁷ Ɔ Filipi wèwà à mè: Anusu àaa do pɛɛ, baa tó wa líli baadee yɔɔyɔɔ, a pɛɛmáo. ⁸ Aà íwao do Andelee, Simɔɔ Píɛɛ dáuna òè: ⁹ Negɔɛnae ku la a pɛɛ zɔzɔna ví mèn sɔo ní kpò giinaeo mèn pla. Bó bee a ke gbé dasie beeɔ guui? ¹⁰ Yesu mè: A to gbéɔ zɔle. Sè bolɔ di gupíue, ɔ aa zɔlezɔle. Gɔɛo níteɛ aa kà gbɛon òaasɔsɔo lee sɔo (5.000). ¹¹ Yesu pɛɛpɔ sè à Lua sáaukpá, ɔ a kpaalè gbé pɔ zɔle wɛpɔne. Maa à kpɔ kpámá lo lá aa yeiwa. ¹² Ké aa ká, a ò a íwaoɛ: A a miɔna pɔ gɔɔ séle píi, ké a kee su vúaa. ¹³ Ɔ aa pɛɛ mèn sɔo pɔ wa sòpi miɔna pɔ gɔɔ sèle gbí kuɛpla pai.

¹⁴ Ké wà dabudabu pɔ Yesu kèpi è wà mè: Gbɛpiá ànabi pɔ lé mɔ dúnia guue síana. ¹⁵ Yesu dɔ ké wa ye mɔ a kpa kía ũ ní gbáaoe, ɔ à gònɛ we à èa dɛde sísi musu ado.

Yesu táa'oa ísidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

¹⁶ Ké oosi kè, aà íwao gè ísida gɔsɔle. ¹⁷ Ɔ aa gè gó'ilena guu, aale bua ísidapi baale Kapenaŭ oi. Gu sí kò mé Yesu i mɔ ní kíi yáao. ¹⁸ Zaa'ian gbáa kàka, ɔ í lé fɛle. ¹⁹ Ké aà íwao golí aa kà kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àle táa'oa ía, àle sɔ ní gózi, ɔ vía ní kú. ²⁰ Ɔ a ònɛ: Mámɛ, ásu to vía á kúo. ²¹ Aa wèi aà gɛ gó guu, ɔ gópi kà gu pɔ aale géu gɔɔ.

²² Ké gu dɔ bíla zea gɔsɔle ísida baale. Aa dɔ ké gó'ilena kú we yáa mɛndoe, mé Yesu i gɛ gópi guu ní a íwao, aa tà níteɛ. ²³ Gbezá gó'ilena páleɔ bò Tibelia aa mò gu pɔ kái ní gu pɔ wà pɛɛ sòu Dii sáaukpaa gbɛao. ²⁴ Ké bílapi è aàpi ge aà íwao ku we lo, aa gè gópiɔ guu aa gè aà wɛlei Kapenaŭ.

Yesu mé ble pɔ í ní ká wēniwa ũ

* 5:37 Maa 1.11

25 Ké aa àà è ísida baa we, aa òè: Metulu, n ka la bɔɛ ni? 26 Yesu òné: Siana mále oé, ále ma wele pɛɛ pɔ á sò a ká yáíe, i ke dabudabu pɔ á èɔ yáí no. 27 Asu zíkɛ blɛ pɔ í láa yáí, sema blɛ pɔ í ní ká áizánawa. Gbɛnazín Né mé a á gba blɛpi, asa aapi ɔ Mae Lua a seela kèwà.*

28 ɔ aa àà là aa mè: Kpelewa wá ke wà yá pɔ Lua ye wà ke kei? 29 Yesu wémá à mè: Yá pɔ Lua ye à ke mé gbé pɔ a zɪ náaikea ũ. 30 Aa òè: Dabudabu kpele n̄yɔ kewɛɛ ké wà e wí n náaikei? Yá kpele n̄yɔ kei? 31 Wá deziɔ mana blè guwaiwaiu† lá a kɛa láuwa wà mè: A blɛ pɔ bɔ musu kpámá aa blè.‡ 32 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, i ke Mɔizi mé blɛ pɔ bɔ musu kpáwá. Ma Mae mé í blɛ sɪande pɔ bɔ musu kpáwá. 33 Lua blɛpi mé gbé pɔ bɔ musu í wɛni kpa dúniawa ũ. 34 Aa òè: Mae, n̄yɔ blɛ bee taa kpáwá gɔɔpii. 35 ɔ Yesu òné: Mámɛ§ má blɛ pɔ í ní ká wɛniwa ũ. Nɔana a gbé pɔ mɔ ma kíi de bo, imi a ma náaikena de bauo. 36 N beeo lá má òéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikeo. 37 Gbé pɔ ma Mae kpáa a mɔ ma kíi, mé má gbé pɔ mɔ ma kíi yá bauo. 38 I ke mazía pɔeákea yáí ma bɔi musu ma mɔo, sema gbé pɔ ma zɪ pɔ. 39 Gbé pɔ ma zɪpi pɔeán ke: Másu to gbé pɔ a kpáa kee v̄uaao. A ye mà ní bɔ gau gɔɔgbɛzāzī. 40 Asa ma Mae pɔeán ke: A ye gbé pɔ wesí aà Néle ále aà náaike wɛni láasai eɛ. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī.

41 ɔ Yuda gbāadeɔ zɔakaaazi, ké à mè áme á blɛ pɔ bɔ musu ũ yáí. 42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de ní aà dao d̄so lé? ɔ ále o a bɔ musuea? 43 Yesu òné: Asu zɔakao. 44 Gbɛe a f̄s mɔ ma kíio, sema ma Mae pɔ ma zɪ aà s̄isi báasio, mí aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī. 45 A kɛa ánabio lá guu wà mè: Lua mé a yáda baade.* Gbé pɔ Mae Lua yāmá mé a dà mé í mɔ ma kíi.

46 I ke gbɛe Mae Lua è ní wéo no. Gbé pɔ bɔ aà kíi mé aà è ado. 47 Siana mále oé, ma náaikena wɛni láasai v̄i. 48 Mámɛ má blɛ pɔ í ní ká wɛniwa ũ. 49 A deziɔ mana blè guwaiwaiu, kási aa gà. 50 Blɛ pɔ í bɔ musu pɔ mále opi, tó gbé blè, a gao. 51 Mámɛ má blɛ b̄éɛ pɔ bɔ musu ũ. Tó gbé blɛpi blè, aɔ ku gɔɔpiiɛ. Blɛ pɔ má kpámá mé ma mebaasi ũ, ké dúniwa e àò wɛni v̄i yáí.

52 ɔ gbāadepiɔ lé lekpaake ní k̄so aa mè: Gbépi a f̄s a mebaasi kpáwá wà sóe? 53 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, tó i Gbɛnazín Né mebaasi só a aà au mío, áò wɛni v̄io. 54 Gbé pɔ í ma mebaasi só mé í ma au mi wɛni láasai v̄i. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī. 55 Asa ma mebaasiá blɛ s̄iandɛ, mé ma auá imia s̄iandɛ. 56 Gbé pɔ í ma mebaasi só mé í ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu. 57 Lá Mae Lua b̄éɛ ma zɪ, mé mío ku aà yáí, màa gbé pɔ í ma mɛ so aɔ ku ma yáí. 58 Blɛ pɔ bɔ musun we. A de lán blɛ pɔ á deziɔ blè aa gáwao. Blɛbeblena aɔ ku gɔɔpiiɛ.

59 Yesu yá beeo ò gɔɔ pɔ ále yádané Kapenaũ lousisikpɛue.

Yesu íwaɔ p̄bɔzákɛa

60 Ké aà íwaɔ yápi mà, an daside mè: Yá gbāae, déme a f̄si? 61 Yesu òé a íwaɔwa ké aale zɔaka yápi musu, ɔ a òné: Yápi lé á fu yà? 62 Tó a sù á è Gbɛnazín Né f̄le lé tá gu pɔ a kuu yāa s̄ɔ be? 63 Lua Nisina mé í wɛni kpámá, mebaasi pɔe ũ weo. Yá pɔ má òé mé Lua Nisina pɔ í ní ká wɛniwa yá ũ. 64 Kási á gbɛeɔ lé ma náaikeo. Asa Yesu gbé pɔ lé a náaikeoɔ d̄s za

* 6:27 Zaa 1.32 † 6:31 Bɔa 16.15 ‡ 6:31 Sou 78.24 § 6:35 Bɔa 3.14 * 6:45 Isa 54.13

káau ní gbé pọ́ a su a kpámáọ. ⁶⁵ Ǿ à m̀è ɔ: Bee yáí má òé, gbēe a e mọ́ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bàasio.

⁶⁶ Za ɔɔ bee aà íwaɔ p̀òòbɔzákè dasidasi, aai teaàzi ɔo. ⁶⁷ Ǿ Yesu a íwa gbēɔn kuεplao là à m̀è: A ye ta s̄s̄ yà? ⁶⁸ Simɔɔ Píεε wèwà à m̀è: Dii, dé kíí wá géui? N wēni láasai yá ví. ⁶⁹ Wa n náaikè, s̄ wá d̀ò ké Lua gbé pọ́ a kua adoan n ũ. ⁷⁰ Yesu òné: A gbēɔn kuεplao, mi á seo lé? Kási á gbēdo Setáu ví. ⁷¹ Simɔɔ Isalioti né Yudasi yá s̄ àle o. Aàpi mé gbēɔn kuεplapio gbēdo pọ́ a aà kpámá ũ.

7

Yesu gea Lakpedɔa dikpeu

¹ Bee gbεa Yesu gè Galile wéle ní wéleɔ, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeɔ lé aà we yáí. ² Yudaɔ Lákpεɔa dikpe káikù, * ³ s̄ aà dáunaɔ òè: Fεle lakíi gé Yude, ké n íwa pọ́ kú weɔ yá pọ́ níle keɔ e s̄. ⁴ Tó gbé ye tɔbɔ, ìli a yáɔ ke asii guuo. Lá níle yáε beeɔ taa ke, n̄ nzia ɔb dúniaε. ⁵ Baa aà dáunapio i aà náaikεo. ⁶ Ǿ Yesu òné: A ɔɔ i kameε yāao. Apio s̄, ɔɔpii zεvíé. ⁷ Dúnia a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi me aà yákea vāi yáí. ⁸ A gé dikpepiu, mále géuo, asa a ɔɔ i kameε yāao. ⁹ Aà yápi oa gbεa à g̀ò Galileε.

¹⁰ Ké aà dáunapio gè dikpepiu, s̄ à gbása gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue. ¹¹ Yuda gbāadeɔ lé aà weleε dikpepiu aa m̀è: Aàpi ku má ni? ¹² Bíla guu wàle yákúkú o maamaa aà musu. Gbēɔ m̀è: Gbēmaaε. Gbēɔ m̀è: Aawo, àle gbēɔ sāsāε. ¹³ Gbēe i aà yá'o gupuauo, ké wàle víake gbāadepiɔne yáí.

¹⁴ Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, àle yādané. ¹⁵ Aà yá b̀ò gbāadepiɔ sae aa m̀è: Gbé pọ́ i kyokeo mé lá d̄s̄ kéwaa? ¹⁶ Ǿ Yesu òné: Yá pọ́ mi danéá mazía yá no, gbé pọ́ ma zí yáε. ¹⁷ Tó gbé ye zε ní Lua p̀oεakeao, tó ma yādanε de aà pọ́ ũ ge mazía yá mále o, aɔ d̄s̄ε. ¹⁸ Gbé pọ́ í azía yá'o lé weleε à tɔbɔε. Gbé pọ́ í weleε à gbé pọ́ a zí tɔbɔ, ade náai ví, m̀oafili kú aà guuo. ¹⁹ M̀oizi i ikoyādaéo lé? A gbēe yápi kúa s̄o. B́yáí àle ma wei?

²⁰ Ǿ bíla òè: N t́aa víε. Déme lé n wei? ²¹ Yesu òné: Yá m̀endo má kè, s̄ à b̀ò ápii sae. ²² M̀oizi t̄s̄z̄yá dàé,† s̄ i t̄s̄z̄ kámabogɔɔz̄í. (Kási i ke M̀oizi mé dàaleo, à b̀ò á dezi káauo kíie.)‡ ²³ Lá w̄í t̄s̄z̄nέε kámabogɔɔz̄í, ké wasu b̀o M̀oizi ikoyā kpeo yáí, b́yáí á p̀o paamazi, ké ma gbé m̀è búu gbà aafia kámabogɔɔz̄ii?§ ²⁴ Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

K̄skpaalea Yesu yáí

²⁵ Ǿ Yelusaleũdeε m̀è: Gb́piá gbé pọ́ wàle we nolo? ²⁶ Gwa, àle yá'o gupuauee, mé gbēe lé ledaaázioa? Gbāadeɔ aà d̀ò Mesii ũ síana yà m̀oɔɔ? ²⁷ Wá d̄s̄ gu pọ́ gb́epi b̀u. Tó Mesii m̀ò, waɔ d̄s̄ gu pọ́ à b̀uo. ²⁸ Ayámto ɔɔ pọ́ Yesu lé yādané Lua ua, à p̀una à m̀è: A ma d̄s̄ mé á d̄s̄ gu pọ́ ma b̀u. Kási mi m̀ó ní mazíaoo. Gbé pọ́ ma zíá slandεε, mé á aà d̄s̄o. ²⁹ Má aà d̄s̄, asa ma b̀o aà kíie, aàpi mé ma zí. ³⁰ Ǿ aale weleε aà kú, āma gbēe i skawào, asa aà ɔɔ i pa yāao. ³¹ Bíla guu wà Yesu náaikè dasi wà m̀è: Tó Mesii m̀ò, a dabudabuke dasi de a pọ́ pọ́ gb́eε bee kèla yá?

³² Ké Falisio mà wàle yákúkú o zā guu aà yá musu, s̄ sa'onkiaɔ ní Falisipio d̀oaiɔ z̄í aà kíí. ³³ Ǿ Yesu m̀è: Ma kuaáno ḡs̄ yɔɔ, mí gbasa tá gbé pọ́ ma zí

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9

kíi. ³⁴ A ma wεεε à kuaa, asa á f̄ gé gu p̄ó má kúuo.* ³⁵ Ǿ gbāadepió lé k̄ó lala aa m̄è: Má a ye géu, wí kuawàì? A ye gé wá gb̄é p̄ó lala'ò buipāleǾ guuo kíi à yāda buipālepiǾne yā? ³⁶ Yá p̄ó a òpi mi dea ni? A m̄è wá a wεεε wá kuawa, gu p̄ó á kúu, wá f̄ gé weo.

³⁷ Dikpe ḡǾǾ gb̄ia p̄ó de kaa'isizí ũ, Yesu f̄le p̄unamá à m̄è: Gb̄é p̄ó imi lé de aà m̄o ma kíi, ³⁸ gb̄é p̄ó lé ma náaike aà imi, í p̄ó í rí ká wēniwa iǾ b̄o aà n̄òse guu, lá a k̄ēa Luayātaalauwa.† ³⁹ A bee ò Lua Nis̄ina p̄ó gb̄é p̄ó lé a náaikeǾ e yá musue. Aai Lua Nis̄inapi e ḡiao, k̄é Yesu i t̄ǾǾ yāao yáí.

⁴⁰ Ké bíla yápi mà, gb̄ēǾ m̄è: Gb̄épiá ānabipie s̄iana. ⁴¹ Gb̄ēǾ m̄è: Gb̄é beepiá M̄esiiē. Ama gb̄ēǾ m̄è: M̄esii a b̄o Galilee? ⁴² A k̄ēa Luayātaalau wá m̄è M̄esiiá Davidi buie,‡ a b̄o Davidi be w̄éle Beteleūē.§ ⁴³ Ǿ bíla k̄k̄paalē Yesu yáí. ⁴⁴ An gb̄ēǾ ye aà kú, āma gb̄ē i Ǿk̄awào.

⁴⁵ Ǿ d̄oaiǾ èa tà sa'onkiaǾ rí Falisio kíi. Ǿ aa rí lá aa m̄è: Bóyāi i aà k̄u s̄uòo ni? ⁴⁶ D̄oaipio w̄emá aa m̄è: Gb̄ēe i yā'o lán gb̄épiwa yāao. ⁴⁷ Ǿ Falisio òn̄é: A á s̄āsá s̄ó yā? ⁴⁸ Gb̄āadee ge Falisie aà náaike? ⁴⁹ Bíla bee Lua yá d̄so, Lua láaizimáe. ⁵⁰ Nikodeū p̄ó ḡè Yesu kíi* yāá gb̄āadepió doe. A òn̄é: ⁵¹ Wá ikoyā guu wá m̄è, wásu yāda gb̄éla aà yāmasai ge yá p̄ó a k̄è d̄s̄oiaio. ⁵² Aa òè: Galile gb̄én n ũ s̄ōa? W̄étei ñ gwa. Nȳo e ānabie a b̄o Galileo. ⁵³ Ǿ baade tà a be.

8

N̄oe p̄ó wa k̄u rí ḡso

¹ Yesu ḡè Kùkpe s̄is̄ip̄leu. ² Ké a gu d̄ò ḡǾǾ, à èa ḡè Lua ua. Gb̄épii m̄ò aà kíi, ̄o à z̄òle lé yādané. ³ Ǿ M̄oizi ikoyādanedeǾ rí Falisio m̄ò rí n̄oe p̄ó wa k̄u rí ḡsoo, aa aà z̄è z̄ā guu ⁴ aa ò Yesue: Metulu, wá n̄oe bee k̄u rí dàakeaoe. ⁵ M̄oizi dil̄ew̄e wá ikoyā guu wá n̄oe bee taa pápa rí gb̄eo wá dee.* N è kpelewa s̄oi? ⁶ Aa bee ò ké aale líkpalewá aa e yādaaála yáie. Ǿ Yesu n̄aale, àle Ǿgbek̄e t̄Ǿlewa. ⁷ Ké aa ḡí lé aà lala, ̄o à a mi f̄le a òn̄é: A gb̄é p̄ó i duunake yāao, aà aà pá rí gb̄eo s̄éia. ⁸ Ǿ à èa n̄aale, àle Ǿgbek̄e t̄Ǿlewa b̄o. ⁹ Ké aa mà màa, ̄o aa ḡèz̄ea dodo sea za gb̄ēz̄ǾǾwa. Ǿ Yesu ḡǾ ad̄o rí n̄oepio. ¹⁰ Ǿ à èa a mi f̄le a òè: N̄oe, aa tà má ni? Wi yādanla boa? ¹¹ N̄oepi w̄èwá à m̄è: Baa, gb̄ēe ku la bo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yādanla s̄ōo. Géi. Za gb̄ā r̄su duunake bo.

Yesu mé gupua ũ dúniaē

¹² Ǿ Yesu yá'ò bílae b̄o à m̄è: Máme má gupua ũ dúniaē, gb̄é p̄ó temazi aǾ ku gusiau bo, gupua p̄ó í rí ká wēniwa ̄o aǾ v̄í. ¹³ Ǿ Falisio òè: N de nzia seelade ũ, n yá náai v̄io.† ¹⁴ Ǿ Yesu w̄emá à m̄è: Baa tó mále mazia yā'o, ma yá náai v̄í, asa má d̄so gu p̄ó ma b̄ou rí gu p̄ó mále táuo. Apio, á gu p̄ó ma b̄ou rí gu p̄ó mále táuo d̄so. ¹⁵ Ale ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gb̄ēe tàae eo. ¹⁶ Tó ma su gb̄é tàae è, ma aà tàae'ea aǾ náai v̄í, asa má kú madoo, ma Mae p̄ó ma z̄i kumano. ¹⁷ A kú á ikoyā láu wá m̄è, seelade gb̄ēon plaǾ yá mé náai v̄í. ¹⁸ Máme má de mazia seelade ũ. Ma Mae p̄ó ma z̄ia ma seeladee b̄o. ¹⁹ Ǿ aa aà là aa m̄è: N mae ku má ni? Yesu w̄emá à m̄è: A ma d̄so mé á ma Mae d̄so. Tó a ma d̄so, d̄so a ma Mae d̄so.

* 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1

* 7:50 Zaa 3.1-2 * 8:5 Iko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31

20 Yesu yá bee ò ɔsikii, gɔɔ pɔ àlɛ yádané Lua uae. Wi aà kũo, asa aà gɔɔ i pa yáao.

21 ɔ Yesu òné lɔ: Mále tá mé á ma weele, áma á ga á duuna guue. A fɔ gé gu pɔ mále táuo. 22 ɔ gbãadepiɔ mè: A mè wá fɔ gé gu pɔ ále táuo. Asu azia de yá mɔɔɔ? 23 ɔ Yesu òné: Zilɛ la gbɛɔn á ũ, musu gbɛn ma ũ. Dúniæ bee gbɛɔn á ũ, dúniæ bee gbɛn ma ũo. 24 A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si máme má aà ũo,† á ga á duuna guue. 25 ɔ aa aà là aa mè: Mmenn déi? Yesu wè má à mè: Gbé pɔ má òé za káauɛ. 26 Má yávi dasi mà o á yá musu, mí yádaoála. Gbé pɔ ma zlá siandee, yá pɔ má mà aà kíi ɔ mi o dúniæ.

27 Aai dɔ ké Mae Lua yá ɔ àlɛ onéo, 28 ɔ Yesu òné: Tó a Gbɛnazin Né se dɔ musu, í gbasa dɔ máme má aà ũ. Mili yáe ke ní maziaoo, yá pɔ ma Mae dàmeɛ ɔ mi o. 29 Gbé pɔ ma zí kumanɔ, i ma to madoo, asa miɔ yá pɔ í kaaàgu ke gɔɔpiiɛ. 30 Gɔɔ pɔ Yesu lé yápiɔ o, wá aà náaikè dasi.

Yesu dea Ablahaũ

31 ɔ Yesu ò Yuda gbãade pɔ aa a yá siɔne: Tó á ma yá kũa, áɔ de ma iwao ũ yáma. 32 Aɔ síana dɔ, síanapi i to à gɔ wéɛɔ ũ. 33 ɔ aa òè: Ablahaũ buin wá ũ, wi zɔble gbɛɛe yáao. ɔ níle o wá gɔ wéɛɔ ũa? 34 Yesu wè má à mè: Síana mále oé, gbé pɔ í duunakéá duun zɔe. 35 Zɔá ua gbɛɛe gɔɔpiiɔ, ua né mé ua gbé ũ gɔɔpii. 36 To Lua Né á bó, á gɔ wéɛɔ ũ síana. 37 Má dɔ ké Ablahaũ buin á ũ, áma ále ma we, ké ili ma yáda á nòseuo yáí. 38 Yá pɔ má è ma Maewa ɔ mále o, yá pɔ á mà á mae kíi ɔ ále ke. 39 ɔ aa òè: Ablahaũ mé wá mae ũ. ɔ Yesu òné: Tó Ablahaũ ɔlesenaɔn á ũ, dɔ ále Ablahaũ kea ke. 40 Tia kéwa ále ma we, ma gbé pɔ ma síana'òé, síana pɔ má mà Lua kíi. Ablahaũ i yá bee taa keo. 41 Ále á mae kea kee.

ɔ aa òè: Naaenɛɔn wá ũo. Wá mae mènɔe, ɔn Lua ũ. 42 Yesu òné: Tó á maen Lua ũ, dɔ á yemazi, asa Lua kíi ma bɔu ma mɔ. Mi mɔ ní maziaoo, aàpi mé ma zí. 43 Bóyái á ma yá midɔo ni? Ké á fɔ swáɔɔ ma yáio yáie. 44 A mae Ibiisi pɔn á ũ, aà pɔeá ɔ á ye ke. Gbɛdenan aà ũ za káau, i ze ní síanaoo, ké síana ku aà nòse guuo yáí. Tó à ɛetò, aázia dàan we, asa ɛeden aà ũ, ɛgeɔ mideɛ. 45 Mapi sɔ mi síana'o. A yáí ili ma yá sio. 46 A guu, déme duuna èai? Lá síana mále o, bóyái ále ma yá sio ni? 47 Gbé pɔ de Lua pɔ ũ í swáɔɔ yá pɔ Lua lé oie. A de Lua pɔ ũo, a yáí ili swáɔɔ ma yáio.

48 ɔ gbãadepiɔ òè: Samali gbɛn n ũ! N táa víe! Wá yá na noa? 49 Yesu mè: Má táa seao. Mi ma Mae kpela, ɔ i ma kpebo. 50 Mili weele mà azia tɔbɔo, Lua mé í weelemɛɛ, ɔme yágɔgɔna ũ. 51 Síana mále oé, gbé pɔ ma yá kũa a ga bauo.

52 ɔ gbãadepiɔ òè: Wá dɔ sa ké ní táa ví. Ablahaũ gà ní ànabiɔ pii, ɔ níle o gbé pɔ n yá kũa a ga bauoa? 53 N de wá dezi Ablahaũ pɔ gàla yá? Anabiɔ gàga lɔ. Dé níle nzia dile a úi? 54 Yesu mè: Tó mále mazia tɔbɔe, bee gbiao. Ma Mae pɔ ále me a de á Lua ũ, aàpi mé í ma tɔbo. 55 A aà dɔo, áma má aà dɔ. Tó ma mè má aà dɔo, máɔ de ɛede ũ lááwaɛ. Má aà dɔ mé má aà yá kũa. 56 A dezi séia Ablahaũ pɔnakè ma gɔɔ ea yá musu. A è, ɔ aà pɔ kèna. 57 ɔ gbãadepiɔ òè: Ni ka wɛ blakwi yáao, ɔ n Ablahaũ èa? 58 Yesu òné: Síana mále oé, e wàɔ gé Ablahaũ ii, má kú.

59 ɔ aa gbɛ sèle wá aà pápaò. ɔ à ùle à bò Lua ua.

9

Gbé pɔ wa i vɛa gbágbaa

¹ Ké Yesu lé bebe, à gbé pɔ wa i vɛa è. ² Ɔ aà iwao aà là aa mè: Metulu, dé duuna yáí ɔ wà gbépi lí vɛai? Aà zia pɔ yáí yà, ge aà de ní aà dao pɔe? ³ Yesu wèma à mè: I ke aà duuna ge aà de ní aà dao pɔ yáí no. Ké wà Lua yákea ewà yáíe. ⁴ Sema wà gbé pɔ ma zí yákea ke za gupua wéi. Gwáasina lé mɔ ké gbèe a e yáe ke bo. ⁵ Goo pɔ má kú dúnia guu, má de gupua ũ dúniae.

⁶ Ké a ò màa, à lé'i tɔ̀ búsuwa, ɔ a yà a màma aà wéowa. ⁷ A òè: Ge ñ oopi Siloe í guu. (Bee mè í sísia.) Ɔ à gè oopi, ɔ à sù wé wèa. ⁸ Aà fáanide ɔ́ gbé pɔ aa aà dɔ̀ baakena ũ̀ mè: Gbé pɔ ɔ̀ baake zɔ̀leapin weo lò? ⁹ Gbèe mè: Aàpi. Gbèe mè: Aawo, ade b̀aàwae. Gɔ̀epi mè: Mámé! ¹⁰ Ɔ aa aà là aa mè: Kpelewa ní kè n wé wèi? ¹¹ A wèma à mè: Gbé pɔ wí me Yesu mé búsu yà a màma ma wéwa, à mè mà ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, ɔ ma gu'e. ¹² Ɔ aa aà là aa mè: Aàpi ku má ní? A mè: Má dɔ̀o.

¹³ Ɔ aa gè Falisio kíí ní gbé pɔ de vɛa ũ yáapio. ¹⁴ A mɔ̀ lè kámabogɔ̀zɔ̀í ɔ̀ Yesu búsu yà à aà wé wèè. ¹⁵ Ɔ Falisio aà là lo: Kpelewa ní kè n gu'èi? A wèma à mè: A bèle ná ma wéwae. Ké má pípi, ɔ ma gu'e. ¹⁶ Ɔ Falisio mè: Gbépi i bo Lua kíio, asa líi kámabogɔ̀zɔ̀í yádao. An gbèe mè: Duunkena a fɔ̀ dabudabu beo taa kee? Ɔ aa kɔ̀kpaalè. ¹⁷ Ɔ aa aà là lo: Mpi sɔ̀ n gbé pɔ à n wé wèe, níle e kpelewa aà yá musui? A mè: Anabie.

¹⁸ N beo gbàade i si ké a de vɛa ũ ɔ̀ aà wé wèo, ɔ aa gè aà de ní aà dao sísi. ¹⁹ Aa ní lá aa mè: A nén laa? A aà i vɛa yáma yà? Kpelewa a kè àle gu'e sai? ²⁰ Ɔ aà de ní aà dao wèma aa mè: Wá dɔ̀ ké wá née. Wa aà i vɛae. ²¹ Ama lá a kè sa àle gu'e, wá dɔ̀o. A aà la we, gbé gbāae, a fɔ̀ azia yá'o. ²² Aà de ní aà dao ò màa, ké aale vɛake gbàade ɔ̀ne yáíe. Asa aa zèò ké gbé pɔ ò Yesuá Mesiié, wà lousisikpe zɔ̀èe. ²³ Bee yáí aà de ní aà dao mè, gbé gbāae, aa aà la.

²⁴ Gbé pɔ de vɛa ũ yáapi sísia gèn plaade guu ɔ aa òè: O ní sí ní Luao. Wá dɔ̀ ké gɔ̀epiá duunkena. ²⁵ Ɔ à mè: Tó duunkena, má dɔ̀o. Yá m̀endo má dɔ̀. Vɛan ma ũ yáa, ɔ mále gu'e sa. ²⁶ Ɔ aa aà là aa mè: Bó a kènei? A n wé wèe kpelewa ní? ²⁷ A wèma à mè: Má òé kò, i swáseio. Bóyáí á ye mai lo? A ye gɔ̀ aà iwao ũ sɔ̀ yá? ²⁸ Ɔ aa zɔ̀adɔ̀wà aa mè: Mmè ní de aà iwa ũ we! Wamɔ̀wao Mɔ̀izi iwao n wá ũ. ²⁹ Wá dɔ̀ ké Lua yá'ò Mɔ̀izie. Aàpi sɔ̀, wá dɔ̀ gu pɔ à b̀uo.

³⁰ Ɔ gɔ̀epi òné: Yábɔ̀nsae ma we! A ma wé wème, ɔ á dɔ̀ gu pɔ à b̀uo? ³¹ Wá dɔ̀ ké Lua lí swáse duunkena yáí, i swáse a yámana pɔ́ i a pɔ̀eá ke yáí. ³² Zaa Lua dúnia kàle, wi ma gbèe gbé pɔ wa i vɛa wé wèo. ³³ Tó gbépi i bo Lua kíio, a fɔ̀ pɔe keo. ³⁴ Ɔ aa òè: Wà n i duuna guu míomi, ɔ níle yádadawèe? Ɔ aa aà yà.

Luad̄said̄ vɛakuae

³⁵ Yesu mà wà aà yà. Ké à aà è, à aà là à mè: Nle Gbènazin Né náaikea? ³⁶ Gɔ̀epi wèwà à mè: Mae, dén aà ũi, ké mà e aà náaikei? ³⁷ Yesu òè: N aà è, aàpi mé lé yá'onno. ³⁸ Ɔ gɔ̀epi òè: Dií, mále n náaike. Ɔ à kuleè. ³⁹ Ɔ Yesu mè: Gbé kpaalea yáí ma mɔ̀i dúniau la, ké wésiade ɔ̀ gu'e, wèkèna ɔ̀ gɔ̀ vɛa ũ.

⁴⁰ Falisieo ku we. Ké aa yápi mà, aa òè: Wápio, vìàon wá ù s̄s̄a? ⁴¹ Ǿ Yesu òné: Tó vìàon á ù, d̄s̄ á duuna vìo. Lá ále o á wé k̄ēa, á duuna ḡi kue.

10

Yesud sadān maae

¹ Siana mále oé, gb̄é p̄ó lí ḡē s̄a kaa léuo, ì ví kaaa gup̄alei, adeá kp̄áie, kp̄áiweliw̄eε. ² Gb̄é p̄ó ì ḡē kaa léu s̄s̄, ade mé s̄adāna ù. ³ Kaa lé d̄ōana ì z̄ew̄e adeε, s̄āo s̄s̄ aa aà l̄oo d̄s̄. I a s̄āo s̄isi an baade t̄ōwa, ì b̄olef̄no. ⁴ Tó à b̄òl̄ef̄no, ì d̄baané, aab̄o teaazi, ké aa aà l̄oo d̄s̄ yáí. ⁵ Aali we t̄è gb̄ēp̄alezio. Aab̄i baal̄eè, ké aa gb̄ēp̄ale l̄oo d̄s̄o yáí.

⁶ Yesu yápi l̄eεùn̄é, Ǿ aai d̄s̄ b̄ó yá a ònéo. ⁷ Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ù s̄āone. ⁸ Gb̄é p̄ó aa d̄baameεoá kp̄áioñe, kp̄áiweliw̄eone n̄pii, Ǿ s̄āo ì n̄ yāmao. ⁹ Máme má kaa lé ù. Gb̄é p̄ó ḡē ma guu a aafia'e. Alio ḡē alio b̄o, ali p̄oblek̄i e. ¹⁰ Kp̄áí'oa yáí Ǿ kp̄áí ì moí, ì p̄ó de ì p̄ó òk̄pa. Ma moε, ké gb̄éoo aao w̄ēni ví, aab̄i ví à k̄ē zài. ¹¹ Máme má s̄adān maa ù. S̄adān maa ì gi a w̄ēni a s̄āo yáí. ¹² Gb̄èwinaá s̄adān maa no. Lá s̄āo de aà p̄ó ùo, tó a è àwalewana lé m̄ó, ì s̄āo to we à baal̄eè, Ǿ àwalewana ì s̄āo k̄úk̄ú ì n̄ f̄āaa. ¹³ Gb̄épi bàa lío kú n̄ s̄āoo, ké a de gb̄èwina ù yáí.

¹⁴ Máme má s̄adān maa ù. Má a s̄āo d̄s̄, mé aa ma d̄s̄, ¹⁵ lá Mae Lua ma d̄s̄ mé má aà d̄s̄wa. Mále ḡi ma w̄ēni an yáí. ¹⁶ Má s̄āo p̄aleo ví aa ku kaaε beuo. Sema mà d̄baané s̄s̄. Aa ma l̄oo ma, kp̄asa ì ḡs̄ m̄endo n̄ d̄ānao m̄endo. ¹⁷ Mále ḡi ma w̄ēni ké mà εa si l̄o yáie. A yáí Mae Lua yeimazi. ¹⁸ Gb̄ēe a ma w̄ēni s̄iao, má ḡii n̄ maz̄iaoε. Má a giia zé ví, mé má a sia zé ví l̄o. Yá p̄ó ma Mae d̄ilem̄eεn we.

¹⁹ Yápi yáí Yuda gb̄āadeo k̄ok̄paal̄e l̄o. ²⁰ An guu gb̄é daside m̄è: A t̄āa vìe, aà mi líaaε. B̄oyáí ále sw̄áε aà yáii? ²¹ An gb̄ēo m̄è: T̄āade yá'ōan weo. T̄āa a f̄s̄o vìà wé w̄ēe?

Yesu a luak̄e oané

²² Lua kp̄é sak̄ēa Yelusaleū dik̄pe k̄a. Buziεε, ²³ Ǿ Yesu lé b̄eβε Lua ua a gu p̄ó w̄i me Salom̄oo bilandaau. ²⁴ Ǿ Yuda gb̄āadeo líaaazi aa aà là aa m̄è: Nȳó wá tó looa e b̄oε ni? Tó Mesiin n̄ ù, ow̄ēε w̄ásawasa. ²⁵ Ǿ Yesu w̄emá à m̄è: Má òé, ì s̄io. Yá p̄ó mále ke n̄ ma Mae t̄ōo, yápio mé a seela ù. ²⁶ Apio s̄s̄ ì s̄io, ké á de ma s̄āo ùo yáí. ²⁷ Ma s̄āo ì ma yāma. Má n̄ d̄s̄ mé aab̄o temazi. ²⁸ M̄i w̄ēni láasai kp̄ámá, aa gaga bauo. Gb̄ēe a f̄s̄o n̄ b̄o ma ōz̄io. ²⁹ Ma Mae mé n̄ k̄paa, mé aà z̄ōo de gb̄épiia. Gb̄ēe a f̄s̄o n̄ b̄o aà ōz̄io. ³⁰ Mapi n̄ ma Maeo wá doūe.

³¹ Gb̄āadepio gb̄e s̄èle l̄o, aa ye aà pápaò aa aà de. ³² Ǿ Yesu òné: Ma yāmaa p̄ó ma Mae d̄ameεo k̄éé dasi. A k̄pele yáí á ye ma pápa n̄ gb̄eoi? ³³ Ǿ gb̄āadepio w̄èwà aa m̄è: Wá ye wà n̄ pápa n̄ gb̄eo yāmaa p̄ó n̄ k̄é yáí no. Ké n̄ d̄oε n̄ Luao yáie.* Gb̄ēnazinan n̄ ù, Ǿ n̄ nz̄ia d̄ile Lua ù. ³⁴ Ǿ Yesu w̄emá à m̄è: Lua ò á ikoyá láu à m̄è, luaon n̄ ù.† ³⁵ Lua ì o gb̄é p̄ó àle yá'onépioñe luao lé? Aà yá b̄ādeá ví s̄s̄o. ³⁶ Ma gb̄é p̄ó ma Mae ma dile adoa à ma z̄i d̄únia guu s̄s̄, ké ma m̄è Lua Nén ma ù, b̄oyáí a m̄è ma d̄oε n̄ Luaoei? ³⁷ Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá s̄io. ³⁸ Tó mále ke s̄s̄, baa tó ì ma yá s̄io,

* **10:33** Lev 24.16 † **10:34** Sou 82.6

à ma náaike ma yákeo yáí, ké à e dō sáasá Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu. ³⁹ Ǿ aa èa lé zeweele wà aà kú, ̄ à p̄ilimá.

⁴⁰ Ǿ à èa gè Yuudē baale, gu p̄ó Zāa gb̄ēo da'ilekèu séia. A ḡooplakè we, †
⁴¹ ̄ wà mò aà k̄i dasidasi wà m̄è: Baa ké Zāa i dabudabue keo, yá p̄ó a ò gb̄ēe bee musu piia slanae. ⁴² Ǿ wà aà náaikè we dasi.

11

Lazaa gaa

¹ Gb̄ē p̄ó w̄i me Lazaa lé gyāke Betani, w̄ele p̄ó aà dāēo Maliama ní Maatao kuu. ² Maliamapi mé n̄oe p̄ó tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikāo ū. ³ Ǿ Lazaa dāep̄io lékpāsākè Yesue aa m̄è: Dii, n gb̄ena lé gyāke. ⁴ Ké Yesu yápi mà à m̄è: Gyāpi miá ga no. Ké Lua zō̄ke b̄o gupua yáie, Lua Né i t̄b̄o a musu. ⁵ Yesu ye Maata ní aà dāunao ní Lazaaosi. ⁶ Aà Lazaa gyākea baomaa gbea à kè gu p̄ó á kúu ḡia ḡo pla.

⁷ Bee gbea ̄ a ò a iwaone: Wà ea gé Yude. ⁸ Ǿ aà iwao òè: Metulu, gbāadeo ye n pápa ní gbeo i gēgēo, ̄ ní ye wà ea gé we la? ⁹ Yesu m̄è: Fāane do lelu kuēpla nolo? Gb̄ē p̄ó lé bebe fāane lí gēmb̄oleo, ké àle gu'e dúniae bee gupua yáí. ¹⁰ Tó àle bebe gwāasina, a gēmb̄olee, ké a gupua pi v̄io yáí.

¹¹ Yápi oa gbea Yesu ònè: Wá gb̄ena Lazaa i'ò. Mále gé aà vuiē. ¹² Ǿ aà iwao òè: Dii, tó àle i'oe, a aafia'e. ¹³ Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ̄ aale e i'oaē slana. ¹⁴ Ǿ Yesu ònè sa wásawasa: Lazaa gāe. ¹⁵ Ma p̄o k̄ena ké má kú weo, ké à e à ma náaike yáí. Wà gé aà k̄i. ¹⁶ Ǿ Tomaa p̄ó w̄i me Sia ò a gb̄ēone: Wà gé, w̄i ga ní Diio s̄.

¹⁷ Ké Yesu kà we, à m̄o lè wà Lazaa v̄i à kè ḡo s̄iis k̄o. ¹⁸ Betani ku k̄ai ní Yelusaleuo lán kiloo aā taawa. ¹⁹ Yuda gbāadeo b̄o we dasi aa mò Maata ní Maliamao k̄i an n̄ose níniinè an dāo ga yá musu. ²⁰ Ké Maata mà Yesu lé m̄ó, à gè daiaàle. Maliama ḡo z̄leae be. ²¹ Ǿ Maata ò Yesue: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao. ²² Baa tia má d̄o ké yá p̄ó ní gb̄ea Luawa, a kee. ²³ Yesu òè: N dāo a vu. ²⁴ Maata òè: Má d̄o ké a vu z̄i p̄ó ḡeo vu ḡo gbeaz̄i. ²⁵ Yesu òè: Mám̄e má gb̄ē p̄ó i ḡeo vu à w̄eni kpámá ū. Baa tó ma náaikena gā, a gi ào kue. ²⁶ Gb̄ē p̄ó kú mé àle ma náaike a ga bauo. N bee sia? ²⁷ Maata òè: Ao Dii, má s̄i ké Mesii, Lua Né p̄ó wà m̄è a m̄o dúnia guun n ū.

Lazaa vua

²⁸ Ké Maata yápi ò, à gè a dāuna s̄isi, a òè asii guu: Metulu mò, àle n gbea. ²⁹ Ké Maliama yápi mà, à f̄ele kpakpa, àle gé aà k̄i. ³⁰ Yesu i ḡe w̄ele guu yāao, a ku gu p̄ó Maata dāuaale ḡiae. ³¹ Gbāadep̄io ku kp̄eu ní Maliamao, aale aà n̄ose níniè. Ké aa è à f̄ele ní wāao à b̄o, aa b̄o teaazi, asa aale e àle ḡe s̄oio miaae.

³² Ké Maliama kà gu p̄ó Yesu kúu, ké à aà è, à kùle aà gb̄azi a òè: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao. ³³ Yesu è àle s̄oio mé gbāade p̄ó m̄oan̄oio lé s̄oio lo. Ǿ tòlobi z̄uaàgu, aà p̄o yà. ³⁴ Ǿ à m̄è: A aà v̄i má ni? Aa w̄èwà aa m̄è: Mae, m̄o ñ gwa. ³⁵ Yesu w̄e'ikau. ³⁶ Ǿ gbāadep̄io m̄è: A gwa lá a yeaazi. ³⁷ Ǿ an gb̄ēo m̄è: Aà gb̄ē p̄ó à v̄ia w̄e w̄e, a f̄o gi Lazaa ga yāao lé?

³⁸ Ké Yesu lé gé miapi k̄i, ̄ tòlobi z̄uaàgu lo. Miapiá gb̄e'ee, gb̄e gb̄ene ta a léle. ³⁹ Yesu m̄è: A gb̄epi go ep̄ile. Ǿ gepi dāe Maata òè: Dii, à yaikè k̄o, asa à kè ḡo s̄iis̄e. ⁴⁰ Yesu òè: M̄i one, tó níle ma náaike, níȳo Lua zō̄ke eo lé? ⁴¹ Ǿ

wà gbɛpi gò. Yesu wɛsɛ musu à mè: Baa, ma n sáaukè ké n ma yāma. ⁴² Má d̄s̄ ké niò ma yāma gɔɔpii, āma má ò bíla pò kú la yáíe, ké aa e si n̄me n ma z̄i.

⁴³ Ké a ò beewa, à p̄na n̄ bɔ gbāao à mè: Lazaa, m̄ n̄ bɔ. ⁴⁴ Ǿ gbé pò gapi b̄, pólɛ fífla aà m̄ewa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A pò polowà, í aà gbae.

Lɛkpaata Yesuzi

⁴⁵ Yuda gbāade pò aa m̄ Maliama k̄ipi, ké aa yá pò Yesu k̄ipi è, aa aà náaikè dasi. ⁴⁶ Ama an gbēɔ gè Falisio k̄i, aa yá pò Yesu k̄i òné. ⁴⁷ Ǿ sa'onkia n̄ Falisipio gbāadeɔ gb̄a k̄k̄āaawa aa mè: Gb̄épi lé dabudabuke dasi, wá sé kpelewa ni? ⁴⁸ Tó wá tò àlɛ ke m̄a, wa aà náaike piiɛ, Lomadeɔ i m̄ wá Lua kpé n̄ wá buio suumpa pii. ⁴⁹ Ǿ an gbēdo Kaaifa pò de sa'onkia ũ wē bee òné: A yāe d̄so. ⁵⁰ Ké gbé m̄endo gaa wápii gb̄eu maa de wá bui midɛala, á d̄so lé? ⁵¹ I yá bee o n̄ az̄iaoo. Ké a de sa'onkia ũ wē bee yáí, ɔ à ānabikékè à d̄baa lá Yesu a su ga Yudaɔ gb̄eu ò. ⁵² I ke Yudaɔ n̄t̄ɛ no, n̄ Lua né pò fáaaɔɛ l̄, ké aà n̄ ke mè dou. ⁵³ Za z̄ibeez̄i ɔ gbāadepio z̄è n̄ Yesu deao. ⁵⁴ A yáí tò Yesu i b̄o gupuaui n̄ guu l̄oo. Ǿ à gè z̄ɔɛwia pò kú gbáa léa, w̄i m̄e ɛflaiū. A gɔɔplakè we n̄ a íwaɔ.

⁵⁵ Yudaɔ Ḡeamusu dikpe k̄aikū. Wà b̄ z̄ɔɛwiaɔ guu dasidasi, wà gè Yelusaleū e dikpepi aò ka gbāb̄ɔa yáí. ⁵⁶ Wàlɛ Yesu w̄eɛɛ, wa z̄ea Lua ua, wàlɛ k̄o lala wà mè: A è kpelewai? A we m̄o dikpeue? ⁵⁷ Sa'onkia n̄ Falisio d̄ilɛ tó gbēe Yesu kúki d̄s̄, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gb̄ɔwa

(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

¹ Ḡeamusu dikpe ḡo gɔɔ soolo, ɔ Yesu m̄ Betani, Lazaa pò à aà vù à b̄o gau b̄e w̄éɛu. ² Wà blekè Yesue we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaɔ guu n̄ Yesuo. ³ Ǿ Maliama tulale bui maa ɔde s̄è m̄ò, à kà litili guo, ɔ a kà Yesu gb̄ɔwa à aà gb̄apio wàa n̄ a mikāo. Tulale ḡi l̄i kp̄e. ⁴ Yesu íwaɔ do, Yudasi Isalioti pò a Yesu kpámá mè: ⁵ Tulale bee ɔa kà w̄è do z̄i ɔa ũ. B̄oyáí wi yía wà a ɔa kpà taasideɔwao ni? ⁶ I bee o taasideɔ w̄enagwaa yáí no, ké kp̄áíe yáíe. Ǿme l̄o m̄b̄ɔɔ k̄ua, l̄o ɔa k̄ini kuluyeye. ⁷ Ǿ Yesu mè: N̄ɔepi tó. Aà bee ulɛ e ma ḡe kp̄elagɔɔ. ⁸ Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ,* āma máo kúánɔ gɔɔpiiɛ.

⁹ Yuda gbāadeɔ m̄a Yesu kú Betani, ɔ aa gè we dasidasi. I ke Yesu yáí aa ḡèi adoo, ké aa Lazaa pò Yesu aà b̄o gau e l̄e. ¹⁰ Ǿ sa'onkiaɔ z̄èd̄ aa Lazaa de l̄, ¹¹ asa aà yáí ɔ gbāadeɔ lé k̄émá dasi, aalɛ Yesu náaike.

Gb̄aakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

¹² Ké a gu d̄s̄, bíla pò m̄o dikpeuo m̄a Yesu lé mó Yelusaleū, ¹³ ɔ aa kpakpalaɔ z̄òz̄ò aa ḡe daioaale. Aalɛ wiile aalɛ m̄e:

Gb̄aa ke!

Báaaden gb̄é pò lé mó n̄ Dii t̄oo ũ!

Báaaden Isailio K̄ia ũ!†

¹⁴ Yesu z̄aa'ina è, à dikpe lá a k̄ēa láuwa wà mè:

* 12:8 l̄ko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26

15 Siɔnadeɔ, ʼasu vɛakeo.

A kía lé mɔ dia zaaʼin bɔɔ kpe.‡

16 Aa iwaɔ i yápi midɔ gɛao. Yesu fele taa gawi guu gbea ɔ aa dɔ sa ké wà yápi kè aa yá musue, mé nípiɔ wà apii kèè. 17 Ké Yesu Lazaa sísi à bɔ miau à aa vù à bɔ gau, gbé pɔ kuaanɔɔ a baokpàkpané. 18 A yáí bíla gè daiaále, asa aa mà à dabudabupi kèè. 19 ɔ Falisiɔ òkɔe aa mè: A èa? Wá fɔ pɔe wowàò. Gwa, dúnia bɔ teaaazi.

Yesu a ga ya'oa

20 Gelekieɔ ku gbé pɔ aa mɔ lousisii dikpeuɔ guu, 21 ɔ aa gè Besaida pɔ kú Galile gbé Filipi kíi, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu kɔ'eai. 22 Filipi gɛ ò Andeleee, ɔ aa gè wa ò Yesue sãnu. 23 Yesu òné: Gbēnazin Né tɔbɔgɔɔ kà. 24 Siana mále oé, tó pɔwena i gɛ tíu à fɔmbasibò, ìɔ ku adoe. Tó à fɔmbasibò sɔ, ì ne'i maamae. 25 Gbé pɔ ye a wēnii, wēnipi a vūaawà. Gbé pɔ gí a wēnii dúniae beeu sɔ, ade aɔ ku gɔɔpiiɛ. 26 Tó gbé ye zikemeɛ, aàɔ temazi, ma zikenapi iɔ ku gu pɔ má kúu. Tó gbé lé zikemeɛ, ma Mae a aa kpela. 27 Tiasa ma pɔ yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma bɔ yá pɔ lé mɔau yà? Aawo! Ma mɔ yá pɔ lé mɔapi yáíe. 28 Baa, tɔbɔ. ɔ bɔ bɔ luabe à mè: Má bɔ kò, mé má ea bɔ bɔ. 29 Ké bíla pɔ kú we mà aa mè: Lou mé vɛ. Gbēeɔ mè: Malaika mé yá'òè. 30 ɔ Yesu òné: I ke ma yáí bɔpi bɔio, á yáíe. 31 Yá a zɔle dúniae beewa sa. Wa dúniae bee kía bɔ kpalau sa. 32 Mapi sɔ, tó wà ma se ma dɔ musu, má bui pii sísi aa mɔ ma kíi. 33 Ké Yesu ò màa, à dɔaa lé ga pɔ a su ga ya'oe.

34 ɔ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii aɔ ku gɔɔpiiɛ, § mé n mè wa Gbēnazin Né se dɔ musu sɔ be? Déme Gbēnazin Népi úi? 35 Yesu wémá à mè: Gupua kuaánɔ gɔ yɔɔe. Gɔɔ pɔ á gupuapi vɛ, à beu, ké gu su siwáó yáí. Gbé pɔ be gusiau líɔ dɔ gu pɔ àle géuo. 36 Gɔɔ pɔ á gupua vɛ, à gupuapi náaike, í gɔ gupua gbéɔ ũ. Ké Yesu ò màa, ɔ à gè ùlené.

Yuda gbāadeɔá Yesu ndaikensaiɔne

37 Baa ní dabudabu dasi pɔ a kè ní wáaɔ, aai aà náaikeo, 38 ké yá pɔ anabi Isaia ò e pa yáí à mè:

Dii, gbēe i bao pɔ wá kpà sio.

Wà n gbāa è, wi dɔo.*

39 Aai we aà náaikèo, asa Isaia ò bɔ:

40 Lua ní wé vɛakùnɛ ké aasu gu'eo, à ní nòse tàtané ké aasu yáma aa ea suwa, i ní gbágbāo yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi èɔ yáíe, ɔ à aa yá'ò. 42 N beeo gbāadepiɔ Yesu náaikè dasi. Falisiɔ yáí ɔ aalii ye wà dɔmáó, ké wasu lousisikpeɔzónéó yáí. 43 Asa aa ye gbēnazinaɔ ní sáaukpa de Lua ní sáaukpa.

44 ɔ Yesu pùna à mè: Gbé pɔ lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gbé pɔ ma zɛ náaikeɛ bɔ. 45 Gbé pɔ lé ma e lé gbé pɔ ma zɛ ee bɔ. 46 Ma mɔ dúnia guu gupua ũe, ké gbé pɔ lé ma náaike su àɔ ku gusiau bɔ. 47 Gbé pɔ ma yámá mé a kúao, i ke máme má yádaaálao, asa mi mɔ yádai dúniala no, ma mɔ dúnia suabaie. 48 Gbé pɔ gímazi mé i ma yá sio, yákpale lé àa

‡ 12:15 Zkl 9.9 § 12:34 Sou 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * 12:38 Isa 53.1 † 12:40 Isa 6.10
‡ 12:41 Isa 6.1

dãe. Yá pɔ́ má dàèpi mé a zòlèwà ɔ̀ɔ̀ɔ̀gbèzãzĩ. ⁴⁹Asa mi yãe o ní mazlao. Yá pɔ́ má ò ní yá pɔ́ má dànéo, ma Mae pɔ́ ma zĩ mé dilémee. ⁵⁰Má dɔ́ ké yá pɔ́ a dàmeéá wēni láasai yáe. Beewa yá pɔ́ mále o, mále o lá ma Mae òmèewae.

13

Yesu a iwaɔ gbá pípiá

¹E Gēamusu dikpe àò ka, Yesu dɔ́ ké a bɔa dúniae bee guu taa a Mae kíi ɔ̀ɔ̀ kà. Lá a ye a gbéɔzi dúnia guu, a yerzi e a wēni léwae.

²Aale pɔ́ble. Ibiisi dà Simɔ̀ Isalioti né Yudasie a sɔu kò, ké aà Yesu kpámá. ³Yesu dɔ́ ké a Mae pɔ́pii nàe a ɔ̀zĩ. A dɔ́ ké a bɔ Luapi kíi, mé a ea lé tá aà kíie. ⁴Ɔ̀ɔ̀ pɔ́ aale pɔ́ble, Yesu fɛ̀lè à a ula bɔ kàlè, ɔ́ à saveti se dɔ́ a pi. ⁵Bee gbèa à ikà ta guu, ɔ́ à nà a iwaɔ gbá pípiawa, àlè waa ní saveti pɔ́ á dɔ́ a pipio. ⁶Ké à kà Simɔ̀ Píe kíi, Píeepi òè: Dii, míme ríyɔ́ ma gbá pípimèe? ⁷Yesu wèwà à mè: N yá pɔ́ mále ke dɔ́ gíao. Nyɔ́ dɔ́ gbèzã. ⁸Píe òè à mè: Nyɔ́ ma gbá pípimèe bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáɔ yãe ví ní kɔ̀o lo. ⁹Simɔ̀ Píe òè: Dii, i ke ma gbáe adoo, ma ɔ́ ní ma mioe lo. ¹⁰Yesu òè: Gbé pɔ́ zu'ò bàa kú ní a gue pípiaoo, sema aà gbá, asa a zèae. A gbásio, àma i ke ápii no. ¹¹A dɔ́ gbé pɔ́ a su à a kpámá. A yáí à mè aa gbásisai nípii.

¹²Ké à ní gbá pípiné a làa, à a ula se dà, ɔ́ à zòlè lo. A òné: A yá pɔ́ má kèé dɔ́a? ¹³I omèe Metulu ge Dii. Ale o a zéwae, asa má de a ũe. ¹⁴Lá ma gbé pɔ́ má de á dii ní á yãdanèdeo ũ ma á gbá pípié, àliɔ kɔ́ gbá pipi sɔ́. ¹⁵Ma a taa kèé. Aliɔ ke lá má kèéwa. ¹⁶Siana mále oé, zòblena lío de a diilao, zina lío de gbé pɔ́ a zílao. ¹⁷Lá a yá bee dɔ́, báaaɛɔn á ũ tó ále ke. ¹⁸I ke ápii yá mále oo. Má gbé pɔ́ má sèò dɔ́. Sema yá pɔ́ kèa láue bee pa wà mè: Gbé pɔ́ wi okáaa ta dou mé bò ma kpe.*

¹⁹Mále oé tia e àò gé mói, ké tó à mò, á sí máme má aà ũ. ²⁰Siana mále oé, tó gbé gbé pɔ́ ma aà zĩ dile, à ma dilee. Tó gbé ma dile sɔ́, à gbé pɔ́ ma zĩ dilee.

Yesu dɔ́aa Yudasí ní Píeɔ yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

²¹Ké Yesu bee ò, tòlobi zùààgu, ɔ́ a òné wásawasa à mè: Siana mále oé, á gbèdo mé a ma kpámá. ²²Ɔ̀ aà iwaɔ kɔ́ gwàgwa, aa bílikè gbé pɔ́ àlè owa. ²³Iwa mènɔdo pɔ́ Yesu yeaàzi gèngesekèe aà sae. ²⁴Ɔ̀ Simɔ̀ Píe lesuikèè aà Yesu la gbé pɔ́ àlè o. ²⁵Ɔ̀ iwapi sɔ́kpàlè Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ni? ²⁶Yesu wèwà à mè: Má lɔmazɔ́ dowá, mí kpá adewa. Ɔ̀ à lɔmazɔ́ dowá a kpá Simɔ̀ Isalioti né Yudasíwa. ²⁷Ké Yudasí lɔmapi sí, Setáu gèààgu ɔ̀ɔ̀. Ɔ̀ Yesu òè: Yá pɔ́ níle ke ke kpakpa. ²⁸Gbé pɔ́ aale pɔ́bleɔ, an gbèe i dɔ́ bɔyáí Yesu bee òiò. ²⁹Lá Yudasí mé lo mɔ̀bɔ̀ kùá, ɔ́ gbèeɔ lé e Yesu òè aà gé dikpe pɔ́ pɔ́ aa yeiɔ lúie ge aà gé pɔe kpáí taasídeɔwae. ³⁰Ké Yudasí lɔmapi sí, à bò ɔ̀ɔ̀. A mɔ̀ lè gwáe.

³¹Ké Yudasí bò, Yesu mè: Tiasa Gbènazín Né a tɔ̀bɔ, mé Lua a tɔ̀bɔ aà yá musu. ³²Tó Lua tɔ̀bò aà musu sɔ́, Lua a aà tɔ̀bɔ a kíi mé a bɔ ɔ̀ɔ̀ɔ̀. ³³Ma gbéɔ, ma kuaánɔ ɔ̀ ɔ̀ɔ̀. A ma wèele, àma mále oé tia lá má ò gbáadeɔnèwa, á fɔ́ gé gu pɔ́ mále táuo.† ³⁴Mále yá dafu diléé, àliɔ yekɔ́i. Lá má yeázi, ápio sɔ́ àliɔ yekɔ́i màa lo. ³⁵Tó á yekɔ́i, ɔ́ gbépii a á dɔ́ ma iwaɔ ũ.

* 13:18 Sou 41.10 † 13:33 Zaa 7.34

³⁶ Simɔɔ Piεε aà là à mè: Dii, n̄le tá má ni? Yesu wèwà à mè: Gu pò mále táu, n̄yɔ̄ f̄s̄ temazi ḡl̄ao. Gbezā ɔ̄ n̄yɔ̄ m̄ó. ³⁷ Piεε òè: Dii, b̄óyāi má f̄s̄ tenzi tiaò ni? Má gí ma wēnii n̄ yáí. ³⁸ Yesu mè: Nyɔ̄ gi n̄ wēnii ma yáí ló? Siana mále onε, e ko àò gé l̄ezui, n̄yɔ̄ lelekpamazi gēn̄ ààɔ.

14

Yesu mé luabε zé u

¹ Asu tó á p̄o yao. A Lua náaike, í ma náaike. ² Ma Mae be kpé v̄i dasi, mále gé gukekeié. Tó a de màao, d̄s̄ mi oéo. ³ Lá mále gé gukekeié, má εa m̄o mà á séle táán̄o ma kíi, ké ápiɔ̄ s̄s̄ àò ku gu pò má kúu. ⁴ A gu pò mále táu zé d̄s̄. ⁵ Ǿ Tomaa òè: Dii, wá d̄s̄ gu pò n̄le táuo. Wá f̄s̄ a zé d̄s̄ kpelewa ni? ⁶ Yesu wèwà à mè: Mámε má zépi ū, mámε má síana n̄ wēnio ū. Gbēε lí e gè ma Mae kíi ma k̄εε k̄usaio.

⁷ Tó á ma d̄s̄, d̄s̄ á ma Mae d̄s̄. Za tia a aà d̄s̄ mé a aà è. ⁸ Ǿ Filipi òè: Dii, n̄ n̄ Mae ɔ̄lw̄εε. Bee a m̄ówá. ⁹ Yesu òè: Filipi, má kúán̄o za gb̄ao, ɔ̄ n̄ ma d̄soa? Gb̄é pò ma e ma Mae èε. B̄óyāi n̄le o mà a Mae ɔ̄l̄éi? ¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pò mále oé, mále o n̄ maziaoo. Ma Mae pò kú ma guu mé lé a yākeao ke. ¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan s̄so, à si ma yākeapiɔ̄ yáí. ¹² Siana mále oé, gb̄é pò lé ma náaike a yá pò mi kepiɔ̄ ke. A ke de beeola se, ké mále tá ma Mae kíi yáí. ¹³ Má yá pò a a wabikè n̄ ma t̄so ke, ké ma Mae e t̄ob̄o ma musu yáí. ¹⁴ Tó a yāe wabikè n̄ ma t̄so, má ke.

Yesu legb̄ea a Nis̄ina yá musu

¹⁵ Tó á yemazi, áo yá pò má d̄ileo k̄ua. ¹⁶ Má gb̄ea ma Maewa, i á gba Zenn̄o de p̄ale pò aò kúán̄o ḡoɔpii* ¹⁷ Nis̄in̄ síande ū. Dúnia gb̄éɔ̄ f̄s̄ aà dil̄eo, asa aale aà eo mé aa aà d̄so. Ápiɔ̄ á aà d̄s̄, asa a kúán̄o mé aò kú á guu. ¹⁸ Má á tó ádoò, má εa m̄o á kíi. ¹⁹ A ḡò ȳoεε ké dúnia a ma e lo, āma á ma e. Ké má kú yáí, áo ku s̄s̄. ²⁰ Ḡoɔ bee áo d̄s̄ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu. ²¹ Gb̄é pò ma yād̄ileao dà mé a k̄ua, ade mé yemazi. Ma Mae aò ye gb̄é pò yemazizi, mé máo yeaàzi, mí az̄ia ɔ̄l̄è.

²² Ǿ Yudasi aà là, i ke Yudasi Isalioti gb̄é no: Dii, b̄ó yá mé m̄ò, n̄yɔ̄ nz̄ia ɔ̄lw̄εε, mé dúnia a n̄ eo ni? ²³ Ǿ Yesu wèwà à mè: Tó gb̄é yemazi, aò ma yá k̄ua. Ma Mae aò yeaàzi, wí m̄ó aà kíi, wí z̄l̄eaān̄o. ²⁴ Gb̄é pò yemazio ma yá k̄ua. Yá pò ále mapi i b̄o ma kíio, à b̄o ma Mae pò ma z̄l̄ kíi. ²⁵ Ma yápi òé ḡoɔ pò má kúán̄o. ²⁶ Ma Mae a a Nis̄ina z̄l̄ n̄ ma t̄so Zenn̄o de ū. Ǿme a yápii dadaé, i to yá pò má òé d̄oágu pii. ²⁷ Mále á tó n̄ aafiao, maz̄ia aafia ɔ̄ mále á gba. Mále á gba lá dúnia ì n̄ gbawao. Asu tó á p̄o yao, ásu s̄s̄deedekeo. ²⁸ A mà, má òé mále tá, mí εa m̄o á kíi. Tó á yemazie, d̄s̄ á p̄o na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala. ²⁹ Má òé tia e àò gé kei, ké tó à k̄è, á ma náaike. ³⁰ Má e yá'oān̄o gb̄aa lo, asa dúniaε bee k̄ia lé m̄ó. A iko v̄iao, ³¹ āma lá ma Mae d̄amεε ɔ̄ mále ke, ké dúnia e d̄s̄ má yeaàzi. A fele wà go lakii.

15

Yesu mé v̄ēli stande u

* 14:16 Zin 2.1-4

¹ Mámé má v̄ēli síande ū, ma Mae mé v̄ēebude ū.* ² I gōna p̄p̄ p̄ea n̄'isai p̄ii z̄ōē, ̄i a n̄'ina p̄ii mibo, ké a n̄'ia káfi yáí. ³ Ap̄iá z̄ēae yá p̄p̄ má òé yáí. ⁴ Āo naa mapiwa lá má naawáwa. Ligōna lí f̄ō n̄'í ní aziaoo, sema à̄o p̄ea lidawa. M̄aae ap̄iá á f̄ō káfiak̄eo, sema à̄o naaa bàasio.

⁵ Mámé má v̄ēe lida ū, áme á a gōnao ū. Gb̄é p̄p̄ naaa mé má naawà, ade a káfiak̄e maamaae, asa á f̄ō p̄oe ké ma saio. ⁶ Tó gb̄é naaao, wa aà v̄ūaa, lá w̄i ligōna z̄ō v̄ūaa à giigaga, wà s̄ēle kát̄eu à t̄ékūwae. ⁷ Tó á naaa mé ma yá kú á s̄ō, à p̄p̄ p̄p̄ á yei wabik̄e, í e. ⁸ Tó a káfiak̄e maamaa, á̄o de ma íwao ū síana, ma Mae i t̄ob̄o.

⁹ Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio. ¹⁰ Tó á yá p̄p̄ má ð̄lēo k̄ūa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá p̄p̄ ma Mae ð̄lēo k̄ūa mé má zea ní aà yeamaziowa. ¹¹ Ma yápīo òé, ké à̄o p̄ona p̄p̄ má v̄i v̄i, á p̄ona i ké zai. ¹² Yá p̄p̄ má ð̄lēén ke: Āo yek̄ōi lá má yeáziwa.† ¹³ Tó gb̄é gi a w̄ēnii a gb̄ēnao yáí, gb̄ēe āo ye gb̄ēi de beelao. ¹⁴ Tó ále yá p̄p̄ má ð̄lēé ke, ma gb̄ēnaon á ū. ¹⁵ Má oé z̄òbl̄enāo l̄o, asa z̄òbl̄ena lí̄o a ð̄ii b̄ōole ð̄ō. M̄áo oé sa gb̄ēnaoē, asa yá p̄p̄ má mà ma Mae k̄īi ̄ō má òé p̄ii. ¹⁶ Ame i ma sēo, mámé ma á sé, mé ma á z̄í à gé káfiak̄ei, káfiá p̄p̄ āo ku, Mae Lua í á gba p̄p̄ a a wabik̄ēwa ní ma t̄ō. ¹⁷ Yá p̄p̄ má ð̄lēén ke: Āo yek̄ōi.

Dúnia zaa Yesu ní a gb̄é̄gu

¹⁸ Tó dúnia z̄aágu, à̄o ð̄s ké à z̄amagu á áa. ¹⁹ Tó dúnia gb̄ēon á ū, ð̄s dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á b̄ó dúnia guu, á de a gb̄é̄o ūo. Bee yáí dúnia zaiágu. ²⁰ A to yá p̄p̄ má òé ð̄oágu. Z̄òbl̄ena lí̄o de a ð̄iilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá s̄ō. Tó aa ma yá k̄ūae, aao á yá k̄ūa s̄ōe. ²¹ Aa yá beeo kéé p̄ii ma t̄o yáí, asa aa gb̄é p̄p̄ ma z̄í ð̄ō.

²² Tó mi m̄o ma yá'ònéo, ð̄s aa duuna v̄īo. Tia kéwa an duuna awa v̄īo. ²³ Gb̄é p̄p̄ zamagu za ma Maegue s̄ō. ²⁴ Tó mi yá p̄p̄ wi ké yāao ké an guuo, ð̄s aa duuna v̄īo. Tia kéwa aa yá p̄p̄ má k̄ē̄o è, ̄ō aa z̄amagu ní ma Maeo wápīi, ²⁵ ké yá p̄p̄ kú M̄oizi ikoyā guu pa, wà m̄ē aa z̄amagu p̄á.‡

²⁶ Tó Zenn̄ode p̄p̄ má aà gbaewá b̄ò ma Mae k̄īi à m̄ò, Nis̄in síande p̄p̄ í b̄o aà k̄īipi, āo de ma seelade ū. ²⁷ Ap̄iá s̄ō á̄o de ma seeladēo ū, ké á kumano za káau yáí.

16

¹ Ma yá beeo òé ké ásu fuo yáíe. ² Wa lousisikp̄ez̄ōé. A ḡoo lé m̄ó se ké gb̄é p̄p̄ á dé āo e ále z̄ik̄e Luaeē. ³ Aa yápīo kéé ké aa ma Mae ní mapio ð̄ō yáí. ⁴ Ma yá beeo òé, ké t̄o a ḡoo k̄à, í̄o ð̄s má òé k̄òe.

Lua Nis̄ina z̄í

Mi yá beeo òé za káauo, ké má kúán̄o yáí. ⁵ M̄ále tá gb̄é p̄p̄ ma z̄í k̄īi sa. A gb̄ēe i ma la gu p̄p̄ m̄ále táuo. ⁶ A p̄o siak̄ū sa, ké ma yá beeo òé yáí. ⁷ Síana m̄ále oé, ma taa a àik̄éé, asa tó mi tao, Zenn̄odepi a m̄ówáo. Tó ma ta, má aà z̄iwá.* ⁸ Tó à m̄ò, a dúnia ekaè a z̄í̄i duuna ní maakeao ní yákpalekeao yá musu, ⁹ duuna yá musu, ké aai ma náaik̄eo yáí, ¹⁰ maakea yá musu, ké m̄ále tá ma Mae k̄īi, mé á ma e lo yáí, ¹¹ yákpalekea yá musu, ké wà yákpalek̄è ní dúniae bee k̄iao yáí.

* 15:1 Isa 5.1-4 † 15:12 Zaa 13.34 ‡ 15:25 Sou 35.19 * 16:7 Zin 2.1-4

¹² Má yáví dasi mà oé ɓ, áma á yápiɓ f̄s ḡiao. ¹³ Tó Nisín Siande m̄, a ɓaaé síana pii guu. A yá'o ní aziaoo, yá p̄ a mà ɓ ali o, i yá p̄ lé m̄ɓ baokpaé. ¹⁴ A ma tɓɓ, asa ɓme a ma yáɓ séle siué. ¹⁵ P̄ p̄ ma Mae ví piiá ma p̄é. A yáí ma m̄ a ma yáɓ séle siué.

¹⁶ A ḡɓ yoo ké á ma e ɓo, à ḡɓ yoo ɓ í ma e.

Pɔsia lilɛa pɔna ũ

¹⁷ ɓ aà ìwaeɔ òkɔe: Bó yá àle owɛɛ wei? A m̄ à ḡɓ yoo wá a e ɓo mé à ḡɓ yoo ɓ wí a e. A m̄ ɓ ále tá a Mae kíi. ¹⁸ ɓ aa m̄: A ḡɓ yoo p̄ a òpi de kpelewa ni? Wi yá p̄ àle opi mao. ¹⁹ Yesu d̄ ké aa ye a la, ɓ a òné: Ké ma m̄ à ḡɓ yoo á ma e ɓo, mé à ḡɓ yoo ɓ í ma e, bee ále k̄o lalaia? ²⁰ Síana mále oé, á ɓɓ ɓ wɛnake, áma d̄n̄ia a pɔnake. Aɔ ku pɔsia guu, áma á pɔsiapi a lilɛ pɔna ũ. ²¹ Tó nɔe ye ne'ii, aà p̄ í siakū ké aà wāwākegɔɔ kà yáí. Tó à ne'í s̄, wāwā p̄ a k̄epi lí ɓaaɔgu ɓo. Aà p̄ í ke nae, ké à né dafu kà d̄n̄iawa yáí. ²² Maa ápiɓ, á p̄ sia ḡia. Má ea mà á e ɓ, á p̄ i ke na, mé gb̄e a f̄ á pɔnapi síwáo. ²³ Gɔɔ bee á yāe laa ɓo. Síana mále oé, ma Mae a p̄ p̄ a a wabik̄ewa ní ma t̄oo kpáwá. ²⁴ E tia i p̄e wabike ní ma t̄oo. Ali wabike, ìli e, ké á pɔna e p̄e wá yáí.

²⁵ Ma yápiɓ l̄eɛŭe. A gɔɔ lé m̄ ké má yá'oé ní yāleɛŭao ɓo, mí a Mae yā'oé wásawasa. ²⁶ Gɔɔ bee á wabike ní ma t̄oo. M̄i oé máme má wabik̄e ma Maewao, ²⁷ asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma ɓɔa aà kíi sí. ²⁸ Ma ɓo ma Mae kíi ma m̄o d̄n̄ia guu. Tiasa mále d̄n̄iato mále tá aà kíi. ²⁹ ɓ aà ìwaeɔ òè: Too, níle yá'o ní yāleɛŭao ɓo, níle o wásawasa. ³⁰ Wá d̄ sa ké ní yápii d̄, baa t̄o gb̄é i a láasoo on̄e. Bee yáí wa n ɓɔa Lua kíi sí.

³¹ ɓ Yesu òné: Ale ma náaike saa? ³² A gɔɔ lé m̄, à kà k̄ò, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔe. ³³ Ma yá beeo òé, ké naaa guu á n̄ɔe àɔ daa dou. A wét̄e a d̄n̄ia guu, áma à s̄d̄ile, ma z̄iblè d̄n̄iawa.

17

Yesu wabik̄e a Maewa

¹ Yesu yápi oa gb̄e a w̄esè musu à m̄: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɓɓ, n Né i n tɓɓ. ² N tò má iko ví gb̄épiiwa, ké mà w̄eni láasai kpá gb̄é p̄ ní kp̄aaɔwa pii. ³ N Lua m̄ndona síande ní mapi Yesu Kilisi p̄ ní z̄io d̄sa mé w̄eni láasai ũ. ⁴ Ma n tɓɓ t̄ɔle, z̄i p̄ ní d̄amee mà ke má làa. ⁵ Baa, gawi kpaa n kíi sa, lá ní kp̄aa n kíi zad̄ d̄n̄ia kuo.

⁶ Gb̄é p̄ n ní sé d̄n̄iau n ní kp̄aaɔ, má tò aa n d̄. N p̄ɔɔne, ɓ n ní kpaa. Aa n yá k̄ūa, ⁷ aa d̄ sa ké yá p̄ ní d̄amee b̄ n kíi pii. ⁸ Ma yá p̄ ní d̄amee dàn̄e. Aa sí, ɓ aa d̄ ké ma ɓo n kíie síana. Aa sí ké n̄me n ma z̄i. ⁹ Mále wabik̄ené, i ke d̄n̄ia mále keèò, sema gb̄é p̄ n ní kp̄aapiɓ, asa n p̄ɔɔne. ¹⁰ Ma p̄ɔɔá n p̄ɔɔne pii, n p̄ɔɔá ma p̄ɔɔne pii. Mále tɓɓ gb̄épiɓ yá musu. ¹¹ Mále su n kíi, máo ku d̄n̄ia guu ɓo, áma amp̄iɓ aao ku d̄n̄ia guu. Baa Kuaadoade, n ní d̄sa ní n t̄o p̄ ní kp̄aa gb̄aaɔ, ké aao ku medou l̄awáwa. ¹² Gɔɔ p̄ má kúr̄n̄o, ma ní d̄sa ní t̄o p̄ ní kp̄aapi gb̄aaɔ. Má ní k̄ūa, ɓ an gb̄e i v̄ūaaɔ, mé i ke gb̄é p̄ mip̄e kaalewa ké n yá e pa yáí bàasio.*

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

13 Tiasa mále su n kǎi. Ma yá beeo ò dúnia guu, ké aao pona pò má ví ví, i pɛɛmáɛ. 14 Ma n yá dànɛ, ɔ dúnia zàngu, ké dúnia gbɛɔn ní ũo lán mapiwa. 15 Mále wabikema, i ke ké ò ní bɔ dúnia guu no, ké ò kàedarzi Setau yá musue. 16 Dúnia gbɛɔn ní ũo lán mapiwa. 17 To an kua à adoa ní síana gbáao, n yá mé síanapi ũ. 18 Lá n ma zǐ dúnia guu, mapi sɔ ma ní zǐ dúnia guu. 19 Mále azia kpama an yáí, ké aao ku n gbɛɔ ũ síana.

20 I ke mále wabikɛné nído no, ní gbɛ́ pò aa ma náaike ní yáíɔe b, 21 ké ampíi aao ku mɛdoũ. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampíi sɔ aao kú wá guu, ké dúnia e sí níme n ma zǐ. 22 Gawi pò ní kpàa ɔ má kpámá, ké aao ku mɛdoũ lówáwa. 23 Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aao ku mɛdoũ míomio, dúnia i dɔ níme n ma zǐ, mé ní yenzi lá ní yemaziwa.

24 Baa, gbɛ́ pò ní kpàa, má ye aao ku gu pò má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pò ní kpàa ké ní yemazi zadɔ dúnia kuopi. 25 Mae Maa, dúnia n dɔo, áma má n dɔ, mé gbɛ́ɛ beeo dɔ ké níme n ma zǐ. 26 Má tò aa n dɔ, mé má ɛa mà to aao n dɔ b, ké áo yenzi lá ní yemaziwa, mío naamá.

18

Yesu kua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

1 Yesu yápi oa gbɛa à bò ní a íwaɔ, aa bùa Sedɔ baale. Lu ku we, ɔ à gɛũ ní a íwaɔ. 2 Yudasí bɔnkpede sɔ a gupi dɔ, asa Yesu ní a íwaɔ aao káaa we mɔmɔɔɔɔ. 3 ɔ Yudasí gè we ní sosa gáli doo ní dɔai pò sa'onkiaɔ ní Falisiɔ ní zǐ. Aa filiaɔ kúa ní sɛɛɔ ní gɔkeɔɔ. 4 Yesu yá pò a a le dɔ píi, ɔ à bò dàríle à ní lá à mè: Dé ále wɛɛlei? 5 Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaletie. ɔ a òné: Máme má aà ũ. Yudasí bɔnkpedepi kúrínɔ. 6 Ké Yesu òné: Máme má aà ũ, ɔ aa ɛa kpɛkpe aa bòlele. 7 Yesu ní lá b: Dé ále wɛɛlei? ɔ aa mè: Yesu Nazaletie. 8 Yesu wèwà b: Má òé máme má aà ũ. Tó máme ále ma wɛɛle, à to gbɛ́ɛ beeo tá. 9 A bee ò ké yá pò à dɔaa ò e pa yáie à mè: Gbɛ́ pò ní kpàa, an gbɛ́ɛ i vúaa. 10 Simɔɔ Píɛɛ fɛnda looa, ɔ a wò à sa'onkia zíkɛna lèò à aà ɔplaa swá gò. Zíkɛnapi tón Malaku. 11 ɔ Yesu ò Píɛɛ: N n fɛnda pɛ a kpéu. Má taasi pò ma Mae díle mà ke kɛɛona í mio lé?

12 ɔ sosao ní ní gbɛ́zɔɔo ní Yuda dɔaiɔ Yesu kù aa aà yè. 13 Aa gèaàno Anasi kǐi gǐa. Anasi piá Kaaifa pò de sa'onkia ũ wɛ bee ànsueɛ. 14 Kaaifapi mé ledà Yuda gbáadeɔwa yáa à mè: A maa gbɛ́ mendo ga gbɛ́pii gbɛue.*

Píɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simɔɔ Píɛɛ ní Yesu íwaɔ doo tɛ Yesupi kpɛ. Sa'onkia íwapi dɔ, ɔ íwapi gè Yesu kǐi sa'onkiapi be'ua. 16 Píɛɛ gɔ zɛ bɔleu gáae. ɔ íwa pò sa'onkia aà dɔpi gè yá'ò nɔɛ pò lé bɔlepi dɔae, ɔ à gè ní Píɛɛo. 17 ɔ nɔɛ bɔledɔanapi Píɛɛ lá à mè: Gbɛ́pi íwaen n ũo lò? Píɛɛ wèwà à mè: Mámeo. 18 Zíkɛnaɔ ní dɔaiɔ tekà yáa ké íana kú yáí, ɔ aale kpakpa. Píɛɛ kúrínɔ we, ále tékpakpa.

19 ɔ sa'onkia lé yálala Yesuwa aà íwaɔ ní aà yádanɛo musu. 20 Yesu wèwà à mè: Ma yá'ò gbɛ́piiɛ gupua. Ma yádadanɛ lousisikpɛɔ guu ní Lua uao, gu pò Yudaɔ í káau nípii. Mi yáe o asii guuo. 21 Bóyáí níle yálalaai? Ma yámanaɔ la, aa yá pò má òné dɔ. 22 Ké Yesu yá bee ò, dɔaiɔ do pò kú we aà

* 18:14 Zaa 11.49-50

sânke à m̀: Wí yázási sa'onkiawa màa yà? ²³ Yesu wèwà à m̀: Tó yāvái má ò, o wà ma. Tó yāmaa má ò s̄, b̄yái n ma lei? ²⁴ Ǿ Anasi Yesu gbàe sa'onkia Kaaifawa yea.

²⁵ E tia Piεε ku we, àlε tékpakpa. Ǿ wà aà là: Aà ìwaen n ùo lò? Piεε lelekpà à m̀: Mámεo. ²⁶ Sa'onkia zíkεnao doá gbé p̄s Piεε a swá gò daεε, ò à m̀: Mì n eaàno lu guuo lé? ²⁷ Ǿ Piεε lelekpà b. Weḡo ko lezù.

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

²⁸ Ǿ Yuda gbāadeo b̀ ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaàno bùsu gbēz̄o bε. Gufēneε. Aai gē gbēz̄opi bεo, ké aasu gbāleo yái, asa aa ye Gēamusu dikpekeε. ²⁹ A yái tò Pilati b̀ m̀ ní kíi à m̀: Yá kpele á ví ní gbépioi? ³⁰ Aa wèwà aa m̀: Tó vāikεna no, d̄s wi m̄o aà kpáimao. ³¹ Ǿ Pilati òné: A aà se gé yákpalekeiaàn̄o áz̄ia ikoyáwa. Ǿ gbāadepio òè: Wá gbēdεa zé vío. ³² Bee kè ké yá p̄s Yesu ò e pa yáie, ké à d̄baa a ga taa ò.†

³³ Ǿ Pilati èa gè a bε. A Yesu s̄isi, ò à aà là à m̀: Yudao kían n ùa? ³⁴ Yesu wèwà à m̀: Nlε bee o ní nz̄lao yá, ge wà ma yá'ònεε? ³⁵ Pilati m̀: Yudan ma ùa? N buio ní n sa'onkiao mé n kpaa. Bó ní kèi? ³⁶ Yesu m̀: Ma kpalaá dún̄iaε bee p̄s no. Tó ma kpalaá dún̄iaε bee p̄s, d̄s ma ìwao z̄ikà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeowao. Ma kpalaá dún̄ia la p̄s no. ³⁷ Ǿ Pilati òè à m̀: Asi kían n úo? Yesu m̀: Mmε níle o kían ma ù. Wà ma ì, ò ma m̄o dún̄ia guu síana seelade ù. Gbé p̄s de síana p̄s ù ì ma yāma. ³⁸ Pilati m̀: Bóme síana ùi?

Ké a ò màa, à èa b̀ gè Yuda gbāadeo kíi, a òné: Mì yāe e gbépiwao. ³⁹ A felekaayá ví ké mi dakpeunae k̄éε Gēamusu dikpegoz̄i. A ye mà Yudao kía k̄éε yà? ⁴⁰ Ǿ aa wiilè b̄ aa m̀: Aàpi no, Balabae! Kási s̄ Balabapiá kpáiweliwεε.

19

¹ Ǿ Pilati m̀ wà Yesu se wà gbé ní flaalao. ² Ǿ sosao lè fùa tà aa kpàè aa gomusu t̄ea dàè. ³ Aale s̄saàzi dodo aale mε: F̄o Yudao kía! Ǿ aale aà s̄ankeke.

⁴ Pilati èa b̀ b̄, ò a ò bílaε: A gwa, mále b̄éaàno bàasi la, ké à e d̄s mi yāe ewào. ⁵ Yesu b̀ bàasi, a lè fùapi kpaa, a gomusu t̄eapi daa. Ǿ Pilati òné: Ḡs̄epi ke! ⁶ Ké sa'onkiao ní d̄baio aà è, aa wiilè aa m̀: N aà páliwa! Ǿ Pilati òné: A aà se gé páliwa áz̄ia, asa mi yāe ewào. ⁷ Yuda gbāadepio wèwà aa m̀: Wá ikoyá ví, mé ikoyápi m̀ sema aà ga, ké à az̄ia díle Lua Né ù yái.

⁸ Ké Pilati yápi mà, aà vía k̄áfi. ⁹ A èa gè ní Yesuo a bε b̄, ò à aà là à m̀: N b̄o má ní? Yesu ì wewào, ¹⁰ ò Pilati òè: Nȳo yá'omεεo lé? N d̄s ké má n gbæa iko ví, mé má n paa líwa iko ví b̄o lé? ¹¹ Yesu wèwà à m̀: N ikoe víao, sema p̄s Lua kp̄ama bàasio. A yái tò gbé p̄s ma kpama duuna mé z̄o. ¹² Za goo bee Pilati lé zεwεεle à aà gbæ, àma Yuda gbāadeo wiilè aa m̀: Tó n gbépi gbæ, Sezaa gbēnan n ùo. Gbé p̄s az̄ia díle kía ù ìbelesè ní Sezaaoε. ¹³ Ké Pilati yá bee mà, à m̀ wà b̄o ní Yesuo bàasi. Ǿ à z̄l̄e a ḡinaa, gu p̄s wí mε gbè gusalalau. (N Ebelu yáo s̄ Gabata.) ¹⁴ A gud̄o mé Gēamusu dikpe ù. Ké ìat̄é ká minanguo, ò Pilati ò Yuda gbāadepio nε: A kía ke. ¹⁵ Ǿ aale wiilè aale mε: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa

† 18:32 Zaa 3.14, 12.32

yà? Sa'onkiaò mè: Wá kía vío, Sezaa bàasio. 16 Ǿ Pilati Yesu kpámá aa à páliwa. Ǿ aa àà sè gèò.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

17 Yesu bò wéle guu a azía lipãakõa sea, à gè gu pò wí me Mitɔɔnagu. (N Ebelu yáo wí me Gɔgɔta.) 18 We wà Yesu pàù líwa ní gbèɔn pla páleo, gbèdo ɔplaai, gbèdo ɔzeɛi, ɔ Yesu kú ní zānguo. 19 Pilati lakè a nà Yesu lipãakõapiwa. Yá pò a kèpin ke:

Yesu Nazaleti, Yudaɔ kía.

20 Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pò wà Yesu pàù líwapi zà ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Ebelu yáo ní Lomadeɔ yáo ní Geleki yáoɛ. 21 Ǿ Yuda sa'onkiaò ò Pilatiɛ: Nsu kè Yudaɔ kíaò, āma kè aapi mé ò Yudaɔ kían a ũ. 22 Pilati mè: Yá pò má kè má kèɛ.

23 Ké sosaɔ Yesu pàliwa aa làa, ɔ aa àà pɔkasao sèle kpaalè leɛ síiɔ baade miwa. Aa àà ulatao pò wa tà namisai za musu e zílɛ sè lɔ, 24 ɔ aa òkɔɛ: Wásu ulapi paapaaò. Wà tèlepa gbé pò a gɔè. Aa bee kè ké yá pò kèa láuɛ bee pae, wà mè:

Aa àà pɔkasao kpaalèkɔɛ,
aa tèlepà àà ula yá musu.*

Bee yáí sosaɔ kèi màa.

25 Yesu da ní aà da dàunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliama Madelenio ku lí pò wà Yesu pàwà sae. 26 Ké Yesu a da è ní a íwa pò á yeaazío ze aà sae, a ò a dae: N né ke! 27 Ǿ a ò íwapiɛ: N da ke! Za zibeezi ɔ íwapi aà sè tàò a be.

28 Bee gbɛa Yesu dɔ apii pà. Ké yá pò kèa Luayátaalau e pa† ɔ à mè: Imi lé ma de. 29 Lo ku we, vèe kùma ka a pai. Ǿ wà sao kpàle vèepi guu wa pè lía, wa dà Yesue a léu. 30 Ké à vèepi mí à mè: Apii pà. Ǿ a a mipèle à kèsai.

Yesu zɔa ní sɔnao

31 A gudɔa mé kámabogɔɔ ũ. Yuda gbãadeɔ ye geɔ gɔ líwa e kámabogɔɔzío, asa kámabogɔɔzípíá gɔɔ zɔɛ. Ǿ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ɛ, wi ní bua. 32 Ǿ sosaɔ gè gbé séia pò wa páliwa sánu ní Yesuo gbá é'ɛ ní a plaade pò lɔ. 33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à gà kò, ɔ aai aà gbá é'eo. 34 Ǿ sosaɔ do Yesu zò ní sɔnao a gbàtèeu. Wegɔɔ au ní ío bòle. 35 Gbé pò yápi è ní wéo mé yápi ò. Aà seeladeke síana ví, mé a dè síana ále o, ké ápiɔ sɔ à e Yesu náaike. 36 Yá beeɔ kè ké yá pò kèa Luayátaalauɛ bee pae wà mè:

Aà wáa a eo.‡

37 A kèa Luayátaalau lɔ wà mè:

Aa gbé pò aa àà zò aa àà dè gwa.§

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbɛa Yosefu Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu íwae asii guu, ké àle víake Yuda gbãadeɔne yáí. Pilati wèi, ɔ à gè aà ge bùa. 39 Nikodeū pò gè Yesu kíi gwãasina* gè sɔ ní lí'ɔo ní eɛe gínanao yáalea, à kà kiloo baakwi taawa. 40 Ǿ aa Yesu ge sè aa bàabaa pólɔo fíwà ní eɛe gínanapio, lá Yudaɔ í ge kpela ní fèlekaayá guuwa. 41 Kaa ku gu pò

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15 ‡ 19:36 Bɔa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10 * 19:39 Zaa 3.1-2

wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'ε pò wa sò mia ũ ku kaapiu, wi gbēe dau yāao.
 42 Wekli aa Yesu dàu, ké a zàrnɔ, mé Yudaɔ kámabogɔ lé ká yáí.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

¹ Asānənzi guluuluu Maliama Madelēni gè mia kíí, ɔ a lè gbε goa mia'ε lε. ² Ɔ à bàalè gè Simɔɔ Piεε kíí ní íwaɔ do pò Yesu yeaàzipio, a òné: Wà Dii bò miau, wi dɔ gu pò wà aà díleuo. ³ Ɔ Piεε ní íwaɔ dopio fεlε gè mia kíí. ⁴ An gbēon pla mípii aalε bàalε sānu, ɔ íwapi ba na dε Piεεla, à kà mia kíí káau. ⁵ Ké à wekpàlεu, ɔ à bàabaa pólεɔ è kálεa, āma i gēuo. ⁶ Ké Simɔɔ Piεε kà aà gbεa, ɔ à gè miau. A bàabaa pólεpio è kálεa ⁷ ní zwāa pò wa fí aà miwao. Zwāapi pεakɔwa ní pólεpio, a kooa díleua adoe. ⁸ Ɔ íwa pò kà mia kíí káaupi gè sɔ. A è, ɔ à aà vua sí. ⁹ E tia aai yá pò kēa Luayātaalau wà mē a bɔ gau midɔo. ¹⁰ Ɔ íwa gbēon plapio èa tà bε.

¹¹ Maliama ze mia'ε kpεεlε, àlε ɔɔb. Lá àlε ɔɔb màa, à wekpàlε mia'eu. ¹² Ɔ à malaika gbēon plaɔ è zólεa gu pò wà Yesu gε díleu yāa. Ado ku mizi, ado gbázi. Aa ula pua daa. ¹³ Ɔ aa aà là aa mē: Bómε n le, níle ɔɔbi? A wēmá à mē: Wà ma Dii sè tàdε, má dɔ gu pò wà aà díleuo. ¹⁴ Ké à bee ò, à lili, ɔ à Yesu è zεa, āma i dɔ Yesu no. ¹⁵ Yesu aà là à mē: Bóyāi níle ɔɔbi? Dé níle wεεlεi? Maliama lé e kaadeε, ɔ a dè: Mae, tó níme n aà sè n bɔd, omεε gu pò n aà díleu, mí gé mà aà sé. ¹⁶ Yesu dè: Maliama! A aedwà, ɔ a dè ní Èbelu yáo: Labuni! (Bee mē Mεtulu.) ¹⁷ Yesu dè: Nsu ɔkāao, mi ta ma Mae kíí yāao. Gε n ò ma gbēone, málε tá ma Mae ní ní Maeo kíí, ma Lua ní ní Luao kíí. ¹⁸ Ɔ Maliama Madelēni gè a baokpà aà íwaɔne à mē: Ma Dii è. Ɔ à yá pò a dε òné.

Yesu azia ɔba a íwaɔne

(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

¹⁹ Asānəna bee oosi, aà íwaɔ káaaa kpé guu, aa gbatánlε aa kilidàu, ké aalε víake Yuda gbāadeɔne yáí. Ɔ Yesu mò zè ní guu, a òné: Aɔ ku aafia! ²⁰ Ké a ò màa, ɔ à a ɔɔ òlóné ní a gbâtēεo. Ké íwapio Dii è, an pɔ kēna. ²¹ Yesu èa òné: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zí, málε á zí sɔε. ²² Ké à bee ò, à íanapémá à mē: A Lua Nisína sí. ²³ Tó a gbéɔ duunaɔ kēmá, à kēmán we. Tó i kémá sɔo, a kémáo.

²⁴ Gɔɔ pò Yesu mò, aà íwa gbēon kuεplaɔ do Tomaa pò wí mε Sia kúrínɔ. ²⁵ Ɔ aà íwa kíniɔ dè: Wa Dii è. Ɔ a òné: Tó mi kusa gbε e aà ɔ guu ma ɔtona pèuo, mé mi ɔpe aà gbâtēεuo, má sio.

²⁶ A gɔɔ la aà íwaɔ ku kpéu lɔ, Tomaa kúrínɔ sa. Aa gbatánlε aa kilidàu, ɔ Yesu mò zè ní guu à mē: Aɔ ku aafia! ²⁷ Ɔ a ò Tomaaε: N n ɔtona pε ma ɔ guu la n gwa, ní ɔpe ma gbâtēεeu. Nsu seake lɔo, ma náaike. ²⁸ Tomaa dè: Ma Dii, ma Lua. ²⁹ Yesu dè: Ké n ma e yáí ɔ n ma náaikè. Báaadeɔn gbé pò aa ma náaikè ma esaiɔ ũ.

³⁰ Yesu dabudabu pālεɔ kè dasi a íwaɔ wáa, wi kē taalε bee guuo. ³¹ Ama wà ké beε kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesií ũ, í wēni e aà náaikeaa guuε.

21

Yesu azia ɔba a íwaɔne tsidale

¹ Bee gbɛa Yesu ɛa azɪa òbɔ a ìwaɔne lɔ Tibelia ísidale. Lá à azɪa òbnén ke: ² Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ní Tomaa pɔ wí me Siao ní Kana pɔ kú Galile gbé Natanaelio ní Zebedee néo ní Yesu ìwa gbɛɔn pla pãleɔ. ³ Simɔɔ Piɛɛ òné: Málɛ gé kpɔ wɛie. ɔ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gennɔɛ. ɔ aa gè gè gó'ílɛna guu, āma aai pɔe e wà kù gwá beeo.

⁴ Ké gu lé dɔ, Yesu zea gɔsɔle, āma aà ìwaɔ i dɔ ké aàpi no. ⁵ ɔ à lezu à ní lá à m̀è: Gbɛ́ɔ, i kpɔe e á kùò lé? Aa m̀è: Aawo! ⁶ ɔ a òné: A bafá gó ɔplaa, ákpɔ kú. Ké aa fã, aa kpɔ kù dasidasi, aa fua séi. ⁷ ɔ ìwa pɔ Yesu yeaàzipi ò Simɔɔ Piɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula daao. Ké a mà wà m̀è Diiɛ, ɔ à a ula se dà à kùsi ìwa. ⁸ Iwa kinio lé bapi gálɛ, à pà ní kpɔo, aale suò ní góo, asa aa zà ní gɔsɔleoo, a de gãsisuu òaa do taalao.

⁹ Ké aa bùa baa, aa pɛɛ è kálɛa we ní kpɔo kpaa téa. ¹⁰ Yesu òné: A m̀ó ní kpɔ pɔ á kù tia keeɔ. ¹¹ ɔ Simɔɔ Piɛɛ gè gó guu, à ba gálɛ a bùaò sɪsɪa, à pà ní kpɔ gbɛ̀nɛɔ m̀èn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kɛo. ¹² Yesu òné: A m̀ó pɔble. Aà ìwae i fɔ leɔb̀ò aà là dén aà ùio, asa aa dɔ ké Diiɛ. ¹³ Yesu gè pɛɛ se kpámá. Màa a kè ní kpɔo lɔ. ¹⁴ Yesu azɪa ɔba a ìwaɔne gɛn àaɔden we aà bɔa gau gbɛa.

¹⁵ Ké aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à m̀è: Zaa né Simɔɔ, ní yemazi de lá gbɛ́ɛ beeo yemazilaa? A wèwà à m̀è: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãneɔlɔɔwa. ¹⁶ A gɛn plaade Yesu ɛa aà là lɔ: Zaa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à m̀è: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ma são dãmɛɛ. ¹⁷ A aà là a gɛn àaɔde: Zaa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piɛɛ là a gɛn àaɔde tó a yeazi, aà pɔ yà, ɔ a òè: Dii, ní yápii dɔ. N dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãɔwa. ¹⁸ Sɪana málɛ one, ké ní de èwaaso ù, ni pɔ da nzɪa ǹ gé gu pɔ ní yei, āma tó n zikù, níyɔ n ɔ poo, gbɛ̀pãle i dane, i gennɔ gu pɔ ní yeio. ¹⁹ Ké a ò màa, Piɛɛ ga pɔ a Lua tɔbɔ ɔ àle o. Bee gbɛa Yesu òè: Temazi.

²⁰ Piɛɛ lili à ìwa pɔ Yesu yeaàzipi è tɛ́nzi. Gbɛ́pi mé sɔkpálɛ Diizi, à aà là gɔɔ pɔ aale pɔble gbé pɔ a aà kpámái.* ²¹ Ké Piɛɛ aà è, a ò Yesue: Dii, gbɛ́ɛ bee sɔ be? ²² Yesu òè: Tó má ye aàɔ ku e ma ge mɔɔ, a yá n e má ni? Temazi. ²³ ɔ yápi fãaa Yesudeɔ guu, ké ìwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A m̀è tó á ye aàɔ ku e à ge mɔɔ, a yá aà e má niɛ?

²⁴ Iwapi mé yáɛ beeo seelade ù, aàpi mé lálɛ bee kè, mé wá dɔ ké aà seeladeke náai ví.

²⁵ Yesu yãpálɛɔ kè dasidasi lɔ. Tó wa kè lá guu dodo pii, málɛ e dúnia azɪawa a fɔ taala pɔ wa kèpiɔ sio.

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pŋ kú láe bee guu

Láe beea lá plaade pŋ Luku kĕĕ. Baona lá ō a kĕ sĕia, Yesu kua dúnia guu yá ō a ò a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aà iwaŋ lí e wesiaale lo, ama a kúrino, asa aà Nisina mé kú ní guu sa. Zinaŋ lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwaŋ guu, í ní gba gbāa.

Lua zina Piĕĕ mé Yesu gáli daale Yudaŋ guu Yelusaleū, ō Yesu yá ɔtá buipáleŋ guu Antioxi ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pŋlu sabai. Wà Pŋlu wĕlegēa dasio dāu wà siu ní yā'ia pŋ Yesudeŋ lèŋ ní lá wà yápio gŋgŋ ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pŋluo aà wĕlegēaeŋ guu à mè: Wa gea Masedoni sŋukĕ gŋŋ (16.10-40). ɔ à gĕaānŋ Yelusaleū, gu pŋ wà Pŋlu kŋu (20.5-21.18), ō bŋa Sezale à gĕaānŋ e Loma, gu pŋ wa Pŋlu kŋau wĕ pla e wàŋ gé yákpalekeiaānŋ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŋ kú láe bee guu zekāle à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleū Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bŋsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à gĕ pĕŋ Lomadeŋ mĕewia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dúniaa bŋ Lua zinaŋ waasokeaŋ guue ní yá pŋ aa ò gbĕŋneŋ. Baona pŋ Lua zinaŋ kpá Yudaŋne ní buipáleŋá Yesu yáe ado. Lua Nisina mé lo gbáka zinaŋne an yā'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinaŋ zí pŋ Yesu dà a iwaŋne zebŋ, mé za gŋŋ bee Yesudeŋ lé zípi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbĕpiiĕ e à gĕ pĕ dúnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá sĕia guu lá Yesu kĕ ní yá pŋ a dānéŋ pii za a daalegŋŋ ^{*} ² e gŋŋ pŋ à yādile a zinaŋne ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aà sĕ tào a kíi. ³ Asa aà gaa gbea à azia òbné, ō aa dŋ seasai a béĕ. A azia òbné e gŋŋ bla, à kpala pŋ bŋ Lua kíi yā'òné. ⁴ Kĕ aa káaaa, ō a òné: Asu bŋ Yelusaleūo. Aŋ lé pŋ ma Mae gbĕĕ dá lá ma a yā'òéwa.† ⁵ Asa Zāa gbĕŋ da'ilĕkĕ ní ioĕ, ama gŋŋplanaea má á da'ilĕke ní Lua Nisinao.‡

⁶ Lá aa káaaa maa, ō aa aà là aa mè: Dii, gŋŋ bee ō níyŋ Isailio kpala vua? ⁷ A wĕmá à mè: A a zé vĭ àŋ a gŋŋ ge zaa pŋ ma Mae díle ní azia ikoo dŋo. ⁸ Tó Lua Nisina díĕ, á gbāa'e, lo de ma seeladeŋ§ ū Yelusaleū ní Yude bŋsu gupiiŋ ní Samali bŋsuo e à gĕ pĕ dúnia léwa. ⁹ Yá bee oa gbea Lua aà sĕ ní wáa e à gĕ sāsá ní wĕwa luabepuanau. ^{*} ¹⁰ Aà taa guu, lá an wĕ pé luabewa, gbĕŋn plaŋŋ bŋ mŋ zĕ ní saĕ pŋkasa puao daa. ¹¹ Aa mè: Galile bŋsudeŋ, àkeá á zea ále luabe gwai? Yesu pŋ Lua aà bŋ á guu à tào a kíipi, a ea mŋ, lá á é àle tá weewa.

Yudasi gĕĕ díleá

¹² ɔ aa píla Kŋkpe sĭsĭwa aa sŋ Yelusaleū. Sĭsĭpi zà ní Yelusaleūo lán kiloo do taawaĕ. ¹³ Kĕ aa kà, ō aa gĕŋ kpĕdiakŋa musu guu, gu pŋ aa kuu yāa.

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48

* 1:9 Luk 24.50-51

Piɛɛ ku we n Zāao n Zaakio n Andeleo n Filipino n Tomaao n Batelemiio n Matieo n Alafe n Zaakio n Simoo Ginziaoo n Zaaki n Yudasio.† 14 Ampii aa nɪzia kp wabikeawa n ledoo n Maliama Yesu dao n Yesupi dauno n nɔɛ kɪniɔ.

15 Goo bee Piɛɛ fɛɛ zɛ a gbɛ́ pɔ aa kà gbɛɔn basoolo taawoo guu à mè: 16 Gbɛ́, yá pɔ Davidi ò n Lua Nisina gbāoo Yudasi pɔ dāaa gbɛ́ pɔ aa Yesu kùɔne musu, bee kùè, ɔ à kè màa. 17 A de wá gbɛdo ũ yāaɛ, aà baa kú wá zɛ bee guu. 18 A tɔɔle lù n ɔa pɔ a è a vāikea musuo, ɔ à sè à pùna, aà nɔnao bɔle pii. 19 Yelusaleũdeɔ pii yápi mà, ɔ aa tɔkpà gupie Akedama n n bui yáo. Bee mè Gbɛdena tɔɔle.‡ 20 Wà aà yá'ò Sou lá guu wá mè:

Aà be a gɔ uazí ũɛ,

gbɛɛ aɔ ku a guu lo.§

Wa ò lo:

Sema gbɛpāle zɔle aà gbɛu.*

21-22 Ayāmeto gbɛ́ pɔ aaiɔ tɛwázi goɔ pɔ wá sānu n Dii Yesuo za Zāa gbɛ́ da'ilekegoɔ e goɔ pɔ Lua aà bɔ wá guu, wà n gbɛdo se aao de aà vua seelade ũwanɔ. 23 Ũ wá gbɛɔn plaɔ sè, Yosefu pɔ wí mɛɛ Baasaba, wí oè lo Yusitu, n Matiasio. 24 Ũ aa wabikè aa mè: Dii, n gbɛpii nɔse dɔ. Gbɛɔn plaɔ guu gbɛ́ pɔ n sè ɔɔwɛɛ, 25 ké aà bàa à kú n wá zinao zɛ bee guu yáí, zɪ pɔ Yudasi bɔu à gè gu pɔ kɔsiano guu. 26 Ũ aa tɛlepà gbɛɔn plapiɔ yá musu. Matiasi tɛleblè, ɔ aa aà dà zina gbɛɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisina moa

1 Ké Páteko* dikpɛgoɔ kà, aa ku gudoũ nípii. 2 Kándo aa kɔfi mà à bɔ luabe lán zaa'ian gbāawa, ɔ à kpé pɔ aa zɔleu wà. 3 Aa pɔ è lán tɛlepɔnaowa, aa fāaa nāna n baade miwa. 4 Lua Nisina dīné nípii, ɔ aa nā yāebui'owa lá Nisnapi dané aa owa.

5 Yudaɛ ku Yelusaleũ we, luayāmana pɔ aa bɔ dúnia bɔsu pii guu ũ. 6 Ké aa n zɔapi mà, aa kāaaŋzi dasidasi, ɔ aa bílikè, ké aa mà aale n baade pii buiyá'ò. 7 Yápi n kú gbāa à bɔ n sae aa mè: Yā'onapiɔá Galileɔne piiò lò? 8 Akea wá mà aale wá baade buiyá'ò? 9 Paatio n Medɛ n Elaũɔn wá ũ n gbɛ́ pɔ kú Mesɔɔtamiɔ n Yudeo n Kapadosio n Pɔntuo n Azio 10 n Filizio n Pāmfilio n Egiptio n Libii bɔsu pɔ kú Sileni saeo n gbɛ́ pɔ bɔ Lomaɔ. 11 Yudaɔ n gbɛ́ pɔ aa n zɛ sɛɔn wá ũ n Keletio n Laalubuɔ, ɔ wá mà, aale Lua yābɔnsaekɛao n wá baade buiyá. 12 Yápi n kú gbāa, aa bílikè, aale kɔ lala aa mè: Yápi de kpelewan wei? 13 Gbɛɛ sɔ aale n láanike aa mè: I mé n ká.

Piɛɛ waasokea

14 Ũ Piɛɛ fɛɛ zɛ n a gbɛ́ kɪni gbɛɔn kuɛdoɔ, à yá'ò gbáugbāu à mè: A Yudaɔ n gbɛ́ pɔ kú Yelusaleũɔ pii, tó á ye yápi dɔ, à swákpa ma yáí. 15 I i gbɛpio ká lá ále ewao, asa koo mò kɛokwiɛ. 16 Anabi Yoeli dāaa yáɛ bee ò à mè:

17 Lua mè goɔgbɛzāzɪ

má a Nisina pisi gbɛpiiɛ,

á nɛgɔɛo n á nɛnɔɛo i ānabikɛkɛ,

† 1:13 Luk 6.14-16 ‡ 1:19 Mat 27.3-8 § 1:20 Sou 69.26 * 1:20 Sou 109.8 * 2:1 Lev 23.15-16

á èwaasoo i wépfungu'e,

á maezoo i yá e iu.

¹⁸ Goobeezi má a Nisina pisi
ma zòblenaone gōeo ní noeo píi
aai ānabikeke.

¹⁹ Má seela ke musu,
má yābonsaeko ke dúniau,
au ní téo ní teluo a ku.

²⁰ Iatē a siakū,
moyua a tā lán auwa
e Dii moyoo zōo gawide aó mós,

²¹ Dii sīsinao i bo píi.†

²² Isailio, à yáe bee ma. Lá á dō áziawa, Lua tò a Yesu Nazaleti dea a gbé
ū seela è dabudabuo ní yābonsae pō a tò Yesupi kè á guuo yáí. ²³ Lua zèò
a pōeā ní a dōao guu ké wà aà kpáwá, ō á tò luayādōnsaio aà pāliwa aa aà
dè.‡ ²⁴ Ő Lua ga ba pòlowà à aà vù,§ asa a zé kú ké ga fō aà aà kūao. ²⁵ Asa
Davidi aà yā'ò à mē:

Mio Dii e ma wéu goopii,
lá a ku ma oplaai, má kpaguao.

²⁶ A yáí ma po lo na,
ma nòse lo yáab,
ma wé dōi baa ma me a ku aafiae,

²⁷ asa riyō ma to miauo,
riyō wei n gbé pō a kua adoa yaikēo.

²⁸ N ma ka wēni zéwa,
n kfi pona lo pēeao.*

²⁹ Ma gbéō, má fō wá dezi káau Davidi yā'óé wásawasa. A gà, wà aà vī, aà
mia ku wéleu la e ní a gbāo. ³⁰ Aà ānabike guu a dō ké Lua legbēe à mē á a
buie kpa a kpalau.† ³¹ Ő Davidi dōaa Mesii vua yā'ò à mē:

Lua a aà to miauo,
a wei aà me yaikēo.

³² Yesupi ō Lua aà bō gau. A seeladeon wá ū wápii. ³³ Zōlea a Mae Lua
oplaai à aà Nisina pō à a legbèwēe èwà, ō a pīsiwēe. Yá pō ále e mé ále ma
tiae bee bō wee. ³⁴ Asa i ke Davidi mé fēle gè luabeo, à mē:

Dii ò ma Dii e aà zōle a oplaai
³⁵ e aà aà ibeeco kēè aà gbadibo ū.‡

³⁶ Isailio, aò dō sāsā ké Yesu pō a aà pāliwa ō Lua aà dīle Dii ū, Mesii ū.

³⁷ Ké aa yápi mà, à ní sō zō, ō aa Piēe ní zina kīnio là aa mē: Gbéō, wá sé
kpelewa ni? ³⁸ Ő Piēe òné: A baade nòselile, í da'ilēke ní Yesu Kilisi tōo, á
duuna i kéwá, Lua i á gba a Nisina. ³⁹ Asa lé pō Lua gbēpi de á pō ūe ní á
néo ní gbé pō kú zā, gbé pō Dii wá Lua a ní sépio píi. ⁴⁰ A yāpāleo òné dasi,
à nàemá à mē: A ázla bo gbāgbē vāie beeo guu. ⁴¹ Ő gbé pō aa aà yá sō
da'ilēkè. Zibeezi ō wá kafi ní guu gbēon baasooo leē aaō (3.000).

Yesu náaikēnao kua ní kōo

⁴² Aa laaidō zinao yādaanéwa ní gbēkekeakōeo ní Dii blēbleao ní wabikeao.

⁴³ Zinapio lé dabudabuo ní yābonsaeko ke, ō vīa gbēpii kù. ⁴⁴ Dii náaikēnao pii

† 2:21 Yoe 3.1-5   ‡ 2:23 Luk 23.33   § 2:24 Luk 24.6   * 2:28 Sou 16.8-11   † 2:30 Sou
132.11, 2Sam 7.12-13   ‡ 2:35 Sou 110.1

gáli dou. An povia de ampilii pó ue. ⁴⁵ Tó aa ní poviao yia, aai a ña kpakowa lá gbé a bɔɔle viwa. ⁴⁶ Lá gu lé dɔ aabɔ kɔ káaa Lua ua ní leduo, aabɔ Dii ble ble kɔ be, aabɔ pɔble ní pɔnao ní nɔsemendoo. ⁴⁷ Aabɔ Lua táasile mé aabɔ na ní gbépiio. Dii ɔ gbé pó ále ní suaba káfi ní guu lá gu lé dɔ.

3

Gɔe ee gbágbáa

¹ Gɔɔewa Píee ní Záao gè Lua ua íatē auapilaa lousisigɔɔ. ² Gɔe ku we, wà aà í ee ue. Lá gu lé dɔ wí aà se mɔ dile Lua ua bɔle pó wí me Bɔle Kefenau, ɔ ɔ baake gbé pó aale gē uapiuɔwa. ³ Ké à Píee ní Záao è, aale mɔ gēi Lua ua, ɔ à baakè má. ⁴ Aa wɛpèwà, ɔ Píee mè: Wá gwa. ⁵ ɔ à webiimá, ále ní gba dá. ⁶ ɔ Píee òè: Má ña vío, áma pó pó má ví má n gba. N Yesu Kilisi Nazalati tɔo, fele taa'o. ⁷ ɔ Píee aà kù a ɔplaawa, à aà fèle zè. Wegɔɔ aà gbálaɔ ní aà gbakūpɛɛkúio gbáakù. ⁸ A ví zè, ɔ à nà taa'oawa. A gèínɔ Lua ua, ále taa'o, ále víví, ále Lua sáaukpa. ⁹ Gbépii aà è, ále taa'o, ále Lua sáaukpa. ¹⁰ Ké aa aà dɔ baakena pó ɔ zɔle Lua ua Bɔle Kefenau ũ, ɔ yá pó wa kèèpi ní kú gbáa, à bɔ ní sae. ¹¹ Lá à nà Píee ní Záaowa gu pó wí me Salomɔ Bilandaau, ɔ gbépii lé gē ní kú, asa yápi bɔ ní sae.

¹² Ké Píee gbéɔ è, a òné: Isailio, bóyái yápi bɔ á saei? Bóyái a wɛfíwá màai? Ále e wázla gbáa ge wá ma Ayámto gbéé bee taa'òe? ¹³ Wá dezi káauɔ Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua* gwea kpà a zíkɛna Yesuwa. Apio sɔ a aà kpà gbáadeɔwa, a bɔ aà kpe Pilati pó zè ní aà gbaeao ae. ¹⁴ A bɔ gbémaa pó a kua adoapi kpe, ɔ a wabikè Pilatiwa aà gbèdenae kéé.† ¹⁵ A wènikí dè, ɔ Lua aà bɔ gau. A seeladeɔn wá ũ. ¹⁶ Yesu náaikea mé tò gɔe pó á aà dɔ mé ále aà gwaé bee gbàgbá Yesupi tɔ gbáa yái. Yesu náaikea mé aà gbà aafia ápii wáa. ¹⁷ Tia ma gbéɔ, má dɔ ké ápio ní á gbáadeɔ yá pó á kè á wésia yáe. ¹⁸ Lua dɔaa dà ánanibɔne, ɔ aa ò nípii Mesii a taasike, ɔ à kè màa. ¹⁹ Ayámto à nɔselile, í ze ní Luao, á duuna i wolowá, ²⁰ ké à mɔs ní dèepoogɔɔ, i Yesu pó à dɔaa díleé Mesii ũpi ziwá. ²¹ Sema aàɔ ku musu gíe e gɔɔ pó Lua a pópíi kɛke dafu, lá a dà a ánanibɔne aa ò za káauwa. ²² Mɔizi mè Dii á Lua a á gbé se ánabi ũ láawa. A yá pó a oé ma pii. ²³ Gbé pó í ánanibi yámao, Lua a ade bɔ á guu à dɛe.‡ ²⁴ Anabi pó aa Lua yá'ò sea za Samuɛliwaɔ pii gɔe bee baokpà. § ²⁵ Yá pó ánanipio ò ní Lua bàa pó kú ní á dezi káauɔo gɔ á pó ũ, lá a ò Ablahaúewa à mè á báaada dúnia bui piigu aà bui sabai.* ²⁶ Beewa Lua tò a zíkɛnapi bɔ mɔwá, à aà zìwá gíe aà báaadaágu, ké á baade mikè a yáwáikeaɔwa.

4

Yákpalekea ní Píeeo ní Záao

¹ Ké Píee ní Záao lé yá'o gbéɔne, sa'onao ní Lua ua dɔanao gbèzɔɔo ní Saduseo gènzí. ² An pɔ pà, ké aale geɔ vua yáda gbéɔne aale Yesu vua kpáwake yái. ³ ɔ aa ní kú aa ní dá kpéu e gu dɔ, asa oosi kè kòe. ⁴ Ama gbé pó ní yámà aa Yesu náaikèɔ dasi e an gɔeɔ dasikù à kà gbéɔn òaasɔɔo lé sɔo (5.000) taawa.

* 3:13 Bɔa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18

5 Ké a gu dò, Yuda gbāadeo ní gbêzɔɔo ní Moizi ikoyādanedeo kàaa Yelusaleü. 6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaafao ní Zāao ní Alesāndao ní gbé pò aa de sa'onkiapi dae üo píi. 7 Wà mò ní Piεo ní Zāao gbāadepio ae, ɔ wà ní lá: Bó gbāa ge de tó a bee kèòì? 8 Ŏ Lua Nisina dède Piεwa, a òné à mè: A gbāadeo ní gbêzɔɔo, 9 lá ále wá lala gbā maa pò wá kè kòɔe, lá wá kè à gbàgbā yáí, 10 á Isailio ápii, àò dɔ ké gbé pò zea á aεε bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazaleti pò á pàliwa Lua aà bò gau tóoε. 11 Beewa gbε pò á ēbonao a pákpài mé gò gbεo mide ü.*

12 Gbēpāle ku à gbéɔ suabao, asa dúnia guu píi Lua i gbēe dile gbēnazinaone à ní suabao, sema aàpi.

13 Ké aa è vĩa i Piεε ní Zāao kũo, mé aa ní dɔ zɔε ladōnsaió ü, à bò ní sae, ɔ aa ní kua ní Yesuo yá dò sa. 14 Lá aa gbé pò gbàgbāpi è zea ní sae, aai e yāe zāsímáo, 15 ɔ aa òné aa bōle. Aa lekpaai 16 aa mè: Wá sé ní gbépio kpelewa ni? Asa Yelusaleüdeo dɔ píi ké aa dabudabu zɔo kè, wá fɔ gi beeió. 17 Ké yápi su ligua de kéao, wà gínε pásipási aasu yā'o gbēεε ní tópio loo. 18 Ŏ aa ní sisi, aa gínε fíafia aa yā'o ge aa yādané ní Yesu tóo. 19 Ŏ Piεε ní Zāao wemá aa mè: A gwa áziława à gwa. A yá wà maa, ge Lua pòε? A kpele mé maa Luaei? 20 Asa wá fɔ gi yá pò wá mà mé wá è oio. 21 Gbāadeo èa víadadañzi, ɔ aa ní gbáε. Aai iadaama zé eo dasi yáí, asa gbépii lé Lua sáaukpa yá pò kèpi yáíε. 22 Gbé pò aa gbàgbāa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.

Galideo nòsedoukea ní kòo

23 Ké wà ní gbáε, ɔ aa tà ní gbéɔ kíi, aa òné lá sa'onkiao ní gbêzɔɔo òné. 24 Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní láasoo doũo aa mè: Dii, níme n musu kè ní tɔoleo ní ísiao ní pò pò kú ní guuo píi. † 25 N dà ní zíkεna wá dezi Davidie ní n Nisina gbāao, ɔ à mè:

Bóyáí bui ní buio lé zɔakai?

Bóyáí wále lé pá kpaaii?

26 Dúnia kíao lé zì sɔuke, kpalablenao lé káaa Diizi ní Mesii pò a kpào. ‡

27 Sianae, Elodi ní Põnsi Pilatio kàaa wéleε beeu ní Isailio ní buipāleo n zíkεna pò a kua adoa Yesu pò ní kpàpizi. § 28 Aa kè lá n dɔaa n zεò n gbāa ní n pœāowa. 29 Tiasa Dii, yāpási pò aa ò ma we. Wápi n zòblenao, wá gba lé wà n yā'o ní sɔo dilea. 30 Ŏdauwá wà gbéɔ gbàgbā wà dabudabuo ní yābɔnsaεo ke ní n zíkεna Yesu pò a kua adoa tóo. 31 Ké aa wabikè aa làa, gu pò aa káaaau lùalua, Lua Nisina dèdemá mípii, ɔ aa gè lé Lua yā'óné ní sɔo dilea.

32 Yesu náaikεnao gáli láasoo doũ vĩ ní ledouo. An gbēε lí me a pɔvíaóá a pòε adoo. An pòpiiá ampíi pòε. 33 Zinao lé Dii Yesu bɔa gau yā'o gbéone ní iko zɔɔo. Ampii aa na ní gbéɔ maamaa. 34 Gbēε pœ taasi vĩ ní guuo, asa gbé pò aa bú vĩo ge kpéɔ aai yía aa mós ní a ɔao, 35 aa kpa zinaowaε, ɔ wí ɔapi kpa baadewa, lá a a bɔɔle víwa. 36 Levii bui Yosefu pò bò Sipi búsuu kú ní guu. Zinao tɔkpàè Baanaba. Bee mè nòseninina. 37 A a bú leε do yía, ɔ à mò a ɔa kpà zinaowa.

* 4:11 Sou 118.22 † 4:24 Bɔa 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

5

Anania ní Safilao

¹ Gõe pò wí me Anania ku ló ní a na Safilao. A a tóle yíá, ² à a òa kìnì kuluyè ní a na d̄sao, ò à gè a kìnì kpà zinaowa. ³ Ǿ Piẽe òè: Anania, b́oyáí ní tò Setáu d̄baane màa, n n tóle òa kìnì kuluyè, ò n eètò Lua Nisínaci? ⁴ Goo pò ní tólepi yíao, n pò nolo? Ké ní yíá s̄, lá ní yei, níȳs ké ní a òaoo lé? Akẽa n yá bee kea láasookèi? I ke gb̄enazína n eètòèo, Lua ní tòè. ⁵ Ké Anania yápi mà, à lèlè à gà. Ǿ vía gb̄é pò yápi màò kù maamaa. ⁶ Ewaasoò gè aa zwáa kuaála, ò aa aà sè ge v̄i.

⁷ Ké à kà l̄el̄u àaõ taawa, yãemasai aà na mò gè. ⁸ Ǿ Piẽe aà là à mè: Omẽe, a tólepi yíá kéwa yá? A wèwà à mè: Ao, màae. ⁹ Ǿ Piẽe òè: B́oyáí a Lua Nisína lè à gwàì? Gb̄é pò aa n źá v̄l̄o ku kp̄eel̄e, aa n se b̄onno s̄. ¹⁰ Weḡõ à lèlè aà ae à gà. Ké èwaasoò gè, aa è à gà, ò aa aà sè ge v̄i aà źá sae. ¹¹ Ǿ vía Yesudeo kù maamaa nípii ní gb̄é pò yápi màò píi.

¹² Zinao lé dabudabu ní yãbonsaewo ke gb̄éoo guu dasi. Ampii aai k̄k̄aaake s̄anu Salomoo Bilandaau. ¹³ Gb̄epáleo lí we n̄amáo, ama gb̄épii í ní t̄nasiẽ, ¹⁴ mé bíla pò lé Dii Yesu náaikeo, ḡõeo ní noeo píi, aaiò ká ní guu. ¹⁵ Ǿ wà gyãeo s̄l̄e ní wúleboò ní mákeleo wà ní kále z̄éu, ké tó Piẽe lé ḡe, aà nisína e da ní gb̄eola. ¹⁶ Bíla b̄ò w̄éle pò kú Yelusaleũ saeo aa mò ní gyãeo ní gb̄é pò táa lé íadamáo, ò aa gb̄agb̄a píi.

W̄et̄ea moa zinaone

¹⁷ Ǿ sa'onkia ní Saduse ḡalide pò de aà gb̄é ũ wedò zinaone aa f̄el̄eín̄o, ¹⁸ aa ní k̄k̄ũ aa ní ká kp̄éu, ¹⁹ ò Dii malaikae mò kp̄épi zé w̄enè gw̄aasína, à ní b̄óle à mè: ²⁰ A ge ào ku Lua ua, í w̄eni dafupi yá'o gb̄épiiẽ. ²¹ Zinao yápi mà, ò aa gè Lua ua kooò, aale yãdané.

Ké sa'onkia ní a gb̄éoo f̄el̄e, aa Isaili gb̄aadeo ní ní gb̄ẽz̄oo k̄aa, ò aa d̄oaiò z̄i aa ge zinao bole kp̄éu aa m̄órn̄o. ²² Ké d̄oaipio ká we, aai ní e kp̄éuo. Ǿ aa èa ge òné ²³ aa mè: Ké wa ka kp̄épi k̄í, wá lè gb̄ao tataae ḡíũḡíũ, mé a d̄òanao ku kp̄eel̄e, ama ké wá w̄e, wi gb̄e euo. ²⁴ Ké Lua ua d̄òanao gb̄ẽz̄oo ní sa'onkiaò yápi mà, aa bílikè yá pò zinao lèwa. ²⁵ Ǿ gb̄e mo òné: A ma! Gb̄é pò a ní ká kp̄éu ku Lua ua, aale yãdané. ²⁶ Ǿ Lua ua d̄òanao ní ní gb̄ẽz̄oo gè ní k̄k̄ũ aa s̄urn̄o yákelesai, asa aale víake gb̄éone, ké wá su wá ní pápa ní gb̄eo yáíe.

²⁷ Ké aa s̄urn̄o, aa ní zé gb̄aadeo ae, ò sa'onkia yálalamá à mè: ²⁸ Wa ḡíe f̄iafia à yãdané ní t̄opioe, ò á tò yápi ḡí lí Yelusaleũa píi, mé á ye gb̄épi gaa yãdiw̄eaa? ²⁹ Ǿ Piẽe ní zinao k̄in̄io w̄emá aa mè: Lua yá mé kù wá ma de gb̄enazína p̄oa. ³⁰ Wá deziò Lua mé Yesu pò a aà lòo líwa á d̄èpi b̄ò gau. ³¹ Lua aà se z̄l̄e a oplaai D̄oanaa ũ, Suabana ũ, ké à Isailio gba zé aa n̄oselile, an duuna í k̄émá. ³² Yápio seeladeon wá ũ, wápio ní Lua Nisína pò Lua í kpa gb̄é pò lé a yãmawao.

³³ Ké aa yápi mà, an p̄o f̄è, ò aa ye zinao dede. ³⁴ Falisi pò wí meè Gamalieli kú ní guu. Luayãdanedeẽ, gb̄épii í aà t̄nasi. A f̄el̄e zè à mè wá bo ní gb̄épio ḡia. ³⁵ Ǿ a òné: Isailio, à laaika yá pò á ye ke gb̄épioñei. ³⁶ A ḡoo í ḡẽḡẽo ké Tedasi f̄el̄e lé az̄ia dile a ka. Wá t̄eaazi gb̄eon òaa pla taawa. Ké wá aà dè, ò

* 5:28 Mat 27.25

aà İwao gāmbaablèkōwa, 5 yá làa. ³⁷ Aà gbèa Galile gbé Yuda fèle naogoo, à gbéó gá a nàwa dasi. A gá sō, 5 aà İwao fàaa pii. ³⁸ Mále oé tia, ásu gbépio yādao, à ní tó we. Tó an pœa ní ní yākeao bō gbēnazina kíie, a bāde. ³⁹ Tó à bō Lua kíie sō, á fō kpánéo. A laaika zíkaa ní Luaozi. Aa aà yāmà, ⁴⁰ 5 aa zinao sīsi aa ní gbé. Aa gīné aa yā'o ní Yesu tóo, 5 aa ní gbáe.

⁴¹ Zinao bō gbāadeo kíi ní pōnao, asa Lua díle an bēee kà wà widamá Yesu tōba yáie. ⁴² Lá gu lé dō aabō yādané Lua ua ní ní beo, aabō Yesu baokpané kāmabosai, aai me ōme Mesii ũ.

6

Dɔnlɛde gbɛɔn soplɔ dilɛ

¹ Goo bee ké Yesudeo lé káfi, an Geleki yāmanaó lé yákütēka an Ebelu yāmanaózi aa mē, tó wàle ble kpaale lá gu lé dō, wī pákpa ní gyaaózie.

² ɔ zina gbēon kuɛplao Yesudeo sīsi pii aa mē: A zevī wà pákpa Lua yái wà laaido blekpaaleawao. ³ A gōeo ple á guu gbēon soplá, gbēmaa pō ōno páné, Lua Nisína pēemáo, wí ní dile zīpi gbēzōo ũ, ⁴ wí laaido wabikeawa ní luayā'oané. ⁵ Yápi kārīgu nípii, 5 aa Etiēe pō luanaaika ní Lua Nisinao pēewá sè ní Filipio ní Pōlokooo ní Nikanooo ní Timoo ní Paamenao ní Antioosi gbé Nikolaa pō Yudaó lousisize sè yāao. ⁶ Wà gèrīno zinao kíi, 5 aa wabikèné aa onámá.

⁷ Lua yá lé ligua, Yesudeo lé káfi Yelusaleū maamaa, 5 sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

⁸ Gbēke ní gbāao pēe Etiēewa, 5 àle dabudabuo ní yābōnsaero ke bíla guu. ⁹ Lousisikpēe ku wī me Wēeo lousisikpēe. A gbēeo bō Sileni ní Alēsāndio ní Silisi būsuo ní Azi būsuo. ɔ aa íbelesè ní Etiēeo, aa lekpaakèaano. ¹⁰ Ama aai fō aà fūo ōno pō Lua Nisína aà gbà yái. ¹¹ Aa nà gbéó kpe, 5 gbépio mē: Wá mà à bō Mōizi ní Luao yá kpe. ¹² Aa Yudaó ní ní gbēzōo ní Mōizi ikoyādanedeo nòse fèle, 5 aa gè Etiēe kù aa gèaano ní gbāadeo kíi. ¹³ ɔ aa mò ní seelade egnao aa mē: Gbé bee mé İo Lua kpé ní Mōizi ikoyāo bēbo láasai. ¹⁴ Asa wá mà à mē Yesu Nazaleti a kpépi dēele, i wá felekaayá pō Mōizi dāwēe líle sé. ¹⁵ ɔ gbāade pō kàle weo wēpē Etiēewa pii, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiēe yā'oa gbāadeone

¹ ɔ sa'onkia Etiēe là à mē: N yápi ò síana yà? ² ɔ a wèwà à mē: Ma gbéó ní ma maero, à ma! Lua gawide bō mò wá dezi séia Ablahaūwa goo pō a ku Mesopotami būsuo, zadō i gé zōlei Halanao. ³ A òè: Bō n būsuo n daero guu, ní tá būsuo pō má olneu.* ⁴ ɔ à bō Kaladeo būsupiu, à gè zōle Halana. Aa mae gaa gbèa Lua sūaano būsuo pō á kú tiae bee guu.† ⁵ Lua i būsupi tōlee kpawá baa kèse doo, āma à a legbèè à mē a gō aà pō ũ ní aà buio.‡ Goo bee sō Ablahaū né vío. ⁶ Lua òè à mē: N buio nibōble būsuo páleu. We aa zōbleu, wí íadamá wè òaa pla. ⁷ Lua mē á íada bui pō aa zōblenēowa,§ Ablahaū buipio bōle mo a sísi gue beeu.* ⁸ ɔ Lua tōzōyā dà Ablahaūe a bàakuaano

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bōa 3.12

seela ũ.† Ké à Izaaki í, à t̄s̄z̄è a ḡoo swaādezi. Maa Izaaki kè Yakobue lo, ̄ Yakobu kè wá dezi káau gb̄ēn kueplāne.

9 ̄ wá dezi káaupio wed̄ò ní gb̄edo Yosefue, aa aà yia, wà t̄aāno Egipi. Lua kuāno,‡ 10 à aà b̄ò aà taasi píi guu. Lua Yosefupi gbà ̄no, a tò a na ní Egipi kí Falāo, ̄ a aà díle Egipi b̄usu d̄aana ũ ní a be'uāo. § 11 ̄ noana kà Egipi ní Kanaa b̄usuo píi. Taasi kè z̄o, wá dezipio i p̄e e bl̄e. 12 Ké Yakobu mà ése kú Egipi, à wá dezipio z̄i we. An gea séian we.* 13 A ḡen plaade Yosefu azia b̄lo a v̄īne, ̄ Falāo Yosefu dāe d̄ò.† 14 ̄ Yosefu gbé z̄i a mae Yakobuwa aà mó ní a dāe píi. Ampii aa gb̄ēn basīo soosaie. 15 ̄ Yakobu gè Egipi. A ḡa we ní wá dezipio píi.‡ 16 Wà sù ní ní ḡēo Sikeū, ̄ wa ní v̄ī gb̄e'ε p̄o Ablahaū lù Am̄o néwa mia ũ à fiab̄ò ní ánusuo guu. §

17 Ké lé p̄o Lua gb̄è Ablahaūe keḡo ye kái, wá bui dasikù à k̄afi Egipi maamaa. 18 ̄ kía dafu p̄o Yosefu d̄o z̄le kpalau Egipi.* 19 A pási ní wá buio, à wá dezīo wet̄à a tò aa ní néo k̄le aa ḡaga.† 20 Ḡoo bee ̄ wá Moizi í, aà maa kè z̄ai. Wà aà gwà a mae be m̄o àāe. 21 Ké wá aà v̄uaa, ̄ Falāo nen̄e aà k̄mpa, à aà gwà azia né ũ.‡ 22 Wà Egipio ̄no dàda Moizie píi, à ḡò gb̄ez̄o ũ yá'oa ní yakeao guu.

23 Ké à kà wè bla, a dà a s̄u à ḡé a gbé Isailio gwai. 24 Ké a è Egipi gbé lé ìada a gb̄edowa, ̄ a yāsi ní a gb̄ēo, à t̄osiwà à aà dè. 25 Ale e a gb̄ēo d̄o ké Lua ye à ní suaba a sabaie, āma aai d̄o. 26 Ké a gu d̄o Isaili gb̄ēn plāo lé s̄oleke, ̄ a mò ní yoaa, à awakp̄ané à m̄e: Ma gb̄ēo, b̄oyāi ale ìadak̄wa k̄t̄ēi? 27 ̄ gbé p̄o lé ìada a gb̄edowa ōz̄ò Moizizi à m̄e: Dème n kpa kía ũ, ̄ níle yakekew̄ēi? 28 N ye ma de lá n Egipi gb̄edè giawa yà? 29 Ké Moizi yápi mà, à bàalè tà Madiā b̄usuu. § We à neḡēo iu gb̄ēn pla.*

30 Wè bla gbea ̄ malaika b̄ò mòwà guwaiwau Sinai gbe sae k̄aele té guu. 31 Ké Moizi dabu bee è, à b̄ò aà sae. Ké à s̄oi gwai, à Dii loo mà à m̄e: 32 Mame má n dezīo Ablahaū ní Izaakio ní Yakobuo Lua ũ. Via Moizi k̄ù, àle lualua, i f̄o wese gwào. 33 ̄ Dii òe: N n kyale b̄ob̄o, asa gu p̄o ní zeu kua adoāe. 34 Ma wét̄ea p̄o w̄ale mó ma gbé p̄o kú Egipiōne è s̄aas̄a, ma ní auk̄ea mà, ̄ ma m̄o ní boi. Má n z̄i Egipi sa.† 35 Moizi p̄o aa ḡiè yāa aa m̄e, dème aà díle d̄aana ũ à yá̄ḡs̄ḡnéipi‡ ̄ Lua aà z̄i, à d̄baané à ní m̄isi malaika p̄o b̄ò mòwà k̄aele guu sabai. 36 Aap̄i mé b̄òr̄no, à yāb̄onsāe ní dabudabuo kè Egipi ní Isia T̄eao ní guwaiwai guuo wè bla. § 37 Moizipi ò Isailiōne Lua a ní gb̄ē se ānabi ũ láawa.* 38 Moizipi kú ní gbé p̄o k̄aaapio guwaiwau, a ku we ní wá dezīo ní malaika p̄o yá'òè Sinai gbe musuo. Lua yá w̄enidēo kp̄awà, ̄ a dàw̄ēe.†

39 Wá dezīo ḡi aà yāmai, ̄ aa ḡiāzi, an láasoo tà Egipi. 40 Aa ò Aalonae aa m̄e: Diiēo k̄ew̄ēe aa d̄aaw̄ēe, asa Moizi p̄o wá b̄ole Egipi, wá d̄o b̄ò à b̄le a ũo. 41 Ḡoo bee ̄ aa t̄aa pí lán ḡaaewa, ̄ aa sa'òwà aa dikpekè p̄o p̄o aa kè níziāpie.‡ 42 ̄ Lua b̄ò ní kpe a tò aa k̄ule luabe p̄ōne lá a ku ānabio lá guuwa à m̄e:

Isailio, i ke mame a sa'òà guwaiwau wè bla.

† 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2

† 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18

B̄oa 1.7-8 † 7:19 B̄oa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 B̄oa 2.2-10 § 7:29 B̄oa 2.11-15 * 7:29 B̄oa 18.3-4

† 7:34 B̄oa 3.1-10 ‡ 7:35 B̄oa 2.14 § 7:36 B̄oa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18

† 7:38 B̄oa 19.18-20 ‡ 7:41 B̄oa 32.1-6

43 Tãa Mɔɔɔku zwãakpe ɔ á sea
ní saana Lamfã pɔ a zed̩ taao.

Dii pɔ á pì a kùlɛnɛɔ yáí

ɔ má tò wà táánɔ Babiloni kpele. §

44 Wá deziɔ zwãakpe ví guwaiwaiu. Lua a taa òɔ Mɔizie, ɔ wa kè lá
Lua dèwa.* 45 Kpépi gò Yozuee ní wá deziɔ, ɔ aa mò buipále pɔ Lua ní
yánɛɔ bùsu siómá.† Kpépi ku we e Davidi gɔɔ. 46 Davidipi na ní Luao, ɔ á
wabikèwà à e aà kpé dɔ Isailiɔnɛ. 47 Salomɔɔ mé kpépi d̀̀̀̀̀.‡ 48 Ama Musude
líɔ ku kpé pɔ gb̩názinaɔ d̀̀̀ guuo, lá ánabi òwà: 49 Dii mè:

Musuá ma kpalabaaɛ,

tɔɔléá ma gbadibɔɛ.

Kpé kpeletaa á d̩mɛɛi?

Gu kpele má e pilauí?

50 Máme mi pópíi kéɔ lé? §

51 Luayáansaion á ũ! A ǹ̀̀e paaao! A swá gbãaɛ! Iɔ gi Lua Nisínai,
iɔ ke lá á deziɔwa.* 52 Anabi kpele á deziɔ i aà wɛtão ní? Aa gbé pɔ d̀̀̀aa
Gb̩ Maa mɔa yá'òɔ d̀̀̀de. Aapi ɔ a bɔ aà kpe a aà d̀̀̀ sa. 53 A Lua ikoyã pɔ
malaikaɔ òné mà, áma á kũao.

Etiɛe gaa

54 Ké aa yápi mà, an pɔ f̩ãàzi, aa lésakãaazi. 55 ɔ Lua Nisína dedea
Etiɛewa guu à wɛpè luabɛwa, ɔ á Lua gawi è ní Yesuo zea aà ɔplaai. 56 ɔ á
mè: A ma! Ma luabɛ è w̩ã, Gb̩názín Né zea Lua ɔplaai. 57 ɔ aa otà ní swáɛ
aa wii gbãa lè, ɔ aa kùsiwà s̩anus̩anu. 58 Aa aà gálɛ b̀̀̀ò w̩n̩kpe, ɔ aalɛ aà
papa ní gb̩o wà aà de. Aa ní uladaɔ bɔ kàlɛ ní èwaaso pɔ w̩ me Soluo. 59 Ké
aalɛ Etiɛe papa ní gb̩o, à wabikè à mè: Dii Yesu, ma nisína sí. 60 ɔ á kùlɛ à
wii gbãa lè à mè: Dii, n̩su n̩ ní duunaɛ bee dao. Yá bee oa gb̩a ɔ á g̩.

8

1 Solupi ku gbé pɔ aa Etiɛe d̀̀̀o kpɛɛ. Zibeez̩i wà ná wét̩ã z̩ɔ mɔa
Yelusaleũ Yesudeɔnɛwa. Mé i ke z̩inaɔ bàasio, gbé kíniɔ f̩ãaa píiɛ Yude ní
Samali bùsuɔ guu. 2 Luayãmanaɔ Etiɛe ví, aa aà gaa ɔ̀̀̀l̀̀ ní wii gbãao. 3 ɔ
Solupi áiakè ní Yesudeɔ kaaleao. Iɔ g̩ ua ní uao àɔ g̩ɔɔ ní n̩ɔɔ kũkũ, iɔ ní gálɛ
gɛ ní ká kpéu.

Baona kpaá Samali bùsuu

4 Gbé pɔ f̩ãaaɔ gè Yesu baokpà gupíiu. 5 Filipi gè Samali bùsu w̩léɛu,
ɔ á Mesií waasokèné. 6 Ké bíla Filipi yãmà mé aa dabudabu pɔ a kèɔ è, aa
laaidò yá pɔ àlɛ owa ní ǹ̀̀semendoo. 7 Asa gbé pɔ an tãaɔ gòmá ní wii gbãaoɔ
dasi, mé gb̩kaaũaɔ ní ɛɔ gb̩gb̩a dasi. 8 ɔ wà pɔna z̩ɔ kè w̩lépiu.

9 G̩ɛɛ ku we za zi w̩ me Simɔɔ, Ìɔ dabudabuna ke Ì bɔ Samaliɔ saɛ, ɔ á
azla dílɛ gbé gb̩a ũ. 10 Néf̩nɛn gb̩z̩ɔ píi w̩ laaidò aà yáwa w̩ me: Gb̩pi
gb̩aá Lua gb̩a pɔ w̩ me Gb̩a Z̩ɔɛ. 11 Dabudabuna pɔ Ì ke ní guu à g̩g̩ɛ
ní kú. 12 Ama ké aa kpala pɔ b̀̀̀ Lua k̩i bao pɔ Filipi kp̩nɛ ní Yesu Kilisi t̩o
mà, aa sí, ɔ aa da'ilekè g̩ɔɔ ní n̩ɔɔ píi. 13 Baa Simɔɔpi yápi sí à da'ilekè, ɔ á
ná Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko z̩ɔ pɔ Filipi lé kéɔ è, à b̀̀̀ aà saɛ.

§ 7:43 Amɔ 5.25-27 * 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50
Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

¹⁴ Ké zinao mà za Yelusaleü Samaliö Lua yá sí, aa Piεε ní Zāao žimá. ¹⁵ Ké aa kà we, aa wabikèné ké aa Lua Nisína e yái. ¹⁶ Wà ní da'ilekè ní Dii Yesu tóo, āma Lua Nisína i di an gbēεε yāao. ¹⁷ Ké aa onámá, ɔ aa Lua Nisína è sa. ¹⁸ Ké Simoo è wà Lua Nisína è ní zinao onāamáo, ɔ à m̀nè ní ɔao ¹⁹ à mè: A ma gba ikopi sō, ké gbéé pó ma onàwà, ade lí Lua Nisína e. ²⁰ ɔ Piεε òè: N ɔa a kaalennō, asa níle e níyō Lua gba e ní ɔaoε. ²¹ N ɔ ku zipi guuo, n bāa ku a guuo, asa n ǹɔε maa Luaεo. ²² Kpe li n yāvāipiε, ní wabikε Diiwa. Wilio d̄so à gí sūuukεinnō ní n lāasoo bee taoa? ²³ Asa má è gōizina kú n guue, duuna bakànε. ²⁴ ɔ Simoo mè: A wabikεmεε Diiwa ázīa, ké yá pó á ò su ma leo yái.

²⁵ Ké Piεε ní Zāao Dii seeladeke kè aa aà yá dànέ, ɔ aa èa lé tá Yelusaleü, aale baonakpa Samali wéleε guu dasi.

Filipi ní Etiopi gbēεo

²⁶ Dii malaikae yá'ò Filipiε à mè: Fele gé geomidoκti oi. Zé pó b̀ Yelusaleü à pà gbāaa à gè Gaza sé. ²⁷ ɔ à dàzeu. Etiopi gbēε be zépiu. Etiopi bùsu n̄εe kía pó wī mε Kandase ziaε, mé aà àizeε d̄sanao gbēz̄ɔε. A m̀ lousisi Yelusaleü, ²⁸ ɔ à èa lé tá z̄l̄εa a s̄go guu, àle ānabi Isaia lá kyoke. ²⁹ ɔ Lua Nisína ò Filipiε: Ge n̄ na s̄go keewa. ³⁰ ɔ Filipi bàalè gè. A mà àle ānabi Isaia lá kyoke, ɔ à aà là à mè: N kyó pó níle ke boole d̄sa? ³¹ A wèwà à mè: Tó gbēε i a zé ɔbmεeo, kpelewa má f̄s mà d̄si? ɔ à Filipi sisi, à gè z̄l̄ε aà sae. ³² Yá pó àle a kyokepin ke:

Lán sã pó wàle gé a kòlokpaiwa,
lán sã pó wàle a kákεεlewa,
a níle kpé, i a lé wēaa.

³³ Wà widàwà,
wi yákpalekeaanō a zéwao.

Démε a f̄s aà ḡo gbé̄o yá'oi?

Asa wà aà kua d̄unia guu m̄dεε.*

³⁴ ɔ ḡεpi ò Filipiε: Omεε, dé musu ānabi bee òui? Aà zīa yà ge gbēpāleε?

³⁵ ɔ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàε. ³⁶ Ké aale gé aε, aa kà í k̄ii, ɔ ḡεpi mè: I gwa ke. Bóme a kpamεε mà da'ilekei? ³⁷ ɔ Filipi òè: Tó n yápi sí ní ǹsemendoo, níyō f̄s. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Néε. ³⁸ ɔ à mè wà gó ze. ɔ an pla nípii aa p̄ila aa gè íu. ɔ à aà da'ilekè. ³⁹ Ké aa bùa s̄s̄ia, ɔ Dii Nisína Filipi kpàε gui, ḡεpi i aà e bo, ɔ p̄ona guu à gèzeε. ⁴⁰ Filipi su è á kú Azota, ɔ à gè Yesu baokpà wéle ní wéleε e à gè kàò Sezale.

9

Yesu bo moa Soluwa

¹ Ḡoo bee s̄o Solu lé p̄obo a níu, àle yāpāsī o Dii iwao dedea yá musu. A gè sa'onkia k̄ii, ² a gbèawà aà lákε Damasi lousisikpedeone aà kpawa, ké tó a su zépiδε è we, ḡεo ní n̄εo píi, a ní kúkū suřnō Yelusaleü. ³ Ké à dàzeu, à k̄aikū ní Damasio, ɔ kándo gupua b̀ luabe à kùlewà. ⁴ A b̀lele, ɔ à bo mà, wàle òè: Solu, Solu, b̄yāi níle řadaai? ⁵ ɔ à mè: Mmenn déi Dii? ɔ a wèwà à mè: Mámε má Yesu pó níle řadawà ū. ⁶ Fele gé wéle guu, wi yá pó níyō ke onε. ⁷ Gbéé pó aa beaanō ḡs s̄áii. Aa boopi mà, āma aai gbēε eo. ⁸ Ké Solu

* 8:33 Isa 53.7-8

fɛle, ɔ̃ à a wé wɛ̀, i gu'eo. ɔ̃ wà aà kù a ɔ̃wa, wà gèaàno Damasi. ⁹ A kè gɔ̃ ɔ̃aà gu'esai, i pobleo, i imio.

¹⁰ Yesudee ku Damasi wɛ̀ me Anania. Dii yá'òè wépfungu'ea guu à mè: Anania. ɔ̃ a wèwà à mè: Má ké Dii. ¹¹ ɔ̃ Dii òè: Fɛle gé zé pɔ̃ wɛ̀ me Súsu guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pɔ̃ wɛ̀ me Solu gbɛa. Alɛ wabikɛa we. ¹² Wépfungu'ea guu a è n mɔ̃ n ɔ̃nàwa ké a wé gu'e. ¹³ ɔ̃ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yáwáikè n gbé pɔ̃ kú Yelusaleũɔ̃ne. ¹⁴ Sa'onkia aà gbà zé aà gbé pɔ̃ lé n sisi laɔ kúkū. A yáí à m̀di. ¹⁵ ɔ̃ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aà gé ma tɔ̃bɔi buipáleɔ̃ne ní ní kíaɔ ní Isailiɔ̃ne. ¹⁶ Lá a taasikɛ ma tɔ̃bɔa yáí, má ɔ̃bè. ¹⁷ ɔ̃ Anania b̀ò à gè gè uapiu, à ɔ̃nà Soluwa à mè: Solu ma gbé, Dii Yesu pɔ̃ b̀ò m̀ma zéu gɔ̃ pɔ̃ níle m̀ó la mé ma zɛ̀, kè n gu'e yáí, Lua Nisína i dine. ¹⁸ Wegɔ̃ pɔ̃ b̀òle aà wéu lán kp̀òtɛɛɔ̃wa aa lèle, ɔ̃ à gu'è. ɔ̃ à fɛle da'ilèkè. ¹⁹ Ké à poble, à gbáa è, ɔ̃ à gɔ̃ɔ̃plakè ní Yesude pɔ̃ kú Damasio.

Solu waasokɛa Damasi ní Yelusaleũo

²⁰ ɔ̃ Solu ná Yesu yá waasokpaawa g̀ɔ̃ Yudaɔ lousisikpɛɔ̃ guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ. ²¹ Yápi b̀ò gbé pɔ̃ màò sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi sɛsinaɔ ásookɛ Yelusaleũo l̀ò? I m̀o la à ní kúkū à tárinɔ sa'onkiaɔ k̀io l̀ò? ²² Solu s̀, aà gbáa ɔ̃ káfi, à Yesu Mesiikɛyá bíiwáné, ɔ̃ aà yá Yuda pɔ̃ kú Damasio f̀. ²³ Gɔ̃ɔ̃pla gbɛa Yudaɔ lekpaáfaazi ké aa e wà aà de, ²⁴ ɔ̃ à ní lekpaáfi ma. Aa wéle bíibɔleɔ̃ d̀ɔ̃a fáane ní gwáasinao, ké aa e wà aà de yáí. ²⁵ Gwáasina ɔ̃ Solu gbéɔ̃ aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

²⁶ Ké à ká Yelusaleũ, a wèle à na Yesudeɔwa, ɔ̃ aa víakèè nípii, aale àà Yesudekɛ náaikɛo. ²⁷ ɔ̃ Baanaba aà sè gèaàno zinao k̀í, a dàu a síuné lá Solu Dii è zéu ní yá pɔ̃ Dii òèo ní lá à Yesu yá'ò gupuaɔ Damasio. ²⁸ ɔ̃ Solu gè Yesudeɔ guu, à bèbèrinɔ Yelusaleũ, à yá'ò gbéɔ̃ne gupuaɔ ní Dii t̀o. ²⁹ Ké à yá'ò Yuda Geleki yámanaɔne, à lekpaakèrinɔ, ɔ̃ aale aà we. ³⁰ Ké Yesudeɔ d̀, aa gè zèè Sezale, ɔ̃ à tà Taasu.

³¹ Bee gbɛa Yesudeɔ g̀ɔ̃ d̀ɔ̃ba Yude ní Galileo ní Samali búsuo píi, aale zedɔ, aale gé aɛ víakɛa Diiɛ guu, aale káfi ní Lua Nisína d̀nleɔ.

Enɛ gbágbáa ní Tabita vuao

³² Piɛɛ í bebe wéle ní wéle píi, ɔ̃ à gè Lua gbé pɔ̃ kú Lidao gwai. ³³ A g̀ɛe pɔ̃ wɛ̀ me Enɛɛ è we, à káaũ kálea wè swaaɔ. ³⁴ ɔ̃ Piɛɛ òè: Enɛɛ, Yesu Kilisi lé n gbágbá. Fele n n pe koo. ɔ̃ à fɛle g̀ɔ̃. ³⁵ Lidadeɔ ní Salnadeɔ aà è, ɔ̃ aa zè ní Diio.

³⁶ Nɔ̃e Yesudee ku Zope, aà t̀n Tabita. N Geleki yáɔ s̀ Dɔ̃ɔ̃kasi. Bee mè tue. Yámaakea pèewà mé í wènadɔ gbéɔ̃ne. ³⁷ Gɔ̃ bee ɔ̃ à gyákè à gà. Ké wà aà b̀ò í pásíu, wà aà se wúle kpèdiakɔ̃au musu. ³⁸ Zope s̀ a zà ní Lidao. Ké Yesudeɔ mà Piɛɛ ku we, aa ní gbéɔ̃n plaɔ z̀wà aa wabikèwà aa mè: M̀o wá be kpakpa. ³⁹ ɔ̃ Piɛɛ fɛle gèrinɔ. Ké à ká, wà dèdaàno kpépi musu. ɔ̃ gyaao s̀áaazi nípii ní ɔ̃ɔ̃ɔ̃, aa ula ní pokasa pɔ̃ Tabita kè gɔ̃ pɔ̃ a kúrinɔ ɔ̃bè. ⁴⁰ Piɛɛ ní yá ní bóle bàasi. A kùle à wabikè, ɔ̃ à aed̀ò gepiwa à mè: Tabita fɛle! A wé wè à Piɛɛ è, ɔ̃ à fɛle z̀le. ⁴¹ Piɛɛ aà kù a ɔ̃wa à aà fɛle zè. ɔ̃ à Lua gbépiɔ̃ sísi ní gyaao, ɔ̃ à aà kpámá b̀é. ⁴² Yápi lí Zopea píi, ɔ̃ wà Dii náaikè we dasi. ⁴³ Piɛɛ gɔ̃ɔ̃plakè we Simɔ̃ baátotona be.

10

Koon̄ei Piee sisia

¹ Gb̄ee ku Sezale, aà tón Koon̄ei. Aàpi mé sosa gáli pɔ w̄i me Itali sosa gb̄eɔn basooɔɔɔ dɔaana ũ. ² Gb̄épiá luayāmanaɛ, a Lua v̄ia v̄i, aàpi ní a beɔeɔ p̄ii. I w̄enadōné maamaa, mé ɔ wabike Luawa m̄oɔm̄oɔ. ³ Gooewa ɔatē auapilaa, w̄épfungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à ḡè a be a òe: Koon̄ei. ⁴ Koon̄ei wé ḡò biiwà, v̄iao aà kù, ɔ à m̄è: Bó ni, Dii? A w̄èwà à m̄è: N wabikea ní n w̄enadōa gb̄eɔn̄eɔ kà Luagu, ɔ a s̄inn̄o. ⁵ Gb̄éɔ z̄i Zope sa, aa Simoo pɔ w̄i me Piee sisi. ⁶ A pila gb̄é pɔ w̄i me Simoo báatotonawa. Aà be ku ɔsiale. ⁷ Ké malaikapi tà, Koon̄ei a z̄ikena gb̄eɔn̄ plaɔ sisi ní sosa luayāmana pɔ nawao. ⁸ Ké a d̄au a s̄uné p̄ii, ɔ à n̄ z̄i Zope.

⁹ Ké a gu d̄ò, ɔ aa d̄az̄eu, aa kà k̄ai ní w̄élep̄io. Goo bee Piee d̄ède kp̄e musu ɔatē minanguo wabikei. ¹⁰ N̄ɔana lé aà de, a ye p̄oble, ɔ goo pɔ w̄aɔe ɔleke, à w̄épfungu'è. ¹¹ A luabe è w̄ea, p̄oe lé pila lán zw̄aa z̄ooɔwa. Wà ba d̄òd̄o a swá m̄èn s̄iíoɔwa p̄ii, w̄aɔe gbae z̄iɔe. ¹² N̄òbɔɔ ní p̄ótaa'onkuawao ní b̄aɔ p̄ii ká a guu. ¹³ ɔ wa òè: Piee, fele de n̄ só. ¹⁴ ɔ Piee m̄è: Bauo Dii, mi t̄ee ge pɔ gb̄aɔe ble ziio. ¹⁵ ɔ à ɔp̄i mà a ḡèn plaade wà m̄è: Pɔ pɔ Lua gb̄āb̄òè, n̄su n̄ a t̄eboo. ¹⁶ A k̄è màa ḡèn aaɔ, ɔ k̄ándo wà p̄opi gà wà tàò luabe.

¹⁷ Piee lé bílike w̄épfungu pɔ a è yáwa, ɔ Koon̄ei z̄ina pɔ aa Simoo be gb̄eao kà ḡò, aa zea b̄oɔeu. ¹⁸ Aa lez̄u aa gb̄eà tó wek̄ii Simoo pɔ w̄i me Piee p̄ilau. ¹⁹ E tia Piee lé làasook̄e w̄épfungu pɔ á ewa, ɔ Lua Nis̄ina òè: Gb̄eɔn̄ aaɔo lé n gbea. ²⁰ Pila ḡér̄n̄o seasai, asa máme ma ní z̄iɔma. ²¹ ɔ Piee pila ḡè gb̄épio k̄ii à m̄è: Máme má gb̄é pɔ ále gbea ũ. B̄óyái a m̄oi lai? ²² Aa m̄è: Sosao dɔaana Koon̄ei mé wá z̄i. Gb̄émaae, a Lua v̄ia v̄i. Yudaɔ p̄ii ɔ aà t̄onasi. Lua malaikae òè aà n̄ s̄isi a be, aà n̄ yāma. ²³ ɔ Piee ḡér̄n̄o ua à n̄ yaaek̄e.

Ké a gu d̄ò, à f̄ele d̄ar̄n̄o z̄éu. Zope Yesudeeɔ ḡè aà kp̄ái. ²⁴ A goo aāɔde aa kà Sezale. Koon̄ei a daeɔ ní a gb̄ena f̄eɔe k̄aa, ále ní dá. ²⁵ Ké Piee ḡè ua, ɔ Koon̄ei ḡè d̄aaale à k̄uleè. ²⁶ ɔ Piee aà f̄ele à m̄è: Fele ze. Gb̄en̄az̄inan ma ũ s̄. ²⁷ Ale yá'oaãno e aa ḡè ḡè kp̄éu, ɔ à gb̄éɔ lè k̄aaaa we dasidasi. ²⁸ A òné: A d̄ò k̄é Yudaɔ z̄ev̄i aa yāale ní buip̄aleo ge aa ḡè aà uao. Ama Lua ɔl̄m̄eé másu gb̄ee gb̄ási bo ge mà aà t̄eboo. ²⁹ A yáí t̄ò k̄é wà ma sisi, ma m̄o z̄ioz̄ionakesai. Má ye mà yá pɔ a ma sisiwà ma sa. ³⁰ ɔ Koon̄ei m̄è: A goo s̄īīn̄ la, k̄é m̄aɔe wabike ma be e ɔatē ḡè aua pilað maa'i k̄éwa. ɔ k̄ándo ma gb̄ee è zea ma ae pɔ tekea daa ³¹ à m̄è: Koon̄ei, Lua n wabikea sí, mé n w̄enadōane k̄aaagu. ³² Gb̄éɔ z̄i Zope Simoo pɔ w̄i me Piee s̄isii. A pila Simoo báatotona be ɔsiale. ³³ ɔ ma gb̄éɔ z̄iɔma ḡò. Lá n̄ m̄o, à k̄è maa. Tia k̄éwa, wáp̄ii wá kú la Lua d̄ōa guu, k̄é wà yá pɔ Dii òne ma yáí.

Lua Nis̄ina dia buip̄aleɔne

³⁴ Piee yāsè à m̄è: Má sí s̄iana sa k̄é Lua lí gb̄ee záboo.* ³⁵ Bui p̄ii guu gb̄é pɔ lé víakeè mé ɔ yāmaake, ade yá mé ɔ k̄aaagu. ³⁶ Lua a yá dà Isail̄īe, à keaano na Yesu Kilisi sabai baokp̄ané. Aàpi mé bui p̄ii Dii ũ. ³⁷ A yá pɔ k̄è Yude b̄usu p̄ii guu d̄ò, lá à d̄aaɔe Galile Z̄aa kp̄awakea ní gb̄éɔ da'ilekeao gbea. ³⁸ A d̄ò lá Lua a Nis̄ina p̄isi Yesu Nazalet̄iwa, ɔ a kú ní gb̄aao, à ḡè w̄éle ní w̄éleɔ à yāmaak̄éné, à gb̄é pɔ Ibiisi ní ḡā líné ní kp̄eɔ gb̄āgb̄ā, asa Lua

* 10:34 Iko 10.17

kuaànɔɛ. ³⁹ Wá de yá pɔ a kè Yude bùsuu ní Yelusaleũo pɔi seeladeɔ ù. Wá aà lòo líwa wa dè, ⁴⁰ ɔ Lua aà vù a gɔɔ àaɔde zɪ́, a tò à azɪ́a òlɔwɛɛ. ⁴¹ I ke gbépiie no, wá gbé pɔ Lua dɔaa wá sé aà seelade ùɔne. Aà bɔa gau gbɛa wa pɔblèaànɔ, wa imiàànɔ. ⁴² ɔ a ðilewɛɛ wá waasoke gbéɔne, wí oné áme á de gbé pɔ Lua ðile gbé béɛɔ ní gyaadeɔ pɔi yákpalekɛna ù. ⁴³ Anabio pɔi aà yá'ò aa mè, gbé pɔ aa aà náaikèɔ duuna a kɛmá aà tɔ yáí.

⁴⁴ Gɔɔ pɔ Piɛɛ lé yápi oné, Lua Nisina ði gbé pɔ lé yápi maɔne pɔi. ⁴⁵ Yápi ði Yuda Yesude pɔ m̀ò ní Piɛɛoowa, ké baa buipáleɔ, Lua a Nisina p̄simá gba ù yáí. ⁴⁶ Asa aa mà, aale yāebui'o, aale Lua yābonsaekɛaɔ o. ɔ Piɛɛ mè: ⁴⁷ Gbépiɔ Lua Nisina è lāwáwa. Démɛ a f̄s gíné aa da'ilekei? ⁴⁸ ɔ a ò wá ní da'ileke ní Yesu Kilisi t̄so. ɔ aa wabikèwà aà gɔɔplakɛr̄no.

11

Piɛɛ buipáleɔ yá'oa

¹ Zlnaɔ ní Yesude pɔ kú Yudeɔ mà lá buipáleɔ Lua yá s̄i s̄s. ² Ké Piɛɛ sù Yelusaleũ, an gbé pɔ zè ní t̄sɔyāoɔ aà tàae è ³ aa mè: N gē gyafɔɔdeɔ be n pɔblèr̄no. ⁴ ɔ Piɛɛ f̄le lé yápi bɔɔlekɛné zéze à mè: ⁵ Má kú Zopeɛ, mále wabike, ɔ ma wépungu'è. Ma pɔe è lán zwàa z̄ɔwa, ba dɔɔba a swá m̀en sīɔwa. A b̀ò luabe, ále pila ma kíi. ⁶ Ma wɛpèwà tíuu, ma ǹòbɔɔ è a guu, s̄èa p̄ɔ ní p̄taa'onkuawaɔ ní bāɔ. ⁷ ɔ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, f̄le de ñ só. ⁸ ɔ ma mè, bauo Dii, asa t̄ɛ ge pɔ gbāleá i gē ma léu ziio. ⁹ Lɔɔpi bɔa luabe gēn plaade wá mè, pɔ pɔ Lua gbáb̀è, másu mà a t̄ɛboo. ¹⁰ A kè màa gēn àaɔ, ɔ wá èa gà tàò luabe pɔi. ¹¹ Gɔɔ bee ḡɔɔ gb̄ɛɔn àaɔ pɔ wá ní z̄ɪ́a bɔa Sezaleɔ m̀ò ua pɔ má kúu. ¹² ɔ Lua Nisina òmɛɛ mà gér̄no seasai. Wá gbé gb̄ɛɔn sooloe beeɔ gè ma kpái s̄s, ɔ wa gē gbé pɔ gbépiɔ z̄ɪ́a be. ¹³ ɔ a òwɛɛ lá a malaika è, à b̀ò m̀owa a kpéu, a òe à gbé z̄ɪ́ Zope ma sísi, ¹⁴ mà yá pɔ a api ní a b̄deɔ pɔi suaba oe. ¹⁵ Ké ma na yá'oawa, Lua Nisina ðiné lá a ðiwɛɛ a daalegɔɔwa. ¹⁶ ɔ yá pɔ Dii ò ðmagu à mè, Zāa gbéɔ da'ileké ní íoe, api s̄s á wá da'ileke ní Lua Nisinao.* ¹⁷ Lá Lua gba dou pɔ á ðawɛɛ gɔɔ pɔ wa Dii Yesu Kilisi náaikè ðané lɔ, ðén ma ù mà f̄s gièi? ¹⁸ Ké aa yápi mà, aa n̄le, ɔ aa Lua t̄b̀ò aa mè: Wá è Lua buipáleɔ gbà zé lɔ aa ǹselile, aai wēni láasai e.

Antisideɔ zea ní Yesuo

¹⁹ Wét̄eamɔané pɔ f̄le Etiɛɛ gaa guu† mé tò gbéɔ f̄àaa tà Fenisi bùsuu ní Sipi bùsuo ní Antisio, aale Lua yá'o Yudaɔne r̄t̄ɛɛ. ²⁰ ɔ an gb̄ɛɔ b̀ò Sipi bùsuo ní Sileni bùsuo aa gè Antisio, ɔ aale yá'o buipáleɔne s̄s, aale Dii Yesu baokpané. ²¹ Dii lé ɔdamá, ɔ gbéɔ yápi sí dasi aa zè ní Diipio.

²² Yelusaleũ Yesudeɔ swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba z̄ɪ́ Antisio. ²³ Ké à kà we, a è lá Lua gb̄ɛkɛk̄éné, ɔ aà pɔ k̄èna. A l̄ɛdamá mípii aa ze ní Diio ní ǹsem̄endoo. ²⁴ Baanabaá gb̄ɛmaae, Lua Nisina ní luanaaikɛaɔ p̄èwà, ɔ wá kà Dii gbéɔ guu dasi. ²⁵ ɔ Baanaba gè Taasu Solu w̄ɛle. ²⁶ Ké à aà è, ɔ à s̄uaànɔ Antisio. Aāi k̄āaa ní Yesudeɔ dasi, aà yāðané e w̄è búu do. Antisio we wá d̄baa t̄kp̄au Yesu íwaɔne Kilisideɔ.

²⁷ Gɔɔ bee ānabio b̀ò Yelusaleũ aa m̀ò Antisio. ²⁸ An gbé pɔ wí me Agabu f̄le zè à d̄baa n̄ana z̄ɔɔ pɔ a ka dúnia guu pɔi yá'óné ní Lua Nisina gb̄aaɔ.

* 11:16 Luk 3.16, Zln 1.5 † 11:19 Zln 8.1-4

Kolodi kpalablea ɔɔ ɔ nɔanapi kà. ²⁹ ɔ Yesudeo zèd wà ní gbé pò kú Yudeo kámasa ká lá baade gbãa f̃, wi kpásáné. ³⁰ ɔ aa kè màa, aa Baanaba ní Sɔluo z̃dò kpáí an gbèz̃ɔɔwa.

12

Piɛ daakpeu

¹ ɔɔ bee kí Elodi ɔpèle Yesudeeɔwa pásípási. ² A Zãa ṽi Zaaki dè ní f̃ndao. ³ Ké a è yá bee kà Yudaɔgu, ɔ à èa Piɛ kù lɔ. A bee kè Kãaso dikpe z̃íe. ⁴ Ké à Piɛ kù a dàkpeu, à aà nà sosaɔne ní ɔz̃i aa aà d̃s̃a. Sosapiɔ g̃ali do gb̃ɛɔn s̃iis̃iis̃e e lee s̃iis̃. A d̃ile à yákpalekeaànɔ bíla wáa G̃eamusu dikpe gb̃ea. ⁵ ɔ wa Piɛ kùa kpéu, Yesudeo lé wabikèè Luawa zesai.

⁶ Gu pò a dɔ Elodi b̃oaànɔ, a gwá Piɛ lé i'o sosa gb̃ɛɔn plaɔ z̃anguo yea ní m̃daonao m̃en pla, mé gb̃ɛɔn plaɔ ku kpeele, aale kpépi d̃s̃a. ⁷ Kándo g̃ɔɔ Dii malaikae g̃è we, ɔ kpépi pù. A Piɛ lé a gb̃àt̃ɛwa à aà vù à mè: Fele kpakpa. ɔ m̃daonapiɔ wòlo aà ɔwa. ⁸ ɔ malaikapi òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Piɛ kè màa, ɔ malaikapi mè: N n ula káaa ñ kú, ní temazi. ⁹ ɔ Piɛ b̃ò t̃eaazi. I yá pò malaika lé kee d̃s̃ s̃iana ũo, àle e nana ále o. ¹⁰ Aa g̃è gud̃s̃ana séiala ní a plaadeo, ɔ aa kà b̃oleu. B̃olepi gbaá m̃oe, ɔ à w̃èné ní az̃iao, aa b̃òle lé g̃è w̃éleu. Kándo g̃ɔɔ ɔ malaikapi Piɛ tò zea guu we. ¹¹ Ké Piɛ wé d̃òd̃ò à mè: Má d̃s̃ s̃áas̃a sa ké Dii a malaika z̃i, à ma b̃o Elodi ɔz̃i ní yá pò Yudaɔ wé d̃oi wà kem̃eɔ píi.

¹² Ké aà wé kè, à gè Zãa pò w̃i m̃e lɔ Maaku da Maliama be. Wa kãaaa we dasi, wàle wabike. ¹³ Ké à b̃ole gba lè, ɔ ñoe z̃ikena pò w̃i m̃e Loda gè gwai. ¹⁴ Ké à Piɛ lɔ d̃ò, p̃ona guu i zé w̃eɔ, à èa b̃aalè ge òné Piɛ mé kú b̃oleu we. ¹⁵ Wa òè: Iana kama yá? ɔ à zèd ké s̃ianaɔ. ɔ wà mè: Aà malaikae. ¹⁶ Piɛ g̃i lé gbale. Ké aa w̃è, aa aà è, ɔ yápi d̃imá. ¹⁷ A ɔk̃èné aa níle, ɔ a d̃au a s̃iuné lá Dii a b̃o kpéu. ɔ à mè: A ge o Zaakie ní wá gbé kíniɔ. ɔ à b̃ò gè gupálei.

¹⁸ Ké gu d̃ò, k̃ófi gbãa dà sosaɔ z̃anguo, aale k̃ó lala aa mè: Bó Piɛ kè a ũi? ¹⁹ Elodi ò wà aà w̃eɛle. Ké wi aà eo, ɔ à yálàla gud̃sanapiɔwa, ɔ a ò wà ní d̃ede.

Elodi gaa

Bee gb̃ea Elodi b̃ò Yude, à gè ɔɔplakè Sezale. ²⁰ Aà pò pà Tiideɔ ní Sid̃s̃deɔzi maamaa, ɔ gbé beeɔ ledoukè aa mò aà gwai s̃anu. Aa gè kíapi be z̃iia Blasitu kíi. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè ledouk̃ei ní Elodio, asa an b̃usu p̃blea i b̃o aà b̃usuue.

²¹ Ké ɔɔ pò wa d̃ile kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gè z̃òle a g̃inaa, ɔ à yá'ò bílaɔ. ²² Bíla wiilè à mè: Luae mé lé yá'o, i ke gb̃enaz̃ina no. ²³ Weg̃ɔɔ Dii malaikae aà le nè, ké i z̃òke d̃s̃ Luaeɔ yáí, ɔ aà m̃e k̃òkà à gà.

²⁴ Lua yá i b̃o ligua, i b̃o k̃áfi. ²⁵ Baanaba ní Sɔluo s̃ò, ké aa ní kámasa yá kèke aa làa, aa b̃ò Yelusaleŭ aa Zãa pò w̃i m̃e Maaku sè tàd̃.

13

Baanaba ní Sɔluo z̃ia

¹ Anab̃iɔ ní yádanedeɔ ku Ant̃osi Yesudeɔ guu, an t̃ɔɔn ke: Baanaba ní Sim̃eɔ pò w̃i m̃e Báasiao ní Sileni b̃usu gbé Lusiuo ní Manae pò ñeblè ní kí Elodio s̃anuo ní Sɔluo. ² ɔɔ pò aale Dii sisi ní leyeao, Lua Nis̃ina mè: A

Baanaba ní Sɔluo dile nído a zǐ pɔ ma ní séwà yáí. ³ Ké aa leyè aa wabikè, ɔ aa ɔnámá aa ní gbáɛ, aa dàzɛu.

⁴ Ké Lua Nisína Baanaba ní Sɔluo zǐ màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilɛnau aa gè Sipi bùsuu. ⁵ Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yudaɔ lousisikpɛɔ guu. Zāa Maaku kúrɛnɔ ɔnɛde ũ. ⁶ Aa ísia gūgūnapi baa vǐ e Pafɔsi, ɔ aa kpáaũ ní Yuda dabudabukena pɔ de ānabi eɛna ũo we. Aa tɔn Yesunɛ. ⁷ Iɔ kú ní bùsupi gbɛzɔɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛzɔɔpiá ɔnɔnaɛ, ɔ à Baanaba ní Sɔluo sǐsi, ké a ye Lua yāma yáí. ⁸ Dabudabukɛnapi tɔn Elima ní Geleki yáo. A íbelesɛrɛnɔ, àlɛ wɛɛlɛ gbɛzɔɔpi swáfɛ, ké asu Yesu náaikɛo. ⁹ ɔ Sɔlu pɔ wǐ mɛ Pɔlu sɔ, Lua Nisína dɛdɛwá, ɔ à wɛpɛwá à mè: ¹⁰ Ibiisi néɔ do! Maa pii ibɛɛ! Gbɛnazin vǐi pii paɛmade! Wɛzɛn pásí! Nyɔ Dii zé súsu kpaanlaboa too lé? ¹¹ Tiasa Dii a ɔkulema, ní vǐakũ. Nyɔ gɔɔplakɛ nýɔ íatɛ eo. Wegɔɔ Elima wé gɔ dǎadāa, gusia kulewá. ɔ àlɛ ɔmalɛmalɛ, àlɛ gbé wɛɛlɛ aa a ɔ kú. ¹² Ké gbɛzɔɔpi yá pɔ kèpi è, à Dii náaikè, asa aa yá pɔ wa dàè aa kù gbāaɛ.

Kua Antɔsi pɔ kú Pisidi bùsuu

¹³ ɔ Pɔlu gè gó'ilɛnau ní a gbéɔ, aa bɔ Pafɔsi aa gè Pɛɛga, Pámfilɛ bùsuu. We Zāa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleũ. ¹⁴ Bɔa Pɛɛga aa gè Antɔsi pɔ kú Pisidi bùsuu. Kámabogɔɔzǐ aa gè zǐlɛ lousisikpɛu. ¹⁵ Mɔizi ikoyá ní ānabio láɔ kyokea gbɛa lousisikpɛ gbɛzɔɔɔ gbé zǐ wà oné, tó aa káfɛlɛ yáe vǐ aa o bílaɛ, aa o. ¹⁶ ɔ Pɔlu fɛlɛ ɔkɛnɛ à mè: Isailio ní buipǎle lousisinaɔ à ma yāma. ¹⁷ Isailio Lua wá deziɔ sè, ɔ à ní bui kɔ an kua Egipi bùsuu. ɔ à ní bóle we ní a gbāa zɔɔo. ¹⁸ A ní gwá guwaiwaiu wè bla taawa.† ¹⁹ A gbāamɔ Kanaa bùsu bui mèn soplɔnɛ, ɔ à ní bùsupi kpámá.‡ ²⁰ Apii kà wè ɔaa pla ní blakwio taawa. Bee gbɛa à ɔaanaɔ dǐlɛnɛ e à gè pèdɔ ānabi Samuɛliwa.§ ²¹ Ké aa kía gbèa, ɔ Lua Kisi né Saulu, Bɛyāmɛɛ bui dǐlɛnɛ.* A kpalablè wè bla, ²² ɔ Lua aa bɔ kpalau, à Davidi kpà aa gbɛu. Lua Davidi yá'ò à mè, á è Yɛsɛ né Davidi láasoo doũanɔ, a a pɔɛá pii kɛɛ.† ²³ Aa bui guu à Yesu bùu Isailionɛ Suabana ũ, lá à a lɛgbèwa. ²⁴ E Yesupi àɔ gé mói Zāa dɔaa waasokè Isailionɛ pii, a òné aa nɔselilɛ aa da'ilɛkɛ.‡ ²⁵ Ké Zāa zǐ ye láai à mè: Dé ále e má de a ũi? Gbé pɔ á wé ɔɔin ma ũo. A ma! Alɛ mó ma gbɛa, mi ka mà aa sabala bɔbɔɔo.§

²⁶ Ma gbéɔ, Ablahaũ buiɔ ní buipǎle lousisinaɔ, wámɛ Lua suabayāɛ bee kpàsawɛɛ. ²⁷ Yelusaleũdeɔ ní ní gbāadeɔ aai Yesu dɔo, aai ānabio lá pɔ wǐ a kyoke kámabogɔɔzǐ pii zé dɔo, ɔ aa ānabipio yá pàpa, aa yādāaala. ²⁸ Aai yāe ewá à kà wá aa deo, ɔ aa gbèa Pilatiwa wá aa de.* ²⁹ Ké aa yá pɔ wa kè aa yá musu kè pii, wá aa bùa líwa wá aa dà mia'eu.† ³⁰ Lua aa bɔ gau. ³¹ A gɔɔ dasi ké à bɔ mɔ gbé pɔ aa bɔ Galile aa gèaānɔ Yelusaleũwa.‡ Aame aa seeladeɔ ũ gbéɔnɛ. ³² Wápio sɔ, ɔ wa mɔ aa baokpaié. Lé pɔ Lua gbè wá deziɔnɛ, ³³ a kè wá gbé pɔ wá de an buiɔ ũnɛ, à Yesu vù lá wa ò Sou plaade guuwa. Lua mè:

Ma nén n ũ,
n Maen ma ũ gbá.§

* 13:17 Bɔa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zāa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7

34 Lá a yaikεo, mé Lua a aà bɔ gau, a yá ̄ Luapi ò yāa à m̀è:

Má báaa seasai pɔ ma a lεgb̀è Davidiε daágu.*

35 ɔ wa ò guei bɔ:

Nȳ wei n gbé pɔ a kua adoa yaikεo.†

36 Davidipi s̄ à Lua pœã kè a gɔɔ. Ké à gà, wà aà mia kpàk̄si ní a deziɔ, ̄ à yaikè. 37 Gbé pɔ Lua aà vùpi s̄ i yaikεo. 38 Ma gbé, àɔ d̄s̄ ké duunak̄ama waaso pɔ wáλε kéé kú aà k̄iε. 39 Moizi ikoyá lí f̄s̄ tò yá b̄r̄n̄ɔ nao, āma gbé pɔ aale Yesu náaikεo, yápii i b̄r̄n̄ɔ na. 40 A laaika ké yá pɔ ānabiɔ ò su á leo 41 aa m̀è:

A ma, á gbé awiambɔnao,

à gilike, í s̄aale,

asa má yāe ke á gɔɔ,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pɔlu ní Baanabao lé bɔλε lousisikpɛu, wà wabikè má aa εa mɔ yápi oné kámabogɔɔ s̄ia bɔ. 43 Ké wáλε fáaa Yudaɔ ní gbé pɔ í lousisir̄n̄ɔ b̀ò tε Pɔlu ní Baanabaozi dasi. Aa yā'òné, aale ledamá aao gé εe ní gbéke pɔ Lua kèr̄n̄ɔ.

44 Kámabogɔɔ s̄ia wéλεdeɔ k̄āaa pii Dii yāmaa yái. 45 Ké Yudaɔ bilapi è, à kènέ íi maamaa, ̄ aale Pɔlu yá b̄εεbo, aale aà s̄s̄s̄. 46 ɔ Pɔlu ní Baanabao yā'òné v̄iasai aa m̀è: Ame à kù wà Lua yā'oe ḡia. Lá a gi, áλε e i ka à wēni láasai eo, wá εa aεdɔ buipáleɔwae sa. 47 Asa Dii yáε bee dilεwēεε à m̀è:

Ma n dilε gupua ũ buipáleɔne,

ké n gé ní suabayāo e tɔλε léwa.§

48 Ké buipáleɔ yápi mà, an pɔ kèna, aa Dii yá s̄i s̄iana ũ, ̄ gbé pɔ Lua ní dilε wēni láasai pɔ ũ Yesu náaikè.

49 ɔ Dii yá lí bùsupia pii. 50 Yudaɔ ɔz̄̀ buipále nɔε lousisin gbiaɔ ní wéλε gbāadeɔzi, ̄ aa íadà Pɔlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bùsuu. 51 Aa kɔɔlè má ní táae seela ũ,* ̄ aa gè Ikɔniu. 52 Yesudeɔ s̄s̄, pɔna ní Lua Nis̄inao pèemá.

14

Pɔlu ní Baanabao kua Ikɔniu ní Lisitao

1 Aa kè Ikɔniu lá aal̄ kewa, aa ḡε Yudaɔ lousisikpɛu aa yā'ò e Yudaɔ ní buipáleɔ Dii náaikè dasidasi. 2 ɔ Yuda pɔ aa ḡi yápi s̄iɔ buipáleɔ swáf̄ε Yesudeɔne, aa íis̄r̄n̄ɔ. 3 N beeo Pɔlu ní Baanabao gɔɔplakè we, aa yā'ò v̄iasai daa Dii ḡau, ̄ Dii ní gbá zé an yāb̄onsaεkeao ní ní dabudabukeao a gbéke yá pɔ aale oné s̄ianap̄iliwànέ. 4 ɔ wéλεdeɔ k̄ɔkpaalé, gb̄εɔ zè ní Yudaɔ, gb̄εɔ ní z̄inao. 5 ɔ Yudaɔ ní buipáleɔ ní ní gbāadeɔ zèd̄ wà íadamá wà ní pápa ní gbεo. 6 Ké Pɔlu ní Baanabao ní yá d̄s̄, ̄ aa bàasi tà Likaoni bùsu wéλεɔu, Lisita ní Dεεbeo ní a z̄εw̄iaɔ. 7 ɔ aa ḡi lé baonapi kpáné we.

8 Ḡεε ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà í, a de εε ũe, i t̄aa'oo. 9 Ale swákpa Pɔlu yái, ̄ Pɔlu wεp̄ewà soee, a è aà Yesu náaikεa kà à aà gbágb̄a, 10 ̄ a ò è ní bɔ gbāao: Feλε zε n gbáwa. ɔ à v̄i zè, à b̀ò ní táo. 11 Ké bila è lá Pɔlu kè, ̄ aa k̄āaa wiiwa ní Likaoni yáo aa m̀è: Táaɔ lí gbēnaz̄inao ũ aa p̄ilawá. 12 Aa tɔkp̄a Baanabae Zupiteε, Pɔlu s̄s̄ Mεεkiu,* ké ̄me í d̄aa ní yā'oao yái. 13 Zupiteεpi kpé kú wén̄kpe, ̄ aà gbàgbana mò ní zuswana pɔ

* 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Sou 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6 * 13:51 Luk 9.5,

10.11 * 14:12 An t̄aaɔ t̄ɔn we.

à lávu zāblēmáw wéle bíiboleu. A ye dasi sa'o zinaowa. ¹⁴ Ké Baanaba ní Pólúo yápi mà, aa ní ulaw ga kèkè, ò aa sí dasi guu ní wíio ¹⁵ aa mè: Gbé, bóyāi ále ke beewai? Gbēnazinaon wá ũ sō lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pò gianaē beeone, í zé ní Lua bēeo. Ōme musu kè ní tōoleo ní ísiao ní pò pò kúu pīi.† ¹⁶ A bui pīi tò yāa, aa níza zé sè. ¹⁷ N beeo à azía òlóné maakea guu. I to lou maé à pòkèke a gowa. I á gba ble à ku pona guu. ¹⁸ Baa ní yá bee oao, dēe ní dēeo ò aa gī gbēone aa sa'omá.

¹⁹ Ō Yudaò bò Antiosi ní Ikoniuo aa mò wà bíla swáfè. Ō aa Pólúo pàpa ní gbéo aa aà gāle bòd wénkpe, aale e à gāe. ²⁰ Ké Yesudeò kàaaaazi, ò à fèle gè wéle guu. Ké a gu dò, aàpi ní Baanabao aa gè Dēebe.

Zinao taa Antiosi

²¹ Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbé è dasi. Ō aa èa gè Lisita ní Ikoniuo ní Antioso, ²² aale Yesudeò gba gbāa, aale ledamá aa wetā Yesu náaikēawa aa mè: Sema wà taasikē maamaa, wí gbasā gē kpala pò bò Lua kíi guu. ²³ Aa gbēzōwò dílené wéle ní wéleo, ò aa wabikèné ní lyeo, aa ní ná Dii pò aa aà náaikèè zóí.

²⁴ Ké aa pà Pisidi būsua, aa kà Pāmfilí būsuu. ²⁵ Aa Lua yā'ò Pēega, ò aa gè Atali. ²⁶ We aa gè gó'ilenau aa tà Antiosi, gu pò wà ní náu Luae a zóí yāa aà gbēkēkēné zí pò aa kè aa làa tia yá musu. ²⁷ Ké aa kà, aa Yesudeò kàaa aa yá pò Lua kèné òné pīi, lá à buipáleo gbà zé aa a náaikè. ²⁸ Ō aa gowplakérino we.

15

Lēkpaaiā Yelusaleū

¹ Gbēo bò Yude aa mò Antiosi, ò aa yādà Yesudeone aa mè: Tó i tōzō lá Mōizi dílewao,* á zia'eo. ² Pólúo ní Baanabao zoadómá aa lekpaakérino maamaa yápi musu. Ō Yesudeò zèd Pólúo ní Baanabao ní ní gbēo gé Yelusaleū yápi gógōi ní zinao ní gbēzōwò. ³ Aa gè zèné, ò aa pà Fenisi ní Samalio būsua. Aa buipáleo nōselilea yá dāu a síu ní gbēone we, ò an pò kèna zō. ⁴ Ké aa kà Yelusaleū, Yesudeò ní zinao ní gbēzōwò gbāakpānzi, ò aa yá pò Lua kèné pīi baokpáné. ⁵ Ō Falisi Yesudeeò fèle mè: Sema buipáleo tōzō, wí oné aaw Mōizi ikoyā kúa. ⁶ Ō zinao ní gbēzōwò kō kàaa, aale yápi gwa. ⁷ Ké lekpaaiā gbāakū, Piēe fèle zè a òné: Ma gbé, á dō ké Lua ma díle á guu à gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai aà náaikē. ⁸ Lua dee gbépii nōse dō, ò á ní gbá a Nisina a siarino seela ũ,† lá à wá gbáwa. ⁹ Lua i ní díle dodoa ní wápio. A ní nōse pīpiné, ké aa Yesu náaikè yáí. ¹⁰ Bóyāi ále Lua wei tiai? Aso pò wá deziò fùā séi ní wápio ò á ye dinéa? ¹¹ Māa no! Wá a náai ví ké wá bō Dii Yesu gbēke yáie, lá ampíowa sō.

¹² Gbé kè kílíkili pīi, ò aa swākpà Baanaba ní Pólúozi, aale seela ní dabudabu pò Lua kèné buipáleo guu o. ¹³ Ké aa yā'ò aa làa, Zaaki fèle yāsè à mè: Ma gbé, à ma yāma. ¹⁴ Simōwò ò lá Lua dōaa buipáleo wegwá, ò à gbé sè ní guu a pò ũ. ¹⁵ Anabio yá kōsè ní beeo, asa aa mè:

¹⁶ Bee gbēa má ea mō Davidi bezi bo,

mí a gufoow kèke tata b,

¹⁷ ké buipáleo ma kíi wēle,

gbé pò ma ní sisi ma ní sépiò píi.

¹⁸ Dii pò lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi dō za káau.‡

¹⁹ Ayámeto má è a maa wà yá zì'ù dile buipále pò aa zè ní Luaooneo. ²⁰ Wà lákéné aa miké pò pò gbàlè táa kíiwa ní gbásíkēao ní nòò kòlokpasaiò ní kpáao. § ²¹ Asa à gègè wíò Mòzìzì lálá kyoke lousisikpēo guu kámabogòzì píi, wíò aà yá waasoke wéle ní wéleo.

Zinao gbé zia buipale Yesudeo

²² O zinao ní gbēzōō ní Yesudeo píi zèò wà gbéò sé ní guu, wà ní zì Antiosi ní Pòluo ní Baanabao. O aa ní dōaanaeò sè, Yuda pò wí mèè Baasaba ní Silivēeo. ²³ Wà taala díné, yá pò wa kè a guu mè: Wá zinao ní gbēzōō wa fòkpà wá gbé pò aa de buipáleò ù Antiosi ní Sili bùsuo ní Silisi bùsuoowa. ²⁴ Wá mà wá gbēò gè á kíi aa á nòse òòkpáé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo, ²⁵ ò wa lèdoùkè wa zèò ké wá gbéò se wà ní zìwá ní wá gbé yenzideò Baanaba ní Pòlu ²⁶ pò aa gí ní wēnii wá Dii Yesu Kilisi tòbòya yáio. ²⁷ Ayámeto wále Yuda ní Silivēeo zìwá, aa yá pò wá kè láu oé ní léo. ²⁸ Asa Lua Nisína ní wápiò wa zèò wá asoe diéò, sema a pò zèwíe beeò. ²⁹ A miké nòò pò wá sa'òò táawa soawa ní kpáao ní nòò kòlokpasaiò ní gbásíkēao. A maa à miké beeòwa. Wà kō'e aafia!

³⁰ O wà ní gbáé, aa gè Antiosi. Aa Yesudeo káaa píi, ò aa lápi kpámá. ³¹ Ké aa a kyokè, ò an pò kèna maamaa ní nòse níniyápio. ³² Yuda ní Silivēeoá ànabìone, ò aa ledà ní gbépiowa maamaa, aa ní gbá gbáa. ³³ Ké aa gòoplakè we, Yesudeo lèzámá, ò aa tà ní zinao kíi aafia. ³⁴⁻³⁵ Pòlu ní Baanabao gò Antiosi. N gbé dasi pàleo aa Dii yādàné aa baonakpáné.

Pòlu wéle gēa gēn plaade

³⁶ Gòopla gbēa Pòlu ò Baanabae: Wà ea gé Yesudeo gwai wéle pò wa Dii yá waasokèu yáao guu, wíò dō lá aa de. ³⁷ Baanaba ye Zāa Maaku se aà géfíno, ³⁸ ò Pòlu lé e a maa wá gbé pò kè má Pámfilì, i ténzì ní zì guuo se bo.* ³⁹ Aai makòeo, ò aa kèkòwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi. ⁴⁰ O Pòlu Silivēe sè. Yesudeo ní ná Dii a ozi aà gbèkèkèné, ò aa dàzeu. ⁴¹ Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeo gbà gbáa.

16

Timotee gēa ní Pòluo ní Silivēeo

¹ Pòlu kà Dēbe ní Lisitao. Wékii Yesudee ku wí mèè Timotee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aà maeá Gelekìe. ² Yesude pò aa ku Lisita ní Ikoniuoò aà tónasi. ³ Pòlu ye aà geano, ò à tōzòè Yuda pò kú wélepiò guuo yáí, asa ampíi aa dō ké aà maeá Gelekìe. ⁴ Wéle pò aa gèu píi, aa yá pò zinao ní gbēzōō dile Yelusaleù ò Yesudeone aao kúa. ⁵ O aale gbāakù ní Yesu náaika guu, aale dasikù lá gu lé dō.

Pòlu gēa Masedoni bùsuu

⁶ Lua Nisína gíné aa gé Lua yá'oi Azi bùsuu, ò aa pà Filizi ní Galatio bùsuola. ⁷ Ké aa kà Misi bùsu zòléu, aa yòwà wá gè Bitini bùsuu, ò Yesu

Nisina i weineo. ⁸ Ké aa Misi bñsu baa vñ, ñ aa ka Toloasi. ⁹ Gwāasina Pòlu Masedoni bñsu gbēe è zeaala iu, àle awakpaè à mè: Buawá Masedoni, dōwále. ¹⁰ Ké a è iu màa, ñ wa Masedoni sòukè gōo, asa wá dō sa, ké Lua mé lé wá sisi wá ge baonakpané.

¹¹ Ŋ wa gē gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samotasiwa. Ké a gu dō wa ka Neapoli. ¹² Bōa we wa ge Filipi, Masedoni bñsu saalopi mēewia pò Lomadeo vñ, ñ wa gōoplakè wélepiu. ¹³ Kámabogōōzñ wa bñ wénkpe, wa ge swa sae, gu pò wále e wñ lousisiu. Ŋ wa zōle wa yá'ò nōe pò káaaa weone. ¹⁴ Nōee ku we, wñ mèè Lidia. Tiatii gbé zwāa tēa yñanae, mé lousisinae. Ale yá pò Pòlu lé o ma, ñ Dii aà sō wēè, à yápi si. ¹⁵ A da'ilekè ní a bedeo, ñ à wabikèwá à mè: Tó a ma Dii náaikēa sñe, à mō pila ma be. Ŋ wa aà yáze èe.

Pòlu ní Silivēeo daakpeu Filipi

¹⁶ Ziewa ké wále gé wabikékii, wa kpaau ní zōnōe pò táa mlē vñ. Aà diio Ì ña e maamaa aà àsi'oané yá musu. ¹⁷ Ŋ à bñ téwázi, wápió ní Pòluo, àle wíile à mè: Gbé beeá Lua Musude zōblenaone, aale suabaze kpáwakeé. ¹⁸ Ió ke màa lá gu lé dō, ñ yápi Pòlu wá. A lili ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi tōo, go nōepiwa. Ŋ à gōwá gōo.

¹⁹ Ké aà diio è ài'ea aà yá musu tãmaa ní né, ñ aa Pòlu ní Silivēeo kù aa ní gále gèrñno gbāadeo kñi gāae. ²⁰ Aa gèrñno yákpalekenao kñi aa mè: Gbéee beeá Yudaone, mé aale wá wéle òokpa. ²¹ Fēlekaayā pò wá Lomadeo ikoyā gñ wá si ge wá ke ñ aale dané. ²² Gbéo fēlerñno dasi, ñ yákpalekenapió mè wá ní ulao wolomá, wá ní gbé ní goo. ²³ Ké wá gbēa gbāa kèné, ñ wá ní dá kpéu, wa ò kpépi dōanae aà ní dōa maamaa. ²⁴ Ké wa òè màa, ñ à ní dá kpépi guonau, à ní gbáo dàliu giugiū.

²⁵ Wēedo taawa Pòlu ní Silivēeo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpeunao lé swákpa ní yáí. ²⁶ Kándo tōole lùalua ní gbāao e kpépi gñ dēe. Wegōo a gbao wēwē pii, ñ dakpeunao mōdaonao pòlomá pii. ²⁷ Ké kpedōana vù, à gbao è wēwēa pii, ñ à a fēnda wò, a ye azla de, asa àle e dakpeunao bāasiē. ²⁸ Ŋ Pòlu pñna ní lōo gbāao à mè: Nsu ñakpa nziaio. Wá kú la wápii. ²⁹ Kpedōanapi mè wá mós ní filiao, ñ à sñzi ní bao à kùle Pòlu ní Silivēeo ae, àle kpakpanaga. ³⁰ A bñrñno bāasi, ñ à mè: Maeo, kpelewa má ke mà zia'ei? ³¹ Aa òè: Dii Yesu náaikē, rýō zia e, mpi ní n bedeo pii. ³² Ŋ aa Dii yá'òè ní a be gbéo pii. ³³ Wēedo bee, kpedōanapi ní sé à gè ní gu'iao pìpiné, ñ à da'ilekè gōo ní a gbéo nípii. ³⁴ Ŋ à gèrñno a be à blekèné. Aapi ní a bedeo an pō kēna maamaa, ké aa Lua náaikē yáí.

³⁵ Ké gu dō, yákpalekenao dōaio zñ aa ge o wá gbépió gbae. ³⁶ Ŋ kpedōanapi ò Pòlu: Yákpalekenao gbéo zñà mà á gbae. A bōle, í á taananke. ³⁷ Ŋ Pòlu ò dōaipione: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekewanō sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pò Lomadeo wá ũ. Tiasa ñ aa ye wá bōle asii guua? O'o! A ke màao. Sema aa mō wá bōle nízia. ³⁸ Dōaipio yápi sèle ò yákpalekenao. Ké aa mà Lomadeo ní ũ, ñ vñ ní kú. ³⁹ Ŋ aa mō awakpànè aa ní bōle kpéu, ñ aa wabikémá aa bñné ní wéleu. ⁴⁰ Ké aa bōle kpéu, aa gè Lidi be. Aa Yesudeo lé we, ñ aa ní nōse nñiné aa gēzea.

17

¹ Aa bòle ní Amfipòliò ní Apòloniò, ò aa kà Tesaloni, gu pò Yudaò lousisikpe kúu. ² Ɔ Pòlu gè lousisikpeu lá Ìò kewa, à waasokèné yá pò kèa Luayátaalau musu kámabogòò là àà. ³ Ale a bòòlekèné lá à kù Mesiì taasike, i bò gau, à mè: Yesu pò mále aà yá'óé mé Mesiipi ù. ⁴ An gbèeò yápi zé è, ò aa nà Pòlu ní Silivèeowa. Maa Geleki lousisin dasiò nàmá sò ní nòe tòde bílaò lò.

⁵ Ɔ Yudaò Ìisèrínò, aa bèbèmpàdeò kàaa aa dasikù, ò aa wéle lòo. Aa gè lía Zasò bei, aale Pòlu ní Silivèeò wéle ní kù bórínò balu guu. ⁶ Ké aai ní eo, aa Zasò ní Yesude pàleò gàle bòrínò wéle gbàadeò kíi, aale wiile: Gbépiòá dúnìadènaòne. Aa mò la, ⁷ ò Zasò ní díle a be. Gbépiò lé pà Sezaa ikoa nípii, aai me kía pàle ku wí me Yesu. ⁸ Yápi zò bíla ní wéle gbàadeò pòwa. ⁹ Ɔ aa òasí Zasò ní gbé kíniòwa aa ní gbáe.

Pòlu kua Belee

¹⁰ Gwáasína bee gòò Yesudeò Pòlu ní Silivèeò gbàe Belee. Ké aa kà we, ò aa gè Yudaò lousisikpeu. ¹¹ Gbé beeo nòse maa de Tesalonideòla, aa Lua yá sí òplapla. Lá gu lé dò aabò wéte Luayáतालai, ké aa e dò tó Pòlu yápiò síana ví. ¹² An gbé pò Dii náaìkeò dasi ní Geleki nòe gbìao ní Geleki gòeò dasidasi lò. ¹³ Ké Tesaloni Yudaò mà Pòlu lé Lua yá waasoke Belee lò, ò aa mò we, aa yákele dà aa bíla pò fèle. ¹⁴ Ɔ Yesudeò Pòlu gbàe gòò isia oi, àma Silivèe ní Timòteeò gò we. ¹⁵ Gbé pò gè zèi Pòluèò gèaàno Ateni, ò aa èa tà Silivèe ní Timòteeowa ní Pòlu legbeò, à mè aa mò a le kpakpa.

Pòlu kua Ateni

¹⁶ Ké Pòlu lé ní dá Ateni, aà ká fèle sí, ké a è taa di wélepiu yáí. ¹⁷ Ɔ à waasokè Yudaòne ní buipàle lousisinaò lousisikpeu ní gbé pò Ìò ní le elèu lá gu lé dòò. ¹⁸ Pòlu lé yábòbò kò léu ní yáwaaipana pò wí mené Epikulìò ní Sitoisìò. Ɔ an gbèeò mè: Bó yá dàobànapi lé bòlei? Gbéeò mè: Wále e taa dafuò yá kpàwa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà bòa gau yáò baokpané yáie. ¹⁹ Ɔ aa Pòlu sè gèò gbèzòòò kíi Aleopaga aa mè: Nyò yá dafu pò ní dané owèeò lé? ²⁰ Wa yábònsae màma, wá ye a bòòle dò. ²¹ Atenideò pii ní nibò pò kú weò, aalìo ye yápàleio, sema yá dafu maa ní a waaipaaò bàasio.

²² Ɔ Pòlu fèle zè Aleopagadepio guu à mè: Atenideò, má è á misiilee taaòne àia ví maamaa yápii guu. ²³ Ké má be á wéleu, mále pò pò i kùlènéò tàasika, ò ma sa'okìie è, wà lakèwà wà mè: Lua pò wá dòò pò. Lua pò á aà dòò mé àle misiileè, aà bao mále kpáé. ²⁴ Lua dúnìà kè ní pò pò kú a guuò pii. A de musu ní tòòleò Dii ù, ilìo ku kpé pò gbènazìnaò dòeò guuò.* ²⁵ Aà bàa kú ní gbènazìna dònleoo. Aapi mé Ì wèni ní nisìnaò ní pòpiio kpa gbépiiwa.† ²⁶ A bui pii bò gbé mendo kíie, ò aa ku dúnìà gola síiò píiu. A dòaa gòòdìledile bui píie ní gu pò aao kuu léò. ²⁷ A ní ké ké aao a wéle aa òmalèmalè e aa ge bòwa. Baa ní beeo a zà ní wá gbèeoo. ²⁸ Asa aapi mé Ì to wàò wèni ví, wíò ku, wí fò wá wá me sé. Lá á lakènaeò ò aa mè: Wá de aà buiò ù sò. ²⁹ Lá Lua buiò wá ù, wásu wàò e a de lán taa pò gbènazìna kè ní vuao ní ánusuo ní gbeò à gòìnakèwà lá a yeiwawao. ³⁰ Lua wekpà a ví wá wésìagòò yála, ò àle leda gbéòwa gupiiu tia aa nòselile. ³¹ Asa à gòòdìle, ké gbé pò á sè a yákpaleke ní dúnìao a zéwa. Lua gbé pò a sèpi bò gau, ké gbépii e dò.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

³² Ké aa bɔa gau yápi mà, an gbêeɔ aà láanikè, áma an gbêeɔ mè: Wá n yápi ma ziewa lo. ³³ ɔ Pɔlu bɔ̀ ní kíi. ³⁴ Gbêeɔ nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gbêzɔɔ do pɔ̀ wí me Denisi kú ní guu ní nɔe pɔ̀ wí meè Damalio ní gbêeɔ lo.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔleni

¹ Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gè Kɔleni. ² A kpàaú ní Yudaɛo we, Pɔntu bùsu gbé pɔ̀ wí meè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali bùsuo dafu, ké Sezaa Kolodi díle Yudaɛne aa bɔle Loma yáí. Pɔlu gè ní kíi, ³ ɔ à pilamá, àle zíkeɛ́nɔ, ké ɔzídoukenɛɔn ní ũ yáí. Asa zwaakpekɛnɛɔn ní ũ m̀pii. ⁴ Kámabogɔɔzɪ pii í waasokɛ lousisikpɛu, àle weɛle Yudaɔ ní Gelekio a yáze e.

⁵ Ké Silivɛɛ ní Timɔteoo bɔ̀ Masedoni bùsuo aa kà, Pɔlu zè ní waasokɛao, àle o Yudaɛne wásawasa Yesu mé Mesii ũ. ⁶ Ké Yudaɔ íisèaànɔ aa aà sɔ̀sɔ̀, ɔ à a pɔkasɔ̀ kpòɛ́nla à mè: Yá pɔ̀ á kè wí á musu, ma yán lo. Za tia má gé buipáleɔ kíi. ⁷ Bɔa we à gè pila buipále lousisina pɔ̀ wí meè Titiu Yusitu bɛ lousisikpɛpi sae. ⁸ Lousisikpɛ gbêzɔɔ Kilisipu Dii náaikè ní a bɛdeɔ pii. Kɔlenideɔ Pɔlu yámà dasi, ɔ aa Yesu náaikè aa da'ilekè. ⁹ Gwáasina Dii ò Pɔluɛ iu à mè: Nsu to vía n kúo, n̄su kámabo ní yá'óanéoo, ¹⁰ asa gbé pɔ̀ de ma pɔ̀ ũ wéleɛ bee guuɔ dasi. Má kunnɔ, gbêe a n kú à íadamao. ¹¹ ɔ Pɔlu wè do ní mɔ sooloo kè we, lo Lua yáda gbéɔne.

¹² Gɔɔ pɔ̀ Loma gbé Galiɔ de Gelesi bùsu gbêzɔɔ ũ, Yudaɔ ledoukè aa àna Pɔluwa, aa gèaànɔ yákpalekekíi ¹³ aa mè: Gbéɛ bee lé tékpa gbéɔgu aao lousisiyá pɔ̀ paa wá ikoyála kúae. ¹⁴ Ké Pɔlu ye yá'ó, ɔ Galiɔ ò Yudaɛne à mè: Yudaɔ, tó dàae ge tàae zɔ̀ɔe yáa, à kú mà menakeánɔ. ¹⁵ Lá àle yákeletá gbéɔ tɔ̀ yá musu ní ázia ikoyáa, à gè á yá ũe. Ma gi yá bee taa gógɔie. ¹⁶ ɔ à ní yá ní bɔle yákpalekekɛpɛu. ¹⁷ ɔ aa àna lousisikpɛ gbêzɔɔ Sɔsɛniwa m̀pii, aa aà gbégbè yákpalekekɛpɛ kpeɛle. Galiɔ i a yádao.

¹⁸ Pɔlu gɔɔplakè Kɔleni lo, ɔ à lezà Yesudeɔwa à gè gó'ilenau, àle tá Sili bùsuo. Pisii ní Akilasio gèaànɔ. A mibò Sakele lé pɔ̀ a kè Luawa yáí.* ¹⁹ Ké aa kà Efese, Pɔlu Pisii ní Akilasio tò we. A gè lousisikpɛu à waasokè Yudaɛne, ²⁰ ɔ aa wabikèwà aà gɔɔplakɛ́nɔ. I weio, ²¹ áma ké àle lezamá à mè: Tó Lua wèi, má ea mɔ̀ á gwai. ɔ à bɔ̀ Efese ní gó'ilenao. ²² Ké à kà Sezale, à gè fɔkpà Yesudeɔwa Yelusaleũ, ɔ à tà Antioxi. ²³ Ké à gɔɔplakè we, à èa dàzeu à gè wéle ní wéle Galati bùsuo ní Filizi bùsuo, à Yesudeɔ gbà gbáa m̀pii.

Apoloo

²⁴ Yudaɛ ku, aà tón Apoloo, Alesáandi gbéɛ. Aà lé na mé a Lua yá d̄s maamaa. ²⁵ Wà Dii zé yádadaè, ɔ Yesu yá'óané aà kási. I dadané a zéwa, áma Zaa gbéɔ da'ilekɛa ɔ a d̄s. A m̀ò Efese, ²⁶ ɔ à nà yá'owaa lousisikpɛu víasai. Ké Pisii ní Akilasio aà yámà, ɔ aa aà sísi aa Lua zé bɔ̀lekèè wásawasa. ²⁷ Ké Apoloo ye gé Gelesi bùsuo, Yesudeɔ aà gbà sɔ̀, ɔ aa lakè Yesude pɔ̀ kú weɔne aa aà kú ɔplapla. Ké à kà we, à ɔdà gbé pɔ̀ Lua gbékekèné aa Yesu náaikèɔwa maamaa. ²⁸ Asa aà yá Yudaɔ wè dasi wáa máúmaũ, à òlɔné Luayátaalau ké Yesu mé Mesii ũ.

* 18:18 Nao 6.18

19

Pɔlu kua Efese

¹ Goo pɔ Apoloo ku Kɔleni, Pɔlu Azi bɔsu sɪsɔ baa vɪ, ɔ à kà Efese. A Yesudeeɔ lè we, ² ɔ à ní lá à mè: Ké a Dii náaikè, aà Nisína díéa? Aa wèwà aa mè: Aawo, wi aà Nisína kua yáma seo. ³ ɔ à ní lá à mè: Da'ilè kpele á kèi? Aa wèwà aa mè: Zaa pɔe. ⁴ ɔ Pɔlu òné: Zaa gbéɔ da'ilèkè an nòselilea seela ùe. A ò gbéɔne aa gbé pɔ a mɔ a kpe náaike.* Yesu àle o. ⁵ Ké aa yápi mà, aa da'ilèkè ní Dii Yesu tɔo. ⁶ Ké Pɔlu ɔnámá, Lua Nisína díné, ɔ aa yæbui'ò aa ànabikekè. ⁷ Gbépiɔ pii kà lán gbéɔn kuepla taawa.

⁸ Pɔlu ɔ gé lousisikpeu e mɔ àaɔ. A yá'òné vɪasai, àle waasoke kpala pɔ bɔ Lua kí yá musu, ké aa a yáze e. ⁹ Ama an gbéɔ swágbáakè, aai Lua yá sio, ɔ aa zépi bèebò dasi guu. ɔ Pɔlu gbé pɔ Yesu náaikèɔ sèle aa bɔ ní guu. ɔ ɔ waasoke gbéɔne Tilanu kyókpɔu lá gu lé dɔ. ¹⁰ A kè màa e wè pla, ɔ Azi bɔsudeɔ Dii yámá, Yudaɔ ní Gelekio pii.

Seva néɔ

¹¹ Lua Pɔlu gbà zé à dabudabu bɔnsaeɔ kè. ¹² Beewa baa tó wà isimawaabɔ ge fuaɔ nà Pɔlu mewa wà ge nà gyæowa, aai gbágbæ, an táaɔ í gèzea. ¹³ Yuda táagona pɔ aaiɔ bebæeɔ wèlele táa gò ní Dii Yesu tɔo aa mè: Wá óé ní Yesu pɔ Pɔlu í a yá waasoke tɔo, à go. ¹⁴ Yudaɔ sa'onkia pɔ wí me Seva negɔe gbéɔn soplao mé í ke màa. ¹⁵ ɔ táa òné: Má Yesu dɔ mé ma Pɔlu bao mà. Apio sɔ, dén á úi? ¹⁶ ɔ táadepi kùsimá à gbàamòné, à ní kwé pii à ní keke'ia, ɔ aa bàalè bɔle uapiu puizi. ¹⁷ Ké Efesedeɔ yápi mà, Yudaɔ ní Gelekio pii, vɪa ní kú, ɔ Dii Yesu tɔbò maamaa. ¹⁸ ɔ gbé pɔ aa Yesu náaikèɔ mò dasi, aale ní yakeao o gupuau. ¹⁹ Gbèkɔlekɔnaeɔ ní taalaɔ nàaa mɔ kàteu bíla wáa. Ké wà lápiɔ ɔa dɔdɔ, wa è à kà ánuusu ɔwatè òaasɔɔo leɛ blakwi (50.000). ²⁰ Beewa ɔ Dii yá ɔ káfi, ɔ ɔta ní gbáao.

Zakaa Efese

²¹ Yá bee gbæa Pɔlu zèò a nòse guu à bɔle ní Masedoni bɔsuo ní Gelesi bɔsuo, í gé Yelusaleú, à mè: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadeɔ gwai. ²² ɔ à a dɔnlede gbéɔn plaɔ Timotee ní Elasaɔ zì Masedoni. Aapi sɔ à gò Azi bɔsuo gɪa.

²³ Goo bee ɔ yakele fèle maamaa Dii zé yá musu. ²⁴ Anusupinae ku wí meè Demetiu, í Aatemi táakpe taa pí ní ánuuso. Aa zikɔnaɔ í ài zɔɔ e zɪpiwa. ²⁵ ɔ à ní káaa ní gbé pɔ í zɪ bee taa keɔ, a òné: Gbéɔ, á dɔ ké ɔzɪe bee mé wá blekɪi ú. ²⁶ Ale e mé ále ma lá Pɔlupi lé ke, à mè: Táa pɔ wà ní píá luaɔ no. ɔ à gbé dasiɔ mi líaa, wà aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi bɔsuo piie. ²⁷ Yá bee a fɔ músi'iwæe. I ke wá ɔzɪ yáfúkua ado no, a yá a to táa nɔezɔɔ Aatemi kpé gɔ pɔe úo, táa pɔ Azi bɔsudeɔ ní dúnia gbépiio í kúlepi gawi a láæ.

²⁸ Ké aa yápi mà, an pɔ pà, ɔ aa nà wiiwa aa mè: Efesedeɔ Aatemi zɔɔ. ²⁹ Wéle lɔo, gbéɔ bàalè lé sí kɔkåakekɪiu, ɔ wà Masedoni bɔsu gbéɔn pla Gaiusi ní Alisaka pɔ aai gé wéleu ní Pɔluoɔ kú gèrɪnɔ. ³⁰ Pɔlu ye gè zā guu, ɔ Yesudeɔ í wèiɔ. ³¹ Azi bɔsu gbéɔzɔɔeɔ de aà gbènaɔ ú, ɔ aa gbéɔ zì aa ledàwà asu gé zāuo. ³² Kɔkåaa yà, wàle wiile, wàle kɔ yāmao, asa gbé

* 19:4 Luk 3.16

daside dō bōyāi wā kàaaio. ³³ Yudaō ɔ̀zò Alesāndazi aà yā'ò, ɔ̀ bīla guu gbēeo lé ledōdōwā. Alesāndapi ɔ̀kèné aa nīle, a ye Yudaō mi bō bīla wāa. ³⁴ Ké wā aà dō Yuda ū, ɔ̀ ampīi aa wiilè sānusānu mò pla taawa aa mè: Efesedeo Aatemi zō.

³⁵ Ɔ̀ wéle gbēzōō ní zōa zè à mè: Efesedeo, gbépii dō ké á de táa zōō Aatemi kpé dōana ū ní luakimōo pō kú weo. ³⁶ Lá gbēe a fō bō bee kpeo, à ázia kū tēē. Asu yāe ke ní nonwāaoo. ³⁷ A mó ní gbēeo la, aai ɔ̀ká wá táakpe pōewao, aai wá táa tōbēesio. ³⁸ Ayāmeto tó Demetiu ní a zíkēnao yāví ní gbēeo, yákpalekegōō kú ní yākekenaō. Aa gé kō gbea we. ³⁹ Tó á yāpāle ví lō, wa gōgōé kōkáaa pō gbāadeo gbèa guu. ⁴⁰ Asa wa fō wá tàae e zōa pō kè gbāe bee musu. Wá yázede e o zōapi musuo, asa a gbá vío. ⁴¹ Yá bee oa gbea ɔ̀ à gbéō gbāe.

20

Etiki bāea fenentiu

¹ Ké zōa lāa, Pōlu Yesudeo kàaa à ní gba sō, à lezámá, ɔ̀ à gè Masedoni. ² Ké àle pā būsūpia, à gbéō gbà sō ní yāō dasi, ɔ̀ à gè kàò Gelesi, ³ ɔ̀ à mò àaō kè we. Ké àle gé gēi gó'ilenau à ta Sili būsuu, a mà Yudaō lekpāafazi, ɔ̀ à zèò à ɛa tá ní Masedonio. ⁴ Gbé pō gèaānō tón ke: Belee gbé Pilusi né Ɔ̀pateē ní Tesaloni gbéō Alisaka ní Sekōduo ní Deēbe gbé Gaiusio ní Timoteo ní Azi būsū gbéō Tisiki ní Tōfiūo. ⁵ Gbé bee dōaa gè lé wá dá Toloasi. ⁶ Wápio sō, Kàaso dikpe gbea wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ̀ gōō sōo gbea wa ní lé Toloasi. We wa āsōa do dèu.

⁷ Asānenzi wa kō kàaa wā Dii dōngubō ble. Pōlu lé waasokèné, a ye ta tó gu dōe, ɔ̀ à dāyāla e wēedo. ⁸ Filia dasi kú kpé lesi pō wá kàaaaupiu. ⁹ Ewaasoe zōlea fenentiu, wī mēē Etiki, àle igofampa. Ké Pōlu waasokea kè gbāa, i aà lè, ɔ̀ à bō za kpēdiakōapi āaōde fenentiu à lèle, ɔ̀ wā aà sè gè. ¹⁰ Ɔ̀ Pōlu pīla à kūsīwā, ɔ̀ à aà se kpā a kùe à mè: Asu gilikeo, a bēe. ¹¹ Ké à èa dède musu, wa Dii dōngubō blè. Pōlu yā'ò maamaa e gu gè dōò, ɔ̀ à dāzeu. ¹² Ɔ̀ wā tà ní èwaasonapio bēe, gbéō nòse nīni a de beeaō.

¹³ Wápio sō wa ge gē gó'ilenau, wa dōaa Pōluē Aso, wéle pō wá aà seu. Māa à zèò, asa a ye gé we kēse. ¹⁴ Ké à wá lé Aso, ɔ̀ wa aà sè wa ge Mitileni. ¹⁵ Ké a gu dō, wa bō we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu sīa dōa wa ge Samo, a gōō āaōde ɔ̀ wa ka Miletī. ¹⁶ Pōlu zèò yāa à dō Efesēzi, ké gōō su gēwa Azi būsūuo yāi, asa àle wā à e ka Yelusaleū e Pāteko dikpe àò kaē, tó a zekè.

Pōlu lezaa Efese gbēzōōwa

¹⁷ Pōlu gbéō zī gbēzōōwa Efese, à mè aa mò Miletī. ¹⁸ Ké aa kà, ɔ̀ a òné: A dō lá mi ke gōō pō má kúánō za zī pō ma gbapèle Azi būsula. ¹⁹ Ma zíkè Diiē zīabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pō Yudaō kpāaīmazio yāi. ²⁰ Mi káfīa yāe uléeo, ma waasokèé, má dādaé balu guu ní á beo. ²¹ Ma ledā Yudaōwa ní Gelekio pii aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaike. ²² Tiasa mále gé Yelusaleū, lá Lua Nisīna ma dauwa, yá pō a ma le we dōsai. ²³ Wéle ní wéleo Lua Nisīna lé omēe, yea ní mōdaonao ní wētēao lé ma dá. ²⁴ Ama ma wēni gbiamēe lō, sema mà yá pō mále yá le, mà zī pō Dii Yesu dāmēe ke mà a midē. Ɔ̀mē Lua gbēke baokpaa gbéōne ū.

²⁵ A gbé pɔ ma bebe á guu, ma kpala pɔ bɔ Lua kíi waasokèé, má dɔ tiasa ké wá wɛsikɔlɛ bo. ²⁶ Ayāmeto má òé gbā, tó á gbēe su vūaa, ma yán bee ũ bo. ²⁷ Ma Lua pɔeā pɔi òé, mi a kee uléé. ²⁸ A laaido ázɪawa n sá pɔ Lua Nisina á díle n gbɛzɔɔ ũ pɔi. A Lua gálide pɔ á n bó n azɪa auopio gwa. ²⁹ Má dɔ ké ma taa gbɛa àwalewan pásɔ siágu, mé aa sá wɛna vío. ³⁰ Baa á gbēe fɛle yá kolea dané, aa gbé ga namá. ³¹ Ayāmeto à itēke. Lá ma ledá á baadewa n wé'io gwāasina n fāanɛo e wè àaɔ kámabosai, a yá ào dɔágu.

³² Tiasa mále á na Lua e ɔzɪ n a gbēkeyā pɔ a fɔ gbāa káfíé, i á gba zé á baa ào daaa n a gbé pɔi. ³³ Mi gbēe ɔa ge aà pɔkasae nideo. ³⁴ A dɔ ázɪawa, ké ma zíkè n mazɪa ɔoe, ɔ ma pɔ pɔ wále a nide n ma gbé è. ³⁵ Má ìbɛ apii guu à zíkɛ beewa, i dɔ yèesaideɔle. Yá pɔ Dii Yesu ò ào dɔágu à mè, gbadaa pɔna ví de gba'eala.

³⁶ Yá bee oa gbɛa à kùle a kosowa n n baade píio, aa wabikè. ³⁷ Aa wé'ikau nípii, aa Pɔlu kpákpa n kùe, aa lɛpɛpɛwá. ³⁸ Yá pɔ n pɔ siakù zɔɔ mé de ké à mè n wé a sikɔlɛ bo ũ. ɔ aa gè zèiè e gó'lɛna kíi.

21

Pɔlu taa Yelusaleu

¹ Wá kēamá gbɛa wa gɛ gó'lɛnau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sía dɔa wa ka Lode, ɔ boa we wa ge Patala. ² We wa gó'lɛna pɔ lé gé Fenisi búsuu èu, ɔ wa gɛu wa dazeu. ³ Ké wa Sipi è káaa, wá gbà ɔzɛɛ, wále gé Sili búsuu, ɔ wa ka Tii, gu pɔ wá gó'lɛna aso bɔleu. ⁴ Wa Yesude wèlele, ɔ wa āsɔa do kèrɪnɔ. An gbēe ò Pɔlue n Lua Nisina gbāao asu gé Yelusaleu. ⁵ Ama ke gɔɔ bee lé pà, wa fɛle, wále tá. Aa gè zèiwèe nípii n n nao n n néo wénkpɛ e ísiale. ɔ wa kule wá kosowa wa wabikè. ⁶ Ké wa lezákɔwa, wa gɛ gó'lɛnau. Ampio sɔ aa èa n be.

⁷ Bɔa Tii wa ea dazeu e wa ka Tolɛmai. Wa fɔkpà Yesudeɔwa wa kèrɪnɔ gɔɔ do. ⁸ Ké a gu dɔ, wa fɛle ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbɛɔn sɔpla pɔ wá n sé yāa do ũ.* ⁹ A nɛnɛ ānabio ví gbɛɔn síiɔ, aai zāke yāao. ¹⁰ Wa gɔɔplakɛa we guu ānabi pɔ wí mè Agabu† bɔ Yude búsuu à mɔ. ¹¹ Ké à mɔ wá kíi, à Pɔlu ula ba sè à azɪa gbá n a ɔ yèò à mè: Lá Lua Nisina òn ke: Gbé pɔ baɛ bee ví, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleu, aai aà kpa buipáleɔwa. ¹² Ké wa yápi mà, wá n beleɔ wa awakpà Pɔlue asu gé Yelusaleu. ¹³ ɔ à mè: Bóyāi ále ɔɔb ále ma nòse òɔkpamɛɛi? Asu ào yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleu Dii Yesu tó yáí, ma sɔu mà. ¹⁴ Ké wi fɔ wa aà fùò, wa kámabò wa mè: Dii pɔeā ke. ¹⁵ Bee gbɛa wa sɔukè, ɔ wa ge Yelusaleu. ¹⁶ Yesude pɔ kú Sezaleɔ gè pɪlawano Sipi gbé Manasɔ be. A de Yesude ũ za zi.

Pɔlu gea Zaaki gwai

¹⁷ Ké wa ka Yelusaleu, Yesude wá sí n pɔnao. ¹⁸ Ké a gu dɔ, Pɔlu gèwanɔ Zaaki be. Gbɛzɔɔ káaaa we nípii. ¹⁹ Pɔlu fɔkpámá, ɔ à yá pɔ Lua kè a zɪ musu buipáleɔ guu dāu a síuné dodo pɔi. ²⁰ Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. ɔ aa òè: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè àasɔɔo lɛɛ ũma'ũa, mé ampíi aai káasike Mɔizi ikoyāwa. ²¹ Wá n yá'óné wá mè, nle yāda Yuda pɔ kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ Mɔizi ikoyā kpe, aasu tɔzɔ n néɔneɔ, aasu wá n fɛlekaayā kūao. ²² Wá kea ni? Asa aa gí n mɔa maio.

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28

23 Ke lá wá onewa. Wá guu gbēon siiseo lekè Luawa.† 24 N ní sé à ge gbābo áziae, ní ní flabo aa e mibo, gbépii io dō ké yá pó aa mà n musuá síana no. Aa e mpi sō ní té Mōizi ikoyāi. 25 Buipāle Yesudeo sō, wa laké wá òné wa zedò aa laaika sa'onooi ní kpāao ní nòo kòlokpasai sóao ní gbāsikēao.‡

26 ¶ Pòlu gbépio sè tārno. Ké a gu dò aa gbābò níziae, ò à gè Lua ua, à gbābo láagoo sa pó wa o an baadee yá'ò.

Pòlu kua

27 Ké gbāboo gōo sopla bee kà láaa, Azi bùsu Yudaoo Pòlu è Lua ua. Aa tēkpà bilagu, ò aa aà kù. 28 Aale wiile aale me: Isailio, à wá leò. Gbéé bee mé ò yāda gbépii e gupiiu, i Isailio awiambò ní Mōizi ikoyāo ní guē beeo. Bee gbēa à dōe Lua uawa lo, à gēu ní Gelekio. 29 Aa ò màa ké aa Efese gbé Tōfiu* è ní Pòluo wéle guu yāa yáie, ò aale e Pòlu gēaāno Lua uae.

30 Wéle lōo, gbéé wí ní bao za gupiiu, aa mò Pòlu kù Lua ua, aa aà gāle bòò. Wegōo wà a gbaò tàta. 31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosa gbēzōo lè, a mà Yelusaleū lōo. 32 Wegōo à sosa badeo sè ní sosa néo, ò aa gēmá ní bao. Ké gbéé sosa gbēzōopi è ní sosa sānu, aa Pòlu gbēa tò. 33 ¶ gbēzōopi sò Pòluzi, à aà kù à mè wà aà ye ní mōdaonaò mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi ūi? Bó yá a kèi? 34 ¶ bila guu gbéé lé wiile, aale yá dou oo. Ké zoa tò gbēzōopi fō lé a súsu mao, à mè wà gēaāno sosa be. 35 Ké wà kàaāno dēdekii, sosa mé sù aà sè gbéé nonoaaa yáí. 36 Asa gbépii tēaāzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pòlu yá'oa Yelusaleūdeone

37 Ké wa ye gē ní Pòluo sosa be, ò à gbēzōopi là à mè: Nyō we mà yá'onéa? ¶ a dè: Ni Geleki yāmaa? 38 Egipi gbé pó fēle ní gbāadeo ziazia à gē guwaiwaiu ní bùsudenao gbēon òaasooo leé siōn n ūo ló? 39 Pòlu wèwà à mè: Yudan ma ū. Wà ma i Taasu, Silisi bùsuue. Wéle tōsaide no. Ma wabikēma, ma gba zé mà yá'o gbéone. 40 A aà gbà zé, ò Pòlu zè dēdekii, à okè gbéone. Ké aa nīle kílíkili, à yá'óné ní Ebelu yáo à mè:

22

1 Ma gbéé ní ma maee, à swákpa à ma yáze ma sa. 2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáo, aa zè kílíkili. ¶ Pòlu mè: 3 Yudan ma ū, wà ma i Taasu, Silisi bùsuue, ò ma neblè wéleu la. Gamalieli kii ma ikoyā pó wá deziò kua dàdau a zéwa. Má áiaví Luae lá á kú gbā ápiiwa. 4 Ma íadà Yesu zedeowa e an gbēeo gā, ma gōeo ní noeo kùkū ma ní ká kpéu.* 5 Sa'onkia ní gbēzōoo mé ma seeladeo ū nípii. Ma lá pó aa kē Damasi Yudaone sí ní ozi, mále gé we mà zépidēo kùkū mà suño Yelusaleū wà ní wetā.† 6 Ké má be zéu, ma káikū ní Damasio íatē minanguo taawa, ò kándo gupua zōo bò luabe à kùlea. 7 Ma bō lele tōle, ò ma bō mà, wa òme: Sòlu, Sòlu, àkea níle íadaai? 8 ¶ ma mà: Mmēnn déi Dii? ¶ a òme: Mámēmaa Yesu Nazaleti. Mámē níle íadaa. 9 Gbé pó kumanoo gupuapi è, ama aai gbé pó lé yá'omee bō mao. 10 ¶ ma aà lá, kpelewa má kèi, Dii? ¶ a òme: mà fēle gē Damasi, we wa yá pó a dílemēe mà ke omēe píi. 11 Gupuapi i gbāa tò ma wé lé gu'e bō, ò ma gbéé ma kú ma owa, aa gēmanoo Damasi.

‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zin 15.29 * 21:29 Zin 20.4 * 22:4 Zin 8.3 † 22:5 Zin 9.1-2

¹² Lousisinae ku we wĩ meè Anania. I misiile Lua ikoyãe mé Damasi Yudaoo pii i aà tɔnasi. ¹³ A mò ma k̄ii à zè ma sae, ɔ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbé, ea gu'e. Wegɔɔ ma wé wè, ɔ ma aà è. ¹⁴ A mè wá deziɔ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yāma aà léu, mí aà pɔeá dɔ. ¹⁵ A mè máo de aà seelade ũ, mí yá pɔ má è ní yá pɔ má mào o gbépiiie. ¹⁶ ɔ à mè bó mále dá bi, mà fele da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiiao?

¹⁷ Ké ma ea Yelusaleũ, mále lousisi Lua ua, ɔ ma wépfungu'è. ¹⁸ Ma Dii è, a òmɛɛ mà ke mà bɔ Yelusaleũ kpakpa, asa gbéɔ yá pɔ mále o a musu sio. ¹⁹ ɔ má ò Dii, aa dɔ sáasá ké mío gē lousisikpe ní lousisikpɛo mào aà náaikenaɔ ká kpéu wàò ní gbē. ²⁰ Ké wàle aà seelade Etièe de sɔ, mapi má kú wee, ma ze ní aà denaɔ, má ní ulaɔ k̄uané.† ²¹ ɔ Dii òmɛɛ mà gé, a ma zĩ e buipáleo k̄ii zázæ.

²² Aa swákpá aà yáí e à gè ká buipáleo yápiwa, ɔ aa ná wiiwa aa mè: A aà de! Gbéɛ bee taa kua zɛv̄io! ²³ Aale wiile, aale ní ulaɔ gbāe, aale b̄usuti zu musu. ²⁴ ɔ Loma sosaɔ gbēzɔɔ mè wà gē ní Pɔluo ní be, wà aà gbē ní flàalao e aà síana'o, wi e yá pɔ wàle wiidɔwà a yáí ma. ²⁵ Ké wàle Pɔluo ɔɔ poo wà aà ye, a ò sosa bade pɔ kú wee: A a zé v̄í à Loma gbé gbē yákpalekesaia? ²⁶ Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbēzɔɔe à mè: Nle ke kpelewa ni? Gbépiá Loma gbéɛ. ²⁷ ɔ gbēzɔɔpi mò Pɔluo là à mè: Omɛɛ, Loma gbén n ũa? A wèwà à mè: Ao. ²⁸ ɔ gbēzɔɔpi òè: Ma ɔ zɔɔ kpàe, ɔ ma gɔ Loma gbé ũ. ɔ Pɔluo òè: Mapi, wà ma i a ũe. ²⁹ ɔ gbé pɔ aa ye yálalawà yāaɔ b̄òzà ḡò. Ké gbēzɔɔpi d̄ɔ Pɔluá Loma gbéɛ, v̄ia aà k̄ù, ké a tò wà m̄okàwà yáí. ³⁰ A gu d̄ɔ, ké gbēzɔɔpi ye à yá pɔ Yudaoo mòò sáasá ma, à m̄opòlowà, ɔ à sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ k̄aaa, à mò ní Pɔluo ní ae.

23

Yuda gbāadeɔ yákpalekea ní Pɔluo

¹ Pɔluo wɛpè gbāadeɔwa à mè: Ma gbéɔ, yāe lé ma sɔ v̄í Lua aeo e ní a gbāo. ² ɔ sa'onkia Anania ò a d̄ɔaibne aa aà le a léwa. ³ ɔ Pɔluo òè: Lua n le sɔ, gbēnazin kaadɔɛmbe.* N z̄ɔle níle yákpalekemanɔ ikoyã musu, mé mpi sɔ, n bɔ a kpe, ní ò wà ma lé. ⁴ ɔ d̄ɔaipiɔ mè: Mmɛ níle Lua gbāgbankia s̄s̄s̄ màaa? ⁵ Pɔluo mè: Gbéɔ, mi d̄ɔ sa'onkia no, asa a k̄ea láu wà mè, wásuli wá b̄usu gbāade t̄ɔb̄ɛsio.†

⁶ Pɔluo d̄ɔ ké gbāadepiɔ gbēɔá Saduseɔne, an gbēɔ sɔ Falisiɔne, ɔ a òné gbáugbāu: Ma gbéɔ, Falisin ma ũ, Falisiɔ nén ma ũ. Geɔ vua yá pɔ ma wé d̄ɔi yáí ɔ ále yákpalekemanɔ. ⁷ Ké à yápi ò, Falisiɔ ní Saduseɔ f̄lelekwá ní lekpaao, ɔ k̄aaakenaɔ k̄éaa leɛ pla. ⁸ Saduseɔ ì me geɔ lí vuo,‡ mé malaikaɔ ní nisinaɔ kuo. Falisiɔ sɔ aa zè ní beeɔ kuaɔ. ⁹ Wii gbāa da ní guu, ɔ Falisi pɔ aaf̄ Moizi ikoyã danéɔ f̄lele ní lekpaao gbāao aa mè: Wi yāvāie e gbéɛ beewao. Tó nisina ge malaika mé yá'òè s̄s̄ be? ¹⁰ Ké lekpaao gbāak̄ù, sosaɔ gbēzɔɔ lé v̄iake, ké gbéɔ su Pɔluo taitaik̄ɔe, ɔ a ò a sosaɔne aa pila gē ní guu, aa aà k̄u ḡeaànɔ ní be.

¹¹ A gwá Dii b̄ò mò Pɔluwa à mè: S̄s̄dile! Lá n ma yá'ò Yelusaleũ la, sema ñ o Loma b.

Lekpaata Pɔluzi

¹² Ké a gu dō Yudaao kàaa asii guu, aa leghè aa mè wa pobleo, wa imio e gwo pò wà Pòlu dè. ¹³ Lekpaainapio de gbèon blala. ¹⁴ Aa gè sa'onkiaò ní gbèzō kíi, aa òné: Wá sí ní Luao wa mè, tó wi Pòlu deo, tó wa poblè, Lua láaikéwá. ¹⁵ Apio ní gbàadeo píi à gè o sosaò gbèzōe aa móé ní Pòluo lá á ye à aa yáo táasika de a káaulawa. Wápio sō wáo ku sou guu wà aa de zéu e àò gé kái la.

¹⁶ Pòlu dāe negōe ní baikpaapi mà, ò à gè gè sosaò be, a ò Pòluè. ¹⁷ O Pòlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoeo á gbèzō kíi, asa a ye baòe kpaè. ¹⁸ O à aa sè gèaàno ní gbèzō kíi à mè: Pòlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà mo n kíi ní èwaasoeo. A yāe ví a ye onè. ¹⁹ O gbèzōpi èwaasopi kù a owa à gèaàno gusae mípla, ò à aa là à mè: Bó yá ní ví ò omèei? ²⁰ O à mè: Yudaao mé lekpaal, aa ye gbèama ò mó ní Pòluo ní gbàadeone zia, lá aa ye aa yá gwa de a káaulawa. ²¹ Nsu we ní yáio, asa an gbèó lé aa dá zéu, aa de gbèon blala. Aa leghè aa mè wa pobleo, wa imio e gwo pò wà aa dè. An sou mà kò, n yá an swá do. ²² Gbèzōpi ò èwaasopie: Nsu to gbèe dō ní omèeo. O à aa gbàe.

Pòlu gbaea Sezale

²³ O à sosa bade gbèon plaò sisi, a òné: A o sosa fèndade gbèon àaa doone aa souke aa gé Sezale oosi ublegwo ní sōde gbèon bàaòkwio ní sōnde gbèon àaa doo. ²⁴ A só yá keke Pòluè aa dikpe geò bùsu gbèzō Felisi kíi yákelesai. ²⁵ O à lakèè à mè: ²⁶ Bùsu gbèzō Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láe bee kène, ma fòkpàma. ²⁷ Yudaao mé gbèe bee kù, aa ye aa àa de. Ké ma aa dō Loma gbé ù, ò ma ge ní sosaò ma aa símá. ²⁸ Ké má ye mà aa yá pò aa mōoa ma, ma aa sè ma geò an yákpalekenao kíi. ²⁹ We má dōu aa yá pò aa mōoa de an ikoyá ùe, i yá pò kà wà a de ge wà a dakpeu keo. ³⁰ Ké wà lekpaáaazi, wà a kpái kèmeè, ò ma aa gbàeoma gō, má ò yádeone aa gé ní aa yáo n kíi we.

³¹ O sosaò kè lá wa ònéwa, aa Pòlu sè geò Antipati gwáasína. ³² Ké gu dō, sosa pò be kèseo Pòlu nà sōdeone ní ozi aa gèaàno ae, ò aa èa tà ní be. ³³ Ké sōdeò kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbèzōpiwa, ò aa Pòlu nàe a ozi. ³⁴ Bùsu gbèzōpi lápi kyokè, ò à Pòlu là bùsu pò à bùu. A mà Silisi bùsu à bùu, ³⁵ ò a òè: Tó gbé pò yávinnoò mò, má ma lá aa o. O à mè wàò aa dōa ua. Elodi mé uapi kpà yāa.

24

Yudaao fèlea ní Pòluo Sezale

¹ Gwo sōo gbèa sa'onkia Anania mò Sezale ní gbèzōeò ní ikoyádōna pò wí meè Teetuluo. Aa mò ní Pòlu yáo bùsu gbèzō kíi. ² Ké wà Pòlu sisi, Teetulu fèle lé yádaaála à mè: Felisi, ní n báaao wá bùsu na à kè zai. N zia láasookèa mé mò ní wá kálea maa. ³ Wí n tónasi, wàò n sáaukpa gupiiu gwopii. ⁴ Ké má ye mà n gágao, má wabikema, sùuukewano, wá yá yōonae ma. ⁵ Wá è gbépiá gbènazín èbee. I zōada Yudaao guu dúnia guu píi, a de lousisize ee pò wí me Nazaletideò dōaanaò do ù. ⁶ Baa se a ye Lua ua gbále, ò wa aa kù. ⁷⁻⁸ Tó n gōepi lala nzia, ríyò aa yá pò wa mòò síana dō. ⁹ O Yudaao yá'idia aa mè lá yápio den we.

¹⁰ O bùsu gbèzōpi mikè Pòluè aa yá'o. O Pòlu mè: Lá má n dō yákpalekena ù bùsue bee guu a wè gègè, ò mále a miboyá'ò ma laaiwa. ¹¹ Tó ní gbèa, wa

one ma gea Yelusaleu lousisii de goo kueplalao. ¹² Wi ma e male lekpaake ni gbēeo Lua uao. Wi ma e male zɔada lousisikpeo guu ge wēle guuo. ¹³ Gbēpio fɔ yá pɔ aa liamazi seelade eneo. ¹⁴ Siana má òne, zé pɔ aale me lousisize eee guu ɔ mále zɔble wá deziɔ Luae. Má yá pɔ wa kè Mɔizi ikoyá guu ni ānabiɔ pɔɔ náai vl. ¹⁵ Ma wé dɔ Luai lá ampiɔwa, ké gbēmaao ni gbēváiɔ bɔ gau pii. ¹⁶ Ayāmeto mio azia toto goɔpii ke ma sɔ su àò vl Lua ae ge gbēnazina aeo. ¹⁷ Ma wēkea ni ma būsuo gbēa ma ea su ɔdama kènέ, ma sa'ò ¹⁸ Lua ua. Ké mále sa'o ma gbábɔa gbēa, ɔ wá ma le we. Mi bíla káaao, mé zɔa kuo.* ¹⁹ Azi būsuo Yudaeo mé yádeɔ ũ. Sema aa mɔ wá yábo kɔ léu n kii. ²⁰ Tó màa no, tó gbé pɔ aa ku laɔ dàa pɔ aa èa goɔ pɔ aa yákpalekèmanɔ o. ²¹ Sema yá mendo pɔ má òné ni lɔɔ gbāao ma mē, geɔ vua yá musu ɔ aale yákpalekeimanɔ bàasio.†

²² Felisi Yesu zé boole dɔ, ɔ à lakà Yudaɔ yáa à mè: Tó sosaɔ gbēzɔɔ Lisia m̀, má á yá midéé. ²³ A ò sosa badee aào Pɔlu d́a, āma aà aà gba íana, i to aà gbéɔ dɔaale.

²⁴ Goopla gbēa Felisi m̀ ní a Yuda nɔ pɔ wí mēè Dusii. A Pɔlu sisi, ɔ à Kilisi Yesu náaika yāmàwà. ²⁵ Pɔlu lé yá'o maakea musu ni ziakuadɔo ní yákpalekea ni gbéɔ pɔ lé mɔo, ɔ vía Felisi kù à mè: Fēle tá gĩa. Goo pɔ ma ɔ'è, má ea n sisi. ²⁶ Aà wé dɔi Pɔlu a gbagusaedaee, ɔ ɔ aà sisi m̀ɔm̀ɔ aà m̀ faailoano. ²⁷ Ké à kè wè pla, Pɔɔsiu Fesetu z̀le Felisi gbēu. Ké Felisi ye ào na ní Yudaɔ yái, ɔ à Pɔlu tò dakpeu.

25

Pɔlu zea ní gea Sezaa kíio

¹ Fesetu z̀leaa kpalau goɔ àaɔ gbēa, à fēle Sezale à gè Yelusaleu. ² Wekii sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ m̀ aà kii, aa fēle ní Pɔlu yáo. Aa wabikèwà ³ aà sùuuke, aà to Pɔlu m̀né Yelusaleu. Asa aa zèd wá baikpaè zéu wá aà dee. ⁴ Ǿ Fesetu òné: Pɔlu ku kpéu Sezale, mapi sɔ má tá we tia. ⁵ A gbāadee m̀ gemanɔ, tó à yāvāikèe, í o.

⁶ Fesetu kèrno goɔ swaaɔ ge kwi taawa, ɔ à èa tà Sezale. Ké a gu d̀, à z̀le a gĩnaa à mè wá m̀ ní Pɔluo. ⁷ Ké à m̀, Yuda pɔ b̀ Yelusaleu líaaazi, ɔ aa yāzɔ pɔ wi fɔ a seela èo d̀wà dasidasi. ⁸ Pɔlu yázāsímà à mè: Mi zā Yudaɔ ikoyá ge Lua ua yáwao. Mi zā yāewa Sezaaeo. ⁹ Fesetu lé weele ào na ní Yudaɔ ɔ à Pɔlu là à mè: Nyɔ we gé Yelusaleu mà yákpalekenno we yáe beeɔ musua? ¹⁰ Pɔlu mè: Sezaa ikoyá pɔ kù wá yákpalekemanɔ ɔ má kúu la. Mi tàaake Yudaeeo, lá mpi ní d̀ sáasáwa. ¹¹ Tó ma tàaekè à kà wá ma dee, má gí wá ma deo. Ama lá mi yá pɔ gbéɔ lé o ma musue keo, gbēe zevl à ma kpámáoo. Gēa Sezaa kii ɔ ma zeo. ¹² Ké Fesetu lekpaai ní a gbéɔ à mè: Sezaa n zeo, aà kii íyɔ géu.

Gēa ní Pɔluo kí Agipa ní Beenisio ae

¹³ Goopla gbēa kí Agipa ní Beenisio m̀ Sezale fɔkpai Fesetuwa. ¹⁴ Ké aale gooplake we, Fesetu b̀ ní Pɔlu yáo kípíe à mè: Gōee ku la, Felisi aà tò dakpeu. ¹⁵ Ké ma ge Yelusaleu, sa'onkiaɔ ní Yuda gbēzɔɔ fēlemee ní aà yáo, aa mè mà sùuuke mà yádaaala. ¹⁶ Má òné, tó gbé pɔ wá yád̀wà i kō'e ní a

* 24:18 Zin 21.26-27 † 24:21 Zin 23.6

yãdɔmadeɔ mé i ze'è à yápi zāsímáó, wá Lomadeɔ wili aà kpámáó. ¹⁷ Ké aa sùmanɔ la, mi zezεo. Ké a gu dɔ gɔɔ, ɔ ma zɔle ma gĩnaa ma mè wà mɔ ní gbépio. ¹⁸ Gbé pɔ yãvíaànɔpio yã'ò, aai yãvãi pɔ mále e wa dɔwà o aà yá musuo. ¹⁹ Aa yákele vĩaànɔ ní lousisize yá musu ní gɔε pɔ wĩ meè Yesu yáo. A gà, ɔ Pɔlu zè ní aà kua béε yáo. ²⁰ Ma bílikè yápi zé dɔawa, ɔ ma aà là tó a ye gé Yelusaleũ wà yápi gógɔè we. ²¹ ɔ Pɔlu mè Loma kí ɔ a zεd, wàɔ a kúa. ɔ ma mè wàɔ aà dɔa e màò gé aà gbaei Sezaawa. ²² ɔ Agipa ò Fesetue: Má ye mà gbépi yãma mazla. ɔ Fesetu mè: Nyɔ yãma aà léu zia.

²³ Ké a gu dɔ Agipa ní Beenisio mò ní gawi zɔɔo, ɔ aa gè kɔkãaakekpɛu ní sosao gbèzɔɔo ní wéle gbé gbiao. Ké Fesetu lesi, wà mò ní Pɔluo. ²⁴ ɔ Fesetu yàsè à mè: Kí Agipa ní gbé pɔ kúwanɔ laɔ pii, a gbéε bee èa? Yuda pɔ kú Yelusaleũ ní laɔ pii gbépi yá sè mɔoa, aale wiilea aa mè, a maa àɔ ku lo. ²⁵ Mapi, mi e à yãe kè à kà wà aà deo, ɔ lá à zè ní Sezaao, ma zεd mà aà gbaewà. ²⁶ Mi yápi gbadɔ mà lákè kíe aà yá musuo. A yáí tò ma mɔaànɔ á ae, atɛsa mpi kí Agipa, ké yálalaawà gbea mà yá e mà a lákè. ²⁷ Asa dakpɛuna gbaeama yá pɔ wa dàaala oa wásawasa sai, i kemεε zεvɔ.

26

Pɔlu yá'oa kí Agipa ae

¹ ɔ Agipa ò Pɔluε: N zεvɔ ní n yá'ò. ɔ Pɔlu ɔsè à azla yá bɔɔlekè à mè: ² Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è mále mazla yá bɔɔleke n ae gbã, yá pɔ Yudaɔ liamazi musu pii. ³ Atɛsa ké ní Yudaɔ felekaayã dɔ pii ní ní yákeleo. Bee yáí ma wabikèma, ma yáε mameε. ⁴ Yudaɔ ma kua dɔ za ma néfēnenzi daalea ma bùsuu e Yelusaleũ. ⁵ Aa ma dɔ à gègè. Tó aa yei, aa fɔ o má de wá lousisin gáli pɔ gbãa ní Lua yáo wĩ me Falisio gbé ũ. ⁶ Tiasa wàle yákpalekemanɔ, ké ma wé dɔ lé pɔ Lua gbè wá dezionezi yáí. ⁷ Wá bui kuεplao aalɔ zɔble Luaε gwãasina ní fáaneo wedɔa legbèa douɔpizi guu. Kí, wedɔa yáɔpizi yáí Yudaɔ felemanɔ. ⁸ Bóyãí Lua geɔ vua kéε yázesai ũi?

⁹ Mapi yãa, ma zεd ké yá pɔ a bɔ Yesu Nazaleti yá kpe pii ɔ málio ke. ¹⁰ Maa má kè Yelusaleũ. Sa'onkiaɔ ma gba zé, ɔ ma Lua gbéɔ kà kpéu dasi. Tó wàle ní dede sɔ, ma lé lo ku a guue.* ¹¹ Miɔ gé lousisikpe ní lousisikpɛo mɔɔmɔɔ màò wétēamóné, mi gānamá aa dɔε ní Luao. Ma pɔ fēarizi, ɔ mi gé ìadaimá ní wéle baaɔ.†

Pɔlu zikεa Yesue

¹² Beewa mále gé Damasi ní iko pɔ sa'onkiaɔ ma gbaεoo. ¹³ Kí, ké má be zéu ìatē minanguo, ma gupua è à bɔ luabε à kùlea ní ma gbéɔ, a pásí de ìatēa. ¹⁴ Wa lele zɔle wápíi, ɔ ma lo mà, wa òmεε ní Ebelu yáo wà mè: Sɔlu, Sɔlu, bóyãí níle ìadaiai? Lípanazɔa ní teo mé lé ìakpanzi fá! ¹⁵ Ma mè: Mmenn déi, Dii? ɔ Dii mè: Máme má Yesu pɔ níle ìadawà ũ. ¹⁶ Fele ze. Ma bɔ mɔma ké mà n se ma zíkεna ũe, níɔ de yá pɔ ní è ní yá pɔ má ɔlɔneo seelade ũ. ¹⁷ Má n suaba Yudaɔ ɔzi ní buipáleo. Mále n zímá, ¹⁸ ké ní ní wé kéné, aa bɔ gusiau aa gē gupua, aa bɔ Setãu ikou aa gē Lua pɔu, an duuna i kémá, an bàa lo kú ní gbé pɔ an kua adoaa ma náaikεa yáí.

* 26:10 Zin 8.1-3 † 26:11 Zin 9.1-2

¹⁹ Kí Agipa, Ayāmeto mi gí luabe gbé pò bò m̀̀a yá'one maio. ²⁰ Ma waasokè Damasi gia ní Yelusaleũ, † 5 má kè Yude bùsu gupiiu ní buipáleo kíio. Má òné aa ǹ̀selile aa ze ní Luao, aai yá pò a to wà d̄s aa ǹ̀selile ke. ²¹ Bee yáí Yudaò ma kũ Lua ua, aa ye ma de. ²² Lua d̀̀nle má kuò e ní a gbão, 5 má zea aà seelade ù néfēnen gbēz̄z̄oone píi. Mili yá pále oo, sema yá pò ānabio ní M̀̀izio ò à kè b̄asio. ²³ Aa mè Mesii a taasike, 5me a b̀̀ gau séia, i gupua yá'o Yudaone ní buipáleo. §

²⁴ Ké Pòlu lé azia yá b̀̀leke màa, Fesetu wiid̀̀wà à mè: Iana kàma yá Pòlu? N d̄sa z̄o mé lé n mi liaa. ²⁵ ɔ Pòlu mè: Iana i kaaò, Fesetu. Yá zede m̀̀le o mé síanae. ²⁶ Kí, lá ní yá beeò d̄s, má f̄s mà a yá'one wásawasa bakūaanakesai. Má d̄s ké a kee i ke n mi kp̄eo, asa yá píá gusae yá no. ²⁷ Kí Agipa, n yá pò ānabio ò sia? Má d̄s ké ní sí. ²⁸ ɔ Agipa ò Pòlue: N ye ma d̄edenlea ke mà ḡo Yesude ù ḡò yà? ²⁹ Pòlu mè: Ḡò ge z̄á má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé pò aale ma yáma gbão píi, aa ḡo lá má d̄ewa, m̀̀daonae beeò b̄asi. ³⁰ ɔ kípí ní bùsu gbēz̄z̄o ní Beenisio ní gbé pò k̄aaa weo f̄le b̀̀le. ³¹ Ké aa b̀̀le, aale o'ok̄e: Gbēpi i yāe ke à kà dea ge wà dakp̄euo. ³² ɔ Agipa ò Fesetue: Tó gbēpi i me a yápi a gé Sezaa k̄ie yāao, wá aà gbaee.

27

Gea ní Pòluo Loma

¹ Ké wà zèò wà da Itali zéu, 5 wà Pòlu ní dakp̄euna k̄inieò nà sosa bade pò wí meè Zuliue a ɔz̄i. A de sosa ḡali pò wí me Sezaa sosao d̄oanaò do ù. ² Wa ḡe gó'ilena pò b̀̀ Adamiti, àle b̀̀le ní Azi bùsu wéleò guu, 5 wa dazeu. Masedoni bùsu gbé Alisaka Tesaloni kúwanò. ³ Ké a gu d̀̀ wa ka Sid̄o. Zulu Pòlu k̄ua ní ǹ̀sedoũo, 5 à aà gbà zé aà gé a gbéò gwai, ké aa e ɔdawà. ⁴ B̄oa we wa pele í guo. Ké íana lé dawále yáí wa d̄o Sipi bùsu kpe oi. ⁵ Bea ísia guo wa d̄o Silisi ní P̄m̄fili bùsuòzi, 5 wa ka Mila, Lisi bùsuu. ⁶ Wek̄i sosa badepi Alesāndi gó'ilena pò lé gé Itali è, 5 à wá k̄au.

⁷ Ḡoɔ plae dà wá tá k̄oɔnkù. D̄ēe ní d̄ēeo wa ka Sinidi léi. Ké íana i weiwēe wá gé súsuò, wa p̄aale wa b̀̀ Keleti bùsu kpe oi Samone sae. ⁸ D̄ēe ní d̄ēeo wále d̄o Keletizi, 5 wa ka gu pò wí me Godok̄i Maau. A k̄ai ní wéle pò wí me Laseo. ⁹ Lá wa ḡēḡe zéu, wá t̄aa'o gea ae ḡò kai yá ù, asa Yudaò leyeḡo ḡè k̀. Ayāmeto Pòlu led̄amá ¹⁰ à mè: Gb̄éò, má è t̄ae bee a m̀̀ ní ásoo z̄oò ní músio. I ke ḡópi ní a asoɔe adoo, ní wápiɔe b̀̀. ¹¹ Ama sosa bade gob̄ona ní godeo yá sí de Pòlu p̄a. ¹² Gupi maa wà god̄o wà buziēble weo, 5 gbé daside zè ní daa zéuo. Aa ye wà ka Feniki, wéle pò kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buziēble we.

Zàa'iana felea ísiaa

¹³ Ké ían buse f̄le geomidok̄i oi, aale e wà f̄s ní p̄eā kee. ɔ aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale d̄o Keletizi k̄aik̄ai. ¹⁴ I ḡēḡeò, zàa'ian gb̄aa pò wí me ían pásí p̄ila Keleti gbewa. ¹⁵ A golliaa, wí f̄s dàe loo, 5 wa ḡo t̄ei. ¹⁶ Ké à wá kp̄á gūgūn néna pò wí me Kodai, wa dáama'è ȳo. D̄ēe ní d̄ēeo wa wá ḡone suababò è wá kũ we. ¹⁷ Ké aa ye wa nà gó z̄oɔpiwa, 5 aa k̄eke bak̄à gó z̄oɔpie. Ké aale v̄lake p̄aa Libii bùsu isaaa, 5 aa gó k̄ula p̄ele íu, 5 aa ḡò t̄é íanaí. ¹⁸ Ké a gu d̀̀, lá zàa'iana ḡi lé wá gó z̄aampapa gb̄augh̄au, 5 aa nà asoɔ zuzua íuwa.

19 A gɔɔ ʔaʔde zɪ́ aa ní gó zikεbɔɔ bɔ̀le kòle nízia. 20 A kà gɔɔ ũma íatē ní saanao i bɔɔ, mé ían pásipi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pɔ́ wá wé doi yāa kè fama. 21 Wa gɔɔplakè, wi e pɔ̀blèo, ʔ Pɔ̀lu fèle òné: Gbé́, tó a ma yāmà yāa, dʔ wi fèle Keleti, músi ní ásooe beeo gbàsa wá léo. 22 E tia mále ledawá, à sòdile! A gbèe a gao, sema gópi wíwi bàasio. 23 Gia gwá Lua pɔ́ má de aà pɔ́ ũ mé mi zɔ̀bleè, aà malaika bɔ̀ m̀bà 24 à mè: Nsu víakεo, Pɔ̀lu. Sema n̄ Sezaa ae le. Lua gbé́ pɔ́ kúrino gó guuo b̀ne aafia mípii. 25 Ayámeto gbé́, à sòdile! Má Lua náai ví ké a ke lá a òmεewa. 26 Sema wá ka gūgūnae isaaa.

27 A gɔɔ gēo m̀ndosaide gwá ían pásipi lé wá gále Adiati ía e tia. ʔ wεedo ígbēo lé e wa káikù ní ḡs̄s̄leoe. 28 ʔ aa bà i'εgwabɔɔ gbàe íu, aa è a ε ḡs̄s̄s̄uu basiī. Ké à kè sàa yɔɔ aa gbàe lɔ, aa è a ε ḡs̄s̄s̄uu bàaā. 29 Aale pāa gbewa víakε, ʔ aa kúla m̀n̄ s̄īs̄ gbàe gó p̀ɔ̀kpe, ʔ aale Lua sisi gu d̄n̄é kpakpa. 30 Gópi zikεnao lé zεwεele wá b̀le gó guu wá bàale, ʔ aale gó suababɔ̀pi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlao gbæ go'æwa. 31 ʔ Pɔ̀lu ò sosa badee ní aà sosan̄o: Tó gbé́ beeo i ḡs̄ gó guuo, á e bɔɔ. 32 ʔ sosa gó suababɔ̀ baa z̀z̄z̄, aa tò à lèle íu.

33 Ké gu ye doi, Pɔ̀lu awakpané mípii aa pɔ̀ble à mè: A gɔɔ gēo m̀ndosain gbā a ḡs̄ looa pɔ̀blesai. 34 Mále awakpaé à pɔ̀ble, asa a maa á pɔ̀leba ò d̄oae, í e bɔ aafia. Baa á mikā m̀ndo a vūaa. 35 Pɔ̀lu yápi oa gbæ à p̄e sè à Lua sáaukpā gbépii wáa, ʔ a è àle só. 36 Ampii aa sòdile aa pɔ̀blè sa. 37 Wá gbé́ pɔ́ wá kú gó guuo pii, wa ka gbēon òaa do ní basiī s̄īs̄saio (276). 38 Ké aa pɔ̀blè aa k̄a, aa p̀wena b̀le zù íu, ké gó e yáfúkū yáí.

39 Ké gu d̄ò aa ḡs̄s̄e è, aai d̄o. Ké aa ísia s̀ɔ̀miboa è a ḡs̄s̄ daaí, ʔ aa zèò wá gé ní góo isaaa we, tó wa f̄s̄. 40 Aa kúlao wòlo aa tò í guu, ʔ aa golilibɔɔ ba pòlo ḡɔ̄. Aa go'æ zwāa p̀oò íanae, ʔ aa mipè ḡs̄s̄piwa. 41 ʔ aa s̄ī ũf̄āu ní sae, ʔ gó zè we. ũf̄āapi go'æ kù gīgī, i f̄s̄ d̄eo, ʔ ikooa pɔ́ lé víví ní gbāao lé gó p̀ɔ̀kpe wiwi. 42 Sosa zèò wá dakpeunao d̄ede, ké an gbèe su kpáa'o pilimáo yáí. 43 Ama sosa bade ye Pɔ̀lu misi, ʔ à ḡiné aa ní p̄eā ke. A ò kpad̄nao d̄oaa kusi íwa aa bua, 44 gbé́ kínīo iò té ní kpe lipεpεεo ge gó kasoo musu. Beewa ʔ gbépii baa lè aafia.

28

Pɔ̀lu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi t̄ón Malita. 2 Beleo wá kú ɔ̀plapla ní yeawázio. Aa gbāakpāwázi, aa té sa kàwēe, asa lou ná maawa mé íana b̀le. 3 Pɔ̀lu yāa kele náaa m̀ lé káteu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pà, à b̀ Pɔ̀lu kù a ɔ̀wa. 4 Ké beleo ml̄pi è d̄ò aà ɔ̀wa, aa òk̄o: Gbé́ beea gb̄denae síana. Baa ké à bùa íwa aafia, síana i weiè ò kuo. 5 Ama Pɔ̀lu ml̄pi gbàe a dà téu, i yāe keèo. 6 Gbé́ wé doi aà ɔ̀ a ka à léle ge ũ weḡo. Ké à ḡèḡe, aa è p̄e i aà leo, ʔ aa lé líle aa mè gbépiá luae.

7 Gupi sae gūgūna gbēz̄ɔ̀ pɔ́ wí m̄eè Publiu be kuu. A wá díle gɔɔ ʔaʔ, à nibɔ k̄ewēe ní yeawázio. 8 Publiu mae wúlea ní m̄ewāao, àle b̄anub̄anuke. ʔ Pɔ̀lu ḡè aà kíí, à wabikèè à onàwà à aà gbàgbā. 9 Ké à gbàgbā maa, gūgūnapi gyāe kínīo m̀ aà kíí, ʔ aa gbàgbā s̄s̄. 10 Aa wá kpelà maamaa. Ké wále tá, aa k̄s̄uak̄ewēe lɔ.

Pɔ̀lu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mɔ àaɔ gbɛa wa gɛ gó'ílɛna pɔ buzɛblɛ weu, wa dazɛu. Gópi bɔ Alɛsāndi, wà táasiaɔ seela kèwà. 12 Ké wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ kè we. 13 Bɔa we wa dɔ gɔsɔlɛi e wa gɛ kaɔ Legio. Ké a gu dɔ íana bɔ gɛomɔdkii oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzɔli. 14 Wélepi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mɛ wà sùuukɛ wà ášɔa do kɛrɛnɔ. Wá kè màa, ɔ wa da Loma zéu. 15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ɔ aa mɔ daiwáɛ. Gbɛɛ wá lé Apiu'elɛu, gbɛɛ sɔ gu pɔ wí mɛ Pilakii'aaɔu. Ké Pɔlu ní é, à Lua sáaukpà, aà sɔ nini. 16 Ké wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zé aàɔ ku adoa ní sosa pɔ ɔ aà d́ao.

17 Gɔɔ àaɔ gbɛa Pɔlu Yuda gbɛzɔɔ sɔsi. Ké aa kàaa, a òné: Ma gbéɔ, mi zā Yudaɔnɛ yāewao. Mi bɔ wá dezɔ felekaayāe kpɛo, ɔ wà ma kú Yelusaleu wà ma kpa Lomadeɔwa. 18 Aa yálàlaa, aai yāe e ma musu à kà wà ma deo, ɔ aa ye ma gbɛa. 19 ɔ Yudaɔ bɔ ma kpɛ. Teasi ma ze ní gɛa Sezaa kíio,* i kɛ má yāví ní ma bùsu gbéɔ no. 20 Ayāmeto ma á gbéa wá kɔ'e mà oánɔ, asa gbé pɔ Isailiɔ wé doi yái wà mɔɛ bee kàia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bɔ Yude bùsuu n yá musuo. Wá gbɛe sɔ i bɔ we à sùwá ní n bao vāioo. 22 Wá è a maa wá yá pɔ ní kūa ma n léu, asa wá mà wí lousisizepi bèebo gupiiue.

23 Aa gɔɔdilekɔɛ ní Pɔluo, ɔ aa mɔ aà kíi ua pɔ à pílau dasidasi. A ye aa a yáze dɔ Yesu yá musu, ɔ à dàale Moizi ikoyāwa ní ànabiɔ yáɔ, à kpala pɔ bɔ Lua kíi yá'òné, à a bɔɔlekèné za kɔɔkɔ e oosi. 24 Gbɛɛ yá pɔ àlɛ oɔ zé è, āma gbɛɛ gii. 25 Ké aale kɛaa ní lekpaao, Pɔlu yá mendo káfiné à mɛ: Yá pɔ Lua Nisina dà ànabi Isaiiae a ò á dezɔneá sianae à mɛ:

26 Gɛ n ɔ gbé beeɔnɛ,

aa swákpa aaɔ gé yāemasai,

aa wétei aaɔ gé yāe'esai.

27 An nɔsɛ paaao, ké aasu ɔnɔkūo yái,

an swá gbāa, ké aasu yāmao yái,

an wé kúaaa, ké asu kɛo yái,

asa aa ye ea sua mà ní gbágbāo.†

28-29 Ayāmeto, àɔ dɔ ké Lua gbéɔ zì ní suabayāo buipáleɔwa. Aame aa sí.

30 Pɔlu kè kpé pɔ àlɛ a fiabo guu wè búu pla. ɔ gbé pɔ aai mɔ faaiboianɔ kú ɔplapla pii. 31 A kpala pɔ bɔ Lua kíi yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yádáné ní laaio kpálea, gbɛe i kpaèo.

* 28:19 Zln 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Kilisi gaa ní aà vuao gbɛa Yuda pɔ́ aa gɔ́ Yesudeɔ ũ̀ nà Yesu baonakpaawa Lomadeɔ mɛɛwía Loma guu, an gbɛɛn Pisii ní Akilasio ũ̀ (Zína 18.2). Beewa Yesu gáli sɛ́ia dàale we gɔ́ pɔ́ Pɔlu lé baonakpa Sili búsuu ní Azi búsu pɔ́ wí mɛ tia Tuukio ní Gelesi búsuo. Lua díle Pɔlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pɔlu ye gé Loma ní Esipayá búsuo ɔ́. Gɔ́ pɔ́ ále a wéleɛapi sɔuke, à lakè Yesude pɔ́ aa ku Loma (1.7), aai kɔ́káaa Pisii ní Akilasio beɔneɛ (16.3-5).

Láe bee guu Pɔlu lé zí pɔ́ ále ke buipáleɔ guu bɔ́ɔleke Loma Yesudeɔne. Yá pɔ́ Pɔlu í dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gbáa pɔ́ Lua í gbé pɔ́ lé a náaikeɔ suabaɔe, atɛsa Yudaɔ, an gbɛa buipáleɔ (1.16).

Yudaɔ ní buipáleɔ kua ní kɔ́oá yá'íae Yesude káauɔne, atɛsa lá buipále Yesudeɔ lé e Mɔizi ikoyá musu. Yápi ku Galatiɔ lá guu ɔ́. Lakii Pɔlu ò wásawasa à mè Yesu baona pɔ́ ále kpáá gbépii pɔ́e (1.16). A ò lá Lua í duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaika yáe (1.18-8.39).

Bee gbɛa à lekà Isaili pɔ́ aa gí Kilisi náaikeɔ yáwa. Lua gbéɔn ní ũ̀oa? A mè an gia bee lé kpá Luaeɔ, asa Lua gbèke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pɔ́ Lua ví ní wá buipáleɔ lé dadawɛɛ wà nòse pále da, wíɔ ku Lua pɔ́ ũ̀ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pɔlu mè á ye da Loma zéu, ɔ́ à fɔ́kpákpamá (15.14-16.27).

Gbé pɔ́ aale wɛeɛ wà dɔ́ lá Lua í ní suaba Yesu Kilisi sabaɔ, tó aa láe bee kyokè, aa e dɔ́ ké yá pɔ́ Lua a zekáleɔ zɔ́ɔ (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawá, aai kúleɛ a zéwa.

Pɔlu fɔ́kpaa Lomadeɔwa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma díle a zína ũ̀ baona ²pɔ́ à dɔ́aa à a legbè a ánbɔne, aa kè a yá taalau kpana ũ̀. ³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ̀. Aà dea gbɛnazína ũ̀ guu à bò Davidi bui guue. Aà luake guu sɔ́ aà bɔ́a gau ní gbáao mé òwɛɛ ké Lua Nén aà ũ̀. ⁵ Kilisipi mé gbèkekɛmɛe à ma zí bui pii kíi, ké aa e a náaike, aai gɔ́ a yámanaɔ ũ̀, i tɔ́ɔ. ⁶ A kú ní guu sɔ́, á gbé pɔ́ Yesu Kilisi á sisi à á séɔ. ⁷ Mámɛ ma láe bee kè á Lomade pɔ́ Lua yeázi à á sisi, a gɔ́ a gbéɔ ũ̀ piiɛ. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekeé, aai á gba aafia.

⁸ Sɛ́ia gía ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbáao ápii yá musu, ké á luanaaika lí dúniaa pii yáí. ⁹ Tó mále wabike pii, á yá lí sámaguo. Lua mé ma seelade ũ̀. Aápi mále zɔ́bleɛ ní nòsemendoo, mále aà Né baokpa. ¹⁰ Míw wabikewá aà zekɛkɛmɛe lá a yeiwa, mà e mɔ́ á gwai sa, ¹¹ asa wesiaále ní lé ma de maamae, ké mà Lua Nisína gbae daé á zedɔ́a yáí. ¹² Beewa á luanaaika ní ma pɔ́o a wá baade gba sɔ́. ¹³ Ma gbéɔ, má ye à ò dɔ́ ké míɔ díle m̀òm̀ò m̀ò m̀ò á gwai* ké mà a zí gbɛ e á guu, lá má è buipáleɔ guuwa, ɔ́ e tia mí zɛ'eo. ¹⁴ Geleki yámanaɔ ní Geleki yámansaiɔ pii, ladɔ́naɔ ní ladɔ́nsaiɔ pii, an yá gɔ́ ma yá ũ̀e. ¹⁵ Bee yáí ma mɛ wá mà baonapi kpá á Lomadeɔne sɔ́. ¹⁶ Mili wide ní baonapi yáoo.† ɔ́mɛ gbáa pɔ́ Lua í gbé pɔ́ lé a náaikeɔ

* 1:13 Zln 19.21 † 1:16 Maa 8.38

suabaò ù, atësa Yudaò, an gbea buipãleò. 17 Baonapi i owëe lá Lua i to yá bórínò na. A de luanaaika yá ù adoe, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbé pò Lua tò yá bààànò na a náai pò àle ke yáí aò ku.‡

Gbēnazina d̄ t̄aaede n̄e Luae

18 Za musu 5 Lua i a pòkúma bòbò gbēnazina pò an vāikea i zezō s̄lanaeowa an pākpaazi ní n̄ vāikeaò yáí. 19 Yá pò wa f̄5 d̄5 Lua yá musu uleanéo, Lua mé yápi bòné gupuau. 20 Za gò pò à d̄unia kàle, aà gbāa láasai ní aà luake pò w̄lil̄i e ní wéoo b̄ò gupuau aà z̄iò guu wásawasa. Ayāmeto gbēnazina awa v̄io. 21 Aa Lua d̄5, āma aali aà kpela a zéwa aa aà s̄aukpào. An làasooò s̄òkù, 5 aa ḡò gusiau an m̄isai yáí.§ 22 Aa r̄izia d̄il̄e òn̄on̄aò ù, 5 aa ḡò m̄isaideò ù. 23 Aaí kúle gbēnazina pò i gao ní b̄aò ní n̄òbòò ní p̄òtaa'onkuawaò taae Lua pò lí gao gb̄eu.*

24 Ayāmeto Lua ní kpá gbāsikēaa, aa wisaiyā ke ní k̄ō, lá aale a nide ní n̄òse guuwa. 25 Aa Lua s̄l̄ande l̄eùkpakè ní eeo. Aaí kúle Lua pòkēaone aa z̄òbl̄en̄é Lua pò p̄òpii kè gb̄eu. Efaaiden aà ù gòp̄ii! Ami.

26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyā nideaa. Baa an n̄eò yá pò w̄l̄i ke l̄eùkpakè ní yá pò w̄lil̄i keoo. 27 M̄aa ḡeò s̄5 aa yá pò w̄l̄i ke ní n̄eò tò, aaí luak̄i. Ḡe ní ḡeò aaí wisaiyā ke ní k̄ō, aaí a gbe'e n̄ziawa an s̄ás̄aa léu. 28 Lá aai we zè ní Lua d̄5aoo, 5 à ní kpá làasookpaanlayā, ké aao yá pò de wà keoo ke. 29 Yāvāi pii p̄emá: N̄òsep̄s̄i, bli, ñisea ní k̄ō, wedbak̄e, gbēde, s̄ole, gbēblea ní k̄onikeao. Gupeaanaon ní ù, 30 gbēyaanaò, Lua ibeò, gbé taiinkenao, ȳòdeò, ñandānaò, vāi làasookenaò, de ní dao yāmansai, 31 m̄isaideò, náaisaideò, gbéyākensai, s̄osobisaideò. 32 Aa d̄5 Lua d̄il̄e ké yābeetaakenaò kà wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aaí tékpa a kēnaògu l̄e.

2

Yá z̄l̄ea gbēnazinaowa

1 Ayāmeto n gbé pò ni gbēpāle t̄aae e, ní awa v̄io. Tó n gbēpāle t̄aae è, n n̄zia d̄ayāue,* asa n gbētaae'ena ni ke m̄aa s̄e. 2 Wá d̄5 ké Lua yákpalekea ní yābeetaakenaò maae. 3 N gbé pò ni yābeetaakenaò t̄aae e mé ni ke s̄5, níle e níȳò b̄ò Lua yákpaleu yà? 4 Ge níle d̄e ní Lua maakea z̄òò ní aà menao ní aà s̄uuo yà? Ké Lua lé maakee ké n̄ n̄selil̄e, ní d̄5o lé? 5 N swágb̄aakè, ni n̄selil̄eò, 5 níle pòkúma k̄aaanzi e luapòkūmabòbòmagòz̄i, tó Lua yákpalekea ní gb̄eò a zéwa b̄ò gupuau. 6 A fiabo baadee a yākeawa.† 7 Gbé pò aale gawi ní beeo ní w̄ni láasaiò wele aale maake ní menaoò àizāna e. 8 Gbé pò anzia p̄eā lé d̄baan̄é, aa ḡi s̄lanai aa te v̄aiwaò s̄5, Lua a pòkúma ní pòkp̄n̄eò b̄òb̄omá. 9 Wét̄ea ní w̄w̄aò a v̄aikena pii le, atësa Yudaò, an gbea buipãleò. 10 Lua a maakea pii gba gawi ní beeoò ní aafiao, atësa Yudaò, an gbea buipãleò. 11 Asa Lua lí gb̄e z̄aboo.‡

12 Gbé pò duunakè M̄oizi ikoyā d̄sai, a kaale m̄aa ikoyāpi saie. Gbé pò duunakè naa ikoyāpi z̄i s̄5, Lua a yákpalekeaànò ikoyāpi musue. 13 I ke gbé pò lé ikoyā ma ní swáò mé maa Luaeo. Gbé pò lé z̄ikewà mé a b̄ò maa. 14 Tó bui pò aa M̄oizi ikoyā d̄5oò yá pò kp̄año kè ní r̄iz̄iao, aa ikoyā v̄i níziawae. 15 Aale òbw̄e ké yá pò kú ikoyāpi guu kú ní n̄seue. An làasoo lé

‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18 * 1:23 Iko 4.16-18 * 2:1 Mat 7.1-2 † 2:6 Sou 62.13
‡ 2:11 Iko 10.17

a síana o ɓ, asa an làasoo m̀endoo, a kee ɓ ní dayāu, a kee ɓ ní ɓou. ¹⁶ M̀aa yákpalekegɔɔzi Lua a yákpaleke ní gb̃enazinao yá pɔ ulea an ǹɔseu musu ní Kilisi Yesu gb̃aao, lá baona pɔ mále kpá òwa.

Yudaɔ ikoyadansaiɔne

¹⁷ N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní M̀oizi ikoyā náai ṽi, níle Lua ỳòke. ¹⁸ N Lua pɔeā d̃s, ní yāmaa d̃s ikoyāpi guu. ¹⁹ Nle e ní de ṽlao wede ũ, gbé pɔ kú gusiauo filia ũ, ²⁰ wésiadeo yādanede ũ, gbé dafuo metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé d̃sa ní síanao mi ũ. ²¹ N gbé pɔ ni yāda gb̃epāleɔne, b́oyāi nili da nziaeo ni? N m̀e wasu kpáí'oo, mé ni o s̃s be? ²² Ni me wasu wúle ní gb̃epāle n̄oo, mé ni wúleð s̃s be? Ni saka táaogu, mé ni ní kpé pɔo kpáí'o s̃s be? ²³ Ni ỳòke Lua ikoyā musu, ɔ n ikoyāpi dasai ɓ Lua t̃s̃okpa. ²⁴ Asa á yáí buipaleo ɓ Lua t̃b̃eesi lá a k̃ea láuwa. §

²⁵ Tó ní Lua ikoyā k̃ua, ɔ t̃z̃sa ài ṽine. Tó níle a yāda s̃so, ní sáa ní gyafɔdeɔe. ²⁶ Tó gyafɔde Lua ikoyāo k̃ua, Lua a gyafɔdepi gwa sáa ní gbé pɔ t̃z̃soo lé? ²⁷ Baa tó ní iko lápi k̃ua mé n t̃z̃s̃, tó ni ikoyāpi dao, gyafɔde pɔ ɓ k̃ua a to yá z̃l̃emaɔ. ²⁸ Lá kua Yuda zálala ũá mekaa yá no, m̀aa t̃z̃sa zálalaá mekaa yán s̃so. ²⁹ Lá kua Yuda zálala ũá ǹɔse yáe, t̃z̃sa zálalaá ǹɔse yáe s̃s. Lua Nisina z̃le, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé ɓ gbé bee taa sáaukpa, i ke gb̃enazina no.

3

¹ Dea Yuda ũ káfla kpele a ṽii? Ai kpele t̃z̃sa ṽii? ² A káfla ṽi z̃so yápii guu. Séia gla Lua a yá ǹané ní ɔz̃le. ³ Ké an gb̃eeo náai ṽio, b́o a ṽii? An náaisai mé a Lua náai b̃adea? ⁴ O! Aawo! Lua náai ṽi, baa ké gb̃épiiá eɔdeɔ, lá a k̃ea láuwa wà m̀e:

Tó n yá'ò, n yá aɔ z̃e ṽi,

tó wà yákpalek̃enn̄o, n yá a ble.*

⁵ Tó wá ṽaíke lé Lua maake ɓo gupuaui, b́o yá wá oi? Wá o Lua yá z̃e ṽio, ké ɓ pok̃umabɔɔwá yáí yá? Gb̃enazina yá'oa ɔ mále owa. ⁶ O! Aawo! Tó Lua yá z̃e ṽio, kpelewa a f̃s̃ yákpaleke ní dúniaoi? ⁷ Gb̃ee a me, tó a eɔdeke lé Lua náai káfi mé àle aà t̃ɔɔ, b́oyāi a yādaaala lán duunkenawai? ⁸ Tó ní ò m̀aa níle me wà yá ṽaíke, yāmaa i ɓou. Gb̃eeo ma t̃b̃eesi aa m̀e m̀aa mi o. Lua yādaanla k̃s̃iín̄o.

Gb̃ee maao

⁹ Too! Wá Yudaɔ wá s̃s̄o yá? Aawo bá! Asa ma ɓoɔo ní Yudaɔ ní buipaleo pii k̃ò, amp̃iiá duuna z̃oɔne. ¹⁰ A k̃ea Lua taalau wà m̀e:

Gb̃ee maoo, baa do.

¹¹ Laaidee kuo, luak̃iiweleɔnae kuo.

¹² Aa p̃aale nípii, aa f̃okp̃a, yāmaakeɔnae kuo, baa do. †

¹³ An ǹɔse de lán kaad̃emb̃ewae.

Aaí lenakasané,

m̀l̃e sewe kú ní léu, ‡

¹⁴ yá'ii ní gb̃ékaao mé ní lé p̃a. §

¹⁵ Aa w̃aa ní gb̃eɔeao,

§ 2:24 Isa 52.5 * 3:4 Sou 51.6 † 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7

16 aai músi ní pɔsiao kpáńzi,

17 aa aafia zé d̄so, *

18 aa Lua vía vío.†

19 Wá d̄s ké Lua ikoyā pii de gbé pó kú a ɔzib yá ũe, ké gbépii lé gō kpaaŭa, dúnia gbépii i gō taaede ũ Luae. 20 Asa gbēe a bō maa Luae ikoyāpi kūa yáio.‡ Lua ikoyā mé i to wá duuna d̄s.

Lá Lua i to yá b̄r̄n̄o na

21 Lá Lua i to yá b̄r̄n̄o na bō gupuau sa, lá a yá kú M̄oizi ikoyā ní ānabio láo guuwa. I ke aà ikoyā kūa yá no. 22 Lua i to yá b̄r̄n̄o na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé pó lé aà náaike pii yáe, asa gbēe adoo. 23 Gbépii duunakè, ɔ aa kèsá Lua gawii. 24 Lua i to yá b̄r̄n̄o na gba ũ a gbēke yáí ní Kilisi Yesu pó ní bó gbāao. 25 Aapi Lua kpà duuna awakpabō ũ gbé pó aale aà au náaikeɔne, ké à ɔb gbépii i yāke a zéwae. A menakè yāa, i duun zio yādao, 26 ɔ tia kéwa a òl̄n̄é i yāke a zéwa. Beewa Lua i yāke a zéwa mé i to yá b̄o ní Yesu náaikeɔnao na b.

27 Lá màae, gbēnazina a f̄s íanadā be? Bee kuo. Bóyāi ni? Ké a de yākea yá ũo, Yesu náaikea yáe yáí. 28 Asa má è Lua i to yá b̄o ní gbé na aà Luapi náaikea yáie, ikoyákūa ku a guuo. 29 Luaá Yudaɔ Luae nídoa? Buipáleo Luan s̄soa? Ao, buipáleo Luae b. 30 Asa Lua m̄endoe. S̄ A to yá b̄o ní gbé pó t̄z̄so na a náai pó àle ke yáie, mé a to yá b̄o ní gyaf̄oodeo na a náai d̄upi musu b. 31 Wále ikoyā bāde ní luanaaikéao yá? Màa no, wále a kpelae.

4

Lua tò yá b̄o ní Ablahaũ na a náai pó a kè yáí

1 Wá Yudaɔ, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ni? 2 Tó Lua tò yá b̄o na yá pó a kè yáie, d̄s à f̄s íanadā. Ama a f̄s dā Luae. 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà m̄e Ablahaũ Lua náaike, ɔ Lua tò yá b̄o na. * 4 Fiaboa zikenaéá gbēkekeae no, aà aseae. 5 Baa tó gbé lé yāe keo, tó àle Lua pó i to yá b̄o ní taaedeo na náaike, Lua a to yá b̄o na a náai pó àle ke yáie. 6 Davidi gbé pó Lua tò yá b̄o na yāekesai báaa'ea yá'ò à m̄e: 7 Báaadeo gbé pó Lua ní taae ɔ wòlomá à ní duuna k̄m̄áo ũ.

8 Báaaden gbé pó Dii a aà duuna yādao ũ.†

9 Báaa beeá gbé pó t̄z̄so p̄e adoa, ge gyaf̄oode p̄e b̄o? Wà m̄e Lua tò yá b̄o ní Ablahaũ na, ké à a náaike yáie. 10 Kpelewa Ablahaũ de gō pó Lua tò yá b̄o nai? Aà t̄z̄saa ge gyaf̄oode? I t̄z̄so, gyaf̄oode. 11 ɔ à t̄z̄s, ké Lua tò yá b̄o na a gyaf̄oogoo seela ũ.‡ Màa a de gyaf̄oode pó Lua tò yá b̄o na Luapi náaikea yáio pii dezi ũ. 12 A de gbé pó aa t̄z̄so dezi ũ be. I ke an t̄z̄sa yáí no, ké aa té wá dezi Ablahaũ pó Lua náaike a gyaf̄oogoo iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaike

13 Lua legbè Ablahaũe ní aà buio à m̄e dúnia a gō ní pó ũ. S̄ I ke aà ikoyā kūa yáí no, ké Lua tò yá b̄o na a náai pó a kè yáie. 14 Tó gbé pó aa ikoyā kūa mé aa kible, d̄s luanaaikéa ài vío, mé Lua legbēa kè fama, * 15 asa ikoyā i

* 3:17 Isa 59.7-8 † 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16 S̄ 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 S̄ 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18

mó ní Lua pòkúmaoε. Gu pò ikoyā kúuo, tàae lío ku we s̄so. ¹⁶ Ayāmeto pò pò Lua a lεgbè eaá aà náaikea yáε, ké àò de aà gbēkeyā ũ. Beewa lεgbēapiá Ablahaũ buipiò píi pòε, i ke gbé pò aa Moizi ikoyā kūa n̄t̄εεo no, ní gbé pò aale Lua náaike lán Ablahaũwaoε lɔ. Ablahaũá wápii deziε.† ¹⁷ A de wá dezi ũ Lua k̄ii, lá a k̄εa láuwa. Lua mè a aà ðile bui dasiò dezi ũ. Ablahaũ Lua pò ì wēni kpa geowa ì to pò pò kú yāaoò àò ku‡ náaikè. ¹⁸ A Lua náaikè, à wεdò pò pò gbēε wé d̄iozi, ÷ à ḡò bui dasiò dezi ũ lá Lua òèwa à mè, aà buiò aao dasi lán saanaowa.§ ¹⁹ Ablahaũ kà wè baso taawa. Baa tó à láasookè a ḡōεkeboasaiwa ní Sala neasakpe kákao, aà luanaaikεa lí busao.* ²⁰ Ili seake lé pò Lua gbēewao, i gí Lua náaikeio, ÷ à gbāa'è a luanaaikεawa à Lua t̄òbò, ²¹ asa a d̄s a f̄εa v̄io, Lua gbāa kà à lé pò á gbēpi ke. ²² Ayāmeto Lua tò yá b̄aaànɔ na. ²³ Wi yá b̄aaànɔ napi kē aà yáí adoo, ²⁴ wa kē wá gbé pò Lua a to yá b̄owanɔ nao yáie lɔ, wá gbé pò wáε Lua pò wá Dii Yesu b̄o gau náaikeo. ²⁵ Lua aà kpámá ké à e wá tàaeo k̄éwá yáie,† ÷ à aà b̄o gau, ké yá e b̄owanɔ na yáí.

5

Kea na ní Luao

¹ Lá Lua tò yá b̄owanɔ na a náai pò wáε ke yáí, wá naaànɔ sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. ² Aà náaikea guu wa ze'è aà sabai wa ḡε Lua gbēke pò wá kuopi guu, ÷ wáε p̄onake ní Lua gawi pò wá wé d̄io. ³ I ke bee ado no, wáε p̄onake ní wá taasikeao lɔ, ké wá d̄s taasikea ì mó ní mena, ⁴ mena ì mó ní d̄aa maa, d̄aa maa ì mó ní wεd̄o Luazio, ⁵ mé wεd̄o Luazipi fama v̄io, asa Lua a Nisina písi wá n̄seu, ÷ a tò wá d̄s a yewázi. ⁶ Wá gbāasai guu Kilisi gà wá v̄aikenao wá gb̄eu ḡoo pò Lua ðilewa. ⁷ Baa gaa gbēmaa gb̄eu àao. Tó gbé a we ga gbēmaa gb̄eu, wá d̄so, ⁸ ÷ Lua òl̄w̄εε lá á yewázi, asa wá duundeke guu ÷ Kilisi gà wá gb̄eu. ⁹ Lá wa b̄o maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua pòkúmaowa sea v̄i be? ¹⁰ Yāa wá ìi ní Luaoε, ÷ wa keaànɔ na aà Né gaa yáí. Lá wa keaànɔ na sa, wá suabaa aà kua wēni guu yáí sea v̄i be? ¹¹ I ke beeε adoo, wáε p̄onake ní Luao lɔ ní wá Dii Yesu Kilisi pò tò wa keaànɔ na gbāao.

Kilisi yalεεua ní Adamuo

¹² Gbé m̄endo mé tò duuna ḡè d̄únia guu,* ÷ duuna ga ì.† Beewa ga ìi gbépiia, ké gbépii duunakè yáí. ¹³ Duuna ku d̄únia guu e Lua ikoyā àò gé m̄si. Goo pò ikoyā kuo, Lua i duuna yādao, ¹⁴ āma sea Adamuwa e à ḡè pè Moiziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pò aai duunake lán Adamu z̄ayāwawao. Adamupíá gbé pò a m̄o taae.

¹⁵ Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado z̄aa yáwa yáí, Lua gbēke ní a gba pò ìi dasila Yesu Kilisi ado gbēke yáio de beea. ¹⁶ Lua gba muua ní gbé m̄endo duunapioo. Tāae m̄endopi mé mò ní yákpalekeao, ÷ yá z̄òle gbēnaz̄inaowa. Tāaeo mò ní Lua gbēkekeanéo, ÷ yá b̄ò ní gbéò na. ¹⁷ Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pò à m̄òd̄o z̄oo de beea. Aà yáí gbé pò Lua gbēkek̄ené a tò yá b̄òr̄nɔ na gba ũo kible aiz̄ana guu. ¹⁸ Beewa lá tàae m̄endopi tò yá z̄òle bui píiwa, màa lɔ maakea

† 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17

mèndopi ì to bui pii bɔ maa, aai àizánable. ¹⁹Lá gbé mendo swágbãa mé tò dasi gò duunde ù, màa lɔ gbé mendo yãmaa mé a to dasi bɔ maa. ²⁰Ikoyã m̀ ké tàae e àò káfi yáie. Lá duuna lé káfi, Lua gbêke lɔ diadié. ²¹Lá duuna kiblea m̀ ní gao, màa lɔ Lua gbêke kiblea ì to wà bɔ maa, wí àizánable ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

6

Wá naa Kilisiwa

¹ Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbêke e àò káfi yà? ² O'o! Aawo! Wá gbé pò wá de geɔ ù duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bi? ³ Wá gbé pò wa da'ilekè Kilisi Yesu pò ù, á dõ ké wá sánuaàno aà ga guuo lé? ⁴ Wa gaaàno, wà wá víaàno da'ilekea guu, lá Kilisi b̀ gau ní a Mae gbãa gawideo, ké wápiɔ sɔ wàò kú ní wēni dafuo màa.* ⁵ Lá wa naawà lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá gɔààno màa aà vua guu lɔ. ⁶ Wá dõ ké wá wá kua zi pà lipãakɔawa ní Kilisio, wá m̀ duunde i midé, ké wásu wàò zòble duunae lɔ, ⁷ asa gbé pò gà b̀ duuna yáue. ⁸ Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno lɔ. ⁹ Wá dõ lá Kilisi b̀ gau, a gaa ví lɔ, ga iko víwà lɔ. ¹⁰ Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gēn doe, mé lá a ku tia, a ku Lua pò ù. ¹¹ Màa ápiɔ sɔ, à ázia dile geɔ ù duuna yá musu, ío ku Lua pò ù naa Kilisi Yesuwa. ¹² A yáí ásu to duuna kible á m̀ geɔwa, a dɔé'li dɔaaé lɔ. ¹³ Asu à á megue kpa duunawa väikebɔ ù. A ázia kpa Luawa gâbɔ ù, í á meguo kpawà yãmaakebɔ ù. ¹⁴ Asu to duuna àò iko víwà lɔ, asa á na ikoyã zɔlo, sema Lua gbêke.

¹⁵ Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyã zɔl lɔ, sema Lua gbêke zɔl, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo! ¹⁶ A dõ tó a ázia kpà gbéwa, ále misiile, á de ade zò ùo lé? Tó duuna a ázia kpawà, á gae. Tó a misíile Luae sɔ, á bɔ maa. ¹⁷ Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ù yãa, ò a misíile yá pò wa dàé zézeé ní ǹsemendoo. ¹⁸ A bɔ duuna yáú, a gɔ maakɛa zɔɔ ù. ¹⁹ Málɛ bee o gbēnazina yá'oawa á gbãasai yáie. Lá a á me kpà yãa gbãsi ní yāvãiowa zɔɔ ù, a väikè, màa tia lɔ à á me kpa maakeawa zɔɔ ù, á kua lɔ adoa. ²⁰ Ké á de duuna zɔɔ ù yãa, á bàa kú ní yãmaakeaoo. ²¹ Ai kpele á è yá pò á kè yãa, à kèé wíyã ù tiaɔ musui? Yápiɔ midɛaá gae. ²² Tiasa lá a bɔ duuna yáú, ále zòble Luae, ài pò á e mé kua adoa pò a midé ní wēni láasaio ù. ²³ Duuna aseaa gae, àma gba pò Lua ì dawēe naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasaio ù.

7

Wá kú Mɔizi ikoyã zɔl lɔ

¹ Ma gbé, málɛ yá'oé lán gbé pò Mɔizi ikoyã dɔɔwa. A dõ ké ikoyãpi iko ví gbéwa gɔɔ pò a ku noa? ² Màa ikoyãpi nɔzãe yè a záwa gɔɔ pò a b́e. Tó gɔ gà, ò ikoyãpi ì polowà. ³ Gɔɔ pò aà zá kú, tó à gò gɔ pále pò ù, wa oè dɔé'liidee. Tó aà zá gáe sɔ, ikoyãpi pòlowàn we. Tó à gò gɔ pále pò ù sa, beeá dɔé'li yán lɔ. ⁴ Màa ápiɔ sɔ ma gbé, a ga ikoyã musu Kilisi me guu, ò a gɔ gbé pò b̀ gau pi pò ù, ké wà e káfiakɛ Luae. ⁵ Ké wá dàa d̀aawēe yãa, ikoyã mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ò wa káfiakè gae. ⁶ Tia sɔ wa ga pò pò wá kú

* 6:4 Kls 2.12

zo ũpi yá musu, wa bo ikoyáu, 5 wále zoble Luaε zé dafu guu ní aà Nisína gbáao, i ke ikoyá lá zé zi no.

7 Wá o kpelewa ni? Lua ikoyáá duuna yá? Aawo bá! Ikoyápi mé tò ma duuna dõ. Tó ikoyá i me wasu pò blikεoo,* dõ mi dõ lá pò blikεa deo. 8 Duuna zekli è yá pò Lua dilepiwa, 5 a tò pòpii ni ma de. Asa ké má ikoyá dõo, duuna demεε yáe ũo. 9 Yáa ké má ikoyá dõo, má béεε. Ké ma yádileapi mà, duuna vù iu, 10 5 ma ga. Yádileá pò de à wēni kpaapi ga imεε. 11 Duuna zekli è yádileapiwa, 5 à ma sāsā à ma de yápi sabai. 12 Beewa ikoyápi kua adoa, mé yá pò Lua dilepi kua adoa, a zεvī mé a maa. 13 Yámaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bo gupauu, 5 à yámaa m̄aokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna dõ duuna ũ yádileapi sabai.

Zikaa ní duunao

14 Wá dõ ké ikoyápiá Lua yáε. Mapi s̄s, dàaden ma ũ, má na duuna zo. 15 Mili yá pò mále ke gbadõo, asa mili yá pò má ye mà ke keo, yá pò má ye mà keo 5 mi ke.† 16 Tó yá pò má kè i kpaai ní ma p̄eãoo, ma we ikoyápi maakei. 17 I ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue. 18 Má dõ yámaa ku ma guuo, ma dàa maa. M̄o ye mà yámaake, āma mili f̄s má k̄o. 19 Yámaa pò má ye mà ke, mili keo. Yāvái pò má yeio 5 mi ke. 20 Tó yá pò má yeio 5 mále ke, i ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue. 21 Má è tò má ye mà maake, v̄ai mé ì d̄oamεε. 22 Lua ikoyá mé ì kemεε na ma s̄s guu, 23 āma má è iko p̄ale ku ma me guu, ì zika ní iko pò kú ma n̄sε guuo, a tò má na duuna iko pò kú ma me guu zo. 24 Ma wēnade ia, déme a ma si ma m̄e gεε beewai? 25 Ma s̄aaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbáao. Beewa 5 mi zoble Lua ikoε ma láasoo guu, mé mi zoble duuna ikoε ma dàa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbáao

1 Yá a z̄le gbé pò aa naa Kilisi Yesuwaowa bo, 2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbáa ma bo gbáa pò duuna ní gao lé m̄omεε guu. 3 Yá pò M̄ozi ikoyá i f̄s k̄eo gbēnazina gbáasaikε yái Lua k̄e. A azia Né z̄i gbēnazina ũ lán wá duundeowa duuna woloawá yái, 5 à widà duunawa a Né m̄epi guu, 4 ké yá pò ikoyá lé w̄eεε s̄iana ke wá gbé pò wá dàa lé d̄oaw̄εε bo, sema Lua Nisínaowa. 5 Gbé pò an dàa lé d̄oan̄é ì laaido ní dàa yáwa. Gbé pò Lua Nisína lé d̄oan̄é ì laaido Lua Nisína yáwa. 6 Laaido dàa yáwaá gae. Laaido Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoε. 7 Laaido dàa yáwaá ñisea ní Luaoε. Ade lí misiile Lua ikoyáεo, a f̄s seo. 8 Gbé pò an dàa lé d̄oan̄é yá lí ká Luaguo.

9 Apio s̄s, á dàa lé d̄oaaéo, sema Lua Nisína, tó a kú á guu s̄iana. Tó gbé Kilisi Nisína v̄i s̄s, a de Kilisi gbé ũo. 10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de gε ũ duuna yái, Lua Nisína deε wēni ũε,* ké Lua tò yá b̄oãno na yái. 11 Tó Lua pò Yesu b̄o gau Nisína kú á guu,† Lua pò Kilisipi b̄o gau a wēni kpá á m̄e gepiwa ní a Nisína pò kú á guu gbáao.

12 Ayāmeto ma gb̄é, wá té wá dàai teasi no. 13 Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yāv̄aikεo m̄ide ní Lua Nisína gbáao s̄s, áo ku. 14 Gbé pò Lua Nisína ì d̄oan̄é mé Lua néo ũ. 15 Asa t̄aa pò i to wá zoble ní v̄lao mé diéo, Lua

* 7:7 B̄a 20.17 † 7:15 Gal 5.17 * 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16

Nisina pò tò a gō Lua néo ũ 5 á ví, 5 wi wiile Luawa ní aà gbāao wi me: Baa, wá Mae.‡ 16 Nisínapi mé ì owēē wá sōu Lua néon wá ũ. 17 Lá néon wá ũ, àizεεblenaon wá ũ. Lua àizεεblenaon wá ũ, wá ble sānu ní Kilisioε. Tó wa taasikèaàn, wá kuaàn aà gawi guu. §

Wεdα Lua gawii

18 Má è wá fō gōε bee taasi lεē ũ ní gawi pō Lua a bōowēεoo. 19 Lua pōkeao pii wé dō aà néo bōa gupuaui láasai. 20 Asa Lua tò a pōkeao pii gō dōosaie.* I ke an pōēā no, Lua mé kè màa, ké wεdōaaāzi guu 21 dúnia a bō òòkpaā pō àle zbleù, i dēepoo Lua néo gawi guu. 22 Wá dō Lua pōkeao pii lé aauke ní wāwāo e tia. 23 I ke dúnia ado no, wá gbé pō wa Lua Nisina è gba séia ũ, wále aauke kpáikpái sō e Lua àò gé wá boi, i wá sí a néo ũ.† 24 Lua wá suabà, ké wá wεdō beei. Pō pō wa è ní wéóá wεdōia yáε bo. Déme ì wεdō pō pō a èi loi? 25 Tó wá wé dō pō pō wi eozi sō, wió dá ní menaoε.

26 Beewa sō Lua Nisina ì dōwále wá gbāasai guu, asa wá wabikea dō a zéwao, 5 Lua Nisina ì kulekewēε Luae ní aau pō a yá gē oao. 27 Lua ì nōse guu e, mé a a Nisina láasoo dō, asa Lua Nisina ì kuleke Lua gbéonε lá Lua yeiwaε. 28 Wá dō ké yápii ì bō maa gbé pō ye Luaziōne, gbé pō à ní sisi à ní sé lá àle yáwa. 29 Asa Lua díle za káau gbé pō a dōaa ní dōo bō a Néwa, ké aà de vī ũ dāuna dasionε. 30 Gbé pō à ní díle za káaupio 5 à ní sisi, 5 a tò yá bō ní gbé pō à ní sisipio na, 5 à a gawi ì gbé pō a tò yá bōrínō napionε.

31 Wá o kpelewa yá beeo musu ni? Lá Lua zéwanō, déme a bō wá kpei? 32 Lá ì gí ní azia Néoo, à aà kpà wápii yáí, a wá gba pōpii bo lé? 33 Déme a bōbō ní gbé pō Lua ní séoi? Luapi mé tò yá bōwanō na. 34 Déme a yādawálai? Kilisi Yesu gá à èa vù. A ku Lua oplaai, àle kulekewēε. 35 Bōme a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétēa ge ìadama ge nōana ge taasideke ge kai ge fēnda, an kee a fōe? 36 A ku lá guu wá mè:

N yáí wá kú ga lézī za kōo e oosi,
wī wá díle lán sā pō wa ní kòlokpaōwa.‡

37 Yá beeo pii guu wále zible àannō ní gbé pō yewázi gbāao. 38 Asa má dō sáasā ké ga ge wēni ge malaikaō ge táao ge tia yá ge zia yá ge gbāadeo 39 ge musupōo ge zīlepōo ge Lua pōkea páleo, an kee a fō wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailio sea

1 Mále síana'o naa Kilisiwaε, mále εetoo. Lua Nisina pō dōaa ma láasooε mé demεε yápi seelade ũ. 2 Ma pōsia kè zài, ma nōse bo yaa gōopiiε. 3 Má fō wabike Luawa aà ma kē Kilisiwa, aà láaikaε ma Isaili deeo gbεu. 4 Ampio 5 Lua ní sé a néo ũ,* à a gawi òbné, aà bàa kúrínō, à a ikoyā kpámá, à lousisia dāné, à legbèné. 5 Aa de Lua gbé káauo buio ũ, mé an bui guu 5 Kilisi pō de pōpiiā bōu gbēnazina ũ. Ōme Lua pō kù wāo a sáaukpa gōopii ũ. Ami.

6 I ke yá pō Lua ò lèle pā no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ũo. 7 I ke Ablahaū bui pii mé Ablahaūpi néo ũ Luaεo, asa Lua ò Ablahaūε à mè, Izaaki buio 5 wáli oné aà buio.† 8 Beewa ì ke né pō à ní ì ní pōēao mé Lua néo ũo, né pō

‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4 ‡ 8:36 Sou 44.23 * 9:4 Bōa 4.22 † 9:7 Daa 21.12

à ní í Lua legbēa musu mé de buipio ũ. ⁹ Asa Lua legbē à mē: Má εa mo zii maa'i, Sala i ne'i gōe ũ. † ¹⁰⁻¹² I ke beee adoo. Lua í gbéé se lá àle yáwae, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisiε. Beewa ké Lebeka síao nōsí ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge vāikei, Lua ò Lebekaε a pò bò káau a gō né ũ gbé záiε. § ¹³ Lá a kēa láuwa wà mē:

Má ye Yakobuzi,

Esau sō, má yeio.*

¹⁴ Wá o kpelewa ni? Yāvai ku Lua kíi yà? Aawo bá! ¹⁵ Asa a ò Mōizie, gbé pò á ye sùuukeaàno ò á ke, mé gbé pò á ye wēnadōē ò á dōē. †

¹⁶ Ayāmeto Lua gbéé sea i bō gbēnazina pōēā guuo ge an kōaikaε, à bō Lua sùuu guue. ¹⁷ Asa lá guu Lua ò Falaōε à mē: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ò gbēōne n musuε, ma tó i li dúniaa píi. † ¹⁸ Beewa gbé pò a ye sùuukeaàno í keaànoε, mé gbé pò a ye aà swágbāa kú, í kú.

¹⁹ A gbēe a ma la, bōyāi Lua lé gbéé taaε e loi? Déme a fō gi Lua pōēai?

²⁰ N gbēnazina ia, dén n ũ n gbasa n yázāsí Luawai? Oo a a bona la, bōyāi n ma bo kéwaia? § ²¹ Oobona zεví à oo swāde ní oo swāsaio bo ní gí doū pò á tòtooo lé? ²² Tó Lua ye à a pōkūma òlōné ké aa a gbāa dō, mé à mena zōo kē ní gbé pò de à pōkūmabōbōmá à ní kaaleo sō be! ²³ Tó à bee kē, ké gbé pò de à sùuukeíno à dōaa ní keke aa gē a gawi guuo a gawi zōo dōε sō be! ²⁴ Gbé pò Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaone nído, ní buipáleε sō. ²⁵ Lá Lua ò ānabi Ozee lá guuwa à mē:

Bui pò de ma gbéé ũo ò má oné ma gbéé.

Bui pò má yeńziō ò máo yeńzi.*

²⁶ Gua pò Lua òné aa de a gbéé ũo, we wa ouné Lua béεpi néo. †

²⁷ Isaia wiilè Isailio yá musu à mē: Baa tó Isailio dasi lán ísiale ũfāawa, an kōnao mé a bō.

²⁸ Asa Dii a yá pò a ò ke dúniaa, mé a a midε zεzesaie. †

²⁹ Lá Isaia dōaa òwa à mē: Tó Dii Zīgōde i wá buieo to yāao, dō wa gō lán Sōdōūdeowa, wí bō Gōmōdeowa. §

Isailio gia Kilisi baonai

³⁰ Wá o kpelewaε sa? Buipáleo lé wεεε Lua to yá bōńno nao, ò a tò à bōńno na. A tò yá bōńno na a náai pò aa ke yáie. ³¹ Isailio sō aale wεεε Lua to yá bōńno na ikoyā musu, ò i bōńno nao. ³² Bōyāi ni? Ké aa ye Lua to yá bōńno na an yákea yá yáie, i ke aà náaikeε yáí no. Aa gēmbōle gbε pò í ní pálewa, ³³ lá a kēa láuwa:

Gwa, mále gbε pò í to wá gēmbōle dile Síona, gbεsi pò í to wá fu.

Wí a gbé pò lé aà náaike kūo.*

‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3 † 9:15 Bōa 33.19 † 9:17 Bōa 9.16 § 9:20 Isa 45.9 * 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 † 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33 Isa 28.16

lo. ⁶ Lá à ní sé a gbēke guu, i ke an yākea yáí no. Tó màa no, dō Lua gbēkeo gbēke ũo. ⁷ Kpelewan wei? Isailio i yá pò wàle wēele eo, āma an gbé pò Lua ní séo è. Gbé kinio nòse tàta, ⁸ lá a kēa láuwa wà mè:

Lua kemazí'ù kpànzí,
 5 an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gbāo. §

⁹ Davidi ò lo:

To an dikpekea gōné bai ũ, wà ní kú,
 to à yā'iné, wà tōsimá.

¹⁰ To an wé siakū ké aasu gu'eo,
 to an wó gō koolonno gōpii.*

¹¹ Ma mè yóo! Ké Isailio fùà, aa lèlè míomio yá? Aawo bá! An tàaeo yáí Lua buipáleo suabà, ké Isailio nòse fele yáí. ¹² Lá an tàaeo mé tò dúnia káfia è, mé an lélea mé tò buipáleo káfia è, tó Isailipio sù ní pá ziu, wa bee o lba?

¹³ Mále yá'o á buipáleo ne sa. Lá má de zina ũ á buipáleo kíi, máo ma zí sáaukpaé, ¹⁴ ké mà azia buio nòse fele, mí ní gbēo suabaé. ¹⁵ Lá Lua gia Isailiozi mé tò dúnia kèano na, tó à èa ní sí lo, bee ao deai? Bee ao de wēni ũ geonee.

¹⁶ Tó wà pōwen káau kpà Luawa,† a búu gō aà pò ũe. Tó lízina de Lua pò ũ, a gōnao de aà pò ũ lbe. ¹⁷ Lua kuli zálala gōnaeo zōzō, 5 à n gbé pò ní de kuna lí ũ pè an gbēu, ké nyō kú ní kuli maa zina gbāao. ¹⁸ Nsu saka kuli zálala gōna pò a zōzōguo. Kpelewa nýō íanadái? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio. ¹⁹ N mè à ligōnapio zōzō ké à n pe an gbēu yáie. ²⁰ Maae, à ní zōzō ké aai a náaieo yáie. Mpi sō n gō n luanaaieo yáí. Nsu wala keo. Laaika! ²¹ Lá Lua i gí lí zálala gōnao zōzōio, a gí n zōi sōo. ²² Gwa lá Lua maa mé a pāsí. A pāsí ní gbé pò aa fùwao, mé a maane, tó n ze ní aà maa. Tó màa no, a n zō sōe. ²³ Tó Isailio ní luanaaikesai tò, a ea ní pé n gbēue, asa a ní pea ní gbēu gbāa ví. ²⁴ Lua n zō kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè màa, kù ligōn zálalao ea pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suabaa gbēza

²⁵ Ma gbéō, má ye ào asiiyāe bee dō, ké á wé su ào sia, à ázia dile waladeo ũo yáí. Isaili kinio swá gbāakù gia e buipáleo gēa kpala pò bō Lua kíiu lé kaé. ²⁶ Bee gbēa Lua a Isailio suaba pii lá a kēa láuwa wà mè:

Suabana a bō Sibna,
 a Yakobu buio kē luadōsaiwa.

²⁷ Ma bàakuarino
 gōo pò má ní duuna kémá yán we.‡

²⁸ Baona yá musu aa de Lua ibeio ũ á yáí. Lua gbéō sea yá musu aa de Lua yenzideo ũ an deziio yáí. ²⁹ Asa Lua lí déndōmēe ke gba pò á dào ní gbé pò a ní sisi a ní séo yá musuo. ³⁰ A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sūuukéano ké Isailio i aà yāmao yáí. ³¹ Màa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e sūuukéano, i gbaso sūuukéano. ³² Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e sūuukéano pii yáie.

³³ Lua ōno ní a dōao zōke lé vío.
 Gbēe yá pò àle yá yási dō pii.

Gbēe a f̄s à aà ze boolekeo. §

³⁴ Déme Dii láasoo d̄si?

Déme yādàè aà ledamade ūi?*

³⁵ Dé Dii fiasèwà a gbasa boèi?†

³⁶ Pópii b̄ò aà kíe,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà p̄ó ū. ‡

Wàò aà t̄òò ḡòpii. Ami.

12

Zíkēa Luae

¹ Ayāmeto ma gb̄é, lá Lua wēnad̄ōwēe maa, ma wabikèwá à ázia kpawà sa'ob̄o b̄ēe sāasai p̄ó ì kaaàgu ū. Beewa w̄i kúlèè a zéwa. ² Asu te d̄únia tiae bee tufaio. A to Lua á lile, á láasoo i dafukū, ké à e à aà p̄eā d̄s, yá p̄ó maa mé ì keè mé à àsaa.

³ Gb̄ēke p̄ó Lua k̄emee yáí s̄ mále o ápiie, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa. ⁴ Gb̄ēnazina mè m̄endo guo v̄i dasi, an baade ní a z̄ioe. ⁵ M̄aae, baa ní wá dasikeo, wá me doū naa Kilisiwae, wá de k̄s̄ meguo ū.* ⁶ Wá gba dodoa k̄ōe lá Lua d̄awēe a gb̄ēke guuwa.† Tó ānabikekegba ní v̄i, ke n luanaaika léu. ⁷ Tó d̄onledeke, d̄or̄le. Tó yādaané, dané. ⁸ Tó ledamae, damá. Tó gbadaae, da biisai. Tó d̄oanake, ke ní áiao. Tó wēnad̄ōanē, d̄ōné ní p̄ona.

⁹ Aò yek̄i ní n̄semendoo. A mik̄e v̄aiwa, í ze ní maoo. ¹⁰ Aò gb̄ēke v̄i ní k̄s̄o nana. Aò k̄s̄ kpela ní p̄ona. ¹¹ Aò áiaiv̄i z̄igbiasai, á me io w̄aa Dii z̄i guu. ¹² A p̄onake yá p̄ó á wé d̄oi yá musu. A menaf̄s̄ taasikēa guu. A mekpa wabikēawa. ¹³ A d̄onleke Lua gb̄é p̄ó p̄ó lé k̄s̄ámáone. A wetá ní nib̄f̄s̄ao. ¹⁴ A samaa'o á íadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao.‡ ¹⁵ A p̄onake ní p̄onakena. A s̄ob̄o ní s̄ob̄ona. ¹⁶ A n̄sedoūke ní k̄s̄o. Asuli denlaweēleo. A gb̄ékp̄a ní ȳēesaide. Asuli ázia dile yād̄ōnao ūo. § ¹⁷ Asuli v̄ai fiabo ní v̄aioo. Ali yá p̄ó maa gb̄épiie ke. ¹⁸ Tó a ke, àò na ní gb̄épiio lá á f̄s̄ léu. ¹⁹ Ma gb̄é yenzide, ásuli t̄osi gb̄éwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mè: Dii mè áme á t̄osimá,

áme á fiaboné.*

²⁰ Tó n̄ana lé n̄ ibee de, ble kpawà. Tó imie, n̄ aà gba í. Tó ní k̄e maa, níle aà o kaè a léue.† ²¹ Nsu to v̄ai z̄iblemao. Z̄i blewá ní maoo.

13

Misiile a b̄usu gb̄āadeone

¹ Gb̄épii misiile b̄usu gb̄āadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gb̄āade p̄ó k̄úo dile pii. ² Ayāmeto gb̄é p̄ó b̄ò gb̄āade yá kpe, ade b̄ò yá p̄ó Lua dile kpe. Gb̄é p̄ó b̄ò ní kp̄éó r̄izia d̄ayāue. ³ I ke maakena mé lí viake kpalablēnaone, sema v̄aikena. Tó ní ye n̄ viake gb̄āadeo, maake, i n s̄aukpa. ⁴ Gb̄āadeá Lua z̄ikēnae n̄ aafia yáí. Tó n̄ v̄aik̄e s̄s̄, viak̄eè, asa a f̄enda looa p̄a no. Lua z̄ikēnae, ì t̄osiè v̄aikēnawae. ⁵ A yáí tò a maa ali misiilené. I ke íadama yáí ado no, á láasoo yáie lo. ⁶ Bee yáí i w̄è'ōa kp̄ai s̄s̄, asa gb̄āadeoá Lua z̄ikēnaone, aale z̄ipi keè. ⁷ Ali fiaboné pii. Ali w̄è'ōa kp̄á

§ 11:33 Isa 55.8 * 11:34 Isa 40.13 † 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6 * 12:5 1Kln 12.12

† 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22

a sinawa, ili á pɔ́o lá sí ɔ. Ali misiile gbé pɔ́ de à misiileè. Ali gbé pɔ́ de à à yāda yāda.*

Gɔɔ kà kái, wàɔ yekɔi

⁸ Asuli gbēe fia seɔ, sema yeakɔi bàasio. Gbé pɔ́ ye a gbédeezi, Lua ikoyā pēewāe. ⁹ Wà mē nsuli wúle ní gbēpāle nɔoɔ, nsuli gbēdeɔ, nsuli kpáí'oo, nsuli pɔ́ blikɛo.† Yápio ní yādilea pále pɔ́ kúɔ pii kú yáe bee guue wà mē: Nyɔ ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.‡ ¹⁰ Tó gbé ye gbéí, ili váike a gbédeeɔ. Yeakɔi mé Lua ikoyāpapaa ũ.

¹¹ A ke màa, asa á gɔɔ pɔ́ wá kuwāe dɔ. A vua iu gɔɔ kà, asa wá suabaa kái tia de gɔɔ pɔ́ wa Yesu náaikèla. ¹² Gwāasina kà zà, gudɔa mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gɔ́keɔɔ séle. ¹³ Wàɔ kú wá dɔɔwa fāane gbéɔ ũ lalasi kɔɔ ní wēdekɛao sai nɔdāakpaa ní wisaiyāo sai, lekpa a ní zaakɔuo sai. ¹⁴ A Dii Yesu Kilisi ɔlesé. Asuli tó á dàa zi dɔaaé à dɔe'li keo.

14

Kɔ́ tàae'ea

¹ A gbé pɔ́ buse luanaaika guu dile yākelesai. ² Gbēe kúa á fɔ́ pɔ́pii ble, mé gbé pɔ́ a luanaaika buse lí nòɔ soo.* ³ Gbé pɔ́ í pɔ́pii ble suli saka gbé pɔ́ lí pɔ́pii bleoguo, mé gbé pɔ́ lí pɔ́pii bleo suli gbé pɔ́ í pɔ́pii ble tàae eo, asa Lua àà síe. ⁴ Dén n ũ ké níle gbēpāle zíkɛna tàae ei? Tó a fɔ́ ge a fɔ́o no, àà Dii yáe. A fɔ́, asa Dii gbāa a to àà fɔ́. ⁵ Gbēe kúa gɔɔ na dekɔa, mé gbēpāle kúa gɔɔpii sáae. Baade a sɔ́ daboŭ ní yá pɔ́ à zèdò. ⁶ Gbé pɔ́ í gɔɔ ɔɔ í ɔɔ Dii yáie. Gbé pɔ́ í pɔ́pii ble, í ble ní Dii gbāaoe, í Lua sáaukpa. Gbé pɔ́ í pɔ́ té í tē Dii yáie, í Lua sáaukpa. ⁷ Gbēe líɔ ku azia yáio, gbēe lí ga azia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ́ ũe, ⁸ tó wa ga, wa ga Dii pɔ́ ũe. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pɔ́ ũe. ⁹ Asa Kilisi gà à vù ké àɔ de gyaadeɔ ní gbé bēeɔ Dii ũe. ¹⁰ Ké níle n gbēdò tàae e sɔ́ be? Mpi sɔ́ níle saka n gbēdogu sɔ́ be? Lua aɔ zɔ́lea a gínaa, wápii wí ɔɔ ze àà ae,† ¹¹ lá wa kè lá guuwa, Dii mē:

Lá má kú, gbépii a kúlemɛɛ,

gbépii a ma luake dɔ.‡

¹² Beewa wá baade a azia yá séle siu Luae.

¹³ A yáí wásuli kɔ́ tàae e ɔo. Kɔ́ tàae'ea gbɛu à zeɔ ké á yá pɔ́ a tó á gbēdo fu keo. ¹⁴ Kua Dii Yesu guu má dɔ́ sáasá ké pɔ́e líɔ gbālea ní aziaoo. Tó gbé díle pɔ́ gbālea, ɔ́ ɔ́ gbāleaè. ¹⁵ Tó n n gbēdò nɔ́se ɔ́kpaè pɔ́ pɔ́ ní blè yá musu, ní yeaázio. Ble pɔ́ ní blè yáí nsu gbé pɔ́ Kilisi gà àà yáí ɔ́kpa. ¹⁶ Asu to wá sakaé pɔ́ pɔ́ maauo, ¹⁷ asa kpala pɔ́ bɔ́ Lua kííá poblea ní imiao yá no. Yākea a zéwa ní kea ní kɔ́o nao ní pɔ́na pɔ́ Lua Nisina í inéɔ yáe. ¹⁸ Gbé pɔ́ lé zɔ́ble Kilisie màa yá í ka Luagu, mé wí àà sáaukpa. ¹⁹ A yáí tò wáli wɛɛle wàɔ na ní kɔ́o, wíɔ gbāa káflkɔ́e. ²⁰ Nsu Lua zí ɔ́kpa ble yáio. Ble pii maae, áma pɔ́ pɔ́ nyɔ ble n gbēdo fu maao. ²¹ Nɔ́soan nò, wēmian nò, yá pɔ́ a to n gbēdo fu pii, a maa n tēe. ²² Yá pɔ́ ní a náai ví, nyɔ kúa e Lua kíí. Báaadén gbé pɔ́ yá pɔ́ à zèdò lí àà sɔ́ vío ũ. ²³ Tó gbé lé seake ble pɔ́ àle blewa sɔ́, à azia dàyāue, ké í kpaafí ní àà luanaaikaoo yáí. Yá pɔ́ í kpaafí ní gbé luanaaikaooá duunae.

* 13:7 Mat 22.21 † 13:9 Bɔa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18 * 14:2 Kls 2.16 † 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23

15

Yeakōi wēda Luazi guu

¹ Wá gbé pó wá gbāa luanaaikea guu, sema wá gbé busē fō an gbāasai guu. Wásuli yá pó ì ká wáziagu keo. ² Wá baade lí yá pó a ka a gbēdogu ke, ké aà e maakū, i zedō yáí. ³ Asa Kilisi i azia pōē keo. A kēa Lua taalau wá mē, Lua sósōa gòè. * ⁴ Yá pó wa kè yāa píi, wa kè ledaawá yáíe. Yápi ì wá gba mēna, ì wá gba sō ké wáò wēdō ziai. ⁵ Lua pó ì ní gba mēna, ì ní gba sō to àò nòsedouke ní kōo lá Kilisi Yesu kēwa, ⁶ í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae tōbō ní nòsemendoo ní ledouo.

⁷ A kō sí lá Kilisi á síwà Lua tōbōa yáí. ⁸ Mále oé, Kilisi gò Yudaō dōnlēde ũ, ké à lé pó Lua gbē an dezionē ke, aai dō Lua náai vī, ⁹ buipāleō i Lua tōbō aà sūuu yáí, lá a kēa láuwa wá mē:

A yáí tò má n sáaukpa buipāleōne,

mí n táasile.†

¹⁰ Wá mē lo:

Buiō, à pōnake ní Lua gbéō.‡

¹¹ Wá mē lo:

Bui píi, à Dii táasile,

būsu gbépii à aà tó gbia bō.§

¹² Isaia ò lo:

Yese miōna a vlāpa,

i fele kible buipāleōwa,

an wé io dōaàzi.*

¹³ Lua pó gbépii wé doi to pōna ní aafiao pēewá a náai pó ále ke yáí, ké á wēdōaaàzi káfi ní a Nisina gbāao.

Pōlu zikēa Luae

¹⁴ Ma gbéō, má dō sáasā ké maakea pēewá, á yápii dō wásawasa, á fō ledakōwa. ¹⁵ Ma lāe bee kēáe guu ma yāeō kè ní sō dilea ké àò dōágu yáí, asa Lua gbēkekēmēe, ¹⁶ ō ma gō Kilisi Yesu zikēna ũ buipāleōne. Mále bao pó bō Lua kíi kpáné, ké an kua e àò adoa ní Luapi Nisina gbāao. Mále bee ke Luae aà gbagbaa pó ì kaaàgu ũe. ¹⁷ Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fō íanadā zī pó mále ke Luae yá musu. ¹⁸ Asa má yāe oa vío, mé i ke yá pó Kilisi kè ma kíi bàasio. A tò buipāleō Lua yāmà ma yā'oa ní ma yākeao guu ¹⁹ ní dabudabuō ní yābōnsaēō gbāao ní Lua Nisina gbāao. Bōa Yelusaleū ma bēbe wéle ní wéleō e ma pēeò Ilili būsuu Kilisi bao kpāwakēa guu. ²⁰ Miō ye mā baonapi kpa gu pó wi Kilisi yāmau yāaoe, ké másu buba gbēpāle pó gāuo yáí. ²¹ Lá a kēa láuwa wá mē:

Gbé pó wi aà yā'oné yāaoō wé a ké,

gbé pó aai aà bao ma yāaoō dō.†

²² Yá pó lo kpamēe mōmōō mā mō á kíin we.‡ ²³ A kà wè ũma, ké miō ye mā mō á gwai. Tiasa lá yāe ma dōa būsue beeō guu lo, ²⁴ ma wé doi wá wēsikōle sa ma gea Esipayā būsuu guu. Tó ma gōoplakēáno ní pōnao, í gé zēimēe we. ²⁵ Tia kéwa sō mále gé ní dōnlēo Lua gbēōne Yelusaleū,§ ²⁶ asa gbé pó aa ku Masedoni ní Gelesio zèò wá Lua gbē taaside pó aa ku Yelusaleūō kāmasa kaē. ²⁷ Aa zèò, āma teasie, asa lá Yudaō Lua àizēe lí buipāleōne, a

* 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 Iko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10 † 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1

maa buipáleo ní dúníà àizere lí Yudaone s5e.* ²⁸ Tó ma gbapi nàné ní ɔzĩ má làa, ma gea Esipayã guu má bɔle á kfi. ²⁹ Má d5 ké tó mále mós á kfi, Kilisi báaa pɛeaa guu 5 má mósá.

³⁰ Ma gbéɔ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakɔi pɔ Lua Nisina í iwéeo, à dɛeka àò wabikemeɛ Luawa, ³¹ ké aà ma bɔ Yude luayádansaiɔ guu, mé dɔnle pɔ mále geò Yelusaleũ Lua gbéɔne kené pɔmaa ũ, ³² mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kfi. ³³ Lua aafiade aàò kúánɔ ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

¹ Mále wá dæe Febe, Sakele gálideɔ dɔnlede sáaukpaé. ² A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéɔ ke ní kɔowa. A dɔaàle ní pɔ pɔ a yei á kfi pfi, asa à dɔnlekèné dasi ní mapio b.

³ Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zikendeeɔne Kilisi Yesu zĩ guu.* ⁴ Aa si ní mi sàale, mapi mà bɔ. I ke máme má adoo, wéle ní wéleɔ buipále gálideɔ lé ní sáaukpa pfi bɛ.

⁵ Ma fɔkpà gáli pɔ aai káaa an kpéu gbéɔwa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi búsuu séia.

⁶ Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

⁷ Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pɔ wá dá kpéu sánuɔne. Aa tɔbò zinao guu, mé aa naa Kilisiwa ma áa.

⁸ Ma fɔkpà Ampilia pɔ de ma gbé yenzide ũ naa Diiwa guu.

⁹ Ma fɔkpà Ubɛ pɔ de wá zikendee ũ Kilisi zĩ guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

¹⁰ Ma fɔkpà Apelewa, asa náaidee naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bedeɔwa.

¹¹ Ma fɔkpà ma bui Elodiɔwa. Ma fɔkpà Naasisi bede pɔ aa naa Diiwaɔwa.

¹² Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔɛpio kɔaikè Diie. Ma fɔkpà Pɛesidiwa. Nɔɛ yenzidepi kɔaikè Diie.

¹³ Ma fɔkpà Lufu pɔ tɔbò Dii zĩ guuwa ní aà da pɔ mále gwa ma da ũo.

¹⁴ Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegɔo ní Eemɛo ní Patobao ní Eemao ní ní Yesude dee pɔ aa sánuɔ pfi.

¹⁵ Ma fɔkpà Fililɔguwa ní Zulio ní Nɛleɔ ní aà dæo ní Olimpao ní Lua gbé pɔ aa sánuɔ pfi.

¹⁶ A fɔkpakɔwa ní Lua gbéɔ lépeakɔwao. Wéle ní wéleɔ Yesudeɔ fɔkpàwá mɔpii.

Lezaama

¹⁷ Ma gbéɔ, mále oé, à laaika gbé pɔ aa bɔ yá pɔ á dada kpeɔzi. Aai gbéɔ kɛkɔwa, aai gbéɔ sásá. A kémá, ¹⁸ asa gbé bee taao lí zɔble wá Dii Kilisiɔ, sema ní gbɛɛ yá. Aai yãesaideɔ sásá ní lenao ní yádɔo. ¹⁹ Gbépii á misiilea Diie bao mà. Mále pɔnake á yá musu. Má ye àò maakɛa ɔno vĩ, ío wésiadeɔ ũ vãikɛa musu. ²⁰ Lua aafiade a Setau úlo á gbá zie tia. Wá Dii Yesu gbékekeé.

²¹ Ma zikendee Timotee† ní ma buiɔ Lusiu ní Zasɔo ní Sosipateo fɔkpàwá. ²² Ma Teetiu, ma gbé pɔ ma lápi kè, ma fɔkpàwá naa Diiwa guu. ²³⁻²⁴ Ma

* 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zln 18.2 † 16:21 Zln 16.1

uabele Gaiusi‡ pɔ Yesudeo i kãaa aà be fɔkpàwá. Wéle ɔ'ulena Elasa fɔkpàwá ní wá gbẽdo Kaatuo.

²⁵ Lua a fɔ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ mi kpa guuwa. Asiiyãpi ulea za káauε, ²⁶ tiasa ɔ Lua pɔ ɔ ku gɔɔpii d̄ile wá yá pɔ kú ânabiɔ láɔ guupi bɔ gupuaυ, ké bui píi e d̄ɔ, aai Lua náaike, aa gɔ aà yãmanaɔ ũ. ²⁷ Wá Lua m̀ndona ɔnde tɔbɔ ní Yesu Kilisi gbãao e gɔɔpii! Ami.

KŌLENIDEɔ LA SƐIA

Yá pɔ́ kú lác bee guu

Pɔlu wéleɣea gèn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koleni mɔ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanaɔ nɔ̀selile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolenideɔ lé namable godɔ́kí pɔ́ kú weɔ yáí. Gbéɔ lé laata maamaa, felekaayá gbáané, mé yádɔ́naɔ ní lousisizeɔ ní wisaiyáɔ di weɔ ɔ. Yá'lapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé dɛ́eka à a gbépio si yáwáipiowa.

Pɔlu taa gbɛa ɔ́ Kolenideɔ bao íi ma m̀ɔm̀ɔ, ɔ́ à bílikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn síiɔ. Bibeli lá mèn plaɛ, mé à a páleɔ yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu ɔ.

Lác bee guu fɔ́kpaamá ní Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-9), Pɔlu òné aa sùuuke, aasu kɔ́kpaale ɔ́ (1.10-4.21), aa wisaiyá ɔ́ ní gáli guu (5), aa kámabo ní kɔ́gbɛaa yákpaleu gbáade luadɔ́nsaiɔ ḱio (6.1-11), aa mikè gbásíkɛawa (6.12-20). Bee gbɛa à yá dasi pɔ́ aa gbɛawaɔ wèwemá:

Nɔ́sea yá (1ɛɛ 7)

Sa'onɔ́soa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ́ɛɔ pɔ́kummusukea yá ní Dii bleblea yáɔ (11.2-34)

Lua Nisina gbaɔ yá (12-14)

Geɔ vua yá (15)

Lápi yá m̀de ní baooɔ, gbéɔ kámasa pɔ́ wàle ká ní yá pɔ́ Pɔlu a zekàleɔ ní fɔ pɔ́ a kpákpamáɔ (16).

Kua dúnia guu yá'lapio musu pii, Pɔlu ledámá an bèɛbosai. A ɔ́ɔné lá Kilisi náaikea í tó gbé ɔ́ yápio guu. Yeakɔ́zi mé de a píia (13).

Pɔlu fɔ́kpa Kolenideɔwa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma se a pɔ́ɛáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zina ũ. Mapi ní wá gbédo Sɔ́senio, ² wámɛ wa lác bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kolenionɛ.* Lua á sisi a gɔ́ a gbéɔ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pɔ́ ɔ́ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ, wá Dii doudeɔ. ³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

⁴ Mio Lua sáaukpa gɔ́pii á yá musu gbéke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí. ⁵ A naawà guu pɔ́pii kàflé, yá'oa pii ní dɔ́a píio, ⁶ asa wá Kilisi yá'oaé zèdɔ́ á guu, ⁷ ɔ́ Lua Nisina gbae í késáwáɔ, gɔ́ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔai. ⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbáa e a léwa, ɔ́ ku táaesai aà m̀gɔ́ɔ. ⁹ Lua náai vɔ́. Ōme á sisi à gbékpá ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koleni Yesudeɔ kɔ́kpaalea

¹⁰ Gbéɔ, ma awakpàé ní wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, à ɔ́ ledou vɔ́ ní kɔ́o ápii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, í nakɔ́wa ní láasoo douo ní nòsemendo. ¹¹ Má má Koloe gbéɔ ḱi, yákele kú á guu. ¹² Lá má m̀n ke: A gbéɔ m̀è wá zèmanɔ́. Gbéɔ m̀è wá zè ní Apoloo.† Gbéɔ m̀è wá zè ní Piɛɛo. Gbéɔ m̀è wá zè ní Kilisio. ¹³ Kilisi kpaalea yá? Wá ma paliwa á yáia? A da'ilekè ní ma tɔ́o yá? ¹⁴ Ma Lua sáauké, ké mi á gbé da'ilekeo, sema Kilisipu ní Gaiusio bàasio.‡

* 1:2 Zln 18.1 † 1:12 Zln 18.24 ‡ 1:14 Zln 18.8

15 Lá màaε, gbēe a e o a da'ilekè a g̃s ma ìwa ũo. 16 Ao, ma Sefana bedεɔ da'ilekè ɔ. Bee bàasio, tó ma gbēpále da'ilekè, a dɔmagu ɔo. 17 Kilisi i ma z̃i gbé da'ilekεa yáio, sema a bao kpàwakeaε. I ke ñ yād̃so no, ké aà gaa líwa su ke famaο yáie.

Ɔno búina ñ ɔno s̃tanao

18 Kilisi gaa líwaá m̃saiyāε gbé vūaaaɔne. Wá gbé pó Lua lé wá suabaο s̃s, a dεwēε aà gbāa ũ. 19 A kēa Lua taalau wà mè:

Má ɔnoɔnaο ɔno mide,

má wεzēnaο wεzē suumpa. §

20 Ɔnoɔna ku máε? Lad̃na ku máε? Dúnia tiaε bee yápiid̃na ku máε? Lua i dúnia ɔno dile m̃saiyā ũo lé? * 21 Lua ɔno guu, i to dúnia gbéɔ a d̃s ñ ñz̃ia ɔnoo. A kaaàgu a gbé pó aale a náaikaε suaba waaso pó wa dile m̃saiyā ũpi musu. 22 Yudaο ye dabudabui, Gelekiο ì ɔno wεle, 23 wápiο s̃s, Kilisi gaa líwa kpàwa wi ke, ɔ Yudaο ì fuwà, buipáleο ì me m̃saiyāε, 24 ama gbé pó Lua ñ sisi à ñ séo, Yudaο ñ Gelekiο píi, Kilisi dené Lua gbāa ñ a ɔno ũ. 25 Lua yá pó dené m̃saiyā ũpi de gbēnaz̃ina ɔnoɔla. Lua yá pó dené gbāasaiyā ũpi de gbēnaz̃ina gbāala.

26 Gbéɔ, à gwa lá á de gɔɔ pó Lua á sisi. Dāo k̃ii á daside ɔnoɔna ũo, á daside gbāade ũo, á daside kíabui ũo. 27 Lua gbé pó de dúniaε m̃saide ũo sè, ké à wida ɔnoɔnaοwae. A gbé pó de dúniaε gbāasaide ũo sè, ké à wida gbāadeo wae. 28 A gbé pó dúnia ñ dile kpeε, ì sakáñgu an yá lío kuο sè, ké à gbé pó an yá ɔ kuο kpa kpeε. 29 Maa gbēe a e lí ìanadā Lua aεo. 30 Apiο s̃s, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ à g̃s wá ɔno ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá b̃owaño na, wá kua adoa mé à wá suabà. 31 Ayāmeto lá a kēa láuwa, tó gbé ye ìanadā, aà dā Dii yá musu. †

2

1 Gbéɔ, ké ma m̃o á k̃ii, ma m̃o Lua yá kpàwakeiéε, i ke mi m̃o ɔno gbāa ge lena keiéo. 2 Ma zεò má yāe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, atēsa aà gaa líwa. 3 Ma m̃o á k̃ii guu ma m̃o ñ s̃d̃eedeeo ñ víao ñ lualuaοε. * 4 Ma waasokεa guu mi yá'o ñ lenakεao ge ɔno. Má ò ñ gbāa pó Lua Nis̃ina ɔb̃éοε, 5 ké á luanaaikaε su b̃o gbēnaz̃ina ɔno guuo, sema Lua gbāa.

Ɔno pó Lua Nis̃ina ì dané

6 N beeo wi ɔnoyā'ò gbé k̃asaaɔne. I ke dúnia tiaε bee ɔno ge a gbāade pó an gbāa lé midεo pó no. 7 Lua ɔno wále o, aà p̃oεā pó ulea yáapi. A d̃baa dile wá gawi ea yá musu zad̃s i dúnia kálεo. 8 Dúnia tiaε bee gbāadee ɔno pi d̃so. Tó aa d̃s yāaε, aa Dii gawide páliwao. 9 Lá a kēa láuwa wà mè:

Pó pó wi wes̃ieo,

mé gbēe swá i a yá mao,

mé a láasoo i gē gbēe s̃suo,

ɔ Lua a s̃okè gbé pó yeaziɔne. †

10 Lua ɔb̃owēε ñ a Nis̃ina gbāao, asa Nis̃inapi yápii taasi k̃iia, baa Lua asii z̃s̃o.

11 Gbēe a dee ñsε guu yá d̃so, mé i ke aà nis̃ina pó kú aà guu bàasio. Maa gbēe Lua ñsε guu yá d̃so, mé i ke Luapi Nis̃ina bàasio. 12 Dúniaε

bee nisina wá èo, Nisina pò b̀ Lua k̀i ò wá è, ò wa gba pò Lua dàwēε d̀. 13 Yá bee wále o, i ke ní yá pò gbēnazina òno ì dawēεo no, yá pò Lua Nisina dàwēεε. Maa wi Lua Nisina yá b̀oleke gbé pò Lua Nisina v̀one. 14 Dúnia gbé lí Lua Nisina yá sio, a deè misaiyá ue. Ali f̀ ma seo, asa Lua Nisnapi gbáa ò wi aà yáze d̀ò. 15 Gbé pò Lua Nisina d̀aaaε ì yápii zé d̀, mé gbēε zεv̀i à aà b̀εboo. 16 A kēa Lua taalau wá mè: Démε Dii làasoo d̀ à ledawàì? Kási wápio, wá Kilisi làasooi v̀.‡

3

Lua z̀i

1 Gbēε, mi f̀ yá'òé lá mi o gbé pò Lua Nisina d̀aaanέonewao, ò má òé lán dúnia gbéowa, asa nētēnaon á ù naa Kilisiwa. 2 V̀i má kpáwá, i ke ble yōunde no,* asa i ka g̀iao. Baa e tia i kao, 3 asa dàadeon á ù e tia. Lá á zakōu, mé á yákele v̀i, dàadeon á ùo lé? A dàa mé d̀aaaé. 4 Ké á gbēε mè a zεmanō, mé gbēpále mè a zε ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé? 5 Dén Apoloo? Dén mapì? Zikenaon wá ù, ò a Kilisi náaiké wá sabai. Wá baade lé z̀i pò Dii dàε keε. 6 Ma p̀t̀ò,‡ Apoloo ikáwá,§ ò Lua tò à gbà. 7 Beewa p̀t̀ona ní ikawanao de p̀e ùo, sema Lua pò tò à gbà. 8 P̀t̀ona ní ikawanao sáae. An baade a ài'e a z̀i léue. 9 Zidoukēnaon wá ù ní Luao. Lua bugben á ù, Lua kpén á ù.

10 Gbēke pò Lua k̀emεε mé tò ma ē kpále lán ēbon g̀idewa, ò gbēpále mè lé kpépi bo. Baade laaidō a kpé boawa, 11 asa gbēε a f̀ ēε kpále b̀o, sema ē pò kpálea Yesu Kilisi ù k̀ò bàasio. 12 Tó gbé kpépi d̀ò ní vuao ge ánuusu ge gbè beεede ge tó a d̀ò ní lío ge zàa ge sē, 13 baade z̀i síana a b̀o gupuaú. Wa e yákpalekeg̀ozi, asa gupi a d̀ò ní téoe, mé wa baade z̀i taa gwa tépi guu. 14 Tó gbé z̀i pò a k̀è b̀ò tékūsai, ade a ài'e. 15 Tó gbé z̀i tek̀ù, a músi e, ade i b̀o ogii lá ẁi b̀o téuwa.

16 A d̀ Lua kpén á ù Lua Nisina kú á guuo lé?* 17 Tó gbé Lua kpépi ò̀okpá, Lua a ade ò̀okpa s̀ε, asa kpépi kua adoae, mé áme á kpépi ù.

18 Gbēε su azia sásao. Tó á gbēε lé azia dile dúniεε bee òno a ù, aà g̀oné misai, ké à e ònok̀. 19 Asa dúniεε bee òno de Luaε misaiyá ue. A kēa Lua taalau wá mè: I ònoaò kú ní k̀onikea guu.† 20 Wá mè b̀o: Dii d̀ó ké ònoaò làasoo pã.‡ 21 Ayāmeto gbēε su ínadá a gbēnazín dee yá musuo. P̀piíá á p̀e: 22 P̀lu, Apoloo, Piεε, dúnia, wēni, ga, tia p̀o, zia p̀o, a piíá á p̀e. 23 Apio s̀, Kilisi pón á ù, Kilisi s̀, Lua p̀e.

4

Kilisi z̀inao

1 Ayāmeto à wá gwa Kilisi zikenaò ù, Lua asiiyá ziiá ù. 2 A k̀ù ziiá aao náai v̀e. 3 Lá á k̀uamano ge tó gbáade lé yákpalekemanō, i ka ma bakanswáua ùo. Mili mazia maa ge b̀εboo. 4 Yáε lé ma s̀ v̀io, ama bee a ma b̀o, Dii mé ma yákpalekēna ù. 5 Ayāmeto ásu d̀aa lí gbēε táae e Dii m̀og̀o saio. Omε a gupua bii pò pò ulea gusiauwa, i ǹde yá b̀o gupuaú. Z̀i bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6 Zln 18.27

* 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11

6 Yá pɔ má òéé bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké àò yáé bee dɔ: Wasu Lua yá baa vío. A gbēe su íanadā à ze ní gbēdoo à bɔ gbēdo kpeo. 7 Bɔ ní deonlai? N pɔe ví nzíae ké wi n gbaoa? Wà n gba, ɔ níe íanadā lá wi n gbaowaa? 8 A kán we kàa? A ke ɔdeɔ ùn we kàa? Ale kible wá sain wea? Má ye àò kible, wíɔ sánu. 9 Asa má è wá Lua zínaɔ, Lua wá díle kpeé lán gbé pɔ wí ní de dasi wáaɔwae. Dúnya gbépii wé fíwá, malaikaɔ ní gbēnazínaɔ pii. 10 Misaideɔn wá ù Kilisi yáí, ɔ naa Kilisipiwa á de ɔnɔnaɔ ùn wea? Wá buse ɔ á gbāa vín wea? Wá kpebaa ɔ á kpelaaa? 11 E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgbēaɔ ù, besaideɔ ù. 12 Wi zí gbāa ke e wà kpasa.* Tó wà wá ká, wi samaa'onéé. Tó wá íadawá, wi menafɔ. 13 Tó wà wá sɔsɔ, wi awakpanéé. E tia wále wá dile dúnya bɔbɔ ù, gbépii bísa ù.

14 Mále yáé bee kéé widaawá yáí no. Mále á gba laai ma né yenzideɔ ùe. 15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanaɔ kà ũma'ũma, á de'ia dasio. Máme ma á í ní Kilisi Yesu baokpaaéɔ, ɔ á naawà. 16 A yáí mále awakpaé, àò ma kea ke.† 17 Ayámto ma a né yenzide Timɔtee zìwá. Aàpiá náaidee naa Diiwa guu, ɔme a ma naa Kilisiwa kekeá dɔágu. Yá pɔ mi da Yesudeɔne wéle ní wéleɔn we. 18 A gbēe lé íanadā lá má mɔ á gwaiowa. 19 Tó Dii wèi, má mɔ á gwai tia, mí íandānapio gbāa e, i ke an yá'oa no. 20 Asa kpala pɔ bɔ Lua kííá yá'o'o yá no, sema gbāa. 21 Kpelewa á yeii? Mà mówá ní goo yà, ge mà mɔ ní yeaázio ní nòseniɔe?

5

Gbasí gēa Yesudeɔ guu

1 Má mà gbāsí gè á guu, yá pɔ a taa kú baa luadɔnsaiɔ guu seo. Wà mè á gbēdo gɔ a mae nɔ ví.* 2 ɔ ále íanadāa? A kù á pɔ yae, í gbé pɔ yápi kè bɔ á guu. 3 Mapi, baa tó má kúánɔ, á làasoo kua, ɔ ma yákpalekè ní gbé pɔ yápi kèò gɔ lá má kú wewa. 4-5 Tó a kɔ kàaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánɔ, mé á kú ní ma làasoo, à gbépi kpa Setáuwa ní wá Dii Yesu tɔo, ké aà dàa e mide, aà nisina i bɔ aafia Dii mózì.

6 A íandāa maaɔ. Ké pēese'ese yɔɔna ì pēeti zɔɔ sé,† á dɔo lé? 7 A pēese'ese zi kóle,‡ í gɔ pēeti dafu ù a se'ese sai, lá à kù àò dewa, asa Kilisi gà wá Gēamusu sã ũe. 8 Ayámto wàò ku Kàaso dikpekenaɔ ù síana guu ní nòsepuaɔ. Wásu wàò ku pēese'ese zi dikpekenaɔ ù mɔafili ní vâikeao guuo.

9 Lá pɔ má kéé guu ma mè ásuli yáale ní nɔdāakpanaɔɔ. 10 I ke dúnya nɔdāakpanaɔ ge bíideɔ ní gbēblenaɔ ge sa'onaa no, asa tó gbé beeɔne, á bɔ dúnya guue. 11 Aawo, má òé gbé pɔ wà mè wá gbéé, mé á de nɔdāakpana ge bíide ge sa'ona ge leváide ge wēdena ge gbēblena ù, ásu yāleaànɔ, ásu ɔkáaaaànɔ seo. 12 Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideɔi? A zía gbéɔ mé kù à yákpalekérinɔ lé? 13 Lua mé a yákpaleke ní Yesusaideɔ. A gbēvāipi bɔ á guu.§

6

Yákpalekea ní kɔo

* 4:12 Zln 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17 * 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Bɔa 12.15 § 5:13 Iko 17.7

¹ Tó á gbēe yāví n̄ a gbēdeeo, b́yāi ili gé yákpalakei n̄ adeo Lua gbéó ḱiio, sema luad̄nsaió ḱiio? ² A d̄s ké Lua gbéó mé aa yákpalake n̄ dúniaoo lé? Lá áme á yákpalake n̄ dúniao, i ka à yá yóonaó kekéo lé? ³ A d̄s ké wáme wá yákpalake n̄ malaikaoo lé? Wa dúniae bee p̄o ba? ⁴ Tó á yá bee taa kekea ví, ⁵ á gbé p̄o aai ka p̄e ū á gáli guuoó se yákekenaó ūa? ⁵ Ma bee ò widaawá yáie. A gbēe ví á guu a ōnò kà à a gbéó yá kekenea? ⁶ Sema á gbēdo a gbé s̄isi yákpalau Yesu náaikensaió ḱiia? ⁷ Lá á yāví n̄ k̄so, a zā yāwa kò míomió. B́yāi i we taiinaio ni? B́yāi i to wà á bleo ni? ⁸ Apio i gbé taiinke, i gbēble, baa á k̄tēe. ⁹ Ké gbé taiinkenaó gē kpala p̄o b̀ Lua ḱi guuo, á d̄so lé? Asu ázia sásāo, n̄dāakpanaó ge sa'onao ge gbāsikenaó ge ḡse káaluao ge gbé p̄o aai wúle n̄ n̄ ḡse deeo ¹⁰ ge kpáio ge b̄lideó ge wēdenaó ge leváideó ge gbēblenaó, an gbēe a gē kpala p̄o b̀ Lua ḱi guuo. ¹¹ A gbēeó de màa yāe, ⁵ a zu'ò a ḡs Lua p̄o ū, a b̄o maa n̄ Dii Yesu Kilisi t̄oo n̄ wá Lua Nisina gbāao.

Kēa gbastwa

¹² I me á yápii kea zé víe. Ama yāeó ài vío. I me á yápii kea zé víe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo. ¹³ I me b̄ bleá n̄se p̄e mé n̄séá ble p̄e. N beeo Lua a nípii mide. Meá gbāsikeb̄o no, Dii p̄e, mé Dii mé m̄epi gwana ū. ¹⁴ Lua wá Dii b̀ gau mé a wá b̄o gau n̄ a gbāao s̄s. ¹⁵ A d̄s ké á me mé Kilisi m̄eguó ūo lé? Wa Kilisi m̄egu se wá ke káaluwa m̄egu ū yá? Aawo! ¹⁶ A d̄s ké gbé p̄o ná káaluwa ḡsān̄o m̄edoŋo lé? A kēa Lua taalau wà m̄e, an pla nípii aai ḡs lán s̄awakula n̄ gbalaowa.* ¹⁷ Gb́e p̄o ná Diiwa ḡsān̄o nisina doŋe. ¹⁸ A mikē n̄dāakpaawa. Duun pále p̄o gbé i ke pii, i ke me guu yá no. N̄dāakpana s̄s i yā'i a m̄e. ¹⁹ A d̄s ké á me mé Nisina p̄o Lua á gbá a kú á guu kpé ūo lé?† Á ázia vío, ²⁰ Lua á lú à fiabò. Ayāmeto à Lua kpela n̄ á meo.

7

N̄osea

¹ Lá p̄o á k̄e yá musu, tó ḡse kú onan̄owa sai, a maae. ² Ama ké n̄dāakpaa di yáí, ḡse pii aào ázia na ví, n̄e pii aào ázia ḡs ví. ³ Ḡse lí wei a nae a zéwa. N̄e lí wei a ḡse màa b̄. ⁴ N̄e me de ázia p̄o ūo, sema aà ḡs. Màa b̄ ḡse me de ázia p̄o ūo, sema aà na. ⁵ Asu gik̄seo, sema á màk̄se ké à laaido wabikeawa ḡia, i ḡbasa á kea ke, ké Setāu su ōn̄ok̄e à fu menawao yáí. ⁶ Lé má dàwá, i ke teasi no. ⁷ Má ye gbépii à ò demawa, āma baade n̄ a gba p̄o Lua dàsoe, gb́e bee n̄ a p̄o, gb́e kee n̄ a p̄o.

⁸ Mále yáe bee o p̄oseó n̄ ḡyaaone. A maa aao kú n̄do lamawae, ⁹ āma tó aa f̄s nízia k̄uo, aa n̄ose, aa z̄ake, asa k̄osea maa de kua n̄ k̄s n̄ideaola.

¹⁰ Mále yádile n̄deó n̄ ḡsdeone, i ke m̄ameo, Dii. N̄e su gi a z̄ázio, ¹¹ ḡse su a na yao.* Tó n̄e s̄u ḡi a z̄ázi, aà z̄ōle ge aà ea keaàn̄o na.

¹² Mále o gbé k̄in̄one, i ke Dii mé òo. Tó á gbēe n̄o luanaaikensai ví, mé n̄opi ye àò kuaàn̄o, asu yao. ¹³ Màa b̄ tó n̄e ḡs luanaaikensai ví, mé ḡs̄pi ye aào kuan̄o, asu gio. ¹⁴ Asa Lua i ḡs luanaaikensai sí a na yáí, mé i n̄o luanaaikensai sí a z̄á yáí. Tó màa no, an n̄eó aao gb̄aleae. S̄iana guu an kua adoa. ¹⁵ Tó a luanaaikensai ḡi, aà ḡi. Yá bee taa guu an kua n̄ k̄soá

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16 * 7:11 Maa 10.11-12

teasi no. Lua á sisi à á sé àò ku aafiae. ¹⁶ Nɔɛ, ríyɔ n zǎ suaban lò, ní dǎa? Gɔɛ, ríyɔ n na suaban lò, ní dǎa?

¹⁷ Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii àò aà sisi, aà zèò màa. Màa mi da Yesudeɔne wéle ní wéleo píi. ¹⁸ Lua gbé sisi tǔzǎn lò? Asu gyafɔɔdeke wεεleo. Lua gbé sisi gyafɔɔde ùn lò? Asu tǔzǎo. ¹⁹ Tǔzǎa yǎe vío mé gyafɔɔ yǎe vío, sema yǎ pɔ Lua díleo kǔa. ²⁰ Lá baade kú Lua aà sisi à aà sèò, aà zèò màa. ²¹ Lua n sisi zɔ ùn lò? Nsu bílikeo. Ama tó rísu n gǎa wéε ù zé è, bɔ zɔbleu. ²² Zɔ pɔ Dii aà sisi gò wéε ù Diipi guue. Màa bɔ wéε pɔ Dii aà sisi gò zɔ ù naa Kilisiwae. ²³ Lua á lú à fiabò. Asu gɔ gbēnazina zɔ ùo. ²⁴ Gbéo, lá baade kú Lua aà sisiò, aà zε ní Luao màa.

Pɔseɔ ní gyaaɔ

²⁵ Pɔseɔ yǎ musu mi yǎe ma Dii kíio, áma lá má náai ví Dii sùuu guu, lá ma láasoo de má oé. ²⁶ Taasi pɔ kú tia mé tò mále e a maa ké gbé zε ní a kua. ²⁷ Tó ní nɔ ví, rísu wεεle n gbæo. Tó ní ví sɔo, rísu wεεleo. ²⁸ Tó ní sè, ní duunake no. Tó wéndia zǎkè sɔ, i duunakeo. Gbé beeo yǎ'e dúniau, mé má ye bee á leo. ²⁹ Ma gbéo, yǎ pɔ mále on ke: Gɔɔ i gɔ zǎo. Za tia nɔdeɔ gɔ lá aa víowa. ³⁰ ɔɔbnaɔ gɔ lá aale ɔɔbowa. Pɔnadeɔ gɔ lá an pɔ naowa. Pɔlunaɔ gɔ lá aa pɔe víowa. ³¹ Dúnia pɔ mɔaokenaɔ gɔ lá aale keowa, asa dúnia tiae bee lé gēzeae.

³² Má ye àò ku yǎkǎakeɔsaie. Pɔse ì laaidɔ Dii yǎɔwa, ì lá a ka Diigu ke. ³³ Nɔde ì laaidɔ dúnia yǎɔwa, ì lá a ka a nagu ke, ³⁴ ɔ ì kú ní láasoo plao. Nɔɛ pɔse ge nɔe léso ì laaidɔ Dii yǎɔwa, ì a mε ní a nisinao kpawà. Nɔzǎe sɔ ì laaidɔ dúnia yǎɔwa, ì lá a ka a zǎgu ke. ³⁵ I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yǎie, ké à yǎke a zéwa, í ázia kpa Diiwa gupále gwasai.

³⁶ Tó gbé nɔkpama ví, tó àle gē seaa mé à kèè wí ù, tó à aà kǎka beewa, aà aà sé, lá à kèèwa, àle duunakeo. Aa kɔse. ³⁷ Ama tó à yǎpi bɔ a nɔseee, mé teasi lé aà kakao, mé a azia kǔa dɔ, tó a dà a sɔu á a wéndiapi seo, a kè maae. ³⁸ Beewa gbé pɔ a pɔ sè a kè maae, áma gbé pɔ i a pɔ seo maa de beea.

³⁹ Nɔɛá a zǎ pɔe gɔɔ pɔ aà zǎ kú píi. Tó aà zǎ sù ánuatò, a zεví à zǎke ní gɔ pɔ a yeio, sema gɔpi aà de Dii pɔ ù. ⁴⁰ N beeo tó à gò pɔse, mále e aà pɔ àò na de tó à zǎkèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví sɔ.

8

Sa'oble

¹ Sa'oble yǎ musu, wá dɔ ké á yǎo dɔ ápii. Dɔa sɔ ìb yòò ví, yeakɔi mé kǎfia ví. ² Tó gbé lé e á yǎ dɔ, i dɔ lá à kù à dɔwa gǎao. ³ Tó gbé ye Luazi, Lua aà dɔ. ⁴ Too, sa'obleblea yǎ musu wá dɔ ké dúnia guu táaa pɔe no, asa Lua mendo kua wá dɔ. ⁵ Baa tó pɔ pɔ wí oné luaɔ ku musu ní zǎleo, mé dǎo kíi luaɔ die, diib die, ⁶ wá kíi Lua mendoe, ɔn wá Mae pɔ pɔpii bɔ aà kíi mé wá kú aà yǎi ù. Dii mendoe bɔ, ɔn Yesu Kilisi pɔ pɔpii kè mé wá kú aà sabai ù.

⁷ Ama gbépii dɔ màao. Gbéeo dɔekè ní táa yǎo e tia, pɔ pɔ aale ble aaɔ e sa'obleε, ɔ an láasoo lí dadoũ, ké dɔa i panéo yǎi. ⁸ Ble mé a wá sɔ Luazio. Tó wi bleo, késaa no. Tó wá blè, kǎfia no. ⁹ A laaika gǎa wéεo ù beei, ké ásu to gbé pɔ dɔa i panéoɔ fuo. ¹⁰ N gbé pɔ ní dɔa ví, tó gbé pɔ dɔa i paèò n e, ríle pɔble táa kùe, a aà gba sɔ à sa'oble ble sɔo lé? ¹¹ Beewa n dɔa n gbédo pɔ

dɔ̃a i paèo Kilisi gà aà yáí òkpà. ¹² Tó a duunakè á Yesude deeɔne, a rí dɔ̃a pɔ́ i panéo gbá káso, Kilisi a duunakèè. ¹³ Ayámeto tó nɔ́ pɔ́ má só mé a to ma gbèdo fu, má só bau ɔ́o, ké ma gbèdo su fuo yáí.

9

Zina ɔ́ rízia busaa Kilisi bao yáí

¹ Má azia vío lé? Zinan ma ũo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma zí gbè ũ naa Diiwa guuo lé? ² Baa tó má de zina ũ gbèpáleɔneɔ, má deé a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ũ.

³ Lá mi o ma bèebonaɔnen ke. ⁴ Má pɔblea rí imiao zé ví ma zí guuo lé? ⁵ Má a zé ví mào nɔ́ Yesude kúa gu pɔ́ mále géu, lá zina kíniɔ rí Dii dáunaɔ rí Piεowao lé? ⁶ Wá rí Baanabao wá pla, wáme wá zeví wá wá ɔ́zɔ to weoa? ⁷ Déme i sosa ble rí azia gwaaoi? Déme li'ba mé ili a be bleo ni? Déme ɔ́ zudá mé ili a ví mio ni?

⁸ Baa ké gbènazina yákeɔ má lèeúoé, a ku màa Mɔizi ikoyá guu ɔ́o lé? ⁹ Mɔizi ikoyá láu à mè, ásuli lesɔkpa zu pɔ́ lé pɔgbèeɔ. * Zuɔ yáí ɔ́ Lua yápi oia? ¹⁰ Wá yáí à yápi oio lé? Ao, wá yáí wá yápi kèi, ké sèwana lí sèwa rí wedɔa pɔ́io, mé pɔgbèna lí pɔgbè rí wedɔa pɔ́io, i a baa e a guu. ¹¹ Tó wa Lua yá tɔ́ á guu, mé wa wá baa è á guu,† yáe yà? ¹² Tó dāo zé bee víwá, wa wá pɔ́ o be? Wi séle zé bee kíio, wa yápii fɔ́ ké wásu zezɔ Kilisi baoeɔ yáie. ¹³ A dɔ́ ké Lua ua zíknaɔ lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbaki sa'onao lí rí baa e gbagbakipi guuo lé?‡ ¹⁴ Beewa Dii díle a baokpanaɔ aao ble baopi kpaá yá musu.§ ¹⁵ N beeo mi zépiɔ kee séleo, mé mi bee o wá kemee yáí no. Ga maamee de beea. Gbèe a e kpa ma íandáapiεo. ¹⁶ Kilisi baokpaa demee íandáa yá ũo, teasi mé gbadàa. Waiyoo mapí, tó mále baopi kpaó. ¹⁷ Tó mazia zí mále ke, ma wé dɔ́ aseaiε. Lá Lua mé dílemee, à kú mà kee. ¹⁸ Bóme ma aseá ũi? Tó ma baopi kpá ɔ́sásasai, mé mi iko pɔ́ má ví baopi kpaá guu blemáo, ma asean we.

¹⁹ Gbèe ma vío, ma azia díle zɔ́ ũ gbépiiε, ké mà gbé e dasi yáí. ²⁰ Ké má kú rí Yudaɔ, ma gɔ́nwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú rí Mɔizi ikoyádanaɔ, ma gɔ́ a dana ũ, baa ké a iko víao, ké a yádanaɔ e ma yáze e yáí. ²¹ Ké má kú rí ikoyápi dansaiɔ, ma gɔ́nwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyádansain ma ũo, Kilisi mé iko vía. ²² Ké má kú rí gbé buseɔ, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gɔ́ pɔ́pii ũ gbépiiε, baa lá à kè pii, ké mà e rí gbèeɔ suaba. ²³ Yá pɔ́ mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáie, ma ɔ́ io ku a guu.

²⁴ Bakpaaiá guu, gbépii i baaleε, ama ké gbé mendo mé i ble, á dɔ́o lé? A baale màa sɔ́, ké à e ble. ²⁵ Ampii aai dèeka aao rízia kúa dɔ́ yápii musu. Aai ke màa fua pɔ́ i òkpá ea yáí. Wápiɔ sɔ́, a pɔ́ pɔ́ lí òkpá yáie. ²⁶ Ayámeto ba pɔ́ mále lé, má dɔ́ pɔ́ pɔ́ mále yá, i ke mále dèeka guguii no. ²⁷ Mi íada ma mewa, mi ikoblewá, ké ma waasokea dáɔne gbèa, másu ɔ́o pāo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

¹ Ma gbéɔ, má ye wá deziɔ yáe bee dɔ́agu. Aa tɔ́ telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii.† ² Lua rí da'ilekè telupi guu ísiapi guu nípii Mɔizi íwaɔ ũ. ³ Aa Lua

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7 * 10:1 Bɔa 13.21-22 † 10:1 Bɔa 14.22-29

ble doū blè nípii,‡ 4 aa Lua í doū mí nípii, asa aa Lua gbesi pɔ́ lé ní tálakpa í míe. Gbesipíá Kilisíe. § 5 Kási an daside i ka Luaguo, ɔ́ an ge gò kpále guwaiwau.* 6 Yápi dɛwɛɛ seela ũ, ké wásu yāvái nidɛ lá aa a nidèwao.† 7 Asu àò de táagbagbanao ũ lá an gbɛɛwao. A kɛa Lua taalau wà m̀: Gbɛ́o zòlè lé pòble, aale imi, ɔ́ aa fɛlɛ lé kò'o.‡ 8 Wásu wàò de nɔ́dāakpanao ũ lá an gbɛɛwao. Aa kpà, ɔ́ aa gàga gɔɔ doū zí gbɛ́n òaasɔɔo lee bao ní àaɔo (23.000).§ 9 Wásu Dii le wà gwa lá an gbɛɛwao. Aa aà lè aa gwà, ɔ́ mlɛo ní soso aa gàga.* 10 Asu zɔ́aka lá an gbɛɛwao. Aa zɔ́akà, ɔ́ ga malaika ní dɛɛ.†

11 Yápi ní lé seela ũ wá gbé pɔ́ wá kú gɔɔ vláwaɔnɛɛ, ɔ́ wa kè láu wá gbaa laai yáí. 12 Gbé pɔ́ lé e á zea gbāa, aà laaika léleai. 13 Yɔ́ae í á leo, sema a pɔ́ pɔ́ í gbépii le bàasio. Lua náai vɪ, a to wà á yɔ́ de á gbāa léao. A á gba zé á yɔ́a f̄, í bɔu.

14 Ayámɛto ma gbé yenzideɔ, à mikɛ táagbagbaawa. 15 Mále yá'óé laaideɔ ũ. A wɛte yá pɔ́ mále oí áziawa à gwa. 16 Imibɔ́ baaade pɔ́ wi sáaukpaò, tó wá a imí, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kàa pɔ́ wi é'ɛ, tó wá sò, wá baa ku Kilisi mɛ guuo lé?‡ 17 Lá kàa m̀ndoe, baa ní wá dasikeo wá m̀ doūɛ, asa wá baade a baa vɪ kàa doūpi guue. 18 A gwa Isailiɔ́wa. Gbé pɔ́ sa'oble blè bàa kú ní Lua gbagbaktio lé?§ 19 Má ò kpelewa ni? Mále o t́aa sa'obleá pɔ́e yà? Ge an diiá pɔ́e yà? 20 Aawo, mále o pɔ́ pɔ́ wá sa'òò wa ò táawaɛ, i ke Lua no. Má ye á bàa àò kú ní t́aaoo.* 21 A f̄ Dii imibɔ́ í mi ní t́aa pɔ́oo. A f̄ Dii ble ble ní t́aa pɔ́oo. 22 Ge wá ye wà Dii pɔ́ fɛle yà? Wá gbāa deaala yà?†

23 I mɛ yápii zé vɪ. M̀aaɛ, àma yápii ài vɪo. I mɛ yápii zé vɪ. M̀aaɛ, àma yápii káfia vɪo.‡ 24 Gbɛɛ zia yá su dɔ́aaò, sema a gbédee yá. 25 A pɔ́ pɔ́ wàle yia elɛu ble yáe gbɛasai á làasoo yáí, 26 asa tɔ́le ní pɔ́ pɔ́ kuwàò píiá Dii pɔ́e. § 27 Tó Yesusaide á sisi blɛwa, tó à kèé mé a ge, à pɔ́ pɔ́ wa kpàwá ble yáe gbɛasai á làasoo yáí. 28 Tó wá su òé sa'obleɛ, ásu bleo làasoo yáí ní gbé pɔ́ òé yáó. 29 Mále bee o ade làasoo yáíe, i ke á pɔ́ no.

Gbɛpále làasoo yáí ɔ́ máo mazia vɪoa? 30 Tó ma pòblè ní sáaukpaao, b́yáí wa ma bèebo pɔ́ pɔ́ ma sáaukpaapi yá musui? 31 Yá pɔ́ ále ke pii, ále pòblen nò, ále imin nò, àò apii ke Lua tɔ́ba yáí. 32 Asu to Yudaɔ ge Gelekiɔ́ ge Lua gálideɔ fu á yákea yáío. 33 M̀aa mi ke. Apii guu mi wetá ma yá ká gbépiigue. Mili mazia maa wɛleɛo, sema bíla pɔ́, ké aa e bɔ́ yáí.

11

1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kɛwa.*

Nɔ́eɔ pɔ́kummusukea

2 Ma á sáaukè ké ma yá dɔ́agu yápii guu, mé á kètókɛe pɔ́ má dàeɔ k̀ua. 3 Má ye àò d̄ó ké Kilisi mé ḡɛe pii mí ũ, ḡɛe mé nɔ́e mí ũ, mé Lua mé Kilisi mí ũ. 4 Ḡɛe pɔ́ lé wabike ge àle ànabikeke ní pɔ́o kua a miwa lé a mi kpɛbɔ́e. 5 Nɔ́e pɔ́ lé wabike ge àle ànabikeke pɔ́kummusukesai lé a mi kpɛbɔ́e, a de lá

‡ 10:3 Bɔ́a 16.35 § 10:4 Bɔ́a 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Bɔ́a 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15 ‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17

à mipoloobòwae. ⁶ Tó nɔe i pókummusukεo, àà a mi kēele. Lá mikēelea ge miboa de nɔee wí ũ, àà pókummusuke. ⁷ I kũ gōe pókummusukεo, ké a de Lua taa ní àà gawio ũ yáí.† Nɔe sō, òme gōe gawio ũ. ⁸ Asa Lua i gōe bɔ nɔe kíio, nɔe a bò gōe kíi. ⁹ I gōe ke nɔe yáio, nɔe a kè gōe yáí.‡ ¹⁰ Bee yáí ní malaikao yáo sema nɔe lí pókummusuke a zá iko seela ũ. ¹¹ Yápi guu naa Diiwa nɔe mé gōe ũ, gōe mé nɔe ũ. ¹² Asa lá nɔe bò gōe guu, màa lɔ gōe i bɔ nɔe guu, mé pópíi bò Lua kíie.

¹³ A wéte yápizi à gwa. Nɔe wabikεa pókummusukεsai maaa? ¹⁴ A dō áziawa ké mikā gbàa de gōee wí ũ, ¹⁵ àma tó nɔe ví, a deè gawio ũe. Asa Lua mikā kpà nɔewa à kuaàla. ¹⁶ Tó gbēe ye lekpaake, àà dō ké wápíi ní Lua gálideɔ píi, bee bàasio wá yāpāle kūao.

Dii ble blea

(*Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20*)

¹⁷ Yá pɔ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kōkāaa í vāi ié de maala. ¹⁸ Séia má mà, tó a á gāli kàaa, i bɔ kō kpe gā ní gāoe. Ma yápi sí yɔɔ. ¹⁹ Sema kōkpaalea àò kú á guu, ké síandee e bɔ gupuau. ²⁰ Tó a kāaa, i ke Dii ble ò ili bleo, ²¹ asa á baade í wā àò a poblee. Nɔa í gbēe de, wē í gbēe de. ²² A be ví à pobleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gálideɔgu à wida pɔesaideɔwa yà? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.

²³ Yá pɔ má mà Diiwa má dàèn ke: Zí pɔ wa Dii Yesu kpámá, a gwāasina ò à kàa sè ²⁴ à Lua sáaukpà a è'e, ò à mè bee de a me pɔ á kpá wá yáí ũe, wàliɔ bee ke a yá dɔawágu yáí. ²⁵ Màa lɔ ké aa poble aa làa, à imibɔ sè à mè, Luabaakuarínɔ tia a au sabai òn ípi ũ.§ Tó wále mi, wàliɔ mi a yá dɔawágu yáí. ²⁶ Asa tó a kàapi sò, mé a ípi mĩ, ále Dii ga baokpa e àò gé mōie.

²⁷ Ayāmeto tó gbé kàapi sò mé à Dii ípi mĩ kàa ní ípio yādasai, à tàaekè Diiε àà me ní àà auo yá musu. ²⁸ Baade ázia yá gwagwa, i gbasa kàapi sò, i ípi mi, ²⁹ asa tó gbé sò mé a mĩ mepi gbadōsai, à yādà azialae. ³⁰ Bee yáí gyāeò ní yēesaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ gè gékíiɔ fàao. ³¹ Tó wa wázia yá gwàgwa, Dii a wá tàae eo. ³² I wá tàae e, i wá toto, ké yá su zōlewá ní dúniāo yáie. ³³ Ayāmeto ma gbéò, tó a kāaa ále Dii ble ble, àli kō dá. ³⁴ Tó nɔa lé gbēde, àà poble be, ké á kōkāaa su yā'ieo yáí. Má yá pɔ gōò bɔlekeé, tó ma mɔ.

12

Lua Nisina gbaɔ

¹ Gbéò, Lua Nisina gbaɔ yá musu, má ye àò síana dō. ² A dō ké gɔɔ pɔ á Lua dōo, táa pɔ aali yā'ooò mé lɔ á gále, aaiɔ dɔaaae. ³ Ayāmeto má óé, Lua Nisina lí dede gbéwa à láaizi Yesuwao, mé gbēe a fō o Yesu mé Dii ũo, mé i ke Lua Nisina dɔaaae bàasio.

⁴ Gba ku kpaalea, àma Lua Nisina mēndoe.* ⁵ Zi ku kpaalea, àma Dii mēndoe. ⁶ Gbāa ku kpaalea, àma Lua mēndoe, òme í apii ke baadee. ⁷ Lua Nisina í dede baadewa gbépii káfia yáie. ⁸ Lua Nisina í gbéε bee gba zé àà ònyā'ò, mé Nisina doūpi í gbé kee gba zé àà dōayā'ò. ⁹ Nisina doūpi í gbépāle gba luanaaikεa zé, í gbé gba gbégbāgbāa zé. ¹⁰ I gbé gba

† 11:7 Daa 1.26-27

‡ 11:9 Daa 2.18-23

§ 11:25 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34

* 12:4 Lom 12.6

dabudabukεa zé, i gbé gba ānabikekεa zé, i gbé gba zé aà nisinao dōkōε, i gbé gba zé aà yāebui'o, i gbé gba yāe buipi bōōlekεa zé. ¹¹ Nisina mēndonada doupi mé i apii kε, i gbapi da baadeε lá a yeiwaε.

Mε n a guo

¹² Mē mēndo guo dasi. Baa n a dasikεo, mē doe pii. Maa wá naa Kilisiwa de sō.† ¹³ Wápio pii, Yudaο ge buipáleο, zōο ge wéεο, Lua wá ké mē dou n a Nisina mēndonapi gbāaoε, à wá gbá a Nisina mēndonapi, s wá mī wápii. ¹⁴ Mεguo dasi, i kε mēndo no. ¹⁵ Tó gbá mē lá on a ūo, á de mē pō ūo, bee yái àο de mē pō ūoa? ¹⁶ Tó swá mē lá wén a ūo, á de mē pō ūo, bee yái àο de mē pō ūoa? ¹⁷ Tó mē búu de wé ū, wa yāmae? Tó mē búu de swá ū, wa pō gímae? ¹⁸ Lá a dεwa, Lua guo pèpekōwa me guu, ampii, lá a yeiwa. ¹⁹ Tó ampii de mεgu dou ū, mēn we má ni? ²⁰ Lá a dεwa mεguo dasi, mé me mēndoε. ²¹ Wé a fō o oε a bàa kuaànōoo. Maa lō mi a fō o gbáε a bàa kuaànōoo. ²² Aawo, mεgu pō wī e kēsāañzi, me a fō àο a saio. ²³ Mεgu pō wī e gawisai, wī a kpela deñla. A guo pō wī a ea dile wiyā ū, wī pō nai deñla, ²⁴ āma a pō pō maa bàa kú n beeo. Ké Lua me kàaa, à gawi kǎfi pō pō gawi lé kēsāmáonε deñla. ²⁵ Beewa me kpaaleao, a guo kō yá dō. ²⁶ Tó mεgu do lé taasike, a guo pii i keaànōε. Tó wà mεgu do kpelà, a guo pii i pōnakeaànōε.

²⁷ Ame á Kilisi me ū, mé á baade de mepi guo ū. ²⁸ Gia séia, Lua zinao dile a gálideo guu, a plaade ānabio, a āaōde yādanedeο, bee gbεa dabudabukεnaο, bee gbεa gbé pō à n gbá gbégbāgbāa zéο n dōnledeο n dōaanaο n gbé pō i yāebui'o.‡ ²⁹ Zinaon n ū piie? Anabion n ū piie? Yādanedeon n ū piie? Dabudabukεnaon n ū piie? ³⁰ Lua gbégbāgbāa gbadànε nípiie? Aaī yāebui'o nípiie? Aaī yāe bui bōōlekε nípiie? ³¹ A wεbii gba pō deñlaowa.

Tiasa má a pō pō deñla zé oōé.

13

Yeakōi

¹ Tó ma yāebui'ò, gbēnazina ge malaika pō, tó milio ye gbēeo, ma kōfiké lán mōlea ge sēsēnapaawae. ² Tó ma ānabikekεgba è, tó ma yápii asii mà mé má dōa pii vī, tó ma luanaaikεa kà mà gbēsīsī sō,* tó milio ye gbēeo, pōen ma ūo. ³ Tó ma pō pō má vīo kpaalēné pii, tó má tò wà ma kpsa, tó milio ye gbēeo, a ài vīmεεo.

⁴ Gbé pō lō yeñzi lō mena vī, a gbēke vī. Ili wεdōnéo, ili káadao, ili yōōkεo. ⁵ Ili widamáo, ili azia maa wεleo, ili fēnzio, ili yákuarino. ⁶ Ili yāvāi yáalo, i pōnake n slanao. ⁷ Gbé pō lō yeñzi i yápii fō, i yápii náaike, i wεdo yápii bōa maai, i menake n yápii.

⁸ Yeakōi láaa vīo. Anabikekεa a midε, yāebui'oa lé a ká, dōa a gēzεa. ⁹ Asa wá dōa n wá ānabikekεao i pao. ¹⁰ Tó pō léso mō, pō pō i pao a gēzεaε. ¹¹ Ké má de nebōlna ū, mi né yá'o lan nebōlnawa, mi láasooke lán nebōlnawa, mi yá gwa lán nebōlnawa. Ké ma ka gbēnazina ū, ma okpá nebōln yái. ¹² Tia kéwa wále gu'e díi guu dùudu, zī bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma dōa i pao, zī bee má yá dō wásawasa lá Lua ma dōwa. ¹³ Tiasa yá mēn āaōε beeo mé gō: Luanaaikεa n wεdōaaázio n yeakōio, āma yeakōi mé deñla.

† 12:12 Lom 12.4-5 ‡ 12:28 Efe 4.11 * 13:2 Mat 17.20

14

Yæbui'oa ní anabikekeao

¹ A to yeakɔi yá dɔaaé, í wɛbii Lua Nisína gbaɔwa, atɛsa anabikekeao. ² Gbé pɔ́ lé yæbui'oa lé yá'oa gbéɔnɛo, sema Lua, asa gbɛe lé mao, àle asiiyá'ò ní Lua Nisína gbāaoe. ³ Gbé pɔ́ lé anabikeke lé yá'oa gbéɔnɛe, àle ní zedɔe, àle lɛdamáe, àle ní nòse nininé. ⁴ Gbé pɔ́ lé yæbui'oa lé azia káfi, gbé pɔ́ lé anabikeke lé Lua gálideɔ káfi. ⁵ Má ye à yæbui'oa ápii, áma má ye à anabikeke de beea. Gbé pɔ́ lé anabikeke de yæbui'onala, sema wàle a bɔɔleke ké gálidepiɔ e káfi a musu bàasio.

⁶ Gbé, tó ma mɔ́ á kii mé ma yæbui'òé, bó ài a víéi? Sema ma yá'oa àò de yáwɛwɛa ũ ge dɔa ge anabikeke ge yádaané. ⁷ Maa a de ní pɔ́'ɔbɔnao bɔ. Kule ge mɔ́nan nò, tó àle ɔbɔ súsu, kpelewa wa fɔ́ dɔ́ lá àle oi? ⁸ Tó mɔ́ ɔbɔ yayaa, sosao zì ɔukɛo. ⁹ Maa ápiɔ sɔ́, tó àle yæbui'oa, wàle mao, kpelewa wa yá pɔ́ àle o gbadɔi? A yá a gɛ́ ní íanao. ¹⁰ Yá bui dasi dúnia guu, an kee bɔɔlesai sɔ́. ¹¹ Tó wàle bui pɔ́ mili a yámao o, máo de a ònae nibɔ ũe, mé aɔ demɛe nibɔ ũe. ¹² Maa ápiɔ sɔ́, lá á áiaví ní Lua Nisína gbaɔ, à áiake àò geò ae, ké Yesudeɔ e zedɔ.

¹³ Ayámɛto yæbui'ona wabike aà e a bɔɔleke. ¹⁴ Tó ma wabikè ní yæbui'oa, ma nisína mé kè, ma láasoo dɔaaamɛo. ¹⁵ Too, yápi deai? Má wabike ní nisinao, mí ke ní laaio bɔ. Má lesi ní nisinao, mí sí ní laaio bɔ. ¹⁶ Tó n Lua tɔnasí ní nisinao, kpelewa gbé dafu pɔ́ kú we a o, ámi, sáau pɔ́ ní kpà yá musui? Asa i yá pɔ́ ní ò dɔo. ¹⁷ Baa tó n sáaukpà a zéwa, i to n gbédo zèdɔo. ¹⁸ Ma Lua sáaukè, ké mi yæbui'oa deála pii, ¹⁹ áma gáli guu tó ma yá mèn sɔo ò ní laaio ma yádaoné, a maamɛe de mà yá mèn úma'úma o ní yæbui'oaola.

²⁰ Gbé, á láasoo su àò de lán néɔwao. Aɔ de neɔbɔnaɔwa vâi yá musu, áma á láasoo àò de gbézɔ́ pɔ́ ũ. ²¹ Mɔ́zi ikoyá láu Dii mè: Má yæbui'oa gbépiɔne nibɔ léu, ní beeo aa swáse ma yáio.*

²² Ayámɛto yæbui'oa de seela ũ Yesudeɔnɛo, sema Yesusaideɔ. Maa bɔ anabikeke de seela ũ Yesusaideɔnɛo, sema Yesudeɔ. ²³ Tó gálideɔ káaa pii, mé aale yæbui'oa nípii, tó gbé dafu ge Yesusaideɔ mò we, aa me íana kámáeo lé? ²⁴ Tó gbépii lé anabikeke sɔ́, mé Yesusaide ge gbé dafu mò we, ampíi yá a aà da láasoo a aà wé ké, ²⁵ asiiyá pɔ́ kú aà nòseu i bɔ gupua, i wúle a gbɛu à misiile Luae, i gbasa me Lua kú á guu síanae.

Galideɔ lousisia zé

²⁶ A deai gbé? Tó a káaa, á baade lío le ge yádaané ge yáwɛwɛa ge yæbui'oa ge yæ buipi bɔɔleke vi. A apii ke ké gbé e zedɔ. ²⁷ Tó wàle yæbui'oa, gbéɔn pla ge áaɔ, asuli de beea. Aa kɔ́ gba zé, gbé mènɔo i a bɔɔleke. ²⁸ Tó a bɔɔlekena kuo, aà kámabo gáli guu, i a pɔ́ o ado ní Luao. ²⁹ Anabio gbéɔn pla ge áaɔ yá'oa, gbé kíni i láasooke an yáwa. ³⁰ Tó Lua yá'ò gbépálee, gbé pɔ́ lé yá'ò níle. ³¹ Apii á fɔ́ anabikeke dodo, i yádadakɔe ápii, i kɔ́ se lesi. ³² Anabio fɔ́ ní anabikeke zùuke, ³³ asa Lua ye yáyaaio, sema a zede.

* 14:21 Isa 28.11-12

Lá Lua gbé̄c̄ í ke wé̄le ní wé̄leo píiwa, ³⁴ n̄ēo lé lío kpaaũa gáli guu, asa aa yá'oa zé v̄io. Aa misiile lá wa ò M̄oizi ikoyá guuwa. ³⁵ Tó aa ye yáe d̄o, aa ní z̄á gbeai be, asa n̄ēo yá'oa gáli guuá wíe. ³⁶ A kíi Lua yá dàaleua? Ge á m̄endo yáí à m̄òia?

³⁷ Tó gbé̄ lé e á de ānabi ge gbé̄ p̄o Lua Nisina d̄oaaāē ũ, aāo d̄o ké yá p̄o má k̄ēp̄iá Dii yādileae. ³⁸ Tó gbé̄ p̄akp̄ai, à p̄akp̄aaāz̄ie. ³⁹ Ayāmeto ma gbé̄c̄, à w̄ebii ānabikek̄eawa, āma āsu gi yāebui'oaio. ⁴⁰ A yápii ke a zéwa s̄usu.

15

Kilisi b̄oa gau

¹ Gb̄ēc̄, baona p̄o má kp̄àē á s̄i a z̄eò ñ má ye mà ea d̄oágu. ² Baonapi mé a á suaba, tó á waaso p̄o má kp̄àēpi k̄ūa. Tó màa no, á Yesu náaikea k̄ē p̄āe. ³ Yá gb̄ia p̄o má mà má d̄āén ke: Kilisi ḡa wá duuna yáí lá a k̄ēa Luayātaalauwa.* ⁴ W̄a aà v̄i, ñ à v̄u a ḡo aāōde z̄í lá a k̄ēa Luayātaalauwa.† ⁵ A az̄ia òl̄o P̄iee, ñ à az̄ia òl̄o a ìwa gb̄ēc̄n kuēpl̄aone lo.‡ ⁶ Bee gb̄ea à az̄ia òl̄o wá gb̄ēc̄ne ké aa k̄āaaa gudoū, aa de gb̄ēc̄n òaa pla ní bas̄oola (500). An daside ku e tia, āma an gb̄ēc̄o ānuatò. ⁷ Bee gb̄ea à az̄ia òl̄o Zaakie, ñ à az̄ia òl̄o z̄inaone píi. ⁸ Ampii gb̄ea à b̄ò m̄ò, ma ḡo k̄ōnse ũ.§ ⁹ Asa z̄inao guu máme má kp̄ee, mi ka wá om̄ee z̄inao, asa ma ìadà Lua ḡalideowa.* ¹⁰ Gb̄ēke p̄o Lua k̄ēm̄ee yá mé t̄o má de kéwa gb̄a, mé gb̄ēke p̄o a k̄ēm̄ēpi i ke p̄ao, asa ma d̄ēk̄à d̄eñla píi. Máme má k̄eò, gba p̄o Lua d̄ām̄ee mé t̄o má k̄ē. ¹¹ Ayāmeto à b̄ò ma kíi ge an kíin n̄ò, yá p̄o wále a waasoke á s̄in we.

Wá b̄oa gau

¹² Lá wále Kilisi b̄oa gau waasoke, àkea á gb̄ēc̄o lé o ḡeo vuo ni? ¹³ Tó ḡeo vuo, d̄o Kilisi i vuo. ¹⁴ Tó Kilisi i vuoe, d̄o wá waasokea gia, mé á Kilisi náaikea gia, ¹⁵ wí ḡo Lua seelade egeño ũ, ké wá ò à Kilisi v̄u yáí. Asa tó ḡeo vuo, d̄o i aà vuo. ¹⁶ Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo. ¹⁷ Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikeaá p̄ae, á kú á duuna guue e tia, ¹⁸ mé gbé̄ p̄o ānuatò naa Kilisiwao k̄āalee. ¹⁹ Tó wá kuae bee yáí ñ wá wé d̄oi Kilisizi ado, w̄ēnadec̄n wá ũ de gb̄ēpiia.

²⁰ Siana guu Kilisi b̄ò gau, ñme d̄ōaa v̄u s̄éia gbé̄ p̄o ḡāc̄ne. ²¹ Lá gb̄ēe mé t̄o ga m̄ò, màa lo gb̄ēe t̄o ḡeo vua m̄ò. ²² Kua Adamu bui ũ t̄o ga lí gb̄ēpiia. Màa lo gbé̄ p̄o naa Kilisiwao w̄ēni e nípii. ²³ Baade ní a d̄ōoe. Kilisi mé d̄ōaa v̄u s̄éia, a gb̄ea aà gb̄ēc̄o v̄u aà m̄oḡo. ²⁴ O d̄ún̄ia a láa, Kilisi i kíake mid̄e píi ní ik̄o ní gb̄āo, i a kpala kpa Mae Luawa. ²⁵ Asa à k̄ū Kilisi ào kiblee e Lua ḡe aà ìb̄ēc̄o k̄ēē aà gb̄adib̄o ũ.† ²⁶ Ib̄ēc̄o p̄o a a mid̄e gb̄ez̄a mé ga ũ, ²⁷ asa Lua p̄ópii n̄à Kilisie a oziē.‡ Ké à m̄è p̄ópii kú aà ozi, wá d̄o ké Lua p̄o p̄ópii n̄à a ozīpi bàasi. ²⁸ Tó à p̄ópii n̄à a ozi, aāpi ñ aà Né p̄o à p̄ópii n̄à a ozīpi a misiileē, Luapi lo de ap̄ii ũ p̄ópiiē.

²⁹ Gb̄é p̄o aai da'ileke ḡeo ḡēe ũ s̄ò be? Tó ḡeo v̄u s̄ianao, b̄oyāi w̄i da'ileke an ḡēe ũi? ³⁰ W̄ápīo s̄ò, b̄oyāi w̄io ku kai guu ḡoōpii? ³¹ N̄ íana p̄o mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, mīo ku ga léz̄i lá gu lé d̄oe. ³² Tó maz̄ia yáí ma d̄ēk̄àí ní w̄ào Ef̄ese, b̄ò ài a v̄im̄ēi? Tó ḡeo vuo, wá p̄oble, wá imi,

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zin 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zin 9.3-6

* 15:9 Zin 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7

asa wá ga ziaε. §

³³ Asu to à sásāo, gbēna vāi ì dàa maa òkpae. ³⁴ A su á laaiwa súsu, ásu duunakeᵛ lo, asa á gbēoᵛ Lua dōo. Ma bee ò ké à á wípi dō yáie.

Gábᵛ me

³⁵ Gbēe a me kpelewa geᵛ vui? Me kpele aaᵛ víi? ³⁶ Sᵛᵛ yáε! Wili pótō à b̀le f̀mbasikesaio. ³⁷ Tó wà p̀t̀, mase ge p̀p̀alen nò, ili b̀le p̀ wétē ūo. ³⁸ Lua ì to à b̀le lá a dilewae, ampíi ní a buio. ³⁹ P̀ wēnideᵛ píi mē doūo. Gbēnazinaᵛ p̀ r̀do, ǹb̀ᵛᵛ p̀ r̀do, b̀aᵛ p̀ r̀do, kpᵛᵛ p̀ r̀do. ⁴⁰ Luabe p̀ᵛ ku, dúnia p̀ᵛ ku. Luabe p̀ᵛ gawi r̀do, dúnia p̀ᵛ gawi r̀do. ⁴¹ Iatē gawi ado, mᵛvua p̀ ado, saanaᵛ p̀ r̀do. Baa saanapíᵛ gawi dodo k̄εε.

⁴² Maa à de geᵛ vugᵛᵛzī. Wí ge ví à yaikε, a vu yaikesai. ⁴³ Wí ge ví beεsai, a vu ní gawio. Wí ge ví gbāasai, a vu gbáugbāu. ⁴⁴ Wí ge ví ní dúnia meo, a vu ní àizāna meo. Lá dúnia me ku, àizāna me ku loε. ⁴⁵ A kēa Lua taalau wà mē, gbé séia Adamu g̀ gbé b́ε ū,* āma Adamu gbezā g̀ Nisín wēnikpamade ū. ⁴⁶ I ke àizāna me mé lí d̄aaᵛ, dúnia me mé í d̄aa, a gbea sa àizāna me. ⁴⁷ Gbēnazín séia b̀ b̀sutiuε, a plaade b̀ luabeε. ⁴⁸ Gbé p̀ de t̀le gbé ūᵛ b̀ gbé p̀ b̀ t̀leuwa. Gbé p̀ de luabe gbé ūᵛ b̀ gbé p̀ b̀ luabewa. ⁴⁹ Lá wá de gbé p̀ b̀ t̀leu taa ū, maa lo wá de gbé p̀ b̀ luabe taa ū.

⁵⁰ Yá p̀ má òn ke gbéᵛ. Tó kpala p̀ b̀ Lua kíi b̀ gupuau, wá e ble ní wá meo. Wá e wàᵛ ku guyaikesai guu ní wá me p̀ í yaikεoo. ⁵¹ A ma, má asiyy'áde. Wá ga píio, āma wá li píi ⁵² kándo lán wεdeawa k̄ae gbezā pézi. Asa k̄ae a ᵛᵛ, geᵛ i vu yaikesai, wápiᵛ s̄ wí li.† ⁵³ Sema wá me p̀ í yaikεε bee ḡ a yaikesai guu. Sema wá mē gεε bee ḡ a gasai guu. ⁵⁴ Tó wá me p̀ í yaikε ḡ a yaikesai guu, mé wá mē gε ḡ a gasai guu, ᵛ yá p̀ kēa láue bee a pa wá mē:

Wà zibleᵛ gawa, à míde.‡

⁵⁵ Ga, n ziblea t́n láí?

Ga, n sewe kú máε? §

⁵⁶ Duuna mé ga sewe ū, mé duuna gbāa ì b̀ ikoyā guuε. ⁵⁷ Wà Lua sáaukpa, ké ì to wá zible ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. ⁵⁸ Ayámeto ma gbé yenzideᵛ, à ze gbāa giúgiú b̀zāsai, í wetā Dii zíwa gᵛᵛpii, asa á dō ké zí p̀ ále ke Diie p̄ao.

16

Polu wéleε s̄ukea

¹ Lua gbéᵛ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati b̀su Yesudeᵛne, à ke maa s̄o.* ² Asānena ní āsānenaᵛ á baade lí ᵛa p̀ a è a gbāa léu b̀ adoa, iᵛ k̄aaa, ké ásu kámasapi weεe gᵛᵛ p̀ ma mᵛo. ³ Tó ma mᵛ, má gbé p̀ a ní díle aa géᵛ zí Yelusaleū ní taalao ní kámasa p̀ á k̄apio. ⁴ Tó à k̀ mā gεε s̄o, aai gé ma kpái.

⁵ Tó ma b̀le ní Masedonio, má m̀ á kíi, asa má b̀le ní Masedonioε.† ⁶ Mále e má gᵛᵛplakeánᵛ, baa buzie se máᵛ ye bleánᵛ, í gé zeimeε gu p̀ má géu. ⁷ Tia kéwa má ye má ḡála b̄alalao, mále e má gᵛᵛplakeánᵛ, tó Dii wèi.

§ 15:32 Isa 22.13 * 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14 * 16:1 Lom 15.25-26 † 16:5 Zln 19.21

8 Má gɔ̄ Efese e Páteko‡ dikpe zíe, 9 asa Lua zepdomεε maamaa mà zì maa ke, mé ibεεɔ dasi. §

10 Tó Timotee sù m̀, * ásu keè bùubuu aà víakeéó, asa àle zike Diie lamawaε. 11 A gbēe su sakaaàguo. A kùsũakεè aà e ka ma kíi aafia, asa mapi ní ma gbé̄ wá wé d̄aaàzi.

12 Wá gbēdo Apoloo s̄, miɔ naεwà m̀ɔm̀ɔ aà m̀ á gwai ní wá gbé̄ k̄niɔ. A ye m̀ai ḡiao. Tó a zεkè, a m̀.

Lεdaama gbεza

13 A itēke, íɔ zεa Yesu náaikea guu. A gbēz̄ɔ yá ke, íɔ gbāa. 14 A yápii ke ní yek̄io.

15 A Sefana† bεdeɔ d̄ɔ, ké aa de Yesude s̄éiɔ ũ Gelesi bùsuu mé aa d̄ile wàɔ de Lua gbé̄ɔ d̄ɔnledeɔ ũ. Gbē̄ɔ, ma wabikèwáε, 16 à misiile gbé̄ bee taaɔne ní gbé̄ p̄ aale k̄oaike kua zì doūpi guuɔ pii. 17 Ma p̄ k̄ena Sefana ní F̄ɔɔtunatuo ní Akaikuo m̀awa, asa aa ḡmεε á ḡεε ũε. 18 Aa tò ma n̄se d̄adoũ ní á p̄o. A gbé̄ bee taaɔ kpela.

19 Azi bùsu Yesudeɔ f̄okpàwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní ḡalide p̄ aai k̄aaa ní beɔ f̄okpàwá maamaa naa Diiwa guu. 20 Wá gbé̄ p̄ wá s̄anuɔ f̄okpàwá ápii. A f̄okpak̄ɔwa ní Lua gbé̄̄ lépeak̄ɔwao. 21 Ma Polu, f̄ε beeá ma ɔgbεε. 22 Tó gbēe ye Diizio, Lua láaikewà. Wá Dii lé m̀. 23 Dii Yesu gbēkekeé. 24 Má yeázi pii naa Kilisi Yesuwa.

‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zln 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zln 18.2

KOLĒNIDEᵛ LA PLAADĒ

Yá pᵛ kú láe bee guuᵛ

Kolēnideᵛ lá plaadee bee lé Kolēni Yesudeᵛ ɔkaakᵛ'ou ní Pᵛluo yá'owēe. An gbēo taaekèè yāa, aa seakè aà gᵛa Lua zina ūwa. Pᵛlu ye wàᵛ na ní kᵛo, ̄ à azia yá bᵛlekèné ní yearzio. A òné lá a pᵛ kè na gᵛo pᵛ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pᵛ à a le Efese bùsuu bᵛlekèné (1.1-11), ̄ à taasi pᵛ á kè Kolēniᵛ yá dᵛngū. Yápiᵛ píiá aà Kilisi zinakeyāone. A yá pᵛ tò a yá'òné pāsīpāsī a lá séia guu bᵛlekèné ní lá a pᵛnakè gbēzā, ké a yápiᵛ oa gbēsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeᵛ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kolēnideᵛwa aa gbada ní nᵛsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbēke dᵛ. Aà pᵛde'ia à gᵛᵛ pᵛsaide ū á yái, ̄ aà pᵛsaideke guu à á kè pᵛdeᵛ ū. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pᵛlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pᵛ aale a dile zina ūoᵛ yáwa. ɔ lápi yá mīde ní gbēkekekakᵛeo (13.11-13).

Wásu to Pᵛlu azia yá'oa ní nᵛsepuaᵛ wá sásāo. I ke aázia bᵛa maa ge aázia yáze'ea àle yáo, àle a zinake'iko ɔbᵛné, ké wá e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dᵛ Dii ū.

Nᵛseninia

¹ Mámēmaa Kilisi Yesu zina Pᵛlu lá Lua yeiwa ní wá gbēdo Timᵛteeo, wámē wa láe bee kè Lua gālide pᵛ kú Kolēniᵛne ní Lua gbé pᵛ kú Gelesi bùsuuᵛ píi. ² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, i á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēnᵛsenininapi. ⁴ I wá nᵛse níniwēe wá ladama píi guu, ké wá e gbé pᵛ kú baa ladama kpeletaa guuᵛ nᵛse níniwēe sᵛ ní nᵛse níniwēe pᵛ Lua wá nᵛse níniwēe. ⁵ Lá taasi pᵛ Kilisi kè í liwázi, màa lᵛ wá nᵛse í níni maamaa Kilisi yái. ⁶ Tó wá wá wetà, á nᵛseninia ní á bᵛao yáie. Tó Lua wá nᵛse níni, á nᵛseninia yáie, ké à e taasi doᵛ pᵛ wále ke fᵛ. ⁷ Wá á náai vī seasai, asa wá dᵛ lá á bàa kú ní taasi pᵛ Kilisi kèo, á bàa kú ní nᵛseniniapio lᵛ.

⁸ Gbēo, wá ye àᵛ dᵛ lá wá wá wetà Azi bùsuu. A tᵛwá maamaa, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé dᵛi lᵛ seo. ⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāaoo, sema Lua pᵛ í gᵛo vu gbāa. ¹⁰ A wá bᵛ kai zᵛo guu, mé a wá bᵛu. Aàpi wá wé dᵛi aà wá bᵛu lᵛ ¹¹ wabi pᵛ ále kewēe sabai. Beewa gbēo Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbēke pᵛ a kèwēe gbé dasiᵛ wabikēawēe yái.

Pᵛlu wélege gᵛooa

¹² Yá pᵛ wi a íanadān ke: Wá làasoo daa doᵛ, asa ní Lua gbāao wá kú ní nᵛsepuaᵛ mᵛafilisai dúnia guu, atēsa á kíi. Dúnia ɔnᵛ wá kuᵛo, sema Lua gbēke. ¹³ Wili láe kééo, sema pᵛ i a kyoke á dᵛ bàasio. ¹⁴ Lá á wá dᵛ gīa yᵛo, má ye à wá dᵛ sásā, ké à íanadā wá yá musu Dii Yesu mózi, lá wá dā á yá muᵛuwa.

¹⁵⁻¹⁶ Kᵛ náaikeapi guu má díle yāa ma Masedoni gea guu mà bᵛle á gwai káau, mí ea su ní á kíio, í báaa e gēn pla, í dᵛnlēkemēe ma Yude gea guu.* ¹⁷ Ké ma gea bee díle, ma leplayá'ò yà? Tó má díle mà yáke, dúnia yá í

* 1:15-16 Zln 19.21

dɔaamεε, ̄ ̄ i kemεε kándo ao ao ge aawo aawo ūa? ¹⁸ Lá Lua náai ví, yá pɔ wá òé de ao aawo ūo. ¹⁹ Lua Né Yesu Kilisi pɔ mapi ní Silivεεo ní Timoteeo† wa aà yá waasokèé á gbé pɔ i me ao aawo no, Lua pɔ i me aon aà ū. ²⁰ Asa lé pɔ Lua gbè pii slana i ke aà guue. Ayāmeto ní Yesu Kilisipi tóo ̄ wí me āmi, Lua tɔbɔa yáí. ²¹ Lua mé wá zínapèle naa Kilisiwa ní ápiɔ, à wá díle adoa, ²² à a seela kèwá, à a Nisína dà wá s̄su gba pɔ Lua d̄baa d̄aw̄εε ū.

²³ Lua mé ma seelade ū, a ma n̄òse d̄s̄. Ké má ye íadawáo yáí mi gé Koleni bo. ²⁴ I ke wále gbāam̄óé á luanaaíkea guu no, asa a zèd̄ɔu kò, wále zíkεáno á pɔna yáíε.

2

¹ ̄ ̄ má è mazɔawa a maa mà mɔ á k̄í ní pɔyao bo. ² Tó ma á pɔ yàé, déme a ma pɔ ke nai, mé i ke á gbé pɔ ma á pɔ yàé b̄asio? ³ Ma lakèé màa, ké tó ma m̄o á gwai, á gbé pɔ á de à ma pɔ ke naɔ su ma pɔ yaoε. Má á náai ví ápii, ké ma pɔna de á pɔna ū. ⁴ Ma lápi kèé ní p̄siao ní n̄òsepuso ní wé'ioε, i ke ké mà á pɔ ya yáí no, ké àò d̄s̄ lá ma yeaázi kà yáíε.

⁵ Lá gb̄εe pɔyayā kè, i ke ma pɔ a yào, ápiiε, ge á gb̄εe, ké ma yá'oa su ḡεaḡeo. ⁶ Ia pɔ á daside dà gb̄épiwa m̄òwà. ⁷ Ayāmeto à s̄uukeaàno sa, à aà n̄òse níniè, ké aà p̄sia z̄ɔɔ su aà m̄o íio yáí. ⁸ Bee yáí ma awakp̄áé, à ɔb̄è wásawasa ké á yeaázi. ⁹ A yáí ma lápi kèé, ma likp̄aléwá mà e d̄s̄ tó á yá pɔ má òé k̄ua pii. ¹⁰ Tó a s̄uukè ní gb̄éó, mi keaàno s̄oε. S̄uuu pɔ má kè, tó yāe su ku, má kè á yáí Kilisi ḡεε ūε, ¹¹ ké Setāu su ̄nokew̄εeo yáí, asa wá gí aà k̄ni d̄s̄io.

Luabaakuar̄no yá dafu

¹² Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zep̄omεε, ¹³ āma ma nisína zeao, ké mi a gb̄ēdo Titu eo yáí. ̄ ̄ ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

¹⁴ Ma sáaukè ní Luao, asa ɔ d̄oaa w̄εε ḡɔɔpiiε, wiɔ z̄ɔb̄lenao ū naa Kilisiwa, wi aà d̄sa gí fáε gupiiu. ¹⁵ Asa wá de tulaleti gí na pɔ Kilisi kp̄asa Luaε ū gbé pɔ ále ní suabaɔ ní gbé v̄uaaaɔ guue. ¹⁶ Wá gè gí ū gb̄εeone, ̄ ̄ i ga iné. Wá w̄eni gí ū gbé k̄inione, ̄ ̄ i w̄eni iné. Wá déme kà bee keai? ¹⁷ Wá de lán gbé pɔ aaiɔ Lua yá laataowao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní n̄òsepuaɔ ní Lua d̄s̄ao a z̄inao ū.

3

¹ Wa ea su wázɔa sáaukpaawa yá? Wá bàa kú ní seela lá pɔ wa kèé ge pɔ á k̄enéo lán gb̄εeowa yá? ² Ame á wá taalapi ū, a k̄ea wá s̄owa. Gb̄épii a f̄s̄ d̄s̄, i a kyoke. ³ A yá b̄ò gupuaui, á de lá pɔ Kilisi kè a nà wá ɔz̄i ū. I lápi ké ní ḡaalula ío no, a kè ní Lua b̄éε Nisínaoε. I k̄e gbè p̄εεewa no,* a kè á s̄owaε.†

⁴ Wá a náai ví màa Lua ae ní Kilisi gb̄aaɔ. ⁵ I ke ní wázɔao wi ka wá me z̄ipi b̄ò wá ḡaueo, Lua mé wá káwá. ⁶ ̄ ̄ me wá káwá, ̄ ̄ wá de aà bàa kua ní gb̄éó yá dafu z̄ikenao ū.‡ I ke ikoyā no, Lua Nisína yáε. Asa ikoyā i ga inéε, Nisínapi s̄i i w̄eni iné.

⁷ Ké Lua ikoyā kè gbè p̄εεewa, a gawi b̄ò M̄oizi oawa.§ N a tekea ḡεazeakeo Isailiɔ i f̄s̄ gwào. Tó zé pɔ i ga inépi b̄ò ní gawi bee taao, ⁸ Nisínapi zé gawi deai? ⁹ Lá zé pɔ i yādańla gawi ví, zé pɔ i to yá b̄ońno na gawi

† 1:19 Zln 18.5 * 2:13 Zln 20.1 * 3:3 B̄oa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31 § 3:7 B̄oa 34.29

dea zɔɔ. ¹⁰ Pó pɔ gawi vɪ yáa gawi vɪ ɔo, gawi pɔ deaálapi yáí. ¹¹ Tó pɔ ɔɔsoplana bɔ ní gawio, pɔ pɔ ɔ ku gawi dea zɔɔ.

¹² Wɛdɔa beei guu wi yá'o seasai. ¹³ Wá de lán Mɔiziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailio su a oa tekea pɔ lé gɛzɛa láaa eo.* ¹⁴ An nɔse tàta, asa e gbá tó aale Luabaakuarínɔ lá kyoke, sálana doŋpi ɔ kua ní láasooaɛ. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa baasio. ¹⁵ E tia tó wále Mɔizi yá kyoke, sálana pɔ ɔ kua ní láasooaɛ. ¹⁶ Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní láasooa. ¹⁷ Diipi mé Lua Nisínapi ũ, mé gu pɔ Dii Nisínapi kuu, we wɪ gɔ wéɛo ũ. ¹⁸ Wá gbé pɔ pɔ gò wá oawaɔ, wále Dii gawi ɔɔné lán díiwa, wɔ li laaáwa, wá gawi ɔ káfi. Dii pɔ de Lua Nisína ũpi zín we.

4

Zinaɔ kua ga lézi

¹ Ayámɛto lá Lua zɪ bee dàwɛɛ a sùuu guu, wá kúsu lí kwéo. ² Wa ɔkpá asii wisaiyáɔzi, wili yáke ní wezɛoo, mé wili Lua yá koleo. Wi siana òné wásawasa wá wázia keke gbépiiɛ Lua dɔa guuɛ. ³ Tó baona pɔ wále kpá uleaɛ, gbé vūaaaɔ ɔ a uleané. ⁴ Asa dúniaɛ bee dii Yesusaideɔ wé vɪakù, ké aasu baona sí, Kilisi pɔ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáíɛ. ⁵ Wá zia kpáwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpáwa wále ke, mé wále zɔbleé aá yáí. ⁶ Lá Lua ò yáa, gu pu gusiau,* à gupù wá sɔsu màa ɔ. Gupuapi de aá gawi pɔ lé teke Kilisi oawa dɔa ũ.

⁷ N beeo wá gbé pɔ wá àizɛɛ bee kúaaɔ, wá de lán gɪ oowa, ké wá e dɔ gbáa zɔɔ i ɔ Lua kíiɛ, wá kíi no. ⁸ Wɔ ɔadawá gupiuɛ, ní beeo wili fuo. Wi bílike, áma wá wé dɔa Luazi lí busao. ⁹ Wɔ wá wetá, áma Lua lí wá tó weo. Wɔ wá pále, áma wili gao. ¹⁰ Gɔɔpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aá wɛni e ɔ gupuaɔ wá mewa yáí. ¹¹ Wá gbé béɛo wɔ ku ga lézi Yesu yáí, ké aá wɛni e ɔ gupuaɔ wá mɛ pɔ a ga guu yáí. ¹² Màa gapi lé zɪke wá guu, mé wɛnipi lé zɪke á guu. ¹³ A kɛa Lua taalau wá mè: Ma Lua náaike ɔ ma yá'ò.† Wápiɔ sɔ wa Lua náai doŋpi kè, ɔ wále yá'o a yáí. ¹⁴ Asa wá dɔ lá Lua Dii Yesu bɔ gau, a wá baànɔ gau sɔ, i wá kpá a kùɛ sánu ní ápiɔ. ¹⁵ Beeɔ lé wá le pii á yáí, Lua gbɛke i li gbé dasidea, aá sáaukpaa i káfi aá tɔɔa yáí.

Wɛdɔa mè dafui

¹⁶ Ayámɛto wá kúsu lí kwéo. Baa tó wá mɛkaa lé yaikɛ, wá guu ɔ dafukú lá gu lé dɔɛ. ¹⁷ Wá ɔadama gɔɔ do lɛnaɛ bee lé gawi zɔɔ láasai iwɛɛ, a de beeo. ¹⁸ Wá wé kú pɔ pɔ wɔ wesie kíio, sema pɔ pɔ wɔli wesieo. Asa pɔ pɔ wɔ wesieá gɔɔpla pɔɛ. Pɔ pɔ wɔli wesieo sɔ ɔ ku gɔɔpiiɛ.

5

¹ Wá dɔ tó wá sɔ pɔ wá kúu kpé ũ dúnia guuɛ bee yáa, Lua a kpé pɔ wi dɔ ní ɔoo kpáwá a be e gɔɔpii. ² Wi we sɔpi guu fɛɛɛ, wá ye luabe pɔpi daɛ, ³ asa tó wa ɔ sɔu, wáɔ ku mɛsaio. ⁴ Gɔɔ pɔ wá kú sɔɛ bee guu, wi we fɛɛɛ lá wá asosɛawa. I ke wá ye ɔ a guu no, wá ye luabe pɔ daɛ, ké wɛni wá sɔ pɔ i gapi mɔ. ⁵ Bee yáí ɔ Lua wá kéi, ɔ à a Nisína kpáwá gba pɔ à dɔaa dàwɛɛ ũ.

⁶ A yáí tò wá sɔ ɔ dilea. Wá dɔ gɔɔ pɔ wá mɛɛ bee ku, wá kú Dii kíio. ⁷ Asa Dii náai wá kuò, i ke wesia pɔɛɛ yá no. ⁸ Wá sɔ ɔ dilea. Bɔa sɔu gɛa Dii kíi

* 3:13 Bɔa 34.33 * 4:6 Daa 1.3 † 4:13 Sɔu 116.10

mé maawêe. ⁹ Kua me guun nõ, bõa a guun nõ, wio wεεle wá yá kaaagu. ¹⁰ Asa Kilisi aõ zõlea a gĩnaa, wápíi wí bõ ze aà ae, i fiabo wá baadee aà kua me guu yákeawa, a maa ge a vâi.*

Gbēnazĩnao kea na ní Luao zĩ

¹¹ Lá wále vlake Diie màa, wi wεεle gbéõ yápi zé e. Lua wá sáasã dõ, mé wá ye à wá dõ á sõu màa. ¹² Wále wázĩa sáaukpaé lõ no, wále á gba zé à íanadã wá yá musue, í e yázãsi gbé pó í íanadã pó pó àle e ní wéõ, i ke sò yá nowa. ¹³ Tó àle e wá liaaae, Lua yáíe. Tó wa su wá dõõwa, á yáíe. ¹⁴ Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kúa gbãa. Wá è tó gbé mendo gà gbépii gēe ũ, aa gà mípiin we. ¹⁵ A gà gbépii gēe ũ, ké gbé pó gõõ su wàõ kú rízia pó ũ lõ, sema gbé pó gà ní gēe ũ à vù pó.

¹⁶ Bee yáí wili gbēe gwa lá dúnia í aà gwawa tia lõ. Baa ké wá Kilisi dõ lá dúnia aà dõwa yãa, wá aà dõ màa tia lõ. ¹⁷ Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafue. Aà kua zi gè, a dafu mé mò. ¹⁸ Bee bõ Lua kíi piie. A wá keano na ní Kilisi gbãao, õ à gbéõ kea naano zĩ dàwēe. ¹⁹ Kilisi sabai Lua dúnia kèano na gbéõ tàaeo yãdasai. A gbéõ keaano napi yãdàwēe. ²⁰ Beewa Kilisi gēeõn wá ũ. Lua lé gbéõ sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gbeyu, à ke na ní Luao. ²¹ Lua tò duunsaide gò duuna awakpabõ ũ wá yáí, ké naawà guu Lua í to yá bõwano na.

6

¹ Lá wále zike Luae, wa awakpàé, ásu to gbēke pó Lua kèé ke pão. ² Asa Lua mè:

Ma n yámà a gõõwa,
ma donle suabagõõ.*

Gõõ kà sa, gbã mé suabagõõpi ũ.

³ Wili yá pó a to gbé fu keo, ké wasu wá zĩ sãa eo yáí. ⁴ Wi wá luazikenke õb gbéõne yápii guu. Wi menafõ maamaa ní íadaawáo ní taasio ní wétēao. ⁵ Wá wá gbé, wá wá ká kpéu, wá fèlewano. Wa zĩ gbãa kè, wi e i'òo, nõana wá dé. ⁶ Wá òlõné ní nõsemendoo ní dõao ní sùuuo ní maakeao ní nõsepuaõ ní yenzi mofilisaio ⁷ ní slana'oaõ ní Lua gbãao. Wá maakebõõ kúa wá õplaaũ ní zeeo. ⁸ Wí wá kpela, wí wá kpebõ. Wí wá tó vâi sí, wí wá tónasi. Slandeõn wá ũ, õ wí wá dile mofilideõ ũ. ⁹ Tõdeõn wá ũ, õ wí wá dile gbēandõõ ũ. Wá bēēe fá, õ wí wá dile geõ ũ. Wí wá dile põgbēao ũ, ama wili wá deo. ¹⁰ Wá põ lõ nae, õ wio wá dile põsiadeõ ũ. Wí gbéõ ke õdeõ ũ dasi, õ wio wá dile taasideõ ũ. Wá pópíi vî, õ wio wá dile põesaideõ ũ.

¹¹ Kolenideõ, wa yá'òé wásawasa, wa wá nõse wēé. ¹² Wi wá nõse kúkpáeõ, áme a á pó kùkpawēe. ¹³ Ma yá'òé lán ma néowae. Lá wa wá nõse wēé, à á nõse wēwēe sõ.

Kēa Yesusaideõwa

¹⁴ Asu nakõwa ní Yesusaideõo. Kpelewa maa ní vãio aa gbékpa ní kõi? Baa kpele gupua ní gusiao vî ní kõi? ¹⁵ Kilisi yá a kõse ní Setãu póõ kpelewa ní? Bó Yesude ní Yesusaideo vî ní kõi? ¹⁶ Kpelewa Lua kpé lé a ke dou ní táaõ? Lua bēe kpén wá ũ, lá a õwa à mè:
Máõ kúrínõ, máõ bebe ní guu,†

* 5:10 Lom 14.10-12 * 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19

míḡ de ní Lua ũ,
 aaio de ma gbéḡ ũ. ‡
 17 Ayāmeto Dii mè:
 A ké má, àliḡ kú ádoá,
 ásu ḡkā pḡ gbāleawao, §
 mí á sí, 18 míḡ de á Mae ũ,
 íḡ de ma negḡeḡ ní ma nenḡeḡ ũ.*
 Dii Gbāapiide mé ò.

7

1 Ma gbé yenzideḡ, lá Lua legbèwēe màá, wà kē yá pḡ í me ní nisíno
 gbālewa míḡmíḡ, wí wēe wà wá kua adoa lepapa viakea Luae guu.

Pḡlu pḡ kea Kolenideḡwa na

2 A wá kú ḡplapla. Wi tàaekē gbēeḡo, wi gbēe ḡḡkpao, wi gbēe taiinkēo.
 3 Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá ḡḡ wá
 sḡwae. 4 Má á náai vī zḡḡ, mi íanadā á yá musu maamaa. Wétēa mḡawēe
 guu píi ma nḡseninia kpē lo, ma pḡ kēna yáiyái. 5 Baa ké wa ka Masedoni
 búsuu,* wá me i e ḡḡo. Wétēa píi wá lé, wá fēlewá ní sòleo, ḡ wá kú sḡdeede
 guu. 6 ḡ Lua pḡ í yēesaideḡ nḡse níni wá nḡse níniwēe Titu mḡa guu. 7 I
 ke aà mḡa ado no, ké a aà nḡse níniè yáie lo. A òwēe ále ma beeke, á kú
 déndḡmee guu, a zemanḡ sa, ḡ ma pḡna káfi.

8 Baa ké lá pḡ má kēé á pḡ yá, má láasoo pále dao. Ma láasoo pále dá
 yāa, ké má è lápi á pḡ yá ḡḡpla, 9 āma ma pḡ kēna sa. I ke ké ma á pḡ yáé
 yái no, ké á pḡsia tò a nḡselile yáie. A pḡyaapi bḡ Lua kíie. Bee yái ásoo wá
 kēeo. 10 Pḡsia pḡ bḡ Lua kíi í to gbé nḡselile Luapi i aà suaba líḡ déndḡmee
 vío. Dúnia pḡsia mé í ga iné. 11 A gwa lá pḡsia pḡ bḡ Lua kíipi zíké á guu.
 A me wá sa, a gi ní áziao, á pḡ fēle, vía á kú, a ma beekè, a wetà, a vāikena
 swāgāga. Apíi guu a ázia òlḡné ké á tàae vī yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kēé, i ke gbé pḡ tàaekè ge gbé pḡ à tàaekèè yái no, má
 kē Lua ḡḡa guu, ké á yeawázi e bḡ gupuaue. 13 Wá nḡseninia bee bàasi, wá
 pḡna káfi maamaa Titu pḡna yá musu, ké ápii á tò aà nisína sù yái. 14 Ma
 íanadāe yāa á yá musu, i to wí ma kúo. Lá wa slana'òé yápii guu, màá wá
 íandāa Titue kē slana ũ. 15 Lá a aà díle gbía a aà kpelá, mé a aà yāma ápii,
 tó à láasookè yápiwa, aà nḡse í ea yáalḡwáe. 16 Ma pḡ kēna, ké má á náai vī
 yápii guu yái.

8

Kḡ kámasakaa

1 Gbéḡ, wá ye àḡ gbēke pḡ Lua kē Yesude pḡ aa ku Masedoni búsuu wéle
 ní wéleḡḡne ḡḡ. 2 An yḡa ní íadaama pásio guu, an pḡ kēna maamaa, ḡ baa ní
 ní taaside búubuukēo aa gbadà sḡḡsḡ. 3 Má òé aa gbadà ní gbāa léu, a de
 ní gbāa léa se. 4 Aa gbèawá nízia awa ní awao, wá ní gba zé ní ḡ e àḡ ku Lua
 gbéḡ kámasa guu.* 5 Aa kē de lá wá wé ḡḡia, aa nízia kpà Diiwa gía ní wápiḡ
 lo lá Lua yeiwa. 6 ḡ wa wabikè Tituwa aà gé kámasa yá pḡ a dàale á guu

lekpaafi. ⁷ Lá á gbãa yápii guu, luanaaika ná yá'oaó ní d̄sao ní yápii áiao ní á yeawázio, à gbãa kámasapi kaa guu lo.

⁸ I ke ma yádilée no, k̄ai p̄o gbēpāle k̄e ɔ́ má òé, ké mà e mà á yea gbézi síana d̄s. ⁹ A wá Dii Yesu Kilisi gbēke d̄s. Aà p̄ode'ia à ḡò p̄saide ũ á yáí, ɔ́ aà p̄saideke guu à á ké p̄ode ũ. ¹⁰ Lá má è yápi musun we. Bee k̄s̄í ní á gbé p̄o á ze ní yápio za muyáa, mé á k̄e. ¹¹ A yápi lekpaafi sa. Lá á s̄ou mà ní a keao, à ké á gbãa léu. ¹² Tó gbé gbada ní n̄semendoo a p̄ovia léu, bee í ká, í ke p̄o p̄o á vío no. ¹³ I ke áo taasike gbé k̄ini aao namable no. Aó kpaafi. ¹⁴ Tia kéwa p̄o p̄o diázi à yooné an p̄kēsāama guu. Ḡowa s̄o, p̄o p̄o dir̄zi aai ea yooé á p̄kēsāawá guu. Beewa áo kpaafi. ¹⁵ Lá á k̄ea láuwa wá m̄e: S̄elenz̄ode p̄o í f̄e, ȳonde p̄o í k̄es̄o.†

P̄lu Titu s̄aukpa K̄olenideɔne

¹⁶ Ma s̄auk̄e ní Luao, ké a tò á yá d̄o Titu s̄owa lamawa. ¹⁷ A wá yāmà, aà me wá à m̄o á gwai, àle m̄o teasi no. ¹⁸ Wá gb̄edo p̄o aà t̄o lígua Yesudeɔ guu píi baonakpa musu ɔ́ wá dàè. ¹⁹ Bee gbea lo Yesudeɔ aà s̄e aà géwano kámasa z̄i p̄o wále ke kei. Wále z̄ipi ke Dii t̄oba yáie ní n̄semaa p̄o wá dào. ²⁰ Wále gbé wá t̄aa'e'ea gba z̄o p̄o na wá ɔ́zi yá musu abaa bo. ²¹ I ke yá p̄o maa Dii ɔ́ wále wele adoo, ní p̄o p̄o maa gb̄enazinaɔne lo.‡ ²² Wa wá gbēpāle dànè lo. Wa aà laai gwá a ḡena lé vío, wá è a áiaví yápii guu, mé aà áia èa k̄afi tia, ké a á náai ví yáí. ²³ Titu gbé bee s̄o, ma z̄ikendee p̄o wí á maa wele s̄anun aà ũ. Wá gbé k̄ini s̄o, Yesudeɔ z̄inaɔne, aafi Kilisi t̄obo. ²⁴ Ayāmeto à ɔ́oné ké á yezi, Yesudeɔ í d̄s ké wá íandāa á yá musu síana ví.

9

¹ Má lák̄é Lua gbé k̄o kámasa p̄o wále kápi yá musuo, ² asa má d̄s a n̄semaa dà, ɔ́ ma ínadà Masedoniɔne ma m̄e Gelekiɔ s̄ou mà za muyáa. A áiaپی ní gbé daside me f̄e. ³ Ǿ ma wá gbépiɔ z̄iwá à ku s̄ou guu lá má òwa, ké íana p̄o wá dà yápi musu su ke p̄ao. ⁴ Tó Masedoniɔ m̄manɔ, tó aa è á s̄ou í mao, wí a wá k̄u, ké wa á náaik̄e yáí. A è, má á p̄o o be? ⁵ Ayāmeto má è a maa mà o gbépiɔne aa d̄oamee, aa gba p̄o a d̄oaa a a legb̄è yá keke káau, a s̄ou í ma, ío de n̄semendo gba ũ, í ke gba teaside no.

Gbadaa ní n̄semendoo

⁶ A làasooke yáe beewa.

Tó ní t̄o ȳo, ní keke ȳo,

tó ní t̄o z̄o, ní keke z̄o.

⁷ Baade kpá lá à z̄èd̄o a s̄o guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé p̄o í gbada ní p̄oaozi. ⁸ Lua a f̄o to èf̄ai píi líala, ḡoapii p̄oapii í m̄owá yápii guu e à líala maakea píi guu. ⁹ A k̄ea Lua taalau wá m̄e:

I p̄o fáe taasideɔne,

aà maakea lo ku ḡoapii.*

¹⁰ Lá Lua í p̄obui kpa p̄ot̄nawa mé í p̄oblea kpa gbépiiwa,† a p̄obui kpáwá, í k̄é, á maakea gbe í yáasa k̄ú. ¹¹ A á ke p̄ode ũ yápii guu, ío gbada s̄oúsoú

† 8:15 B̄oa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4 * 9:9 Sou 112.9 † 9:10 Isa 55.10

gɔɔpii, gbé i Lua sáaukpa gba pɔ á dànɛ wá sabai yáí. ¹² Asa Lua gbé pókésáma bɔɔle ɔ kámasa zípi lé ke adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa loe. ¹³ Gbé Lua tɔbɔ, asa kámasa pɔ á kàpi lé ɔɔnɛ a misiile Kilisi bao pɔ a zède, mé a gbèkekènɛ ní gbépiio ní nòsemendoo, ¹⁴ aai wabikéé, aai á nide Lua gbèke pɔ tòwá yáí. ¹⁵ A Lua sáaukpa aà gba pɔ gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní aziao

¹ Ma Pɔlu, ma awakpáé ní Kilisi nòsenie sùuuo, ma gbé pɔ i me má buse á guu mé má pásí á kpe. ² Ma wabikèwá, tó ma mɔ, ásu to màò pásiáno, asa má fɔ mà á pásí ɔɔ á gbé pɔ aai me dúnia yá mé lé dɔaawéɛnoe. ³ Wá kú dúnia guue, áma wili zika lán dúnia gbéowao. ⁴ Wá gɔkeboɔá dúnia pɔ no, Lua gɔkebo gbãa pɔ wi zegikíi gbòòònoe. Wi ɔno búinao suumpad ⁵ ní wala pɔ í gínɛ wá Lua dɔo píi. Wi láasoo píi kú zìzɔ ù aa misiile Kilisie. ⁶ Tó a misiilewéé wásawasa, wá sou mà wá swágbáadeo swágaga.

⁷ I gbé gwa a beawae. Tó gbé díle Kilisi pón a ù, aà ea láasooke yáe beewa. Kilisi pón wá ù laaàwa sɔ. ⁸ Baa tó ma íanadã zɔo iko pɔ Dii kpáwá yá musu, wí a ma kúo, asa á zedɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no. ⁹ Má ye ma lákéaé àò deé vladadanzi ùo. ¹⁰ Wí me ma lác gbia, í ní gba gbãa, áma tó wá kú kó wéú, ma lé ɔ buse, ma yá lí tómáoo. ¹¹ Gbé pɔ lé o màao dɔ kɛ lá wá de láo guu, màa wáò de kua kó wéú.

¹² Wá ke muua ge wá wá leɛ ù ní gbé pɔ aale nízia sáaukpaoo. Aa nízia kpaala ní kɔo ní nízia leɛ ùa ní kɔo ɔno vío. ¹³ Wá gbé beeo, wá íanadã de a léao. Wá dá kɔo pɔ Lua dàwéé léue. Baa ápiɔ, kɔopi á ká. ¹⁴ Lá wa ka á kíi, wále ví wá pɔ léao, asa wa mɔ ní Kilisi baoo e á kíi. ¹⁵ Wili íanadã de a léa wa gbépáleo zikáuo. Lá á luanaaika lé káfi, wá ye zì pɔ wále ke á guu ɔta maamaa e kɔo pɔ Lua dàwéé léue, ¹⁶ wí gé baopi kpái búsu pɔ kú á aeo guu, gbépáleo taaabaa íandásai. ¹⁷ Tó gbé ye íanadã, aà dá Dii yá musu.* ¹⁸ I ke gbé pɔ í azia sáaukpa mé maao, sema gbé pɔ Dii í aà sáaukpa.

11

Zina egenao

¹ A ma fɔ yoo ní ma sɔúkeyáo, áma ále ke kò. ² Lá Lua lí sí sàao, màa ɔ má kúá á yá musu. A gɔ mendoe, ɔn Kilisi ù. Ma á kpásáwá wéndia léso ùe. ³ Lá mlɛ kónikè Evae à aà sàsá,* vía lé ma kú kɛ a su á sàsá sɔ, í á naa Kilisiwa gbásísai ní nòsemendoo tó. ⁴ Tó gbé mò Yesu yá pɔ dodo ní wá pɔo waasokèé, ge nisina pɔ dodo ní pɔ pɔ á èo ge baona pɔ dodo ní pɔ pɔ á sio, i aà gba zé maamaae. ⁵ Má è má késáa zina pɔ a ní díle derílaozí yáe guuo. ⁶ Baa tó ma léna nao, má dɔa ví. Wá ɔɔé ápii wásawasa yápii musu.

⁷ Ké ma baona pɔ bɔ Lua kíi waasokèé pòsiwásai, mé ma azia búsa á káfia yáí, táae má kèa? ⁸ Ma Yesude páleo taiinkè, ma a asea emá, ké mà e màò zíkɛ á guu yáí. ⁹ Gɔo pɔ má kúánɔ, tó pɔ lé késáa, mili íada gbèewao. Wá gbé bɔ Masedoni búsuu, aa mòmɛɛ ní pɔ pɔ lé késáa.† Má azia kúá, mi ke gbèe aso ùo, mé máo mazía kúá màae. ¹⁰ N Kilisi síana pɔ kú ma guuo,

* 10:17 Zel 9.23   * 11:3 Daa 3.1-5   † 11:9 Flp 4.15-16

gbēe a kpa ma íandáyápiē Gelesi búsuuo. ¹¹ Bóyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua dō.

¹² Yá pó mále ke máo kee, ké mà e zezō gbé pó aale ma léwēone aa íanadā lāwáwa yáí. ¹³ Gbépiá zina egenaone! Ziken moafilideone! Aaí li Kilisi zinao ũ. ¹⁴ Yābonsae no. Baa Setāupi í li gupua malaika ũe. ¹⁵ Lá màae, tó aa zikenao lí maa zikenao ũ, yābonsae no. An zia ao de ní yākeawae.

Pɔlu taasikea a zínake guu

¹⁶ Ma ea lé o lo, gbēe su ma gwa sōu ũo. Tó màan sōo, ào ma kŭa màa, ké mà e íanadā yoo. ¹⁷ Yá pó mále o, Dii mé ma dauo. Íana pó mále dā mazía náaikea guue bee, mále dā mísaíke guue. ¹⁸ Lá gbéó lé íanadā dasi dŭnia yá musu, mapi sō má dāe. ¹⁹ Asa á ōnoao i menafō ní mísaideo ní pōnao. ²⁰ Tó wāle á ke zoo ũ, tó wāle á só, tó wāle á taiinke, tó wāle gbāablewá, tó wāle á sánke, i menafō. ²¹ Sianaē, wá buse! A kēmeē wí ũ! Ama pó pó gbé kŭa àle a wóo ke, má kŭa sōe. Mále o mísaíke guue. ²² Ebeluo no lò? Má a ũ sōe. Isailio no lò? Má a ũ sōe. Ablahaŭ buio no lò? Má a ũ sōe. ²³ Kilisi zikenao no lò? Má a ũ deŕla. Mále yá'o lán íandewae. Ma zikè deŕla, ma daakpeu deŕla,‡ má a gbēa lé dōo, ma kua ga lézi gēna lé vío. ²⁴ Yudaɔ ma gbē fláala le bla mēndosaiſ gēn sōo. ²⁵ Wà ma gbē ní goo* gēn àaō. Wà ma papa ní gbēo gēn do.† Gó kpālemanɔ gēn àaō, ma ke ísi guu goɔ do fáane ní gwāasinao. ²⁶ Ma wéle dasi gea guu mio ku kai guu: Swa kai, kpáiweliweo kai, Yudaɔ kai, buipáleo kai, benanguo kai, sēa kai, ísia kai, Yesude egenaɔ kai. ²⁷ Ma zí gbāa kè ní wāwāo, ma itékè a gēna lé vío, noana ní imio ma dede, ma leyè a gēna lé vío, má kú búu íandea guu. ²⁸ A kŭio bàasi Yesudeɔ píi kàakea lo tōaa lá gu lé do. ²⁹ Gbēe búsa ō mi busaoo? Gbēe fù ō i ōaoo?

³⁰ Tó a maa mà íanadāe, má dā ma yēesaíke musue. ³¹ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dō ké mále eetoo. Wào aa sáaukpa goɔpii! ³² Goɔ pó má kú Damasi, kí Aleta ziiia ò wà wélepi bílibleo dā wà ma kú, ³³ ō wà ma bo fenentiu, wà ma pila ní bao gbí guu bíi kpe, ō ma pilimá.‡

12

Pɔlu wépfungu'ea

¹ A kŭ mà íanadāe. Baa tó a ài vío, má ea su wépfungu'eaɔ ní yá pó Dii òlomeoɔwa. ² Má gbēe dō naa Kilisiwa, wà aa sè gèd e luabe síanau, a wè gēo mēndosain la. A gè ní meon nò, mesain nò, má dōo, Lua mé dō. ³ Má dō ké wà gbépi sè gèd e àizánablekŭi. A gè ní meon nò, mesain nò, Lua mé dō. ⁴ A yá pó a oa keo mà, gbēnazina a zé ví á sèle siuo. ⁵ Má íanadā gbépi yá musue, áma má íanadā mazía yá musuo, sema ma yēesaíke yá bàasio. ⁶ Tó má ye íanadā, má íanadā mísaide ũo, asa síana má o. Ama má dāo, ké gbēe su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao. ⁷ Ké másu mà wala ke yāzōo pó Lua òlomeoɔ musuo yáí, à le sòlo ma meu Setāu iwa ũ, ào ma gbē. ⁸ Ma wabikè Diiwa gēn àaō yápi musu, aa pópi gomala, ⁹ ō a òmeē gbéke pó i kēmeē m̀da, yēesaíke guu ō a gbāa síana í bo. Ayāmeto má íanadā ní pōnao ma yēesaíke musu, ké Kilisi gbāa ào kumala. ¹⁰ Beewa mi pōnake ní ma yēesaíkeo ní widaaao ní taasikeao ní íadaaao ní wētēao Kilisi yáí, asa goɔ pó ma busa ō mio gbāa.

‡ 11:23 Zin 16.23 § 11:24 Iko 25.3 * 11:25 Zin 16.22 † 11:25 Zin 14.19 ‡ 11:33 Zin 9.23-25

Pɔlu kàakɛa Kɔlenideɔne

¹¹ Ma m̄saike kè, àme a ma dau. Ame a maa yāa à ma sáaukpa. Baa tó má pɔe ũo, má késāa zina pɔ a ní díle denlapiɔzi yāe guuo. ¹² Ma a zinake seela òlé ní menao maamaa yābɔnsaɔ ní dabudabukeaɔ guu. ¹³ Bó ma á késāò Yesude k̄niɔzii, ké mi ḡs á gb̄ee aso ũo bàasio? A sùuukemaɔ ní tàae beeo! ¹⁴ Tia kéwa ma m̄ɔa á k̄i ḡn àaɔde sɔu mà, mé má ḡs á gb̄ee aso ũo. Ame mále á w̄ele, i ke á p̄ɔ no. Asa maɔ mé aal àizɛe díle ní n̄ɔne, i ke n̄ɔ mé aali dilen̄ɔ. ¹⁵ Má a p̄ɔ ble pii, mí azia kpáwá ní pɔnao á w̄ni yái. Tó ma yeaázi z̄ɔkù, á yeamazi a lao yà? ¹⁶ Èh̄, mi ḡs aso ũo, àma wà mè w̄ez̄enan ma ũ, má síwá ní k̄niɔe. ¹⁷ Ma á blé gb̄é pɔ ma ní z̄íwá kee sabaia? ¹⁸ Ma wabikè Tituwa aà gé á k̄i, ɔ ma wá gb̄edopi dàè. Titu á blé yà? Wá ká doũo lé? Wá tufa doũo lé?

¹⁹ Ale e yāa wále b̄k̄i w̄ele yà? Aawo! Wále yā'o ní Lua d̄ɔao naa Kilisiwa guue. Ma gb̄é yenzideɔ, ma bee óé pii á zed̄ɔa yáie. ²⁰ Via lé ma kú, tó ma ka á k̄i, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále víake s̄oleɔ ní zaak̄ɔuo ní p̄k̄ũmao ní denlaw̄eleaɔ ní k̄yaaao ní k̄peo ní ȳɔɔo ní z̄ɔao. ²¹ Via lé ma kú ké tó ma ɛa m̄ɔ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gb̄é pɔ aa duunakè yāa aa gb̄āsikè, aa w̄ule ní gb̄ep̄ale n̄ɔo aa wisaiyā kè, tó aai mikè ní yápiɔ keawao, má ɔɔb̄n̄ɛe.

13*Lɛdama gb̄ɛz̄á*

¹ Ma m̄ɔa á gwai ḡn àaɔden ke. Wí yási seelade gb̄ɛɔn pla ge gb̄ɛɔn àaɔ musue.* ² Má óé yāa ma kuaáɔn ḡn plaade guu, mé mále oé lɔ á kpe, tó ma ɛa m̄ɔ, má gb̄é pɔ aa duunakè yāaɔ ní gb̄é k̄niɔ kee t̄ɛboo. ³ Ale seela w̄ele ké Kilisi mé lé yā'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gb̄āasai no, ìɔ gb̄ā á guu. ⁴ Sianaɛ, aà paa líwaá gb̄āsaik̄eyāe, àma a kú ní Lua gb̄āaoɛ. Maa naawà guu wá buse s̄ɔ, àma wá kuaáɔn á guu ní Lua gb̄āaoɛ.

⁵ A ázia tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaik̄ea guu. A làsooke áziawa. I d̄s ké a kú á guuo lé? Tó màa no, a fuae. ⁶ Má ye àò d̄s ké wápiɔ wí fuao. ⁷ Wále wabike Luawa ásu v̄aie keo. I ke ké gb̄é wá maabo yái no, ké à maake yáie, baa tó wále wá gwa gb̄é fuao ũ. ⁸ Wá f̄s z̄ez̄s̄ sianaɔ, sema wà z̄epooè. ⁹ Tó wá buse mé á gb̄āa, wá p̄ɔ ìɔ nae. Yá pɔ wí a wabike mé de ké á yá e àò b̄ɔleia wásawasa. ¹⁰ Ma yá beeo k̄èé, ké tó ma m̄ɔ, másu webiiwá mà iko pɔ Dii kp̄aa m̄ɔe. A kp̄aa á zed̄ɔa yáie, i ke á gbooa yái no.

¹¹ Tòo gb̄é, à ḡs zia bàasi. A d̄ɛka á yá e àò b̄ɔleia wásawasa. A ma ledama ma. A ledoūke àò na ní k̄ɔ, Lua yenzide aafiade ìɔ kúán. ¹² A f̄kpak̄ɔwa ní Lua gb̄é lépeak̄ɔwao. Lua gb̄é f̄kpáwá nípii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gb̄ekekeé, Lua ìɔ yeázi, aà Nisina ìɔ gb̄ékp̄aaáɔn ápii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATI Yá pò kú lée bee guu

Galati b̄usu gb̄ēo Yesu baona mà wa sì Pòlu w̄é̄leḡea ḡen plaade ní a ã̄āōdeo guue (Zín 16.6, 18.23). Ama waasoken p̄alēo ḡè we l̄o, ò aa dàda gb̄é̄one aa m̄è, sema Yesude pò aa de Yudāo ù̄o misiile Moizi ikoyāe, aai t̄z̄s̄. Pòlu k̄ii yādan̄e bee b̄ò Yesu Kilisi yá kp̄ee, à̄le Galati b̄usu Yesudēo da z̄obleu. Ké a mà gb̄é̄pio lé swāse yá̄pizi, ò à lée bee k̄èné.

Ké Pòlu ye a gb̄é̄o ea laaid̄o baona zé m̄endonawa, ò à yādadané à m̄è:

A azia yá b̄olek̄èné, aà n̄selilea ní led̄oū pò wa k̄è ní k̄o ní Yelusalēu d̄oanao ikoyāpi musu ní a k̄oyāmasai ní Pīēo yápi musuo. Pòlu a z̄inak̄eyā b̄olek̄èné, à kp̄ale à s̄iwā ké a z̄inak̄epi b̄ò Dii k̄iie (1-2).

A gb̄ā'e Luabaakuar̄no káau yā̄wa, ò à m̄è gb̄ēe a e b̄o maa Moizi ikoyā maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaik̄ea (3-4).

A tek̄p̄āngu aa wetā w̄aò nízia ví ní Lua Nis̄ina d̄oanaan̄e, asa Nis̄inapi ì yāmaao iné dasi, a séia mé yeak̄zi ù̄ (5-6).

A k̄ù Yesu ḡali pii ní Yesudēo pii swāse Pòlu yá̄pizi, aai sí ní n̄sem̄endoo ké aa e b̄o z̄oblea bui piiu.

Baona p̄ale kuo

¹⁻² Ma Lua z̄ina Pòlu ní ma Yesude dee pò wá s̄anūo pii wáme wa lée bee k̄è Yesude pò aa ku Galati b̄usuūone.* Ma z̄inake i b̄o gb̄enaz̄ina k̄iio, gb̄enaz̄ina mé i a led̄oek̄eo, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà b̄ò gauo mé ma z̄i.³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gb̄ek̄ek̄éé, aai á gba aafia. ⁴ Kilisipi ḡi a w̄enii Lua wá Mae p̄ēāwa, à wá duuna k̄èwá, ké à e wá b̄o d̄únia tia v̄aie beeu. ⁵ Lua mé gawi ví ḡōpii! Ami.

⁶ Ké ále b̄o Lua pò á sisi a gb̄eke guu kp̄e màa ḡò̄, ále ze ní bao koleao, yápi d̄ia maamae. ⁷ Baona p̄ale kuo. Gb̄é pò ye Kilisi baopi lilēo lé á liaae. ⁸ Baa tó wápio ge malaikae b̄ò luabe à baona pò i kpaaf̄ ní pò pò wá òēoo waasokp̄áé, Lua láaik̄ewá. ⁹ Wá òé yāa mé mále oé l̄o, tó gb̄ēe baona pò i kpaaf̄ ní pò pò á màoo waasokp̄áé, Lua láaik̄ewá.

¹⁰ Mále s̄auu w̄ēle gb̄enaz̄inawa yà, ge Luae? Mále w̄ēle ma yá ká gb̄enaz̄inagu yà? Tó gb̄enaz̄ina má ye à kángu e tia, d̄s̄ Kilisi z̄òb̄lenan ma ù̄o.

Yesu Pòlu sea a z̄ina ù̄

¹¹ Ma gb̄é̄o, má ye à d̄s̄ ké baona pò mi kp̄áé i b̄o gb̄enaz̄ina k̄iio. ¹² Mi ma gb̄enaz̄ina k̄iio, gb̄ēe mé i dam̄ēo, Yesu Kilisi mé b̄ò m̄òoa.

¹³ A mà lá má kú yāa Yudāo z̄éu. Ma Yesudēo wetā w̄é̄le ní w̄é̄leo p̄as̄ip̄asi, má w̄ēle mà ní mid̄e.† ¹⁴ Ma Yudāo z̄épi yá k̄ù òplapla de ma s̄āōla dasi, ma ã̄ia deñla wá dezīo felekaayāpi guu. ¹⁵ Ama Lua ma dile a pò ù̄ za ma da n̄s̄eu.‡ Ké aà ma sísia a gb̄eke guu ḡō k̄àè, ¹⁶ ò à a Né gb̄āea,§ ké mà aà baona kp̄a buip̄alēone. Mi gé kp̄alei gb̄ēe ḡēz̄io, ¹⁷ mi gé Yelusalēu gb̄é pò aa de z̄inao ù̄ ma ã̄ao k̄iio, ma ge Laalubūo b̄usuū ḡò̄e, ò ma ea ta Damasi.

* 1:1-2 Zín 16.6 † 1:13 Zín 8.3 ‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zín 9.3-6

18 Wè àaṣ gbèa ṣ ma ge Yelusaleū, ké wà kṣ dṣ ní Piεεo, ṣ ma keaàno gṣo gēo.* 19 Mi zina pāle eo, sema Dii dāuna Zaaki bàasio. 20 Yá pṣ má kèṣpi, má sī ní Luao, εε mále tóo. 21 Bee gbèa ma ge Sili bùsuu ní Silisi bùsuo. 22 Gṣo bee Yesude pṣ kú Yudeo i wεsimaleo, 23 āma aa su mà wà mè, gbé pṣ lé ní wεtā yāa mé lé zé pṣ á wèele kaalepi waasokpa tiasa, 24 ṣ aa Lua tṣbò ma yá musu.

2

Pṣlu kṣ yāmaa ní zina pāle

1 Wè gēo mēdosai gbèa ma ea ge Yelusaleū ní Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwanṣ lo. 2 Ma ge we, ké Lua mé bṣ mṣoa à kù mà gee. 3 Ma baona pṣ mī kpa buipāleṣne bṣoṣkèkè dṣaanaṣne rītēe, ké zī pṣ má kè ní pṣ mále keo su ke pāo. 4 Titu pṣ wá sānu ní a Gelekikεo, aai gānawà aà tṣzṣo. 5 Yesude egena pṣ gè wá guu kpáio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wéεkea tāsikaie. Aa ye wá da zṣbleue, 6 ṣ wi we wa misīilenéo baa yṣo, ké à e àṣ baona sīana kūa yái. 7 Gbé pṣ wāle ní gwa dṣaana ū, aai yāe káfimeεo. Lá aa de, i kemεε yāe ūo, asa Lua lí gbēe zāboo. 8 Aa è Lua a baonakpaa buipāleṣne nāmεε ma zṣī, lá à a kpaa Yudaṣne nà Piεεε a zṣīwa. 9 Asa lá Lua zikè Piεε guu a zinake yá musu Yudaṣ kīi, màa à zikè ma guu buipāleṣ kīi. 10 Zaaki ní Piεεo ní Zāa pṣ wāle ní gwa Lua kpé gbapele ūo gbēke pṣ Lua kēmεε dṣ, ṣ aa ṣkpawá, wá ní Baanabao gbēke vīa ní kṣo seela ū. Aa sī wápiṣ wà gé buipāleṣ kīi, nṣpiṣ sṣ Yudaṣ kīi. 11 Yá pṣ aa yei lé, ní taasideṣ yá àṣ dṣwágu. Gṣo bee sṣ wá me wà ní a keao kò.

Yesu náaikea mé i wá suaba

11 Ké Piεε mṣ Antiosi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yái. 12 Asa e Zaaki zinaṣ aṣo gé kái, i pṣble ní buipāleṣe. Ké aa kà, ṣ à bṣzā à kēmá, ké àle vīake Yuda pṣ aa zè ní tṣzyāṣne yái. 13 Yuda kīniṣ nàwà mṣafilipi guu. Baa se aa Baanaba gà nāmá. 14 Ké má è aa baona sīana kūa a zéwao, má ò Piεεε ampīi wáa: N Yuda ia ní kú lán buipālewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa nṣyṣ fṣ gāna buipāleṣwa aṣo Yudaṣ yá kūai?

15 Yudaṣn wá ū, buipāle pṣ aa Lua dṣoṣn wá ūo. 16 Ama wá dṣ ké gbēe lí bṣ maa zikεa ikoyāpiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikea ado bàasio.† Baa wápiṣ, wa Kilisi Yesu náaike, ké wà e bṣ maa wá Kilisi náaikeapi yáie, i ke zikεa ikoyāpiwa yái no, asa gbēe lí bṣ maa zikεa ikoyāwa yáio.‡ 17 Gṣo pṣ wāle wεεle wà bṣ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkenaṣn wá ū sṣ, bee mè Kilisi lé duuna wēzīgba yà? Aawo! 18 Tó ma ea lé ikoyā pṣ má gbòo keke, a taaeden ma ū we. 19 Asa má de ge ū ikoyāpi musue, ṣ ma bṣ a yáu ké màṣ ku Lua pṣ ū yái. Ma ga líwa ní Kilisio. 20 Mapi má kú lo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbēnazinke guu má kú Lua Né pṣ yemazi à gī a wēnii ma yái náaikea guue. 21 Mále Lua gbēke bādεo. Tó wī bṣ maa ikoyāpi yáie, Kilisi gà pāe.

3

Mṣizi ikoyā ní luanaaikea

* 1:18 Zln 9.26-30   † 2:1 Zln 15.2-4   ‡ 2:16 Lom 3.20, 22   § 2:16 Sou 143.2

1 Galati m̄saide! Wa Yesu Kilisi gaa líwa s̄as̄a òé w̄asawasa. W̄a p̄d̄awá ȳa? 2 Má ye mà ȳa m̄endo gb̄eawá. A Lua Nis̄ina è z̄ik̄ea ikoȳawa ȳái ȳa, ge ȳa p̄ó á màpi náaik̄ea ȳáie? 3 Ak̄ea a ḡo m̄isai k̄ewai? A dàale ní Lua Nis̄ina gb̄aaoe, ò ále a mid̄e ní ázia gb̄aao saa? 4 A taasi sae k̄e p̄a ȳa? Aò p̄ao. 5 Lua a Nis̄ina kp̄awá à dabudabuò k̄e á guu á z̄ik̄ea ikoȳawa ȳái ȳa, ge ȳa p̄ó á màpi náaik̄ea ȳáie?

6 A gwa Ablahaũwa. A Lua náaik̄e, ò Lua tò ȳa b̄aano na.* 7 Aò d̄o k̄e gb̄é p̄ó aa Lua náai v̄ò mé Ablahaũ buiò ù.† 8 Lua baonakp̄a Ablahaũe à mè á báaada bui píigu aà sabai,‡ asa w̄a d̄aa wa k̄e Luaȳataalau w̄a mè Lua a to ȳa b̄o ní buip̄aleò na a náai p̄ó aa k̄e ȳái. 9 Beewa Lua ì báaada gb̄é p̄ó aa a náaik̄eògu, lá a k̄e a náaik̄ena Ablahaũewa. 10 Gb̄é p̄ó z̄e ní z̄ik̄ea ikoȳawao ḡò láaip̄o ùe, asa a k̄ea láu w̄a mè, gb̄é p̄ó lío ȳa p̄ó kú ikoȳá lá guuò k̄ua píi a z̄éwaoá láaip̄o.§ 11 W̄a d̄o s̄as̄a k̄é Lua lí tò ȳa b̄òr̄no na z̄ik̄ea ikoȳawa guuò, asa w̄a mè gb̄é p̄ó Lua tò ȳa b̄aano na a náai p̄ó àle k̄e ȳái mé aò ku.* 12 Ikoȳá ì k̄ò'e ní luanaaik̄eaoo, asa w̄a mè gb̄é p̄ó ikoȳapi k̄ua mé a w̄eni e a guu.† 13 Kilisi ḡò láaip̄o ù w̄a gb̄eu, à w̄a b̄o ikoȳá láai guu, asa a k̄ea láu w̄a mè, gb̄é p̄ó wa lòo líwaá láaip̄o.‡ 14 Bee k̄e màa k̄é báaa p̄ó Lua dà Ablahaũgu e ḡo buip̄aleòne Kilisi Yesu sabaie, wí Nis̄ina p̄ó Lua a legb̄è e aà náaik̄ea ȳái.

M̄ozi ikoȳá ní Lua legb̄eao

15 Ma gb̄éò, gb̄enaz̄in ȳak̄ea taa mále ow̄aé. Tó gb̄é legb̄e òile mé a seeladeò v̄i, wa f̄o w̄a a b̄aòeò, wa f̄o ȳae k̄áfiuo. 16 Beewa Lua legb̄è Ablahaũe ní aà buio. A k̄ea Luaȳataalau, wi me ní aà buio lán dasi w̄ale owao,§ w̄a mè ní aà buioe, gb̄é m̄endoe, òn Kilisi ù. 17 Ȳa p̄ó má ye on k̄e: Lua d̄aa legb̄èè ȳaa, à mè a bàa àò kuaano. A w̄è òaa pla ní baakwio (430) gb̄ea ò ikoȳá m̄ò.* Ikoȳapi a f̄o legb̄eapi gbooo, a f̄o à a b̄aòeò. 18 Tó wí Lua báaa e z̄ik̄ea ikoȳawa guue, báaapi a b̄o aà legb̄eaa guu loo. Lua gb̄ekek̄e Ablahaũe k̄é à a legb̄èè ȳáie.† 19 B̄oȳái à ikoȳá òile loi? A k̄afi e Ablahaũ bui p̄ó Lua legb̄è aà ȳa musu àò m̄oe, k̄é gb̄éò e d̄o wa de Luae tàaedeò ù ȳái. Lua a ikoȳapi kp̄a malaikaowa, aa nà k̄òe a ozi, ò a òile gb̄éòne. 20 Lua legb̄eaa s̄o, Luapi ȳae ado, aà bàa kú ní k̄òeoo.

21 Tòò! Ikoȳapi b̄ò Lua legb̄eaa kpe ȳa? Màa no! Tó ikoȳá p̄ó ì w̄eni kp̄amá kú ȳaa, d̄o wa b̄o maa ikoȳapi sabai. 22 A k̄ea Luaȳataalau w̄a mè, duuna gb̄épii kákpeuk̄e, k̄é báaa p̄ó Lua a legb̄èpi e ḡo Yesu Kilisi náaik̄enaò p̄ó ù aà náai p̄ó aale k̄epi ȳái.

23 Za d̄o Yesu náaik̄ea ì m̄oo, ikoȳá w̄a kákpeu k̄e, a w̄a k̄ua dakpeunao ù e Yesu náaik̄ea p̄ó lé m̄ó ḡe b̄òò. 24 Beewa ikoȳapi de w̄a gwana ù ȳaa e Kilisi àò m̄ó, k̄é w̄a b̄o maa aà náaik̄ea ȳái. 25 Lá Yesu náaik̄ea k̄a sa, wa b̄o w̄a gwana ȳáu.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua n̄eò ù ápii aà náai p̄ó àle k̄e ȳái, 27 asa á gb̄é p̄ó a da'ilek̄e Kilisi p̄ó ùò, a Kilisi dàe. 28 Yudao ní buip̄aleò, z̄oo ní w̄éèò,

* 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 B̄aa 12.40 † 3:18 Lom 4.14

gõeo ní nɔeo dodoa kãeo, asa ápiiá doue naa Kilisi Yesuwa. ²⁹ Tó á de Kilisi pɔ ũ, á de Ablahaũ buio ũe, mé á de àizee pɔ Lua a legbèè blena ũ.‡

4

¹ Mále oé, gɔɔ pɔ túbiblena de né ũ, baa tó aà mae pɔɔ de aà pɔ ũ pii, a zo kãeo. ² I misiile a gwanaɔne ní ziaa e gɔɔ pɔ aà mae dílewa. ³ Maa sɔ wápio, gɔɔ pɔ wi kásaakũo, wi zɔble felekaa pɔ pɔ wí misiilenéne.* ⁴ Ké gɔɔ pɔ Lua díle ká, à a Né zì, wà aà ì gbēnazina iawa Mɔizi ikoyā guu, ⁵ ké aà wá gbé pɔ Mɔizi yá iko víwáɔ bo, wí gɔ a néo ũ. ⁶ Lua a Né Nisina dà wá sɔ guu, ké wá de a néo ũ yáí. Nisnapi ì wiile ì me: Baa, ma Mae! ⁷ Ayāmeto zɔn n ũ bo, nén n ũ. Lá Lua Nén n ũ, à n ke a àizeeblena ũe.†

Pɔlu bilikɛa Galatiwa

⁸ Gɔɔ pɔ á Lua dɔo, ì zɔble pɔ pɔ aa de Lua ũoɔne.‡ ⁹ Lá a Lua dè tiasa, atɛsa ké Lua á dɔ́, bóyái a ea lé ze ní pɔ gia yáfúna gbāsaipio bi? Bóyái a ea á ye zɔblené dafu bi? ¹⁰ I gɔɔeo ní mɔeo ní dikpɛeo ní wéeo tɛbo. § ¹¹ Vía ma kũ á yá musu. Asi taasi pā má kè á guua?

¹² Ma gbéɔ, ma wabikèwá, à gɔmawa, asa ma gɔáwae. Yāa ì tàaekemeo. ¹³ A dɔ́ ké gyáeke guu ɔ ma baonakpaué séia. ¹⁴ Baa ké ma gyákea kèé yɔa ũ, ì sakamagu, ì gyaũkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwa. ¹⁵ Báaa pɔ ále kemee yāa kèa ni? Má fɔ o á yá musu, tó à zeké yāa, á á wé bɔbɔ kpaae. ¹⁶ Ké ma síana'òé yáí ɔ ma gɔ á zangude ũ saa? ¹⁷ Gbépio keaé kèke, ì ké á maa yáí no. Aa ye à kèwáe, ì namá. ¹⁸ Wāa ní yāmaao gɔɔpii mé na, ì ke gɔɔ pɔ má kúánɔ ado no. ¹⁹ Ma né yenzideɔ, mále á ia wāwáke lo e Kilisi àɔ sadaagu. ²⁰ Má ye mào kúánɔ tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwae.

Hagaa ní Salao

²¹ A omee, á gbé pɔ á ye misiile ikoyáeo, ì ma lá a ku Mɔizi ikoyā guuo lé? ²² Wà mè Ablahaũ negɔeo ì gbēɔn pla. A ado ì ní zɔoe,* mé à ado ì ní wéeo.† ²³ Zɔpi ne ì gbēnazinke guue, ɔ wéa pɔ ì Lua legbēa yáí.‡ ²⁴ Nɔepio yá de wéa yāta a ũ, Luabaakuarínɔ yá lee pla ũ. Ado bɔ Sinai gbe kíie, ì zɔke iné. Bee mé Hagaa ũ. ²⁵ A de Sinai gbe pɔ kú Laalubuɔ búsuu yāta a ũ. Yelusaleũ tia de a ũ lo, asa ále zɔble ní a gbéɔ pii. ²⁶ Yelusaleũ pɔ kú musu mé wéa ũ. ɔme wá da ũ. ²⁷ Asa a kɛa láu wà mè: Pɔnake, fi pɔ ni ne'io!

Gulake, n gbé pɔ ni nɔwāwákeo!

Asa n gbé pɔ n gɔ pákpánzi,

n né dasi aɔ de nɔe pɔ a gɔ aedɔwà pɔa. §

²⁸ Apio sɔ ma gbéɔ, Lua legbēa néɔn á ũ lán Izaakiwa. ²⁹ Né pɔ wa ì gbēnazinke guu ì adà né pɔ wa ì ní Lua Nisina gbāaowa. Maa a de ní a tiao. ³⁰ A kɛa Luayātaalau kpelewa ni? Wà mè: Zo yá ní a néo, asa zo né a e túbible ní wéa néoo.* ³¹ Ayāmeto ma gbéɔ, zo néɔn wá ũo, wéa néɔn wá ũ.

5

Gɔa wéa ũ

‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16 * 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10

¹ Gõa wéεε ù yáí Kilisi wá bóí, wa gõ wéεε ù. A zεð giúgiú, ásu to wà εa bakaé á núu zɔɔ ù ɓo.

² Mámemaá Pɔlu mále oé, tó á tò wà t̄z̄ɔ́é, Kilisi a káfiakéεo. ³ Ma εa má ò ma idàwáé, gbé pó tò wà t̄z̄ɔ́é, sema aà misiile Mɔizi ikoyáε pii. ⁴ A gbé pó ále wεεε à ɓo maa ikoyá guu, a ázia kè Kilisiwa, a kē Lua gbékεwae. ⁵ Yesu náaikea guu wá d̄s ké wá ɓo maa, wá wé d̄i ní aà Nisína gbáao. ⁶ Naa Kilisi Yesuwa t̄z̄ɔ́a ge t̄z̄ɔ́sai yáε vío, sema Yesu náaikea pó í to wàò yek̄i.

⁷ Alε gé aε yáa maamaaε. Démε tea slanaí zεz̄ɔ́éí? ⁸ Yá pó ále e a zεvípi i ɓo Lua pó á sisi à á sé kíio. ⁹ P̄εεε'εεε yɔɔna í p̄εeti sé pii.* ¹⁰ Má á náai ví naa Diiwa guu ké á láasoo pále kεo. Gbé pó lé á liaa s̄s, Lua a aà váipi fiaboè, baa dén nò. ¹¹ Mapi s̄s ma gbé̄, tó t̄z̄ɔ́yá waaso mále kε e gbā, b̄yáí wále ma wetáí ɓi? Tó máaε, d̄s Kilisi gaa líwa yá a s̄ gbēewao. ¹² Gbé pó aale á liaa ní t̄z̄ɔ́yāo, aa ge n̄zia le wi se.

¹³ Apio s̄s gbé̄, Lua á sisi à ḡs wéεε ùε, āma ásu tó á ḡsa wéεε ùpi ḡsé p̄εákea zé ùo. Aɔ misiilek̄ɔε àò yek̄i, ¹⁴ asa yá m̄ndoe bee mé de Mɔizi ikoyá pii mi ù: Nȳs ye n gbédeezí lá n̄zia wēniwa. ¹⁵ Tó ále k̄s soso k̄s níwa, à laaika k̄s kaalεai.

Lua Nisína d̄baaané

¹⁶ Mále oé à to Lua Nisína d̄baaé, ázia p̄εá í mide. ¹⁷ Azia p̄εá lí k̄s'ε ní Lua Nisína p̄oo, mé Lua Nisína p̄εá lí k̄s'ε ní á p̄oo. Aa ḡik̄iε, s̄ ili f̄s yá pó á yei k̄eo.† ¹⁸ Tó Lua Nisína d̄baaaé, Mɔizi yá iko víwáo.

¹⁹ Wá wá d̄aa d̄s wásawasa: Káaluakaa, gbāsíkεa, wisaiyā, ²⁰ táagbagbaa, gbék̄ɔ́lekεa, íisea ní k̄s̄o, s̄ole, zangu, p̄k̄úma, denlawεεlea, lekpaá, k̄k̄paalea, ²¹ wed̄ak̄ɔε, wēdekeá, lalasi k̄s̄o ní yá bee taao. Mále a ledawá lá má d̄awá yāawa, yábeetaakεnao kpala pó ɓò Lua kíi bleo.

²² Lua Nisína s̄s í yáε beε iné: Yeak̄i ní p̄nao ní aafiao ní menao ní gbékεo ní maaó ní náaió ²³ ní z̄iabusaaó ní z̄iak̄uad̄s̄o. Ikoyáε lí ḡi yá beε t̄aaεio. ²⁴ Gbé pó de Kilisi Yesu pó ùo ní d̄aa páliwa ní a p̄nidεao ní a p̄εá s̄anu. ²⁵ Lá wá kú Lua Nisína sabai, wá aà d̄ò sé. ²⁶ Wásu wàò ȳɔ́ vío, wásuli k̄s̄ p̄εāo, wásuli wed̄k̄ɔεo.

6

D̄daak̄s̄wa

¹ Gbē̄, tó wasu gbēε k̄ú ní z̄aa yáwao, á gbé pó Lua Nisína d̄baaaé, à ḡs̄ḡs̄aànɔ busebuse, í laaika ké wasu á ȳs̄ s̄o. ² A k̄s̄ aso sé. Alε Kilisi ikoyá papan we. ³ Tó gbēε lé azia gwa pó ù mé a p̄ε ùo, àle azia s̄ásáε. ⁴ Baade a yákea t̄asika, í gbasa ínadá. Asu a yáεε ù ní gbēp̄aleoo, ⁵ asa baade a azia aso s̄εε. ⁶ Gbé pó wále Lua yádaè, aà a àizeε ní yádanεdec.

⁷ Asu ázia s̄ásāo, w̄ili k̄n̄ike Luaεo. Pó pó gbé t̄s̄ s̄ í ké. ⁸ Tó gbé t̄s̄ a d̄aa d̄baaaε guu, a kaalεa iè. Tó gbé t̄s̄ Lua Nisína d̄baaaε guu s̄s, a wēni láasai iè. ⁹ Wásu k̄pasa ní maakeaoo, asa tó wi k̄ámabod̄o, wá ài'e a ḡɔɔwa. ¹⁰ Ayāmeto tó wa zε'è, w̄ali maake gbépiie, at̄esa wá Yesu náaikεn deεo.

Lezaama

¹¹ A wēsā gb̄n̄εgb̄n̄ε pó má k̄è ní mazia ɔo gwa sa. ¹² Gbé pó aale yáke wé yáíó mé lé ḡanawá ní t̄z̄ɔ́yāo, ké wasu íadamá zεa ní Kilisi gaa líwao

* 5:9 1Kln 5.6 † 5:17 Lom 7.15-23

yá musuo yáíε. ¹³ Baa t̄z̄ōnapiᵔ se, aa ikoyā kūao. Aa ye à t̄z̄ō ké wà e íanadā á seelapi musu yáíε. ¹⁴ Má íanadā p̄e yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yáí dúnia ḡmεε ge ũ mé ma ḡ ge ũ dúniaε. ¹⁵ T̄z̄ōa ge t̄z̄ōsai yāe v̄io, sema ḡōa gbé dafu ũ. ¹⁶ Lua gbēkekeε gbé p̄o yápi kūaᵔne, i ní gba aafia. Aameε aa Isaili síanaᵔ ũ.

¹⁷ Za gbā gbēe su ma wetā bo. Ia p̄o wa dàa Yesu yáí gbε ku ma mewa.

¹⁸ Gbēᵔ, wá Dii Yesu Kilisi gbēkekeε á nisínaε! Ami.

EFESEDEO

Yá pò kú lée bee guu

Lua zina Pòlu wélegea gèn àaõde guu à kè Efese wè àaõe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpeuna ù guu ò à lée bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua a zekàlené ké aao tei gòopii ùe, ké a pòpii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tóleo píi (1.10).

Lée bee daalekti (1.3-3.21) yá pò Lua kèwèe Yesu Kilisi sabai bòolekè, ò à ledou pò wá ví naa Kilisiwa yá bòolekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipále Yesudeo kè a gbéó ù madoúdeò ù. Bee gbèa (4.1-6.20) Pòlu òné aa áiake wàò ku mendoúdeò ù naa Yesu Kilisiwa Yesu gáli guu, uao guu, zíkèkio ní Yesusaideò guuo.

Pòlu Yesudeo gsa medou lèuú ní yá mèn àaõo: Yesudeo de lán mewa mé Kilisi de mepi mi ù, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a édaalegbè ù. Yesudeo de nò pò Yesu sè ù. Beewa wá è Yesudeo ledoukea bò Dii kfiie, tó wá aà náai ví mé wá naawá.

Gbèke pò Lua kèwèe naa Kilisiwa guu

¹ Mámema Pòlu, Kilisi Yesu zina lá Lua yeiwa, ma lée bee kè Lua gbé pò aale Kilisi Yesu náaike Efesone.* ² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekéé, aai á gba aafia. ³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dàwágu wá nisinau. ⁴ Wá naawá guu à wá sé dúniakalea áa, ké wá kua à adoaè saasai. Aà yeawázi guu ⁵ à dbaa wá díle a néo ù ní Yesu Kilisi gbáao, lá àle yá a pœá guuwa, ⁶ ké à tóbò a gbèke gawide pò a kèwèe a Yenzidepi guu yáí. ⁷ Wá naawá guu wa bò aà au sabai. A wá tàaeo kèwá† a gbèke zò ⁸ pò a kèwèe à kè zài guu. Ono pii ní wezè píio guu ⁹ a tò wá a pœá asii dò, lá à zèò à ke Kilisi sabaiwa. ¹⁰ Tó aà pœapi kegò kà, a pòpii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tóleo píi.

¹¹ Lua pò í yápii ke lá à zèò a pœá guuwa dbaa wá díle lá ále yáwa, à wá sé a pò ù wá naa Kilisiwa guu, ¹² ké wá gbé pò wá wé dò Kilisizi káau, wàò de aà tóbònao ù. ¹³ Apiò sò a síana yámà, a bao pò a á suabapi sí. A naawá guu Lua a seela kèwá a Nisina pò à a legbè ù. ¹⁴ A de gba pò Lua dbaa dàwèe e àò gé a gbéó boi ù, ké aa aà tóbò yáí.

Pòlu wabikea Efesedeone

¹⁵ Ayámeto za gòò pò ma á Dii Yesu náaikea mà ní á yea Lua gbéó píizio, ¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaá á yá musuoo. A yá Ìò dmagu wabi pò mi ke Luawa guu. ¹⁷ Mi wabike Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba onò, i á wé kéé ní a Nisina gbáao, ké à e à a dõ wásawasa. ¹⁸ Mi wabikewa aà á nòse wéé, ké à e zia'ea yá pò à á káwá dõ. A gba zòò gawidepi díle a gbéone ¹⁹ ní a gbáa zòò bõnsae pò lé zike wá gbé pò wále a náaikeo guuo. Iko gbáapi zikè Kilisi guu ²⁰ gòò pò Lua aà bò gau à aà zòle musu a oplaai.‡ ²¹ We Kilisi deu kpalablenao ní ikodeò ní gbáadeò ní diola pii ní tó pò wí misilénéo píi.§ I ke dúnia tiaè bee ado no, ní a pò pò a mòde Ìò. ²² Lua tò

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14 ‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16

pópíi mikpàwà,* ò à àà díle yápii mide ù Yesudeone.† 23 Aame Kilisi me ù, aa de Kilisi pò ì gupii pa peea ù.

2

Baa gau gēa wēniū

¹ A de yāa geo ù Luae á tàaeo ní á duunao yáí. ² A té dúniaē bee tufai, a misíile ían gbāadeo kíae, nisína pò dōaaa luayāmansaiōne ní a tiaopi. ³ Wápii wá deńwa yāae sō. Wi pò pò wá me yei ní yá pò wá pò gbào ke. Wá ia guu wá de gbé pò Lua a pokūmabobómáō ù lán dāōwa, ⁴ āma Lua sūuu zōo, a yewázi maamaa. ⁵ Gōo pò wá deē geo ù wá tàaeo yáí, à wá vú ní Kilisio sānu. A á suabà a gbēke guue.* ⁶ Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sé à wá zōleaāno musu, ⁷ ké à e a gbēke zōo bōnsae òbné dúnia pò a mō guu yāmaa pò a kēwēe naa Kilisi Yesu guuwa. ⁸ Lua á suabà a gbēke guu Yesu náai pò á kē yáíe. Bee i bō á kíi no, Lua mé á gbá. ⁹ I bō á yākea kíi no, ké gbēe su íanadādo yáí. ¹⁰ Lua ogben wá ù. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wào kú ní yāmaa pò à dōaa dílewēe keao.

Gōa medouū naa Kilisiwa guu

¹¹ A gbé pò á de buipāle ù ia guuo, tōzōnao ì meé gyafōodeo, āma an tōzōa de gbēnazína ogbē ūe, à láasooke á kua ziwa. ¹² Gōo bee á kú Kilisi kpeo, á de zīloo ù Isailiōne. A baa ku Luabaakuaríno ní àa legbēanéō guuo. A kú dúnia guu wedōa zia'eai sai luadōsai. ¹³ A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé pò á zà ní Luao yāao a sōaāzi kái ní Kilisipi au gbāao. ¹⁴ Aāpi mé wá kua ní kōo na ù, a tò Yudaō ní buipāleo gō medouū. Aā me guu à íbele pò da ní zānguo bíi ù gbōo, ¹⁵ à Mōizi ikoyá kpāgui ní a yādileao, ké à to an pla nípii gōano medouū gbé dafuo ù. Māa à ní ké ní kōo na. ¹⁶ A íbele míde, à mípla nípii kēna ní Luao medouūpi guu a gaa líwa musu. ¹⁷ A mō kea na ní Luao baokpá á gbé pò á zà ní Luaoone ní gbé pò káiaānoo lo.† ¹⁸ Aā yáí wápii wá sōa Mae Luazi zé ví ní àa Nisína dou gbāao. ¹⁹ Ayāmeto á de nibōo ge bōmōo ù loo, a gō beleo ù ní Lua gbéō, àa uadeo ù. ²⁰ A gō kpé pò Lua lé bo ù. Zīnao ní ānabio mé á ēdaalea ù, mé Kilisi Yesu mé ēpi daalegbē ù. ²¹ Naawà guu kpé pópíi ì kō'eu, lo gbā Lua kpé ù naa Diiwa guu. ²² Apiō sō á naawà guu á de kpépi dōboō ù, ké ào de Lua Nisína kúkíi ù.

3

Pōlu baonakpan zīia

¹ Bee yá mé tò ma Pōlu, má de dakpeuna ù Kilisi Yesu yá musu á buipāleo yáí. ² I ma lá Lua a gbēkekeané zī dāmeē má kē á guuo lé? ³ Lua a asiiyā òbmēe, má kēē yōo kò. ⁴ Tó a a kyokè, á fō dō lá ma wé kē Kilisi asiiyā musu. ⁵ Lua i yápi o gbēeē yāao, ò tiasa a òlo a zīnao ní a ānabioone ní a Nisína gbāao. ⁶ Yá pò ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipāleo gō Lua àizeblenaō ù ní Yudaō, aa gōrīno medouūdeō ù. An baa ku lé pò Lua gbé guu.* ⁷ Ma gō baonapi kpana ù gba pò Lua dāmeē aā gbāa lé zīke ma guu yáí. ⁸ Ma gbé pò má kpēe Lua gbéō guu, Lua gbapi dāmeē, ò mále Kilisi ēfāai pò lé vío baonakpa buipāleo, ⁹ mále asiiyā pò Lua lé yá ní gbépiio

* 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18 * 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19 * 3:6 Kls 1.26-27

bɔné gupua. Asiiyāpi ulɛa Lua pɔ pɔpii kɛ kɛi za asɛnizi,¹⁰ kɛ tiasa a to kpalablenɔ nɛ ikode pɔ kɛ musu a ɔnɔ bui dasi e a gɛlideɔwa. ¹¹ Kilisi Yesu wɛ Dii sabai ɔ Lua pɔɛɛ pɔ kɛ gɔɔpiipi bɔlei. ¹² Wɛ naawɛ guu wɛ sɔa Luazi zɛ vɛ nɛ sɔo dilɛa aɛ nɛaika yɛi. ¹³ Ayɛmeto ma wabikɛwɛ, ɛsu tɔ ɛ pɔ ya taasi pɔ mɛle kɛ ɛ yɛ musu yɛio. A kpɛlaa yɛɛ.

Kilisi yeawazi

¹⁴ Ayɛmeto mi kɛle Mae Luaɛ. ¹⁵ Maepi ɔ maekɛ pɔ kɛ musu nɛ zɛle pii i a ɔlesɛ. ¹⁶ Mi wabikɛwɛ aɛ ɛ gba gbɛa ɛ nɔsɛ guu nɛ a Nisina gbɛao a gawi zɔɔ lɛu, ¹⁷ Kilisi e sadaɔguu a nɛai pɔ ɛle kɛ yɛi, ɛ zinapɛla ɔ zɛɔba aɛ yeawazi guu, ¹⁸ kɛ ɛ e Kilisi yeawazi yaasa nɛ a gbɛao nɛ a lesio nɛ a zɔo wɛaipa nɛ Lua gbɛɔ pii, ¹⁹ i aɛ yeawazi pɔ wa fɔ wɛ a lɛ dɔ pii dɔ, Lua kekɛɛ pii i pɛwɛ.

²⁰ Lua gbɛa lɛ vɛo, a fɔ kɛwɛɛ dɛ lɛ wi a wabikɛ ge wi a laasookela maamaa nɛ gbɛa pɔ lɛ zɛle wɛ guu. ²¹ Aɛ tɔɔ Yesudeo nɛ Kilisi Yesupio musu wɛ nɛ wɛo e gɔɔpii! Ami.

4

Mɛdoũkɛa

¹ Ma gbɛ pɔ mɛ dɛ dakpɛuna ũ Dii yɛi, ma wabikɛwɛ, ɛ kua kɛ lɛ Lua ɛ sisi ɔ dɛwa. ² A kɔ fɔ ɔ yekɔi zɛabusaa nɛ nɔseniɛo guu nɛ menao.* ³ A wɛtɛ ɔ ledou pɔ bɔ Lua Nisina kɛi vɛ ba pɔ wɛ dɔkɔwa ũ. ⁴ Mɛ mɛndɔɛ, mɛ Nisɛnapi mɛndɔɛ. Mɛa zia'ea yɛ pɔ Lua ɛ kɛwɛ mɛndɔ ɔ. ⁵ Dii mɛndɔɛ, mɛ Lua zɛ mɛndɔɛ nɛ da'ile mɛndoo. ⁶ Lua mɛndɔɛ wɛpii Mae ũ, ɔmɛ iko vɛ wɛ baadewa, ɔ zɛle wɛ baade pii guu, a kɛ nɛ wɛ baade pii. ⁷ Kilisi gbɛkekɛ wɛ baadɛ lɛ a gbadɛwɛɛ lɛu. ⁸ A yɛi a kɛa lɛu wɛ mɛ:

Kɛ ɛ dɛɛ musu nɛ a zɛzɔɔ,
 ɛ gbadɛ gbɛɔnɛ.†

⁹ Aɛ dɛɛɛ bee mɛ kpɛlewa ni? Bee mɛ ɛ pɛla e tɔɔle nɔnau gɛɛ. ¹⁰ Gbɛ pɔ pɛlapi mɛ gbɛ pɔ fɛle mɛ luabɛa ũ, kɛ aɛ gupii pa. ¹¹ Aɛpi mɛ gbɛɔ gbɛ zɛ aɔ dɛ zinɔ ũ, gbɛɔ ɛnabiɔ, gbɛɔ baonakpanaɔ, gbɛɔ pɛsiteɛ ge yaɛdanɛɔ,‡ ¹² kɛ Lua gbɛɔ e wɔ ku a zɛ sɔu guu, Kilisi mɛ i zɛɔ, ¹³ e wɛpii wɔ ka Lua Nɛ nɛai dou kɛawa aɛ dɔa dou guu, wɛ gɔ gbɛ kɛasaɔ ũ Kilisi pɔ pɛwɛ zɔɔ lɛu. ¹⁴ Mɛa wɛ dɛ nɛfɛnɛna pɔ wɛ ɔnɔ nɛ kɔnio kɛnɛ wɛ nɛ sɛsɛ ũ ɔ. Yɛ dafu daanɛ i nɛ sɛ lɛn ɛana ge ɛsɔwa. ¹⁵ Wɛ sɛana'onɛ nɛ yeazɛio, wɛ gbɛ yɛpii musu naa Kilisi pɔ dɛ mi ũwa. ¹⁶ Naawɛ guu mɛgu pii i kɔ'eu aa nakɔwa kɔ zɛ sabai, ɔ mɛgu ɛ zɛle a zɛwa, mɛ ɔ gbɛ, ɔ zɛɔ nɛ yeakɔio.§

Kua zi nɛ kua dafu

¹⁷ Ayɛmeto mɛle yɛ'oɛ nɛ Dii tɔo, mɛle ɛ gbadɛ laai. Asu ɔ ku lɛn luadɔnsai pɔ an nɔsɛ yɛfɛna dɔaaanɛɔwao. ¹⁸ An laasoo sɔukɔ, aa kɛa wɛni pɔ Lua i kpɛmɛwa, kɛ an wɛ sia mɛ an swɛ gbɛa yɛi. ¹⁹ Aa nɔsɛ vɛo, aa nɛzɛa kpɛ wisaiyɛwa, aa dɔɛ'ni bui pii kɛa bɛi vɛ. ²⁰ Aɛpi sɛ i Kilisi yaɛdada mɛao. ²¹ A aɛ yɛ mɛ, a sɛana pɔ a vɛ dɛda ɛ Yesudeke guu. ²² Wa dɛ ɛ ɔkpa ɛ dɛa zi* pɔ dɔaaaɛi, asa a ɔkpa ɛ pɛnidɛa vɛio yɛi. ²³ A tɔ ɛ nɔselile, ɛ laasoo i gɔ dafu, ²⁴ i dɛa dafu pɔ Lua kɛwɛ kɛ wɛ e wɔ dɛ lɛawa† sɛ, ɛ kua ɔ adoa kua sɛande ũ yɛzɛdekɛa guu.

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Sou 68.18 ‡ 4:11 1Kn 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10
 † 4:24 Daa 1.26

²⁵ Bee yáí à ɔkpa mɔafiliyáí, á baade lí síana'o a gbédeec,‡ asa mè doū guon wá ũ. ²⁶ Tó á pɔ pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu à á pɔpaa leo, ²⁷ ké ásu Ibiisi gba gēkíio yáí. ²⁸ Gbé pɔ í kpáí'o yāa kpáí tó. Aà wētá zí maa ke ní a ɔo, i pɔ e à dɔdɔ taasidele. ²⁹ Asu to yāvāie bɔ á léuo, sema a zede pɔ a gbé káfi à àike gbé pɔ lé maone. ³⁰ Asu Lua Nisína pɔ yao, asa aà kua adoae. A de seela pɔ Lua kèwá e wá bogɔɔzí ũ. ³¹ Asuli íise ní gbēeoo. A pɔkūma ní pɔkpēneo ní palaa gbāao ní gbésɔsɔao ní pāsí bui píio tó. ³² Aɔ gbēke ví ní kōo. Aɔ kō wēna ví. A sùuuke ní kōo lá Lua sùuukèánɔwa naa Kilisiwa guu. §

5

Kua gupua

¹ Lá á de Lua né yenzideṣ ũ, à aà ɔlesé. ² Lá Kilisi yewázi à gí a wēnii wá yáí sa'obɔ pɔ a gí í ke Luae na ũ, à to yeakōi dɔaaé màa sɔ.* ³ Lá á de Lua gbé ũ, i kū wá káaluakaa ní dɔe'li bui píio ní biikeao ma dɔ á léu bauo. ⁴ Wisaiyá'oa ní yādɔɔsai oao ní faai bēe boao maaánɔo lɔ, sema sáau yá. ⁵ Aɔ dɔ sáasá ké káaluae ge dɔe'lidee ge bíidee a kpala pɔ bò Lua kíi ble ní Kilisioo. Pɔ pɔ gbé lé a bíike gò aà dii ũ.

⁶ Asu to gbēe á sásá ní yāpā giioo. Yá bee taaɔ mé a to Lua pɔkūmabɔbɔ a yādansaiɔwa. ⁷ A bàa su à kúrínɔo. ⁸ A kú yāa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupua. Aɔ ku gupua gbé ũ, ⁹ asa gupua í maa bui píi iné ní yázedeo ní síanao. ¹⁰ A yá pɔ í ka Diigu dada. ¹¹ A baa su à kú ní gusia yākea pɔ lí káfiakenéoo. A bɔ yá beeɔ kpe weliwe. ¹² Baa yá pɔ gbépiɔ í ke asii guu oaá wíyāe. ¹³ Tó wá bò yá kpe gupua, wí a sáasá dɔ, ¹⁴ asa pɔ pɔ bò gupua gò gupua pɔ ũe. A yáí tò wí me: I'ona vu fɛle bɔ geɔ guu, Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ á táa'oze dɔ maamaa. Asu à de sɔũo ũo, sema ɔnɔnao. ¹⁶ Ali yá pɔ Lua a zebòé ke,† asa gɔɔe beeɔ maa. ¹⁷ Ayāmeto ásu à de sɔũo, à dɔ lá Dii pɔeá de. ¹⁸ Asu à kú ní wēdekeao, i lalaszímáe. A to Lua Nisína paewá, ¹⁹ i faaibo ní kōo ní sɔũo ní Lua táasileao ní le pɔ Lua Nisínapi í daéo. A lesi, í Dii táasile á sɔ guu, ²⁰ ío Mae Lua sáaukpa gɔɔpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tóo.‡ ²¹ A misiilekɔe Kilisi vía pɔ á ví yáí.

Gɔe kua ní a nao

²² Nɔeɔ, á baade lí misiile a záe lá i ke Diiwa. § ²³ Asa gɔe mé nɔe mi ũ, lá Kilisi de a gálide pɔ de a me ũo mi ũ an Suabana ũwa. ²⁴ Lá gálidepiɔ í misiile Kilisié, màa sɔ nɔeɔ baade lí misiile a záe yápii guu.

²⁵ Gɔeɔ sɔ, á baade lío ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideɔzi à gí a wēnii ní yáíwa.* ²⁶ A ní gbási wòlo da'ilekea guu ní yá pɔ aa òo, ɔ aa gò aà pɔ ũ, ²⁷ ké à ní kpán'aεke ní gawio tèbatebasai, yuunkasai, sáasai, gbásísai, tàaesai. ²⁸ Maa à kú gɔeɔ baade à ye a nazi lá azía mewa. Gbé pɔ ye a nazi ye azía. ²⁹ Gbēe lío za azía meuo. I ble kpawá, í laaidwá, lá Kilisi í ke a gálideɔnewa, ³⁰ ké wá de à meguo ũ yáí. ³¹ Ayāmeto gɔe í go a de ní a daowa, í na a nawa, aafí gɔ lán sáwakula ní gbalaowa.† ³² Yá gbía ulea yápi

‡ 4:25 Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13 * 5:2 Bɔa 29.18 † 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1 * 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7 † 5:31 Daa 2.24

guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideo yá ũ. ³³ N beeo a de á yá ũ sō. A baade lío ye a nazi lá ažiawa. Nɔe sō aali a zá yāda.

6

Néɔ ní zɔɔ

¹ Néɔ, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yāma, asa bee mé maa.* ²⁻³ Ali á de ní á dao kpela, ké à aafia, í gēgē dúniau. Yá pó Lua ðile ní legbēao séian we.†

⁴ Maeɔ sō ásuli á néɔ pɔ fēo.‡ Ali ní toto, ili ledamá Dii gbéɔ negwaa ũ.

⁵ Zɔɔ, àli á dúnia la diio yāma ní nòsemendoo ní víao ní lualuao, lá Kilisi ále keèwa. ⁶ Asuli zí okunweiiana kenéo. Ali Lua pɔeá ke ní nòsepuaio Kilisi zɔɔ ũ. ⁷ Ali zíkè ní áiao, lá Dii ále keèwa, í ke gbēnazína no. ⁸ Aɔ dō ké Dii a baade maakea fiaboè, zɔ ge wéé.§

⁹ Diio sō àli kené màa lo.* A yāpási'oané tó. Aɔ dō ké ampio ní ápio píi, á Dii ku musu, ili gbēe zāboo.

Gōkebo pó Lua kpáwá

¹⁰ Yá pó gōn ke: Aɔ gbāa naa Diiwa guu ní aà iko gbāa zɔɔo. ¹¹ A gōkebo pó Lua kpáwá da píi, ké à e ze giúgiú, í Ibiisi dɔfɔ. ¹² Asa í ke gbēnazína wále dēekarínɔ, sema nisín vāi pó kú musu. Aa de dúniae bee gusia kiblenao ũ ní ní mideɔ ní ní ikodeɔ. ¹³ Ayāmeto àɔ gōkeboɔ píi kūa píi, ké à fɔ ze gi gɔɔ vāi zí, í gō zea giúgiú apii ke láaa gbēa. ¹⁴ Aɔ zea gbāa, í síana dɔ ápi asana ũ, í yáze de da mò ula ũ.† ¹⁵ A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ũ,‡ ¹⁶ lo luanaaika kūa sēngbao ũ gɔɔpii, ké à fɔ zezɔ Setāu kagbaone píi. ¹⁷ A suabaa si kpa mò fua ũ,§ lo Lua yá pó de aà Nisína fēnda ũ kūa. ¹⁸ Alio wabike gɔɔpii, lo Lua donle gbēa yápii guu ní aà Nisína dɔaaaéo. Ali a itēke ní mena zɔɔo, lo wabike Lua gbēone píi. ¹⁹ A wabikeme sō, ké tó mále yá'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné sòdeedeesai. ²⁰ Baonapi yáí má de kɔɔ pó wa dàkpɛu ũ. Aɔ wabikeme mà kpa sòdeedeesai, lá à kù mà owa.

Lezaamá

²¹ Wá gbēdo yenzide Tisiki, Dii zikennáaide, a ma yáɔ píi baokpaé, ké à e à ma kua dō. ²² Ma aà zìwá, ké aà wá kua oéé, á nòse í níni.*

²³ Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbéɔ gba aafia, aa ní yeakɔi káfiné ní ní Lua náai pó aale keo. ²⁴ Lua gbēkeke gbé pó ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaione nípii.

* 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 Bɔa 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14
Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7 § 6:17 Isa 59.17 * 6:22 Kls 4.7-8

FILIPIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Báapua búsu wéle séia pɔ́ Pɔlu baonakpàu ɔ́ wí me Filipi, Lomadeɔ búsu zi pɔ́ wí me Masedoni guu. Búsupi ku Gelesi búsu gugbántoo oie. Pɔlu wélegéa gēn plaade guu ɔ́ à Yesu gálipi dàaleu (Zin 16.12-40). Wè dasiɔ gbéa, gɔɔ pɔ́ a de dakpeuna ũ, ɔ́ à lápi kè Filipideɔne ní ǹsemendoo. Ale ní sáaukpa an gba pɔ́ aa kpàsāe gɔɔ pɔ́ Epafɔdi lé mó a gwai. A mɔ̀ lè gɔɔ bee sɔ́ a ku yá'la guue. Ale oné lá aa de náaideɔ ũ Kilisié, aasu to ánabi egeña pɔ́ aa kú ní guu yáɔ́ ní sásāo.

Pɔlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a làasookè Filipi Yesudeɔ yáwa, a pɔ́ ì ke nae, i Lua sáaukpa ní yá musu. Bee gbéa à yá pɔ́ a leɔ̀ bɔ̀lekèné. A yá pɔ́ a su a le d̄ɔ̀, áma àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A leɔ̀dà Yesudeɔwa aa ze gbāa, aaiɔ̀ Lua náaike, an lé iɔ̀ doũ, aa nízi busakɔ́e, aai zɔ̀ble Luaé lá Yesu Kilisi a zé ònèwa (1.27-2.18). Wá Yesu Kilisi kua ní aà zío yá'ò le pɔ́ Yesudeɔ ì si guu (2.6-11). Epafɔdi pɔ́ Filipideɔ aà zì ní gbao Pɔlué ní Timotee to leɔ̀doũ pɔ́ Pɔlu ví ní Filipideɔ lé dedee (2.19-30).

Bee gbéa Pɔlu òné aa laaika gbé pɔ́ aale baonakpa a zéwaozi. A òné aali a kea ke, aali d̄eeka aa yá pɔ́ aale yá le. Aa ḡɔ́ lán Yesu Kilisiwa (leɔ́ 3). Lápi m̄ide ní leɔ̀damáɔ ní sáaukpaaɔ ní fɔ̀kpaamáɔe.

Wí me lápie pɔ̀na lá, asa wà pɔ̀na yá'ò lápiu sea a daalek̄i e a láak̄iwaé. Pɔ̀na i bɔ̀ Kilisi náaikea k̄iie. N ye ñyɔ́ pɔ̀napi ví s̄a?

Pɔlu wabikea Filipideɔne

¹ Ma Pɔlu ní Timotee, wá Kilisi Yesu zòblenaɔ̀ wámé wa láe bee kè Lua gbé pɔ́ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaɔne ní ní gbēzɔ̀ɔ̀ ní ní ònledeɔ. ² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbēkekeé, aai á gba aafia.

³ Gɔɔ pɔ́ á yá òmagu pii, miɔ̀ ma Lua sáaukpaé. ⁴ Ma wabikea guu pii miɔ̀ wabikeé ápii ní pɔ̀nao, ⁵ ké á ɔ̀ kumano baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e ní a gbāo yáí. ⁶ Má d̄ɔ́ sásā, lá Lua zì maa dàale á guu, aɔ̀ ke, i a mide Kilisi Yesu mózi. ⁷ A maa ké máɔ́ á yá k̄ua ápii màa, asa á yá ò ma s̄wa. Ma daakpeun ò, ma zea ní baonapio a síana b̄a yáin ò, ápii á ɔ̀ ku zì pɔ́ Lua dàmeé a gbēkeu guu. ⁸ Mále á beke ápii, lá má kú Kilisi Yesu s̄ guuwa. Lua mé ma seelade ũ. ⁹ Mi wabikeé á yeak̄i àò k̄áfi àò gé d̄sa ní wék̄eá wásawasao guu, ¹⁰ ké à e yá pɔ́ maa àò ke d̄ɔ́, iɔ̀ ku ǹsedoũdeɔ ũ táaesai Kilisi mózi.† ¹¹ Beewa maakea pɔ́ Yesu Kilisi ì m̄òné a liála, wí Lua tɔ̀bɔ̀, wí aà sáaukpa.

Kilisi mé Pɔlu wēni ũ

¹² Gbēɔ̀, má ye àò d̄ɔ́ ké yá pɔ́ ma le tekpà baona gea aeue, ¹³ ɔ́ sosa kibed̄sanaɔ̀ pii ní gbé k̄niɔ̀ d̄ɔ́ ké Kilisi yáí wà ma dai kpéu.‡ ¹⁴ Ma daakpeu yáí wá gbé dasideɔ Dii náaike de yáala, ɔ́ an s̄d̄ile k̄áfi, aale Lua yá'ò gbēɔ̀ne víasai.

¹⁵ Síanae, an gbēɔ̀ ì Kilisi yá waasoke denla ní wēɔ̀ak̄ɔ̀e yáie, gbēɔ̀ s̄ɔ́ ní ǹsemao. ¹⁶ Gbē beɔ̀ ì ke ní yeamazioe, asa aa d̄ɔ́ ké zea ní Yesu baokpaaɔ

* 1:1 Zin 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zin 28.30

yáí ma yeò kpéu la. ¹⁷ Wédɔnɛdɛpɔ sɔ aai Kilisi yá waasoke denlaweɛlea yáíe, i ke ń nòsepuao no. Aale e wàle ma kua kpéu taasi káfiɛɛɛ. ¹⁸ Yáe yà? Mɔafili guun nò, síana guun nò, apii lé, wàle Kilisi yá waasokeɛ. Ma pɔ na ń beeo, mé ma pɔ a ea ke na ɔ, ¹⁹ asa má dɔ ké wabi pɔ ále kemɛɛ ń Yesu Kilisi Nisína dɔnleɔ a to mà ɔ. ²⁰ Ma wé dɔi mé má a náai ví maamaa, ké wí a ma kú yáe guuo. Asa máɔ Kilisi tɔɔ ma kuau ń sɔo dilea gɔɔpiie, atɛsa tia, má kún nò, ma gan nò. ²¹ Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demɛɛ ài ù. ²² Ama tó má kú wɛni guu, bee demɛɛ zí àide ù. Má dɔ lá má seɔ, ²³ má kú plaplae. Má ye ta màò kú ń Kilisio, we maamɛɛ de lakia zàzà. ²⁴ Ama à kú màò ku wɛni guu á yáíe. ²⁵ Bee fɛa vío. Má dɔ ké má gɔ màò kúánɔ ápii, ké à e gé ae ń pɔnao luanaaika guu. ²⁶ Beewa gɔɔ pɔ má ea mɔ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íandáa zé e maamaa ma yáí.

²⁷ Apii lé, tó ma mɔ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaai ń Kilisi baona yáo, ké tó mále á bao ma, mà ma á zea giúgiú ń ledouo, ále dɛɛka ń nòsemendoo baonapi zé yáí. ²⁸ Asu tó á ibeɛɔ yáe iwáa ká á pɔao. Bee aɔ dené seela ù ké aa mipè kaalewa, ápiɔ sɔ ɔa maa. Bee bò Lua kííe. ²⁹ Asa Lua á gbá zé à taasike Kilisie, i ke aà náaika ado no. ³⁰ Dɛɛ pɔ á è mále ká yáa\$ mé á mà mále ká e tia, á kú dɛɛ doupi guu.

2

Ziabusaa

¹ Lá á naa Kilisiwa káfiá víé, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé dou ń aà Nisíno, lá á kɔ wɛna ví ń sósobio, ² à làasoo dou ke, á yeakɔi ɔ dou ledoude ù, pɛádoúde ù. Bee a ma pɔ ke na à ke zai. ³ Asu yáe ke denla ge yòkɛa yáio. Ziabusaa guu àli kɔ da gbía de ázlala. ⁴ Gbɛe su làasooke azia mendo yáwao, aà gbɛpále pɔ ke ɔ. ⁵ Aɔ nòse pɔ Kilisi Yesu ví ví sɔ.

⁶ Aà lua'ia, i gbáa'e a sáaa ń Luaokewao,

⁷ à azia gwea tò à zòke sè,

à gò gbɛnazina ù à gbɛnazinke sè.

⁸ A azia bùsa à misíle e à gè gàð,

e gaa lipáakɔawa se.

⁹ Ayámeto Lua aà sè lesí,

à tó pɔ de tó píila kpàè,

¹⁰ ké tó wà Yesu tó sí,

gbépii a kúle* luabe ń tɔleɔ ń tɔle zíeɔ,

¹¹ gbépii i o Yesu Kilisi mé Dii ù

Mae Lua tɔɔa yáí.

¹² Bee yáí ma gbé yenzideɔ, lá i ma yáma gɔɔ pɔ má kúánɔ, atɛsa lá má kúánɔ tiao, àɔ á ɔa maa lepapa ń víakea Luaeɔ ń lualuo. ¹³ Asa Lua mé lé zíkɛ á guu, àle á gba a pɛákeɛa ni ń a kea zé. ¹⁴ A yápii ke yákútɛ ń zɔao sai, ¹⁵ ké à gɔ táaesai yáesaide ù, Lua né sáasaɔ ù gbágbɛ sásáa dɔɔsaɔ guu.† A gupuné dúniau lán saanaɔwa, ¹⁶ ɔ wɛni yá kúá, ké mà e íanadá á yá musu Kilisi mózi. Tó ále ke màa, mi bà pá leɔ, mi zíkɛ pã. ¹⁷ Baa tó ma au a tóle á luanaaika sa'o'i ù, ma pɔ na, mé mále pɔnakeánɔ ápii. ¹⁸ Apio sɔ à pɔnake màa, wí ke sánu.

Timotee ní Epafōdio

¹⁹ N Dii Yesu báaao má ye mà Timotee zíwá tia, ké mà e á bao ma, ma s̄s̄ í níní. ²⁰ Gb̄é p̄ wá láasoo doũ á yá d̄o aà s̄ōwa s̄iana kuo, aà bàasio. ²¹ Gb̄épii z̄ia yá mé ì d̄baaè, i ke Yesu Kilisi yá no. ²² A d̄s̄ lá Timotee náai v̄í, à z̄íkèman̄o baona yá musu lá né ì z̄íkè ní a maeowa. ²³ Tó má a z̄ea d̄s̄ súsu, má ye mà aà z̄íwá ḡs̄o. ²⁴ N Dii báaao mále e má m̄ó á gwai tia maz̄ia. ²⁵ Wá gb̄ēdo Epafōdi, ma z̄íkēndeeē, mé ma z̄īḡs̄ dee p̄o a aà z̄ì d̄oimale ní p̄o p̄o mále a nideᵛ, má è a maa mà aà gbaewáē. ²⁶ Ale á beeke ápii mé aà p̄o yá, ké a aà gyákea bao mà yáí. ²⁷ A gyákè s̄iana e à kà gaa, ᵛ Lua aà wēnagwā. I ke aàpi ado no, ní mapioē l̄o, ké ma p̄osia su z̄ōk̄ūo yáí. ²⁸ Ayāmeto mále ke kpakpa mà aà gbaewá, ké à wesik̄ōle, á p̄o i ke na, ma n̄ōse í níní. ²⁹ A gb̄aakpaaazi ní p̄ona z̄ōo naa Diiwa guu. A gb̄é bee taa kp̄ela. ³⁰ A ḡs̄ l̄ee aà ga Kilisi z̄í yáíe. A ḡí a wēnii, ké à e d̄onle p̄o á f̄s̄ kemeeo kemee yáí.

3*Kilisi d̄s̄a*

¹ Ma gb̄éᵛ, yá p̄o ḡs̄n ke: A tó á p̄o ào na Diiwa. Yā doũ ea oaé z̄í'ūman̄o, mé a de á aafia ū. ² A laaika gb̄ēnaz̄in àwalewanazi. A laaika v̄aikena p̄o aai ní taitaip̄ozi!* ³ Wá gb̄é p̄o wi Lua sísi ní aà Nis̄ina gb̄āao, wi ínadā Kilisi Yesu guu, mé wiliᵛ wáz̄ia yá náai v̄ioᵛ, wáme wá t̄ōz̄ōn s̄iand̄eᵛ ū. ⁴ Mapi, má z̄ev̄í mào maz̄ia náaike. Tó gb̄é lé e á az̄la náai v̄í, má v̄í deaala. ⁵ Ma t̄ōz̄ō ma ḡoᵛ swaaᵛde z̄íe. Isailin ma ū ia guu, Bēyāmeē bui, Eb̄elu bui z̄álala.† M̄oizi ikoyā musu má kú Falis̄io ḡáli guu.‡ ⁶ Má aiaiv̄í, ma íadā Yesudeᵛwa.§ Yākea a z̄éwa M̄oizi ikoyā guu gb̄ēe i f̄s̄ ma t̄aae èo. ⁷ Ama yá p̄o má k̄ūa ài ū yāa beeᵛ ḡm̄ee yá àisai ū tia Kilisi yáí. ⁸ Azaiasa ma yápii d̄ile àisai ma Dii Kilisi Yesu d̄s̄a p̄o de a píia yáí. Kilisipi yáí ma ok̄p̄a yápiiizi bísa ū, ké mào aà v̄í, ⁹ míᵛ naawá, mà e mào na ní Luao Kilisipi náaikea yáí. Asa Lua lí tó yá b̄or̄n̄o na ikoyādaa yáí no, ì to yá b̄or̄n̄o na Kilisi náaikea yáíe. ¹⁰ Yá p̄o má yei mé de mà Kilisi d̄s̄ ní gb̄āa p̄o á b̄òᵛ gauo, mí taasik̄eaàn̄o, mí ḡs̄ laaàwa aà ga guu ¹¹ mí ḡbsa ḡs̄ ḡab̄o ū.

P̄o p̄o níle yá lea

¹² I ke má lè má k̄ū à p̄ēea no, mále yáe ké mà yá p̄o Kilisi Yesu ma si a p̄o ū yáí sí ma p̄o ū. ¹³ Gb̄éᵛ, mi e má sí gl̄ao. Yá m̄ēdo mále ke, mi n̄oᵛ p̄o p̄o kú ma aeᵛi, p̄o p̄o kú ma k̄p̄eᵛ láasookesai. ¹⁴ Mále p̄o p̄o ma wé d̄oi ya mà ài p̄o Lua wá sisiwá musu e naa Kilisi Yesuwa guu. ¹⁵ Wá gb̄é k̄asaaᵛ wàᵛ láasoo bee v̄í. Tó á láasoo p̄ale v̄í, Lua a á wé k̄éé yá bee musu. ¹⁶ Ap̄ii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé ae z̄e doũpi guu.

¹⁷ Gb̄éᵛ, à ma kea ke* lá wa a taa k̄èé, í w̄éte gb̄é p̄o an kua kp̄aaíᵛozi. ¹⁸ M̄io oé yāa m̄òom̄oᵛ, mé ma ea mále oé tia l̄o ní w̄é'io, gb̄éᵛ ku dasi, an yākea t̄o aa de Kilisi gaa líwa ib̄eeᵛ ū. ¹⁹ Aa mip̄è kaalewa, an gb̄ee mé ní dii ū, w̄iyā mé ní íand̄ab̄o ū, d̄únia yá an láasoo l̄o kuwá. ²⁰ Wápiᵛ s̄s̄, luabe gb̄éᵛn wá ū, wá wé d̄o Suabana p̄o a b̄o wezi, ᵛn Dii Yesu Kilisi ū. ²¹ A wá m̄è gb̄āasaio lí lá a m̄è gawidewa ní a gb̄āa p̄o a f̄s̄ to p̄opii misiileᵛo.

* 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zin 23.6 § 3:6 Zin 8.3 * 3:17 1Kln 4.16, 11.1

4

Lɛdaama

¹ Ayāmeto ma gbé yenzide, á gbé pọ́ mále á beεke á de ma íandābo pọ́ mi pɔnakεð ũ, à zεa giūgiū naa Diiwa guu màa.

² Ma awakpà Evodie ní Sentisio aao lεdoŭ vī naa Diiwa guu. ³ Mpi sō ma zikendee náaide, ma wabikēma, dɔ nɔepiɔle, asa aa taasikēmanɔ baonakpaa guu ní Kelemaao ní ma zikendee. An tó kú àizāna taalau.*

⁴ A tó á pɔ ào na Diiwa gɔɔpii. Má òé ɔ, à tó á pɔ ào nawà. ⁵ A ázla busa gbépiiε. Dii kái. ⁶ Asuli yāe kàakεo.† Yápii guu à wabike Luawa, í yāgbεawà, í aà sáaukpa, í á yá'omaɔ oè, ⁷ Lua í á nòse ní á làasoo daé doŭ naa Kilisi Yesuwa guu. Nòsedaadoŭpi kè zài, a de gbēnazina dōaa.

⁸ Gbέ, yá pọ́ gđén ke: Yá pọ́ sřana vī mé a gbia, yá pọ́ zεvī mé a gbási vīo, yá pọ́ na mé a báaa vī, yá pọ́ maa mé wī a sáaukpa, àli làasooke yá beeɔwa. ⁹ Yá pọ́ má dādaé á sř, yá pọ́ á màa mé á èa, à yá beeɔ ke, Lua Aafiade ɔ kúánɔ.

Pɔlu Filipide sáaukpaa

¹⁰ Ma pɔ na Diiwa à kè zài, asa á làasoo èa sùa sa. A ma yādaa yāa fá, zé i eo. ¹¹ Mi o màa ké mále taasike yáí no, asa má dāda baa lá a de pii, ma kua kamague. ¹² Má taasi dō mé má nama dō. Gɔɔpii gupiiu káa ge nɔana, pɔdinzi ge pókēsāma, a yāe vīmεε ɔo. ¹³ Má yápii fō naa Kilisi pọ́ í ma gba gbāawa. ¹⁴ N beeo ké á bàa kú ní ma taasikeao, a yāmaakè.

¹⁵ Filipide, á dō ázřawa, ma baonakpaaé káau guu ma ɔa á Masedoni būsuu, Yesu gālie ɔ kú ní dɔamaleoo, á bàasio. ¹⁶ Baa gɔɔ pọ́ má kú Tesaloni,‡ a pọ́ pọ́ mále a nideɔ kpàsāmεε de gēn doa.§ ¹⁷ I ke gba mále wεεleo, á ài kářia Lua kři mále wεεle. ¹⁸ Ma pọ́ á kpàsāmεε è, à pà e à dĩa. Epafodi á gbaɔ kpàa, pọ́ m̀a sa. A de sa'obo pọ́ a gř na Luaε* í kaaāgu à si ũ. ¹⁹ Ma Lua a pọ́ pọ́ á a ni vī kpáwá pii naa Kilisi Yesuwa guu a àizeε gawide léu. ²⁰ Wàɔ wá Lua wá Mae tɔɔ gɔɔpii! Ami.

²¹ A fɔkpa Lua gbéɔwa pii naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pọ́ wá sānuɔ fɔkpáwá. ²² Lua gbéɔ fɔkpáwá nípii, atēsa an gbé pọ́ kú Sezaa beɔ. ²³ Dii Yesu Kilisi gbēkεkεé á nisřnau.

* 4:3 Bɔa 32.32-33, Sou 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 † 4:6 Mat 6.25 ‡ 4:16 Zin 17.1 § 4:16 2Kln 11.9 * 4:18 Bɔa 29.18

KÒLÒSIDE

Yá pò kú láe bee guu

Kòlòsi de Tuukii bùsu wéle mendo ùe. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pòlu ìwa Kòlòsi gbé Epafa mé gè ní baona yáò we séia (1.7, 4.12).

Pòlu de dakpɛuna ù (4.3, 10, 18) Loma, ò Epafa mò a òè Kòlòside lé swádo yá dòsaizi. Waasokenaé lé e tó gbé ye Lua dō, i a suaba, sema wá kúle pòne, wi tōzō, wi bléé té. Bao ìi bee maá gbéa gōo Pòlu lakè Kòlòsi Yesudeone à mè Yesu Kilisi náaikea mé ì gbé suaba ado. A lápi dī Tisiki ní Onézitue.

Fòkpaamá ní Lua sáaukpaa gbea (1.1-14) Pòlu Kilisi kíake òlòwé. A de pòpiia, baa nisín gbáa, òme a gáli mi ù (1.15-2.3). Bee gbéa Pòlu ní gbá laaí eyā pò aa kúá yá musu (2.4-25). A yádáné wēni dafu pò wá ví naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeo kua ní kōo yá, uadeo kua ní kōo yá ní wá kua Yesudesaideo guu yáò (3.1-4.6).

Lá midékii Pòlu fòkpa gbéwa (4.7-18).

Anabi egeno ì mó ní yáò dasi. Ampii aai to Yesudeo páale zé maae, aali Yesu náaike a zéwao. Bee yá mé tò Kòlòside lá gbáakpa Kilisi dea pòpiia yáwa. Òme ì Ibiisi ba polo gbéwa à aà bō zòbleu ado.

Sáaukpaa ní wabikeao

¹ Mámemaá Kilisi Yesu zína Pòlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timoteo, wa láe bee kè ² wá gbé náaide pò an kua adoa naa Kilisiwa Kòlòsione. Lua wá Mae gbèkèkèé, ì á gba aafia.

³ Gōopii wá wabikea guu wiò Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, ⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikea bao mà ní á yea wá gbéozio pii, ⁵ ké á wé do pò pò dileaé luabei yáí. A yá slande mà yāa baona pò wa kpàe guu. ⁶ Baonapi lé ne'i, àle ota dúnia guu pii, lá a kè á guu za gōo pò á mà mé á Lua gbèke sásá dōwa. ⁷ Epafa wá zíkendee yenzide mé yápi dàé wá gēe ù. Kilisi zíkennáaide, ⁸ òme yeakōi pò Lua Nisína á káwà òwé.

⁹ A yáí tò za gōo pò wa á bao mà, wiò wabikéé Luawa láasai, aà to à a pœá dō wásawasa, aà Nisína ì á gba òno ní wezōo pii, ¹⁰ ké àò ku lá Dii yeiwa, á yá pii ì kaaagu. Beewa á yāmaa pii kea àò ota, á Lua dōa ìò káfí, ¹¹ ìò gbāa yápii guu aà gbāa gawide léu, ké à yápii fō ní menao ní pōnao, ¹² ì Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pò a dile a gbéone a gupuauiwa. ¹³ A wá bō gusia ikou, à wá kpá a Né mēndona yenzide kpalau. ¹⁴ Aà sabai wa gō wéé ù, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea pòpiia

¹⁵ Kilisiá Lua pò wíli e ní wéoo taae, òme yoa ù Lua pòkeo guu pii.

¹⁶ A pòpii kè musu ní tōle, pò pò wí e ní pò pò wíli eo, kpalableno ge diio ge gbáadeo ge ikodeon nò.

* 1:14 Efe 1.7

Pópíi b̀ò aà kííe,
mé aa ku aà p̀ó ũe.†

17 A ku p̀ópíi āa,
p̀ópíi kú aà sabaie.

18 Ŭme a gálide p̀ó de aà me ũo mi ũ.

Ŭme dàalena ũ, g̀ab̀o s̀éia ũ,
ké aà g̀o p̀ópíi d̀oana ũ.‡

19 Asa à k̀a Luagu,
ō a tò a kea píi p̀èewà.

20 A tò p̀ópíi keano na aà sabai,
p̀ó p̀ó kú t̀òle ge musuon nò.

Aà au p̀ó b̀òle lip̀aak̀ōawa
mé mò ní aafiapio.

21 Apio s̀ō á k̀ea Luawa ỳaa. Aà ibeono á ũ á làasoo ní á v̀aíkeo ỳái, 22 ũ
Lua tò a keano na Kilisi gaa a gb̀enazinke me guu ỳái sa, ké á á kp̀an'aeke
gb̀asaisai, s̀aasai, t̀aaesai, 23 t̀ó á zea gb̀aa á luanaaíkea guu deesai g̀iúgiú,
mé i k̀e zia'ea ỳá p̀ó á k̀ua baona p̀ó á mà guuwao. Wà baonapi kp̀a gb̀é p̀ó
Lua k̀e z̀íle laone píie, mé mapí ma P̀olu ma g̀o á kp̀ana ũ.

P̀olu zíkèa Yesudeone

24 Tiasa mále p̀onake ní taasi p̀ó mále ke á ỳaí. Ia p̀ó wa dà Kilisiwa,
mále a p̀ó p̀ó g̀ò ma ma mewà mà b̀olei aà gálide p̀ó de aà me ũo ỳái. 25 Lua
z̀idámee, ũ ma g̀o gálidepio d̀onlede ũ. Ma aà ỳa'òé, à p̀èewá. 26 Asiiyá p̀ó
ulea gb̀éone za asiniz̀i zad̀ō Lua i d̀únia káleo ũme b̀ò Lua gb̀éone gupuau
sa. 27 Lua ye aa d̀ō lá asiiyápi g̀bia z̀ō á buipáleone. Asiipin ke: Kilisi kú á
guu, ũ á wé d̀o gawii. 28 Aà ỳá waaso wi ke gb̀épiié, wi ledao má, wi ỳadaò
gb̀épiié ní òno píio, ké wà gb̀épii kp̀an'aeke naa Kilisiwa wásawasa. 29 A ỳái
tò mi z̀íke, mí d̀eeka ní aà gb̀aa p̀ó lé z̀íke ma guu maamao.

2

1 Má ye à d̀èe z̀ō p̀ó mále káé d̀ō, apio ní Laodisideo ní gb̀é p̀ó wi wesi k̀oleo
píi, 2 ké aa e ní s̀òdile, aa nak̀ōwa aa yek̀oi, mé wez̀e guu aaiò Lua asiiyá p̀ó
de Kilisi ũ d̀ō wásawasa, aai a ài z̀ō e. 3 Aà guu òno ní d̀ōao àizee píi uleau.
4 Mále bee oé, ké gb̀ee su á s̀ásá ní lenao. 5 Baa t̀ó má kúáǹo, ma làasoo
ku, má é ále ỳake a z̀éwa, mé á Kilisi náaíkea gb̀aa, ũ ma p̀o k̀ena.

P̀ópii p̀eemá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ũ, àò naawà màa, 7 á z̀ina io pélea aà guu, í
zed̀o, ío gb̀aa aà náaíkea guu lá wa dàéwa, ío Lua s̀aukpa maamaa. 8 A
laaika ké gb̀ee su d̀ōa gb̀aa kásaé á á s̀ásá ní gb̀enazina felekaa òno p̀a giioo.
Ỳá beeo í b̀o felekaa p̀ó p̀ó wí misiilenéó kííe, Kilisi kíi no.* 9 Asa luakea píi
p̀èewà aà gb̀enazinke guu. 10 Naa gb̀é p̀ó de gb̀aa píi ní iko píio mide ũpiwa,
apii p̀èewá. 11 Naawà a t̀z̀ò b̀oa á dàau ũ. I ke t̀ō p̀ó wí z̀ō ní o no, p̀ó Kilisi
í z̀óné. 12 Asa da'ilekea guu wà á v̀iaàǹo† mé a vuaàǹo, ké a gb̀aa p̀ó Lua
aà f̀ele b̀òò gau náaíké ỳái. 13 A de geo ũ ỳaa Luae á t̀aaeó ní á luanaaikesaio
ỳái,‡ ũ Lua á gb̀a wēni dafu ní Kilisio s̀anu, à s̀uukèwanò ní wá t̀aaeó píi.

† 1:16 Efe 1.21 ‡ 1:18 Efe 1.22-23 * 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5

14 Lua wá tàae taala pò wá dá yáú bādè, a se pà lipāakōawa. 15 Kilisi gaa líwa báa bò diio n gbāadeola, à bòrín gupuwau à n kpán'aekè zìzò ù.

16 Ayāmeto ásu to gbēe yādilēe poblea ge imia ge dikpe ge mōbōa dafu ge gōbōa yá musuo. § 17 Yá beeo píiá yá pò wà mē a mō taae, Kilisi mé a síana ũ sa. 18 Asu to gbé pò i giye gbéowa aa nziā busa, aa wabike n malaikao kēse kūao à bōbō'sio. Wépungu'ea yá mé ì gbāa gbé bee taae, ò í fan gií dá a dúnia láasoo yá musu. 19 A pea Kilisi pò de mi ũwao. Naawà guu megu píi i kō'eu, aa nakōwa kō zī sabai, ì gbā lá Lua ye à gbāwa.*

20 Lá a ga n Kilisio felekaa pò pò wī misiilenēo yá musu, bōyāi i yādilene ma lán dúnia gbéowai? 21 Wī me n̄su ké na n z̄l̄o, n̄su ké ieo, n̄su okā kéwao. 22 Pó beeo píi i láa an mōaokēa guue. Gbēnazina yādanē ò wa tēi we. 23 On̄o tó mé dō yá beowa. Wàle lousisiyā kakané n z̄l̄abusao n̄ ladaanz̄l̄awao. N beeo aali kpá wá dāaeo.

3

Kua wēni dafu guu

1 Lá a vu n Kilisio, à to luabe yá dōaaé, asa we Kilisi zōleau Lua oplaai.* 2 A tó á láasoo à ku luabe yápiowa, asu à ku dúnia pówao. 3 Asa a ga, á wēni ulea n Kilisio Lua guu. 4 Lá Kilisi de á wēni ũ, tó à bō gupuwau, ápiō sō á bōaànō n̄ gawio sa.

5 A yáí tò à dúnia yá pò kú á n̄se guu de: Káaluakaa, d̄e'li, mēfelea, vāi nideā n̄ blikeao. Pó pò gbé lé a blike gò aà dii ũe. 6 Yá beeo yáí Lua a pōkūmabōbō a yāmansaiowa. 7 Apio sō á kú a guu yāa, à dōaaé. 8 A okpa yāe beeo sa: Pōkūma, kpēne, n̄sepāsī, gbésōsōa n̄ wisaiyā'oao. 9 Asu etokōeo, asa a á dāa zi n̄ a yākeao bōála, 10 a a dafu pò i á lile gbé dafu ũ dà, ké à gō lán Lua pò á ké dafuwae,† i aà dō. 11 Kua m̄a Yudaō n̄ buipāleō dodo kōeo, ge t̄z̄ōn̄o n̄ gyafōdeō, ge gusōdeō, ge ladōnsaiō, ge z̄oō n̄ wēeo. Kilisi mé n̄ ũ n̄pii, a kú n̄ guu n̄pii.

12 Ayāmeto, lá Lua á sé a gbé yenzideō ũ, yá pò de à dan ke: Wēnadōane, gbēke, z̄l̄abusaa, n̄senie n̄ menao.‡ 13 A kō f̄s̄. Tó yāe sù gē á zānguo, à sūuuke n̄ kōo. Lá Dii sūuukēánō, à ke n̄ kōo m̄a sō. § 14 Azaiasa à yekōi, asa bee i m̄ó n̄ ledou yākelesaiō. 15 A to aafia pò Kilisi i n̄ gba yá dōaaé á sō guu, asa kua n̄ kōo aafia Lua á sisiwā mēdōudeō ũ. Aō Lua sáaukpa. 16 A to Kilisi yá zōlekii e á n̄seu maamaa, i yādakōe, i ledakōwa n̄ òn̄o píio. Lua sáaukpaa guu à lesiē á sō guu n̄ souō n̄ táasileao n̄ le pò aà Nisina i daéo. 17 Yá pò ále ke ge ále o pii, à ke n̄ Dii Yesu t̄oō, i Mae Lua sáaukpa n̄ aà gbāao.*

Lua gbéō kua

18 N̄oēo, á baade lí misiile á z̄áe.† M̄a à kù àli ke naa Diiwa guu. 19 Gōēo, á baade lío ye a nazi.‡ Asu à p̄ās̄r̄ín̄o. 20 Néō, à á de n̄ á dao yāma yápii guu, asa bee mé i ka Diigu. § 21 Maeō, ásuli á néō pō fele à n̄ kusu kwéo.* 22 Z̄oō, à á dúnia diio yāma yápii guu. Asu z̄i okunwēiana kenéo. A z̄ikené n̄

§ 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24 ‡ 3:12 Efe 4.2 § 3:13 Efe 4.32 * 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1 * 3:21 Efe 6.4

nòsemendoo Dii v̄lakenaò ù. ²³ Yá pò ále ke pii, ali ke ní nòsemendoo, lá Dii ále kéèwa, i ke gb̄enazína no. ²⁴ Aò d̄s ké Dii a fiaboé àizāna ù. Dii Kilisi ále zòbleè. ²⁵ Váikena a a v̄ai gb̄e'e. Lua lí gb̄ee záboo.†

4

¹ Dii, à á zòo gwa a d̄òwa súsu. Aò d̄s ké ápiò s̄s á Dii v̄i musu.*

² A ázia kpa wabikea Luawawa, í it̄ekèò ní aà sáaukpaaò. ³ A wabikewàw̄ē l̄ò, aà zew̄ēw̄ē wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyā'òné. A yáí wà ma dai kp̄éu. ⁴ A wabikem̄ē mā yápi o wásawasa lá à kù mā owa. ⁵ Aò ázia k̄ua d̄s Yesusaideò guu ní òno. Ali yá pò Lua a zeb̄èé ke.† ⁶ A tó á legb̄e'i àò na, iò káfia v̄i, íò yāwea baadewa d̄s.

Lezaamá

⁷ Wá gb̄é yenzide Tisiki, ma d̄onlede zikendee náaide Dii z̄i guu, a ma baokpaé pii. ⁸ Bee yáí mále aà z̄iwá, aà wá kua oé, á n̄se i níni.‡ ⁹ A gb̄èdo ònez̄iù,§ wá gb̄é náaide yenzide lé m̄oànò. Aa lak̄i yáò oé pii.

¹⁰ Alisaka pò wá s̄anu kp̄éu fòkpàwá ní Baanaba d̄auna Maakuo. Wá Maaku yā'òé kò. Tó à kà á k̄í, à gb̄aakpaaàzi. ¹¹ Yesu pò w̄i m̄e Yusitu fòkpàwá l̄ò. Yuda pò wále kpala pò b̄ò Lua k̄í z̄i ke s̄anuò lén we. Aa ma n̄se níni. ¹² A gb̄èdo Epafa,* Kilisi Yesu zòblena fòkpàwá. Iò d̄ēka ní wabikeaéo ḡòòpii, ké à e ze gb̄ā, í k̄asaakū, Lua p̄eā i p̄eewá wásawasa. ¹³ Má ò ále z̄ikéé maamaa á ní Laodisidèò ní Ielap̄olideò. ¹⁴ Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fòkpàwá. ¹⁵ A fòkpa wá gb̄é pò kú Laodis̄iwa ní Nimfao ní gb̄é pò aai k̄ò k̄āaa aà beò. ¹⁶ Tó a l̄ae bee kyokè, à kpa Laodisi ḡalideòwa aa a kyoke, í ní pò kyoke s̄s. ¹⁷ A o Aasipue, aà laaidò Dii z̄i pò wa d̄ēwa, i a mid̄e.

¹⁸ Ma P̄olu máme ma fòkpaawáe bee k̄è ní maz̄ia òo: Ma fòkpàwá. A to ma kua kp̄éu yá àò d̄águ. Lua gb̄ek̄ek̄eé.

† 3:25 Ef̄e 6.5-8
Kls 1.7, Flm 23

*

4:1 Ef̄e 6.9

† 4:5 Ef̄e 5.16

‡ 4:8 Ef̄e 6.21-22

§

4:9 Flm 10

*

4:12

TESALONIDEɔ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Tesalonía Masedoni bɔ̀su wéleɗaε. A ku Gelesi bɔ̀su saε, Lomadeɔ mé iko víwà. Pɔ̀lu wélegea plaade guu à gè Filipi gláε, a gbèa Tesaloni. We à gáli dàaleu, àma i gɔ̀ɔplake weo, asa Yudaɔ̀ b̀ò aà kpe. Wà nàεwà aà b̀ò Tesaloni. Ké à b̀ò we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezã gɔ̀ɔ pɔ́ a ku Kɔ̀leni, ɔ̀ aà íwa Timɔ̀tee m̀ò aà lè we, à Tesalonideɔ̀ yá sèle siuè. ɔ̀ Pɔ̀lu a lá séíáε bee kè Tesalonideɔ̀ne.

Bao pɔ́ Pɔ̀lu mà Tesaloni Yesudeɔ̀ yá musu aà pɔ̀ kè na. A Lua sáaukpà Tesaloni Yesudeɔ̀ yákea pɔ́ lé gbéɔ̀ da zéwa yá musu. Aà zíkεa we yá'oané gbεa à mè á εa m̀ò wékpaleńzi (1.1-3.13). A leɗámá aa ze gbãa Dii guu, aa wetã wàɔ̀ gé aε ní Yesu yáó (4.13-5.11). A midεkíi à leɗàumá à fɔ̀kpámá b̀. (5.12-28).

Pɔ̀lu gɔ̀ɔgbεzãzí yáó b̀òlekè b̀. A òwéε wà gupu gbéɔ̀ne, wàɔ̀ d̀ɔ̀ ké ziewa wáɔ̀ kú ní Diio gɔ̀ɔpii (4.17).

Tesalonideɔ̀ ze'òlané

¹ Má Pɔ̀lu ní Silivéεo ní Timɔ̀teeo wámε wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaɔ̀ne. Lua gbékekeé, i á gba aafia.

² Wá wabikea guu á yá b̀ ò òwágu gɔ̀ɔpii, wíɔ̀ Lua sáaukpa á baade pii yá musu. ³ Ké i zíkε á luanaaíkεawa, mé á yea gbéíá yá'oa ní léo yá no, mé á weɗɔ̀ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáí, a yá b̀ ò òwágu Lua wá Mae kùε. ⁴ Wá gbé Lua yenzideɔ̀, wá d̀ɔ̀ ké Lua á sé, ⁵ asa ké wa baonakpáé, wi m̀ò ní yá'oaɔ̀ adoo, wa m̀ò ní Lua Nisína gbãaoε, yápi wá kúa gbãa maamaaε. A d̀ɔ̀ lá wá kuò á guu á aafia yáí, ⁶ ɔ̀ a g̀ɔ̀ wápiɔ̀ ní Diio dàɗanaɔ̀ ù. Taasi z̀ɔ̀ guu a yápi sí ní p̀ona pɔ́ Lua Nisína dàáguo,† ⁷ ɔ̀ a ze'òb̀ Yesude pɔ́ kú Masedoni bɔ̀suuɔ̀ne ní Gelesi bɔ̀suo pii. ⁸ Dii yá b̀ò á kíi, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaíkεa yá lígua pii, a baokpaa ví bo. ⁹ Wàle o lá wa ze'è á kíi, lá a b̀ò dii εgenaɔ̀ yáú a zè ní Luao, ɔ̀ ále z̀òble Lua béε síandepie, ¹⁰ ále aà Né Yesu pɔ́ à aà b̀ò gau dã e aà b̀ò luabe, i m̀ò wá sí p̀okúma pɔ́ Lua a b̀òb̀máwa.

2

Pɔ̀lu zíkεa Tesaloni

¹ Ma gbéɔ̀, á d̀ɔ̀ áziawa ké wá ze'ea á kíi i ke pão. ² A d̀ɔ̀ lá wá íadàwá, wa taasikè Filipi káau,* ɔ̀ wá Lua tò wa s̀òdile, wa baona pɔ́ b̀ò aà kíi kpáé d̀εε ní d̀εεo.† ³ Wá naεawá de εε zé yá úo. Wi ke láasoo vái ge á blea yáí no. ⁴ Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbēnazína p̀oεã wále weleεo, sé Lua wá láasoo táasikana pɔ́. ⁵ A d̀ɔ̀ ké wi yá nana o gbéεεo, mé wi yáε ke ní m̀oafilio bíikεa yáí. Lua mé wá seelade ù. ⁶ Wi sáau weleε gbēnazína kíio, ápiɔ̀ ge gbēpáleo. ⁷ Baa ké wá a zé ví wá to à wá iko d̀ɔ̀ wá Kilisi zínake yáí, wá kèánɔ̀ busebuse, lá ǹoε neade í laaidɔ̀ a ńewawae. ⁸ Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zeò wá baona pɔ́ b̀ò Lua kíi kpáé adoo, ní

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9 * 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9

wázia kpaawáɔe ɓ, asa a gɔ́ wá gbé yenzideɔ ũe. ⁹ Ma gbéɔ, à tó wá zíkɛa ní taasio yá dɔ́agu. Gɔɔ pɔ́ wáɛ bao pɔ́ bɔ́ Lua kíipi kpáé, wio zíkɛ fáane ní gwáasinao, ké wásu gɔ́ á gbēe aso ũo yáí.† ¹⁰ Wá seeladeɔn á ũ, ní Luao ɓ, ké wá kú á Yesudeɔ guu a zéwa luayámanaɔ ũ táaesai. ¹¹ A dɔ́ wa yáké á baadee lá mae ì ke a néɔnɛwa. ¹² Wa ledáwá, wa á nɔ́se níníé, wa naewá á kua ka gbé pɔ́ Lua ní kpá kpala gawide pɔ́ bɔ́ á kíiuɔ kuawa.

¹³ Ké a Lua yá pɔ́ wá óépi mà, i dile gbēnazina pɔ́ ũo, á sɪ lá a dɛwa Lua yá síande ũ. Ɔme lé zíkɛ á gbé pɔ́ áɛ aà náaikeɔ guu. Bee yá mé tò ɓ wio Lua sáaukpa láasai. ¹⁴ Ma gbéɔ, á yá kè dou ní Lua gbé pɔ́ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ía dou pɔ́ Yudaɔ dāmá ɔ́ á búsideɔ dāwá sɔ́.§ ¹⁵ Yudaɔ Dii Yesu dè ní ānabio ɓ, mé aa wá yá.* An yá lí ká Luaguo, aa íbelesè ní gbépiio. ¹⁶ Aaí kpáwēe wá yá pɔ́ Lua ì gbé suabao o buipáɛɔnɛ. Maa duuna pɔ́ aai ke gɔɔpii ɓ diadi. Lua pɔ́kūma wí ní musu sa.

Pɔlu Timɔtee zia Tesaloni

¹⁷ Wápi sɔ́ ma gbéɔ, ké wa kékɔwa gɔɔpla, wé mé gègè ní kɔo, i ke sɔ́ no. Wa á nidè maamaa, wa wá wá wesikɔ́ɛ. ¹⁸ Wá ye mɔ́ á gwai ɓ. Mapi ma Pɔlu, ma mɔ́a zewèɛɛ de gēn do ge gēn plaa, ɔ́ Setáu zezɔ́wēe. ¹⁹ Tó wá Dii Yesu mɔ́, déme àɔ de gbé pɔ́ wá wé dɔ́o ũ ní wá pɔ́nakeɔɔo ní wá íandáɔɔo aà aei? Apiɔ́ báasio, ²⁰ asa áme á wá íandáɔɔo ní wá pɔ́nakeɔɔo ũ.

3

¹ Ké wá fɔ́ menake ɓo, wa zɛɔ wá gɔ́ Ateni wátēe,* ² wa wá gbé Timɔtee, wá Lua zíkɛndee Kilisi baokpaa guu zìwá, ké aà á gba gbāa, i á nɔ́se níníé á luanaaika guu, ³ ké gili su gē á gbēegu íadamae bee musuo. A dɔ́ ázɪawa, ké Lua bee taa díɛwēe. ⁴ Gɔɔ pɔ́ wá kú á kíi, wa dɔ́aa wá óé wa mē wa gi íadaiwáɔ, ɔ́ á kè lá á dɔ́wa maa. ⁵ Ayāmeto lá má fɔ́ menake ɓo, ma aà zì á luanaaika gwai. Gbēyɔ́na á yó, wá zíkè pā yà, wá dɔ́o.

⁶ Ɔ Timɔtee sùwá sa,† á á luanaaika ní á yeawázio baokpáwēe. A mē wá yá ɓ dɔ́agu ní láasoo maao, mé áɛ wá bēeke lá wáɛ á bēekɛwa. ⁷ Ma gbéɔ, á luanaaika Ayāmeto wá nɔ́se níní á yá musu wá íadama ní wá taasio pii guu. ⁸ Asa lá á zea giúgiú naa Diiwa guu, wá me sù sa. ⁹ Wá fɔ́ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní pɔ́na zɔ́ɔ pɔ́ wi ke aà ae á yáio. ¹⁰ Gwáasina ní fáaneɔ wio wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikɔ́ɛ, wí pɔ́ pɔ́ kèsá á luanaaikaewa ɔ́ɔɔɔkɛé.

¹¹ Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zepoowēe wá e mɔ́ á gwai. ¹² Dii á yeakɔ́i ní á yea gbépiizio káfié, i líala lá wá yeáziwa, ¹³ á sɔ́ ɓo daa dou gbāsísai, ɓ ku táaesaidɔ́ ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu mɔ́a ní a gbéɔ pii gɔɔzì.

4

Kua lá Lua yeiwa

¹ Yá pɔ́ gò ma gbéɔ, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, āma wáɛ wabikɛwá, wáɛ awakpaé wá Dii Yesu guu, àɔ ku màa àɔ gé. ² A yá pɔ́ wá díɛé ní Dii Yesu tɔ́o dɔ́. ³ A tó á kua àɔ adoa, í miké gbāsíkɛawa, asa bee mé Lua pɔ́eá ũ. ⁴ A baade azia me kpɛla, àɔ azia kūa dɔ́ gbāsísai, ⁵ i ke ní dɔ́é'íi nideao lán luayádɔ́nsai pɔ́ aa aà dɔ́oɔwa no. ⁶ Yápi guu gbēe su a

gbé taiinke ge a tàaekεεo, asa Dii mé a mɔaka gbé bee taaɔwa, lá wa dɔaa wá óe wa a lezàwáwa. ⁷ Lua i wá sísi wàò ku gbási guuo, sema wá kua àò adoa. ⁸ Ayāmeto gbé pɔ gĩ yá beei i ke gbēnazina à gĩio, Lua pɔ ì a Nisina pɔ a kua adoa dawágu ɔ à gii.

⁹ Wá e yeakɔi yá'óeo, asa áziawa Lua yeakɔi dàe. ¹⁰ A kú màa kò ní wá gbé pɔ kú Masedoni bùsuuo pii. Gbé, wa leɔwá àò ku màa àò gé, ¹¹ í zεweele àò ku yákelesai, í ma áziawa, í ázia zĩ ke lá wá dileéwa, ¹² ké á yákea e ka Yesusaideɔgu, mé ásu àò sɔkpalea gbēezio.

Dii mɔa

¹³ Gbé, wá ye àò síana dɔ gbé pɔ i'ò yá musu, ké á pɔ su àò sia lán gbé kɔni pɔ aa zia'eoɔwao yáí. ¹⁴ Lá wá sí Yesu gà à vù, màa b Lua a tó gbé pɔ i'ò Yesu guuo ea mɔaàno sánu.

¹⁵ Yá pɔ wále oéee beea Dii yadanee. Wá gbé kɔna pɔ wáò ku e Dii mɔzi, wá dɔaa i'onapiɔneo. ¹⁶ Dii mé a b luabe, i pila ní yádilenεo ní malaika gbēzɔo bɔo ní Lua kãae ɔo, gbé pɔ gà naa Kilisiwao i vu séia, ¹⁷ a gbēa wá gbé kɔna pɔ wá kú, wa wá séleɔno sánu e luabepuanau dai Diile íana guu, wá kuaàno gɔɔpii.* ¹⁸ Ayāmeto à kɔ nɔse níni ní yápio.

5

¹ Gbé, a gɔo ge a zaa oaé zεvɔo, ² asa á dɔ sáasá lá kpáí i mɔ gwá, màa aɔ de Dii mɔgɔo.* ³ Tó gbé lé o wa aafia, wa ku dɔɔɔa, kaale a mómá kándo lá ne'iwáwá ì mɔ nɔsindeewawae, aa bɔo. ⁴ Apio sɔ gbé, á kú gusiau ké gɔɔpi á le lán kpáiwao, ⁵ asa gupua gbéon á ũ, fáane gbéon á ũ ápii. Gwáasina ge gusia gbéon wá ũo. ⁶ Ayāmeto wásuli i'o lán dáɔwao. Wá itēke, wá kú ní laaio. ⁷ I'ona ì i'o gwá, mé wēdena ì wēde ke gwá, ⁸ wápio sɔ, lá fáane gbéon wá ũ, wàò kú ní laaio, wá luanaaika ní yeakɔio da m̀ò ula ũ, wá wēɔa zia'ea yáí kpá m̀ò fua ũ.† ⁹ Asa Lua i wá dile à pokumabɔɔwáo. A wá dile à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbāaoe. ¹⁰ ɔme gà wá yáí ké wàò kuanɔ, wá b́ee ge wa i'òn nò. ¹¹ Ayāmeto à leɔakɔwa, í kɔ gba gbāa, lá ále kewa.

Pɔlu yádile a Tesalonide ɔne

¹² Gbé, wa wabikèwá, à beee dɔ gbé pɔ aai zike á guu, aa iko víwá an zikea Diie guu, aale á dazεwaoɔne. ¹³ A ní kpela maamaa, ío yenzi zĩ pɔ aale ke yáí. Aɔ na ní kɔo. ¹⁴ Gbé, wa leɔwá à faasaideɔ dazεwa, à gbé pɔ an kúsu kwéɔ gba sɔ, à laaio gbāasaideɔwa, í menake ní gbépiio. ¹⁵ A laaika á gbēe suli vāi flabo ní váioo. A zεweele àò maakekɔe ní gbépiio gɔɔpii.

¹⁶ Aɔ ku pɔna guu gɔɔpii. ¹⁷ Aɔ wabike Luawa láasai. ¹⁸ Aɔ Lua sáaukpa yá pii musu. Bee mé deé aà pɔeá ũ naa Kilisi Yesuwa. ¹⁹ Asuli kpá Lua Nisinaeɔ, ²⁰ ásuli saka ānabikeguo. ²¹ A yápii tāsika, ío a maa kūa, ²² í mikē vāi bui piiwa.

²³ Lua aafiade to à ázia kpawa míomio, i á nisina ní á wēnio ní á meo d́áe aafia taaesai e wá Dii Yesu Kilisi mɔzi. ²⁴ Lua pɔ á sisi à á sé náai vɔ, a yápi keé.

²⁵ Gbé, à wabikewēe. ²⁶ A fɔkpa wá gbéɔwa pii ní Lua gbé lépeakɔwao. ²⁷ Ma naé Diizi à láe bee kyokené m̀pii.

²⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbēkekeé.

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pic 3.10 † 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADE

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá séia guu ò la b, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔo òné. Yápi lé íada Tesalonideɔwa. An gbéɛɔ lé e gɔɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbéɛɔ lé gí zíkèi, ɔ aa gò ní gbéɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbézāpi kà káikāi (3.6-12). Lée bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbāa zí pɔ́ a nàné ní ɔzɪ yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yā'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wí mèè luayādansai à ge mɔð. Tó aà gbāa dède, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelese ní Yesudeɔ (2.1-12). Vāi ɔdaa zāa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbāa luanaaika guu (2.13-3.5). A gbēa Pɔlu lekà gbēpāɔ yáwa, ké aasu wàò de gbēee aso ũo (3.6-15). Lápi midèkii à báaadāngu, à fɔkpámá (3.16-18).

Yādileae bee lé wá gba laai: Ghé pɔ́ ye pɔe woaiò a pɔbleo (3.10). Wá Yesudeke guu wásuli pākpa yá pɔ́ kú wá kezio.

Yákpaleka Kilisi mɔgɔɔzɪ

¹ Ma Pɔlu ní Silivēeo ní Timoteeo, wáme wa lée bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne. ² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàò Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiē, lá a maawa, asa á luanaaika lé zɔɔkū maamaa, mé á yeakɔi lé káfi. ⁴ A yáí tò wí íanadā á yá musu Lua gbéɔ kɔkāaaɔ guu, lá i íadama ní taasi píio fɔ́ ní menao ní luanaaikaao. ⁵ Lua í yágɔgɔ́ ní gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi yáí lé ɔlóné ké a ka à gēu. ⁶ Lua í yāke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetāɔ wetā, ⁷ i á gbé pɔ́ wāle á wetāɔ gba íampakii ní wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ́ luabe, a mɔ́ ní a malaika gbāaɔ ⁸ ní tévuao, a mɔakað luadōnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.† ⁹ Kaale láasai ɔ́ Lua a fiabooné. Aaɔ ku zà ní Diio ní aà gbāa gawideo. ¹⁰ Tó à mò gɔɔpi zɪ, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikenapiò i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá òé síe.

¹¹ Ayāmeto wio wabikeé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ à ní sisi à ní séɔ kuawa, i yāmaa pɔ́ a ze ní a keaɔ ní zɪ pɔ́ ále ke aà náaika guuɔ pii papaé ní a gbāaɔ, ¹² Dii Yesu tó i bɔ́ á musu, á tó i bɔ́ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbēkekeae yáí.

2

Luayādansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá káaaaaàzio yá musu,* wa wabikèwá, ² ásu tó á pɔ́ ya àannɔo. Tó ānabi yāe ge waasoe ge taalae pɔ́ wá mè à bɔ́ wá kíi mè Dii mɔgɔɔ kà kò, ásu bílikéo. ³ Asu to gbēe á sásā ní bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpe ka gía, luayādansai pɔ́ mipè kaalewa bɔ́ gupauu bàasio. ⁴ A íbelese ní pɔ́ pɔ́ wí ní dile dii ũo ní pɔ́ pɔ́ wí kúlenéɔ pii, i

* 1:1 Zin 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17

azía se leſí deńla, i ge zōle Lua kpéu à azía dile Lua ũ se.† ⁵ Goo pɔ́ má kúáno ma yápi òé. A doáguo lé? ⁶ A dō pɔ́ pɔ́ lé kpaè tia, ké asu bɔ́ kpóoo, ⁷ asa luayádasai lé ɔta asii guu kò. A bɔ́o, sema gbé pɔ́ lé kpaè tia gēzεa bàasio, ⁸ luayádansai i bɔ́ sa. Dii Yesu a aà de ní a lé'łanao,‡ a aà míɔnzō ní a mɔa gawio. ⁹ Luayádansai a mɔ́ ní Setáu gbāaoε, i dabudabuɔ́ ní yābɔnsaεɔ ní seela εgenaɔ ke pii.§ ¹⁰ A kōni bui pii ke gbé pɔ́ aa mipè kaalewaɔne, ké aa gí sřana pɔ́ a ní suabai yái. ¹¹ Bee yái Lua lé sásāyā zímá à ɔta ní guu, aai εε náaikε. ¹² Beewa yá a zōle gbé pɔ́ aai sřana sio aai pɔnakε ní vaioɔwa mpii.

¹³ Wá gbé Dii yenzideɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à bɔ́ ní a Nisřina pɔ́ tò wa gō a pɔ́ ũ gbāao á sřanasia yáiε. ¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona pɔ́ wá kpàε guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guuε. ¹⁵ Ayāme to wá gbéɔ, à ze giúgiú, ío yá pɔ́ wá dàε ní léo ge lá guu kúa. ¹⁶ Lua wá Mae yewázi, aà gbēke guu a tò wá nòse àɔ daa doŭ e gɔɔpii, à wá ká zia maawa. Aàpi ní wá Dii Yesu Kilisio ¹⁷ á nòse nínié, aai á zedɔ maakea ní yāmaa oao guu pii.

3

Wásu wàɔ màa vřo

¹ Yá pɔ́ gō wá gbéɔ, à wabikεwēε Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, ío gawi vřné lá a vř á křiwa. ² A wabikεwēε aà wá bɔ́ gbēvāi misaiɔ ɔzř, asa i ke gbépii mé Lua náai vřo. ³ Dii náai vř, a á gba gbāa, i á sí Setáuwa. ⁴ Wá naa Diiwa guu wá a náai vř ké ále yá pɔ́ wá òéɔ ke, mé áɔ keε. ⁵ Dii tó á laai àɔ ku Lua yeaáziwa ní mena pɔ́ Kilisi í inéɔ.

⁶ Gbéɔ, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé pɔ́ màa vř aali zřke yá pɔ́ wá dànéwaoɔwa. ⁷ A dō áziława, a maa à wá kea keε, asa màadeɔn wá ũ á guuo. ⁸ Wi gbēε blε si wá blé páo, wa zřkè gwāasřina ní fáaneo, wa taasikè e wa kpsa, ké wásu gō á gbēεε aso ũo yái.* ⁹ Wá a zé vř à dɔwále, āma wa a taa kèé, ké à wá ɔlesεε. ¹⁰ Goo pɔ́ wá kúáno, wá dile gbé pɔ́ ye zřkeaiɔ a pɔbleo. ¹¹ Wá mà á gbēεɔ màa vř, aali pɔe woo, sema gude. ¹² Wá dile gbé bee taane, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zřke křikřili aa nízia gwa.

¹³ Apio sō wá gbéɔ, ásu kpsa ní maakeaoo. ¹⁴ Tó gbēε i yá pɔ́ wá òé lápi guu dao, à aà yá bɔ́ dile. Asu gbé kpaaàɔɔ, ké wí e aà kú. ¹⁵ Ama ásu íbelesεaàɔɔ, à ledawà á gbēdo ũ.

¹⁶ Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yápii guu. Dii àɔ kúáno ápii. ¹⁷ Ma Pɔlu máme ma fɔε bee kè ní mazřa ɔo. Bee mé ma lá pii seela ũ, màa mi ké. ¹⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbēkekeé ápii.

TIMOTEE LA SƐIA

Yá pɔ́ kú lác bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gεlekiε. Aa kɔ̄'è ní Pɔluo Lisita pɔ́ kú bùsu pɔ́ wí mε tia Tuukii guu, Pɔlupi wélegea plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gɔ̄ Pɔlu iwa pɔ́ Ìb káiaànɔ ũε. A teaàzi aà wéle dasiɔ gea guu, ɔ̄ Pɔlu Ì aà zɪ gáli pɔ́ an yáɔ lé gé súsuɔɔ guu. Ayámεto aà tɔ́ kú zínaɔ lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pɔ́ Pɔlu kè̀ɔ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá páleɔ. Lá mèn pla pɔ́ a kè̀ Timotee ní pɔ́ a kè̀ Titueo wí mε pásitεε lác, yáze pɔ́ a kàlekale dɔaanaɔ ní pásitεεɔneɔ yáí.

Timotee lá sƐia lé yá dɔ̀ ɔ̄ aà ɔ̀wɛε:

SƐia gia à lezà Yesudeɔwa zé kaalis yáí ní làasoo kpaanlaɔ ní Yudaɔ yá pɔ́ yáalea ní luadɔ̄sai yá pɔ́ gbēεɔ lé dadanéɔ. Zé kaalipiɔ mè dúniaε bee pɔ́ maaɔ, wíli fɔ́ Lua lèɔ, sema wa asiiyá dɔ́ bàasio. Aa gbāakpá blεε tēboao ní gia nɔ̄sei yáɔ.

Bee gbεa lápi lousisiyá bɔ̀lekèwɛε, kɔ́kāaa yáɔ ní yá pɔ́ a maa Yesude dɔaanaɔ aà kūaɔ.

A láakíi lápi ledà Timoteewa lá à kú aà a zɪ pɔ́ Lua dàε kε, lá à kú à laaidɔ luanaaikenaɔwa, Ìb de Lua ziken maa ũ (4.6).

Wa fɔ́ lápi kpaale leε pla: Yádanε pɔ́ de Yesudeɔ ní ní dɔaanaɔ pɔ́ ũ (1-3) ní Timotee zía yáɔ (4-6).

Yádanεdeɔ gbaa laai

¹ Mámεmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pɔ́ wá wé dɔaazipio dilemεεwa, ² ma lác bee kè̀ne Timotee, * ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkekene ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Lá ma naema gɔ̀ɔ pɔ́ mále gé Masedoni bùsuu, gɔ́ Efese, ní oné aasu yá pɔ́ i kpaalí ní Lua yáoo dané lɔ. ⁴ Aasu laaidɔ fí ní deziɔ tɔ́ kɔ̄nwεa pɔ́ lé víoowa lɔ, bee Ì mɔ́ ní lekpaaoε. Ili mɔ́ ní yá pɔ́ Lua lé yáwanɔoo, aà náaikea mé Ì mɔ̀. ⁵ Ma yápi dile ké aà yekɔ́i yáíε, yeakɔ́i pɔ́ Ì bɔ̀ nɔ̄sepua ní làasoodaadoũo ní luanaaikεa mɔ́afilisaio guu. ⁶ Gbēεɔ pàale yápiɔne aa pèle yá àisai bɔ̀leau. ⁷ Aa ye wàɔ de Mɔ̄izi ikoyádanεdeɔ ũ, āma aa yá pɔ́ wále o dɔ̄o ge yá pɔ́ wà zèwàɔ.

⁸ Wá dɔ́ ikoyápi maa, tó gbé lé zikεwà a zéu, ⁹ asa wá dɔ́ ké Lua i ikoyá dile gbēmaa yáio, sema yádansaiɔ ní swágbāadeɔ ní lousisinsaiɔ ní duunkenɔ ní luayádansaiɔ ní dúnia gbéɔ ní de ní dao denaɔ ní gbēdenaɔ ¹⁰ ní gbāsikenɔ ní gɔ̄ε pɔ́ aai gbāsike ní ní gɔ̄ε deeoɔ ní gbēnazinyianaɔ ní εεdeɔ ní yáɔmadeɔ ní gbé pɔ́ aai bɔ̀ yáze de kpeɔ píi. ¹¹ Yáze depi mé baona gawide pɔ́ Lua Báaade gòmeε zí ũ.

Lá Lua gbēkekè Pɔluε

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pɔ́ ma gba gbāa sáaukè, asa à ma náaikè à zídámεε. ¹³ Ma aà tɔ̀bēesí yāa, ma Ìadà aà gbéɔwa, † ma gbāablémá. N beeo à wēnadɔ̄mεε, asa má kè̀ wésiake ní aà náaikεsaio guuε. ¹⁴ Ǿ wá Dii Kilisi Yesu gbēkekè mεε zɔ̄ɔ, a tò ma a náaikè, míɔ ye gbéi naawa guu. ¹⁵ Yáε bee

* 1:2 Zin 16.1 † 1:13 Zin 8.3, 9.4-5

siana ví wà sí. Kilisi Yesu mò dúnia guu duunkenaᵛ suabaa yáie. Mapi, ma pᵛ mé de dāola, ¹⁶ ̄ Lua ma wēnagwà, ké mena zᵛᵛ pᵛ Kilisi Yesu kè ní ma gbé pᵛ ma duuna deñlao bᵛᵛ gupuuu seela ũ gbé pᵛ aa aà náaike aa wēni láasai eᵛne. ¹⁷ Lua mēndona, gᵛᵛpii Kía pᵛ lí gao mé wili e ní wéoo mé aᵛ bᵛᵛᵛ ví ní gawio gᵛᵛpii, ami.

¹⁸ Ma né Timotee, lá wà dāa ānabikekè n yá musu, mále yápi dane ké ñyᵛ kūa, ní zī maa kaᵛ ¹⁹ luanaaika guu ní láasoodaadoᵛ. Láasoodaadoᵛ lí ke gbēeᵛne yāe ũo, ̄ an luanaaika i ̄ᵛkpa. ²⁰ Imene ní Alesāndao kú ní guu. Ma ní kpá Setāuwaᵛ ké aᵛᵛ dᵛ wili dᵛe ní Luaoo.

2

Lousisia

¹ Too, gīa séia mále ledama à wabike gbépiiē, à zé gbeané, à kulekené Luae ní sáaukpaaᵛ. ² A wabike kíaᵛne ní gbāadeᵛ pii, ké wà e wàᵛ ku aafia yākelesai luayāmanaᵛ ũ, wá kua iᵛ gbia. ³ Bee mé maa, i ka Lua wá Suabanagu. ⁴ A ye gbépii suaba, aai siana dᵛ. ⁵ Asa Lua mēndoe, mé kᵛᵛ kú mēndo Lua ní gbēnazinaᵛ zānguo, ̄n gbēnazina Kilisi Yesu ũ.* ⁶ A azia kpá gbépii fiabobᵛ ũ a gᵛᵛwa, Lua pᵛeāpi seela ũ. ⁷ Ayāmeto Lua ma dile a kpāwakena ũ, a zina ũ, mà a zé siane da buipāleᵛne.† Siana mále o, i ke eᵛno.

⁸ Má ye gᵛᵛ lousisi gu ní guo pii, aa ᵛse musuᵛ gbāsīsai, pᵛkūma ní lekpaao sai. ⁹ Má ye lᵛ nᵛeᵛ nízia keke a zéwa yᵛᵛsai zlamᵛne sai. I ke ní mī yᵛᵛde tāao ge vua ní òso nᵛamblebᵛᵛ ge zwāa ᵛdeᵛ no. § ¹⁰ Aa nízia keke ní maakeao, lá a maa nᵛe lousisinaᵛ kewā. ¹¹ Nᵛeᵛ yādada kílikili, aa misiile yápii musu. ¹² Mili we nᵛeᵛ yādada gᵛᵛne ge aᵛᵛ iko vīmáo, sema aᵛᵛ ku kílikili. ¹³ Asa Adamu ̄ Lua kè séia, a gbēa Eva.* ¹⁴ I ke Adamu wa sāsāo, nᵛe wa sāsā, à sí duunau.† ¹⁵ Tó nᵛe wetà ní luanaaikaᵛo ní yea gbéᵛzio ní kuaadoakeᵛo zlamᵛne sai, ali ne'i aafia.

3

Gbēzᵛᵛ ní dᵛnledeᵛ

¹ Yāe bee siana ví: Tó gbé ye ke gbēzᵛᵛ ũ, àle zī maa nide. ² Gbēzᵛᵛ líᵛ ku tāaesai nᵛmēndode ũ, laaide ũ, lᵛ azia kūa dᵛ gbé dᵛᵛde ũ, nibᵛᵛfna ũ, gbé pᵛ a fᵛ yādané ũ. ³ Asu àᵛ de igbēna ge gbé pāsī ũo. Aàᵛ de nᵛsēdoᵛde yākelesaide ũ. Ja su dᵛaaèᵛ. ⁴ Aàᵛ a ua kūa dᵛ, aà néᵛ lí misiileᵛ aaliᵛ aà ᵛtonᵛᵛkii gwa.* ⁵ Asa tó gbé a ua kūa dᵛᵛ, kpelewa a fᵛ ᵛlia Lua gálideᵛzii? ⁶ Asu àᵛ de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, i azia dayāu lán Ibiisiwao yái. ⁷ Aà tᵛ àᵛ na Yesusaideᵛ kīi lᵛ, ké wasu aà tᵛ'isi, i zu Ibiisi baou yái.

⁸ Maa lᵛ dᵛnledeᵛ aᵛᵛ de gbé gbiaᵛ ũ. Aasu wàᵛ de lᵛplaadeᵛ ũo. Wē yá su dᵛaanéᵛ. Aasu wàᵛ de ᵛwelembᵛᵛᵛ ũo. ⁹ Aaᵛ Yesu yá kūa ní láasoodaadoᵛ. ¹⁰ Wà ní yá gwa gīa, tó wi yāe emáo, wi gbasā ní dile dᵛnledeᵛ ũ. ¹¹ Maae ní nᵛeᵛ. Aaᵛ de nᵛe gbiaᵛ ũ, laaideᵛ ũ, aaiᵛ náai ví yápii guu. Aasu wàᵛ de gudenāᵛ ũo. ¹² Dᵛnlede àᵛ de nᵛmēndode ũe, aàᵛ a ua ní a néᵛ kūa dᵛ. ¹³ Gbé pᵛ zíkè a zéwa, i zekii maa e, aà sᵛ iᵛ dilea a Kilisi Yesu náaikeᵛa guu maamaa.

‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bᵛa 9.29 § 2:9 1Pie 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6 * 3:4 Tit 1.6-8

14 Baa ké mále yápio one, má díle má mó n gwai tia. 15 Tó ma moa su lé gēgē, má ye ñyō dō lá a maa wà ku Lua uadeo ũ. Wámé wá Lua bēē gālideo ũ, síana zímpelē ní a gbāa'ekio ũ. 16 Lua asiya pò bò gupuaú zōo síanae:

A mò gbēnazína ũ,
 Lua Nisína aà síandekē òlóné,
 malaikaō aà è.
 Wà aà yá waasokè buio guu,
 wà aà náaikè dúnia guu,
 Lua aà sè tàò a kíi gawi guu.

4

Tē yá

1 Lua Nisína ò wásawasa, gōōgbēzāzī gbēeo pákpa Yesu zéi, aai te sásáyā pò táa íedeo da a ouzi. 2 Eede moafilide pò vāi lí kàadarílaoo mé aa ní sāsā. 3 Aaí gí gbéone aa nōse aa zāke, mé aaí ble téné, ble pò Lua kè a náaikena pò aa síana dōone aa ble ní a sáaukpaa. 4 Pò pò Lua kè pii maae.* Wásu a kee tēboo,† wà ble ní aà sáaukpaa, 5 asa Lua yá ní wá wabikeao gbābòè.

Kilisi Yesu ziken maa

6 Tó n yápio dà n gbéone, ñyō de Kilisi Yesu ziken maa ũ, asa níle nzia gwa ní Yesu yáo, ní té yāmaa pò wa dànei. 7 Mikē felekaa fi pò lí kpaal ní Lua yáoo. N nzia toto, ké ñyō de luayamana ũ. 8 Metotoa ài ví yō, āma dea luayamana ũ ài ví yápii guue, asa bee í mó ní wēnio gbá ní ziao. 9 Yápi síana ví, à kà wà si opla, 10 wí zike wà dēeka a musu. Wá wé dō Lua bēēzi. Ōme gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikena.

11 Yápio dilené, ní dadané. 12 Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua ze'ob Yesudeone yá'oa ní yákeao ní yeakōio ní luanaaikaao ní kua gbāsisaio guu. 13 E màò mó, wetā ní Lua yá kyokeao, ní dané, ní lēdaomá. 14 Gba pò Lua dàne gōo pò wà ānabikekè n yá musu, mé gbēzōō onāma, nsu niazikpaio. 15 Laaido yápiowa, ní mekpawà, gbépii i n gea'ae. 16 N nzia yá ní n yādanēo taasika. Ze sūsu ní yápio. Tó ní kè màa, ñyō nzia suaba ní gbé pò aale swáse n yáio.

5

Gyaaó ní dōaanao

1 Nsu maezōo leleo.* Lēdawà n mae ũ, ní da èwaasoowa n vīi ní n dáunao ũ. 2 Lēda nōezōowa n da ũ, ní da nōgbāa ge wēndiawa n dāe ũ láasooplasai.

3 Gyaa gbēandoo kpela. 4 Tó gyaa néo ge tōūnao ví, aa ní daeo gwaa dada gía, aai fiabo ní maeo ní ní daone, asa bee í ka Luagu. 5 Gyaa gbēando wé ío dō Luazi, í wetā lousisia ní wabikeaowa gwāasína ní fāaneo. 6 Gyaa pāpākenaá gee, baa tó a bēe. 7 Yápio dané, ké wasu ní tàae eo. 8 Tó gbé lé a daeo gwao, atēsa aà uadeo, à bò Lua yá kpee, Yesusaide deaála. 9 Nōe pò de wà da gyaa guun ke: Nōe pò kà wè bàā mé à zāké gēn do, 10 wīo aà dō maakena ũ, negwan maa ũ, nibofina pò Lua gbéō gbá pīpi ũ, taasideo dōnlēde ũ, nōe pò mekpà maakea piiwa ũ. 11 Nsu gyaa nōgbāao dauo, asa

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32

tó an g̃ō nideá f̃ēle, an naa Kilisiwa a busae, aaĩ ye z̃āke, ¹² aai n̄zia dayāu, ké aa lé p̃ó aa gb̃èè yāa gb̃òo yáí. ¹³ Bee gb̃ea aaĩ p̃āke dada, aaĩ bebe wàò ualeke. I ke màaden ní ù adoo, aaĩ g̃ō gb̃ēpen gudenaò ùe, aaĩ yá p̃ó de wà oo o. ¹⁴ Ayāmeto má ye gyaa n̄gb̃āaò z̃āke, aaĩ ne'i, aaĩ laaidò bewa, ké aasu wá ibeεo gba zé aa wá t̃òb̃ēsio yáí. ¹⁵ An gb̃ēo b̃ò te Setāuzi k̃ò. ¹⁶ Tó Yesudee gyaaò ví a be, aaĩl̃ d̃n̄le. Asu to aa g̃ō g̃ālideõne aso ùo, ké aa e d̃o gyaa gb̃ēandõle yáí.

¹⁷ Gb̃ēz̃o p̃ó ì d̃baa a zéwa kà wà fiaboè leε pla, atēsa gb̃é p̃ó waasokea ní yādaanõo aia ví. ¹⁸ Wà yáe bee k̃è láu wà mè: Asuli leεkpa zu p̃ó lé p̃ogb̃ēo.† Wà mè lo: Zikena kà à a asea e.‡ ¹⁹ Nsu gb̃é p̃ó mò ní gb̃ēz̃o káalao yá sio, sema seeladeo kà gb̃ēon pla ge àaò bàasio.§ ²⁰ Gb̃é p̃ó duunak̃eo gba laai gb̃épii wáa, ké vía e gb̃é k̃in̄io kú. ²¹ Ma nanε Lua ní Kilisi Yesuozí ní malaika p̃ó à ní séo, nỹo yápio k̃ua gb̃ēe t̃ēbosai. Nsu yáe ke gb̃ēe ublembekea yáio. ²² Nsu wá òna gb̃éwa n̄ aà daz̃iuo. Nsu to n lé àò ku gb̃ēe duunauo. Nỹo nzia k̃ua gb̃āsisi. ²³ Nsu í p̃ā mi ado lo. N̄li ṽēe ga yoo n n̄se ní n gyákea m̄òom̄òo yáí.

²⁴ Gb̃ēo duuna ì b̃o gupua e wàò gé a yākekeir̄n̄o, gb̃ēo p̃ó s̃o, ìli b̃o kpaao. ²⁵ M̄a lo maakea ì b̃o gupua, baa a p̃ó wi eo a e g̃ō uleao.

6

¹ Gb̃é p̃ó de z̃o ùo ní diio dile gb̃ia, aaĩ misiilené yápii guu, ké wasu Lua t̃ó ní yá p̃ó wi danéò b̃ēeboo yáí. ² Gb̃é p̃ó an diio de Yesude ùo su d̃emá ké aa de k̃ogb̃ēo ù yáio. Aa z̃òblené maamaa, asa gb̃é p̃ó aale ní z̃í baa bleo de Yesudeo ùe, an gb̃é yenzideo ù. Yápio dané, ní ledaomá.

Yea ñai

³ Tó gb̃ēe lé yáp̃ale dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá s̄andeo ní wá zé yādan̄oo, ⁴ ỹòde, a yāe d̃o, lekpaa gii ní yāgwaa láasaio aà k̃ù gyā ù. Yá bee ì to gb̃ēo w̄ed̄k̄o, aaĩ s̄oleke, aaĩ k̄o s̄ós̄o, aaĩ láasoo v̄ai sé ní k̄o, ⁵ aaĩ k̄i w̄ai ví. Gb̃épio láasoo kolea, s̄ana p̄ilimá, aaĩ e lousisiaá ōwelezeε. ⁶ Lousisia ài z̄o s̄ana, tó gb̃é z̄è ní p̄ó p̄ó á vío. ⁷ Wi mó ní p̄o d̄unia guu lao, mé wá e tá ní p̄o. ⁸ Tó wá p̄oblea ní p̄okasao ví, bee m̄ò. ⁹ Gb̃é p̄o ye ḡo de ùo ì n̄zia da ȳa bau. P̄ó nideá misai kaide ì ḡér̄gu, i ní kp̄ale m̄úsi ní kaaleo guu. ¹⁰ Yea ñai mé yāv̄ai pii z̄ina ù. Gb̃ēo lé a k̄o de e aa ḡè z̄àò Yesu zéwa, aa w̄aw̄a z̄o kp̄a n̄ziai.

D̄ē maa k̄á

¹¹ Lá Lua gb̄en n ù, bàale yápiõne, ní tó yāmaa lío d̄baane ní yá p̄o zev̄i Luao ní aà náaikeao ní yea gb̄éoz̄io ní menao ní n̄seniεo. ¹² D̄ē maa k̄a n̄ Yesu náaikeao guu, ní w̄eni láasai e, asa ò Lua n̄ sisiw̄a ḡo p̄o n̄ lé maa gb̄èè bíla wáa. ¹³ Ma nanε Lua p̄ó ì w̄eni kpa p̄ópii w̄azi ní Kilisi Yesu p̄ó yāmaa ò P̄nsi Pilatiεo,* ¹⁴ nỹo yá p̄o wa dilene k̄ua s̄asai t̄aesai e wá Dii Yesu Kilisi m̄z̄i. ¹⁵ Gb̄ade m̄endona Báade, k̄iaò K̄ia, diio Dii mé a Kilisipi b̄o a ḡo wa.† ¹⁶ Ōme lí gao ado, lo ku gupua p̄o w̄ili f̄o s̄òio guu.‡ Gb̄e i wesiāleo, wa f̄o seo.§ Ōme gawi ní gb̄aao ví ḡo pii, ami.

† 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15 * 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 B̄a 33.20

17 O dúnia tiaε bee εdeεne aasu íanadão. Aasu gbãa'e εda náaisaiwao, aa gbãa'e Lua pó ì pópíi kpáwá zεε wà pεnakeεwa. 18 Oné aa maake, maakea i tóma. Aaε de gbadanaε ù, aaiε gbεke vi. 19 Beewa aa kùsúa maa di níziε àizãna pó ù,* aai wēni pó de wēni ù síana e.

20 Timotee, kàeda yá pó Lua nàne n εzli. E dúnia yá giεne ní yãwaaipaa pó wí me dōaεo. 21 Gbēε zèd, ε aa pàale Yesu zéε.

Lua gbεkekeé.

---

* 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Lomae (1.17). Wà wetëamò Pòlu we pàspàsi (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zì láaa (4.6), ò àle lèda a ìwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikéao yá musu. Wetëa ní taasio ní íbele pò wí sé ní baonakpanaò yáí à ledà Timoteewa àà ze gbāa, aà taasikéano Kilisi zīgō maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikè gbé pò aaiò gbéò lèwèò yáwa, asa aaiò yákpaaanlao lekpaakeke ní gbéòe, ò aai n luanaaikéa òkpa. A òè aà a òlese, aà ze ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakí Pòlu azia yáò bòlekèè, lá a ku ga lézì Loma, āma a dō ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pòlu dēe maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), ò à tekpà lápi kyokénaogu aa dēe dòupi ká ní luanaaikéao ní menao ní yearázio víakea íbèèèe sai.

Pòlu tékpaa Timoteegu

¹ Mámèmaa Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a legbè Kilisi Yesupi guu yáí, ² ma láe bee kèèe, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbèkekeke ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Ma sáaukè ní ma deziò Lua pò mi kùlèè ní nòsepuaoo, asa n yá ìò òmagu láasai ma wabikea gwāasina ní fāano guu. ⁴ Tó wé'ì pò bòma yá òmagu, mi n bèekeè, míò ye wà wesikòle, ké ma pòna e ke zài. ⁵ N luanaaikéa ní nòsemèndoo ìò òmaguè. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè maa, mé má dō sáasá níle Lua náaikè maa sō.

⁶ Ayámèto mále òngu, fèlè ze ní gba pò Lua dànè gòò pò ma ònàmao, ⁷ asa Nisina pò ì wá gba gbāa, ì to wàò yekòì, ì to wàò laai ví ò Lua kpàwá, ì ke nisín fooo no. ⁸ A yáí ñsu wide ní wá Dii yá'oanéoo, mé ñsu wide ma gbé pò wà ma dakpèu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaa yáí kémanò ní Lua gbāao. ⁹ Òmè wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ũ. I ke yá pò wá kè yáí no, aazía pòeá yáíe, ní gbèke pò a kèwèe naa Kilisi Yesuwa zadō gòò ì daaleoo. ¹⁰ Gbèkepi bò gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gòòpiio bòwèe gupuau a bao pò wí kpa guu. ¹¹ Lua ma dile a zina ũ mà baopi kpàwake, mí dané.† ¹² A yáí mále taasie bee kei, āma wí lí ma kùo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasá ké a fō kaeda yá pò à námèe ma òzì e a mōgòzì. ¹³ Nyō yá síande pò ní mà ma kípi kua yá zìnda ũ ní luanaaikéao ní yeakōio naa Kilisi Yesuwa guu. ¹⁴ Kaeda yámaa pò Lua nàne n òzì ní aà Nisina pò kú wá guu gbāao.

¹⁵ N dō ké Azi bùsudeò píi ma vūaaè. Fizele ní Èmòzenio kú ní guu. ¹⁶ Dii wēnadō Ònesifòò bedèène! Asa à ma nòse nínimee, a gēna lé vío, ì wide ma daakpèu yá musuo. ¹⁷ Ké à kà Loma gòò, à ma wèele e à gè b̀da. ¹⁸ Dii to Lua wēnadōè yákpalekegòzì. N ònle zōò pò a kèmmè Èfese dō sáasá.

2

Kilisi Yesu zīgō maa

* 1:2 Zln 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

¹ Mpi sɔ ma né, ñyɔ gbãa ní gbêke pɔ Lua víwanɔ naa Kilisi Yesuwao. ² Yá pɔ ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide pɔ aa fɔ da gbɛpáleɔnɔ ɔzɪ. ³ Taasikemanɔ Kilisi Yesu zígɔ maa ũ. ⁴ Dúnya yá lí dɔaa zígɔ pɔ kú zɪlauɔ, ké aà yá e ka a diigu yáí. ⁵ Bakpaaina sɔ, tó i bàale a zéwao, a fùà eo.* ⁶ Zɔɛ pɔ zɪ gbãa kè mé í a baa sé séia. ⁷ Làasooke yá pɔ má òpiɔwa, asa Dii a ní gba ñnɔ apii guu.

⁸ To Davidi bui Yesu Kilisi pɔ bɔ gau yá àɔ dɔngu. Baona pɔ mi kpan we. ⁹ A yáí mále taasikei. Wà mɔkàa lán dàakenawa, àma wa fɔ mɔka Lua yáwao. ¹⁰ Ayãmeto mi yápii fɔ gbé pɔ Lua ní séɔ yáí, ké ampɔ sɔ, Lua ní suaba, aai gawi pɔ lí láao e naa Kilisi Yesuwa. ¹¹ Yáɛ bee síana ví: Tó wa gaaɔnɔ, wáɔ kuaɔnɔ.†

¹² Tó wa menafɔ, wáɔ kibleaɔnɔ.

Tó wa lelekpàaazi,
aàpi a kpáwázi sɔɛ.‡

¹³ Tó wá náai vío, Ì náai víɛ,
asa a we lelekpa aZIAIO.

Dii zíkɛna maa ní lekpaao

¹⁴ Yápiɔ dɔ n gbéɔngu, ní nané Luazi aasu lekpa pã ke Lua yá musuo. A ài vío, í gbé pɔ aale maɔ òkpaɛ. ¹⁵ Aiake, ké Lua e n sáaukpa, zíkɛna pɔ í yá síande poloné wásawasa, wí lí aà kú aà zɪ yá musuo ũ. ¹⁶ E yãbɔle pã pɔ lí kpaai ní Lua yáooɛ. I gbéɔ luayãdasai káfnéɛ, ¹⁷ yá pɔ aai dané í ɔtamá lán sánɛwa. Imene ní Filetio kú ní guu. ¹⁸ Aa kè síanawa, aai mɛ wà bɔ gau kò, aai gbéɔ luanaaika òkpaoné. ¹⁹ Gia ní beeo é pɔ Lua dàale zea gbãa, wà yáɛ bee kèwà: Dii gbé pɔ de a pɔ ũ dɔ. § Gbé pɔ í Dii sísi ké yãvãiwa.

²⁰ Uada Ì pɔɔ ví dasi. Wà a keeɔ kè ní vuao ní ánusuo yágbiakeɔ ũ, mé wà a keeɔ kè ní lío ní gɪo yãɔɔnakeɔ ũ. ²¹ Tó gbé ɔbɔle yá beɛɛsai guu, a gɔ yágbiakeɔ ũ, Dii zíkɛɔ maa ũ, Ì ku maakea pii sɔu guu. ²² Bàale èwaaso pɔnideɔnɛ, ní tó maakea ní luanaaikaɔ ní yea gbéɔzɪo ní kua ní kɔo na dɔaanɛ sãnu ní gbé pɔ aai Dii sísi ní nòsepuaɔ. ²³ ɔbɔle yá m̄sai gwaa ní kɔo guu. A dɔa vío, mé ní dɔ ké í lekpa iné. ²⁴ A maa Dii zòblena aà lekpa vío. Aà busaa gbépiiɛ, yãdanɛde maa pɔ í gbé fɔ ũ, ²⁵ i gbé pɔ lé a yá sɪoɔ gba laai busebuse. Wiliɔ dɔo Lua a ní gba nòselilɛa zé, aai síana dɔ, ²⁶ aai pili Ibiisi pɔ ní kú ní a bao à ní dá a pɔɛá guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbɛnazinaɔ yáke a gɔɔgbɛzãzi

¹ Nyɔ dɔ ké gɔɔ gbɛzãɛ beeo aao zɪ'ũ. ² Gbéɔ zia yá a dɔaané, ña a ní sɔ ble. Aao de waladeɔ ũ, íandánaɔ, gbɛsɔsɔnaɔ, de ní dao yãmansaiɔ, guluɔ, luayãdansaiɔ, ³ nòsesaideɔ, awamansaiɔ, gbé tɔbɛɛsinaɔ, faasaideɔ, àiapásideɔ, maa ibeɛɔ, ⁴ bɔnkpedeɔ, làasooaideɔ ní yòɔdeɔ. Aao ye pɔnakeai de Lua yála. ⁵ Aai lousisi, àma an yá lí kɔse ní Lua gbãaoo. Ké gbépiɔwa. ⁶ Gbé bee taao í gɛ nɔɛ pɔ lí mi gbãeoozi, aai ikokemá. Duuna sadà nɔɛpiɔgu, dɔɛ'li mé gɔné, ⁷ aai yãdada gɔɔpii, àma aai síana dɔo. ⁸ Lá Zanɛsi ní Zãblesio bɔ Moizi kpe,* màa gbépiɔ í bɔ síana kpe. An làasoo

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5 * 3:8 Bɔa 7.11-12

kolea, mé luanaaikén gianaone. ⁹ Aa gea'ae ví bo, asa gbépii ní mǎsaiké dō, lá wà Zanési ní Zǎblesio pò dōwa.

Lua yá ài

¹⁰ Mpi sō ní temazi, ní ma kua dō ní ma yādanéo ní yá pò mále yáo ní ma luanaaikaéo ní ma menakeáo ní ma yea gbéozio ní ma zea gbāao ¹¹ ní ía pò wa dàao ní taasi pò má kèo. N yá pò ma le Antiosi ní Ikōniuó ní Lisitao dō† ní ía zōo daaa pò má fōo. Dii ma bō apii guu.‡ ¹² Gbé pò aa ye wàò ku luayāmanaò ũ naa Kilisi Yesuwaò gí wétēa eio. ¹³ Gbēvāio ní kōnideò, an vāi aò gbābòbòe, aai gbéò sásā, ampio sō aao sásāae. ¹⁴ Mpi sō, ze ní yá pò ní dàda ní sí síana ũo. N gbé pò dàdanéò dō, ¹⁵ asa ní Luayātaala dō za n nézì. A fō n gba òno, i n ka Kilisi Yesu náaika pò í ní suabawa. ¹⁶ Yá pò kú lápio guu bō Lua kí piie. A ài ví, asa í síana dané, í ní ekané ní ozi, í ní gba laai, í ledamá yákea a zéwa musu, ¹⁷ ké Lua gbé e àò wásawasa kua maakea píi sòu guu.

4

¹ Ma nané Lua ní Kilisi Yesuozí aà ea mōa kpalablei ní aà yákpalekea ní gbé bēéo ní gyaadeò yáí, ² Lua yá waasoke, à zekè i zekéo, wetā. N ní lele, n ní gba laai, naemá, ní yādané ní mena zōo. ³ Asa gōe a mō ké gbéò we swáse yá síandéio. Aa yādanedeò kāaañzi níza pōēawae, aa yá pò kángu dané. ⁴ Aa gí síanai, aai ze ní fō. ⁵ Mpi sō, òyō laai ví yápii musu. Taasi fō, ní baonakpanakea ké, ní n zì lepapa.

Pòlu kua ga lézì Loma

⁶ Ma gōò pà kò, wa ma au tóle sa'o'i ũ tia. ⁷ Ma dēe maa nè, ma bakpaai pò Lua díle kè ma bōlei. Ma Yesu yá kù a zéwa. ⁸ Kua maa fùà dílea, àle ma dà sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpamee yákpalekegōzì. I ké máme má adoo, ní gbé pò ye aà mōaio piie.

⁹ Zeweele mō ma kíi kpakpa. ¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniyai yáí. Kelesā tà Galati būsuu, mé Titu tà Dalamati būsuu. ¹¹ Luku mé gōmanò ado. Maaku se à mō sānu, asa í dōmale maamaae. ¹² Ma Tisiki gbàe Efese. ¹³ Tó níle mō, ma ulatao pò má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní mōomee ní ma láò, atēsa a pò pò wa kè ní báaoò.

¹⁴ Alesānda sia yāvāikēmee maamaae. Dii a yá pò a kèpi fiaboè.† ¹⁵ Laaikaaazi, asa à bō wá yá kpe pāspāsié. ¹⁶ Yákpalekeamano séia guu gbēe i zemanòo. Wà ma to we piie. Lua su ní yápi dao. ¹⁷ Dii zèmanò à ma gba gbāa, ò ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buipáleò mà píi. A ma bō nòomusu lézì. ¹⁸ Dii a ma bō yāvāi guu píi, a ma suaba e ma ge kaò àà kpalau musu. Ōme gawí ví gōopii, āmi.

¹⁹ Fòkpa Pisii ní Akilasiowa ní Ōnesifōò bedeo.‡ ²⁰ Elasa gò Koleni. Ma Tòfiù tò ní gyáo Miletì. ²¹ Zeweele mō e buzie àò ká. Ebulu ní Pudeo ní Linuo ní Kolodiao ní wá gbéò píi fòkpàma. ²² Dii àò kunnò, i gbēkekeé ápii.

† 3:11 Zin 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19 * 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú lée bee guu

Tituá Yesudee, ama Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu ìwa ùe mé à zì zòò kè Kòlenideò ní Pòluo maakòe yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu lée bee kèè gòò pò Titupi ku Keletie, à Yesude pò aa kú ísía gūgūnapiwao yágea'aezì nàè àà zì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu ìò kené yáe (1.1-4). Bee gbèa yá pò a òlè gáli òbaanaòne (1.5-16). Lée pla guu à ledà Tituwa gbé pò àlè zíkèrínòò yá musu: Maeziò, nòezìò (à kù aa yádada wéndiaòne), èwaasoò ní zòò (2.1-15). Lée àaò guu à Yesude yákeao bòòlekè, ké an kua aao na, aasuli kòkpaaleo (3.1-11). Bee gbèa à ledà Tituwa, à fòkpámá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ù adoo. Yá'ia pò Pòlu òóá yá'ia pò ìò Yesudeò le m̀òòm̀òòòe: Yesudeò yáò zékalea ní òbaanaò yákeao ní Yesudepiò yákeao.

Titu zíkèa Keleti b̀usuu

¹ Ma Pòlu, Lua zòblena, Yesu Kilisi zina, à ma zì mà gbé pò Lua ní séò da a zéú, mí tó aa lousisia síana dõ, ² an wé ìò òò àizána pò Lua a legbè zadõ gòò i daaleozì, Luapi lí èeto sòò. ³ Yápi b̀ò gupuau a gòòwa waaso pò Lua wá Suabana nàmèe ma zì guu, lá a òlèwa. ⁴ Mámè ma lée bee kèè Titu, * ma ne'ia Yesu zé pò wá kúu sánu guu. Mae Lua ní Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkekene, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké ò yá pò gòò weò gògò, ní gbèzòòò òlè wéle ní wéleò lá má ònewa. ⁶ A maa gbèzòò líò ku tàesai nòm̀endode ùe. Aà néò ìò luayámanaò ù, i ke aao de né zazaalalasideò ù no. ⁷ Lá òbaanaá ziaae Lua zì guu, a maa aao de tàae de swágbáade ge pòkùmade ge igbèna ge àiapáside ge òwelembèe ùò, ⁸ sema nibòfina ù, laaide pò zè ní maakeao ù, gbèmaa pò a kua adoa mé a azia kua dõ ù, ⁹ gbé pò zè sùsu ní Lua yá náaideo lá wí danéwa ù, ké à e ledà gbèpáleòwa ní yá síandepio, i gbé pò b̀ò a yá kpeò ekané ní zì.

¹⁰ Asa swáyámansaide pò aai gbéò liaa ní ní yá'oaò dasi, atèsa Yudaò guu. ¹¹ Aai ua búu gbéò òòkpa. A maa wá lesòkpané. Aai yá pò de wá danéò dané òbè'e'ea yáí. ¹² Keleti b̀usu anabie m̀è Keletioá eedeòne, wai pásìòne, ye'uiade pòewonsaiòne. ¹³ Yápiá síanae. Ayámèto ledamá pásipási, ké aa zése sùsu. ¹⁴ Aasu laaidò Yudaò fiwao ge gbé pò kè síanawaò yádileao. ¹⁵ Pòe líò gbási gbásiasideòneò, mé pòe líò gbási sai luayádansai gbásiideòneò, ké an láasoo ní ní nòseò vái yáí. ¹⁶ Aai me wa Lua dõ, ò an yáke a ní ní ebo. Lua ginzideòne, aali aà yámao, aali f̀ò yámaae kèò.

2

Lèdaa Lua gbéòwa

¹ Mpi sò, yá pò ì kpaai ní yá síande daanéò oné. ² O maezòòòne aao nízia kua dõ gbé gbiao ù, laaideò ù. Aa zése sùsu ní yea gbéòzìò ní menao. ³ O

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

nɔɛzɔɔnɛ lɔ aɔ ku Lua gbɛ́ɔ kuawa. Aasu wàɔ de gudɛna ge vɛɛ zɔ ũo. Aali yāmaa da nɔgbāaɔnɛ,⁴ aali ledamá an baade àɔ ye a zázi n a nɛɔ,⁵ aɔ de laaideɔ ũ gbāsisai, aa laaidɔ n nɔzāekeziwa, an baade misiile a záɛ, ké wasu Lua yá bɛ́boo yáí.

⁶ Lɛda èwaasɔwa lɔ aɔ laai ví yápii guu,⁷ ní maakɛa zé ɔbné. N yādaanɛ àɔ gbia kolesai. ⁸ Yázede pɔ wa fɔ a ɛɛboo dané, wí i gbɛ́ pɔ bɔ n kpɛ kú, ké i e vái ò n yá musuo yáí.

⁹ Lɛda zɔɔwa aali misiile n diɔnɛ yápii guu, aali yá pɔ a kángu ke. Aasuli bɔ n yá kpɛo. ¹⁰ Aasu n kpáí'oo. Aa to aɔ n dɔ gbɛ́ náaideɔ ũ maamaa, ké Lua wá Suabana yá pɔ wi dané e teke yápii guu.

¹¹ Asa Lua gbɛ́ke pɔ mɔ n gbɛ́pii suabaao bɔ gupuau. ¹² Gbɛ́kɛpi lé dawɛɛ wá mikɛ yá pɔ i kpaai n Lua yáooɛ n dúnia pɔnideɔ, wíw wázia kúa dɔ gbɛ́maa ũ, luayāmanaɔ ũ dúnia tiaɛ bee guu,¹³ wíw wɛdɔ pɔnakɛgɔ pɔ wáɛ dáí. Ɔmɛ wá Lua zɔɔ wá Suabana Yesu Kilisi mɔgɔɔ gawide ũ. ¹⁴ A azia kpá wá gɛɛ ũ, ké à wá bɔ vái pii guu, i wá gbāsi wolo a gbɛ́ yenzideɔ ũ, gbɛ́ pɔ maakɛa áia víb ũ. ¹⁵ Yápiɔ oné, ní ledáomá, ní n gba laai n n ikoo pii. Nsu to gbɛ́ɛ sakanguo.

3

Wá laaidɔ maakɛawa

¹ Dɔ n gbɛ́ɔgu aali misiile gbāadeɔnɛ n ikodeɔ,* aa n yāma, aɔ kú n maakɛa pii sɔuo. ² Aasu gbɛ́ɛ tɔbɛ́sio. Aɔ de nɔsɛdoúde yákelesaide pɔ busaa gbɛ́piiɛ ũ. ³ Asa wápiɔ sɔ wá faa ví yāao, luayādansaiɔn wá ũ. Wá sásáa, wá de pɔnakɛa n dɔɛ'li piiɔ zɔɔ ũ. Wíw ku nɔsɛvái n wɛdɔakɔɛo guu. Wá de gbɛ́ giaɔ ũ, wá zakɔ. ⁴ Ké Lua wá Suabana gbɛ́ke n aà yea gbɛ́ɔzio bɔ gupuau,⁵ à wá suabà. I ke wá maakɛa yáí no, ké à wɛnádɔwɛɛ yáíe.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa gɔ gbɛ́ dafuɔ ũ n a Nisina⁶ pɔ a pisiwá gbāao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,⁷ yá bɔwanɔ na aà gbɛ́ke yáí, wa gɔ aà gɔablenɔ ũ, ɔ wá wé dɔ àizānai. ⁸ Yápiá síanaɛ.

Má ye n káasike yápiɔwa maamaa, ké luayāmanaɔ e wá mɛkpa maakɛawa. Bee maa, a káfla ví gbɛ́ɔnɛ. ⁹ Páale yá mɔsai gwaaɛ n dezio tɔ kɔnwɛao n sòleo n lekpaakɛa Moizi ikoyā musuo, asa yāpáɔnɛ, aa káfla vío. ¹⁰ Gbɛ́ pɔ í to wá kēaa gba laai baa gɛn pla, ní gbasa n aà yá.‡ ¹¹ Nyɔ dɔ ké gbɛ́ bee taa ɔɔkpá. Duunkenɛ, à azia dáyāu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki zīma, zɛwɛɛɛ mɔ n ma le Nikɔpɔli, asa ma zɛò mà buziɛble wɛɛ. ¹³ Kɔai ke n zé kūsua ke būsuo ikoyādɔna Zenasiɛ n Apoloo, ké pɔɛ su kēsámáo. ¹⁴ A maa wá gbɛ́ɔ maakɛa dada, aai ke, aai bɔɔle zɛazɛao ke, ké aasu wàɔ ku páo. ¹⁵ Gbɛ́ pɔ wá sānuɔ fɔkpáma pii. Fɔkpa gbɛ́ pɔ aa yewázi Yesu zé guuɔwa. Lua gbɛ́kɛkɛá ápii.

* **3:1** Lom 13.1-2, 1Píɛ 2.13 † **3:5** ɛfɛ 2.8 ‡ **3:10** Mat 18.15-17

FILEMɔɔ

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Filemɔɔá Kɔɔsi Yesude tɔdee mé Pɔlu gbēnaε (dòò 1). A zɔe vɪ, àà tón Oneziü, à bàalèè. Oneziü Pɔlu dɔ̀ gɔɔ pɔ́ wà Pɔlupi dàkpεuε. A gò Yesude ü sɔ, ɔ Pɔlu zèò à àà kpásá a diie, ɔ à lée bee kèè, à wabikèwà asu àà si zɔ ü ɔɔ, sema àà gbēdo ü naa Kilisiwa guu, asa wɪ zɔ pɔ́ bàalè swágaga pāsípásiε.

Fɔkpaa Filemɔɔwa ní gbé pɔ́ aa kuaànɔɔ gbεa (1-3), Pɔlu Dii sáaukpa Filemɔɔ luanaaika ní àà áiao yá musu (4-7). Bee gbεa à Oneziü pɔ́ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fɔkpaamáó, wà gbé pɔ́ an tó kú Kɔɔsideɔ lá guu è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dòò 2) tó kú Kls 4.17 guu ɔ.

Wá è lápi guu lá Pɔlu yá'ò a gbé Filemɔɔε busebuse. I yāe dilèè, i giè ní Oneziü zɔbleaε. Ama à yá dɔ̀aagu ní gbé pɔ́ lé lée bee kyokεɔ píi, Kilisi yeawázi ì tó wá kua dafukú, ì tó wá ke na ní kɔɔ ɔ.

Pɔlu Filemɔɔ sáaukpa

¹ Ma Pɔlu, ma gbé pɔ́ wà ma dakpεu Kilisi Yesu yáí ní ma gbēdo Timɔteeo, wámε wa lée bee kēne, wá zikēndee yenzide Filemɔɔ, ² ní Yesude pɔ́ aai kɔ́ káaa n beɔ ní wá nɔε yenzide Afiao ní wá zikēndee Aasipuo. ³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbékekeke, aai n gba aafia.

⁴ N yá ì dɔ̀magu gɔɔpii ma wabika Luawa guuε, ɔ mi àà sáaukpa, ⁵ asa ma Dii Yesu náai pɔ́ ríle ke bao mà ní n yea Lua gbéɔzio píi. ⁶ Mi wabikèwà, ké n kuawanɔ Yesu zéu a to n wé ké báaa pɔ́ wá vɪ píi naa Kilisiwa guu. ⁷ Ma gbé, n yearízi ma pɔ́ kèna maamaa, à ma nòse nínimεε, asa n Lua gbéɔ sɔ dāné doü.

Pɔlu awakpaa Filemɔɔε Oneziü yá musu

⁸ Ayámεto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pɔ́ maa ñ ke dilene, ⁹ ní beeo ma awakpāne ké má yenzi yáí. Mapi ma Pɔlu, ma maezɔɔ ia ní ma daakpεu tia Kilisi Yesu yáio, ¹⁰ ma awakpāne Oneziü* pɔ́ gò ma né ü kpéu la yá musu. ¹¹ A pāne yāa, āma tia a ài vɪwēε, mpi ní mapio. ¹² Ma àà gbàema, a de ma sɔ üε. ¹³ Ma kua kpéu Yesu baokpaa yáí guu, má ye aàɔ ku ma saε, ké aàɔ dɔ̀male n gbεu, ¹⁴ āma ma zèò má yāe ke n lé saio, ké nsu yāmaakεmεε teasio, sema ní pɔ́eāo. ¹⁵ Aɔ Oneziü kēama yāa gɔɔpla de ké àà εa suma àɔ kunnɔ gɔɔpii yáíε. ¹⁶ A εa àɔ dene zɔ ü ɔɔ, asa a de zɔa, a de n gbé yenzide ü naa Kilisiwa guuε. Ma gbé yenzideε. Wa n gbé pɔ́ a de n zɔ ü mé à gò Dii pɔ́ ü pɔ́ o ɔa?

¹⁷ A yáí tò, tó n ma dile n gbé üε, gbāakpaaàzi, lá rýɔ́ kpamaziwa. ¹⁸ Tó à zāne yāewa ge tó a n fia kúāε, bee gò ma yá üε. ¹⁹ Ma Pɔlu māmε ma yáε bee kè ní mazia ɔɔ, má n flabone. Ké ní ma fia kúā n misia ü, má a yá'ò ɔɔ. ²⁰ Too, ma gbé, maakεmεε Dii yáí, ní ma sɔ dameε doü wá naa Kilisiwa guu yáí.

* 1:10 Kls 4.9

²¹ Ma lakène ké má dǝ́ n̄yǝ́ ma yāma, mé n̄yǝ́ ke de lá má òne a yáíe. ²² Bee gb̄ea pilak̄ii kekeme e lo, asa má a náai ví Lua a ma b̄óé wabi p̄ó ále kewà yáí.

²³ Epafa p̄ó wá s̄ānu kp̄éu Kilisi Yesu yáí f̄okp̄àma ²⁴ n̄ ma z̄ik̄ende e Maaku n̄ Alisakao n̄ Demasio n̄ Lukuo. ²⁵ Dii Yesu Kilisi gb̄ekeke e.

EBELUO

Yá pò kú lée bee guu

Ké wà íbèlèsè ní Yesude, bee mé tò an gbèe ye fu, ò lápi kēna lé tékpańgu aa ze gbāa Dii náaikea guu. A mē Kilisi zōo de malaika ò ní ānabiola pii, mé zí pò a kē gbépii yá musu de an pòla pii. Za lápi daaleawa à mē Lua azia òbōwēe a né Yesu Kilisi ū (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A séia (1.4-10.18) lé Kilisi dea pópia yá bōoleke. Anabi ò a deńla adoo (1.1), a de malaikaola be (1.4-2.18), a de Moizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarńo káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azia kpà sa'obò ū à gá lipāakōawa gbépii, ò bee de sa dasi pò Isailio ò yāala pii (8.1-10.18). A zewēwēe wà sō Luazi, zé pò sa'oa pále i e wē yāao.

A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbāa Yesu náaikea guu (10.19-39). Wekii luabaakuarńo káau luanaaikena yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbèlèsēawano fō laaāwa (12.1-11). Ledama gbēzāo ní gbéko gbaa laaio gbēa (12.12-13.19), lápi kēna fōkpámá à báaadāńgu (13.20-25).

Lua Né de malaikaola

¹ Lua dōaa ānabiōne yāa dodo dasi, ò aa yáze ò wá deziōne dasi, ² āma àà Né mé yá'òwēe gōo gbēzāe bee zí sa. Népi sabai ò Lua dúnia kē, a díle òme a gō pōpii ví. ³ Ōme Lua gawi tekea ū, àà kua ū zálala. Ōme pōpii kūa ní a yá'oa gbāao. Gbēko duunawoloa gbēa à gē zōle musu Zōode oplaai. ⁴ Lá tó pò a blè gbia de malaika póa, màa àà zōo deńla lo. ⁵ Lua yáe bee ò malaikaee yāae?

Ma Né n ū, n Maen ma ū gbā,*
ge máme máo de àà Mae ū,
aàpi ò de ma Né ū.†

⁶ Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mē a malaika kúleè pii. ⁷ Malaika yá musu à mē,

i a íwao li íana ū,
i a zikenapio li tévua ū.‡

⁸ Àà Né yá musu sō, à mē:
Lua, níyō zōle baawa gōpii,
niō n kíake lípana kūa yáze de ū.

⁹ N ye maakeai, ní za váikeau.
A yái tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pona písima de n gbéola.§

¹⁰ Wa ò lo:
Dii, n tōle kále asínizí,
musuá n zíkēae.

¹¹ Ampii aa gē, kási níyō kue.
Aa zikū lán pōkasawa,

¹² ní ní koo lán pewa,
ní ní lile lán pōkasawa.
Mpi sō níyō dou gōpii,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

n gɔɔ láaa vío.*

13 A yáe bee ò malaikae yāae?

Zɔle ma ɔplaii

e màò n ibeɛo keɛe n gbadibo ù.†

14 Malaikaɔá zikenaɔne nípii, nisína pɔ Lua í ní zǐ dɔi gbé pɔ aa bɔ ziaɔleɛ.

2

Yesu gɔa gbēnazina ù lánwáwa

1 Ayāmeto wá yá pɔ wá mà kù ɔplapla, ké wásu zā zéwao yái. 2 Asa lá ikoyá pɔ malaikaɔ òá síanae,* mé wá fiabò gbé pɔ gí mai aa páaɔne a zéwa, 3 tó wi suabaa zɔɔpi yáda sao, wá bɔe? Suabayāpi bò Dii kííe, ɔ gbé pɔ màò a síanapiliwáwéɛ. 4 Lua suabayāpi seela òlóné yábɔnsaɛo ní dabudabu dasi keaɔ guu ní a Nisína gba pɔ a biilewéɛ a pɔeáwao.

5 I ke malaikaɔ ɔ Lua dúnia zia pɔ wále a yá'o nàné ní ɔzío. 6 A ku guei wá mɛ:

Bón gbēnazina ù ké aà yá ò dɔngui?

Bón aà ù ké ni laaidɔwài?

7 N aà kèsá malaikaɔzi gɔɔpla,

n aà kpà kpalau ní gawio ní beɛɛo.

8 N tò pɔpii misíilè.†

Ké Lua tò pɔpii misíilè, i a kee to misiileáè saio. Tia kéwa, wi e pɔpii misíilè gíao, 9 wá è Yesu yáe. Lua aà kèsá malaikaɔzi gɔɔpla, ké Lua gbēke guu aà ga gbépii gēɛ ù, ɔ à aà kpà kpalau ní gawio ní beɛɛo ga taasi pɔ a kè yái.

10 Lá pɔpii bò Lua kíí mé pɔpii de aà pɔ ù, ké a ye gē ní gbéɔ a gawi guu dasi a néo ù, à kù aà to an Suabanki gɔ wásawasa taasikea guue. 11 Gbé pɔ lé gɔ Lua pɔ ùó ní gbé pɔ lé ní ke Luapi pɔ ùo an de doue. A yáí tò aà ní sísia a dáunaɔ ù lí aà wí kúo. 12 A mɛ:

Má n yá'o ma dáunaɔne,
má n táasile kókáaa guu.‡

13 A mɛ lo:

Má aà náai ví.§

A mɛ lo:

Má ké, ní né pɔ Lua kpàaɔ.*

14 Lá népiá gbēnazinaɔne, màa aàpi sɔ à gò gbēnazina ù lánwá, ké à ga, i Ibiisi pɔ í ga gba zé kaale, 15 i gbé pɔ aale víake gaɛ aa gò a zɔɔ ù e ní wēni léuo bo. 16 Síana guu malaikaɔ ɔ àle ɔdamáó, Ablahaù buiɔne. 17 A kù aà gɔ lá a dáunaɔwa yápii guue, ké à gɔ Sa'onkia sùuude náaide ù Lua zǐ guu, i gbéɔ duuna kémá. 18 Lá à taasikè à yáa fɛ, a fɛ dɔ gbé pɔ wále ní yɔɔle.

3

Yesu de Mɔizila

1 Bee yáí ma gbéɔ, á gbé pɔ Lua á sisi a mɔ aà kíí, à láasooke Yesu pɔ Lua aà zǐ wá lousisize Sa'onkia úwa. 2 A náai ví Lua a dílenae, lá Mɔizi kuò Lua uawa.* 3 Lá uakpana beɛɛ lo de uaa, màa Yesu gawi zɔɔ de Mɔizi pɔa. 4 Ua pii a kpana víe, mé pɔpii Kalenan Lua ù. 5 Mɔizi náai ví Lua ua zíkena ù

* 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Sou 8.4-6 ‡ 2:12 Sou 22.23 § 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18 * 3:2 Nao 12.7

yá pɔ a mɔ seela ũ. ⁶ Kilisi sɔ, uabelepi néε. Luapi a ua nàè àà ɔzĩε. Wáme wá uapi ũ, tó wá pɔ pɔ wá wé dɔi yá kũa ní sɔo dilɛa ní pɔnao.

Lua gbéɔ kámabokii

⁷ A yáí lá Lua Nisína òwa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,
⁸ ásu swágbãakε lá á deziɔ kè aa ma yɔ
gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpε guwaiwaiuwao.
⁹ Baa ké aa ma yákeao è wè bla,
aa ma yɔ we, aa ma gbãa legwà.
¹⁰ ɔ ma pɔ pà gbépiɔzi,
ma mè aalɔ pãalemeε gɔɔpiie,
aa ma yá kũao.
¹¹ ɔ má ò ní maziao ní pɔfɛo ma mè,
aa gɛ ma kámabokiiuo fá.†

¹² Ma gbéɔ, à laaika á gbèe su àɔ sɔ vã luanaaikesai ví e aà ge kèò Lua bɛεwao. ¹³ Gu pɔ í dɔ, i me gbã pii, àɔ ledakɔwa, ké duuna su á gbèe sásã aà swá gbãakũo yáí. ¹⁴ Asa Kilisi gbéɔn wá ũ, tó wá zεa gbãa mé wá aà náai ví lá wá ví káauwa e a léwa. ¹⁵ Lá wa òwa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,
ásu swágbãakε lá á deziɔ kè
gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpεwao.

¹⁶ Deɔ mé gbé pɔ aa Lua ɔɔ mà aa bɔ aà kpεɔ ũi, mé i ke gbé pɔ Moizi ní bóle Egipiɔ bàasio? ¹⁷ Deɔ Lua pɔ pãnzĩ e wè blai, mé i ke gbé pɔ aa duunakè, an ge gò kále guwaiwaiuo bàasio? ¹⁸ Deɔ a òné ní aziao aa gɛ a kámabokiiuo ni, mé i ke gbé pɔ gí aà yãmaiɔ bàasio?‡ ¹⁹ Wá è aai e gèuo an luanaaikesai yáí.

4

¹ Lá gɛa kámabokiiu lé pɔ Lua gbè gí ku, wà laaika ké wá gbèe su kuawào. ² Asa wa baona mà lánwae. Yá pɔ aa màpi i àikenéo, ké aai ma ní luanaaikεao yáí. ³ Wá gbé pɔ wa yápi sɔ, wi gɛ kámabokii pɔ Lua a yá'ò guu à mè:

Má ò ní maziao ní pɔfɛo ma mè,
aa gɛ ma kámabokiiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zĩ midε za dúniakalegɔɔ, ⁴ asa wá gɔɔ soplade yá'ò guei wá mè, gɔɔ soplade zĩ Lua kámabò ní zĩ pɔ á kèò pii.† ⁵ Wá mà tia à mè, aa gɛ a kámabokiiuo. ⁶ Lá gbé pɔ aa baonapi mà káauɔ i gèuo ké aai sio yáí, ɔ a gɛa gò gbèpáleɔne. ⁷ ɔ Lua èa gɔɔdilɛ ɔ wĩ me gbã, asa à gègɛ a gbεa ɔ à Davidi gbã lé a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,
ásu swágbãakεo.

⁸ Tó Yozuee gèĩnɔ kámabokiiu yãa,‡ dɔ Lua i gɔɔ pãle yá'ò gbεzão. ⁹ A yáí tò kámabokii gò Lua gbéɔne. ¹⁰ Asa gbé pɔ gè Lua kámabokiiu kámabò ní a zioε, lá Lua kámabò ní a ziwawa. ¹¹ Lá máae, wá wetá wá gɛ

† 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2 ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4

kámabokípiu, ké wá gbēe su gí Lua yāmai aà fu lánwao yáí. ¹² Lua yá bēé mé a gbāa, a lé na de fēnda lekpeplaa. I ní z̄s̄ à gē nòsekpeau e nisínau, ì gē gupεkíiu e b̄óu, ì láasoo ní nòse yáo gwa. ¹³ Lua p̄kεae uleaè, a kee kpaàè guio. Lua p̄ó wá wá yáó s̄ele siuè, ì p̄ópii e e a biwà.

Yesu de sa'onkiaola

¹⁴ Lá wá Sa'onkia z̄s̄ó p̄ó luabe kēaa e Lua kíiu ví Lua Né Yesu ū, wàò zé p̄ó wá s̄e yá k̄ua giúgiú. ¹⁵ Asa wá Sa'onkia p̄ó a f̄s̄ wēnad̄wēe wá gbāasaikε guu ví. Wà aà ȳs̄ l̄awáwa yápii guu, i duunakεo. ¹⁶ Ayāmeto wà s̄s̄ Lua gbēkεkenede kpalabaai ní s̄s̄o dilea, ké aà wá wegwa, i gbēkεkεwēe a ḡoowa.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia píi sé gb̄éó guue, wí aà dile ní yákekεna ū Lua kíi, iò m̄òé ní gbaò, iò aà gbagbané ní duuna yáí. ² A f̄s̄ d̄s̄ ní gb̄é p̄ó aa s̄ásá an d̄s̄saikε guuò, asa aàpi kú ní gbāasaikεo s̄s̄e. ³ A yáí sema aà sa'o azía duuna yá musu, lá ì o gb̄é kíniò p̄ó yá musuwa l̄o. ⁴ Gb̄e lí azía kpa kpalapiuo. Lua mé ì aà kpá lá à Aalona kpàwa.†

⁵ Maa s̄s̄ Kilisi i azía kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàu à mè: Ma Nén n ū, n Maen ma ū gbā.‡

⁶ A ò guei l̄o:

Nȳs̄o de sa'ona ū ḡooppii
lán Mεkizεdεwaε.§

⁷ Ḡoò p̄ó Yesu kú d̄únia guu, à wabikè ní wii gbāao ní wé'io,* à kulekè Lua p̄ó a f̄s̄ à a si gawaε, ò Luapi aà yāmà, ké ì a yá da yáí. ⁸ Baa ní aà luanεkεo, à misiilea Luae dàda a taasikεa guu. ⁹⁻¹⁰ Ké maa p̄εwà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ū lán Mεkizεdεwa, ò ḡò suabaa láasai mi ū gb̄é p̄ó aale a yāmaone píi.

Laaikaa fuai

¹¹ Yá bee musu wá yāví dasi wà oé, āma a b̄oolekεa z̄í'ūe, asa ili yázed̄s̄ kpaà l̄o. ¹² A gb̄é p̄ó a gēgēu kéwa, a maa àò de yādanedeò ūe, āma e tia á de wá εa Lua yá p̄ó wí dada gb̄é dafuone daé l̄oε. Ȳs̄ mé k̄s̄s̄ián̄o, i ka ȳsunableao.† ¹³ Asa ȳmina píiá n̄éε, i ka guei yáze de guuo. ¹⁴ Ȳs̄una s̄s̄, gb̄é k̄asaa p̄ó aa d̄s̄ek̄èòò p̄s̄e. Aa maa d̄s̄ak̄ε ní wāio dàda.

6

¹ Ayāmeto wà Kilisi yá séiáò kpa saalo, wí gé ae e wà ḡs̄ gb̄é k̄asaaò ū. I ke wá εa mik̄εa yá gianawo ge luanaaikεa daale l̄o no ² ge da'ilε yādadaa ge ònaama ge ḡeò vua ge zia yákpalekεa. ³ Wà yá beeo kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi. ⁴ Asa tó gb̄é wé k̄è à Lua gba è, mé à baa è Lua Nis̄ina guu, ⁵ tó à Lua yá ní d̄únia p̄ó lé m̄s̄ gbāao ìε à a na d̄s̄, ⁶ tó à gb̄asa f̄u, a zé kú à εa n̄s̄elilε l̄o, asa àlε Lua Né páliwa azía l̄oε, àlε widawà gupuaue. ⁷ Tó lou lé ma t̄oolewa m̄òòm̄o, àlε m̄òse e, mé à p̄ó p̄ó àik̄è s̄ēwanaone b̄lε, Lua ì báaadau. ⁸ Tó lε ní l̄εaao ì b̄ole s̄s̄, a giaε, a z̄à ní lεkεaeo. * A midε ní téoε.

⁹ Ap̄io s̄s̄ ma gb̄é yenzideò, baa ké wá ò màa, wá d̄s̄ ké á kua de beea, á kú suabaze guu. ¹⁰ Lua ì yáke a zéwa, á yákeao ní á yeaaázio a s̄áaàguo, asa a

* 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bsa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46 † 5:12 1Kln 3.2 * 6:8 Daa 3.17-18

dɔnlɛkè àà gbɛ̀ɔne, mé ále ke e tia. ¹¹ Wá ye á baade àò àiaví màa e a léwa, ké ásu seake pɔ́ pɔ́ á wé doi yá musuo. ¹² Ásu tó á me ke kpèlɛo. A gbé pɔ́ aale Lua náaike ní menao aale pɔ́ pɔ́ Lua a legbè ɛo ɔlesé.

Lé pɔ́ Lua gbè sea vío

¹³ Gɔɔ pɔ́ Lua lé legbè Ablahaũe, lá gbèe ku deaála àà legbè ní àà tóo, a yáí a gbè ní azia tóo, ¹⁴ a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to àà bui kɔ́.† ¹⁵ Ablahaũ menakè, ɔ́ à pɔ́ pɔ́ Lua a legbè è. ¹⁶ Wí legbè ní gbé pɔ́ deńla tóoe. Legbèa mé í to wá yá síana dɔ́, mé í lekpaá boaané. ¹⁷ Ké Lua ye ɔ́o gbé pɔ́ a legbèa a gɔ́ ní pɔ́ ɔ́one wásawasa a lé lilea vío, ɔ́ a ò ní aziao. ¹⁸ Beewa yá mèn pla ku a lilea vío, Lua a fɛeto a musuo. Yápió lé wá gbé pɔ́ wa naaázio gba sɔ́ maamaae wàò yá pɔ́ wá wé doi kúa seasai. ¹⁹ Bee ɔ́ wá wé doi wá wɛnidɔ́o ũ. A náai ví mé a gbáa, í zwáa pɔ́ daa Lua kpéu‡ baavíwano, ²⁰ gu pɔ́ Yesu dɔ́aa gèuwɛe à gò Sa'onkia ũ e gɔɔpii lán Mɛkizɛdɛwa.

7

Sa'onkia Mɛkizɛdɛ

¹ Mɛkizɛdɛpi de yáa Salema kía, Lua Musude sa'ona ũe. Gɔɔ pɔ́ Ablahaũ ziblè kíaɔwa, ále su, ɔ́ Mɛkizɛdɛ gè dàaale, à báaadaaàgu.* ² Ablahaũ àizee pɔ́ ále suò pii kwide kpàwà. Mɛkizɛdɛ tó bee mè yámaa kía. Bee gbèa Salema kía bee mè, aafia kía. ³ A de ní dao ní dezió vío, àà wɛni daalea ge midèa vío. A bò lán Lua Néwae, sa'onan àà ũ gɔɔpii.

⁴ A gwa lá a zɔ́o. Wá dezi káau Ablahaũ àizee pɔ́ a sèle zí guu kwide kpàwà. ⁵ Mɔizi ikoyá díle Levii bui pɔ́ de sa'ona ɔ́one aa pɔ́ kwide sí ní Isaili deeɔwa,† baa ní ní Ablahaũ buikeo. ⁶ Mɛkizɛdɛá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ pɔ́o kwide sí à samaa'ò Ablahaũ pɔ́ Lua legbèe. ⁷ Seasai gbé pɔ́ samaa'ò gbèe zɔ́o de gbé pɔ́ à samaa'òelae. ⁸ Sa'ona pɔ́ aai pɔ́ kwide sipiá gbé pɔ́ í gaone. Mɛkizɛdɛ sɔ́, gbé pɔ́ wá mè ío ku gɔɔpiin àà ũ. ⁹⁻¹⁰ Gɔɔ pɔ́ Mɛkizɛdɛ gè dà Ablahaũe, wi Levii i yáao, a ku a dezi mae Ablahaũ plue. Ayámeto wa fɛ o se, gɔɔ pɔ́ Ablahaũ pɔ́ kwidepi kpà, Levii bui pɔ́ wí pɔ́ kwide kpámáò mé kpà.

¹¹ Levii bui sa'onapio mé Mɔizi ikoyá zína ũ. Tó aa fɛ to gbéó gɔ́ wásawasa, an bàa àò kú ní sa'on páleo lán Mɛkizɛdɛwa lɛ? Mé i ke Aalona bui bàasio. ¹² Tó sa'onao líle, sema ikoyá líle. ¹³ Gbé pɔ́ wá yá beeo ò àà yá musuá Isaili bui pɔ́ a gbèe i sa'ozí ke yáaoe. ¹⁴ Asa wá dɔ́ sáasá ké wá Dii bò Yuda bui guue. Wi ma Mɔizi sa'oyá'ò buipi musuo. ¹⁵ Yá pɔ́ yápi zu'on ke: Sa'on pále bò lán Mɛkizɛdɛwae. ¹⁶ Aà díleaá ikoyá ge buikéyá no. Aà wɛni láasai gbáa yáie. ¹⁷ Asa wá mè:

Nyɔ́o de sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwae.‡

¹⁸ Màa wá yá káau bádè, ké a gbáao mé a ku a kee léio. ¹⁹ Asa Mɔizi ikoyá i to gbèe gò wásawasao. ɔ́ wá suabayá pɔ́ de a káaula zɛbɔ́wɛe wá sɔ́o Luazi.

²⁰ Bee gbèa Lua i bee ke legbèsaio. Gbé kɛnió gò sa'onao ũ legbèsaie, ²¹ áma Yesu gò sa'ona ũ ní legbèaoe, asa wá mè:

Dii legbè, a lélileo,
à mè níyɔ́o de sa'ona ũ gɔɔpii.§

† 6:14 Daa 22.16-17 ‡ 6:19 Lev 16.2 * 7:1 Daa 14.17-20 † 7:5 Nao 18.21 ‡ 7:17 Sou 110.4 § 7:21 Sou 110.4

22 Beewa Yesu kpégausiwêe ké Lua bàa kua ní gbé̄o tia maa de a káaua.
 23 Bee gb̄ea sa'onao dasi yāa, ké ga lí to aao kú ní zǐ guu gɔɔpiio yáí. 24 Ama
 lá Yesu ɔ̄ ku gɔɔpii, aà sa'onke gēblea vío. 25 A yáí tò a f̄ gb̄é̄ pó aai s̄o
 Luazi ní a gb̄aaoo suaba wásawasa, asa ɔ̄ ku gɔɔpii, ɔ̄ kulekené Luae.
 26 Sa'onkia bee taa mé k̄osiwan̄o. Aà kua adoae. A yāvái ge gb̄ási vío.
 Lua aà k̄e duunkenaowa, à aà s̄e musumusu e a k̄ii. 27 Aà bàa kú ní sa'oa
 lá gu lé d̄oo lán sa'onkia k̄iniowao. Gb̄épio ɔ̄ sa'o nízia duuna yáí ní gb̄é̄
 p̄oo.* Aàpi s̄o a k̄e ḡen doe, ké à azia kpà. 28 M̄oizi ikoyā ɔ̄ gb̄é̄o kpa sa'onkia
 ũ an gb̄aasaik̄e guue, āma ké Lua legb̄è ikoyāpi dilea gb̄ea, ̄ à a Né pó ḡo
 wásawasa e gɔɔpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ũ

1 Yá pó wá̄le o min ke: Wá sa'onkia bee taa ví z̄leá báawa musu Lua
 Z̄oōde ɔ̄plai.* 2 I z̄ike luakuk̄ii zw̄aakpe síana pó Dii d̄ou, i ke pó pó
 gb̄ēnazinao d̄o no. 3 Lá m̄oa ní gb̄ao ní sa'oa yáí w̄i sa'onkia píi kpái, a maa
 aapi aao pó ví à kpa s̄e. 4 Tó a ku d̄úniau, à̄o de sa'ona ũo, asa sa'ona pó
 aai m̄o ní gb̄ao lá ikoyā dílewao ku k̄o. 5 Zǐ pó aale kéá pó pó kú musu taae,
 a z̄oz̄nae. A yáí tò, ké M̄oizi ye zw̄aakpe d̄o, Lua òè aà pó pó a a taa k̄èè gbe
 musu ke m̄aa pii.† 6 Yesuá Lua bàakuawan̄o k̄ooe. Lá Lua bàakuawan̄opi
 gb̄ia de aà bàa kua ní gb̄é̄o káaua, zǐ pó wa dàè gb̄ia de sa'onkiapio p̄oa. Lua
 bàakuawan̄opi legb̄ēa de a zia ɔ̄. 7 Tó Luabaakuar̄in̄o káaupi papaa yāa,
 a plaade a z̄ekeo. 8 Ké Dii Isailio t̄aae è, à m̄e:

A gɔɔ lé m̄o ké má yá dafu dile
 ma bàa kua ní Isailio ní Yudaɔ musu.
 9 Aɔ de lán yá pó má díle an dez̄one
 gɔɔ pó ma ní kú ní owa ma ní bóle Egipiwo.

Asa aai ze ní yá pó má dílen̄eoo,
 ̄ ma ní tó we.

10 Ma bàa kua ní Isailio gɔɔ beeo gb̄ea yán ke:

Má a ikoyāo dané ní n̄ose guu,

má k̄é ní s̄owa.

Má de ní Lua ũ,

aai de ma gb̄é̄o ũ.

11 An gb̄ēe a yādada a deeo,

an gb̄ēe a ma d̄oa da a gb̄é̄eoo,

asa amp̄ii aao ma d̄oe,

n̄éfen̄en̄ gb̄ēz̄oo pii.

12 Má s̄uuuk̄er̄in̄o ní ní t̄aaeo,

má ní duuna yāda ɔ̄o.‡

13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zib̄oe. Pó pó zik̄u a í k̄òle, a kpa gui z̄ao.

9

Luabaakuar̄in̄o k̄aa sa'oa

1 Luabaakuar̄in̄o k̄aa yādileao ví aà sísia ní aà sísik̄i pó kú t̄oōleo yá
 musu. 2 Filia ní táab̄unu pó w̄i k̄aa k̄al̄ewà Luaeo* ku k̄pele pó w̄i me gu

* 7:27 Lev 9.7 * 8:1 Zln 2.32-33 † 8:5 B̄oa 25.40 ‡ 8:12 Zel 31.31-34 * 9:2 B̄oa 25.33-40

pó a kua adoau. ³ Kpea pó wí me luakukúipi ku zwàa plaade kpe.† ⁴ A guu tulaletikateakúí‡ pó wa pí ní vuao kuu ní Luabaakuarínò kpagolo pó vua kúlèwà búlubuluo. § Vua lo pó mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go pó labò† ní Lua yádilea gbè pèpèe.‡ ⁵ Kpagolopi musu malaika gàsiade gawideò kua duunkēmákia. § Pópio bòlekèa dodo gòon lao.

⁶ An kálea màa guu, sa'onao Ìò gē a kpeele m̀òòòò ní sa'ozí kei.* ⁷ Sa'onkia mé Ì gē a kpea wè do gēn do, mé Ìlì gē ausaio.† I aupi fáfá azia duuna yáí ní a gbéò pó pó aa kè dōsaikè guuo. ⁸ Lua Nisína lé òwēe gòò pó kpépi kpeele yá kú, luakukúí zé wēao. ⁹ Bee lé yāleūwēe ní tia yáo à mè, pó pó wí Lua gbaò ní sa'obò pó wí kpaò lí f̄ó ní ǹòse dànè doū wásawasao. ¹⁰ Yá beeòá mekaa yáe. Pòblea ní imiao ní gbābòa bui dasio yáe. Wa díle e zé dafu gòò àò kaè.

¹¹ ¶ Kilisi m̀ò yāmaa pó kà tia sa'onkia ū. A v̄í zwāakpe pó z̄òò mé a wásawasa de a káaua kpeelea. Gbēnazína mé i d̀òò, dúniàe bee pó no. ¹² Ì gē luakukúí ní ble ge zu auoo, à gē Ì ní azia auo gēn doe, à gbéò b̀òè e gòòpii. ¹³ Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuò § fá gbé pó gbālèòwa wà gbāb̀oné, ¹⁴ wa Kilisi pó o b̀e? A azia kpà Luawa s̄asai ní Nisína pó Ìò ku gòòpii gbāao. Aà au Ì wá s̄ó pípiwēe yá gianò làasoo musu, ké wà z̄ikè Lua b̀éèe.

Luabaakuarínò gbèzā sa'oa

¹⁵ Ayāmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéò gbèzā k̀òòe, ké gbé pó Lua ní sisio àizāna pó à a legbè e yáí. A gà ké à ní bo, i tàae pó aa kè Luabaakuarínò káau yá musuò kémá. ¹⁶ Tó wa ye z̄ikè legbe pó gbé dílewa, sema wà d̄ò ké ade ku bo, ¹⁷ asa ga gbea ò legbe Ìò gbāa v̄í. Tó legbedilena b̀éè, legbe líò gbāao. ¹⁸ Ayāmeto wà yá pó Lua dílené káaupi sakè ní auo. ¹⁹ Ké M̀oizi ikoyā pó Lua díleò ò gbépii wáa, à sākā tēa ní ése úao se z̄ò gáaena ní blesanao au yáalea ní íowa, a f̄à M̀oizi ikoyāwa ní gbēnazínaò píi ²⁰ à mè bee mé Luabaakuarínò yá sa'o'au ū.* ²¹ M̀aa M̀oizi au f̄à zwāakpewa ní sa'o z̄ikèb̀òò píi.† ²² Ikoyā guu au mé Ì gbāb̀ò pó daside píie. Aub̀esai duunakēamá kuo.‡

Kilisi duuna midèa azia kpaà sa'obò ū guu

²³ Lá à k̀ù wà gbāb̀ò pó pó kú luabe taapiòne beewa, sa'obò pó a maa de beea k̀s̄í ní luabe p̀ópioe. ²⁴ Asa Kilisi i gē luakukúí taa pó gbēnazína d̀òuo, à gē a sínanu luabeè, ké àò ku tia wá Zennode ū Lua k̀íie. ²⁵ Sa'onkia Ì gē luakukúí ní p̀otuo auo wē ní wēoe, āma Kilisi i gē azia kpaà m̀òòòò yáío. ²⁶ Tó beewae, d̄ò àle taasikè m̀òòòò za dúniakalegòò. Síana guu à m̀ò gēn doe gòò pó dúnia kà a kákúí, à azia kpà sa'obò ū à duuna m̀idèò. ²⁷ Lá Lua díle gbēnazína lí ga gēn do, i gbasa yákpalekèaànò, ²⁸ màa Kilisi azia kpà gēn do, à dasi duuna d̄i a miwa. § A ea m̀ò a gēn plaadei, i ke duuna yán bo, ké à gbé pó an wé d̀azìò suaba yáíe.

10

¹ M̀oizi ikoyāá yāmaa pó lé m̀ó nisínae, i ke yápie súsuo. A yáí tò sa doūpi oa m̀òòòò wē ní wēo lí f̄ó gbé pó lé s̄ó Luazìò g̀ò wásawasa bauo. ² Tó sa bee oa gbāb̀ò lousisinaòne gēn do e gòòpiiè, d̄ò an ǹòse dàdoū, aa a oa tò.

† 9:3 B̄oa 26.33 ‡ 9:4 B̄oa 30.1-6 § 9:4 B̄oa 25.10-16 * 9:4 B̄oa 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 Iko 10.3-5 § 9:5 B̄oa 25.18-22 * 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 B̄oa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12

3 Siana guu sa'opai mé Ìb gbé̄o duuna yá dɔ́ngu wē ní wēo. 4 Asa zuswana ní blesanao au lí f̄s duunakè̄má bauo. 5 A yáí tò, ké Kilisi lé mó dún̄ia guu, a ò Luaε:

N̄ ye sa'oa ge gbaio,

̄s n̄ me d̄m̄εε.

6 Sa p̄ó w̄í a p̄ó ká̄teu à tékū

n̄í sa p̄ó w̄í o duuna yá musuo lí kánguo.

7 Ǿ ma m̄è, má ké!

Lua, ma m̄o n̄ p̄oē̄ k̄eie,

lá wa k̄è M̄oizi ikoyāu ma yá musuwa.*

8 A ò gla, sa'oa ní gbao ní sa p̄ó w̄í a p̄ó ká̄teu à tékūo ní sa p̄ó w̄í o duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyā mé ð̄le. 9 Ǿ à gbāsa m̄è, á ké, a m̄o aà p̄oē̄ k̄eie. M̄aa à a káau bād̄è a plaade ð̄lēa yáí. 10 Lua p̄oē̄api k̄ea guu Yesu Kilisi azia kp̄a sa'ob̄o ũ ḡen do, a tò wá kua adoa Lua gbé̄o ũ.

11 Ḡoɔpii sa'onao Ìb kú ní z̄í guue, aao sa doū p̄ó lí f̄s duunakè̄má bauo o m̄oɔm̄oɔ.† 12 Kilisi s̄s̄ à sa'ò duuna yá musu ḡen doε e ḡoɔpii, ̄s à ḡè z̄ò̄le Lua ɔplaai. 13 Za ḡoɔ bee à̄le dá we e Lua à̄o a ib̄eεo k̄eε aà gbadīb̄o ũ.‡ 14 Asa sa ḡen do opai guu, a tò gbé̄ p̄ó a gbāb̄ò̄n̄é̄o ḡò wásawasa e ḡoɔpii. 15 Lua Nis̄ina lé yápi ow̄εe lo à m̄è:

16 Ma bàakuar̄ino ḡoɔ beeo gb̄ea yán̄ k̄e:

Má a ikoyā̄o dané̄ ní n̄òse guu,

má ké ní s̄owa.§

17 Ǿ à gbāsa m̄è:

Má ní duuna ní ní tàaēo yāda loo.*

18 Lá à ní duuna k̄è̄má, sa'oa ní yáí z̄ēv̄í loo.

S̄sa Luazi

19 A yáí tò ma gbé̄o, ní Yesu au gbāao wá ḡēa luakuk̄li zé v̄í ní s̄so ð̄lēa. 20 A w̄ēni zé dafu p̄ó Lua kpé̄ zwāa baa v̄í b̄òw̄ēe a me guu. 21 Lá wá sa'on z̄o v̄í Lua uakūna ũ, 22 wá s̄s̄ Luazi ní n̄òsem̄endoo ní aà náaik̄ea seasiao ní s̄s̄ p̄ó wa p̄ipi wá làasoo v̄ai b̄uo ní me p̄ó wá a zu'ò ní í wásawasao.† 23 W̄aɔ zia'ea yá p̄ó wa z̄ēo k̄ua s̄òdeedeesai, asa Lua a l̄εgb̄è, mé náaideε. 24 Wá laaidok̄wa, wí ték̄pak̄o yeak̄o ní maakeao yá musu. 25 Wásu p̄akpa wá k̄k̄āak̄eai lá gb̄ēo Ì̄ k̄ewao. Wá ledak̄wa, at̄esa lá á è Dii m̄oɔɔ lé k̄aik̄ū.

26 Tó wa siana mà mé wá d̄ò, tò wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunak̄wá loo. 27 P̄ó p̄ó ḡòw̄ēe mé de yákp̄ale ní s̄k̄ēnguo ní té gbāa p̄ó a Lua ib̄eεo kaaleo dāa ũ.‡ 28 Wí gbé̄ p̄ó ḡí M̄oizi ikoyā dai de aà wegwasai gb̄ēon̄ pla ge àās̄ seeladeke musu.§ 29 Tó gbé̄ z̄ò̄̄ Lua Néwa mé à Luabaakuar̄ino au* p̄ó gbāb̄ò̄e gwà foooū, mé à Nis̄in gb̄ēk̄ēk̄ēn̄ede s̄ò̄s̄, à̄o d̄ò ké wa Ì̄adawà z̄o de beea maamaa. 30 Asa wá yá̄bee'ona d̄ò à m̄è, áme á t̄simá, áme á fiaboné. Wa ò lo, Dii a yákp̄aleke ní a gbé̄o.† 31 L̄é̄lē daa Lua b̄é̄e ɔuá yá̄p̄ás̄ie.

32 A làasooke á kua yāawa. A w̄ék̄ēa gb̄ea a taasi f̄s̄ á d̄ēe z̄o kaa guu.

33 Ziēo w̄í á s̄ò̄s̄, w̄í á wet̄ā dasi guu. Ziēo i ze ní gbé̄ p̄ó w̄ale ní wet̄ā m̄aao.

34 A w̄ēnad̄ò dak̄peunāne. Ké wá á p̄ó̄o s̄iwá, a z̄ēo ní p̄ona, asa á d̄ò ké á

* 10:7 Soū 40.7-9 † 10:11 B̄oa 29.38 ‡ 10:13 Soū 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 B̄oa 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36

àizeε maa p3 13 ku g33pii v1. 35 A yá1 tò ásu to sea gē w33 p3 ài v1é z33 guuo.

36 Sema à3 mēna v1, 1 p3 p3 Lua a legbē e aà p3eā kea gbea.

37 Asa à g33 y33e, a gēgēo,

ké gbé p3 lé m3 pila.

38 Gbé p3 má tò yá b3ààno na

ma náai p3 àle ke yá1 a3 ku,

āma t3 à p33b3zākè,

a kamaguo.‡

39 Gbé p3 aā1 p33b3zākē aa n3zia kaale3n wá ũo. Gbé p3 aale Lua náaike aa àizāna e3n wá ũ.

11

Gbé k3au3 luanaaikēa

1 Luanaaikēa mé wēd3aaāzi seasai ũ. A de yá p3 w1li wesieo sia s1ana ũ ũe. 2 Gbé k3au3 luanaaikēa mé tò Lua n1 s3aukpā.

3 Wá luanaaikēa mé tò wá d3 ké aā yā'oa mé dūnia k3le. P3 p3 w1li wesieo 5 à p3 p3 w1 wesie kēd.*

4 Abeli luanaaikēa mé tò aā sa'oa Luawa maa dē Kainu p3a.† Aā luanaaikēa yá1 Lua aā s3aukpā, à aā d1le gbēmaa ũ, 5 à aā gba s1. Baa n1 aā gaao, àle yā'owēe e tia Lua náai p3 a kēpi yá1.

5 En3ki luanaaikēa mé tò Lua aā sē, ké asu gao yá1.‡ Wi aā e 13o, ké Lua aā sē yá1. E Lua à3 aā sé, à aā s3aukpā à mē aā yá k3agu. 6 Gbēe yá l1 k3 Luagu aā náaikesaio. Sema gbé p3 lé s3aāzi si ké a ku, mé 1 flabo a k1i wēelena3ne.

7 Ké Lua ledā N3eewa yá p3 wi e yāao musu, 5 à Lua náaikè à aā yāmā, à g3'1lena kē à a uade3 m1si3.§ Aā luanaaikēa mé tò yá z3le dūniawa, mé Lua tò yá b3ààno na a náai p3 a kēpi yá1.

8 Ké Lua Ablahaū s1si aā gé b3usu p3 á kpawā aà3 v1 guu,* 5 Ablahaū Lua náaikè à Lua yápi s1. Ké à b3 be, a gu p3 àle géupi d3 zio. 9 A Lua náaikè, 5 à bekpā b3usu p3 Lua a legbēepiu nib3 ũ† zwāakpede ũ. Māa Izaaki n1 Yak3buo 13, asa Lua legbēapi g3 n1 p3 ũe. 10 Asa wēle p3 Lua de a kūna ũ a kalena ũ 13 zed3a 5 Ablahaū wé d3i.

11 Sala luanaaikēa mé tò a è n3si,‡ baa ké flie mé à zikù, asa a d3 Lua p3 legbēepi náai v1. 12 Baa ké à zikù, g3e mēndopi buikè dasi lán saana3 ge ísiale ũfāawa, wa f3 d3d3o.§

13 Gbēpio gāga pii n1 luanaaikēa guu p3 p3 à a legbēn3e3 esai. Aa è k3aa aa gbāakpāi. Aa mē nib3 b3m33n n1 ũ t33le la.* 14 Gbé p3 lé o māao lé 33wēe wāle n1 de be nidēe. 15 T3 b3usu p3 aa b3u beε aale ke, d3 aa ze'ē aa èa tà we. 16 S1ana guu aale b3usu p3 a maa de beea ya luabēe. A yá1 tò, t3 wā mē Lua de n1 Lua ũ, 1li ke Luapie w1 ũo, asa à wēle kēkené.

17-18 Ké Lua Ablahaū 1è a gwā, 5 Ablahaū Lua náaikè à Izaaki kpā sa'ob3 ũ.† Lua legbēē yāa à mē Izaaki k1i aā bui a b3u.‡ N beeo à zē n1 a né mēndonapi kpaa. 19 A è Lua gbāa a f3 ge3 vu, 5 à èa Izaaki è a yási ũ.

‡ 10:38 Abk 2.3-4 * 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zāa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24 § 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18 ‡ 11:11 Daa 18.11-14, 21.2 § 11:12 Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13 † 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12

20 Izaaki Lua náaikè, 5 à Yakobu ní Esauo gbà sa'ole. § 21 Yakobu Lua náaikè. Ké à kà gaa, 5 à gbàa'è a gopanawa, à kùle Yosefu néo gbà sa'ole.* 22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, 5 à Isailio bɔa Egipi yá'ò ní lá aa ke ní a geoo.†

23 Moizi de ní aà dao Lua náaikè, 5 aa aà ùle e mo àaṣ aà ia gbea, ké aa è a kefeū yáí.‡ Aai víake iko pò kía díleeo. 24 Moizi Lua náaikè. Ké à zòkù, 5 à gí wà a dile Falaṣo nenɔe né ũ. § 25 A sí wà a wetà ní Lua gbéɔ de kua ní pɔnao duuna guu gɔɔplala. 26 A díle ké wí pò wí damá Kilisi yáí de Egipi àizeea, asa zia asea aà wé péwà. 27 Aà luanaaikɛa mé tò à bò Egipi,* i víake kía pòkúmaeo, à zè gíúgiú lá à Lua pò wíli e ní wéoo èwa. 28 Aà luanaaikɛa mé tò à Gëamusu dikpe díle ní aumamaa kpɛele gbɔwao, ké gbèdena su okà ní negɔe séiaɔwao yáí.† 29 Isailio Lua náaikè aa bùa Isia Tëawa lán tɔle giuwa. Ké Egipio yòwà màa, 5 í kùamá.‡ 30 Isailio Lua náaikè aa lía Yelikoi e gɔɔ soplá, 5 a bí kwè. § 31 Káalua Lahabu Lua náaikè à zámadeo díle nienie, 5 i kaale ní luanaaikensaiɔ.*

32 Má o kpelewa b ni? Má ze'e mà Gedeṣo† yá'oo ge Balaku‡ ge Sausṣo § ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge anabio. 33 Aa Lua náaikè, 5 aa zìblè kíaɔwa, aa yāgògò gbéɔne a zéwa, aa lé pò Lua gbènè gbe'è, aa nòomusuo lé nàaa, § 34 aa té pásí dè,* aa bò fènda lézi, aa gbàa'è ní yèesaike guu, aa pásikù zì guu, aa buipále zígò yà, 35 aa nɔe né geo vù aa kpámá.† Wà ìakpà ní gbèeɔzi, 5 aa gí bókli wɛelei, ké aa vu, aai bɔ maa yáí. 36 Wà ní gbèeɔ kè pòpɔ wà ní gbé ní flaalao. Wà mòkà ní gbèeɔwa wà ní ká kpéu.‡ 37 Wà ní papa ní gbeo wà ní dede, wà ní zɛe pla ní siio, wà ní dede ní fèndao. Aa bèbe sà báa ní blè báao daa. Aa gò gii, wà ní wetà wà ìadámá. 38 Dúnia i ká ní ũo. Aa líaaliaa sɛu ní gbèisíɔ musuo, aa ku gbè'eo ní tɔo guu. 39 Baa ké Lua gbépiɔ sáaukpà nípii a náai pò aa kè yáí, aai pò pò à a legbèné eo, 40 ké aasu gò wásawasa wá saio yáí. Lua dɔaa díle wà yá pò a maa de ní póa ee.

12

Lua a gbéɔ totoa

1 Ayámeto wápiɔ sɔ, lá seeladeo gupawázi dasi màa, wà okpa pò pò í kpáwɛezi ní duuna pò í kpàlikpawɛe àannɔo píi, wí bakpaai pò Lua dílewɛe ke ní menao. 2 Wà wépe Yesuwa. ɔme bò ní wá luanaaikɛa zéo mé à bòlei. A gaa líwa fɔ, i a wiyá dao pɔna pò dileae ea yáí, 5 à gè zòle báawa Lua ɔplai. 3 A làasooke aà yáwa, lá à menakè ní duunkena pò íbele bee taa sèanɔo, ké ásu kpaśa á kúsu kwéoo yáí. 4 Asa á dɛekaa ní duunao guu, i ze gi e a ge gaò yáao. 5 Nòse níniyá pò wa òé lá á de néo ũwae bee sáágu yà? Wà mè:

Ma né, tó Dii lé n toto,
nísu díle pào.

Tó àle n gba laai,

nísu to n ká gao.

6 Asa gbéɔ pò Dii yei 5 í toto,

§ 11:20 Daa 27.27-29, 39-40 * 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, Bɔa 13.19

‡ 11:23 Bɔa 1.22, 2.2 § 11:24 Bɔa 2.10-12 * 11:27 Bɔa 2.15 † 11:28 Bɔa 12.21-30 ‡ 11:29

Bɔa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25 † 11:32 Dɔa 6.11 ‡ 11:32

Dɔa 4.6 § 11:32 Dɔa 14.1 * 11:32 Dɔa 11.1 † 11:32 1Sam 17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1

§ 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6

í gbé pọ́ a sí a né ũ swágaga.*

⁷ A ñadama dile totoa ũ. Lua mé lé bee kéé, ké á de aà néo ũ yáí. Néé ku aà mae gi aà totoa? ⁸ Tó í á toto lá a né kınıwao, á de aà néo ũo, gınasɔɔneɔn á ũ. ⁹ Wá dúnia la maeo ví aa wá toto, ɔ wa ní yámà. Lá màae, wà misiile wá Mae pọ́ kú musue de beea, wíɔ ku. ¹⁰ Wá maeo wá toto gɔɔpla pọ́ ũ an ɔno léu. Lua í wá toto wá káfia yáíe, ké wá kua e ào adoa láawa. ¹¹ Totoae lío pɔna ví a gɔɔo, pɔsia bàasio, àma gbé pọ́ totoapi ní kẹkẹo í a gb'e e zá bɔa maa ní ǹ̀sedaadoũ ũ.

¹² Ayámeto à á ɔ pọ́ gò dɔázio ní á gbá pọ́ gò tèeeo gba gbāa,† ¹³ í zése súsu,‡ ké á gbé pọ́ lé tɔleɔ su p̄aleo, aai e ḡo ní aafiao.

¹⁴ A w̄ele ào na ní gbépiio, á kua iɔ adoa, asa tó gbé kua adoa, a Dii eo.

¹⁵ A laaika á gb̄ee su kua Lua gb̄ekekeanéwa aà ḡo á guu kona ũ, § í ñada gbé dasiɔwa à ní ɔ̀kpaɔ. ¹⁶ A gb̄ee su ào de gb̄asikena ũ ge luayádansai ũ lán Esauwao. A a yoakeze yia ble ḡen do blea yáí.* ¹⁷ A d̄o ké à sa'ole w̄ele a maewa gb̄ezá, ɔ Lua ḡìe. Baa ké a w̄ele ní w̄'io, i ze'e à yá pọ́ á kè líleo.†

Luabaakuarĩno k̄au ní a gb̄ezāo

¹⁸ I s̄o Sinai gb̄esisi pọ́ wa f̄o ɔk̄awázio. Ale tékũ, a gusia ví ní guduuduuo ní z̄aao‡ ¹⁹ ní k̄aae'ɔo ní Lua ɔo gb̄āao. Ké Isailio ɔopi mà, aa awakpàe aa mè, asu ȳae oné ɔo, ²⁰ asa aa yá pọ́ a d̄ilenéee bee f̄o à mè: Baa p̄tuo k̄a gb̄esisi piwa, wà pápa ní gb̄eo wà de. § ²¹ Lua pilaapiá vía ȳae maamaa e M̄oizi mè vía a kũ, ále lualua.*

²² A s̄o Siɔna gb̄esisi ní Lua b̄éee w̄éle Yelusaleũ pọ́ kú musuo ní a malaika dasidasi pọ́ k̄aaaa weo ²³ ní Lua neḡoe séia pọ́ an tó k̄ea weo ní Lua pọ́ de gb̄épii yákpalekena ũo ní gb̄émaa pọ́ aa gò wásawasa gyaadeo ²⁴ ní Yesu pọ́ de Luabaakuarĩno gb̄ezá k̄oo ũo ní aà au fáf̄aa† pọ́ lé yá gb̄ia o de Abeli‡ p̄ao.

²⁵ A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé pọ́ aa gí Lua ledama mai t̄ole lapio i ɔo, wápio s̄o, lá Lua lé ledawá kua za musu, § tó wa ɔo aà kpe, wa wá pọ́ o be? ²⁶ Aà ɔo t̄ole lualua yáa, ɔ à legb̄è à mè á gu lualua ḡen do ɔ, i ke t̄ole ado no, ní musuo e sa.* ²⁷ Ké à mè ḡen do ɔ, bee lé ow̄ee Lua p̄kea pọ́ a lualuapio ḡezeae, ké pọ́ pọ́ lí luao e ḡo. ²⁸ A yáí t̄o, lá wále kpala pọ́ lí deeo ble, wà Lua s̄aukpa, wíɔ kúleè lá a yeiwa, wíɔ misiileè víakeaè guu. ²⁹ Asa wá Luaá té pọ́ í kú máe.†

13

Ledaama

¹ A wetá ào gb̄eke ví ní k̄oo. ² A laaido nibɔyaaekewa, asa beewa gb̄eeo malaikaɔ dile d̄osai.* ³ A to gbé pọ́ wà ní ká kp̄euo yá d̄águ lá á kúĩno kp̄euwa, ní gbé pọ́ wàle ñadamáɔ lá áme wàle ñadawáwa. ⁴ Baade lí ḡoe ní a noo kua ní k̄oo yáda gb̄ia. Ḡoe ní a nao su ní w̄ulekii gb̄aleo, asa Lua a yákpaleke ní k̄aaluaɔ ní gb̄asikenaɔe. ⁵ Yea ɔai su d̄baaeo. A ze ní pọ́ pọ́ á vío, asa Lua mè: Má n tó weo,

* 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 B̄oa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 B̄oa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 B̄oa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3

má pākpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi sōdile wà me:
Dii mé ma Misina ũ,
vía a ma kūo.
Bó gbēnazína a fō kemεεi?‡

Sasīana'oa

7 A tó á dōaana pó aa Lua yā'òéó yá dōágu. A ní kua tàasika e a léwa, í Lua náaíke láríwa. 8 Yesu Kilisi doū gĩa ní gbāo e gōōpii. 9 Asu to wà á sásá ní yákanla dasi daanéó. A maa wá sō gbāa'e Lua gbēke guue, i ke sa'oble pó lí àie ke gbé pó zēōōneo no. 10 Zwāakpe sa'onao zεví aa sa'okli pó wá ví ble bleo. 11 Sa'onkia í gē luakukli ní pōtuo auo duunakēama yáí, 5 wí a ge tékū bōo kpe. § 12 Ayāmeto Yesu gā wénkpe sō, à gbābò gbéōne ní azia auo. 13 Wà bō wá gé aà kíí bōo kpe, wí i wá kūaànō sō. 14 Asa wá wéle pó ío ku ví lao, wéle pó lé mós 5 wá wé dōi. 15 Ayāmeto wàō Lua sáaukpa láasai ní Yesu gbāao wá sa'oa ũ. Gba pó aà sīsinaō í mōōn we. 16 A laaidō maakea ní gbēkekeakōεowa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu. 17 A á dōaanaō yāma, í misiilené, ké aa e zíkε ní pōnao, asa aa de gbé pó aa ní zí yá séle siu Luaεō ũε. Tó aale zíkε ní lésuuo, a àíkεéó.

Lezaamá

18 A wabikεwēε. Yāe lé wá sō vío, wi wεεle wàō kú wá dōōwa yápii guue.

19 Má gbèawá, à wabikεmεε, atēsa mà e suwá kpakpa.

20 Lua aafiade pó wá Dii Yesu bō gau Sādánki ũ a bàakuawano gōōpii au sabai, 21 aà á kεke ní maa píio, ké à a pōeá ke, i yá pó kàagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi ví gōōpii, āmi.

22 Ma gbéō, ma wabikèwá, àō lédama yápi kua ní mēnao, asa lá pó má kèé bílao. 23 Aō dō ké wá wá gbēdo Timotee gbàε. Tó à kà la tia, wá mós á gwai sānu. 24 A fōkpa á dōaanaōwa pii ní Lua gbéō pii. Itali bùsudeō fōkpàwá. 25 Lua gbēkekeé ápii.

ZAAKI

Yá pò kú láe bee guu

Yesu dáuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò m̀wà a b̀a gau gb̀ea (1Kln 15.7), ò à g̀ò Yelusaleũ Yesudeò d̀baana ù (Gal 2.9). Zaaki lé z̀e'ò Isaili bui kuẽpla pò fáaaaone (1.1), Yuda Yesude pò b̀̀e Yelusaleũ aa tà buipáleo búsuò guu. A láe bee k̀èné, ké aao laai ví k̀t̀t̀e yákeao guu ní ní kua Yesusaideò guu.

Yáò t̀t̀eakòie, a dàale ònyáwa à mè ì b̀o Lua kíie, wí gb̀eawà ní aà náaikeaoe (1.2-8). Bee gb̀ea à yádadané òdeke ní taasidekeo yá musu, ỳao ní gb̀aalægwaao, ní lousisia síana pò wí òbné yákeao guuo (1.9-27). A lekà k̀òbòb̀a'òsi yáwa (2.1-13), bee gb̀ea luanaaikèa ní yámaakeao (2.14-26). A té pò léna ì kpa me yá'ò (3.1-12). A èa sù ònò síandewa (3.13-18). A gb̀é pò aai sòledao léle p̀s̀ip̀asi ní gb̀é pò aai gb̀ékpa ní dúniaoo ní gb̀é pò aai gb̀é b̀èebo. A z̀adò òde pò aai kible ní z̀ikenaòwaòwa (4.1-5.6). A láakíi à ledámá aa mena f̀ò, aao wabikè láasai, aa òkòle (5.7-20).

Yá pò a díle Yesudeone ku wásawasae: Yesu baona síana sia i m̀wáò, sema wá luanaaikèa m̀ó ní yámaakeao, asa luanaaikèa yáekesaiá g̀e (2.26).

Ỳa

¹ Mámema Zaaki,* Lua ní Dii Yesu Kilisio z̀òblena ma f̀okpà Isaili bui kuẽpla pò fáaaaowa.

² Ma gb̀é, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à díle p̀ona yá ù, ³ asa á d̀ó lá wàle á lé wàle gwa á luanaaikèa musu a mena íe. ⁴ Asuli fu menawao, ìò de gb̀é k̀asaa ù wásawasa yáe k̀ésáawá sai. ⁵ Tó ònò lé k̀ésá á gb̀ewa, aà wabikè Luawa,† a aà gba, asa ì gb̀épii gba pò bíisai yágagasai. ⁶ Tó à wabikèwá s̀ò, aà aà náaike seasai, asa seade de lán ko vláwae. Gu pò íana ỳeɛleu, we ì géu. ⁷ Gb̀é bee taa su àò e á pò e Diiwao, ⁸ asa aà ǹòse ku plaplae, ò ìò ku seasea yá pò àle ke pii guu.

⁹ Wá gb̀é taaside p̀nake, ké Lua aà k̀afi yáí. ¹⁰ Wá gb̀é òde s̀ò aà p̀nake, ké Lua aà búsa yáí, asa òdeò g̀z̀ea lán lávu kwèawae. ¹¹ Íatè ì f̀ele ní a pusu gb̀aao, lá ì giigaga, a vú ì kwé, a maa ì láa.‡ Beewa òde a kpagui a b̀òleò guu.

¹² Báaade gb̀é pò ì ỳa f̀ò, asa aà b̀o maa gb̀ea Lua a àizána pò à a legb̀è gb̀é pò yeazione k̀eè yáae ù. ¹³ Tó ỳa gb̀é lè, asu me Luaeo, asa wa f̀ò Lua ỳò ní v̀aioo, mé aapi lí gb̀ee ỳò ní v̀aio s̀ò. ¹⁴ Baade ỳa ì b̀o aà p̀nidèa kíie, ò ì aà wé ble, ì aà gálè. ¹⁵ Ǿ p̀nidèapi ì ǹosi à ǹe'ì duuna ù. Tó duuna z̀òk̀ù s̀ò, ì ga íe.

¹⁶ Ma gb̀é yenzideò, ásu ázia sásão. ¹⁷ Gba maa sásai pii ì b̀o musu Mae Lua gupukúnao Kena kíie. Ili lilèò, aà gupua iwesa vío. ¹⁸ A wá ì ní a yá síandeo a p̀eáwa, ké wàò de gb̀é séiaò ù pò pò àle ke dafuone.

Yámaa ní a keao

¹⁹ Ma gb̀é yenzideò, à yáe bee ma. Ali yáma kpaá ápii, áma ásu yá'ò kpaao, á pò su pa kpaao. ²⁰ Asa gb̀enazína p̀okúma lí m̀ó ní yámaa pò Lua

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

yeioo. ²¹ A yáí tò à òkpa d'é'li ní yáwáí p'ó lígua'zi píi, í yá p'ó wa t'ò á s'ũ a f'ó á suaba sí ní z'íabusaa.

²² Asu áz'ia sásão, ásu yápi ma ní swáó adoo, à z'ikewà. ²³ Asa gb'é p'ó í yáma mé 'li keo de lán gb'é p'ó lé a oa p'ó Lua d'è gwa díi guuwae. ²⁴ Asa aáz'ia gwaa gb'ea, t'ó à g'èz'ea, ò lá a de í sáa'agu g'ò. ²⁵ Gb'é p'ó í w'éte Lua ikoyá wásawasa p'ó í to wà g'ò w'éé'ũ, mé 'ò g'è'ò ae s'ò, 'li ma à sáa'aguo, í z'ikewàe, Lua a báaada adegú aà yá'kea guue.

²⁶ Tó gb'é d'ò lousisina a ù, mé 'li a lé f'ò, àle az'ia sásãe, àle lousisi p'ae. ²⁷ Lousisia síana p'ó sáa ví Mae Lua'ón ke: Wà laaid'ò tone p'ó gwana ví'ò'wa ní gyaa gb'èand'ò an w'ènak'ea guu, § w'ò wáz'ia k'ũa d'ò sáasai d'únia yá musu.

2

K'òb'ò'ò'si

¹ Ma gb'é'ò, á gb'é p'ó ále wá Dii gawide Yesu Kilisi náaike'ò, ásulí k'ò b'òb'ò'ò'sio. ² Tó gb'é g'è á k'òk'áaa guu vua táana ní p'òkasa tek'eo daa, mé taaside p'ó ulakasa gb'á'sí daa g'è s'ò, ³ t'ó a w'et'è gb'é p'ó p'òkasa tek'ea daazi, mé á ò'è aà m'ò z'òle gumaau, mé á ò taasidee aà g'e z'e le, ge aà m'ò z'òle á gb'ázi, ⁴ ále k'ò b'òb'ò'ò'sie, ále yá gwa kolean weo lé?

⁵ A ma ma gb'é yenzide'ò. Lua gb'é p'ó de gb'áasaide'ò ù d'únia gb'é'ò'ne s'è a'ò gb'áa a náaike'ea guue, aai kpala p'ó à a legb'è gb'é p'ó yeaz'ì'ne ble. ⁶ Ap'í s'ò ále gb'áasaide'ò'ò k'p'è'ò. Ó'è'ò mé í gb'áablewá'ò lò? Aame aai á g'ále g'éá'ò yá'kpale'ò lò? ⁷ Aame aai gyaalag'è t'ó na p'ó kp'áwá'ò lò? ⁸ Lua ikoyá mide mè à'ò ye á gb'èdezi lá áz'ia w'èniwa.* Tó á yápi k'ũa síana, ále yá'ke a z'éwae. ⁹ Tó ále k'ò b'òb'ò'ò'si s'ò, ále duunak'ee. Ikoyápi á w'é, a g'ò t'áaede'ò ùn we. ¹⁰ Asa t'ó gb'é ikoyá k'ũa píi, mé a m'èndo aà f'ù, à g'ò t'áaede ù ap'ii musue. ¹¹ Lua mè ásu w'úle ní gb'èp'ále n'ò'ò. A mè 'ò ásu gb'ède'ò.† Baa t'ó ní w'úle ní gb'èp'ále n'ò'ò, t'ó n gb'èd'è, n g'ò ikoyádansai ùe. ¹² A gb'é p'ó Lua a yá'g'ò'g'á'ò'ò ikoyá p'ó í to wà g'ò w'éé'ũ ù musu, áli yá'ò, 'li yá'ke lá à k'òsíán'wa. ¹³ Lua a yá'kpale'ke ní s'ùusaide'ò s'ùusaie, áma yá a b'ò ní s'ùuudeo na.

Luanaaike'a ní ma'ak'ea'o

¹⁴ Ma gb'é'ò, t'ó gb'é mè ále Lua náaike, mé 'li yáe keo, b'ó yán wei? Luanaaike'a bee taa a f'ò aà suabae? ¹⁵ Tó á gb'èdo, g'òe ge n'òe, lé p'òkasa ní bleo w'ènake, ¹⁶ t'ó á gb'èe ò'è: Lua n gba aafia! Nsu t'ó 'ána n deo, ní p'òble n k'á, mé í w'ènid'ò'ò kpawà'ò, b'ón bee úi? ¹⁷ Maa s'ò luanaaike'a ado yá'ekesaiá yá'g'ee.

¹⁸ Tó gb'é n mè níle Lua náaike'e, mé map'í mále yá'ke, má on'e n'ò n luanaaike'a yá'ekesai ò'm'ee, mí a luanaaike'a ò'ò'ne ma yá'ke'a guu. ¹⁹ N sí Lua m'èndo nolo? A maa'e. Baa t'áa'ò d'ò maa, mé aai'ò lualua.‡ ²⁰ M'isaide, ké luanaaike'a yá'ekesai p'á, ní ye mà kan'e n'ò'z'í yá? ²¹ K'é wá dezi s'í'ia Ablaha'ũ a né Izaaki kpà sa'ò'ò'ò ù, yá í b'ò'aà'ò na aà yá'ke'api yá'io lé?§ ²² N èa? Aà luanaaike'a ní aà yá'ke'ao tek'òie. Aà yá'ke'a mé aà luanaaike'a b'ò'lei. ²³ Beewa Lua yá'e bee p'á à mè, Ablaha'ũ Lua náaike'è, ò Lua tò yá b'ò'aà'ò na a náai p'ó a k'èpi yáí.* ¶ w'í o'è Lua gb'èna.† ²⁴ A èa? Yá'ke'a mé tò yá b'ò'aà'ò na, í

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 B'ò'a 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12
* 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8

ke Lua náai pò a kè ado yáí no. ²⁵ Maa lo káaluwa Lahabu kèna ní Luao a yáke a yáí, ké à zinao díle à ní gbáe zé kpáinu. ²⁶ Lá mè nisínsaiá gèe, màa luanaaika yákesaiá gèe lo.

3

Léfa

¹ Ma gbé, ásu ke yádanedeo ù dasio, asa á dō ké Lua a webii wá yádanedeowa yákpale guu de gbé kiniola. ² Wápii wiō zā yáwa mōmōe. Tó gbé lé lí aà kalikēo, táesaidee, a fō à a mè búu fu. ³ Wi àásina ká sōe ké à wá yáma yáíe, ñ wi aà mè búu taiinke. ⁴ A gwa gó'ilenawa ísiao lo. N a zōkeo, baa ní zàa'ian gbáa pò í opewào, a fibo de nénanno. Òme í a taiinke, ñ a fina í a pœã daè. ⁵ Beewa sō, lénaá megu nénae, ñ í íanadā ní yāzōo.

A gwa lá té néna í kù sè zōowa. ⁶ Léna de lán téwae, a de dúnia vāi ù wá me guu. I gbāsi gókpa wá mewā pii. Beda té mé í nae lénawa, ñ léna í tékpa wá dúnia kuau. ⁷ Gbēnazina sēanōōō tōto pii ní bāō ní pōtaa'onkuawao ní kpōō, mé àle ke e tia, ⁸ āma gbēe lí fō a léna tōtoo. A de pōvāi pò lí ze teeeo ūe. A pà ní sewetēo, ⁹ ñ wi Dii wá Mae sáaukpaō, ñ wi ea wá gbēnazina pò a kè láawa* kaō lo. ¹⁰ Lé dōupi ñ sáaukpaā ní gbékaao í bōu. Ma gbé, asu ào déé màao. ¹¹ Nibōna í í na ní í kīsāo bō íze dōu guua? ¹² Ma gbé, kaadōena a nē'í ku ūa? Vēeli a nē'í kaadōena ūa? Beewa lo í fiíi a nakūo.

Ōno pò í bō musu

¹³ A guu, déme yādōn ōnōna ūi? Aà olné a kua maa ní a yákeao guu ní zīabusaa pò í bō ōno guuo. ¹⁴ Tó á wedbakōu ní pāsio ní denlaweeleao ví á sō guu sō, ásu íanadāo, ásu edo sīanawao. ¹⁵ Ōno bee taa lí bō musuo, dúnia pōe, á dāa pōe, tāa pōe. ¹⁶ Asa gu pò wedbakōu ní denlaweeleao kuu, wekii kōyāmasai ní vāi piiō lo kuu. ¹⁷ Tó gbé ōno pò í bō musu vī, sēia ilio gbāsi vīo, a gbea ilio yákele vīo, í busané, í gbé yáma, sūuu pèewā ní maakeao. Ili gbé bōbō'sio, mé ilio mōafilí vīo. ¹⁸ Ibelemidena í kea ní kōo na tō, ñ í bōlè bōa maa ū.

4

Gbékpaa ní dúniao

¹ A sōle ní á lekpaao í bō má ní? I bō á pœã pò lé kōde á meuo kii nolo? ² I pò niaka, ili eo, ñ í gbēde. A pò bii vī, ñ ili pò pò ále yá leo. Ō í lekpaake, í sōleke. A vīo, ké ili wabike Luawao yáí. ³ Tó a wabikè, ili eo, ké ili wabike a zéwao yáí, asa io ye à a mōaoke lá a á pō gbāwae. ⁴ Náaisaideo, á dō ké gbékpaa ní dúniao de íbelese ní Luao ūo lé? Gbé pò ye ke dúnia gbé ū gò Lua íbeē ūe. ⁵ Ké a kēa Luayātaalau wá mè aà Nisína pò kú wá guu lí sí sàao,* ále e yāpā yā? ⁶ Ama gbēke pò Lua vīwanō de beea, asa a kēa Luayātaalau wá mè:

Lua í íbelese ní gbé pò í azia se lesio,

mé lo gbēke vī ní gbé pò í azia busao.†

⁷ A yáí tò à misiile Luae. A gi Ibiisie, í bàasié. ⁸ A sō Luazi, í sōázi.‡ Duunkenao, à bōle duunau. Nōsemempladeo, à á sō pípi. ⁹ A sōlo ní pōsiao ní wēnao. A á yaalo lile olo ū, í á pōna lile pō'ni ū. ¹⁰ A azia busa Diie, í á káfi.

11 Ma gbé, ásuli kō tobēesio. Gbé pó a Yesude dee tobēesi ge à aà bēebò, à Lua ikoyā seela bēè kè à a bēebò. Tó n Lua ikoyā bēebò sō, a manan n ũo, a bēebonan n ũ. 12 Lua mé ikoyādilena ní yákpalekenao ũ. Ōme gbé suabaa ní aà tōbōzāo gbāa ví. Mpi sō, dén n ũ, ké ni n gbédee bēeboi?

Lua baa bō dilea

13 A yāma sa, á gbé pó i me gbā ge zia á gé wéleu, í zōle we wè do, í laata à ài'e. 14 A yá pó a á le zia dōe?§ A dō lá á wēni dea? A de lán suawae. Tó à kpá yō, ò ì gēzea gō. 15 Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii wèi, wá aafia, wí ke kéwa ge kéwa. 16 Tia sō ále íanadā, a Lua baa bō á dile. Iandāa bee taa maa. 17 Gbé pó maakē dō mé i keo, ì ke adee duuna ũe.

5

Ōde

1 A ōde, à yāma sa. A ōbò à wiile wēna pó a á le yáí. 2 A àizee òkpà, kōò á pōkasaò sòso. 3 A ōa tánkpakè,* mé tánkpapi a á dayāu, i kú á mewa lán téwa. A àizee káaaazi gōgbēzāí. 4 A ma! A gbèwina pó aa á buapó kèkéò blè, mé ōapi yá Lua lè. Pōkekenapio wiile gè Dii Zīgōde swáú.† 5 A namamà tōle la á pōáke guu. A mèkpa kaalegō pó ũ. 6 A yādà gbēmaaola a ní dede, aai dēekao.

Mena

7 Ayāmeto ma gbé, àò mena ví e Dii mōgō. A gwa lá zōe ì a buapó beede kekea dá. I menafō za káabuana e sae. 8 Apio sō à menafō, í á sōdile, asa Dii mōgō káikù. 9 Ma gbé, ásu yákkütēkakōio, ké Lua su yákpalekēánō yáí. Yákpalekenapi zea kpēle fá!‡ 10 Ma gbé, ānabi pó aa yá'ò yā ní Dii tōo, à mena pó aa kè taasikea guu òlesé. 11 Wi oné pōnade, ké aa menafō yáí. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbēzā,§ asa gbé sósobi ní sùuuo pēe Diiwa.*

12 Atēsa ma gbé, ásu me á sí ní Luaoo. Asu me á sí ní luabeo ge tōle ge pōpāleo. Tó aoe, áli o ao. Tó aawoe, áli o aawo, ké yá su daálao yáí.†

Wabikea

13 A gbē lé taasike yà? Aà wabike. A gbēe pō kēna yà? Aà Lua táasile. 14 A gbē lé gyāke yà? Aà á gāli gbēzōò sísi, aai wabikè, aai nísimawà ní Dii tōo.‡ 15 Wabi pó wa kè luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a à gba aafia. Tó à duunakè yāae sō, a kēwà. 16 A yáí tò, à á duunaò okōe, í wabikēkōe ké à e gbágbā. Gbēmaa wabikea gbāa, í zike maamaae. 17 Eliaá gbēnazinae lāwáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ò lou í tóle tōlewao e wè aaò ní mō sooloo.§ 18 A èa wabikè b, ò lou'í bō maamaa,* tōle blekè.

19 Ma gbé, tó á gbēdo pāale síana zéé, mé á gbēe èa aà dāwà, 20 àò dō ké gbé pó tò duunkenapi bō sásāzeu à èa sù, à ade sí gawae, mé à lakà táaeola dasí.†

§ 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15 ‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIEε LA SEIA

Yá p3 kú láε bee guu3

Píeε láε bee kè za Loma Yesude p3 aa fáaaa wà tà bùsu p3 wí me tia Tuukii bùsuu3neε. Gàli p3 aa ku a guu3 de gàli p3 P3lu ní aà íwao dàaleadaale3 ù. Y3a pásí ní lé an Yesudeke yáí, 5 wàle íadamá. Píeε tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

F3kpaama ní Lua sáaukpaao gbεa, Píeε lá Lua ní suabà d3nggu, 5 aa támaa p3 lí ní neo ví Yesu Kilisi gaa ní aà vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itéke, aa t3 ní kua a3 adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu 3esè à yádàoné à mè à kù aao náai ví ní yákeao guu, atésa kua y3a guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbáade3ne, zíkεna3 misiile ní dii3ne, n3e3 misiile ní z33ne, Yesude3 pii í3 yek3zi (2.11-4.19). Lεε 5 guu à ledà Yesude gbεz33wa ní èwaaso3 ní luanaaikεna3 pii, à mè aa ze gbáa kua yá'ia guu, aa Lua legbεané papaa dá. Lápi làa ní f3kpaamá3.

A kù láε bee kyokεna3 wetá luanaaikεa guu, baa t3 aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua t3b3, i ze'33 Yesusaide3ne yáí. T3 luanaaikεnsai3 yámaa p3 aale ke3 è, aa Lua sáaukpa yákpalekeg33zí (2.12).

Támaa p3 lí ní néo

¹ Mámεmaa Yesu Kilisi zína Píeε, máme ma láε bee kè Lua gbé p3 aa de nib33 ù dúniaε bee guu aa fáaaa bùsuε beeu3ne: P3ntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitinio. ² Mae Lua d3aa á d3, 5 à á sé, a g3 aà p3 ù ní aà Nisína gbáao, ké à misiile Yesu Kilisiε, aà au i á gbási wolo.* Lua gbéke ní aafiao káfié.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu z33 guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele b3a gau gbáao, 5 wá támaa p3 lí ní néo ví, ⁴ asa gba p3 dileaé luabepi lí 33kpa3, íli gbási3kpa3, a maa lí láao. ⁵ Lua s3u mà à á suaba a náai p3 ále ke yáí, 5 ále á d3a ní a gbáao e à ge b3d3 g33gbεz3zí. ⁶ Ale p3nake ní yápio, baa ké ále taasike gía y33 yá'ia bui dasi yáí. ⁷ Lá wí vua maa d3 té guu, màa yá'iapio lé á luanaaikεa y3, asa á luanaaikεapi bεεε ví de vua p3 a gawi í láaa maamaaε. T3 a b3 maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi m3g33zí, a á kpela ní gawio. ⁸ Baa ké i aà eo, á yeaazi. Baa ké i wesiaále gíao,† ále aà náaike, 5 ále p3na z33 p3 gè oaa ke, ⁹ ké ále á luanaaikεa gbε'e á suabaa ù yáí.

¹⁰ Anabi3 d3aa gbéke p3 Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwà aa a tàasikà. ¹¹ Kilisi Nisína kú ní guu, à d3aa taasi p3 Kilisipi a ke òné ní gawi p3 a e a gbεao, 5 aa wéleε wà yápi zé d3 ní a keg333.‡ ¹² 3 Lua tò aa d3 ké yá p3 aale opi de ní g33 p3 ù3, á p3ε. Tiasa baonakpana3 yápi óé ní Lua Nisína p3 Luapi aà zí à b3 luabε gbáao. Baa malaika3 í dεεka yápi d3ai.

Wá kua à3 adoa

¹³ Ayámεto à á láasoo vu iu, í3 ázia kúa d3, á wé í3 d3 gbéke p3 Lua a keé Yesu Kilisi m3g33zizi seasai. ¹⁴ Lá á de Lua Né p3 lé aà yámaa ù, ásu to d3ε'íi p3 á ví yáa á wésia3g33 d3aaé3. ¹⁵ Lua kua adoaε. Lá á á sisi à á sé, á kua lí3 adoa á yáke3 pii guu màa s3. ¹⁶ Asa a kεa láu wà mè:

* 1:2 Lev 17.11, Ebe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26

A kua lío adoa,
asa ma kua adoae. §

¹⁷ Lá Lua í yákpaleke ní baadeo a yákeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à viakeè á nibòke guu la. ¹⁸ A dõ lá Lua á bó kua gii pò de á felekaa ù guu. Lua í á bo ní pò pò a gawi í láao no, vua ge ánuu, ¹⁹ à á bó ní Kilisi pò de sã sãasai gbãsisai ù au gawideoe. * ²⁰ Lua dõaa aà díle zadõ í dúnia káleo, ò à bõéaàno gupuau gòò gbẽzãe beezí. ²¹ Aà yá musu ò ále Lua náaike. Lua aà bõ gau à gawi kpàwà, ké à e a náaike, á wé ìò dõazi.

²² Lá misiilea sianae á gbãsi wòlo, ò á gbẽke ví ní kõo mofilisai, àò yekõí ní nòsemendoo. ²³ Lua á í dafu ní a yá wẽnide pò ìò ku gbãaoe. Yápi de pòbui pò í ga ùò, pòbui pò lí gaoe.

²⁴ Gbèpii de lán sèwae,
an gawi píi de lán sèvuwae.
Sè í gaga, a vú í kwé,

²⁵ áma Dii yá ìò ku gòpiie. †
Yápi mé de baona pò wa kpàé ù.

2

Gbè wẽnide

¹ Ayãmeto à yãvái píi tó ní e piio ní mofilio ní wẽdòakõeo ní kõyaaao. ² Lá nètẽnao ìò yó'í nide, àò Lua yá pò de lán ví'ipu wásawasawa nide màa sõ, ké à e gbã á suabaa guu, ³ asa á dõ sa ké Dii maa. * ⁴ A sãaazi, Gbè wẽnide pò wà pãkpai, Lua aà sè beede ù. ⁵ Apiò sõ áme á gbè wẽnide pò Lua lé a kpé èbooo ù. Ame á aà gbàgbanao ù, í sa pò í kaaàgu o ní aà Nisina gbãao Yesu Kilisi sabai. ⁶ Asa a kèa Luayátaalau wà mè:

Gwa, mále gbè díle Sìna,
èdaalegbè beede pò má sè ù.

Wí a gbé pò lé aà náaike kũo. †

⁷ A de gbè beede ù á gbé pò ále aà náaikeone, áma a de gbé pò lé aà náaikeone màao.

Gbè pò èbonao pãkpai

mé gõ gbèo mide ù. ‡

⁸ Màa ìò a de:

Gbè pò wí gẽmbòlewà ù,
gbesi pò aal kpa a fu ù. §

Aa gẽmbòlewà ké aai Lua yãdao yái. Beewa Lua dílené.

⁹ Ame á bui pò Lua ní sèò ù, kiao ù, aà gbàgbanao ù, * gbé pò an kua adoao ù, aà gbé yenzideo ù, ké à Lua pò á sisi a bõ gusiau, à gèáno a gupua bõnsaede guu táasile. †

¹⁰ A de Lua gbéò ù yãao,

tiasa ò a gõ a ù. ‡

Lua í sùuukeáno yãao,

tiasa ò a kèáno. §

Kua luanaaikensaiò guu

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zaa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16 ‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15 * 2:9 Bõa 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25

11 Ma gbé yenzide, lá á de nibo bòmoo ũ la, mále ledawáe, à miké á d́e'íi ṕo aai zikaánwa. 12 Aó ku gbé beedeo ũ luanaaikensai guu. Beewa baa tó aale á dile väikenaó ũ, tó aa yámaa ṕo ále keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegozi.

13 A misiile iko ṕo gbēnazina dilee pii Dii yáí, kía ṕo iko ví derlan nó, 14 gbāade ṕo a dile aà väikenaó wetá aà maakenaó sáaukpan nó.* 15 Lua ṕoēn ke: A yámaake à lesokpa soú wésiadene. 16 A ǵo wéeo ũe, āma ásu tó á ǵo wéeo ũ ǵe väikea zé ũo. Aó ku Lua zòblenaó ũ. 17 A gbépii kpela. Aó ye á Yesude deezi. A víake Luae. A kía kpela.

18 Zikenaó, à misiile á diione, í zòke d́oné yápii guu. I ke dii maa nõsedoudeó ŕtee no, ní a pásibe lo. 19 Tó wá íadawá pá, tó a menakèò Lua yáí, bee ài víe. 20 Tó wá á gbé á taae yáí, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yámaa ṕo á ke yáí, tó a menakèò, Lua a á sáaukpa. 21 Bee yáí Lua á sisii à á sé. Kilisi taasikèé à zé'òbè, ké àò te a iai yáie.

22 I duunakeo,
wi ma à eetò.†

23 Ké wá aà s̀s̀s̀, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yápasí onéo, à zè ní Lua yákpaleken maaoe. 24 Ome wá duuna di a miwa‡ à g̀ò líwa, ké wá bàa su àò kú ní duunao lo, wíó ku maakea guu. Aà fláala iaó mé wá gbāgbā.§

25 Asa a sāsā lán s̀owa yāae,* 5 a ea su á Dāna ní á D̀anaowa tiasa.

3

Kua ní k̀o

1 Ǹeo s̀, à misiile á źone.* Tó an gbēeo lé Lua yádao, á kua a ní lile. Baa tó í yāe onéo, 2 aa e á kú gbásisai mé ále misiilené. 3 A kefenke welea su àò de mekaa yá ũo, mitāa ge n̄ambleboó ge p̀kasadaan nó.† 4 Aàò de á nõse guu yá ṕo lí láao ũ, nõsenie ní źabusaa. Bee mé gbia Luae. 5 Asa beewa n̄e lousisina ṕo an wé do Luazi yāo nízia k̀ke, aa misiile ní źone. 6 Maa Sala de, í Ablahaũ yāma í oè Baa.‡ Tó ále yámaake, mé ále ṕo ṕo wí víakeé yádao, a Sala olesèn we. 7 Maa ǵeo s̀ àò kúrín̄o n̄eked́ané guu,§ líi yāmamá, ké p̄e su kpáé á wabikea guuo, asa á de wēni gbablēnaó ũ sanue.

8 Bee gbea àò ledouó ví ní k̀o ápii. Aó wēnadók̄e, àò yek̄i, àò gbēke ví ní k̀o, í busak̄e. 9 Asuli väi flabo ní väioo. Asuli gbé ṕo á s̀s̀ s̀s̀o. A samaa'oè, asa Lua á sisi à báaadaágu yáie.*

10 Gbé ṕo ye a wēni àò maa,
mé a ye a kua àò na,
aà a lé f̄ ní yāvāi oao,
asuli to ee lo a léuo.

11 Aà miké väiwa, i maake,
aà aafia zé weele, ío tei.

12 Asa Dii í wéte gbēmaaózi,
í swákpa an wabikeaózi.
Dii í mikpedo väikenaone.†

Taasikēa maakea yáí

* 2:14 Lom 13.1-5 † 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6

* 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17

¹³ Tó á ãiaví ní maakeao, déme a á wetái? ¹⁴ Baa tó a su taasikè maakea yáí, báaadeon á ù. † Asuli víake an wétēaεo, ásu s̄deedeekεo. ¹⁵ A Kilisi d̄s Dii ū á s̄s̄ guu. § Aó ku sou guu ḡoɔpii, ké à e yāwe gbé p̄ó lé á la yá p̄ó á wé doi miíwa. ¹⁶ Ali oné busebuse ní bεεε d̄sanéo. A oné ní n̄sepuaο lo, ké wí e gbé p̄ó aale á s̄s̄ maa p̄ó ále ke á Yesudeke yáio kú. ¹⁷ Taasikea lá Lua yeiwa maakea yáí maa de taasikea yāvāikea yáíla.

¹⁸ Kilisi gā gēn do duunawoloa yáíε. Tāesaide gā wá taaedeo yáí, ké à e géwano Lua kíí. Wà aà dè aà gbēnazinke guu, ̄s Lua aà vù aà nisinke guu. ¹⁹ Aà nisinkepi guu à gè waasokè nisina p̄ó wà ní ká kpéuone. * ²⁰ Aa b̄o Lua yá kpe yāε, ḡoɔ p̄ó ále menake e N̄bee gè a g'ílεna ke làaò. Gbé p̄ó b̄o íu aafia gópi sabaio dasio, gbēon swaaεε. † ²¹ Ipi mé de á da'ilekea p̄ó í á suaba taa ū tia. Da'ilekeapiá mē gbāsiwoloa yá no. Lεgbēa Luaε ní n̄sepuaοε. I á suaba ké Yesu Kilisi b̄o gau yáí. ²² A ikokè malaikaο ní táaο ní ní gbādeο ní ní ikodewa, ̄s à tà luabε, a ku aà oplaai.

4

Kua Lua p̄ó ū

¹ Lá Kilisi gā a gbēnazinke guu, ápio à bee n̄se da s̄s, asa gbé p̄ó gā a gbēnazinke yá musu kè duunawaε. ² Ḡoɔ p̄ó ḡòε á kua guu, á d̄é'íi suli d̄baae lo, sema Lua p̄oεā. ³ A kua luayādansaiο yākea guu yāa m̄ò le. A kú yāa wisaiyākea guu ní d̄é'lio ní wēdekeao ní lalasi k̄òo ní wēmi wēzīgbaao ní táagbagbaao, p̄ó Lua ye a gtyáio. ⁴ Lá ili siñno an lalasi z̄oɔpi kea guu lo, í kené yābonsae ū, aai á tobēesi. ⁵ Aa ní yākeao dau siu Luaε. Aà yákpalekea ní gbé b̄éεo ní gyaadeo sou mà. ⁶ Wà baonakpā gyaadepioε lo, ké an gbé p̄ó yá z̄òlemá an gbēnazinke guu lán gbépiíwaο e aao ku nisinke guu lán Luawa.*

⁷ P̄s̄pii láaa kà kái. Ayāmeto ào de laaideo ū, lo ázia kua d̄s, ké ào wabike Luawa yáí. ⁸ Yá p̄ó de a piia, ào yek̄oi ní n̄semendoo, asa yea gbéi í láka tàaea dasi. † ⁹ A k̄o yāaeke yá kūtēkasai. ¹⁰ Lá Lua gbadà á baadeε, à d̄ok̄ole ní gbapio Lua báaa bui dodo ziia maaο ū. ¹¹ Gbé p̄ó de waasokena ū, aà Lua yá'oné. Gbé p̄ó de donlede ū, aà donle ní gbāa p̄ó Lua a gbao, † ké à Lua tob̄o yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. ̄me gawi ví ní gbāao ḡoɔpii! Ami.

Taasikea Yesudeke yáí

¹² Ma gbé yenzideo, ásu to yāa p̄ási p̄ó lé á le bo á saε lánd̄o yákanla mé á léwao. ¹³ Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à p̄onakeo, ké à e ào p̄ona z̄oó ví ḡoɔ p̄ó Kilisipi a bo gupuaui ní gawio. ¹⁴ Tó wà á s̄s̄ Kilisi t̄ó p̄ó kúwá yáí, báaadeon á ū, asa Lua Nisina gawide diaéε. ¹⁵ A gbēε su taasike gbēdeεa ge kpái'oa ge vāikea ge gude yáio. ¹⁶ Tó a taasikè á Kilisideke yáí, asu keé wiyā ūo. A Lua sáaukpa ké Yesu t̄ó kúwá yáí. ¹⁷ Asa íadaama p̄ila, Lua gbé ̄s à dàalemá. Lá wámε à dàalewá séia, a midε ní gbé p̄ó ḡi baona p̄ó b̄o Lua kíí síio kpelewa ni?

¹⁸ Tó gbēmaaο suabaa z̄í'ū,
a bo ní duunde luayādansaiο kpelewa ni?§

† 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6 † 3:20 Daa 7.7 * 4:6 1Pie 3.18

† 4:8 Yaa 10.12 † 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31

19 Ayāmeto gbé pọ aale taasike Lua pọeākea yáí aa nízia na n Kena náaidee a ọ́zì, aai wẹtā wàò maake.

5

Lua sà kpàsa gwaa

1 Mále leda á gbēzōōwa sa. Gbēzōōn ma ũ sō. Má de taasi pọ Kilisi kè seelade ũ, mé ma bàa kú n gawi pọ a bọ gupuauo sō. 2 Aọ de kpàsa pọ Lua kàléé dānao ũ.* A ọliai n pọeāo teasisai lá Lua yeiwa. I ke ọaweelea yáí no. A ke n nòsemendoo. 3 Asuli gbāable gbé pọ wa nàé á ọzìpọwao. A tó á kua á sàò dazewa, 4 í káfua pọ a gawi lí láao e gọọ pọ Sádānki m̀.

5 A èwaaso sō, à misiile gbēzōōne. Apii à ázia busakōe, í dọkōle, asa: Lua ì íbelese n gbé pọ ì azia se lesio, mé a gbēke v̀l n gbé pọ ì azia busao.†

6 Ayāmeto à ázia busa Lua gbāadee, i á káfi gọọ pọ a dílewa.‡ 7 A ọzōè á yá'ōmai píi, asa ì laaidōwá.§

8 A itēke àò kú n laaio. A ibee Ibiisi de lán nòomusu pọ lé ọ̀lọwae. Ale kpálekeázi, àle gbé weele kú. 9 A giè, í ze gbāa luanaaikēa guu, asa á dō ké á Yesude dee pọ kú dúnia guu píi lé taasi dọ̀pi kee. 10 Lua Báaapiide á sisi a gawi pọ lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yọọ, a á bọ maa, i á ze gíũgiũ, i á gba gbāa, i á zedò. 11 Ọme gbāa v̀l gọọpii! Ami.

12 Wá gbēdo Silivēe* pọ má àà dō gbé náaide ũ mé lá yọonaē bee kèémee. Ma ledàowá, mé má de a seelade ũ ké yá pọ má ò de Lua gbēkekeané síana ũe. A zedò gíũgiũ. 13 Babeli† gbé pọ Lua n sé lááwao fọkpàwá. Ma né Maaku fọkpàwá l̀. 14 A fọkpakōwa n lépeakōwao yeakōi guu.‡ Lua á gbé pọ á naa Kilisiwao gba aafia apii.

* 5:2 Zāa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23 * 5:12 Zin 15.22
† 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIEε LA PLAADÉ

Yá pò kú láε bee guu

Píeε láε bee kè Yesu náaikenaone nípii (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kòse ní Yesu baonaoo εεboa ù. An yādanε ì mó ní yāyaaaοε. Tó gbé ye kémá, sema aà azía kpa Lua dōa síandewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé pò wesíaaλεο òwa.

Fòkpaamá gbεa (1.1-2) a òdidi Yesudekeyāowa ní dea náaideο ù Luaε lá gbé pò aa wesí Diileο òwa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εgenaο yākeao ní ní kuaο bēεbò maamaa (2.1-22). A ní yādanε taa ò leε àaο guu, à mè aaò gbé pò aale Kilisi mōa dāo laanikeε, aaí me Kilisi a εa mō boο. Píeε mè tó Kilisi mōa lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken εgenaο lí késá dúniau gueio. Píeε lá plaade yādanéa tia yáε bo, àle tékpa luanaaikenaοgu aa gé aε Dii dōa guu, ké aasu zā zéwao yáí.

Stanakpaa sisia pò Lua wá sisiwa

¹ Mámema Lua zína Simoo Píeε, Yesu Kilisi zòblena, máme ma láε bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaike lówáwa a maake yáione. ² Gbēke ní aafiao pεεwá Lua ní wá Dii Yesuo dōa guu.

³ Lua wá sé wàο ku a gawí ní a maakeo guue, a tò wà a dō, ò aà luakegbāa wá gbá pò pò de wàο ví, wá kua i kpaafí ní aà yáo. ⁴ Beewa à yāzōο beεede pò à a legbè kèwēε, ké a yáí wá bo dúnia dōé'ii pò í ní òkpa guu, wíο Lua dàa ví. ⁵ Yá bee yáí à àiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādōa guu, ⁶ bo Lua yá dō azía kúa dō guu, bo azía kúa dō mena guu, bo mena ví naa Luawa guu, ⁷ bo naa Luawa kōgbēke guu, bo gbēke ví ní kōο ní yeakōio. ⁸ Asa tó á yá beeo kūa mé aale káfíé, áο ku pá wá Dii Yesu Kilisi dōa káfíáé saio. ⁹ Gbē pò yá beeo kūa sōο, à a wé kúaa à gō vía ùε. Ké Lua duuna pò a kè yāao kèwà, à sàaague. ¹⁰ Ayāmeto ma gbéο, à àiake à gbāakpa sisia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo. ¹¹ Beewa wa gbāakpaázi maamaa, bo kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

¹² Ayāmeto baa ké á yá beeo dō, mé á zedōa síana pò á kūa guu, máο yápio dōáguε. ¹³ Goo pò má kú ma so guu, mále e a maa màο tékpaágu yápio dōaágu guue. ¹⁴ Má dō ké ma boa ma so guo a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dōaa òmεεwa. ¹⁵ Má àiake, ké yápio e àο dōágu goopii ma gaa gbεaε.

Stanakpaa anabi yáwa

¹⁶ Ké wa wá Dii Yesu Kilisi mōa ní gbāao òé, i ke wá té fi pò wa dà ní kōniozi no. Wa wesí aà zōkελεε, ¹⁷ goo pò Mae Lua aà kpelà à aà tobò. A Zōode Gawide boò mà à mè a Né mēndona yenziden aà ù, aà yá í kaagu. ¹⁸ Wa boò pò bō luabepi mà goo pò wá kuaano gbēsísí pò a kua adoa musu.* ¹⁹ Bee yá pò ānabi ò síanapiliwané. A maa à laaido yápiwa filia pò lé guduuduu pu ùε e gudoleia saana àο gé bilei á sōu, gu i dōé. ²⁰ Aò dō gía ké gbēε lí fō yá pò ānabi kè láu boolekè ní aziaoo. ²¹ Anabi yāε lí bo gbēnazína pōεā guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisína dōaanéwaε.

* 1:18 Mat 17.1-5

2

Waasoken egenao

¹ Anabi egenao bò yāa Isailio guu. Beewa waasoken egenao bò á guu lo, aai εε pò í to wà kaale ká Lua yādanεu, aai lelekpa Dii pò ní bózi, aai nízia kaale kándo. ² Wa ténzi dasi an wisaiyákea guu, wi síana zé bèébo an yái. ³ An blikea guu aa á ble ní εε pò aai blewào. Yákpale zòlemá à gègè, í lí na ní Káalena wéuo.

⁴ Asa Lua í malaika pò duunakèò too, à ní ká gbáo sia pò kú zílezíle guu, àò ní kúa e yákpalekegòzile. ⁵ I dúnia zi ní a yādansai pò kú a guuò too, a tò í dàníla. Ama à Nòee pò í maakea waasoke bò ní a gbé gbèòn soplao. * ⁶ A yāda Sòdòú ní Gómòola,† à ní kaale aa gò túfu ũ yá pò a luayādansaiò le seela ũ. ⁷ Ama à Lotu bò. A de gbēmaa ũ, aà nòse òòkpà ikoyādansaiipio wisaiyákea yái.‡ ⁸ Gbēmaapi kú ní guue, yāvái pò àle e àle ma lá gu lé do aà wàwā aà nòsemaa yái. ⁹ Maa Dii gbé pò naawa bóa yāa guu dō, mé a gbēvái kúa dō e àò gé'íadaiwà yákpalekegòzì. ¹⁰ Atēsa gbé pò aai saka ikoyāu, an mē dóe'íio í doaané gbāsikea guu.

Waasoken egenapióá sōgbāade kàamaideòne. Dóea ní malaika gawideò lí ní viakūo. ¹¹ Malaika pò an gbāa ní ní ikoo de waasokenapiolao aali we ní tóbēesì aa gè ní ní káalao Dii aeo. ¹² Gbépio í yá pò wa a gbadōo bèéboe. Gbēnazin báa mé dańla, aa láasoo vío. Wà ní í ké wà ní kú wà ní de yáie. Aa kaale lán nòbòowae, ¹³ wi vāi pò aa kè fiaboné. Dóe'íikea fáane í kené yāna ũe. Goo pò aale blebleánò, aai pónake ní ní kōnikεanéoε. An kua á guuá sáae mé gbāsie. ¹⁴ An wé lo pea noε dóe'íideowa, duuna lí mómao. Aai kōnike gbé pò Lua yá í zedo ní guuoone. Bii ní sō pà. Lua lekènéε. ¹⁵ Aa sāsā, aa kè zé súsuwa, aa zé doú sè ní Beoo né Balaau pò ye obēeio. ¹⁶ Zaa'ina a pòlebūu'ia à yā'òè lán gbēnazinawa, à aà gbà laai aà vāikea musu, à gíè ní aà misaiyákeao.§ ¹⁷ Gbé beeo de lán nibona pò a í bàwae, lán lousisia pò gèze a ní íanaowa. Gusia níinii ò Lua dílené yāae ũ. ¹⁸ Aai ían gii zōo dā, aai kōnike gbé pò aa bò sásāzeu dafuone ní dóe'íio ní wisaiyāo. ¹⁹ Yá pò í ní òòkpa zoon ní ũ, ò aai gōa wéeo ũ legbēné. Asa gbépii de yá pò a sō blè zo ũe.

²⁰ Tó aa bò dúnia gbāsikeau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dōa sabai, mé aa tò yápi èa yèelemá à ní sō blè, an kua gbezā vāi lo de a káaua. ²¹ Tó aai zé súsu dō yāao, bee maarino de ké aa dō aa gbāsa bò Lua yá pò wa dané kpela. ²² Yáasi pò wa kèe beeo síana sūmá: Gbē í ea pò pò a písi ble. * Beewa lo: Sàwakusana pò wà a zu'ò í ea mále pèleau.

3

Dii mózi

¹ Ma gbé yenzideò, lá plaade pò má kèén ke. Ampii guu ma yá dōágu, ké à vu iu ní láasoo maaoe. ² Má ye yá pò Lua ānabio ò yāao dōágu ní yá pò Dii wá Suabana díle a zinaone aa óeo. ³ Aò dō za káau ké gòogbezāzì ziapoeakenao mo á ke pòòpò* ⁴ aa me: I a moa legbēo lé? A ku má ní? Wá maeo gága, kási pòpii kú a gbeu lá Lua dúnia kálewae. ⁵ Ké Lua yā'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpà swáae. A tóle bò íu, a ku ípi sabai,† ⁶ ípi mé dà dúnia káaua

* 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9

à kàale.‡ 7 Lua yā'oa doūpi mé tò musu ní dúnia tiaε beeo dilea té pó ũ e gɔɔ pɔ a yákpaleke ní a yādansaiɔ, i ní kaale.§

8 Ma gbé yenzideɔ, ásu to yáε bee sááguo: Gɔɔ do de Diiε lán wè òaa sɔowaε, mé wè òaa sɔo deè lán gɔɔ dowa.* 9 Dii zígbia ní yá pɔ à a legbè keao lá gbèeɔ lé ewao, àle menakeánɔ. A ye gbèe kaaleo, a ye gbépii nòselileε. 10 Dii mózɪ aɔ de lán kpáí mɔawaε.† Zibeezɪ musu a gèzeε bíoo, a pɔɔ tékū aa pia, tɔɔle ní pɔ pɔ kuwàɔ aɔ ku ɔo. 11 Lá pɔpii a kaale màa, à tó á kua àɔ ku kua ũ. A tó á kua àɔ adoa luayāmanaɔ ũ 12 wedɔa aà mɔgɔɔi, í wetā gɔɔpi ka kpakpa. Gɔɔpi zɪ musu a kaale ní téo, a pusu i a pɔɔ yó. 13 Ama Lua tɔɔle dafu ní luabe dafuo‡ legbè, ɔ wá wé dɔi. We maakea aɔ kuu.

14 Ayāmeto ma gbé yenzideɔ, wedɔa gɔɔpizi guu à āiake àɔ ku sāasai gbāsísai, ɔ na ní Luao. 15 A wá Dii menakea dile suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Pɔlu lakèé ní ɔnɔ pɔ Lua aà gbàowa. 16 Yápio ɔ Pɔlu í o lá pɔ a kèɔ guu pii. Aà lápi gueɔ maa zɪ'ũ. Wésiadeɔ ní gbé pɔ an zεa gbāaoɔ aai yápio kole, lá aai ke ní Luayātaala kinɔwae ɔ. Màa aai nízia da kaaleu.

17 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, lá á yápi dɔ kò, à laaika ké ikoyādansaiɔ su á sásá ní ní εεoo. Asu ɔ á zεa gbāau à léleo. 18 Aɔ gbā wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbèke ní aà dɔao guu. ɔme gawi vɪ tia e gɔɔpii! Ami.

‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Soũ 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15
‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

ZAA LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee guu Zaa lé tékpa Yesudeᵒgu aao naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàᵒ yekōzi ní Lua gbāao. A òné ɓ aa gi yādanε b̄εε pò í kpáné wà Lua yá kúa sú sui.

Lápi daalekíi (1.1-4) Zaa ná yá pò ále yáwaε: Sema Yesudeᵒ aao kōgb̄ᵒ ù ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gb̄amá aa zε ní Lua zina pò aa wεsí Yesu Kilisile mé aa swād̄ᵒ aà yādanεᵒ seeladekeo, aaiᵒ ku gupua guu, asa Luaá gupuaε. Bee yáí, sema aao yekōzi (1.5-2.17). Bee gb̄εa à lekà Kilisi ibeᵒᵒ m̄ᵒa yáwa, εede pò aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gb̄εa à yá pò í to wà Lua né síandεᵒ d̄ᵒ: Yázedekaε, yeakōi, Yesu Kilisi náaikεa (3.1-24). A yá pò í to wà síana d̄ᵒk̄ε ní εεo ò (4.1-6), ᵒ à èa sù yeakōzi yáwa. Dea Lua gb̄é úa yeakōi yáε, asa Lua ɓ yeñziε (4.1-21). Lápi láakíi à luanaaikεa pò í ní ká zibleawa yá'ò (5.1-21).

Lápi í dea Yesude síandε ù yá ɓ̄ᵒlekew̄εε. I Yesudeᵒ gba láasoo maa ké aa e ɓ̄ yādanε εede pò í ní s̄ᵒ bleᵒ guu, aai Yesu Kilisi náaikε ní yeakōzio.

Yá w̄enide

¹Gb̄é pò kú za asínizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéᵒ, wa aà gwà, wa ɔkàwà, Yá w̄enidepi bao wále kpáé. ²W̄enidepi ɓ̄ᵒ gupuaᵒ, wa aà è, aà seeladeᵒn wá ù. W̄enidepi ku yāa Mae Lua kíiε, ᵒ à ɓ̄ᵒwá.† Aà bao wále kpáé. ³Yá pò wá mà wá è ᵒ wále oé, ké ápiᵒ á lé e àᵒ doᵒwanᵒ, asa wá lé doᵒ ní Mae Luaoε ní aà Né Yesu Kilisipio.‡ ⁴Wále yáε beeᵒ oé ké wá p̄ᵒna e p̄εwáε.

Luaá gupuaε

⁵Bao pò wá màwà wále kpáén ke: Luaá gupuaε, gusia ku aà kíio, baa yᵒᵒ. ⁶Tó wa m̄ε wá lé doᵒaanᵒε mé wá kú gusiaᵒ, εε wále tó, wále zike síanawao. ⁷Tó wá kú gupuaᵒ lá Lua ku gupuaᵒwa s̄ᵒ, ᵒ wá lé aᵒ doᵒ, aà Né Yesu au í wá duuna píi wolowá.

⁸Tó wa m̄ε wá duuna vío, wále wázia sāsāε, wá síana vío. ⁹Tó wa wá duunaᵒ ò Luaε, Lua dee náai ví, í yáke a zéwa, a wá duunapiᵒ kéwá, a yāvái wolowá píi. § ¹⁰Tó wa m̄ε wi duunakeo, wa Lua díle εede ūε, wá aà yá kúao.

2

¹Ma néᵒ, málε yá bee oé, ké ásu duunakeo yáíε. Ama tó á gb̄εe duunakè, wá Zennᵒde ví Mae Lua kíi táesaide Yesu Kilisi ù. ²ᵒme wá duuna awakpabᵒ ù.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gb̄éᵒ p̄ᵒε.

³Tó wá yá pò a díleᵒ kúa, beewa wá d̄ᵒ síana ké wá aà d̄ᵒ. ⁴Tó gb̄é m̄ε á aà d̄ᵒ, mé a yá pò a díleᵒ kúao, εedeε, ade síana vío. ⁵Gb̄é pò aà yá kúa s̄ᵒ, aà yea Luazi papaa síanaε. Pò pò a to wà d̄ᵒ ké wá naawàn ke: ⁶Gb̄é pò m̄ε á naawà, sema ade kua àᵒ de lá Kilisi ku yáawa.

Yá dafu díleε

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5 * 2:2 Lom 3.25

7 Ma gbé yenzideɔ, i ke yá dafu ma a lakèéɔ, yāzi pɔ wa dilé za káauɛ.† Yāzipi mé Lua yá pɔ á mà ũ. 8 N beeo yá pɔ mále a lákèé dafu loɛ, wí a síana e aapi ní ápiɔwa, asa gusia lé gē, ɔ gupua síande‡ lé bii sa.

9 Gbé pɔ mè á kú gupua, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia. 10 Gbé pɔ ye a gbédeezi ku gupua, aà yāe lí tó gbēe fuo. 11 Gbé pɔ za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dɔ gu pɔ ále géuo, ké gusiapi aà vɔkù yáí.

12 Ma néɔ, má lée bee kèé
ké á duuna kèwá aà tó yá musu yáí.

13 Maeɔ, ma lée bee kèé
ké á gbé pɔ kú za asinizipi§ dɔ.

Ɛwaasoɔ, ma lée bee kèé
ké a zíblè Setáuwa.

14 Ma néɔ, ma lée bee kèé
ké á Mae Lua dɔ.

Maeɔ, ma lée bee kèé
ké á gbé pɔ kú za asinzi dɔ.

Ɛwaasoɔ, ma lée bee kèé

ké á gbāa mé á Lua yá kūa,
ɔ a zíblè Setáuwa.

15 Asu àɔ ye dúniazio, ge pɔ pɔ kú a guuɔ. Tó gbé ye dúniazí, a ye Mae Luazio. 16 Asa yá pɔ kú dúnia guu píi, dɔɛ'ni ní wetonlaao ní àizee íandāao, i bɔ Mae Lua kíio, à bɔ dúnia kíie. 17 Dúnia lé gē ní a pɔ pɔ wí a nideɔ, ama luapɔeákɛna aɔ ku gɔɔpiiɛ.

Kilisi ibɛɛ

18 Ma néɔ, gɔɔ gbezā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibɛɛ lé mɔ, aà ibɛɛɔ dasikù sa. Beewa wá dɔ ké wá kú gɔɔ gbezāwa. 19 Gbépiá wá gbéɔ no, a yáí aa bɔle wá guu. Tó wá gbéɔne yāa dɔ aa kúwanɔ. Aa kèwá ké wá e dɔ an gbēe de wá gbé ũo yáíɛ.

20 Apio sɔ, Lua Nisina díé, ɔ a síana dɔ ápii. 21 Ma lée bee kèé, ké a síana dɔ yáíɛ, i ké á dɔo no. A dɔ ké ɛɛɛ lí bɔ síana guu. 22 Déme de ɛɛde úi? Gbé pɔ gí Yesu Mesiikeiɛ. Gbé beeá Kilisi ibɛɛɛ, à gí Mae Luazi ní aà Néoe. 23 Gbé pɔ gí Lua Nézi gí Mae Luazi lo. Gbé pɔ zè ní Lua Néoe zè ní Mae Luao lo.*

24 Aɔ yá pɔ á mà za káau kūa. Tó á yá pɔ á mà za káaupi kūa, aɔ naa Lua Néwa ní aà Maeo. 25 Pɔ pɔ Kilisi a legbèwèɛ mé wēni láasai ũ.

26 Ma lée bee kèé gbé pɔ aale á sāsāo yá musue. 27 Apio sɔ, Nisina pɔ á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbēe yádadaaéoo, asa aà Nisina lé yápii dadaé, mé a síana ví, ɛɛ ku aà guuo. Lá àle dadaé, àɔ naa Kilisiwa màa.

28 Tiasa ma néɔ, àɔ naawá àɔ gé, ké gɔɔ pɔ à mɔ, wá sɔ iɔ dilea. Wá gɛɛ a gɔ kpá wá wéí aà mɔgɔɔo. 29 Lá á dɔ a maa, àɔ dɔ ké yāmaakɛna píiá aà néɛ.

3

Lua néɔ

1 A gwa lá Mae Lua yewázi zɔɔ, ké í wá sísi a néɔ,* mé wá a ũ sɔ! Dúnia wá dɔo, ké í aà dɔo yáí. 2 Ma gbé yenzideɔ, Lua néɔn wá ũ tia, mé lá wáɔ de i bɔ

† 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1 * 2:23 Zaa 5.23, 15.23 * 3:1 Zaa 1.12

gupuau yāao. Wá d̄s k̄é ḡɔɔ p̄ɔ à m̄ò, wáɔ de laaàwa, asa wá wesiaàle, wí aà e lá a de. ³ Gb̄é p̄ɔ a wé d̄ɔaàzi màa, aàɔ ku gb̄ã̀s̄isai lá Kilisi ku gb̄ã̀s̄isaiwa.

⁴ Gb̄é p̄ɔ duunakè b̄ò Lua yá kp̄e, asa duunaá b̄ɔa Lua ikoyá kp̄e. ⁵ A d̄s k̄é Kilisi m̄ò duunawoloa yáie, mé a duuna vío.† ⁶ Gb̄é p̄ɔ naawá líɔ te duunawao. Duunk̄ena e i aà eo, a aà d̄s̄o.

⁷ Ma néɔ, ásu to gb̄é a s̄ás̄ão, yãmaak̄ena mé maa lá Kilisi maawa. ⁸ Gb̄é p̄ɔ í duunak̄é Ibiisi gb̄é, asa Ibiisi duunakè za as̄in̄iz̄ie. Ibiisi yáɔ midea yáí Lua Né m̄ò. ⁹ Gb̄é p̄ɔ Lua aà í líɔ te duunawao, asa Lua k̄ek̄é kú aà guue. A f̄s̄ líɔ te duunawao, k̄é Lua aà í yáí. ¹⁰ Lá wá Lua néɔ d̄ɔk̄ɔe ní Ibiisi néɔn k̄e: Gb̄é p̄ɔ lí yãmaak̄eo ge gb̄é p̄ɔ ye a gb̄édeezio, adeá Lua né no.

Yeak̄si

¹¹ Yá p̄ɔ á mà za káaun k̄e: Wàò yek̄si.‡ ¹² Asu àɔ de lán Kainuwao. A de Setáu p̄ɔ úe, ã a a dáuna d̄e. § B̄óyáí a aà d̄èii? Ké aà yákea vai mé aà dáuna p̄ɔ maa yáie. ¹³ Ma gb̄éɔ, tó d̄únia zaágu,* ásu to à b̄ɔ á saeɔ. ¹⁴ Wá d̄s̄ wa b̄ɔ gau wa ḡe w̄eni guu,† k̄é wá ye wá Yesude deez̄i yáí. Gb̄é p̄ɔ ye gb̄éio, adeá ḡe e tia. ¹⁵ Gb̄é p̄ɔ za a gb̄édeeguá gb̄ed̄ena e. A d̄s̄ k̄é gb̄ed̄ena e líɔ w̄eni láasai vío.

¹⁶ Yáe bee mé a to wá d̄s̄ lá yeak̄si de. Kilisi az̄ia kpà wá yáí. Wápiɔ s̄s̄, sema wá wáz̄ia kpá wá Yesude deez̄i yáí màa. ¹⁷ Tó gb̄é de p̄ɔde ú, mé a è a gb̄éde le w̄enake, tó i w̄enad̄èò, a ye gb̄éí lá Lua yeiwa e? ¹⁸ Ma néɔ, wásu wàò yek̄si ní léòo. Wàò yek̄si síana ní yákeao. ¹⁹ Beewa wá d̄s̄ k̄é síana gb̄éɔn wá ú, màa wá s̄s̄ aɔ daa doú Lua ae. ²⁰ Tó yáe sù lé wá s̄s̄ ví s̄s̄, wá d̄s̄ k̄é Lua z̄s̄ɔ de wá láasooa, a yápii d̄s̄.

²¹ Ma gb̄é yenzideɔ, tó wá láasoo lé wá dayãuo, wá s̄s̄ aɔ dilea Lua aee, ²² wí p̄ɔ p̄ɔ wá gb̄èawà e, k̄é wá yá p̄ɔ a dileɔ k̄ua mé wi yá p̄ɔ í kaaágu k̄e yáí. ²³ Yá p̄ɔ a dilew̄eɛn k̄e: Wá aà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíɔ yek̄si lá a dilew̄eɛwa. § ²⁴ Gb̄é p̄ɔ yá p̄ɔ a dileɔ k̄ua naawá, mé Luapi ku ade guu. Wá d̄s̄ k̄é a kú wá guu aà Nis̄ina p̄ɔ a kpàwá yáí.

4

Nis̄inaɔ d̄s̄ak̄e

¹ Ma gb̄é yenzideɔ, ásu gb̄é p̄ɔ aa mè wa Lua Nis̄ina vío yá sí nípii. A ní t̄aasika à gwa tó nis̄ina p̄ɔ aa ví b̄ò Lua kíie, asa ànabi egeɔn̄o dasikù d̄úniau. ² Yá p̄ɔ a to à f̄s̄ d̄s̄ tó Lua Nis̄ina aa v̄in k̄e: Gb̄é p̄ɔ mè Yesu Kilisi m̄ò gb̄enaz̄ina ú, nis̄ina p̄ɔ a ví b̄ò Lua kíie. ³ Gb̄é p̄ɔ Yesu d̄s̄ màao, nis̄ina p̄ɔ a ví i b̄ò Lua kíio. Kilisi ibeɛ p̄ɔ á mà àle m̄ón we. A ku d̄únia guu k̄ò.

⁴ Ma néɔ, Lua gb̄éɔn á ú, a z̄iblè ànabi egeɔn̄apiɔwa, asa Lua Nis̄ina p̄ɔ kú á guu z̄s̄ɔ de nis̄ina p̄ɔ kú d̄únia guula. ⁵ D̄únia gb̄éɔn ní ú. Bee yáí aà d̄únia yá'o, ã d̄únia gb̄éɔn í ní yãma. ⁶ Lua gb̄éɔn wá ú. Gb̄é p̄ɔ Lua d̄s̄ í wá yãma, gb̄é p̄ɔ de Lua p̄ɔ úo lí wá yãmao. Beewa ã wá Nis̄in síande d̄ɔk̄ɔe ní nis̄in egeɔn̄o.

Lua íȳer̄zi

† 3:5 2Kln 5.21   ‡ 3:11 Zaa 13.34   § 3:12 Daa 4.8   * 3:13 Zaa 15.18   † 3:14 Zaa 5.24
‡ 3:23 Zaa 6.29   § 3:23 Zaa 13.34

7 Ma gbé yenzide, wà yekōi, asa yeakōi i bō Lua kīie. Gbé pō ɔ ye gbéi mé Lua né ũ, a Lua dō. 8 Gbé pō lío ye gbéio Lua dōo, asa Lua ɔ yezi. 9 Lá Lua yeawázi bō gupuaun ke: A a Né mēndona zì dúnia guu,* ké wá wēni e ní aà gbāaoe. 10 Aà yeawázipin ke: I ke wámε wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ɔ à a Né zì wá duuna awakpabō ũ. 11 Ma gbé yenzide, lá Lua yewázi màa, sema wà yekōi sō. 12 Gbēe i wesi Lualε yāao,† āma tó wá yekōi, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

13 Wá dō ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nisina kpàwá yáí. 14 Wá è, a seeladeon wá ũ, Mae Lua a Né zì dúnia Suabana ũ.‡ 15 Gbé pō ò Yesuá Lua Néε, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu. 16 Wá dō ké Lua yewázi mé wá a náai ví.

Lua ɔ yewázi. Gbé pō ɔ ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawà. 17 Lá Lua yeawázi pεεwán ke: Wá sō aò dilea yákpalekegɔɔziε. Asa lá Kilisi de, wápio sō, màa wá de dúniaε bee guu. 18 Gbēe lí víake gbé pō yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáó víake aà yá musuo, asa wí víake gbé pō wàle e a íadamáε. Víade lío dō Lua yewázi wásawasao.

19 Wápio, wio ye gbéi, ké Lua dōaa yewázi yáí. § 20 Tó gbé mē á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, εεdee. Asa gbé pō ye a gbédee pō i ezio, a fō aò ye Lua pō i eozi. 21 Yá pō a dílewēen ke: Gbé pō ye Luazi, sema aà ye a gbédeezi sō.*

5

Lua Né náaikea

1 Gbé pō Yesu náai ví Mēsii ũ, Lua mé ade í. Gbé pō ye dei ye néie ɔ. 2 Tó wá ye Luazi mé wá yá pō a díleo kūa, beewa wá dō ké wá ye Lua néozi. 3 Asa yea Luazi mé yá pō a díleo kūa ũ.* Yá pō a dílepío zì'ũ sōo,† 4 asa gbé pō Lua aà í i zible dúniawae. Wá luanaaíkea mé í to wá zible dúniawa. 5 Déme i zible dúniawai? Gbé pō sí Yesuá Lua Néε bàasio.

6 Yesu Kilisipi mé gbé pō mō à da'ilekè, aà au bōle ũ. I ke da'ilεε adoo, à da'ilekè, aà au bōle ɔ. Lua Nisina mé aà seelade ũ, asa ɔme síande ũ. 7 Seelaɔ ku àaɔe: 8 Lua Nisina ní ípio ní aupio, mé an àaɔ píi an yá douε. 9 Lá wí gbēnazina seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue. 10 Gbé pō Lua Né náai ví seelapi ví a sō guu. Gbé pō i Lua yá sio, ade Luapi díle εede ũε, asa i yá pō Lua ò a Né musu sio. 11 Yá pō a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kīie. 12 Gbé pō Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pō Népi vío wēnipi vío.‡

13 Ma yá beeo òé, á gbé pō ále Lua Né náaikea, ké aò dō á wēni láasai ví. 14 Lá wá sō ɔ dilea Lua aen ke: Tó wa pō wabikèwá lá a yeiwa, í wá yāmaε. 15 Lá wá dō í wá wabíkea ma, wá dō ké wa pō pō wa a wabikèwá è kò.

16 Tó gbé a gbédee è, àle duuna pō lí ní kaaleo ke, aà wabikèè, Lua i aà gba wēni. Duuna pō lí ní kaaleo má ò. Duuna pō í ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabíkeo. 17 Yāváikea píiá duunaε, āma duuna pō lí ní kaaleo ku.

18 Wá dō ké gbé pō Lua aà í lío te duunawao, asa Lua Né í aà dōa, Setáu lí fō ɔkàwà. 19 Wá dō Lua gbéon wá ũ, mé dúnia búu kú Setáu ɔziε. 20 Wá dō

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

ké Lua Né m̀, ̄ à wá wé kè, ké wà e Slande d̄. Wá kú Slandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. ̄me Lua s̄landepi ũ. ̄me w̄eni láasai ũ.

²¹ Ma νέ, à laaika dii εγεναζι.

ZAA LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, ōme Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku siana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsánao yá musu, ō à a moa ní gwai baokpáné à fòkpámá (12-13). Apíi guu a gbèamá aa laaika aa ze gbáa ní Lua zé síande guu.

Siana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzōe, máme ma láe bee kè gáli pò Lua díle gbéone. Má yeázi síana guu, síana pò kú wá ví mé wáo kuò gōōpii yáí. Máme má adoo, ní gbé pò aa síanapi dōo píie. ³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbékekéé ní sùuuo ní aafiao síana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku síana guu lá Mae Lua dílewēewa, ma pò kèna maamaa. ⁵ Tiasa ma gbé, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá ví za káau. Wáo yekōi.* ⁶ Yeakōin ke: Wáo yá pò Lua díle kúa. Yá pò Lua dílepi mé de wáo yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsána dasi lígua dúnia guu, aai me Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsánae, Kilisi ibee. ⁸ A laaika, ásu to zí pò wá kè ke pao. A to à ài'e a lé gbēu. ⁹ Gbé pò ví Kilisi yádané léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua ví ní aà Néo an píi. ¹⁰ Tó gbé m̀ yádadaié mé a yá bee kúao, ásu à aà díleo. Ásu gbáakpaaazi seo. ¹¹ Ása gbé pò gbáakpaaazi lé kú aà váikeao guu.

¹² Má yáví dasi mà oé, áma má ye mà kée láuo. Ma wé doi mà mo á gwaie, wí b̀ kō léu,† ké wá pona e ke zài. ¹³ Gáli pò Lua díle la gbé fòkpawá.

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵛDE Yá pɔ́ kú láε bee guuᵛ

Gbēzᵛᵛ pɔ́ Zaa lá plaade kè mé láε bee kè Gaiuεε. Gaiu i zikε Luaε, i nibᵛᵛ yàaeke, asa à zè ní síanao. Dioteᵛfi sᵛ denlawεεlena pɔ́ gí síanaie. A bᵛ Zaa kpε, i aà gbéᵛ dilεo. A Yesude pàle pɔ́ wí mε Demetiu maabò (12), ᵛ à a mᵛa wékpaleínzi yá'ò à fɔkpàamá (13-15). Wá è lápi guu gbàakpaa Yesudeᵛziá yeakᵛzi yáε, mé zεa ní síanao yáε.

Lua zikεnaᵛ dilεa

¹ Ma gbēzᵛᵛ, máme ma láε bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní síanao. ² Ma gbé yenzide, miᵛ wabikεne ké ñyᵛ aafia, yápii i bᵛne maa, lá n bᵛ maawa. ³ Ké wá gbéᵛ mᵛ, aa òmεε lá ní síana kūa mé ní kú a guu, ᵛ ma pᵛ kèna maamaa. ⁴ Tó má mà ma néᵛ kú ní síanao, pᵛnae demεε beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai ví zí pɔ́ ni ke wá gbéᵛne guu, atεsa nibᵛᵛ. ⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideᵛne. Kūsūa kené, lá a maa wà ke Lua zí guuwa. ⁷ Asa aa dàzeu ní Kilisi tᵛo, mé aa daa luayādansaiᵛ gàu. ⁸ Sema wá gbé bee tao yàaeke, wíᵛ de an zikεndeeᵛ ũ síana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gálideᵛne, āma Dioteᵛfi denlawεεlena ye wá yáio. ¹⁰ Bee yáí tó ma mᵛ, má bᵛaànᵛ ní yá pɔ́ i keᵛ ní yāvái pɔ́ i dᵛwáᵛ. Bee lí ká aà bakanswāua ũo, ili wá gbéᵛ dilεo, baa se i gí gbéᵛ pɔ́ ye ní dilεone, i kāaakekíi zᵛné.

¹¹ Ma gbé yenzide, rísu yāvái dadao, sema yāmaa. Gbé pɔ́ i yāmaake mé Lua pɔ́ ũ, gbé pɔ́ i yāvái ke Lua dᵛo. ¹² Gbépii i Demetiu tᵛnasi. Baa síana i aà sáaukpa. Wápiᵛ wi aà sáaukpa sᵛ, mé ní dᵛ ké wá seeladeke náai ví. ¹³ Má yāví dasi mà one, āma má ye mà kēne láuo. ¹⁴ Ma wé dᵛi wá wesikᵛle tia, wí yābᵛ kᵛ léu.† ¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaᵛ fɔkpàma. Fɔkpa wá gbēnaᵛwa dodo.

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú lée bee guu

Yuda lán ní Piεε lán plaadeo (lee 2) aa waasoken εγεναο yá'ò ní yāvái pò aañ kúaο. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dāunaε lο.

Yuda zοadò waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeο guuοwa pásipási, à go pò a ní gbé yá'ò (3-16). A ò Yesudeοne aa ze gbāa Yesu náaikea guu (17-23). A lápi míde ní Lua tοbοao.

Lápi yá pò εε ì'ine yá bοοlekè, mé à àizāna pò wá wé dοi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yá'ò lο (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dāuna.* Mámε ma lée bee kè Mae Lua yenzide pò à ní sisi a ní kúa naa Yesu Kilisiwa guuοne. ² Lua sùuu ní aafiao ní a yeázio nοnοaaé.

³ Ma gbé yenzideο, má ye mà lákèé yāa wápíi suabaa yá musu, ò má è à kù teasie mà kèé mà lēdaowá à gí ní áziao Yesu yá pò Lua nàè á zǐ gēn do e gοοpíi musu. ⁴ Asa luayādansaiο gè wá guu kpái,† aai wá Lua gbēke e ní wisaiyākea zé ũε, aai lelekpa wá Dii mēndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gēgē.

⁵ Ké Dii Isailio bòle Egipi,‡ a gbεa à gbé pò aai a náaikeοο dēde.§ Má ye mà yápi dοágu, baa ké á dō kò. ⁶ Malaika pò aai ze ní ní luakpamaοο aa pákpà ní kúkizio sō, Lua ní ká gusiau yeyea ní mοdaonao àο dοmá gοοpíie e yákpalekegοο zōo zǐ. ⁷ Sοdοu ní Gοmοοο ní wéle pò liaañzio gbéο yá bee taa kè sō, aa nízia kpà gbāsí dòsai keawa.* An kaalea de ìadama ní té gasaio seela ũε. ⁸ Luayādansai nana'onapio lé ke màa sōε. Aai nízia da gbāsikeau, aai gi ikoyái, aai malaika gawideο sōsō. ⁹ Baa malaikaο kía Miseli, gοο pò àle lekpaake ní Ibiisio Mοizi ge yá musu, i we à aà sōsō à yādāaalao, āma a òè a kō le ní Diio.† ¹⁰ Gbēpio sō aai yá pò wa a gbadō bēεboε. Ōnο pò wá ní íò ò aa vǐ lán nòbοοwa láasoosai, ò ì gērño kaaleu. ¹¹ Waiyoo ampio, aa Kainu‡ zé sè. Aa sí Balaaū§ sásāau òa yái. Aa bò Lua kpε lán Kolewa,* aa òòkpà laaāwa. ¹² Aa de sāa ũ á gbēke vǐa ní kōo blebleao guu. Aai pòbleánο, wǐ lí ní kūo. An nòse yá aai gōgō. Aa de lán lousisia pò ì gē ní ìanao masaiwae. Aa gá gēn pla lán lí ne'isai pò bileawae. ¹³ Aa de lán isukaa pásiwa, aai fùla vǐi bο an wisaiyākeao ũ. Aa de lán saambεbenaowa, gusia níinii ò Lua dilené àο ní yāakeò gοοpíi.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè Enokiwa mae ní néo ku lee soplae, ò Enokipi† dōaa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mó ní a gbéο, an dasi lé vǐo, ¹⁵ ké aà yákpaleke ní gbépiio, i yāda a yādansai duunkenaola píi, yá pò aa kè a yādasaike guu yái ní a tó bēε pò aa sò píi. ¹⁶ Gbēpioá yákeledeοne, yāe lí kánguo. An pò niakaa mé ì dōaané, aai ìanadā ní yázōo, aai lenakasa gbéοne ài'ea yái.

Kō zedα

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bοa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25
† 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

17 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, à to yá pɔ wá Dii Yesu Kilisi zínaɔ dɔaa òé dɔágu. 18 Aa òé gɔɔgbɛzãzi gbé pɔ an luayãdasai pɔ niakaa lé dɔaanéɔ aa á ke pɔɔpɔɔɛ.‡ 19 Gbépio ì to gbé kēaaɛ, anzia pɔeã mé ì dɔaané, aa Lua Nisina vɔ. 20 Apio ma gbé yenzideɔ, à kɔ zedɔ á lousisize guu, ìɔ wabike ní aà Nisina gbãao. 21 Aɔ zea Lua yeawázi guu, ìɔ wɛdɔ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àizánawa a gbēke guu. 22 A wēnadɔ gbé pɔ kú seaseaɔɛ. 23 A gbēɔ sí téwa à ní suaba. A wēnadɔ gbēpáleɔne ní laaio, í za baa an pɔkasa pɔ gbāsikpà an dàakea guuɔ.

24-25 Lua mēndona wá Suabana a fɔ à á dɔa ké ásu fuo, i á kpán'aɛke a gawi guu sáasai ní pɔnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Ɔme gawi ní zɔkɛo ní gbãao ní ikoo vɔ zadɔ gɔɔ i daaleo ní a tiaɔ e gɔɔpii. Ami.

ZIA YA

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Zāa mé Bibeli lá gbɛzā kè. A yá dasi pɔ́ Yesu Kilisi biiwāe bɔɔlekèwēe (1.1), yá pɔ́ a è gɔɔ pɔ́ Lua Nisína dèdewà (1.10). Gɔɔ pɔ́ à lápi kè, a ku Patemɔ gūgūnaae. Wāle aà wetā ké àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé ɪada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gāli mèn sopla pɔ́ aa ku Azii būsuuɔne, gu pɔ́ wī me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wetēa guu, ké Dii mēndona Yesu Kilisi aa zèò yáíe. Kua yā'ia guu Zāa lée bee kèné ké wà ze gbāa luanaaikca guu ní zia yá pɔ́ an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépungu pɔ́ a èò yá'ò ní a lēuāo dasi. Gbé pɔ́ aa luabaakuarɔnɔ káau taala dɔɔ fɔ́ yāleuāpio gbadɔ, āma dāo ní asii dɔo. Wépungu pɔ́ Zāa èò yáɔ dodoa, āma an yāmi douē. Gbēo ɪ asiyyāpio bɔɔleke dodoa, āma yázinda pɔ́ lápi lé o ku wásawasac: Vāi a kigɔɔsoplanable, āma Lua ní a gbéɔ zì gbɛzā ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔme Dii ũ ado.

A daalekii Zāa azia yā'ò Yesu Kilisi pɔ́ bò gau zina ũ (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pɔ́ à wesíe a wépungu séia ea guuɔ sèle siu. A guu Yesu òè aà lákē Yesude gāli mèn sopla pɔ́ ku Azii būsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbɛa Zāa sù è á kú musu, we a wépunguɔ è dasi: Luabedeɔ kúlea Luae ní Yesu Kilisio (lɛɛ 4-5), lá kooa ní a kán'ò mèn soplaɔ (6.1-8.1), kāae mèn soplaɔ pɛa (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn plaɔ (12.1-13.18), sá ní gbé pɔ́ à ní bóɔ, yákpalekegɔɔ pɔ́ malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kisia gbɛzā mèn sopla pɔ́ de Lua pokūma ũo (15.1-16.21), Babeli lélea, ziblea waiwa ní ānabi egnao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔɔle dafuo ní Yelusaleū dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu legbè à mè: Má mɔ́ tia (22.6-21).

Gbé pɔ́ aale lápi kyokeɔ fɔ́ yáɔ gbadɔ, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ́ yā'ia pɔ́ a su ní le zia yá musu. Zāa lé víadada Lua gbéɔzi no, àle ní gba sɔ́ ɪadamagɔɔ. Wépungu pɔ́ Zāa è lé ɔloné yá pɔ́ a yáí Yesu Kilisi gá a vùì, àizāna yá pɔ́ aao kuò e gɔɔpii.

Lée bee bɔkii

¹ Lua yá pɔ́ lé mɔ́ kei dà Yesu Kilisíe aà biiwà a zòblenaɔne, ɔ́ à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dɔ́. ² Lua yá pɔ́ Yesu Kilisi de a seelade ũ ɔ́ má è, ɔ́ mále o. ³ Gbé pɔ́ zia yáe bee kyokè ní gbé pɔ́ aa a yāmà aa kūaɔá báadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

⁴ Ma Zāa máme ma lée bee kè gāli sopla pɔ́ kú Azi būsuuɔne. Lua pɔ́ kú za yāa mé a ku tia mé àle mɔ́ ní a Nisína mèn sopla pɔ́ kú a kpalabaa aeɔ ^{*} ⁵ ní Yesu Kilisi pɔ́ de seelade náaide ũo aa gbēkekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gābo séia ũ, ɔ́me dúnia kíaɔ gbāade ũ.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gbāao, ⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbāgbanao ũ.‡ ɔme gawi ní gbāao ví gɔɔpii! Ami.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Píe 2.5

7 Ma, àlɛ mɔ luabɛpuanau. [§] Gbɛpii a wɛsiaàlɛ, baa gbɛ pɔ aa àà zɔɔ,* dúnia bui pii í n'zía gbɛgbɛ àà yá musu. Aà kɛ màa! Ami.

8 Dii Lua mè: Mámɛ má Alafa ní Omɛgao ù.† Ma Gbáapiide má kú yáa mé má kú tia mé mále mɔ.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Záawa

9 Mámɛmaa Záa á gbɛdɔ, naa Yesuwa guu kɔgbɛɔn wá ù wétɛa guu, kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísia gūgūna pɔ wí mɛ Patemɔ guu luayá'oa ní Yesu seeladekɛo yáí. ¹⁰ Dii gɔɔzɪ Lua Nisína dɛdɛa, ɔ ma bɔ gbáa mà ma kpɛ lán kàae'owa ¹¹ à mè: Yá pɔ ní è kɛ lá guu, ní kpásá gáli soplá pɔ kú wɛlɛɛ beeuɔnɛ: Efɛsɛ, Simiina, Pɛɛgaù, Tiatii, Saadi, Filadɛlifi ní Laodisio.

¹² Ma lili mà gbɛ pɔ lé yá'omɛɛpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn soplá. ¹³ Ma gbɛɛ è daupio zānguo lán gbɛnazín nɛwa. A ulatao daa, àlɛ gálɛ àà gbázɪ, mé vua asana dɔa àà kùawa. ¹⁴ Aà miká dɛ púntaitai lán sāká ge buawa, mé àà wé dɛ lán tévuawa. ¹⁵ Aà gbá lé tɛkɛ lán mɔgotɛ pɔ wàlɛ baasa mua té guuwa. Aà bɔ dɛ lán izɔɔsuka kɔfiwa.‡ ¹⁶ A saana kùa a ɔplaa mèn soplá, mé fɛnda lɛna kpɛpla [§] lé bɔ àà léu. Aà oa lé tɛkɛ lán íatɛ gbáawa.

¹⁷ Ké ma àà è, ma lɛlɛ àà gbázɪ, ma gɔ sáii. ɔ à ɔplaa nàa à mè: Nsu to vía n kùo. Mámɛ má Dɔaana ní Gɔzānao ù,* ¹⁸ gbɛ pɔ bɔ ku ù. Ma ga, ɔ má kú ké, mé máo ku e gɔɔpiiɛ. Má ga ní bedao kilinɛo kùa. ¹⁹ Yá pɔ ní è ké, yá pɔ kúo ní yá pɔ a mɔ a kpɛo pii. ²⁰ Saana mèn soplá pɔ ní è ma ɔplaaupio ní vua dau mèn soplápiɔ asiin kɛ: Saana mèn soplápiɔá gáli mèn soplápiɔ dɔaanaɔnɛ, mé dau mèn soplápiɔá gáli mèn soplápiɔnɛ.

2

Efɛsɛ

1 Kɛ Efɛsɛ Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ pɔ má saana mèn soplá kùa ma ɔplaa, má bɛ vua dau mèn soplá zānguo, mámɛ ma yáɛ bee ò. ² Má n yákeao dɔ ní zɪ pɔ ní lɛ kɛo ní n menakeao. Nili we gbɛváiɔ dílɛo. Gbɛ pɔ aáí n'zía dílɛ Lua zɪnaɔ ù mé aa dɛ a ùo, n ní yó ní è ɛdɛɔn ní ù. ³ N menafɔ, n taasikè ma yáí, ni kpasao. ⁴ Kási má yávinno. Dafudafukɛlɛɛ ní kɛmɛɛ. ⁵ To n kua zi zadɔ ni busao yá dɔngu. Nɔsɛlilɛ, níw yá pɔ ni kɛ yáaɔ kɛ. Tó ni kɛ màao, má mɔma, mí n dau sɛ sɔò. ⁶ N beeo ní yáɛ bee ví, ní za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa. ⁷ Gbɛ pɔ nɔsɛ ví, àà yá pɔ Lua Nisína lé o Yesudeɔnɛ ma: Má gbɛ pɔ zɪblɛ gba zé àà lí wɛnide pɔ kú Lua lu guu bɛ ble.*

Simiina

8 Kɛ Simiina Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ pɔ má dɛ Dɔaana ní Gɔzānao† ù, ma ga ma ea vu, mámɛ ma yáɛ bee ò. ⁹ Má wétɛa pɔ wàlɛ mɔnɛ dɔ ní n taasidekɛo. N beeo ɔden n ù. Gbɛ pɔ aáí mɛ Yudaɔn ní ù mé aa dɛ a ùo, an lousisikpɛ dɛ Setáu pɔ ùo, má dɔ lá aáí yádɔma. ¹⁰ Nsu víake taasi pɔ níyɔ kɛɛo. Ma, Ibiisi a á gbɛɔ ká kpéu á á yɔ, i wétɛamɔɛ gɔɔ kwi. Nyɔ náai ví e n gɛ ñ gaò, mí àizāna kɛnɛ yàae ù. ¹¹ Gbɛ pɔ nɔsɛ ví, àà yá pɔ Lua Nisína lé o Yesudeɔnɛ ma: Ga plaade‡ a íakpa gbɛ pɔ zɪblɛzio.

§ 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zaa 19.34 † 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17 ‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8

Pεεgaũ

¹² Kē Pεεgaũ Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pɔ má fēnda lena kpepla vī, máme ma yáe bee ò. ¹³ Má n kúkii dɔ, gu pɔ Setáu kpalabaa kuue. N ma yá kŭa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pɔ Setáu kuupi. ¹⁴ Kási má yá yɔɔna vīnno. N gbé vī we, aa Balaaũ yá kŭa. Balaaũpi mé dà Balakie, à kōnikè Isailione aa sa'onoo sò aa gbāsikè. § ¹⁵ Beewa lo n gbé vī we, aa Nikolaiɔ yá kŭa. ¹⁶ A yáí tò, ǹselilile. Tó ni ke màao, má mɔma tia, mí zikanno n fēnda pɔ kú ma léuo. ¹⁷ Gbé pɔ ǹse vī, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeone ma. Má gbé pɔ ziblè gba mana pɔ ulɛa,* mí aà gba gbepua boolona pɔ wà tɔ dafu kèwà.† Gbēe aɔ tɔpi dɔo, sema gbé pɔ má kpawápi.

Tiatii

¹⁸ Kē Tiatii Yesudeo dɔaanae: Ma Lua Né pɔ ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mɔgotēwa, máme ma yáe bee ò. ¹⁹ Má n yákeao dɔ, n yea gbéɔzi, n luanaaikɛa, n zíkɛa n n menakeao, mé yá pɔ níle ke gbɛzà de a káaua. ²⁰ Kási má yāvīnno. N nɔe Zezabeli‡ pɔ azia díle ānabi ũ gbà zé. Alɛ ma z̀blenaɔ sāsá, àle dané aa gbāsike aa sa'onoo só. ²¹ Ma aà gbà zé aà ǹselilile, āma a ye à ǹselilile à a káaluakaa too. ²² Ma, má kpaazí pɛwa, mí tɔ gbé pɔ gbāsikèaàno wétēa zɔo e, tó aai ǹselilile aa aà yá tòo. ²³ Má aà iwao dede n gagyāo, Yesudeo píi i dɔ ké máme mi gbé lāasoo n n sɔo yɔe, mé má flabo á baade a yákeawa. § ²⁴ A Tiatii gbé kīni pɔ á yápi kŭao mé á yá pɔ wī me Setáu asii zɔo dɔo, má aso pāle díé. ²⁵ A ɔdidi yá pɔ á kŭawa e mào mɔ. ²⁶ Gbé pɔ ziblè mé a yá pɔ má yeio kŭa e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiowa. ²⁷ A kiblemá n m̀ gopanao, a n wíwi lá wī g̀ oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa. ²⁸ Má aà gba gudɔleia saana lo.† ²⁹ Gbé pɔ ǹse vī, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

3

Saadi

¹ Kē Saadi Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pɔ má Lua Nisina mèn soplaɔ n saana mèn soplaɔ kŭa, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao dɔ. Kua b́e tɔ mé dɔma, āma gen n ũ. ² Vu, gbé pɔ g̀neɔ lé n láo e aao gé gai, asa má è n yáe bɔleia ma Luaeo. ³ A yáí tò yá pɔ n mà mé n s̀, to ào dɔngu, níɔ kŭa, n ǹselilile. Tó ni vuo, má mɔma lán kpáíwa, mé n̄yɔ zaa pɔ má m̀wà dɔo.* ⁴ Kási n gbé vī Saadi we yɔo aai n pɔkasa gbāsikpao. Wá bɛbe s̄anu n pɔ puao, asa aa kà a léi. ⁵ Màa gbé pɔ ziblè aɔ pɔkasa pua daa. Má aà tɔ de àizana taalau bauo.† Má zeaàno ma Mae n a malaikaɔ ae.‡ ⁶ Gbé pɔ ǹse vī, aà yá pɔ Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

Filadelifi

⁷ Kē Filadelifi Yesudeo dɔaanae: Ma kuaadoade síande, má Davidi kiline kŭa, mi zɛwē gbēe lí f̄ tào, mi zeta gbēe lí f̄ wèo, § máme ma yáe bee ò. ⁸ Má n yákeao dɔ. Ma, ma zɛwène n ae, gbēe a f̄ tao. Baa tɔ n gbāa bílao, n ma

§ 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3 * 2:17 Bɔa 16.14-15, 33-34, Zaa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pie 3.10, Zia 16.15 † 3:5 Bɔa 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22

yá kŭa, ni lelekpamazio. ⁹ Setáu lousisikpe gbé pó aai nízia dile Yudaó ũ mé aa de a ũo, má tó edepio mo kúlene, aai dō ké má yenzi.* ¹⁰ Lá ní mena yá pó má dílene kŭa, má n si taasi pó lé mó dúnia búuwa à gbé pó aa ku tóle yōwa. ¹¹ Má mó tia. Odidi yá pó ní kŭawa, ké gbēe su n ài simao yáí. ¹² Má gbé pó zíblè ke ma Lua kpé gbapele ũ. A bou bauo. Má a Lua tó kéwà ní ma Lua wéle Yelusaleŭ dafu pó a bō aà kíi musu tóo† ní ma tó dafuo. ¹³ Gbé pó nòse ví, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Laodisi

¹⁴ Kē Laodisi Yesudeo doanae: Ma gbé pó wí omee Ami, ma seelade náaide‡ síande, ma gbé pó má de pó pó Lua kēo zína ũ, máme ma yáe bee ò. ¹⁵ Má n yákeo dō. N nieo mé ní wāao. Má ye nyō nie ge wāa. ¹⁶ Lá ní lōlo, ní wāao mé ní nieo, má n pisie. ¹⁷ Ni me ode àizeede pó pōe wēna vion n ũ. N dō ké gbēpā pua baakena wēnade taaside vian n ũo. ¹⁸ Mále ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ode ũ. Pókasa pua lu n da, ní n puizi ule n bō wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e. ¹⁹ Mi gbé pó má yeńzió swágaga, mi ní toto. § A yáí tò, áiake, ní nòselile. ²⁰ Gwa, má zea kpele, mále otaale. Tó gbé ma ló má mé à zewēmee, má gē pobleaño, i blemano. ²¹ Má gbé pó zíblè gba zé aà zōlemano báawa, lá mapi ma zíblè ma zōle ní ma Maeo báawawa. ²² Gbé pó nòse ví, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

4

Kúlea Luae musu

¹ A gbea ma ze è wēa luabe. O ma ló pó má má káau lán kàae'owa mà ló à mè: Mo la, mí yá pó a mo bee gbea olone. ² Wegō Lua Nisína dèdea, ō ma kpalabaa è luabe we, gbēe zōlewa. ³ Gbé pó zōlewapi lé teke lán gbè beede pó wí me diamaa ní saadaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunno lán emelodiwa.* ⁴ Kpalabaa mèn baaso mēndosaió liaai, gbēzō gbēon baaso mēndosaió zōlezōlewá. Aa pó pua dadaa, aa vua fua kpákpa. ⁵ Lou lé pile, àle bō kpalabaapi kíi, àle pūna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi ae mèn soplá‡ Lua Nisína mèn soplapió ũ. ⁶ Díi da kpalabaapi ae lán ísiwa, a da wásawasa e a guu. §

Kpalabaa zānguo pó bēe mèn síiō liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpe ní aeo. ⁷ Pó bēepio séia bō nōomusuwa, a plaade bō gáaewa, a aaōde oa bō gbēnazína oawa, a síiōde bō kúu pó lé vuawa.* ⁸ Pó bēe mèn síiōpio baade gāsia ví mèn sooloso. Wé fifi an gāsīapiowa a guu ní a kpeo.† Fāane ní gwāasinao aaió o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
Dii Lua Gbāapiide.‡

A ku yāa, a ku tia, mé àle mó.

⁹ Tó pó bēe mèn síiōpio gbé pó zōlea báawa ló ku gōpiipi tōbò aa beee dōè aa aà sáaukpà, ¹⁰ gbēzō gbēon baaso mēndosaió i wúlewule aà ae aa misiileè, aai ní fua gogo kále kpalabaapi ae, aai me:

¹¹ Dii wá Lua, n ka wá n tōbō,

* 3:9 Isa 49.23, 60.14 † 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6

* 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bōa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3

wí bεεε ní gbāao dōne,
asa n pópíi kè,
an kea ní ní kuao de n pœã ũe.

5

Sã ní taala kooao

¹ Ǿ ma taala kooa è na gbé pò zǒlea báawapi ɔplaau, wà yákèwà kpe pla pii, wà a lé kùkù ní kán'ɔ leε soplá.* ² Ǿ ma malaika gbāade è, àle kpàwake ní ɔɔ gbāao à mè: Déme kà kán'ɔpio gogo à lápi pooi? ³ Asa gbēe ku luabe ge tɔle ge tɔle zíe a fǐ lápi poo à gwao. ⁴ Ma ɔɔlò maamaae, ké wi gbēe e à kà lápi poo gwaa. ⁵ Ǿ gbēzɔpio do òmεε: Nsu ɔɔbo. Gwa, Yuda bui Nɔɔmusu† pò de Davidi kpala pò vlápà Kía ũ# zǐblè. A fǐ kán'ɔ mèn soplapio gogo, i lápi poo. ⁶ Ǿ ma Sã § è zea báapi guo, pò bēε mèn síiɔpio ní gbēzɔpio zānguo. A de lá wà aà kòlokpawa. A kóba soplá ní wéo soplá,* Lua Nisina mèn soplá pò à ní zǐ dúnia gupíiu ũ. ⁷ A gè lápi sí gbé pò zǒlea báawapi ɔzǐ. ⁸ Ké à lápi sí, pò bēε mèn síiɔpio ní gbēzɔ gbēon baasɔ mēndosaiπio kùlekule Sãpi ae. An baade mɔɔna kǔa ní vua tùu pò tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbéɔ wabikeaɔε.† ⁹ Aale lè dafu# sí aa mè:

N ka lápi sia n kán'ɔpio gogo,
asa wà n de,
n gbéɔ bò Luaε ní n auo
bui pii guu, buiyã pii guu,
gbépii guu, bùsu pii guu.

¹⁰ N ní kpá kpalau

wá Lua gbàgbanao ũ, §
aai kible tɔle.

¹¹ Ǿ ma malaika è liaa báapizi ní pò bēεpio ní gbēzɔpio dasidasi, an dasi kà òaasɔsɔ leε ũma'ũma,* wa fǐ ní lé dɔo. Ma ní kǔfǐ mà, ¹² aale o ní ɔɔ gbāao:

Sã pò wa dè kà wà iko dɔè
ní àizeεo ní ɔnɔo ní gbāao ní bεεεo
wí aà táasile wà aà tɔbo.

¹³ Ǿ pò pò Lua kè musu ní tɔle o ní tɔle zíe o ní ísia guuo pii, pò pò kú baama piio, má mà aa mè:

Wàɔ bεεε ní gbāao dɔ
gbé pò zǒlea báawae ní São,
wí ní táasile wà ní tɔbo ɔɔpii.

¹⁴ Pò bēε mèn síiɔpio mè, àmi. Ǿ gbēzɔpio wùlewule aa misǐileè.

6

Kán'ɔgogo

¹ Má è Sã kán'ɔ mèn soplapio séia gò. Ǿ má mà pò bēε mèn síiɔpio do yá'ò lán louvíawa à mè: Mós! ² Ǿ ma sǔkaapua è, gbé pò di a kpe sá kǔa. Wà kíafua kpàè, ɔ à bò zǐblena ũ, à gè zǐblei.

* 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10
† 5:8 Sou 141.2 ‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bɔa 19.6, 1Píe 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10

3 Ké à kán'ò plaade gò, má mà pò b́́e plaade m̀̀: Ḿ́! 4 Ś́ pále b̀̀ò l̀̀, a de t́́nzoizoi. Wà gb́́e pò di a kpe gbà zé aà aafia sí dúníawá, ké gb́́e kò dede. Wà f́́nda z̀̀ò kpàwà.

5 Ké à kán'ò àaṣde gò, má mà pò b́́e àaṣde m̀̀: Ḿ́! ᠓ ma ś́ sia è, gb́́e pò di a kpe zaa k̀̀a.* 6 Má mà lán l̀̀wá, à b̀̀ò pò b́́e m̀̀n síiṣpí᠓ guu à m̀̀: Ese zaa le do mé g̀̀ò do ź́ 5a ù. Mase zaa le àaṣ mé g̀̀ò do ź́ 5a ù. Nsu to nísi ní v́́eò sàsak̀̀o.

7 Ké à kán'ò síiṣde gò, ma pò b́́e síiṣde l̀̀ò mà à m̀̀: Ḿ́! 8 ᠓ ma s̀̀kaasina è, gb́́e pò di a kpe t́́n Ga, mé Beda teaàzi. Wà ní gbá zé aao iko ví dúníá gb́́e leé síiṣdewa, aa ní dede ní zio ní iminao ní gagyáo ní wàio.†

9 Ké à kán'ò sode gò, ma gb́́e pò wà ní dede luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí᠓ gyaadeo è tulaletikateakí ź́e. 10 Aa wii gbáa lè aa m̀̀: Dii Kuaadoade Síande, e b̀̀e níy᠓ yákpaleke ní gb́́e pò aa ku t̀̀le, ní wá dea t̀̀simái? 11 ᠓ wà ulatao pua dàda ní baade, wa òné aa menake ỳ̀o e an Yesude z̀̀bblen dee pò wa ní dede láníwá lé ká.

12 Ké à kán'ò soolode gò, má è t̀̀le l̀̀alua pásípási, íatè siak̀̀ù níinii lán zwáa daa ùsiuwa, m̀̀vua t́́ak̀̀ù lán auwa mímió.‡ 13 Saanao wòlo luabe aa kwè t̀̀le lán zàa'íana libe ísi woloawa. 14 Luabe k̀̀aa à kòkoo lán pewa.§ Gb̀̀sísí᠓ ní ísia g̀̀g̀náo s̀̀ píi.* 15 Dúníá kíao ní kpalablenao ní sosa gb́́ez̀̀ò ní odo ní gbáadeo ní gbépiio z̀̀ò ge wééò ùle gbè'eo ní gbè̀̀o᠓ guu.†

16 An lé do:
Sísí᠓ ní gbesio à dawála
à wá ulé‡ gb́́e pò z̀̀leá báawae,
à wá sí Sá p̀̀k̀mawa.

17 Asa an p̀̀k̀mab̀̀òmag̀̀ò z̀̀ò kà. Déme a f̀̀ b̀̀ui?§

7

Seelakea Isailiwa

1 Bee gb́́e ma malaika gb́́e síiṣ è zezé dúníá gola síiṣwá, an baade a gola íana k̀̀a, ké íana su p̀̀e t̀̀le ge ísia ge líewá yáí.* 2 ᠓ ma malaika pále è, à b̀̀ò gukpe oi, a Lua b́́e seelakeb̀̀o k̀̀a. A lé gbáa z̀̀u malaika gb́́e síiṣ pò wà ní gbá zé aa t̀̀le ní ísiao ò̀̀kpapí᠓zi 3 à m̀̀: Asu t̀̀le ge ísia ge lío ò̀̀kpao e wà seelake wá Lua z̀̀bblenao mi'aewa.† 4 ᠓ wà gb́́e pò wà seelapi k̀̀máó lé òme, aa gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé basopla ní síiṣe (144.000). Aa b̀̀ò Isaili bui píi guu.

5 Wà seelakè Yuda bui᠓wá gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla (12.000) ní Lubeni bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

ní Gada bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

6 ní Asee bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

ní Nefatali bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

ní Manase bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

7 ní Simé bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

ní Levii bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

ní Isakaa bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

8 ní Zabulni bui᠓ gb́́e ò̀̀aas̀̀o leé kuepla

* 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8 † 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoé 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4 * 6:14 Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoé 2.11, Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3 Eze 9.4-6

ń Yosefu buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuɛpla
ń Bɛyámɛɛ buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuɛpla.

Bui pti káaaa luabe

9 Bee gbɛa ma gbɛɔ è dasidasi, wa fɔ ń naoo. Aa bò bùsu pii guu, bui pii guu, gbɛpii guu, buiyá pii guu. Aa zɛzɛa kpalabaa ń São aɛ. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ń ɔzɪ. 10 Aale wii gbáa lé, aale mɛ: Wá Lua pɔ zɔléa báawa ń São mé i ń suaba.

11 Malaikaɔ zɛzɛ aa lía kpalabaazi ń gbɛzɔɔ ń pɔ bɛɛ mèn síiɔ nípii, ɔ aa ń mi pèlɛpɛle báapi aɛ, aa kùlɛ Luaɛ 12 aa mɛ:

Ami! Wá Lua mé tɔ ví ń gawio

ń ɔnɔo ń sáabuo ń bɛɛɛo
ń ikoo ń gbáao gɔɔpii. Ami!

13 ɔ gbɛzɔɔpɔ do ma la à mɛ: Deɔn ulataopuadanapɔ ɔi? Aa bò má ni? 14 Má òè: Baa, míme ń dɔ. ɔ a òmɛɛ: Gbɛ pɔ aa bò wétɛa zɔɔɔ guuɔnɛ.

Aa ń ulataopɔ pí Sā au guu à puakù. 15 Bee yáí aa ku Lua kpalabaa aɛ, aaɔ ɔɔblɛè aà kpéu fáane ń gwáasínao, mé gbɛ pɔ zɔléa báawapi i ɔkurúla.

16 Nɔana ge imi a ń de bo, íatɛ a ń léo, mé gu a wámáo, 17 asa Sā pɔ zɛa báapiwa guoguo a ń dá, S i ɔaané e nibɔna í wɛnidei,* mé Lua a ń wé'i gogoné pii.†

8

Kán'ɔ soplade goa

1 Ké Sā kán'ɔ soplade gò, luabe kè kílíkíli lán mɔwɛn baakwi taawa. 2 ɔ ma malaika gbɛɔn soplá pɔ aaɔ zɛa Lua aɛɔ è, wà kàae kpámá mèn soplá.

3 ɔ malaika pále mò zè tulaletikateakíi pɔ wa pí ń vuao saɛ, a tésibɔ pɔ wa pí ń vuao kúa. Wà tulaleti kpàwà zɔɔzɔ ń Lua gbɛɔ pii wabikɛaɔ aà kátea, ɔ a kátea kpalabaa aɛ tulaletikateakíipiwa. 4 ɔ tulaleti súɛɛ ń

Lua gbɛɔ wabikɛaɔ fɛlɛ malaikapi ɔzɪ Lua aɛ. 5 ɔ malaikapi tésibɔ sè à tulaletikateakíi té sí a pai, a zù ɔɔɛ. Lou lé ví, àlɛ pūna, àlɛ píɛ, ɔɔɛ lùalua.*

Kàae mèn soplá pɛa

6 Malaika gbɛɔn soplá pɔ aa kàae mèn soplá kúapɔ a pɛa sɔukè.† 7 A séia a pɔ pɛ, ɔ loughɛ ń téo yáalea ń auo kwè ɔɔɛ.‡ ɔɔɛ lee àaɔde tekù, líɔ lee àaɔde tekù, sè ísi tekù míɔ.

8 Malaika plaade a pɔ pɛ, ɔ pɔ tede bò à sí ísiau lán gbɛsísí zɔɔwa. Isia lee àaɔde lí au ũ, 9 ɔ ísia pɔ bɛɛɔ lee àaɔde gága, mé gó'ílenáɔ lee àaɔde ɔɔkpà.

10 Malaika àaɔde a pɔ pɛ, ɔ saan zɔɔ pɔ lé tékú lán sɛtewa bò luabe, à lèlɛ dà swaɔ ń nibɔnaɔ lee àaɔdela. 11 Saanapi tɔn Gɔi. I lee àaɔde lí gɔi ũ, ɔ gbɛ pɔ ípi míɔ gága dasi a kɪsá yáí.

12 Malaika síiɔde a pɔ pɛ, ɔ wà íatɛ lee àaɔde lè ń mɔvua lee àaɔdeo ń saanaɔ lee àaɔdeo, ké an lee àaɔde siakú yáí. S ɔ fáane lee àaɔde gɔ gupuasai, máaɛ gwáasína bɔ. 13 ɔ ma kúu è, àlɛ vua musumusú. Má mà à wii gbáa lè à mɛ: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbɛ pɔ kú ɔɔɛ malaika gbɛɔn àaɔ pɔ gɔpɔ kàae'ɔ pɔ a bɔ yáí.

‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bɔa 9.23-24 § 8:12 Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoɛ 2.10

9

¹ Malaika sɔode a pɔ̀ pè, ɔ̀ ma saana è, à b̀ luabe à lèlè tɔ̀le.* ɔ̀ wà gbáo zòlo kiline kpàwà, ² ɔ̀ saanapi gbáo zòlopi zé wè. Súele b̀u lán mua zɔ̀ súelewa,† ɔ̀ gbáopi súele íatē siakù, gu kè síi. ³ Kwaɔ̀ b̀le súlepi guu aa lí tɔ̀lea.‡ Wà ní gbá iko lán d̀nía sóiɔ̀ p̀wa. ⁴ Wa òné aasu íada sēe ge lée ge líewao, sema gbé p̀ aa Lua seela ví ní mi'aewao. § ⁵ Wi ní gba zé aa gbéɔ̀ d̀d̀eo. Aa wāwā kpáńzi e m̀ sɔ̀e. An wāwā de lán sói gbépaawāwāwā. ⁶ Gɔ̀ bee zí gbéɔ̀ wēle ga m̀ ní sé, a m̀o.* Ga ní a ní de, kási ga a baalené.

⁷ Kwapi de lán s̀ p̀ an zikasɔ̀ m̀o. Aa p̀e kpákpa lán vua f̀awa, an oa b̀ lán gbēnazina p̀wa. ⁸ An mikā de gbāgbā lán nɔ̀e p̀wa, an swaa de lán ǹomusu p̀wa. ⁹ An kua de lá aa m̀ ula dadaawa, an g̀sía kí d̀ lán gó dasi p̀ s̀o lé gále zí guu k̀fiwa.† ¹⁰ Aa vlá ví ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiwa aa íadaò gbéɔ̀wa e m̀ sɔ̀. ¹¹ Gbáo zòlo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáo aà tón Abadɔ̀. N Geleki yáo s̀ Apolís.‡ ¹² Wēna séia gè, wēna mèn plaɔ̀ lé m̀ a kpe lɔ̀.

¹³ Malaika soolode a kàae pè. Ma lɔ̀ mà à b̀ Lua ae tulaletikateaki p̀ wa pí ní vuao a k̀ba síiɔ̀ kí. ¹⁴ A ò malaika soolode p̀ kàae k̀ae à mè: Malaika gbēon síiɔ̀ p̀ yeyea swa zɔ̀ Uflata saɔ̀ polo. ¹⁵ ɔ̀ wà malaika gbēon síiɔ̀ p̀ wà ní sɔ̀kè wē bee, m̀ bee, gɔ̀ bee, zaa bee yáɔ̀ p̀o, ké aa gbēnazina lee aaɔ̀de d̀de yáí. ¹⁶ Ma sosa s̀deɔ̀ dasile mà, aa miliɔ̀ òaa doe. ¹⁷ Wépingu'eapi guu lá ma s̀pi ní ní dikpenaɔ̀ èn ke: Aa m̀ ulaɔ̀ dadaa téee lán téwa, búunno lán bulawa, téee lán kpá'iwa. S̀pi mi de lán ǹomusu miwa. Té ní súleɔ̀ ní íatēgb̀o lé b̀ ní léu. § ¹⁸ Ia mèn aaɔ̀e bee, té ní súleɔ̀ ní íatēgb̀o p̀ lé b̀ ní léuo mé gbēnazina lee aaɔ̀deɔ̀ d̀de. ¹⁹ Asa s̀pi iko kú ní lé guu ní ní vláo lɔ̀. An vlá de lán mlēwa, aa mi ví aai íadaò gbéɔ̀wa.

²⁰ Gbé k̀ni p̀ aai gaga ía bee musuo, aai ǹselile aa p̀ p̀ aa kè yá tòo. Aa g̀ lé kúle táaɔ̀e ní p̀ p̀ aa kè ní vuao ní ánusuo ní m̀gotēo ní gbēo ní líoɔ̀e. P̀pi lí gu'eo, aali yámao, aali táa'o s̀o.* ²¹ Aai ǹselile aa ní gbēdea ge an gbēk̀lekea ge an gbásíkea ge an kpáí'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

¹ ɔ̀ ma malaika gbáade pále è à b̀ luabe, àle pila. A luabepuana daa, nàali liaa aà mii. Aà oa de lán íatēwa, aà gbá de lán zamikulu téwa. ² A taala néna k̀a p̀oa. A ɔ̀plaa gbá p̀le ísía, à ɔ̀ee gbá p̀le tɔ̀le. ³ A wii gbāa lè lán ǹomusu p̀naawa. Ké à wiilè, louvía mèn sɔ̀laɔ̀ yá'ò. ⁴ Ké louvía mèn sɔ̀lapi yá'ò, má ye mà kē lá guu, ɔ̀ ma lɔ̀ mà à b̀ luabe à mè: Nyɔ̀ yá p̀ louvía mèn sɔ̀lapi ò k̀a asii guu, nísu kēo. ⁵ Malaika p̀ má è zea ísia ní tɔ̀leowapi a ɔ̀plaa se d̀ musu,* ⁶ ɔ̀ a ò ní Lua p̀ kú gɔ̀pii à musu ní tɔ̀leɔ̀ ní ísiao kè ní p̀ p̀ kú ní guu pii tóo† à mè: A gēgē lɔ̀. ⁷ Malaika sɔ̀lade k̀aepézi tó àle m̀ péi, Lua p̀eá p̀ ulea a ke sa, lá à a baokpa a z̀blena ánabiɔ̀ewa.‡

* 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bɔa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21 † 9:9 Yoc 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Apii b̀oɔ̀le mè gbēkaalena. § 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * 10:5 Dan 12.7 † 10:6 Bɔa 20.11 ‡ 10:7 Amɔ 3.7

8 Ǿ ma ɓɔ pɔ má mà à b̀ luabɛpi mà ɓ à mè: Ge ñ lá néna pɔɔa pɔ na malaika pɔ zea ísia ñ tɔɔleowa ɔzɪpi sí. 9 Ǿ ma ge malaikapi kíi, má òè aà lá nénapi kpaa, ɔ à òmɛɛ: Si ñ só. Aɔ na n léu lán zɔwa, iɔ íi n ǹseu. 10 Ǿ ma lá nénapi sí malaikapi ɔzɪ, má sò. A na ma léu lán zɔwa. Ké má m̀, à íkù ma ǹseu. § 11 Ǿ wa òmɛɛ: Dɔaa ñ ànabikeke ɓ maamaa buio ñ bùsu gbéɔ ñ buiyáɔ ñ kíaɔ yá musu.

11

Seelade gbɛɔn plaɔ

1 Ǿ wà fee kpàa ɔɔyɔɔ ù, wa òmɛɛ: Fɛle Lua kpé yɔ ñ aà gbagbaktio,* ní lousisina pɔ kú weɔ nao. 2 N a ua tó, ñsu yɔ, asa wa kpà luayádansaiɔwaa. Aa ɔzɔ Lua wélewa e m̀ ɓla ñ plaɔ.† 3 Má a seelade gbɛɔn plaɔ gba zé aa ànabikeke gɔɔ àaa soolo ñ bàasopi (1.260) guu zwànkasaɔ dadaa. 4 Gbépiɔ mé kuli m̀n plaɔ ñ dau m̀n pla pɔ zea dúnia Dii aɛɔ ù.‡ 5 Tó gbé lé wele íadamá, té a ɓ ñ léu à kú ñ ibɛɛpiɔwa. Tó gbé su lé wele íadamá, màa ade a ga. 6 Aa luabɛ zetaa iko ví,§ ké lou su ma gɔɔ pɔ aale ànabikekeo yáí. Aa í lileá au ù iko ví ɓ. * Aa kísia bui píi kpá dúniazi gɔɔ pɔ aa yeiwa.

7 Tó aa ñ seeladeke kè aa làa, wàí pɔ a ɓ gbáo zòolo guu† a zíkárno, i ziblemá à ñ dɛɛ.‡ 8 An ge aɔ kálaa mɛɛwia zɔɔ pɔ wà ñ Dii páuliwa zea guu. Yáasi guu wí mɛ mɛɛwiapie Sɔɔɔú§ ge Egipi. 9 Gbé ñ buio ñ buiyá'onaɔ ñ bùsu gbéɔ aa ñ geɔ gwagwa e gɔɔ àaɔ ñ kíniɔ, aa we wà ñ vío. 10 Gbé pɔ aa ku tɔɔle ɔnake, aai dikpeke, aai gbadakɔe, ké ànabi gbɛɔn pla pɔ wáwá kpánzɪpiɔ gága yáí. 11 Gɔɔ àaɔ ñ kíniopi gbɛa Lua tò ían wɛnide gèngu, ɔ aa fɛle zɛ.* Vía zɔɔ gbé pɔ ñ éo kù. 12 Ǿ ànabipiɔ ɓ gbáa mà à b̀ luabɛ, a òné: A fɛle m̀ la. Ǿ aa fɛle tà musu luabɛpuana guu gɔɔ pɔ an ibɛɛo wé fímá.† 13 Zibeezɪ tɔɔle lualua pásípási, mɛɛwiapi lɛe kwide kwè, ɔ gbɛɔn àaasɔɔo lɛe sɔpla (7.000) gága tɔɔlelualuaapi guu. Vía gbé kíniɔ kù, ɔ aa Lua Musude tɔb̀. 14 Wɛna plaade gè, a àaɔde lé ká sa.

Kàae sɔplade pɛa

15 Malaika sɔplade a kàae pè. Lɔɔ gbáaɔ b̀ luabɛ wà mè: Dúnia kpala gò wá Dii ñ kía pɔ a kpào pɔ ù, aɔ kible gɔɔpii.‡ 16 Gbɛzɔɔ gbɛɔn baasɔɔ m̀ndosai pɔ zɔlɛzɔleá ñ báawa Lua aɛpiɔ ñ mi pèlɛpɛle tɔɔle aa kùlèè 17 aa mè:

Dii Lua Gbáapiide,
ñ kú yáa mé ñ kú tia,
wa n sáaukè,
asa n ɓ ñ n gbáa zɔɔoɛ,
ɔ n gbasa n na kibleawa.

18 Bùsu píi gbéɔ za fè,
ɔ n ɔkúmab̀b̀má. §

N yákpalekea ñ gyaadeɔ gɔɔ kà.

Nyɔ flabo n zòblena ànabiɔne

§ 10:10 Eze 2.8-3.3 * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24 ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14
§ 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 Bɔa 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8
Isa 1.9-10 * 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11 ‡ 11:15 Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27
§ 11:18 Sou 2.1, 5

ń n gbé pọ́ aale viakeneo,*
 nefēnen gbēzō,
 ní dúniadenao dede.

¹⁹ Ǿ wà Lua kpé pọ́ kú musu wè, 5 ma Luabaakuarínọ́ kpagolo è. Lou lé pile,
 àlè ví, àlè pūna. Tòlè lùalua, loughè pásì kwè.

12

Nɔe ní kwásao

¹ Ǿ ma seela zō è luabe. Nɔe iatē yea zwāa ũ, mɔvua ku aà gbá zìe, a saana mèn kuεplaɔ kpaa kía fala ũ.* ² A nɔsia, 5 nɔwāwā mōwà, àlè nε'iwāwā wii lé. ³ Ǿ ma seela pále è luabe. Kwāsa tēa zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.† A kía fua mèn soplá kpákpaá. ⁴ A saana lεe àaōde wólo luabe ní a vláo a kwè tɔlε,‡ 5 à m̀ zè nɔe pọ́ ye ne'ipi aε, ké à e né pọ́ a ipi so yáí. ⁵ Ǿ nɔepi nεgōe pọ́ a kible bui píiwa ní m̀ gopanao í. § Ǿ wà népi sè tào Lua ní a kpalabaa kíi. ⁶ Nɔepi bàalè tà sēu, gu pọ́ Lua kèkèè wà aà gwau gɔɔ òaa soolo ní baaōopi (1.260) guu.

⁷ Ǿ zì fèlε luabe, Miseli* ní a malaikaɔ zíkà ní kwápio, mé kwá ní a malaikaɔ zíkàrínọ́. ⁸ Ǿ an gbāa kèsá, aai zòlekíi e luabe loo. ⁹ Wà kwásapi ya b̀. Ǿme mlè zì† pọ́ wí mε Ibiisi ge Setáu, dúnia búu sàsána ũ. Wà aà b̀ zù tɔlε‡ ní a iwao sánu. ¹⁰ Ǿ ma loo gbāa mà luabe à m̀: Wá Lua zìblè sa, aà gbāa ní aà kpalao b̀ gupuau, à iko kpà kía pọ́ á kpàwa. Asa wà gbēyaana pọ́ lo wá gbéɔ yaa wá Luae fáane ní gwāasinao ya b̀. § ¹¹ Wá gbéɔ zìblèwà ní Sā au gbāao ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wēnii e aa gè gào. ¹² A yáí tò á gbé pọ́ á kú luabe, à pɔnake. Waiyoo tɔlε ní ísiao, asa Ibiisi pílawá ní pòkúma zōoε, ké a dō gɔɔ pọ́ gōe bílao yáí.

¹³ Ké kwá è wà a zu tɔlε, 5 à pèlε nɔe pọ́ nεgōe ípizi. ¹⁴ Ǿ wà kúu zōo gàsía kpà nɔepiwa mèn pla, aà vuaò, i zākū ní mlēpio, à ta gu pọ́ wa kèkεeu sēu, ké wà aà gwau wè àaó ní k̀niopi guu.* ¹⁵ Mlēpi í písi nɔepi kpε lán swawa, ké ísō e aà sé, ¹⁶ 5 tɔlε nɔepi mísi, à a lé wè à í pọ́ b̀ kwá léupi mí. ¹⁷ Ǿ kwápi pọ́ pà nɔepizi, à gè zíkai ní aà bui pọ́ g̀, gbé pọ́ aa Lua yá kúā mé aaiò Yesu seeladekε kεo. ¹⁸ A zεa ísiale.

13

Wài mèn plao

¹ Ǿ ma wài è, àlè b̀ ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi soplá. Kóba mèn kwipio kía fuaɔ kpákpaá. Dóea ní Luao tó kēa aà mipiowa.* ² Wài pọ́ má èpi b̀ lán gbεaanawa. Aà ɔ pásì maamaaε, mé aà lé de ǹomusu léwa. Kwá a gbāa kpàwà ní a kpalao ní a iko zōo.† ³ Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a b̀ làawa. Aà yá b̀ dúnia gbépii saε, 5 aa tēaazi. ⁴ Ǿ aa kùlε kwápie, ké à a iko kpà wài piwa yáí. Aa kùlε wài pie lo aa m̀: Déme kà wài piwai? Déme a f̄ zíkāānci?

⁵ Wà walay'ole d̀ wài pie aà Lua tɔbēsiò, mé wà aà gbà zé aà iko ví e m̀ bla ní plao. ⁶ Ǿ à nà dóea ní Luaowa, à aà tɔbēsi ní aà kúkiio ní gbé pọ́ kú weo. ⁷ Wà aà gbà zé aà zika ní Lua gbéɔ, i zìblemá. Wà aà gbà zé lo aà iko

* **11:18** Sou 115.13 * **12:1** Daa 37.9 † **12:3** Dan 7.7 ‡ **12:4** Dan 8.10 § **12:5** Isa 66.7, Sou 2.9 * **12:7** Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † **12:9** Daa 3.1 ‡ **12:9** Luk 10.18 § **12:10** Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * **12:14** Dan 7.25, 12.7 * **13:1** Zia 17.3, 7-13 † **13:2** Dan 7.3-6

ví bui píiwa ní gbépiio ní buiyáwó píi ní bùsu píi gbé.† 8 Gbé pò aa ku tóloeo kùle wàipié m̀pii, mé i ké gbé pò an tó kú àizāna taalau§ e Lua àò gé dúnia kálei bàasio. Taala piá Sā pò wa dè pòe. 9 Gbé pò nòse ví, aà yáe bee ma.

10 Gbé pò Lua díle wà kú zìzò ù, wa kú zìzò ùe. Gbé pò Lua díle wà de ní fēndao, fēnda wa deð.*

Bee lé lēda Lua gbéowa aao mena ví, aao aà náai ví.

11 Ǿ ma wàì pále è, àle bò tóleu. Aà kóba ví mèn pla lán sāwa, āma à yā'ò lán kwāsawae.† 12 A wàì séia iko píi kè aà wáa. A tò tóle ní gbé pò aa kuwàò kùle wàì séia pò wà aà kaikè deadea a bò làae. 13 A dabudabu zòzò kè, baa se a tò té bò luabe à lèle tóle gbēnazinao wáa. 14 A gbé pò aa ku tóloeo sàsā ní dabudabu pò wà aà gbà zé a kè wàì séia wáa. A òné aa wàì pò wà aà kaikè ní fēndao à gi ku taa ke. 15 Ǿ wà wàì plaadepi gbà zé à wēni kpa wàì taapiwa, ò wàì taapi fò yā'ò a tò wà gbé pò gí kùleio dède. 16 A tò wà seelakè gbépii oplaawa ge an mi'ae, néfēnen gbēzòzò, odoe ní taasideo, zòzò ní wéé, 17 ké gbēe su pò yíao ge à pò lúo, mé i ké a seela pò de wàipi tó ù ge aà tó nimeloo ví bàasio. 18 Ǿnyān ke. Gbé pò wezē ví, aà wàipi nimeloo polo, asa gbēnazina tó nimelooe. Aà nimelooá àaa àaō ní bàaa ní soolooe (666).

14

Sā ní gbé pò à ní bós

1 Ǿ ma Sā è zea Sibna gbèsisíwa. Gbēon àaasòzò leē basopla ní síiōo (144.000) kuaàno. Aà tó ní aà Mae tóo kēa ní mi'aewa.* 2 Ma kōfi mà à bò luabe. A kúí dò lán izòosukaawa, lán louvia gbāawa. Kōfi pò má m̀pi de lán m̀wònlenao m̀wóna ówa. 3 Gbēon àaasòzò leē basopla ní síiōopiò (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pò bēe mèn síiōo ní gbēzòzò ae. Gbēe i fò lèpi dàdao, sema gbé pò wà ní bó dúnia guupio bàasio. 4 Aame aa gbé pò aai gbāsike ní nòeoo ù, aa lésoe. Aaño te Sāzi gu pò àle géu píi. Gbé guu ampio ò wà ní bó Luae ní São pò káau pò wa kpàwàò ù. 5 Wi ma zii aa etòo, aa tàae vío.†

Yákpalekegò baokpaa

6 Ǿ ma malaika pále è, àle vua musumusú. A baona pò kú gòpii kúa à kpa gbé pò aa ku tóloeo, bùsu gbépii, bui píi, buiyá'ona píi ní gbépiio. 7 A ò gbáugbāu: A víake Luae à aà tóbò, asa aà yákpalekea ní gbé gò kàe. A kùle Lua pò musu ní tóleo ní ísiao ní nibónaò kèpie.

8 Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Meevia zòopi gà!‡ A tò bui píi a vèe gbāa pò de a káaluakaa ù mí.

9 Malaika àaòde té ní kpe, a ò gbáugbāu à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'ae ge a owa, 10 òme a Lua pòkúma vèe pò wa kà a pòfè imibòu atèe mi, i wāwāke té ní íatēgbò§ guu Lua malaikao ní São ae. 11 An íadama súele aò bò gòpiiie.* Gbé pò kùle wàipie ní aà taao aa aà tó seela kèò íampaa vío fáane ní gwáasinao. 12 Bee lé lēda Lua gbé pò aa yá pò a díleo kúa mé aa Yesu náai víowa aao mena ví.

‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15 * 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10

¹³ Ǿ ma loo mà à b̀ luabe à mè: Ké bee ké. Báaadeo gbé p̀ aa ga naa Diiwa guu za tia. Lua Nisina mè: Ao! Aa kámabo ní ní zio, asa an maakea gbe téni.

T̀ole p̀oo kekea

¹⁴ Ǿ ma luabepuana è, p̀e z̀lewà à b̀ lán gbēnazinawa.† A vua fua kpa, a koma lena kūa. ¹⁵ Ǿ malaika p̀ale b̀ Lua kpéu à lé gbāa z̀ gbé p̀ z̀lea luabepuanawazi à mè: Koma ká p̀ ní ḱ, asa t̀ole p̀oo mà à kà kekeae.‡ ¹⁶ Ǿ gbé p̀ z̀lea luabepuanawa a koma màle t̀ole, à t̀ole p̀oo kèke.

¹⁷ Malaika p̀ale b̀ musu Lua kpéu, a koma lena kūa lo. ¹⁸ Ǿ malaika p̀ale p̀ té iko ví b̀ sa'okii. A lé gbāa z̀ gbé p̀ koma lena kūapizi à mè: N n koma lena ka t̀ole v́e kóci n z̀, asa a be màe. ¹⁹ Ǿ malaikapi a koma màle t̀ole, à t̀ole v́e kó z̀z̀ a kà v́eféki z̀o p̀ de Lua p̀kūmaboboboo ũ guu. ²⁰ Wá z̀z̀ v́e kópiowa§ wénkpe, ō au b̀le v́eféki guu à dàgua e kiloo òaa do ní basoo, a lesi kà ś àasina léu.

15

Kisia gbēzā mèn sopla kpaarzi

¹ Ǿ ma seela p̀ale è luabe, a z̀o, à b̀ ma sae. Malaika gbēon sopla kisia gbēzā mèn sopla kūa. Bee Lua a a p̀kūmabobobooa midèd.

² Ǿ ma p̀e è lán isiwā, a da lán díiwa yāalea ní téo. Ma gbé p̀ aa ziblé waiwa ní aà taao ní aà t́ nimelooos è zea díi p̀ da lán isiwapi sae, aa m̀ona p̀ Lua kpámáo kūa. ³ Aale Lua z̀blena M̀izi le* sí ní Sā p̀oo aa mè:

Dii Lua Gbāapiide,
n yákeo z̀o, aa b̀ wá sae.

Bui píi Kía,

ní yáke a zéwa ní slanao.

⁴ Dii, déme n vía vío ni?

Déme a gí n tobii?

Asa ndo n kua mé adoa.

Bui píi a m̀ kúlene,†

asa n maakeo b̀ gupuau.

⁵ Bee gbea ma Lua kpé è wēa musu, zwaakpe p̀ aa ikoyā kúu ũ.‡ ⁶ Ǿ malaika gbēon sopla p̀ kisia mèn sopla kūa b̀le kpépiu. Aa baabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana d̀d̀o ní kuawa. ⁷ Ǿ p̀ b́e mèn síio do vua tùu kpà malaika gbēon soplapiowa ní miwa. Lua p̀ lo b́e g̀opii p̀kūma ká ní pai. ⁸ Lua gawi ní a gbāao súle kpépi pà.§ Gbē a f̄ gēuo e malaika gbēon sopla kisia mèn soplapio ge midèd.

16

Lua p̀kūmabobooa dúniawa.

¹ Ǿ ma loo gbāa mà à b̀ Lua kpéu, a ò malaika gbēon soplapione: A gé Lua p̀kūma p̀ kú tùu mèn sopla guu élei dúniawa.

² A séia gè a p̀ èle dúniawa. Ǿ sáne v́i p̀sio* gbé p̀ wai seela ví aai kúle aà taao lè.

† 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoē 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 B̄a 15.1 † 15:4 Sou 86.9 ‡ 15:5 B̄a 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 B̄a 9.10

³ A plaade a pò èle ísiawa. Ǿ ísia í gò lán gè auwa, pò bée pò kú a guuo gága píi.

⁴ A àaòde a pò èle swaò ní nibònaòwa, ò an í lí au ù.† ⁵ Ǿ má mà malaika pò í iko ví mè:

Kuaadoade, n gbé pò ní kú yāa,
mé ní kú tia,
n yákpalekèrínò a zéwae.

⁶ Aa n gbéò ní n ànabio au bòle,
ò n aupi kpámá aa mí.

A kòsirínò màae.
⁷ Ǿ ma loò mà sa'okúì à mè:

Ao, Dii Lua Gbáapiide,
n yákpalekèrínò a zéwae,
mé a síana ví.

⁸ A síiòde a pò èle íatēwa, a tò à gbēnazínaò tekù. ⁹ A pusu gbāa ní lé, ò aa Lua pò kisia beeo iko ví tóbēesí. Aai nòselile aa aà tóbò.

¹⁰ A soode a pò èle wài kpalabaawa, ò gusia‡ dà aà kpalaa. Gbéò lé ní lé fí wāwā guu, ¹¹ ò aa Lua Musude tóbēesí an wāwā ní ní sánεo yái. Aai nòselile aa mikè ní yákeaòwao.

¹² A soolode a pò èle swa zòo Uflatawa, § ò swapi í bà à zebò gukpe kíaone.

¹³ Ǿ ma táaò è mèn àaò lán blòòwa, aale bò kwá ní wàio ní ànabi εgenao léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaone. Aale gé dúnia búu kíaò kú, ké aa ní káaa zíkaa Lua Gbáapiide gòo zòo zí yái. ¹⁵ Ma! Má mó lán kpáiwae.* Báaaden gbé pò lé itēke mé a a pòkasaò daa, ké asu bò búu wà aà puizi eo yái ù.† ¹⁶ Ǿ táapiò kíapiò káaa gu pò wí me ní Ebelu yáo Aamagedò.

¹⁷ A soplade a pò èle íanawa. Ǿ loò gbāa bò kpalabaa kúí Lua kpéu à mè: A lé kà. ¹⁸ Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tòole lùalua pásipási. Zaa wà gbēnazína kàle dúnia guu, a taa i keo, a pásí kè zài. ¹⁹ Meevia zòo kèaa lee àaò, mé bui pii meeviaò kwè. Meevia zòo Babeli yá dò Luagu, ò a a pòkūma vée gbāa imibo kpàwà a mí.‡ ²⁰ Isia gūgūnaò gèzea píi, wí wesi gbèsísiòle lo. ²¹ Lougbe zòo bò luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazínaola, § ò aa Lua tóbēesí lougbe kisia yái, asa kisiapi pásí maamaae.

17

Káalua pò di wài kpe

¹ Malaika gbēon sopla pò tūu mèn sopla kúapiò do òmεε: Mò mà yá pò a wí káalua zòo pò zòlea swa zòòwa òbne. ² Dúnia kíaò gbásíkèaano, mé dúnia gbéò vée pò de aà káaluakaa ù mí aa kà.* ³ Lua Nisína dedeaapi guu malaikapi gèmano sēu. Ǿ ma nœe è di wài tēa kpe. Dóea ní Luao tóò fífiwà, a mí sopla, a kóba kwi.† ⁴ Nœpi zwàa tēa ní a gáaluladeo yea, a vua nœambleòò daa ní gbè beedeo ní òsoò. A vua imibo kúa, bòòò ní a káaluakaa gbásíò ka a pai. ⁵ Wà tó pò wa a asii dōo kè aà mi'aewa wà mè: Meevia zòo Babeli, káaluao ní dúnia bòòò da. ⁶ Má è nœpi Lua gbé pò wà ní dede Yesu seeladeke yáíò au mí à kà, àle aà de lán wēwa.

† 16:4 Bòa 7.17-21 ‡ 16:10 Bòa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18

‡ 16:19 Isa 51.17 § 16:21 Bòa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1

Ké ma aà è, yápi díà. ⁷ Ǿ malaikapi ma la à mè: Bóyáí yápi dímai? Má nɔɛpi asii onɛ ní wàì pɔ́ aà sɛa, a mi sɔpla, a kɔ́ba kwipi asiio. ⁸ Wàì pɔ́ ní èpi ku yáa mé a ku ɔo. A ɔo gbáó zòlo guu[‡] i mipe kaalewa. Gbé pɔ́ aa ku tɔɔle an tó kú àizána taalau za dúnia daalegɔɔɔ, tó aa wàì pɔ́ kú yáa mé a ku ɔo mé a ɛa mɔpi è, a yá a dimá. ⁹ Làasoode pɔ́ ònɔ vɛ yán ke. Mí mèn sɔplapɔ́á s̀s̀s̀ mèn sɔpla pɔ́ nɔɛ z̀lɛmáɔɛ. Kía gbɛ̀n sɔpláɔnɛ ɔ. ¹⁰ An gbɛ̀n sɔo lèlɛ, gbɛ̀do ku, gbɛ̀do kpé. Tó à m̀, a g̀g̀g̀. ¹¹ Wàì pɔ́ kú yáa mé a ku ɔo piá kía swaaɔdeɛ. Gbɛ̀n sɔplapɔ́ doɛ ɔ. Alɛ mipe kaalewa. ¹² Kɔ́ba mèn kwi pɔ́ ní èpiɔ́ kía gbɛ̀n kwi[§] pɔ́ aai kpalable yáaɔnɛ. Aa kigɔɔsɔplana ble ní wàio s̀anu. ¹³ An gbɛ̀n kwipiɔ́ píí lé doũɛ. Aa ní gbáa ní ní ikoo kpa wàipiwa. ¹⁴ Aa zika ní São, Sã i z̀blemá, asa diiɔ Diiɛ mé kíaɔ Kíáɛ. Aa gbé náaide pɔ́ à ní sisi à ní sɛ́ kuaànɔ. ¹⁵ Ǿ malaikapi òmɛɛ: Swa pɔ́ ní è káaluá z̀lɛmápiɔ́á buiɔ ní bílaɔ ní bùsu gbé́ ní buiyá'onaɔnɛ. ¹⁶ Wàì ní kɔ́ba mèn kwi pɔ́ ní èpiɔ́ za káaluá pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tes̀wà. ¹⁷ Asa Lua a pɔɛ́ dànɛ ní s̀su aa lɛdoũkɛɛ, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá ge pad. ¹⁸ Nɔɛ pɔ́ ní è piá mɛɛwia z̀ɔ pɔ́ iko vɛ dúnia kíaɔwáɛ.

18

Babeli gaa

¹ Bee gbɛa ma malaika pále è à b̀ luabɛ. A iko z̀ɔ vɛ mé aà gawi dúnia p̀. ² A wii gbáa lè à mè: Babeli gà, mɛɛwia z̀ɔpi gà.* A g̀ zeeɔ kúkíi ũ, táa bui píí tòo ũ, bá pɔ́ wí ní t̀bo wa ye ní g̀yáioɔ bɛ ũ.† ³ Asa bui píí aà v̀ɛ gbáa pɔ́ de aà káaluakaa ũ m̀ɛ.‡ Dúnia kíaɔ gbásíkèaànɔ, mé dúnia laataná kè ɔdeɔ ũ aà lalasikɛa z̀ɔ guu.

⁴ Ǿ ma ɔo pále mà à b̀ luabɛ à mè:

A ɔle a guu ma gbé́,
 ké á ɔ su à ku aà duuna guu,
 yá pɔ́ wa yíawàɔ á leo yáí.§
⁵ Asa aà duuna gbà z̀ luawáɛ,
 mé aà v̀ikɛaɔ d̀ Luagu.
⁶ A flaboè yá pɔ́ a kèéwa,
 à kèè aà yákeawa lɛɛ pla.
 A p̀kúma í káuè a imibɔu
 de pɔ́ pɔ́ a kàunéla lɛɛ pla.
⁷ A wáwá ní ẁnao kpaaázi,
 lá à t̀b̀ kua lalasikɛa guu léu.
 Asa ì o a s̀ guu,
 nɔɛ kían a ũ z̀lɛa a báawáɛ,
 gyaa gbɛ̀andon a ũo,
 a ẁnake bauo.*
⁸ A yáí tò kísiaɛ beeɔ aà le g̀ do,
 gagyá ní ẁnao ní ǹanao.
 Té mé a kúwà,
 asa Dii Lua aà yákpalekena gbáa.

‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39
 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2 § 18:4 Zel 51.6 * 18:7 Isa 47.7-9

⁹ Dúnya kía pò aa gbāsikèaàno aa lalasikèaàno, tó aa a tékua lu è, aa sólo aa nízia gbēgbē. ¹⁰ Aa ze káaa vía guu wāwā pò wa kpai yáí aa me:

Waiyoo, waiyoo, mēwíawia zōo!

Mēwíawia ikode Babeli!

Yá mò zǎlema gōo do gǎo!

¹¹ Dúnya laataná sólo sǎ,† aa wēnakeè, ké gbēe a ní laae beeo lúmá lo yáí: ¹² Vua, ánu, gbè beedeo, òsoo, zwáa odo, zwáa tēa ní a gáaluladeo, siliki, lí maa bui píi, pò pò wí ke ní wesa swaao ní lí beedeo ní mōgotēo ní mōsio ní gbepuao píi, ¹³ dopoo, nísi gínanao, tulaletio, zōgo lí'oo, vēe, nísi, pēeti, pówena, zuo, sǎo, sǎo ní a góo, zōo ní gbēnazina wēnio. ¹⁴ Wa oè: Pò maa pò ní a nideo láama píi. N nama ní n gawio pílima píi, wa e bau lo.

¹⁵ Laatana pò aa kè odo ũ mēwíawia sabai ze káaa vía guu wāwā pò wa kpai yáí. Aa sólo aa wēnake ¹⁶ aa me:

Waiyoo, waiyoo mēwíawia zōo!

A báabaa yè yāa

ní zwáa gáaluladeo ní a tēao.

A vua nōambleo dà yāa

ní gbè beedeo ní òsoo.

¹⁷ Aà àizee píi músikè gōo do gǎo.

Gó'ílēna diio ní tagēnao ní ígbēo ní gbé pò aai zíkē ísiaa ze káaa mípii. ¹⁸ Tó aa mēwíawia tékua lu è, aa wiile aa me: Mēwíawia ku yāa, a zōo kà mēwíawia beewao. ¹⁹ Aa sólo aa nízia gbēgbē, aa wēnake aa wiile aa me:

Waiyoo, waiyoo mēwíawia zōo!

Gbé pò aa gó'ílēna ví ísiaa píi

kè odo ũ ní àizee pò pálawào,‡

ō à gǎo bezia ũ gōo do gǎo.

²⁰ A pōnake a yá musu luabedeo ní Lua gbéō ní aà zinao ní aà ānabio, asa Lua mé tōsīwáé.

²¹ Ō malaika gbāade gbē pò kà wísilōgbē gbēnēwa se zù ísia guu à mè: Maa wa mēwíawia zōo Babeli zu ní gbāao, wa mēwíawia e bau lo. §

²² Wa mōona ge gǎa'oo ge kule

ge kǎae'oo ma n guu bau lo.

Wa zíkēnae e n guu bau lo.

Wa wísilōgbē kǎfi ma n guu bau lo.

²³ Wa filia gupua e n guu bau lo.

Wa nōsekǎfi ma n guu bau lo.

N laatanáa dúnya gbé gbiana yāa,

n pòdà bui píiwa, n ní mí líaa.

²⁴ Wā ānabio ní Lua gbéō au è a guu

ní gbé pò wà ní dede dúnya guu píi.*

19

Pōnakea luabē

¹ Bee gbēa ma loo gbāa mà luabē lán dasi yā'owa à mè:

Aleluya! Wá Lua mé ziblé!

Ōme gawi ní gbāao ví,

† 18:11 Eze 27.31   ‡ 18:19 Eze 27.33   § 18:21 Zel 51.63-64   * 18:24 Zel 51.49

² asa ì yákpalekeérínṵ a zéwa ní síanaoε.

A yákpalekè ní káaluwa zṵṵ pṵ dúnia òkpà ní a káaluakaaopio.

A a zṵṵblenaṵ dεdεa tṵsíwà.

³ Aa ò lṵ:

Aleluya!

A síúle aṵ dṵ gṵṵpiie.*

⁴ Gbēzṵṵ gbēṵn baasṵṵ mēndosaiṵ ní pṵ bēε mēn síiṵṵ wùlewule aa misiile
Luε zṵṵlea a báawa aa mē:

Ami! Aleluya!

⁵ Ṷ ma lṵṵ mà báapi kíi à mē:

A wá Lua táasile

aà zṵṵblenaṵ pṵi,

á gbé pṵ á aà vía víṵ,

néfēnen gbēzṵṵ.†

⁶ Ṷ ma lṵṵ mà lán dasi yá'owa, lán izṵṵsukaawa, lán louvía gbāawa à mē:

Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide ná kibleawa.

⁷ Wà pṵnakε wá yáalṵ wá aà tṵṵṵ,

asa Sá nṵseḡṵṵ kà, aà nṵ sṵu mà.

⁸ Wà bàabaa pua táitai tkeεa kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéṵṵ maakeaṵε.

⁹ Malaika òmεε: Ké. Báaadeṵn gbé pṵ wá ní sisi Sá nṵsebleble guuṵ ũ.‡ A òmεε lṵ: Lua yá síanan we. ¹⁰ Ma wule aà gbázi mà misiileε, ṵ a òmεε: Bee tó. Kúle Luε. N zṵṵblen deen ma ũ ní n gbé pṵ aai Yesu seeladeke keṵ. § Yesu seeladekekeεa mé ánbikemi ũ.

Kilisi mṵa dia sṵkaapua kpe

¹¹ Ṷ ma luabe è a wēa, ṵ sṵkaapua bṵ, gbé pṵ di a kpe tón Náaide Síande. I yákpalekeérínṵ, i zíkárínṵ a zéwa.* ¹² Aà wé de lán tévuawa, kíafua pṵ a kpaa dasi. Tṵε kēa aà mi'aewa, gbēε tṵpi yáasi dṵṵ, aà bàasio. ¹³ A ula pṵ tà ní auo daa.† Aà tón Lua Yá.‡ ¹⁴ Luabe zṵṵṵ tεaàzi, aa di sṵkaapuaṵ kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa. ¹⁵ Fēnda lena lé bṵ aà léu à buiṵ lεṵ, i kiblemá ní mṵ gopanaṵ, § i ṵzṵ vεεbeṵwa vεεfēkṵi guu Lua Gbāapiide pṵkūma pāsi ũ.* ¹⁶ Wà tṵε bee kē aà ulawa ní aà gbalao:

Kíáṵ Kíá, diiṵ Dii.

¹⁷ Ṷ ma malaikae è zεa kpaa íatēi. A lé gbāa zù bā pṵ aale vua musumusuṵzi pṵi à mē: A mṵ káaa à ble zṵṵ pṵ Lua kēε ble, ¹⁸ i kíáṵ ḡε só ní sosa gbēzṵṵṵ ní gbāadeṵ ní sṵṵ ní ní dikpenaṵ ní gbépiio, wéεṵ ní zṵṵ, néfēnen gbēzṵṵ.† ¹⁹ Ṷ ma wài è ní dúnia kíáṵ ní ní zṵṵṵ, aa kṵ káaa aa zṵka ní gbé pṵ di sṵ kpepio ní aà zṵṵṵ. ²⁰ Wà wàipi kù sánu ní ánabi eḡena pṵ dabudabuṵ kē aà aεo. Dabudabupṵṵ ṵ à gbé pṵ aa wài seela ví aa kúle a taaεṵ sàsàṵ.‡ Wà ní zú té ísida pṵ lé kú ní íatēgbṵṵ guu bēε an pla nípii. ²¹ Gbé pṵ di sṵ kpe gbé kíniṵ dεdε ní fēnda pṵ bṵ a léu, § ṵ bāṵ pṵi ní ḡε sṵso aa kà.

* 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11 † 19:5 Sou 115.13 ‡ 19:9 Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9 * 19:11 Sou 96.13 † 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zaa 1.1 § 19:15 Sou 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8

20

Kilisi kiblea tɔɔle wɛ̀ òaa sɔo

¹ Ǿ ma malaikae è à b̀ò luabe, a gbáoo zòolo kiline kúá* ní m̀ɔdaona gèeleo. ² A kwá p̀ó de mlè zì† ù, wí me Ibiisi ge Setáu kù, ̄ à m̀ɔkàwà e wɛ̀ òaa sɔo. ³ Malaikapi aà zù gbáoo zòolopi guu, à zetaaale à kilidàu, ké asu buio sásão e wɛ̀ òaa sɔopi pa. Bee gbea wa aà gbae yoo.

⁴ Ǿ ma kpalabaaò è ní gbé p̀ó z̀ɔlez̀ɔlewaoo.‡ Wà ní gbá zé aa yákpaleke ní gbéoo. Ma gbé p̀ó wà ní mi z̀ò luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio è. Aai kúle wài ge aà taaeo. Aai aà seela ke ní mi'ae ge ní owao. Aa vù wà kpalablè ní Kilisio wɛ̀ òaa sɔo. § ⁵ Geoo vua séian we. Gè k̀niio i vuo e wɛ̀ òaa sɔopi gè pàò. ⁶ Báaadeon gbé p̀ó an baa ku geoo vua séia guuo ù, an kua adoa. Ga plaade iko vímáoo. Aa de Lua ní Kilisio gbàgbanao ùe, mé aao kibleaano e wɛ̀ òaa sɔo.

Setáu zua téu

⁷ Tó wɛ̀ òaa sɔopi pà, wa Setáu bo gbae, ⁸ i gé bui p̀ó kú dúnia gola siiowao sásái, Goo ní Magoo, i ní káaa zì musu. Aa dasi lán ísiale úfáawa.* ⁹ Aa lí dúniaa, aa koez̀ò Lua gbéoo b̀oio ní wéle p̀ó Lua yeio, ̄ t̀ò b̀ò luabe à kùmá. ¹⁰ Wa Ibiisi p̀ó ní sásá se zù té ísida p̀ó lé kú ní íatègb̄oo guu, gu p̀ó wài ní anabi egenao kuu. Aa wáwáke fáane ní gwáasínao goopiie.

Yákpale gbeza

¹¹ Ǿ ma kpalabaa pua z̀oo è ní gbé p̀ó z̀ɔleuo. Tɔɔle ní musuo gusikè aà ae, wí ní gbe e bo. ¹² Ǿ ma gbé z̀oo ní néf̄enenaoo gyaadeo è zea báapi ae. Wà taalao wèwè, ̄ wà lá pále wɛ̀ bo àizána taala ù. Wà yákpalekè ní gyaadeo an yákeawa, lá a ku lápio guuwa.† ¹³ Isia gyaade p̀ó kú a guuo kpà. Ga ní b̄edao gyaade p̀ó kú a guuo kpà bo. Ǿ wà yákpalekè ní baadeo a yákeawa.‡ ¹⁴ Wà ga ní b̄edao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadee. ¹⁵ Gbé p̀ó wí ní t̀ó e àizána taalauoo ̄ wà ní zù té ísidapiu.

21

Yelusaleu dafu

¹ Ǿ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔɔle séia ní musu séiao gè, mé ísida ku bo. ² Ǿ ma Lua wéle Yelusaleu dafu è à b̀ò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán n̄oe p̀ó a zàkesoo màwa.† ³ Ǿ ma bo gbáa mà kpalabaa kíi à mè: Lua z̀le ní gb̄enazinaoo sa, ao kúríno, aao de aà gbéoo ù. Lua dee ao kúríno ní Lua ù.‡ ⁴ A ní wé'i gogoné pii. § Ga ao ku bo ge w̄ena ge oob ge wáwá, asa yázio gè.

⁵ Gbé p̀ó z̀leaa báapiwa mè: Ma! Mále p̀ópii ke dafu. Ǿ a òm̄e: Ké, asa yá beeo náai ví mé síanae. ⁶ Ǿ a òm̄e: Yá làa. Máme má Alafa ní Om̄egao ù, Dàalena ní Midenao ù. Gbé p̀ó imi lé de, má aà gba nibona í w̄enide.* ⁷ Gbé p̀ó z̀iblè gban we. Máo de aà Lua ù, io de ma né ù.† ⁸ Ama víakenaoo ní náaisaideo ní yáb̄eekenao ní gb̄edenao ní gb̄ásikenaoo ní esedeo ní

* **20:1** Zia 9.1 † **20:2** Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ **20:4** Dan 7.9, 22 § **20:4** Dan 7.22 * **20:8** Eze 38.16 † **20:12** Dan 7.9-10 ‡ **20:13** Mat 16.27 * **21:1** Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † **21:2** Isa 52.1, 61.10 ‡ **21:3** Lev 26.12, Eze 37.27 § **21:4** Isa 25.8, 35.10, 65.19 * **21:6** Isa 55.1 † **21:7** 2Sam 7.14, Sou 89.27-28

táagbagbanao ní mɔafilideo píi, an baa ao de té ísida pó lé kú ní íatēgbɔo ũe. Ga plaaden we.

⁹ Malaika gb̄eɔn sopla pó tūu mèn sopla kūa, kisia gb̄ezā mèn sopla ká ní paipiɔ gb̄edo mɔ òmɛe: Mɔ mà Sā nɔ dafu ɔlɔne. ¹⁰ Lua Nisina dedeaapi guu malaikapi ma se ḡemano gb̄es̄is̄i z̄ɔ les̄i musu. A Lua w̄ele Yelusaleū òlɔmɛe, à b̄ò musu Lua kíi, àle pila.† ¹¹ A Lua gawi v̄i, a pípia lán gb̄e b̄eɛedewa, àle teke lán diamaawa. ¹² A bíi z̄ɔ les̄i v̄i. A b̄ole kuepla, malaika gb̄eɔn kueplao zezeu. Isaili bui kueplao tó k̄ea b̄olepiowa. ¹³ B̄ole mèn àaɔ ku gukpe oi, àaɔ gubāntoo oi, àaɔ geɔmidɔk̄ii oi, àaɔ be'ae oi. § ¹⁴ Wà bíipi dàale gb̄e mèn kueplao. Sā zina gb̄eɔn kueplao tó k̄ea gb̄epiowa.

¹⁵ Malaika pó lé yá'omɛe poyɔbɔ pó wa pí ní vuao kūa, ké à w̄lepi ȳò ní a b̄oleo ní a bíio.* ¹⁶ W̄lepi gola síis̄e, a gb̄aa ní a yàasao sáae. ɔ à w̄lepi ȳò ní poyɔbɔpio. A gb̄aa kiloo òa kueplae (2.400). A gb̄aa ní a yàasao ní a les̄io píi sáae. ¹⁷ A a bíi ȳò lɔ, a les̄i ḡas̄is̄uu basoplas̄o m̄endosaie. Malaikapi ȳò gb̄enazina ḡas̄is̄uu gb̄aa léue. ¹⁸ Wà bíipi k̄e ní diamaao, mé w̄le piá vua t̄et̄et̄e íkea lán díiwa. ¹⁹ Wà gb̄e pó wà w̄lepi bíi dàaleo k̄eke ní gb̄e b̄eɛede bui píio.† Wà gb̄e séia k̄eke ní diamaao, a plaade ní safiio, a àaɔde ní agatao, a síis̄ode ní emelodio, ²⁰ a s̄ode ní onisio, a soolode ní saadɔanio, a soplade ní kisolitio, a swaaɔde ní belilio, a k̄eokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuɛdode ní tiikɔazio, a kueplade ní ametisio. ²¹ B̄ole mèn kueplapiɔá òso mèn kueplaoe. Wà nípii k̄e ní òsoo m̄endodoe. W̄lepi zeaá vua t̄et̄et̄e, w̄i gu'eu lán díiwa.

²² Mi Lua kp̄e e w̄lepi guuo, asa Dii Lua Gb̄apiide ní São mé a kp̄epi ũ. ²³ W̄lepi bàa kú ní íatē ní mɔvuao gupuaèoo. Lua gawi mé lé w̄lepi pu, mé Sā de a filia ũ.† ²⁴ Bui taa'o a gupuai, mé dúnia kíao ḡeu ní ní àiz̄eɛo. § ²⁵ A b̄oleo aao taa f̄aane bauo, mé gw̄aasina ao ku we s̄oo. ²⁶ Wa ḡeu ní buio àiz̄eɛo ní ní pó ɔdeo.* ²⁷ Ama pó gb̄aleae a ḡeu† ge yāb̄eekena ge mɔafilide, sema gb̄e pó Sā ní tó k̄e àiz̄ana taalauo bàasio.

22

¹ ɔ malaikapi swa'i w̄enide pó lé b̄o Lua ní São kpalabaa kíi òlɔmɛe,* àle teke lán díiwa. ² Ale bàale w̄lepi zea guo. Lí w̄enide† ku a baale ní a baalao, í ne'i w̄è do ḡen kueplae, mɔ ní mɔo ḡen dodo. Lípi láɔá buio gb̄ágb̄ab̄oe.† ³ Pó pó Lua lek̄èèe ao ku lo. § Lua ní São kpalabaa ao ku w̄lepi guu, mé aà z̄òblenaɔ z̄òbleè. ⁴ Aa wesiaàle, mé aà tó ao kú ní mi'aewa. ⁵ Gw̄aasina ao ku lo, gb̄e baa ao kú ní filia ge íatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yáí.* Aao kible e gɔɔpii.† ⁶ ɔ a òmɛe: Yá beeɔ náai v̄i mé síanae. Dii Lua pó í d̄aa ānabioe mé a malaika z̄i, ké a z̄òblenaɔ yá pó a mɔ tia d̄o.

Yesu a mɔ tia

⁷ Gwa, má mɔ tia. Báaaden gb̄e pó zia yá taalae bee yá kūa ũ.

⁸ Ma Zāa máme ma yá beeɔ mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika pó yápiɔ òlɔmɛe gb̄az̄i mà kúleè. ⁹ ɔ a òmɛe: Bee tó. Kúle Luae. N z̄òblen deen ma ũ ní n gb̄e ānabio ní gb̄e pó aa l̄ae bee yá kūao. ¹⁰ ɔ a

‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3 † 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19 † 22:5 Dan 7.18

òmεε: Nsu pó kúle zia yá pó kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù. ¹¹ Gbɛ̀vái wɛtá àɔ yāváike. Gbāside wɛtá àɔ gbāsí. Gbēmaa wɛtá àɔ yāmaake. Kuaadoade wɛtá a kua àɔ adoa.‡

¹² Gwa, má mós tia, máɔ ase a kūa, mí fiabo baadee a yákeawa. § ¹³ Alafa ní Omegaon ma ũ, Dɔaana ní Gɔzānao, Dàalena ní Mídenao.* ¹⁴ Báaadeɔn gbé pó aa ní ulataopiɔ ũ. Aaɔ zɛvɪ wà gɛ wélepi bɔleɔu, aai lí wɛnide† be ble. ¹⁵ Ama gōe blesanaɔ ní εsedeɔ ní gbāsíkɛnaɔ ní gbēdenaɔ ní táagbagbanaɔ ní gbé pó ye mɔafiliyákeaiɔ aaɔ ku bàasiε.

¹⁶ Ma Yesu ma a malaika zì aàɔ de yápiɔ seelade ũ ma gálideɔne. Máme má Davidi Bui, aà kpala pó vlāpà Kía ũ,‡ Gudɔleia saan'ina ũ. § ¹⁷ Lua Nisína ní Sā nɔ dafuo í me, mós. Gbé pó bee mà sɔ, aà o, mós. Gbé pó imi lé de, aà mós. Gbé pó ye í wɛnidei, aà si gba ũ.*

¹⁸ Mále o gbé pó ānabikelaε bee yāmàɔne pii, tó gbé yāe kàfi a guu, Lua a kisia pó a yá kú láe bee guuɔ káfi adeεε. ¹⁹ Tó gbé yāe b̀̀ taalaε bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wɛnide pó a yá kú láe bee guuo guue.†

²⁰ Gbé pó de yápiɔ seelade ũ m̀̀: Sianaε, má mós tia.

Ami! Dii Yesu mós!

²¹ Dii Yesu aàɔ gbēke vɪ ní a gbéɔ pii.

‡ **22:11** Dan 12.10 § **22:12** Isa 40.10, 62.11 * **22:13** Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † **22:14** Daa 2.9, 3.22 ‡ **22:16** Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § **22:16** Zia 2.28 * **22:17** Isa 55.1 † **22:19** Iko 4.2

SOU

Yá pò kú lée bee guu

Souá wabi mèn basoplakwi pò Isailio kè Luawaone, mé aal si le ũ ní pò'obona, mé Yesudeo lé zíkèò e ní a gbāo.

Sou lá kpaalea lee soe. Le pò Davidi dào ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbèa Kole buio leo (42-49, 84-88), Asafa leo (73-83), kiablea leo (93-99), gea Yelusaleu leo (120-134).

Sou buio dasi maamaae:

Le pò aal Dii tobo aà zòkè ní aà maakèo yá musuo: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leo: Dii mé kía ũ: 47, 93, 96-99

Kiablea Sou, wabikea kiae ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gèa Dii kpéu leo: 15, 24

Gèa Yelusaleu le pò Isailio i si goo pò aale gé dikpekèi we: 84, 91, 121, 122

Siona leo, aale gu pò Dii sè wà a kpé doo Yelusaleu tobo: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Sou: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Sou pò i yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale posia ke aale Lua sisi ní yá'oma guuo Sou: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbé wiileawa yá'ia ge iadama ge gude ge gyá ge zìzòkè yá musu leo: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua saaukpaa ké i ní suaba ge i duunakéma yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pona ní aafia pò luanaaikenaon vi leo: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Sou lesi Maaku 14.26 guu, mé à Sou yá'ò a yadanèo guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeao guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Sou guu wà dèaa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keo (22, 69). Wà aà boa gau yá'ò lo ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Sou lá yáo o Lua bàakuarino gbèzà láo guu de gèn basola.

Isailio wabikea, Yesu wabikea, Yesude kaaoo wabikea (Zin 4.24-26), Sou de lá pò Yesudeo i lousisio ũ e ní a gbāo.

LA SEIA

1

Sou 1-41

Báaade

¹ Báaaden gbé pò lí gbèvāio ledama mao ũ.

Ili duunkenao zé seò,

ili zōle ní gbé àlafikenao.

² Dii ikoyá mé i kaaagu,

io laasookewà fāane ní gwāasinao.

³ A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, io ne'i a goowa,

yá pò i ke pii káfia vi.

⁴ A de màa ní gbèvāio.

---

* 1:3 Zel 17.8

Aa de lán ése úa pò íana ì sélewaε.

⁵ Beewa gbēvāio bɔ maa yákpalekegɔɔziɔ,
duunkenaɔ ze gbēmaaɔ saεo.

⁶ Dii ì zemikū gbēmaaɔne,
gbēvāio sɔ, an zé mipè kaalewa.

2

Kia pò Lua kpà

¹ Bóyāi bui ní buio lé zɔakai?

Akea wàle lé pā kpaai?

² Dúnia kíaɔ lé zì sɔuke,
kpalablenaa lé káaa Dii
ní Kía pò a kpàozì.*

³ Aale me: Wà ní mɔdaonaɔ kékē,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafike,
zòlea musu àle ní yáab.

⁵ A palamá ní pɔfēo,
aà kpēne ì to vīa ní kú.

⁶ A mē a a Kía kpà
a gbēsísí Sɔna musu.

⁷ Má yá pò Dii dilemεε o à mē:
Ma nén n ũ, n Maen ma ũ gbā.†

⁸ Wabikea, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiɔ kpama n pò ũ.

⁹ Nyɔ kiblemá ní mò gopanao,
nyɔ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíaɔ, à ledamaε bee ma,
dúnia kpalablenaa, à ònókū sa.

¹¹ A zɔble Diie ní vīakeaεo,
à kúle būsú seè ní lualua,

¹² ké aà pɔ su fēázi à gaga zéuo,
asa aà pɔ ì pa kánde.

Báaaden gbé pò nàaazi ũ.

3

Lezua Luazi ibεεɔ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹ Le pò Davidi dà gɔɔ pò à bàalè a né Abisaloŭε.

² Dii, ma wèleɔ die fá,
gbé pò íbelesèmanɔɔ dasi.

³ Wàle ma yá'o dasi,
wàle me Lua a ma suabao.

⁴ Mpi sɔ Dii,

* 2:2 Zin 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zin 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

ńlẹ ọlìamazi sẹngbao ń,
ma gawin n ń,
ni to ma mi à ọ daa ía.

⁵ Mi lẹzu Diizi,
í wea za a kpéu gbẹ̀sísí musu.

⁶ Mi wúle i'ò ní a nao,
mi vu aafia, asa Dii mé ma ń.

⁷ Gbẹ̀on òaasọ̀so lẹe kwi lé ma wẹ,
kási mili víakenéó.

⁸ Fẹlẹ Dii,
ní ma íbẹ̀e ọ lẹgbeomble,
ma suaba ma Lua,
ní gbẹ̀váipi ọ swaa é'ẹ.

⁹ Dii mé í gbé suaba.
Báaada n gbé ọgu.

4

Wabi oosi kea

¹ Davidi lẹ. Wí sí ní mọ̀onlẹaọe.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennọde.
Tó má yeelẹa, ni ma gba dẹepookii.
Wẹnadọmẹe, ní ma wabikea ma.

³ Gbẹ̀, á zẹ widaa ma Lua gawidewae bọe ni?
I ọ ye pọpázi, i ọ te táaazi.

⁴ A ọ dọ ké Dii a gbé ọ dílẹ adoa,
tó ma aà sísi, a ma yáma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunakeo,
à láasooke á wúleki, í nílẹ.

⁶ A sa pọ de à o o,
í Dii náaike.

⁷ Dasi í mẹ: Déme a èfáaikewéi?
Wá wẹgwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó pọwena ní vẹe ọ díńzi,
pọna pọ ní dàmẹe ma sọu de ní pọa.

⁹ Mi wúle i'ò ní a nao kau,
asa Dii, níme ni to mào ku dọdọa.

5

Wabi kọ kea

¹ Davidi lẹ. Wí sí ní kulepẹaọe.

² Swákpa ma yái Dii,
laaidọ ma yáwaaipaawa.

³ Ma Kía, mále wiilema,
ma Lua, mále wabikema.

⁴ Dii, ni ma yáma gufẹne,
mi a yá ọ dọdọne kọ,
ma wé i ọ dọnzí.

5 Luan n ũ, ní ye vâizio,
nili gbêvâi diléo.
6 Ziakâfina lí e zè n aeo,
ní za vâikenaogugu pié.
7 Dii, ni eedeo midé,
ní ye gbêdenao ní gbêblenao gíyâio.

8 Mapi má gē n ua n gbêke zōo yáí,
má kúle n kpéle má misiilene.
9 Dii, doamēē n náai yáí,
zēpoomēē ma dādānao yáí.
10 Asa an yāe náai vīo,
aai lenakasa gbéōnē.
An nòse de lán kaadōembewae,
gbé òkpaa yá kò ní sōu.*
11 To yá zōlemá Lua,
to aa ozu nízia wéu.
N ní yá n ae an taae dasio yáí,
asa aa gī n yāmaie.

12 To gbé pó nà n kpeo yáalb,
aaiō wiile ní pōnao gōōpii.
Oku gbé pó yenziola,
aai vī aao kēaa n yá musu.
13 Dii, ni báaada gbēmaaoogu,
n yearízi i kàedańzi.

6

Wile Luawa

1 Davidi lé. Wí sí ní kúuleaoe.
2 Dii, nísu ma lele ní kpēneo,
nísu ma toto ní pōkūmaoo.
3 Wēnadōmēē Dii,
ma gō déedeennōe,
ma gbágbā Dii, asa ma wá lé wíe.
4 Ma pō yá dúuduue, Dii,
níyō dōmale bōe ni?
5 Ea ñ ma misi, Dii,
ma suaba n gbêke yáí.
6 Asa ge lí e lemāma lo,
wīli n táasile miauo.
7 Ma wēnakè ma kpasa,
ma mībōo i gá ní wé'io,
ma wúleki lo níe e gu ge dōd.
8 Ma wé lo bōbō ní pōsiao,
lo wo, ké ma ibeēo dasi yáí.

9 A go ma kīi vāikenaō,*

* 5:10 Lom 3.13 * 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27

asa Dii ma ɔɔlɔ mà.
 10 Dii ma wiilɛa mà,
 Dii ma wabikea sɪ.
 11 Wí a ma ibɛɛɔ kũ píi,
 aa gɔ bíli guu,
 aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

1 Le pɔ Davidi sɪ Diie Bɛyãmɛɛ bui Kusi yá musu.

2 Dii ma Lua, ma nanzie,
 ma suaba ñ ma bɔ gbé pɔ pɛlemaziɔ ɔzi.

3 Tó màa no,
 aa ma taitai lán nòomusuwae,
 aa ma kékɛkɔɛɛ,
 gbɛe a ma misio.

4 Dii ma Lua, tó ma tàaekɛɛ sɔ,
 tó ma ɔ ku yávãiu,

5 tó ma vãikɛ ma gbédeɛɛ,
 ge tó ma gbãamò ma wèlɛɛ pã,
 6 ma ibɛɛpi pɛlemazi aà ma kú,
 i ɔzɔa tɔɔlɛ,
 i ma tó vɪlɛ bùsu'ũfãau.

7 Fele ze ñ pɔfɛo Dii,
 fele kpɛnɛbɔbɔ ma ibɛɛɔwa.
 N n mɛ sé, ma Lua,
 ní yágɔgɔ a zéwa.

8 To gbéɔ kãaanzi,
 ní kiblemá kua za musu.

9 Dii, ni yákpaleke ñ gbéɔ.
 Dii, to yá bɔmanɔ na ma yázede léu,
 Musude, kemɛɛ ma nòsepua léu.

10 Lua, míme ñ maa,
 ni nòse ñ láasooo yɔɛ.*
 Gbɛvãio pásikɛa midɛ,
 ní gbɛmaaɔ gba zekii.

11 Lua Musude mé ma sèngbao ũ,
 ñ nòsemaadeɔ suaba.

12 Lua ñ yákpaleke a zéwa,
 ñ to yá àɔ zɔlemá gɔɔpii.

13 Tó gbé i nòselileo,
 Lua ñ a fɛnda lɛke, ñ a sá ká.

14 I a ka gbaè,
 ñ a gɔkebɔ pɔ ñ ga inéɔ keke.

15 Gwa, vãii ñ nòɔ gbépiu,

* 7:10 Zia 2.23

ĩ yãdɔnwɛia nɔsi à nɛ'ìè ege ũ.

¹⁶ I eyɔ gbéɔne zãzã bai ũ,

õ ĩ zu ε pɔ a yɔ̀pi guu.

¹⁷ Aà yãdɔnwɛia a wi aà musu,
aà gbéɔ wetãa a sɔaa aà miwa.

¹⁸ Má Dii sáaukpa aà maake yáí,
má Dii Musude tɔbɔ ní lesiao.

8

Lua zɔ̀ke oa

¹ Davidi le.

² Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu,
n gawi bɔ̀ gupuau musu.

³ N dà néfɛnɛnaɔne ní né yɔ̀minao
aa n táasile,*

ké n ibɛɛo ní n wèlɛo níle yáí,
n mɔakanao lé i gɔ̀ kpaaŭa.

⁴ Ké ma n zĩ gwà musu,
mɔvua ní saana pɔ̀ ní pèpe weɔ,

⁵ ma mè bɔ̀n gbɛnazĩna ũ an yá ìo dɔngui?
Bɔ̀n ní ũ ni laaidɔmáí?†

⁶ N aà kè kɛsãa malaikaɔzi gɔ̀ɔpla,
n aà kpà kpalau ní gawio ní beɛɛo.

⁷ N tò à iko ví pɔ̀ pɔ̀ ní kèɔwa,
ní tò pɔ̀pii misĩilèè,‡

⁸ são ní zuɔ̀ ní sɛ̀anɔbɔɔ píi,

⁹ bão ní kpɔɔ ní pɔ̀ pɔ̀ kú ísia guuɔ.

¹⁰ Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu.

9

Lua sáaukpa kè ĩ yákeke gbéɔne yáí

¹ Davidi le.

² Dii, má n táasile ní nòsemendoo,
má n yãbɔnsaekɛao kpàwakené.

³ Má pɔ̀nake, má yáalo n yá musu,
Musude, má n tɔbɔ ní lesiao.

⁴ Ma ibɛɛo ĩ kpekpa,
aaĩ gɛ̀mbɔle aa gaga n aɛ.

⁵ Asa n zɛmanɔ, n yãnakpàa,
zɔ̀lɛa n gĩnaa n yãgɔ̀gɔ̀ a zéwa.

⁶ N buipáleo lèle,
n gbɛvãipio mɔ̀nzɔ̀,

n ní tó dè míomio.

⁷ N músi láasai kpà ma wèlɛɔzi,

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Sou 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

n n wéleṓ kwè,
an yá dṓ gbēegu bo.

⁸ Dii i kible gṓṓpii,
à a kpala ðile yákpalekea yáí.

⁹ A yákpaleke n dúnia gbéṓ súsu,
a kible buiṓwa a zéwa.

¹⁰ Dii mé ulekii ũ
gbé pṓ wàle gbāamṓnéṓne,
a dené aafia'ekii ũ taasikegṓṓ.

¹¹ Dii, gbé pṓ n tṓ dṓṓ n náai vī,
nili n aeyanaṓ vūaao.

¹² A lesi Dii, àle kible Siṓna,
à aà yákeṓṓ kpàwake bui píie.

¹³ Asa yá lí sáaaguṓ,
i tṓsi gbēdenawa,
i taasideṓ wiileṓ yāda.

¹⁴ Gwa lá ma ibeṓṓ lé iadaa, Dii,
wēnadṓmēe, ní ma bṓ ga lézi,

¹⁵ mí lé mama Siṓna bíibṓleu,
mí pṓnake ké n ma suabà yáí.

¹⁶ Buiṓ sí e pṓ aa yṓu,
an gbá zù ba pṓ aa kpàu.

¹⁷ Wa Dii dṓ n yákpalekea a zéwaoe,
i to gbēvái yákeṓ labadaaála.

¹⁸ Gbēváiṓ i ta bedau,
bui pṓ aali Lua yādaopiṓ.

¹⁹ Wēnadeṓ yá a sáaagu bauo,
taaside weṓṓaaazi láaa vīo.

²⁰ Fele Dii,
nisu to gbēnazina n gā flo,
bui pii káaa, ní yákpalekeṓnṓ.

²¹ Dii, to vīa buiṓ kú,
ké aa e dṓ wa de gbēnazinaṓ ũ.

10

Lua yággṓṓa n gbéṓ wabikea

¹ Dii, bóyái n zea zāzái?

Akea ni ulené taasikegṓṓzi?

² Gbēvái i gbāasaide we wala guu,
i kṓnikeè, i aà kú.

³ Gbēvái i a pṓnidēṓ ianadā,
i bíide sáaukpa, i Dii tṓbēesi.

⁴ Gbēvái wala mé tò ili Dii aeyao,

a Lua láasoo vío.

⁵ Yá p'ó ì k'è píi ì b'òè maae,
ì azía káfí, ìli n ikoyá dao,
ì lesuik'e a ibeew'a.

⁶ I me á kpaguo,
á ku p'onau taasikesai g'w'pii.

⁷ Ee ìo do àà léu
ní gbékaao ní yápásio,
yádonweia ní yāvāio mé àà lé pà.*

⁸ I naale yāesaidee wénkpe,
ké à e aà de asii guu,
ì mi'iide kpákpa gusaena.

⁹ I naale gbé'one asii guu lán n'òomusuwa,
ì naale lákpeu à e y'èesaide kú.

Tó à aà kù, ì aà gále ní a bao.

¹⁰ Gbé p'ó a le a kù g'ò wúlea y'èmee,
gbāa mé aà nè.

¹¹ Gbēvāipi ì me Lua a yá fān vío,
ì o'ku a wéwae, ìli gu'eo.

¹² Dii, f'ele mó ní n gbāao,
Lua, ñy'ò y'èesaide'ò fānke.

¹³ Lua, b'óyāi gbēvāi ì d'óenno'i?
I o a s'ò guu ñy'ò ì adawao.

¹⁴ N beeo ni e s'ásā,
ni gbé'ò yá'òma ní n p'osiao yāda,
ké ñ e o'daumá.
Y'èesaide ì azía kpama,
tone p'ó gwana vío don'leden n ũ.

¹⁵ Gbēvāi ní gbé p'ásio g'àsí éné,
an vāi p'ó aale e wa d'ò wí ní musu.

¹⁶ Dii ìo kible g'w'pii,
aà yādansaio mid'e aà b'usuu.

¹⁷ Dii ì y'èesaide'ò wabik'ea ma,
ì ní gba s'ò, ì swādo ní yái.

¹⁸ I ze ní tone p'ó gwana vío
ní gbé p'ó w'ale ì adamá,
ké gbēnazina p'ó de b'usuti ũ su to s'ò k'érigu bo yái.

11

S'adilea

Davidi le.

¹ Ma na Diizi.

B'óyāi ále om'ee mà vua
mà ta gbe musu lán b'awai?

² A vāik'ena'ò gwa, aa kakpà s'aa,

* 10:7 Lom 3.14

aa gusaε yemá aa sá gà,
 aa kakpále nòsemaadeowa.
 3 Tó fεlekaa yámikpale gbòo,
 gbēmaaο kea ni?

4 Dii ku a kpéu,
 a zōlea báawa musu we.
 I wepá gbēnazínaola,
 i wékpalerízi.

5 Dii i gbēmaaο tàasika,
 āma a za vāikenaoggu
 ní gbé pó yāpāsí i kené naο.

6 A teyō ní íatēgbōo kwe vāikenaowa,
 ían wāa mé aο de ní baa ũ.

7 Asa Dii i yāke a zéwa,
 yākea a zéwa i keè na,
 gbēmaaο wesiaāle.

12

Gbēnazína bēēboa

1 Davidi le. Wí sí ní kúuleaοε.

2 Ma suaba Dii!
 Asa gbēmaa ku loo,
 náaide làa gbēnazínaο guu.

3 Baade i εεto a gbédeεεε,
 i lena keè ní nòsememplao.

4 Dii, lenade gyawi
 ní gbé pó i azía se lesío.

5 Aaí me ní lé mé a tidò gbéa,
 wa mé wa ní lé vī,
 déme a kiblemái?

6 Gbé buseo wetāa
 ní wēnadeo aukεaο yái,
 Dii mè á fεle sa,
 á ní gba bokii pó aale a nide.

7 Dii yá sāa vío,
 a de lán ánusu pó wa yò mua téu
 wa bàasa gēn soplawa.

8 Mpi Dii, níyō wá dōa gōōpii,
 níyō wá sí gbé bee taaowa.

9 Tó gbéō yābēε kù oplapla,
 gbēvāio lo be ní yōo gupiiue.

13

Lezua Luazi

1 Davidi le.

2 E boε, Dii?

Ma yá aο sāangu gōōpii yà?

N mikpe aɔ dɔamεε e bɔε ni?
 3 Máɔ d̄εεka ní ma láasooɔ e bɔε ni?
 Ma pɔ ɔɔ sia lá gu lé dɔ,
 ma íbεε aɔ gbãablea e bɔε ni?

4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yãma.
 Ma oa weemεε,
 ké másu ga i oo yáí,
 5 ké ma íbεε su me a tidɔmalao,
 ké ma w̄εεɔ su pɔnakε ma fua yá musuo.

6 Mále n gb̄εke náaike,
 ma pɔ na ké r̄yɔ̄ ma suaba.
 Má lesi Diie,
 asa à yãmaak̄emεε.

14

Misaide ya'oa

(Sou 53)

Davidi le.

1 Misaideɔ í o ní s̄ɔ guu Lua kuo.

Aa ɔ̀ɔkpà, an yãkea v̄ai,
 yãmaak̄ena kú ní guuo.

2 Za musu Dii í w̄éte gb̄enaz̄inaɔzi,
 í gwa tó gb̄εe ɔ̄nɔ kà a k̄íi w̄εεlea.

3 Aa s̄àsà píi, aa ḡò d̄ɔsai míɔmíɔ,
 yãmaak̄ena kuo, baa do.*

4 V̄aik̄ena w̄é lí gu'eo lé?

Aaí ma gb̄éɔ m̄óm̄o lán úwa,
 aali lezu Diizio.

5 Gwa, v̄ia a ní kú we maamaa,
 asa Lua a ze ní gb̄εmaaɔ.

6 V̄aik̄ena í kpa taasideε a p̄œãu,
 kási s̄ɔ Dii mé taaside ulék̄íi ú.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ ñ Isailiɔ bɔ!

Tó Dii sù ní a gb̄éɔ ní pá ziu,
 Yakɔbu buiɔ pɔnakε,
 Isailiɔ yáalb.

15

Luayamana ya'oa

Davidi le.

1 Dii, déme ze v̄í à ḡε n uai?

Déme a f̄ɔ àɔ ku n gb̄èsísi musui?

2 Gb̄é p̄ɔ ɔ̄ ku tàaesai,
 mé í yãke a zéwa,

mé í síana'o ní n̄ðsem̄endoo.

* 14:3 Lom 3.10-12

³ Ili yāḁ gbēewao,
 ìli tàaekε a gbédeεo,
 ìli a gbēdo s̄s̄o.
⁴ I saka luayādansaiḁgu,
 ì luayāmanaḁ kpela.
 Ili a lεgbēa lilεo,
 baa tó à kèè z̄í ũ.
⁵ Ili ōa sēané à a igbào,
 ìli bḁ gbé p̄o a yá kú kpe ḁsāsāa yáio.

Gbé p̄o ì ke màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi

Davidi lε.

¹ Ma d̄sa Lua,
 n̄mε ma nanzi.
² Má ò Diiε ma diin n ũ,
 n̄mε ñ ma aafia ũ.
³ N gbé p̄o kú ma bùsuuḁ
 mé de gawide p̄o ì kamaguḁ ũ.
⁴ Gbé p̄o aaï wā gé t̄aa kíḁ
 aaï yā'ḁma kpá ñz̄iazie.
 Má sa'o'i t̄óleñḁo,
 wa ñ t̄aaḁ t̄o ma ma léuo.
⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
 ma wēni ku n ḁz̄le.
⁶ N kḁḁ d̄amεε gumaau,
 gba p̄o ñ d̄amεε k̄amagu.
⁷ Má Dii táasile ké ì lεdaa,
 baa gwá ì to ma s̄o ma gba laai.
⁸ M̄io Dii e ma w̄eu gḁḁpii,
 lá a kumanoḁ, má kpaguao.
⁹ Bee yáí ma p̄o ì na,
 ma n̄se ìo yáalḁ,
 ma wé d̄oi ìo ma mε aḁ ku aafia.
¹⁰ Asa ñȳḁ ma to miauo,
 ñȳḁ we n yāmana yaikεo.*
¹¹ N ma ka wēni zéwa,
 n kíi p̄ona ìo p̄εεau,
 p̄oḁmaḁ ku n ḁz̄l gḁḁpii.†

17

Wabikea

Davidi wabikea.

¹ Dii, ma yāma,
 asa ma yá naε,
 swāḁḁ ma wiilεai,
 ma wabikea ma,

* 16:10 Zln 13.35 † 16:11 Zln 2.25-31

asa mále ke ní mɔafilioo.

² N kíí má yāna eu,

n wé lé yá pó zεví e sáasā.

³ N ma sō gwà, n wétεmazi gwá,

n ma táasikà, ni yāe eao,

asa ma zεò ma lé a ma kalikεo.

⁴ Mili té gbēnazína yāεαozio,

mili gbé pásíɔ ɔlesεo.

⁵ Ma be n zéu súsu,

mi páale n yáεo.

⁶ Mále lezunzi, asa níyɔ wea.

Lua, swáse ma wabikeai.

⁷ N n gbēke bɔnsae kemεε,

gbé pó nánziɔ bɔ ní ibεεɔ ɔzí.

⁸ Laaidɔa lá ní wébesianawa,

ní ma sɔɔ n kúlukulunau.

⁹ Ma si gbēvái pó aai íadaaɔwa,

ma ibεε pó liaamazipíɔ.

¹⁰ Aali gbēe wegwaɔ,

an lé í yòɔ yá'o.

¹¹ Aa pèlemazi aa liamazi,

aa webíia ké aa e ma pále zíle.

¹² Aa ye ma taitai

lán nòɔmusu nɔandenawa,

lán nòɔkusi pó naalea gusaenawa.

¹³ Dii, fεε daríle, ní ní kwé,

ma si gbēvái píɔwa ní n fēndao,

¹⁴ ma bɔ gbé píɔ ɔzí ní n gbāao.

An baa ku dúniaε bee guu,

an àizeε ɔ dińzi, an néɔ í ká,

aai pó pó fεɔ kále ní népíɔne.

¹⁵ Má wesinle ma nòsemaa yáí,

tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

18

Ziblea sáaukpaa

(2Sam 22.1-51)

¹ Le pó Dii zòblena Davidi siε gɔɔ pó à aà bò Saulu ní aà ibεε kíniɔ ɔzí.

² Má yenzi Dii,

níme ní ma gbāa ũ.

³ Lua mé ma gbεsi ũ,

mi naaàzi,

ma Lua mé ma zegikíi ũ,

í ma misi.

A de ma sèngbao ũ,

má aà náai ví,

a de ma suaban gbāa ũ,

ì ma dǎa.

⁴ Dii kà wà à sáaukpa.

Mi lɛzuaàzi,

ì ma bɔ ma ibɛɛɔ ɔzi.

⁵ Gó kpàlɛmanɔ,

kaalɛ swa lé ma ble.

⁶ Mia baɔ galakpàmeɛ,

ga baikpàmeɛ ma aɛ.

⁷ Ma yeelɛa guu màa ma Dii sisi,

ma lezù ma Luazi,

ɔ à ma bɔ mà za a bɛ,

ma wii kàwà, à gɛ̀ aà swáú.

⁸ Tɔɔlɛ lùalua à zìazía,

gbèsisìb dèedee ní zínau,

aa lùalua ké aà pɔ pà yáí.

⁹ Súelɛ bɔ aà níu,

té pɔ ì kúmá bɔ aà léu,

a yɔ̀ lé pipi aà aɛ.

¹⁰ A gu kèaa musu à pila,

lou sisi aà gbá zíɛ.

¹¹ Alɛ vua dia malaika gàsɪade kpe,

àlɛ yàakpa ní íanao.

¹² A gusia kù azíala,

à luabɛsiana kè a kúkíi ù.

¹³ Lousisia dàaa aà gawi píleɛɛ,

lougbe kwè, lou pílepíle pásípási.

¹⁴ Dii Musude pàla za musu,

aà bɔ dɔ louvía ù.

¹⁵ A ka fà ma ibɛɛɔgu à ní fāaa,

Lua sù má à ní yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,

ísia tɔɔlɛ bɔ gupuau,

ké n pɔbɔ n níu,

dúnia zína bɔ puizi.

¹⁷ A ɔbɔ za musu à ma kù,

à ma bɔ ísiu.

¹⁸ A ma si ma ibɛɛ gbāawa

ní ma wèlɛ pɔ an gbāa demalao.

¹⁹ Aa ànaa ma wēnakegɔɔ,

ɔ Dii zèmanɔ.

²⁰ A ma bɔ à ma gba dèepookii,

à ma mīsi ké a yemazi yáí.

²¹ Dii yākèmeɛ ma nòsemaa léu,

à fiabòmeɛ ma gbāsísai léu.

²² Asa má Dii yādílɛaɔ kúa,

mi vāikɛ ma a Lua tò weo.

²³ Aà ikoyáɔ Ì dɔaaameɛ,

mi bɔ yá pɔ a dīlɛɔ kpeo.

24 Ma kua tàae ví Diiéio,
má azía kúa duunasai.

25 Dii fiabòmee ma nõsemaa léu,
asa a è má kú gbãsisaié.

26 N náai ví náaideone,
tàaesaiden n ũ tàaesaideone.

27 N wásawasa gbé wásawasone,
āma ni kōniké gbé dōsaiōne.

28 Ni zīabusanao suaba,
ni gbé pó aai rízia se lesio busa.

29 Dii, ni ma filia tefele,
ma Lua, ni ma gusia lile gupua ũ.

30 N n gbāao má fō kuadi kaawa,
ní ma Lua dōnleo má fō ví gīa.

31 Luapi sō, aà yākea bōlei.

Dii yá sāa vīo.

A de sēngbao ũ gbé pó nāziōne.

32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
Wá Lua bàasio, déme gbesi ũi?

33 Lua mé í ma gba gbāa,
ōme í zepoomee súsu.

34 I to ma wá nakū lán tuewa,
í to mào be būsū gulesio musu.

35 I zīkaa dadamee
e ma gāsī fō mōgotē sá gá.

36 Ni n zīblesēngbao kpaa,

ní ma kúa ní n oplaao,
ni naale ñ ma tōbo.

37 Ni ma zé yàasa kūmee,
ō ma gbá lí gbáleo.

38 Ma pele ma wēleozi ma ní kūkū,
mi kpekpaio e ma ge ní dedeó.

39 Ma ní wiwi, aai e fēleo,
aa kwè gō kálea ma gbá zīe.

40 N ma gba gbāa, ma zīkād,
ní tò ma ibeio mikpaa.

41 N tò ma wēleo kpekpa,
ō ma a zangudepio mīde.

42 Aa wiilè, gbēe i ní suabao,
aa lezù Diizi, i yāmamáo.

43 Ma ní ké búebue
lán luutē pó íana sèwa,
ma táa'òmá lán zé guu pèleawa.

44 N ma bo gbé pó fēlemanoo zī,
n ma ke buio mide ũ.

Gbé pó má ní dōo lé zōblemee.

45 Bui zīlo i vlānaumee,

tó aa ma yāmà, aaĩ misiilemεε.

⁴⁶ Buipáleṽ kúsu ĩ kwé,
aaĩ bṽ ní zegikíṽu ní lualuo.

⁴⁷ Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!

Wà Lua ma Suabana tṽbṽ.

⁴⁸ Lua mé ĩ tṽsimεε,

ĩ buiṽ totomεε.

⁴⁹ N tò ma pili ma ibεεṽwa,
n ma gba gbāa de ma wèṽola,
n ma bṽ gbé pásṽo zĩ.

⁵⁰ A yáĩ má n sáaukpa buiṽne,
má n táasile, Dii.*

⁵¹ Dii ĩ zĩ zṽṽ ble kía pṽ á sèε,
ĩ gbēkeke kía pṽ á kpāpiε,
ma Davidi ní ma buiṽ e gṽṽpii.

19

Luabe gawi ní Lua yā gawio

¹ Davidi lε.

² Musu ĩ Lua gawi bṽ gupuau,
báluma pṽṽ ĩ aà zĩ ṽṽné.

³ Iṽ yādané lá gu lé dṽ,
ĩ dṽa kpámá gwá ní gwáo.

⁴ Ili yā'oo, aà yā'oa bui kuo,
wĩli a kía maṽ.

⁵ Aà bṽṽ ĩ gé dúnia guu píi,
aà yā'oa ĩ gé e tṽṽle léwa.*

Lua kpεdṽ íatēε we,

⁶ ĩ bṽ kpéu à bile lán nṽsenawa,
ĩ fele ní táo ní pṽnao lán negṽnawa.

⁷ I fele luabe léla,
ĩ pāa gé e a léle,
pṽe líṽ uleε a pusuiṽ.

⁸ Dii ikoyā paeε,

ĩ ní nṽse níniné.

Dii yá náai vĩ,

ĩ leda ṽṽsaideṽwa.

⁹ Dii ĩ ṽtona dṽné súsu,
ĩ ní pṽ ke na.

Dii yādileεṽ gbāsĩ vĩṽ,

ĩ ní oa weené.

¹⁰ Misiileε Diiε zépi weṽṽa,
waṽ tei gṽṽpii,

Dii yákpalekeεε síana vĩ,

yápi ĩṽ maa wásawasa.

¹¹ Aà yāmaa de vuaa, baa vua maa,

* 18:50 Lom 15.9 * 19:5 Lom 10.18

a na de zó'ia, baa zó b̀usu.

¹² Ni leda mapi n z̀b́lenawa,
gbé ṕo n yá k̀ua ài ìo z̀o.

¹³ Déme a f̀o yá ṕo ále z̀awàò d̀si?
S̀uukemanò ní ma tàae ṕo uléao.

¹⁴ Nsu to mapi n z̀b́lena d̀éennò,
duuna su gb̀ableao,
m̀io k̀u wásawasa tàae z̀o sai.

¹⁵ To yá ṕo lé b̀o ma léu
ní làasoo ṕo k̀u ma s̀uo kangu
Dii, ma gbesi, ma Suabana.

20

Ziblea wabikéa

¹ Davidi lé.

² Dii sinnò n yeelèa guu,
Yakòbu buiò Lua n se lesí.

³ Kua za aà k̀k̀k̀i a n suaba,
kua za Sìona a d̀onle.

⁴ Aà n sa'oa píi sí,
n sa'obòò i d̀oààgu.

⁵ Aà ṕo ṕo n p̀o gbà kpama,
aà to n yá ṕo níle yá le,

⁶ wí gulake zí ṕo ní blè yá musu,
wí d̀alapoo da ní wá Lua t̀o.
Dii wabi ṕo ní k̀è sinnò píi.

⁷ Má d̀ò sa Dii ì k̀ia ṕo a kpà suaba,
ì siaànò za a be ṕo a kua adoau,
ì to aà zible ní a g̀asa gb̀ao.

⁸ Gbèèò ì zikàs̀gòò náaike,
gbèèò ì s̀ò náaike,
wápiò s̀, Dii wá Lua náai wi ké.

⁹ Ampio, aa k̀ule aa léle,
wápiò s̀ wáò zea gíũgiũ.

¹⁰ Dii, to k̀i zible,
tó wa lez̀unzi, síwanò.

21

Ziblea s̀aukpa

¹ Davidi lé.

² Dii, k̀i lé p̀onake ní n gb̀ao,
aà p̀o na maamaa ké ní tò à zible.

³ N ṕo ṕo aà p̀o gbà kpàwà,
ni gí aà wabikéa síiaànò.

⁴ N danle k̀èè ní èf̀ai z̀o,
n vua f̀uà kpàè.

⁵ A wèni gbèama, ò ní kpàwà,

ń tò a ku e gɔɔpii.

⁶ À gawi zɔɔ ké ń tò à zìblè,
n gawi ń zɔɔkeo kpàwà.

⁷ Nìò báaadaaàgu gɔɔpii,
n kuaaàno tò aà pɔ kèna.

⁸ Asa kí Dii náai vɛ́,
kua Musude gbêkɛu a kpaguao.

⁹ Nyɔ ɔdie n ibɛɛɔwa,
ńyɔ n wèlɛo kú ń n ɔplaaɔ.

¹⁰ Nyɔ ń ke mua yàa ù n mɔgɔɔ,
Dii a ń míɔnzɔ a pɔfɛgɔɔ,
i to tɛkúamá.

¹¹ Nyɔ ń néɔ midɛ dúnia guu,
ní ń buiɔ kɛ gbɛnazínaɔwa.

¹² Baa tó aa lekpaáinzi,
an pɔeá a fɔ zíkɛo.

¹³ Nyɔ ka dɔdɔ ń wéwa,
ńyɔ to aa kpekpa.

¹⁴ N gbáa guu, Dii, ñ nzia káfi,
wí lesi wà n gɔsake táasile.

22

Wiileɔ Luawa

¹ Davidi lɛ.

² Ma Lua, ma Lua,
bóyái n ma to wei?*

Ma wiilè,
àkɛa ńlɛ mɔ ma suabaio ni?

³ Ma Lua, ma lɛzúnzi fáane,
ni weao,
ma wiilèma gwáasína,
ɔ ń nile.

⁴ N kua adoa, ń zɔlɛa báawa,
ɔ Isailiɔ i ń táasile.

⁵ Mmɛ wá deziɔ n náaikè,
aa n náaikè ɔ n ń mísi.

⁶ Aa lɛzúnzi ɔ aa bɔkí è,
aa n náaikè ɔ wí i ń kúo.

⁷ Kɔtɛn ma ù, gbɛnazinan ma ùo,
wàlɛ ma sɔsɔ, wàlɛ sakamagu.

⁸ Gbé pɔ lé ma gwaɔ lé ma yáab,
aale lɛsuikɛa,

aale mike déũdeũ aale mɛ:†

⁹ Lá àlɛ Dii náaikɛ, aà aà bɔ,
tó aà yá kàaàguɛ, aà aà misi.‡

¹⁰ Mmɛ n ma bɔ ma da nɔsɛu,
n ma dɔ aà yɔ́wa.

* **22:2** Mat 27.46, Maa 15.34 † **22:8** Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ **22:9** Mat 27.43

11 Má na n ɔ́zǐ za neasakpɛɛ,
 ní de ma Lua ũ za ma da nòseu.

12 Nsu ñyɔ̄ kumanɔ̄ zâo,
 asa taasi lé mɛkpa,
 mé gbɛɛ ku à dɔ̄malɛo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaɛɔwa,
 wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

14 Wàlɛ lɛdɔ̄dɔ̄a lán nòɔmusu ɔ̄ɔbɔna pɔ̄ aalɛ pɔ̄ taitaiɔwa.

15 Ma gbãa gèzɛa lán í kólɛawa,
 ma guɔ̄ bòɔŭ pii,
 ma mɛ yò lán zɔ̄sawa.

16 Ma kòlo giigàga lán pɛnkasowa,
 ma léna nàalɛ ma lé musu. §
 Wà ma wulɛ lán gɛwa bùsutiu.

17 Gbɛ́ɔ̄ liaamazi dasidasi lán gbɛ́ɔ̄wa,
 gbɛ́vãipiɔ̄ nònɔ̄aamazi,

aa ma ɔ̄ɔ ní ma gbáɔ̄ f̄f̄f̄.*

18 Má f̄ɔ̄ mà a wáɔ̄ nao píi.
 Wà wɛbiiɔ̄, wàlɛ ma gwa,

19 wàlɛ ma pɔ̄kasaɔ̄ kpaalɛ,
 wàlɛ tɛlɛpa ma ulatao yá musu. †

20 Dii, ñsu ñyɔ̄ kumanɔ̄ zâo,
 ní mɛ ní ma gbãa ũ,

mɔ̄ dɔ̄malɛ kpakpa,

21 ma bɔ̄ an fɛnda lézǐ,
 ma wɛni si gbɛ́piɔ̄ swaawa,

22 ma bɔ̄ nòɔmusupiɔ̄ lézǐ,
 ma si zùsɛlɛpiɔ̄ kòbawa,

23 mí n tɔ̄bɔ̄ ma gbɛ́ɔ̄nɛ,
 mí n táasilɛ kòkãaa guu. ‡

24 A Dii vɛlɛnɔ̄, à à táasilɛ,
 á Yakɔ̄bu buiɔ̄, à à tɔ̄bɔ̄,
 á Isailiɔ̄, à misiilɛ.

25 Asa i saka taasideguo,
 i àà wɛnadekɛ yaboo,
 i mikpɛdɔ̄èo,
 à swákpa àà wiilɛai.

26 Má n táasilɛ balu guu,
 má lé pɔ̄ má kɛma flabo n vɛlɛnɔ̄ wáa.

27 Taasideɔ̄ pɔ̄ble aa ká,
 Dii kíi wɛlɛnɔ̄ aa àà táasilɛ,
 aaiɔ̄ ku gɔ̄pii.

28 Dúnya búu gbɛ́ɔ̄ Dii dɔ̄, aai zɛaànɔ̄,

§ 22:16 Zaa 19.28 * 22:17 Zaa 20.27 † 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zaa 19.24

‡ 22:23 Ebe 2.12

bui pɔ́ kúuɔ́ kúléè píi,
 29 asa kpalableaá Dii yáé,
 í kible bui píiwa.
 30 Dúnia gbāadeɔ́ kúléè píi,
 gbé pɔ́ gè gékíiɔ́ misiilèè píi.
 31 An buiɔ́ zɔ́bleè,
 aa Dii yá dau siu ziadeɔ́ne,
 32 aai o gbé pɔ́ wi ní i yāaɔ́ne
 lá à yānakpámá,
 asa a kè.

23

Dii mé ma dāna ũ
 Davidi lé.
 1 Dii mé ma dāna ũ,*
 pɔe a késāao.
 2 I ma wúle sèbɔ́lɔ́kíi,
 í gemanɔ́ í kílíkili sae.†
 3 I ma nòse nínimεε,
 í dɔ́aamεε zé maɔ́ guu a tó yáí.

4 Baa tó má be gusisi pásíu,
 má vāi vīakεo, asa ní kumanɔ́,
 n sōna ní n goo í ma gba sō.

5 Ni blekale ma ae ma ibεεɔ́ wáa,
 ní nísidɔ́ɔ́ ma miwa,
 ní íka ma toona pai yeλεε.
 6 Nama ní gbékeo aɔ́ kumanɔ́ gɔ́ɔ́piie,
 míɔ́ ku Dii ua e ma wēni léu.

24

Dii gēa a kpéu
 Davidi lé.
 1 Tɔ́le ní pɔ́ pɔ́ kuwàɔ́á Dii pɔ́e,*
 dúnia ní gbé pɔ́ kú a guuɔ́ píi.
 2 A tɔ́le zínapèle ísiau,
 a kàle ní swaɔ́.
 3 Déme zeví à dede Dii sísíwai?
 Déme a fɔ́ gē àà uai?
 4 Gbé pɔ́ tàae vío mé àà nòse pua,†
 mé ìli ze ní táaɔ́ɔ́,
 mé ìli legbē ní mɔ́afilioo.
 5 Dii a báaada adegú,
 Lua àà Suabana a to yá bɔ́aàɔ́ na.
 6 Maa a de ní àà kíi wèelenaɔ́,
 Yakɔ́bu buiɔ́ Lua aeyanapíɔ́.

* 23:1 Zaa 10.11, 1Píe 2.25 † 23:2 Zia 7.17 * 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8

7 A bíiboleo wēwē,

à gbà zio wēwē,

í tó Kía gawide‡ gē.

8 Déme Kía gawidepi ūi?

Dii negōn gbāae,

Dii zikan gbāae.

9 A bíiboleo wēwē,

à gbà zio wēwē,

í tó Kía gawide gē.

10 Déme Kía gawidepi ūi?

Dii Zīgōde mé Kía gawidepi ū.

25

Lua wá dšana

Davidi le.

1 Dii, ma azla kpàmae,

2 ma Lua, mále n náaike.

Nsu to wí ma kūo,

ńsu to ma ibeεo tidomalao.

3 Wí a gbé pó an wé dōnzio kūo,

sema gbé pó bò n kpe pāo.

4 Dii, n n zé ołomee,

ní n yá dadamee.

5 Gemanō n ślanau, ní dadamee,

asa Lua ma Suabanan n ū,

ma wé ɔ dōnzie gōōpii.

6 N sūuu ní n gbēkeo aō dōngu,

asa ní ví za káauε, Dii.

7 Nsu tàae pó má kēo yādao

ge duuna pó má kē ma èwaasogōo.

Ma yá àō dōngu gbēke guu,

ké ní maa yái, Dii.

8 Dii maa, i yāke a zéwa,

bee yái i a yādada duunkenaōne.

9 I zlabusanaō da a zéwa,

i yāmaa dadané.

10 Dii ɔ gbēke ní náaiō ví

ní gbé pó zè ní a bàakuarínō yáo.

11 Baa ké ma duuna zōo Dii,

sūuukemanō n tó yái.

12 Déme Dii vía víi?

Dii i ade da zé pó de aà sewa.

13 Ade aō ku nama guu,

aà buio mé aa gō ní bùsu ví.

14 Dii gbēke ví ní a víakenaō,

i to aao a bàakuarínō yá dō.

15 Ma wé ɔ pe Diiwa gōōpii,

asa ṽme ṽ ma gbá bṽ bau.

16 Ma wεgwa, wēnadṽmεε,
asa má kú mado ní taasio.

17 Ma yāṽmaṽ kṽ ma nṽse guu,
ma bṽ ma wétēapi guu.

18 Ma taasi ní ma pṽsiao gwa,
ní ma duuna woloa pii.

19 Gwa lá ma ibεεṽ līgua,
aa zamagu pāsṽpāsṽ.

20 Ma wēni dṽa, ní ma misi,
ńsu to wí ma kṽo, asa ma nanziε.

21 To síana ní kua maaṽ ṽ ma dṽa,
asa ma wé ṽ dṽnziε.

22 Lua, Isailiṽ bṽ ní taasikεṽṽ pii.

26

Gbēmaa wabikεa Diiwa

Davidi ε.

1 Yānakpaa Dii,
asa ma yāké a zéwa,
ma n náaikè seasai.

2 Ma ε ṽ ma gwa Dii,
ní ma nṽse ní ma làasooṽ gwa.

3 N gbēke ṽ dṽaamεε,
mi zṽke n síanawa.

4 Mili zṽle ní εεdeṽṽ,
mili bebe ní mṽafilideṽṽ.

5 Má za duunkεnaṽṽ kāaaau,
mili zṽle ní gbēvāiṽṽ.

6 Ma a ṽ pṽpi tāaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbakizi, Dii,

7 ké mà e n sáaukpa εsia guu,
mí n yāṽnsaεṽ kpāwake.

8 Dii, má ye n kpé pṽ niṽ kuuzi,
gu pṽ n gawi ṽ pilau.

9 Nsu ṽ ma naaa ní duunkεnaṽṽ,
ńsu ṽ ma baa daaa ní gbēdenaṽṽ.

10 Vāi làasoo mé ṽ dṽaané,
an ṽ ṽ pai ní gbagusaεṽṽ.

11 Mapi sṽ mí yāke a zéwa,
wēnadṽmεε ní ma suaba.

12 Ma zεkṽi è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi le.

¹ Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má v̄l̄ak̄ēi?

Dii mé ma ulek̄i ũ,
dé v̄ia mé a ma k̄úí?

² Tó gb̄v̄aĩo s̄imazi ma taitaia yáí,
ge tó ma ib̄ēo ní ma w̄ēo ãnaa,
aa ḡẽmb̄ole aa léle.

³ Baa tó z̄iḡō koez̄omazi,
ma s̄o a v̄l̄o.

Baa tó gb̄é̄o f̄l̄ea ní z̄io,
ma s̄o āo dil̄ēāe.

⁴ Yá m̄ẽndo mále a wabik̄e Diiwa,
yápi mále w̄ēle maamaa.

Má ye mào ku Dii ua e ma ḡōo léw̄ae,
ké mào āa āeya āa kp̄éu we,
mí w̄épe āa k̄efen̄k̄ewa.

⁵ A ma ule a kp̄éu taasik̄eḡōo,
a ma gwa a zw̄àak̄peu,
i ma ze gbe musu aafia.

⁶ Ma mi a fu ma ib̄ēe p̄o liaamaziola,
mí sa'o Dii ua ní gulak̄eao,
mí lesi mà āa táasile.

⁷ Tó ma lez̄unzi Dii, wea.

Ma w̄ẽnagwa ní ma yáma.

⁸ Ma n̄òse lé led̄aa mà n āeya,
Dii, mále n āeya.

⁹ Nsu mik̄p̄ēōo mapi n z̄òbl̄enāēo,
ńisu b̄o ma k̄pe ní p̄of̄ēōo.

Ma D̄on̄led̄en n ũ, ńisu ma v̄ũaao,
Lua ma Suabana, ńisu ma to weo.

¹⁰ Tó ma de ní ma dao p̄ãkp̄ãmazi,
Dii a ōliamazi.

¹¹ Dii, ma da n z̄éwa,
d̄ōaam̄ēe z̄é s̄úsu guu ma kp̄àk̄panāo yáí.

¹² Nsu to ma ib̄ēēo ní p̄ōēã k̄eao,
asa seelade eḡenāo lé ȳãd̄ōa,
mé gb̄é p̄ãs̄īo lé p̄ōb̄o ní níu.

¹³ Má yáe bee náai v̄í ké má e:
Dii a maak̄em̄ēe d̄únīāe bee guu.

¹⁴ W̄ēd̄ōo Diizi.
Ze gb̄ãa, ní s̄õdile.

W̄ēd̄ōo Diizi.

28

Wabik̄e a ní s̄ãuk̄p̄aao

Davidi le.

¹ Dii ma gbesi, mále lezunzi,

ńsu ñ n swá kákameεo.

Tó ń níle,

má gō lán gbé pó aa sí bεdauṓwae.

² Mále wēna wii lεma, swásεmazi,
mále ma ṓ se n kúkfi oi.

³ Nsu ma gále ní gbé bēεṓ ge vāikenṓ sānuo.

Aaí yāna o ní gbédeεe,

āma an zaa gbéṓu kè zài.

⁴ Kené ní yākea ní ní vāikeaowa,

flaboné ní dàawa,

a gbε i wí ní musu.*

⁵ Aali Dii yākea ní aà zíkεao yādao,

a ní fuangba, a ní zεṓṓ.

⁶ Ma Dii sáaukpà,

asa à swāsè ma wēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gbāa ní ma sεngbaoo ũ,

má aà náai ví ma sṓu.

I ṓmale, ma nòse ì yáab,

mi aà sáaukpa ní lesiao.

⁸ Dii mé a gbéṓ gbāa ũ,

a de ulekfi ũ kía pó a kpáε,

ì aà suaba.

⁹ N n gbéṓ suaba, ní báaadańgu.

N ní dáda, níṓ ní kúa gṓṓpii.

29

Dii yá'oa zàa'tana guu

Davidi lε.

¹ Malaikaṓ, à Dii tṓṓ,
à gawi ní gbāao dṓ Diiε.

² A Dii tṓṓ,

à kúle Diiε ní lousisi'ulaṓ daa.

³ Dii ṓṓ kú lousisia kpe,

Dii gawide ì to lou pūna,

Dii ku lousisia musu.

⁴ Dii ṓṓ gbāa ṓṓ,

Dii ṓṓ gawi ví.

⁵ Dii ṓṓ ì seṓe líṓ paa,

Dii ì Libā būsū seṓe líṓ paa.

⁶ I to Libā gbèsisṓ vívì lán zunεwa,

ì to εεmṓ gbε vívì lán gáaenawa.

⁷ Dii ṓṓ ì ṓṓ ní loupilεṓ.

⁸ Dii ṓṓ ì gbāa dee,

Dii ì Kadεsi guwaiwai dee.

⁹ Dii ṓṓ ì líṓ zía,

ì líkpe puakū,

---

* 28:4 2Tim 4.14

gbé p'ó kú aà uaᵛ i oè, Gawideε.

¹⁰ Dii ku í p'ó daa dúniaa musu,
Dii Ìᵛ zᵛleεa Kíá ũ gᵛᵛpii.

¹¹ Dii Ì í a gbéᵛ gba gbāa,
Dii Ì báaadaŕígu aaᵛ aafia.

30

Dii sáaukpaa

¹ Le p'ó Davidi dà Lua kpé sakēᵛ ũ.

² Má n káfí Dii, asa n ma se lesí,
ní to ma ibeεᵛ tidᵛmalao.

³ Dii ma Lua, ma wiilèma,
ᵛ n ma gbāgbā.

⁴ Dii, n ma si miawa,
ní to ma si bedauo.

⁵ Dii náaikenaᵛ, à aà táasile,
à aà tᵛbᵛ, asa a kua adoaε.

⁶ Asa aa p'ofēa lí la ní lao leo,
aà èfāai mé Ìᵛ ku e gbé wēni léu.

ᵛᵛba Ìᵛ ku gwá,
ᵛ gu Ì dᵛ ní p'onaᵛ.

⁷ Ké má kú nama guu, ma mè:
Má kpagua bauo.

⁸ Dii, ké n èfāaikèmeε,
n ma ze gíūgiū lán gbesiwa.
Ké n mikpedᵛmeε,
ma gᵛ bíli guu.

⁹ Mmε ma lezúnzi Dii,
ma kulékè ma diie ma mè:

¹⁰ B'ó ài ma gaa ge ma sia bedau víi?
Ma papa a n tᵛbᵛe?

A n náai kpāwakεe?
¹¹ Ma yāma Dii, wēnadᵛmeε.
Dii, ñyᵛ de ma Dᵛnlede ũ.

¹² N ma ᵛᵛba líle ᵛwāa ũ,
n ma zwānkasaᵛ wᵛloa,
n p'ona dàmeε p'okasa ũ.

¹³ Máᵛ níleo, máᵛ n táasileε,
Dii ma Lua, máᵛ n sáaukpa láasaie.

31

Ziakpaa Diiwa

¹ Davidi le.

² Dii, níme ma nanzi,
ńsulí tó wí ma kūo.
Lá ni yāke a zéwa, ma misi.

³ Swādᵛmazi, ní ma bᵛ kpakpa.
Gᵛmeε ma misigbe ũ,

zegikii pɔ a ma suaba ũ.

⁴ Ma gbɛsi ní ma ulɛkɛion n ũ,
dɔaamɛɛ, ní gɛmanɔ n tɔ yáí.

⁵ Nsu to mà zu ba pɔ wa kpámɛɛuo,
asa ma Mísinan n ũ.

⁶ Ma a wɛni nàɛ n ɔzɪ,*
ma bɔ, Dii Lua Sɩandɛ.

⁷ Má za t́á gbàgbanaɔgu,
Dii má aà náai ví.

⁸ Má yáalɔ má pɔnake ní n gbɛkɛo,
asa n ma gwa ma taasikɛa guu,
ní dɔmanɔ ma yooyea guu.

⁹ Ni ma na ma ibɛɛɔnɛ ní ɔzɪo,
n ma gba dɛɛpookii.

¹⁰ Ma wɛnagwa Dii, asa má yooyɛɛ,
pɔsia tò ma wɛ gɔ sùii,
ma pɔ yà, ma nɔsɛ òkpà.

¹¹ Pɔsia lé ma wɛni mɔsɔ,
aaukɛa lé ma wɛ lao,
làasoo tò má yɛɛ ví lɔo,
ma wáɔ kɛ múumuunno.

¹² Ma gbédɛɛɔ í sakamagu ma ibɛɛɔ yáí,
ma yá í ma gbéɔ vɩlakū maamaaɛ,
gbé pɔ lé kpaaũmanɔ gāaɛɔ í pāalɛmɛɛ.

¹³ Ma yá i dɔ gbɛɛgu lɔo
ma gɔ lán gɛwa,
ma gɔnɛ lán oogboowa.

¹⁴ Míɔ ma gbé dasiɔ lé ma pe,
vía pɔɔ liaamazi.
Aaí káaa aa lɛkpaafmazí,
aaí ledoukɛ ma wɛnibɔa yáí.

¹⁵ Mapi sɔ, níme má n náai ví, Dii,
mí mɛ ma Luan n ũ.

¹⁶ Ma wɛni lɔ ku n ɔzɪ gɔɔpiie,
ma si ma ibɛɛ pɔ lé ma wɛɔwa.

¹⁷ Mapi n zɔblenawa wɛgwa,
ma suaba n gbɛkɛ yáí.

¹⁸ Dii, nísu to wí ma kúo,
asa ma lɛzúnzi.

To wí vāikɛnaɔ kú,
to an lé àɔ kpaaũa t́ɛnau,
¹⁹ to an lɛna ɛɛtonaɔ naalɛ.

Aaí d́ɛ ní gbɛmaaɔ,
aaí sakańgu ní íandāao.

²⁰ Aizɛɛ pɔ ní káaa n vɩakɛnaɔnɛ zɔɔ,
ní ɛfāaikɛ gbé pɔ nanziɔnɛ gbépii wáa.

* 31:6 Luk 23.46

21 Tó gbéṣo lekpaarízi,
ni okuríla,
tó wàle lekpaakeínṣo,
ni ní ulé n guu.

22 Ma Dii sáaukpà,
asa a yemazi zṣo
wéle pò wà koezṣi guu.

23 Gili gémagu we,
ṣ ma mè: N ma vūaae.
Ké ma suabale zúnzi,
n ma wēna wiilea mà.

24 Dii yāmanaṣ, àṣ yeaàzi.
Dii ì a náaikenaṣ dṣa,
ì fiabo zīakāfinaṣe a lé gbēu.
25 A gbé pò á wé dṣ Diiziṣ,
àṣ gbāa à á sṣdile.

32

Duuna'oa Luac

Davidi le.

1 Báaaden gbé pò Dii aà tàae wòlowà
à aà duuna kèwà ũ.

2 Báaaden gbé pò Dii lí aà tàae yāda bo
mè mṣafili kú aà nṣse guuo ũ.*

3 Ké má níle ní ma duunao, ma ibàba,
ma wii bo dṣ za kṣṣ e oosi.

4 N ṣṣṣleaa fáane ní gwāasinao,
ma yèèè làa lá guantēna íatē ma gbēwa.

5 Ṣ ma wene ma duunai,
mí a yāvái ulene bo.

Ma mè má a tàaeṣ one Dii,
ṣ n ma duuna kèa.

6 N náaikena wabikema a gṣṣwa,
tó yā'ia lé mṣ, a aà le bo.

7 Ma ulekīin n ũ,
ní ma bo wétēa guu,
ní liamazi n ma suaba.

8 Dii òmēè à mè: Má yādanē,
mí n da zé pò dē n sēwa,
má ledama, míṣ wétenzi.

9 Nsu ñyṣ ku làasoosai
lán sṣ ge sṣbaonawao.
Tó ni àasina káné ge kpío,
aali n dṣṣ seo.

10 Yá'ṣma ì li gbēváiṣla,

* 32:2 Lom 4.7-8

Dii gbēke ì li aà náaikenaṽla.

¹¹ Gbēmaaṽ, à pṽnake ní Diiṽ,
nṽsepuadeṽ, à gulake, í yáaṽ.

33

Lua táasilēa

¹ A gulake Diie gbēmaaṽ,
à kù nṽsepuadeṽ aà táasilēe.

² A Dii tṽbṽ ní domao,
à lesiè ní mṽṽnao.

³ A lè dafu siè,
à pṽ lé ní dṽao ní pṽna wiio.

⁴ Asa yá pṽ Dii ò síana vī,
a náai vī a yákea píi guu.

⁵ A ye yāmaai ní yáedeo,
Dii gbēke dúnia pà.

⁶ Dii yá'oa mé musu kè,
aà lé'iana mé musupṽṽ pèpe.

⁷ A ikàle gudoṽ, à gṽ ísia ũ,
à ìṽ kàaa, à gṽ ísi ũ.

⁸ Dúnia gbépii, à vīake Diie,
gbé b́eṽ píi, à misiilè.

⁹ Asa à yá'ò ṽ dúnia kè,
à yádīle ṽ à gṽ kálea.

¹⁰ Dii ì lé pṽ buiṽ kpàaí gboo,
ì kpa búsideṽne ní yá pṽ aale yáo.

¹¹ Yá pṽ Dii zèò ìṽ zea giṽgiṽ,
yá pṽ aà pṽ gbà ìṽ ku gṽṽpii.

¹² Báaaden bui pṽ Dii de ní Lua ũ
à ní sé a pṽ ũṽ ũ.

¹³ Za musu Dii ì gugwa zīle,
ì gbēnazīnaṽ e píi.

¹⁴ Za aà kúki ì wepā
gbé pṽ kú dúnia guuṽla píi.

¹⁵ Aàpi mé sṽ dṽ baadee,
ì wesi ní yákeaṽle píi.

¹⁶ Kía lí zible a zīgṽ dasike yáio,
zīkanae lí bṽ a gṽsake yáio.

¹⁷ Sṽ náaikea à ní bṽ ee vī,
baa ní a gbāakeo a fṽ gbé suabao.

¹⁸ Dii wé pēa a vīakenaṽwa,
gbé pṽ an wé dṽ aà gbēkeziṽ.

¹⁹ A ní bṽ ga lézī,
a ní gwa aafia nṽana gṽṽ.

²⁰ Wá wé ìṽ dṽ Diizi,

õme wá Dɔnlede ũ, wá sɛngbao ũ.

²¹ Asa Dii ñ wá pɔ ï kewà na,
wá aà tó pɔ a kua adoa náai ví.

²² Dii, n gbɛke àò kúwanɔ
lá wá wé dɔnziwa.

34

Dii maakea

¹ Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à azia ðile íande ũ Abimeleki ae, ñ Abimeleki aà yà,
à tà.*

² Máo Dii sáaukpa gɔɔpiie,
míò aà táasile lá gu lé dɔ.

³ Máo íanadã Dii yá musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakɛ.

⁴ A zɔɔke dɔ Diiemanɔ,
wí aà tɔbɔ sãnu.

⁵ Ma Dii kíi wɛɛle ñ a wèa,
à ma bɔ ma sɔdeede guu.

⁶ Gbé pɔ aà wé dɔaàzi a yáalo,
aà gee a gɔ kpa aà wéi bauo.

⁷ Ma taasideke guu ma lezù Diizi,
ñ à ma yãma à ma bɔ ma yooyea píi guu.

⁸ Dii Malaika ïɔ ku a víakenaɔ sae,
ï ní bɔ.

⁹ A ie àò dɔ lá Dii maa,†
báaaden gbé pɔ nàaàzi ũ.

¹⁰ Dii gbéɔ, à víakɛè,
pɔe lí késã aà víakenaɔwao.

¹¹ Nɔana ï nòɔmusu de, pɔblea ï késãwà,
ãma pɔmaae lí késã Dii kíi wɛɛlenaɔwao.

¹² Gbéɔ, à mɔ ma yãma,
mí víakea Diiɛ dadaé.

¹³ Gbé pɔ ye a wɛni àò maa,
mé a ye a kua àò na,

¹⁴ aà a lé fɔ ní yãvãi oao,
asɔ to ɛɛ bɔ a léuo.

¹⁵ Aà mikɛ váiwa, i maake,
aà aafia zé wɛɛle, ïɔ tɛi.

¹⁶ Dii ïɔ wéte gbɛmaaɔzi,
ï swákpa ní wiileai.

¹⁷ Dii ï mikpɛdɔ váikenaɔne,‡
ké an yá su dɔ gbɛegu ɔo yáí.

¹⁸ Tó wà lezù Diizi, ï ma,
ï ní bɔ ní yooyea píi guu.

¹⁹ Dii kãí ní gbé pɔ an pɔ yàò,

* **34:1** 1Sam 21.13-15 † **34:9** 1Pie 2.3 ‡ **34:17** 1Pie 3.10-12

mi azia kēsā ní leyēao,
 mi wabikené láasai,
 14 Lá aa de ma gbēna ge ma gbé ũwa.
 Mío be mipēlea ní oosisio,
 lá ma da mále wēnakeèwa.

15 Ama ké ma gēmbōle,
 aa kãamazi ní pōnao,
 aa ma zāmakè aa ānaa,
 aa íadāa láasai.
 16 Aa ma aláfiikè pāsipāsí,
 aa lésakāmazi.

17 Dii, nýyō ma gwa màa e bōe ni?
 Nōomusupio lé ma taitai,
 ma símá mào ku.
 18 Má n tōbō balu guu,
 má n táasile dasi guu.

19 Nsu to ma ibēeo tidōmalao,
 n̄su to gbé pō zamagu pāo* ma gwa ní wēdooo.
 20 Yāna lí bō ní léuo,
 aai yādō yākelesaideōwa.
 21 Aai lé ēlea aa mē:
 Ēhē, ēhē, wá wé mé è.

22 Dii, n wesiē, n̄su n̄yō níleao,
 ma Dii, n̄su n̄yō zāmanōo.
 23 Ma Lua, fele zemanō,
 ma Dii, tó yá bōmanō na.
 24 Ni yāke a zéwa Dii, yānakpaa,
 ma Lua, n̄su to aa tidōmalao.
 25 Nsu to aa o ní sōu wa ma n̄eo,
 n̄su to aa o wa ma mō bēeo.
 26 Lá aale pōnake ma yā'ea musu,
 to wí ní kú, mí ní kpe e.
 Lá aale zōoke blea,
 widamá, ní ní kpebo.

27 To gbé pō ma bōa maa í kené naō pōnake, aai wiidōi.
 To gbé pō ma bōa aafia í káríguo o gōōpii, Dii mé zōo.
 28 Mapi sō má n náaiy'ò,
 mío n táasile gōōpii.

36

Gbēnazina vāi, Lua maa

1 Dii zōblena Davidi ē.
 2 Gbēvāi duuna yá dō ma sōwa,
 aà wé lío Lua wí v̄io,*
 3 asa ío e gbēmaan a ũ,

* 35:19 Zaa 15.25 * 36:2 Lom 3.18

Ìli a duuna dõ à gbasa zauo.

⁴ Èe ní mɔafilio ku àà léu,
à ònɔ ní maakɛao tò.

⁵ I yāvái wáaiipa a wúlekíi,
ìli gí yāpāsíio,
ì azia péle zé faasai guu.

⁶ Dii, n gbēke zõ kà saanaɔwa,
ní náai ví maamaa à zõ Luawa.

⁷ N maakɛa zõ lán gbèsísíɔwa,
n yággõa lé vío lán ísia ewa.
Dii, ni gbēnazínaɔ ní nòbɔɔ bɔ píi.

⁸ Lua, n gbēke bεεε ví fá,
gbēnazínaɔ ì solɔ ní kúlukulunau.

⁹ Aaí n ua blε níside ble aa ká,
ní n swa'i pɔnade kpámá aa mi.

¹⁰ Asa míme ní wēni mi ũ,
kua ní gupuau mé wá wé kè.

¹¹ Nyõ gbēkeke gbé pɔ aa n dõɔne ñyõ gé,
gi ñyõ nòsepuadeɔ suaba.

¹² Nsu to zlakáfináɔ òzõao,
ńsu to váikenaɔ ɔkemεε yáayaaɔ.

¹³ Gwa, mɔafilidepiɔ lèlε,
aa gò kálεa solɔɔ, aa fɔ fεlεo.

37

Gbēmaaɔ ní gbēváiɔ zia

Davidi lε.

¹ Nsu to gbēváiɔ yá n kũ gbāao,
ńsu váikenaɔ gwea nideɔ,

² asa aa giigaga gõ lán sēwae,
an maa a láa lán sēla ísiwa.

³ Dii náaike, ní yāmaake.
Ze n būsuu, ní inamiu.

⁴ To n pɔ ke Diiwa na,
i n gba pɔ pɔ n nòse yei.

⁵ Ze ní Diio,
n à náaike, i yáε beε kεε:

⁶ A tó yá bɔnnɔ na lán gudɔawa,
a to n bɔ maa lán fāanewa.

⁷ Lekpaaũ Dii aε, ní śaaàzi,
ńsu to saasena yá n kũ gbāa
gɔɔ pɔ àà yá lé boléiεo.

⁸ Pɔkũma tó, mikē pɔpaawa.
Nsu to yá lí n kũ gbāao,
ì mó ní váikεaoε.

9 Asa gbēvāio midε,
gbé pó an wé do Diizio mé aa gō būsū vī.

10 A gō yoo ké gbēvāio aao ku loo,
baa tó n ní wεεε, níyō ní eo.

11 Zibusanao mé aao būsū vī,*
aaio pónakεò ní aafia zōoo.

12 Gbēvāi ī vāikpaafí ní gbēmaao,
ī lésakāaazi.

13 Ama Dii lo aà yáalo,
asa a dō aà goo a pa.

14 Gbēvāio ī fēnda wo,
aaí ní kakpa sáa,
ké aa e taasideo ní wēnadeo kwεò,
aai gbé pó an yākea maaο δεδε.

15 An zía fēnda a ní zō ní sōu,
wa ní sáo é'ené.

16 Yoo na pó gbēmaa vī
δε gbēvāi dasio àizeea.

17 Asa gbēvāio gbāa a midε,
āma Dii lo gbēmaao kūa.

18 Dii tāesaideo yá dō,
an kpaale lo δε ní pó ū goopiie.

19 Wí a ní kú yāpāsigooo,
baa tó noana kà, aao kāae.

20 Ama gaga a gē gbēvāio gu,
Dii ibεεo láa lá sēbobo ī láawa,
aa gēle lán súlewa.

21 Gbēvāi ī pó sēamá,
īli a fiaboo,
gbēmaa sō ī gbada soosoo.

22 Gbé pó Dii báaadànguο mé aa gō būsū vī,
gbé pó à lekénéo sō aa midε.

23 Dii mé ī zemikū gbéε,
aà po lo na aà kuawa.

24 Baa tó àle lele, a léle soobo,
ké Dii aà kūa yái.

25 Ewaason ma ū yāa, o ma zikú,
mi e Lua gbēmaa vūaa bauo,
mi e aà néo lé baakeo.

26 lo gbada goopii lo pó sēané,
aà néo aao δε báaadeo ūε.

* 37:11 Mat 5.5

27 Mikē yāvāiwa, nío yāmaake,
ní e ñyō ku gōōpii.

28 Asa Dii ye maakeai,
a a náaikenaō vūaaō.

Aaō ku aafiae gōōpii,
gbēvāio sō aa midē.

29 Gbēmaaō mé aa gō būsū vī,
aaio ku we gōōpii.

30 Ōnyā i bō gbēmaa léu,
aà lé i yázede o.

31 Aà Lua ikoyā dō aà sōwa,
aà gbá lí tii pōewao.

32 Gbēvāi i gbēmaa kpákpa
ké à e aà dē.

33 Dii a gbēmaapi to aà oziō,
a we yákpale aà bleo.

34 Súa Diizi, nío aà yá kūa,
i n káfī, ní gō būsū vī,
ní gbēvāio midēa e.

35 Ma gbēvāi gbāadee è yāa,
àle ota lán lí pō gu kèè nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we bo,
ma aà wèele, mi aà eo.

37 Tāesaide yá gwa,
wéte gbēmaa yái,
asa nòseniede buio gō bui ū.

38 Ama duunkenaō bāde sānusānu,
gbēvāio bui a midē.

39 Dii mé a gbēmaaō suaba,
aō dené ulékli ū taasikēgō.

40 Dii a dōrīle, i n bō,
a ní sí gbēvāiōwa, i ní suaba
ké aa nàaazi yái.

38

Taaside wabikea

1 Davidi le.

2 Dii, nīsu ma toto ní pōfēoo,
nīsu ma lele ní pōkūmaoo.

3 N ka ma kū maa,
n oṭòlea.

4 Ma me dáamavio n kpēne yái,
ma wá aafiao ma duuna yái.

5 Ma taaɔ dāmala,
aa t̄a lán aso gbiawa.

6 Ma boɔ lĩ f̄na ũ,
aa yaikè ma s̄ũkɛ yái.

7 Má kooa ma ḡɔ d̄l̄l̄ɔ,
m̄iɔ bɛ oosisiaɛ ḡɔɔpii.

8 Ma wó lé wí s̄iana,
ma mɛ dáamav̄io.

9 Má ȳɛɛ v̄io, ma mɛ kè múɛmɛ,
máɛ wiile ma s̄ò pusub̄ɔa yái.

10 Dii, ní p̄ɔ p̄ɔ má yei d̄ɔ p̄ii,
ni ma wea f̄ɛɛ ma s̄ásã.

11 Ma s̄ɔ lé v̄i gbò gbò, ma gb̄aa ȳaa,
ma wé lé tekɛ lo.

12 Ma gb̄ɛnaɔ ní ma gb̄ɛɔ ì ɛmɛɛɛ,
ma daɔɔ ì zɛmɛɛ z̄àz̄ã ma bo yái.

13 Gb̄é p̄ɔ ye ma kaikɛɔ ì ma pá,
ma wɛnaɔ ì v̄aikpaaɪmanɔ,
aaɔ m̄ɔafiliiyã gwa ní k̄ɔo ḡɔɔpii.

14 Ma ḡɔ lán sw̄adowa,
mili ȳamao,
ma ḡɔ lán lénanaaleadewa,
mili lɛw̄ɛaao.

15 Má dɛ lán gb̄é p̄ɔ lí ȳamaowa,
mili ȳáz̄asimáo.

16 Dii, ní mɛ ma wé donzi,
níȳɔ ma ȳama, Dii ma Lua.

17 Ma m̄ɛ nísu to aa tid̄malao,
nísu to aa íanadã ma tiia guwa ȳáio.

18 Ma ka léɛa,
m̄iɔ ku ȳá'ɔmauɛ ḡɔɔpii.

19 Má a ȳáv̄iɔ siune sa,
asa ma duuna ȳái ma p̄ɔ yaa.

20 Ma ibɛɛɔ gb̄aa mé aa aafia,
gb̄é p̄ɔ zamagu p̄ã dasi.

21 Aaɪ maa fiabomɛɛ ní v̄áio,
maa má téi, ɔ aa íbɛɛs̄èmanɔ.

22 Dii, nísu ma v̄uaao,
ma Lua, nísu níȳɔ kumanɔ z̄ào.

23 M̄ɔ d̄ɔmalɛ kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiile a Luawa

¹ Davidi le.

² Ma mē máo azia kūa dōe,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbēvāio kumanɔ, má a lé fí.

³ Ma lé kpaaüa, má kú kílíkili,
mi yāe oo, baa yāmaa,
ō ma yā'ōma èa kǎfi.

⁴ Ma sō pusu bō ma guu,
ké ma láasookè, ma nòse té bō,
ō ma yā'ò ma mē:

⁵ Dii, to mà a kua lé dō,
ní ma gɔɔ dasileo.
To mà dō lá ma wēni í gēzēa àa.

⁶ N ma wēni lé yò n ɔtāo,
ma kua de wé ní níola n kíio.
Gbēpii í gēzēa lán íanawae,
⁷ gbēnazina bea ío de lán uenawae.

I ke bàabāa í àizēe kāaa,
āma a dō dé a gōèo.

⁸ Lá màae, bó má wé aɔ doi loi?
Mme ma wé dɔnzi, Dii.

⁹ Ma tàaeɔ kēa,
ńsu to misaideɔ ma àlafikēo.
¹⁰ Ma lé kpaaüa, mi a lé wēaao,
asa míme n yápi kè.

¹¹ Nsu ma gbē loo,
n ɔgbala lé ma kāsánke.

¹² Ni gbé toto,
ni aà wetā aà duuna yái,
ni aà àizēe sóso lán bléwa.
Gbēpii í gēzēa lán íanawae.

¹³ Ma wabikea si Dii,
swákpa ma wiileai.
Nsu swákaka ma ɔɔɔaeo,
asa n nibɔn ma ũ,
má de bòmɔ ũ lán ma deziwae.

¹⁴ Wēwoa ké mà e mào weea,
e mào kesai.

40

Dii sáaukpa

¹ Davidi le.

² Ma wedò Diizi maamaa,
ō à ma wēgwà à ma wiile a mà.

³ A ma bɔ gbáo kǒfide guu,
à ma si deewa.

A ma gbá pèlè gbesi musu,
à ma ze we giúgiú.

⁴ A lè dafu dà ma léu,
wá Lua táasilea pó ù.

Gbé e dasi, vía i ní kú,
aai Dii náaike.

⁵ Báaaden gbé pó Dii náai ví
mè ìli ze ní walade ní táagbagbanao ù.

⁶ Dii ma Lua, n yābonsaekēao dasi,
wa fō yá pó níle yáwanoo dōdōo.
Tó má dāu lé siuné,
a lé vío, má fō o píio.

⁷ N ye sa'obo ge gbaio,
ō ní tò ma swá mà.

Ni sa pó wí a pó káteu à tékú
ge duun awakpabo gbēao.

⁸ Ō ma mè: Má ké!

Lá a ku lá guu ma yá musuwa.

⁹ Má ye n pōeā kēaiē, ma Lua,
n ikoyā ku ma sō guu.*

¹⁰ Má yáze de baokpa balu guu,
má a lé kpaaūo lá ní dōwà Dii.

¹¹ Lá ni yānakpámá, má níleo,
má n náai ní n gbēsuabaaō yā'o.
Má gí n gbēke ní n síandekēo oi balu guuo.

¹² Dii, nísu gí ma wēnagwaio,
to n gbēke ní n síandekēo ma dōa.

¹³ Asa vāi pó liaamazi lé vío,
ma tàaeo dāmala, má fō gu'eo,
a dasi de ma mikāa, sō kēmāgu.

¹⁴ Dii, sue, ma misi,
Dii, ke kpakpa, mo dōmale.

¹⁵ To wí ma wēnao kú,
aa ní mi pēle.

To gbé pó ye mà yā'eo kpekpa,
an gēe gō kpá ní wéi.

¹⁶ Gbé pó aai omēē, tàalē, tàaleo,
to wí gō ní ú ù.

¹⁷ Gbé pó aalē n kíi wēleō,
to an pō kēma na aa yáalo.

Gbé pó an wé dōi n ní suabaō,
aaō o láasai Dii zōo.

¹⁸ Taaside wēnaden ma ù,

---

* 40:9 Èbe 10.5-7

lâasooke ma yáwa, Dii.
Mme ní ma Dɔnlɛde ũ,
ma Mísina ũ.
Ma Lua, ísu gēgēo.

41

Gyae wabikea

- ¹ Davidi lɛ.
² Báaaden gbé pɔ́ ɪ yèɛɛsaide yáda ũ,
 Dii ɪ aà bɔ taasikegɔɔ.
³ Dii a aà dɔ́a, a aà gba wēni,
 a báaadaaágu aà bùsuu,
 a aà kpa aà ibɛɛɔwa aa ní pɔɛã daɛo.
⁴ Dii a zɛaànɔ aà gyákea guu,
 a to aà gyápi ble.
⁵ Ma mɛ: Dii, ma duunakèɛ,
 ma wēnagwa, ní ma gbágbã.
⁶ Ma ibɛɛɔ lé ga kpaáɪmanɔ aa mɛ:
 A ga bɔɛ ní? Bɔɛ aà tó a midei?
⁷ Tó aa mɔ ma gwai,
 yáyaaa aaɪ bɔlɛmɛɛ,
 aaɪ bao vái wɛɛɛ ma yá musu,
 ɔ aaɪ feɛ gɛ fáaa bàasi.
⁸ Ma zangudeɔ ɪ váikpaáɪmanɔ,
 aaɪ àsi bɛɛ dɔa aaɪ mɛ:
⁹ Gagyá mé aà lɛ,
 a feɛ a wúlekɪi beeu bo.
¹⁰ Baa ma kpáasia pɔ́ má aà náai ví
 wi pɔble sánu bɔ ma kpe.*
¹¹ Mpi sɔ́ Dii, ma wēnagwa,
 ma gbágbã, mí fiaboné.
¹² Tó ma ibɛɛɔ ɪ kúkua dɔao,
 máɔ dɔ́ sa ké ma yá kàngu.
¹³ N ma kúa ma nɔ́sɛmaa yáí,
 n aɛ ɔ́ dɔa gɔɔpii.
¹⁴ Báaade Dii, Isailio Lua
 za asínizí e gɔɔpii!
 Ami! Ami!

LA PLAADE

Souo 42-72

42

Zìzɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́a

- ¹ Kole buio lɛ.
² Lá tue ɪ swa saɛ nide,
 màa n ni ku ma sɔ́u, Lua.
³ Lua ni lé ma dɛ, Lua béɛpi.

* **41:10** Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

Bɔe má e ge wɛsiaàlei?

⁴ Wé'i mé gò ma pɔblea ũ fãane ní gwãasinao.

Wɔ omɛɛ gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

⁵ Yáe beeɔ dòmagu,

ɔ máe ma nòse yáɔ bɔle.

Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,

gbéɔ í dɔdɔkɔwa ma kpe ní gulao,

dikpekenao í nonɔaa ní táasileao.

⁶ Bóyái ma sɔ òɔkpàì?

Bóyái ma nòse yàì?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,

asa má ea màɔ aà táasile,

ma Suabana, ma Lua.

⁷ Ma sɔ òɔkpà ɔ n yá dòmagu

za Mizaa gbepɔleu Yuudɛ mii,

za Eɛmɔ gbèšísíɔ sòɔ.

⁸ Ni to isukaa kɔfi àɔ dɔ,

ísíɔ lé lezukɔi,

ní tò í lé damala,

a sɔ lé tamanɔ.

⁹ Dii í gbèkɛkɛmɛɛ fãane,

aà le ɔ dɔ ma léu gwãasina

wabikɛa Lua pɔ ma wèni ũwa.

¹⁰ Mi o Lua ma gbesie:

Bóyái ma yá sàngui?

Bóyái ní tò miɔ be oosisia

wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛɛ yáii?

¹¹ Ma íadamadeɔ í ma sɔsɔ,

ma wá ɔ wí,

aaɔ omɛɛ gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

¹² Bóyái ma sɔ òɔkpàì?

Bóyái ma nòse yàì?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,

asa má ea màɔ aà táasile,

ma Suabana, ma Lua.

43

¹ Ma yánakpaa Lua,

zemanɔ bui gbèkɛsaide yá musu,

ma bɔ gbèvái koleapiɔ ɔzɔ.

² Lua, míme ní ma ulekɔi ũ,

bóyái n gimazii?

Bóyái ní tò miɔ be oosisia

wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛɛ yáii?

³ N n gupua ní n síanao zɔa,

i d̄oam̄e e n gb̄èsí sí musu,
 i gem̄ano e n kúki we.
 4 Mí gé n gbagbak̄i Lua,
 ma p̄o i kem̄a na, Lua ma p̄ona,
 mí n t̄ob̄o ní m̄oona, Lua ma Lua.

5 B̄oȳai ma s̄o òkp̄ai?
 B̄oȳai ma n̄ose ȳai?
 M̄ao w̄ed̄o Luazi,
 asa má ̄e a m̄ao ā táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

44

Isaili w̄enakea

- 1 Kole buio ̄e.
 2 Lua, ȳa p̄o ní k̄e w̄a dezio ḡoo,
 aa òw̄e w̄a sw̄á m̄a.
 3 N ̄p̄e buip̄alewa n ̄ad̄am̄a,
 n w̄a dezio k̄ale ní gb̄eu aa ot̄au.
 4 An f̄enda mé ní k̄a b̄usupiwo,
 an ḡasa gb̄aa ̄o aa z̄iblēo.
 N z̄ia ḡasa gb̄aa mé k̄e,
 n kuaín̄o gup̄un̄e, k̄e ní yeñzi ȳai.
- 5 M̄me ní ma k̄ia ū ma Lua,
 ni to Yak̄abu buio z̄ible.
 6 N n báaao wi ̄pe w̄a ib̄eewa,
 ní n t̄oo wi ̄z̄o w̄a w̄elep̄iwa.
 7 I ke ma s̄a m̄ale a náaik̄eo,
 i ke ma f̄enda mé ̄i ma b̄oo.
 8 Asa níme ni w̄a sí w̄a ib̄eewa,
 ni wida w̄a zangudewa.
 9 Lua, wi n táasile ḡoppi,
 wi n t̄ob̄o láasai.
- 10 N beeo n ̄p̄ew̄a ní tò wí w̄a kú,
 nili b̄o ní w̄a z̄iḡo bo.
 11 N tò wa p̄ob̄oz̄ak̄e w̄a ib̄eene,
 ní tò w̄a zangudepi w̄a p̄o náaa.
 12 N ní gb̄a z̄e aa w̄a ded̄e lán s̄awa,
 n w̄a f̄aaa buip̄ale guu.
 13 N n gb̄ēo ȳia àa'aa,
 ni ài'e ní ȳiaa ȳa musuo.
 14 N tò w̄a saede w̄a s̄os̄o,
 gb̄ēo p̄o liaaw̄az̄io w̄a láanik̄e.
 15 N tò wa ḡo ȳaa ū buip̄alene,
 gb̄ēo ̄o midew̄e.
 16 M̄io kú ní w̄io ḡoppi,
 ma ḡe ḡo kpa ma w̄e,
 17 ma láaniken̄o ní ma s̄os̄ona ȳai

ń ma ibeεε p3 aa ye t3siao y3o.

18 Bee w3 l3 pii,
baa k3 n y3 i s3w3guo,
m3 wi n3 b3akuawano y3 gbooo.

19 W3 n3ε i liaamao,
wi k3 n z3wao.

20 N w3 wiwi n w3 k3 gu gbεgbondeu,
n gusia z3o k3aaw3.

21 T3 w3 Lua t3 s3w3gu,
ge t3 wa wεd3 dii z3lozi y3aε,

22 Lua a g3 eie?

Asa 5mε w3 n3ε y3 d3 pii.

23 N y3i w3 k3 ga l3z3 g33pii,
w3 w3 dile l3n s3 p3 wa n3 k3lokpaw3.*

24 Vu, Dii! Ake3 n3e i'oi?
Fele! Nsu w3 v3aa g33piio.

25 Ake3 n mikpel3w3εi?

W3 w3nakε3 n3 w3 wet3ao s3ngu y3?

26 Wa g3 ye b3sutiu,
wa g3 w3lea t3ole.

27 Fele d3w3le!

M3 n3 w3 misi n gbεke y3i.

45

K3a n3εle

1 Gb3 yenzide le p3 Kole buio d3.

2 Y3na l3 pipi ma s3 guu,
5 m3le leε bee da n3 k3o.
Ma l3 na l3n lad3n maa l3k3b3wa.

3 N kefenke de gb3piia,
n legbe'i 3 na,
b3aa p3 Lua d3ngu l3aa v3o.

4 Z3g3 p3s3, n3 n3 f3nda se n3 loo
n kiakεgawi seela ũ.

5 Di s3 kpe ge z3ble n gawi guu
s3ana n3 y3zedeo y3i.

Y3 p3 3 dim3 ke n3 n3 3plaa gb3ao.

6 K3, n ka3 l3 s3ne,
a g3 n3 ibeε3 s3 k3,
bui3 kwe n gb3z3.

7 Lua, n3y3 z3lea b3awa g33piie,
ni3 n3 kiakε l3pana k3a y3zede ũ.

8 N ye y3zedei, n3 za v3igu.

A y3i t3 Lua, n Lua, n kpa kpalau,

* 44:23 Lom 8.36

à pɔna p̄sima de n gbéola.*

⁹ Lí'ò ḡinana p̄si ní p̄kasaɔwa,
mɔɔna'ò a n p̄ ke na
n kpé p̄ wa kèkè ní wesa swaao guu.

¹⁰ Kí nenɔɔ ku n nɔ yenzideɔ guu,
n nɔ dafu kú n ɔplai,
a Ofii bùsu vua zāblebɔɔ daa.

¹¹ Nenɔena, swákpa ñ ma!
N mae be ní n gbéó yá su d̄aanɔ.

¹² N k̄efenke lé kí me lua,
misiileè, asa n diin aà ũ.

¹³ Tiideɔ mɔ gbadane,
ɔdeɔ n aɛ w̄ele.

¹⁴ Kí nenɔepi z̄ɔle kpea ní gawio,
wà vua ba kè aà p̄kasaɔwa.

¹⁵ Wàle m̄aàno k̄ipie
ní aà p̄kasa w̄ésadeɔ daa.
Né w̄endiapi m̄otenziɔ teaàzi,
aale m̄aàno aà k̄ii.

¹⁶ Wàle ḡèr̄no kibè,
wàle p̄nake ní gulakeao.

¹⁷ N neḡɔɔ ḡɔ n maeɔ ḡɛ ũ,
nȳɔ ní diledile k̄iaɔ ũ d̄unia guu pii.

¹⁸ Má tó n tó àɔ d̄o gbéɔgu láasai,
bui pii ɔ n s̄aukpa ḡɔpii.

46

Lua kúwanɔ

¹ Kole buiɔ le.

² Lua mé wá ulek̄ii ní wá gb̄ao ũ,
ìɔ d̄wále ḡɔpii wá yooyeau.

³ A yáí tò s̄ lí k̄éwáguo,
baa tó d̄unia yà,

mé gb̄èsis̄iɔ kwè ísiau,

⁴ baa tó ípi s̄uka a f̄ulabò,
mé gb̄èsis̄iɔ d̄èe ní k̄ɔfio.

⁵ Swa ku a í ñ m̄ó ní p̄nao Lua w̄éleu,
Musude kúki p̄ a kua adoapi.

⁶ Lua ku w̄élepiu, a ḡɔ bezia ũo,
Lua a d̄aàle gud̄oleia.

⁷ Bui pii lé wiile,
kpalaɔ lé b̄ade.

Lua p̄na ɔ d̄unia yò.

⁸ Dii Z̄iḡɔde kúwanɔ,
Yak̄bu buiɔ Lua mé wá ulek̄ii ũ.

* 45:8 Ebe 1.8-9

9 A mo Dii yákeao gwa,
 lá à yāyia dúniawa.
 10 Ōme ì zì midε e dúnia léu,
 ì sáo é'ε ì sōnao suumpa,
 ì tesō sēngbaowa.
 11 A ze teεε, ìo dō māmēmaa Lua.
 Bui pīi a ma káfi,
 wa ma tobō dúnia guu pīi.
 12 Dii Zīgōde kúwanō,
 Yakōbu buio Lua mé wá ulékíi ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kia ũ

1 Kole buio ε.
 2 Bui pīi, à otaale,
 à kúkuake Luaε ní gulao.
 3 Asa Dii Musude kà wàō aà vīa vī,
 dúnia gbépii Kía zōon aà ũ.
 4 A tò wa zìblè buiowa,
 a tò wa zōō gbépiowa.
 5 A kpaalesèwēε,
 wápio aà yenzide Yakōbu buio íandābō ũ.

6 Lua fēle, wàle gulake,
 Dii zεa, wàle kàaεε.
 7 A lesi Luaε, à lesiè,
 à lesi wá Kíε, à lesiè.
 8 Asa dúnia pīi Kian aà ũ.
 A lesiè ní dōao.

9 Lua lé kible bui pīiwa,
 a zōlea a báa pó a kua adoawa.
 10 Bui pīi kpalablenao lé kāaa
 ní gbé pó de Ablahaŭ Lua gbéō ũ,
 asa dúnia kíaoá Lua póε.
 A deńla pīi.

48

Sionaá Lua wéleε

1 Kole buio ε.
 2 Dii zōō,
 à kà wà aà táasile maamaa
 wá Lua wéle guu,
 aà gbèsísi pó a kua adoa musu.
 3 Siona gbε kálea maa,
 a de dúnia gbépiiε pona ũ.
 Kía zōō wélepi* ku Siona gugbāntoo oi.
 4 Lua ku a gudōakíio guu,
 a tò wa a dō aafia'ekíi ũ.

* 48:3 Mat 5.35

⁵ Ké kíaṽ lèdoṽkè,
 ké aa mò léléiwà sánu,
⁶ ké aa è màa, ṽ à òmá,
 iwāa kà ní pṽa ṽ aa tilè.
⁷ Aa gṽ ní lualuo
 lán nṽe nṽwāwākenawa.
⁸ N ní wiwi
 lá gukpè íana i laatanaṽ gó'ilenaṽ wíwiwa.

⁹ Yá pṽ wá mà ṽ wa wesié
 Dii Zigṽde wá Lua wéle guu.
 Lua wélepi kàle àṽ ku gṽpiié.

¹⁰ Lua, wá kú n kpéu,
 wále láasooke n gbékewa.
¹¹ Lua, lá n tṽ fāaa e dúnia léu,
 màa n táasilea fāaa lṽ.
 Ni yágṽgṽ n gbéṽne a zéwa.
¹² Siṽna gbèsisideṽ lé pṽnake,
 Yuda bùsu wéledeṽ pṽ kèna
 yákpale pṽ ní kèṽ yái.

¹³ A dṽdṽkṽwa à lia Siṽnai,
 í a bíi musu gudṽkṽi dasiṽ nao.
¹⁴ A a bíiṽ tàasika ní a zegikṽiṽ,
 ké à e dau à siu ziadeṽne.
¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ũ gṽpii,
 í dṽaawéé e wà ge geṽ gékṽié.

49

Aizéé ndaikéad mĩsaiyáé

¹ Kole buiṽ lé.
² Bui píi, à yáé bee ma,
 dúnia gbépii, à swákpa,
³ kíaṽ ní táaaṽ,
 ṽdeṽ ní taasideṽ píi.
⁴ Ŭnyā kú ma léu,
 dṽa ku ma sṽu.
⁵ Má swāṽṽ yáasi yái,
 mí polo mṽṽnlea guu.
⁶ Má víake yāpásiṽṽṽ,
 ḽaa tó ma wéleṽ liaamazi.
⁷ Aa ní àizéé náai ví,
 aai ní ṽda íanadā.
⁸ Gbèe a fṽ gí ní a dee wēnioo,
 a e pṽe kpa Luawa à aà wēni bṽṽṽ.
⁹ Asa gbé wēni boa zí'ū,
 àizéé a fṽ bo ḽauo.
¹⁰ A fṽ to aàṽ ku gṽpiio,
 a fṽ giè aà wesi bedaleo.

11 Asa wa dō baa ònònao ì ga,
m̄saideo ní sòũo ì midε màa píi,
aai ní àizeε tó gbēpáleone.

12 Baa ké wà nízia tó kpà bùsuone yāa,
an mia aò de ní be ùε gòopii,
an kúkii ù e ní buiwa.

13 Gbēnazina ní a beεεkeo
ìliò ku gòopiiò,
a ta lán nòbòowaε.

14 M̄saideo láaan we,
màaε lo ní gbé pò té ní iaiò.

15 Aa si bedau lán sàowa,
ga mé aò de ní dàdāna ù,
mé gbēmaaò kiblemá zia.

An meo yaikε miau,
aao kpé ví bo.

16 Ama Lua a ma wēni si bedawa,
i gbāakpamazi.

17 Tó gbé lé gō òde ù,
mé aà be tó lé nakú,

n̄su to à kenε yāe ùo,

18 asa a a kee e se taò a gagòo,
aà àizeεo e péleaàzio.

19 Baa tó à azia dō èfāaide ù a wēnigòo,
mé wà aà sáaukpà aà namablea yái,

20 a ta a deziò kíi,
a wesì gupuale bau bo.

21 Gbēnazina ní a beεεkeo,
tó aà wé i kēo,
a ta lán nòbòowaε.

50

Lousisia stana

Asafa εε.

¹ Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,

àε lezu dúnia gbéozì
za ìatēbilekii e a gēkpεukii.

² Lua gawi bíle Sibna,
wéle pò a kefenke bōlei.

³ Wá Luapi lé mós, aò ku kílilikilio.
Té pò ì kúmá kú aà aε,

zàa pásì liaaaàzi.

⁴ Ale lezu musudeo ní zíledeozì,
ké à e yákpaleke ní a gbéò.

⁵ A mè: A ma yāmanaò kāaamεε,
gbé pò ma bàa kúrino sa'oa yáio.

⁶ Lua mé yákpalekena ù,
musudeo ì aà yákea a zéwa kpàwakeε.

7 A ma ma gbé, má yáví mà oé,
 Isaili, má bóbóán,
 mámema Lua á Lua.
 8 Mále zoadwá á sa'oa yáio,
 asa i sa p' wí a p' káteu à tékū oa kōsōkōsō.
 9 Má zuswana p' kú á kpásau ni vío,
 ge ble p' kú á kaau,
 10 asa sēanóbóá ma p' óne
 ní p' tuo wai p' kú kú sí sí píi musu.
 11 Má gbè musu bá d' píi,
 mé sēsao p' keleno ku ma p' ũe.
 12 Tó n'oa lé ma de, má oéo,
 asa máme má dúnia ví ní a p' ó píi.
 13 Mi zuswana n'ò so yà?
 Mi blesana au mi yà?
 14 A sa'oa ma sáaukpaa ũ,
 à lé p' á kè ma Musudewa fiabo.
 15 A lezumazi taasikego,
 mí á b'ou, í ma kpela.

16 O Lua ò váikenaone:
 Akéa ále ma yádileo d' d'oi,
 mé ma báakuarín' yá d' á léui?
 17 A ye ma yádaneio,
 a ma yá k'pà k'pe.
 18 Tó a kpái è, i aà ke á gbé ũe,
 mé á bàa ò kú ní gbāsíkēnao.
 19 A legbē'i vái,
 mé i lenakasané.
 20 I z'le ní á gbēdo t'ó,
 mé i á da né b'ēbo.
 21 A yá beo kè ō má níle.
 Ale e má deáwaε,
 áma má zoadwá, mí bóbóán.

22 A gbé p' ma yá s'ááguo
 à yápi ma.
 Tó m'áan s'ó, má á taitai,
 gbēe a e á siao.
 23 Gbé p' sa'òda ma sáaukpaa ũ
 ade ma kpelàε,
 àle ma gba zé mà òle
 lá mi gbé suabaε.

51

Sùuugbēaa Luawa

1-2 Le p' Davidi dà go p' á nabi Natá gè aà k'íi aà gbāsíkēa ní Basebao gbēa.*
 3 Lua, w'ēnadōmēε n gbēke guu,

* 51:1-2 2Sam 12.1-15

ma tàaeo midε n maa zɔɔ yáí.

⁴Ma gbási woloa mà gɔ wásawasa,
ma duuna kɛa míomio.

⁵Má a tàaeo dɔ sa,
ma duuna lí sámaguo.

⁶Mmε ma duunakène,
ma yá pɔ ní yeio kè.

Tó n fεlea ní yáo, n yá aɔ naε,
tó n yádámala, n yá aɔ zεví.†

⁷Za ma da nɔseu má vái,
má duuna ví za ma igɔɔε.

⁸Nɔsemaa mé ì kangu,
ɔno damεε ma sɔ guu.

⁹Ma zu'o ní saoo mà zε wásawasa,
ma nɔse pípi mà gɔ púnvlávlá.

¹⁰To mà pɔnake ní yaabo,
to ma wá pɔ ní bùsa wee.

¹¹Nsu ma duuna yádao,
ma yávwáio bɔ dile píi.

¹²Lua, nɔsepua damεε,
εa to ma sɔ aɔ dílea.

¹³Nsu ma vúaaɔ,
nísu ñ n Nísina siao.

¹⁴εa to ma pɔ ke na
ké n ma suabà yáí.

To pɔeá maa dɔaamεε,

¹⁵mí n yá dada váikenaɔne,
duunkenapio i εa zεno.

¹⁶Lua, ma bɔ gbēdea yáu,
mí lesi n yákea a zéwa musu,
Lua ma Suabana.

¹⁷Dii, ma gba lé,
mí n táasile.

¹⁸Sa'oa lí kenε nao,
tó bee no, dɔ má ò.
Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū lí kánguo.

¹⁹Sa pɔ mále oma mé nɔsenie ũ,
nili saka nɔsenie sùuudeguo.

²⁰Lua, εfáike Sionaε n pɔeá maa guu.
Yelusaleū bíi gba gbāa.

²¹A gbεa sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū,
wi sa'o ní swanaɔ n gbagbakiwa.

† 51:6 Lom 3.4

52

Ode Íandaa

1-2 Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à gè Aimelɛki bɛ, ɔ Eɔbũ gbé Doegu gɛ ò Sauluɛ.*

3 Nɛgɔna, Lua gbɛkɛ ku gɔɔpiiɛ,
àkɛa nle Íanadã ní yãvãioi?

4 Niɔ lekɔlekɛa gbéɔzi gɔɔpii,
n lé na lán gɛ mibobɔwa,
ni gbéɔ gbázina zɔ̀.

5 N ye vãii de maala,
ɛɛtoã ì kɛɛ na de síanaa.

6 N ye gbɛkaalɛã yáí,
mɔafili mé dɔ n léu.

7 Lua a n kɔ'ɛ e gɔɔpiiɛ,
a n kũ bɔnnɔ n kpéu,
a n wo, i n kɛ gbé bɛɛɔwa.

8 Tó gbɛmaaɔ è, víã a ní kú,
aai n láanikɛ aa mɛ:

9 Gbé pɔ i Lua si a mĩsina ũo gwa!
A a àizɛɛ zɔ̀ náaikè,
à gè gbãade ũ gbɛkaalɛã yá musu.

10 Mapi sɔ má de lán kù lásiade pɔ kú Lua uawa,
má zɛ ní Lua gbɛkɛo gɔɔpiiɛ.

11 Máo n sáaukpa gɔɔpii yá pɔ ní kè yáí,
má n tɔbɔ n yãmanaɔ wáã kè ní maa yáí.

53

Misaide yã'oa

(Sou 14)

1 Davidi lɛ.

2 Misaideɔ ì o ní sɔ guu Lua kuo,
aa ò̀kpà, an yãkɛã vãí,
yãmaakɛna kú ní guuo.

3 Za musu Lua ì wéte gbɛnazinaɔzi,
ì gwa tó gbɛɛ ò̀nɔ kà a kúí wɛɛɛɛ.

4 Aa sã̀sã̀ píi aa gè d̀̀̀sai m̀̀̀m̀̀,
yãmaakɛna kú ní guuo, baa do.*

5 Vãikɛnaɔ wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbéɔ mómɔ lán úwa,
aali lɛzu Luazio.

6 Víã ní kú maamaa,
víã pɔɔ ku we sɔ̀.

Lua tò gbé pɔ lèlɛwáɔ gè káɛã gɛo ũ,
a widámá kè Lua gĩnzi yáí.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ n Isailiɔ suaba!

* 52:1-2 1Sam 22.9-10 * 53:4 Lom 3.10-12

Tó Lua sù ní a gbéṣo ní pá ziu,
Yakobu buiṣo pónake,
Isailiṣo yáabo.

54

Gbé pò wàlè ìadawà wabikea

¹⁻² Lè pò Davidi dà gṣṣo pò Zifideṣo gè ò Sauluṣe aa mè Davidi ulea ní bùsuu.*

³ Lua, ma suaba n tó yáí,
yásimanṣo ní n gbáao.

⁴ Lua, ma wabikeama ma,
swákpa ma yá'oi.

⁵ Asa buipáleṣo fèlemanṣe,
gbé pásipiṣo lé ma wè,
aali Lua yádao.

⁶ Lua mé ma donlède ù,
Dii mé ma wènikūna ù.

⁷ Gbé pò lé ma wèṣo vāi soaamá,
nì ní bāde n náai yáí.

⁸ Má sa'oma ní ma pòeṣoṣe,
má n tóbṣo Dii, asa ní maa.

⁹ A ma bṣo ma yooyea píi guu,
a tò ma tidò ma ibeṣoṣa.

55

Wabikea Luawa kua ìadama guu

¹ Davidi lè. Wí sí ní kúuṣe.

² Lua, ma wabikeama ma,
nísu láka ma yáao.

³ Swáse ma yáí, ní wea,
ma láasoo líaa ma gṣo bíli guu,

⁴ ma ibeṣo yá'oa ní gbéwáíṣo wèbiiaao yáí.

Asa aalè taasi daae,
aa ma kúa ní kpèṣeṣo.

⁵ Sṣo kèmagu,
ga tòlobi zùmagu.

⁶ Vía ma kú ní lualuaao,
iwāa pásí kà ma pṣa.

⁷ Tó má gṣṣa ví lán felenawa,
má vua gé kámaboie.

⁸ Má bàale gé zàzāe,
mí gè zṣle guwaiwaiu.

⁹ Má wá gè ulékíi wèlèlè,
ké zàa'ian gbāa su ma leo yáí.

¹⁰ N ní fu Dii, nì ní yá yāaléné,
asa má è zṣa ní sòleo kú wá wéleuṣe.

¹¹ Aai kpálèkè bíi musu fāane ní gwāasinao,

* 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

yāvāi ní yá gbāao di wélepiue.

¹² Gbēdeɗea yá mé wélepi pà,
gbāamɔané ní mɔafilio lí kélɛ a gāaɛo.

¹³ Tó ibeɛ mé lé ma we yāa, a sãɔ,
tó ma wèle mé fɛlemanɔ, má ulɛɛɛ.

¹⁴ E'e mpi! N gbé pɔ wá sáa,
ma gbēdo pɔ de ma gbēna ũea?

¹⁵ Wi faaibo ní kɔo yāa nana,
wiɔ tekɔi dasi guu Lua uaa?

¹⁶ Ga a zāmake ma ibeɛɔne,
aai si bedau ní gbāagɔɔ,
asa vāi zōlekli è ní guue.

¹⁷ Mapi sɔ mi lezu Luazi,

ɔ Dii í ma suaba.

¹⁸ Kɔɔ, fáane ní oosio
miɔ a yá'ɔmaɔ bɔlɛɛ ní aaɔo,
ɔ í ma yāma.

¹⁹ Baa ké ma ibeɛɔ dasi, aali ma leo,
Lua í ma bɔ sòleu aafia.

²⁰ Luapi ɔ zōleɛa báawa gɔɔpiie,
a ma yāma, i widamá.
Aali nòselileo, aaliɔ aà vía vío.

²¹ Gbépi ɔ wāa ní a gbéɔ,
à bɔ leɗoũ pɔ aa kè ní kɔo kpe.

²² I na o ní wáa lán zówa,
āma sòle làasoo mé kú aà sɔu.
I lenakasané páipai,
āma yaalɔma ba da bɔɔue.

²³ Ɔzɔ Diiɛ n yá'ɔmaɔi, ɔ n kūa,*
ìli tó gbēmaa fù baɔo.

²⁴ Gbēɗena náaisaidepiɔ ní gɔɔ guo leo.
Lua, níyɔ to aa si beda gbáou.

Mapi sɔ máo n náai ví.

56

Ziakpaa Luawa

¹ Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Filitɛɔ aà kù Gata.*

² Ma wēnagwa Lua, wàle pea,
wɔɔ zikamanɔ wàɔ ìadaa gɔɔpiie.

³ Ma kpàkpanapiɔ ɔ pea gɔɔpiie,
an wala yáí aale zikaimanɔ.

⁴ Tó vía lé ma kú, má n náai ví.

⁵ Má Lua táasile yá pɔ a ò yáí,

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15

má Lua náai ví, má víakεo.
Bó gbēnazína a f̄o kemεεi?

⁶ Aaĩ ma yá kpaanlabo gɔɔpiie,
aaĩ v̄ai lekpaaiĩmazi.

⁷ Aaĩ sòle da, aaĩ ulεmεε,
aaĩ ma kpákpa, aaĩ ye ma de.

⁸ Lua, n̄su to an gbēe bɔo,
gbépiɔ ne ní pɔkūmao.

⁹ Ma bàalè liaaliaaaɔ yāda,
ma wé'ika n t̄una guu.
A ku n taala guuo lé?

¹⁰ Tó ma lezù Luazi,
ma ibεεo kpekpa,
m̄iɔ d̄s̄ ké à yās̄imanɔ.

¹¹ Má Lua táasile yá p̄o a ò yái,
ao, má Dii táasile yápi oa yái.

¹² Má Lua náai ví, má víakεo.
Bó gbēnazína a f̄o kemεεi?

¹³ Lua, má lé p̄o má k̄emaɔ fiabo,
má sáaukpa sa'oma.

¹⁴ Asa n ma si gawa,
n ma gbá v̄i lí miɔn pās̄ia,
ké m̄aɔ b̄ennɔ gupua p̄o ì w̄eni kpámáu.

57

Wiileá Lua Musudewa

¹ Le p̄o Davidi dà gɔɔ p̄o à bàalè Saulue à ulε gbè'eu.*

² W̄ēnadōmεε, Lua, w̄ēnadōmεε,
asa m̄ime mi nanzi.
Ma s̄oɔ n k̄ulukulunau
mi b̄o ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua ì ma yá píi b̄oolekemεε.

⁴ A to d̄onle b̄o za musu à ma suaba,
a z̄oado gbé p̄o aale p̄eaw̄a.
A a gbēke ní a náaiyāo kemεε.

⁵ Má kú n̄ɔmusuɔ s̄ɔɔ,
ma ḡo w̄úlea w̄aiɔ guu.
Gbépiɔ léna na lán f̄ēndawa,
an swaa de lán s̄ōnaɔ ge kaɔwa.

⁶ Lua, n̄ nízia t̄ɔb̄o e a z̄ōma,
to n gawi li d̄úniaa pii.

⁷ Aa baikp̄amεε ma t̄aa'ozeu
ō ma ḡo yeelεa,

* 57:1 1Sam 22.1, 24.3

aa eyò ma ae ò aa zù epiu.

⁸ Ma sò dilɛa Lua, ma sò dilɛa,
má lesi mà n táasile.

⁹ Ma nisína, su!

Ma mɔɔna ní ma domao, vu!

Mí gbāakpa gudɔazi.

¹⁰ Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasile gbéɔne.

¹¹ Asa n gběke zɔɔ zòma,
mé n náai zò luabɛpuanawa.

¹² Lua, ò nzía tɔbɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniáa píi.†

58

Gbɛváiɔ kaa Luawa

¹ Davidi lɛ.

² Gbāadeɔ, i yá'o a zéwaa?

I yákpaleke ní gbéɔ a zéwaa?

³ I yá kolea wáaiipa á sò guu,
i gbāamɔ gbéɔne á bùsuu.

⁴ Gbɛváiɔ sásáa za ní igɔɔe,
ɛɛdeɔ òɔkpaa za ní da nòseue.

⁵ An lɛgbɛ'i de lán mlè sɛwɛwa,
aa de lán kyá pɔ a swá kákawa,

⁶ asa ìli a kò'ona kule'ɔ mao,
ìli a weliaanede gɔi eo.

⁷ Lua, ò ní swaa é'éné ní léu,
Dii, nòmusupio kánkánaɔ wolo,

⁸ aai gēzɛa lán í bàalɛawa.

Tó aa sagòlɛ, ò ní kaɔ é'ɛ.

⁹ Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
aaɔ de lán né pɔ wa ì gè, i ìatɛ eowa.

¹⁰ E lè yàa mion té àɔ gé oo wáì,
gbɛváiɔ gēzɛa ní ìanaoɛ.

¹¹ Tó gbɛmaaa è Lua tɔsíné gbɛváiɔpiɔwa,
mé aa ní gbá pípi ní ní auo,
an pɔ a ke na.

¹² Gbéɔ i mɛ: Gbɛmaaa ài ví fá!
Lua ku, ì yákpaleke dúniáu.

59

Ma si ma ibɛɛɔwa

¹ Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Saulu gbéɔ zì aa àà dádā àà bɛ aa àà de.*

² Ma Lua, ma si ma ibɛɛɔwa,

† 57:12 Sou 108.2-6 * 59:1 1Sam 19.11

ma bo gbé p'ó fèlèmanɔɔ guu.

³ Ma si váikenaɔwa,
ma bo gbēdenaɔ ɔzì.

⁴ Gwa, aale ma kpakpae,

gbé pāsɔ lé sòlekemanɔ.

Dii, mi tàae ge duunakenéó,

⁵ mi záné yāewao,

ɔ aa kú ní naaamanɔ sɔuo.

Ma wegwa! Fèlè mɔ dɔmale!

⁶ Mpi Dii Lua Zígɔde, Isailio Lua,
fèlè lada bui piiwa.

Nsu bɔnkpɛde vāipio wēnagwao.

⁷ Aaí ea su oosi bo, aaí wéle keele,

aaí hēkeea lán gbɛɔwa.

⁸ Gwa, an lé'í lé t́,

fēna kpá ní léu.

Aaí me níle ní yāmao.

⁹ Mpi sɔ Dii, ni ní yáalo,

ni bui pii láanike.

¹⁰ Lua ma gbāa, ma wé dɔnzi,

níme ní ma aafia'ekli ũ.

¹¹ Lua a dɔaamee a gbēke guu,

a to mà tidɔ ma wèlepɔla.

¹² Dii wá sèngbao, nísu n̄ ní dɛdɛo,

ké an yá su sá ma gbéɔguo yáí.

To aa olo'olobo,

ní ní kwé ní n gbāao.

¹³ Yá p'ó í bo ní léuá duunaɛ.

To an tòe ní pui,

asa aaí legbē pāe aaí gbé ká.

¹⁴ N ní midɛ ní pɔkūmao,

n̄ ní bāde, aasu wàɔ ku bo.

Gbé p'ó kú e tɔɔle léwao i d̄ɔ

Lua mé lé kible Yakɔbu buiɔwa.

¹⁵ Aaí ea su oosi, aaí wéle keele,

aaí hēkeea lán gbɛɔwa.

¹⁶ Aaí liaaliaa wàɔ pɔblea wɛele,

tó aai káo, aaí gbokɛɛ.

¹⁷ Mapi sɔ má lesi n gbāa yá musu,

má gulake kɔɔ n gbēke yá musu,

asa níme ní ma aafia'ekli ũ,

níme ní ma ulɛkli ũ taasikɛgɔɔzì.

¹⁸ Lua ma gbāa, má n táasile,

asa níme ní ma aafia'ekli ũ,

ni gbēkekɛmɛɛ.

60

Wá zible ní Lua gbāao

¹⁻² Lε pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à zìkà ní Sili pɔ kú Mesopotami bùsuu ní Zoba bùsuu, ɔ Yoabu sù à Èdɔũ dèdε Guzule Wisideu gbɛ̀n òaasɔsɔ lεε kuεpla (12.000).*

³ Lua, n pɔ pàwázi,
n ɔpèwá n wá vūaa,
εa ɔkawázi sa.

⁴ N tò wá bùsu lùà e à pàa,
εa ò a gbε tata, asa à gò looaε.

⁵ N tò n gbé ɔ yá zì'ũ è,
n í gbāa kàkawεε ɔ wa pápázeα.

⁶ N dàlapoo dà n vīakenaɔne
ké aa e bɔ gbé ɔ ka lézi.

⁷ Wewá, wá suaba ní n gāsa gbāao,
ké wápìɔ n gbé yenzideɔ wá e bɔ.

⁸ Lua yā'ò za a kúkíi à mè:
Má Sikeũ kpaale ní tidɔarílaɔ,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma pɔε,
Manase buiɔ bùsuá ma pɔε,
Èflaiũ buiɔ bùsuá ma mò fùαε,
Yuda bùsuá ma lípanαε.

¹⁰ Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔε,
mí a kyale káε Èdɔũ bùsuwa,
mí kúkua dɔ Filitéɔ bùsuwa.

¹¹ Déme a gēmano wéle bíideui?
Déme a dɔaamεε e Èdɔũ bùsuui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ n wá vūaa
nili bɔ ní wá zīgɔɔ bɔ bàasio.

¹³ ɔdawá wá ibεε ɔ yá musu,
asa gbēnazina gbēsuabaaá pāε.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbāao,
ɔme a ɔzɔ wá ibεεwa.†

61

Kíα wabikeα Luawa

¹ Davidi lε.

² Lua, swáε ma wiileai,
laaidɔ ma wabikeawa.

³ Kua za tɔɔle léwa ma lezùnzi.
Ma sɔ lé wo ɔ ma n sisi.

Gεmano gbεsi pɔ a lεsí demala kíi.

⁴ Asa nímε ní ma aafia'ekíi ũ,
ma kalanga gbāa ũ ma ibεε aε.

⁵ Má ye màɔ ku n ua gɔɔpiiε,
mí ɔɔba n kúlukulunau.

* 60:1-2 2Sam 8.13 † 60:14 Soũ 108.7-14

6 Lua, asa n ma legbēane mà,
 5 n gba pó ni da n viakenaone dàmee.

7 Kía wēni dōè ní mōgalao,
 to aà ka a gōōwa.

8 Aàò kpalable n dōa guu gōōpii,
 n aà dōa n gbēke ní n náaio yáí,

9 míò n táasile lá gu lé dō,
 míò lé pó má kēma fiabo gōōpii.

62

Lua mé ulekfi ũ

1 Davidi le.

2 Lua ado mé tò ma sō dilea,

ōme í ma suaba.

3 Ōme ma gbēsi ũ, ma Suabana ũ.

Mi gbāa'ewà, má fu bauo.

4 Gēn ũma áò āna'āna gbēwai?

A aà ne lán gí yeelea ge kaa ziwa yà?

5 Aà goa a tíá lé 5 ále kpaai,

εεtoa mé í kéé na.

I samaa'o gbēé ní léoe,

5 í ní ká á sō guu.

6 Lua ado mé tò ma sō dilea,
 asa aàpi ma wé dōi.

7 Ōme ma gbēsi ũ, ma Suabana ũ.

Mi gbāa'ewà, má fu bauo,

8 Ma aafia ní ma beeeo í bō aà kíie,

ōme ma gbēsi gbāa ũ,

ōme ma ulekfi ũ.

9 Gbēó, àò aà náai ví gōōpii,

à á sō wēè, ōme wá ulekfi ũ.

10 Gbēnazinao de lán lé íanawae,
 an kee náai vío.

Tó wà ní yó kiloowa,

ampii aao de fauunnōe.

11 Asu gbēble'ōa náaikēo,

ásu íanadā ní kpái pōoo.

Tó á àizee lé kó,

ásu to à á sō bleo.

12 Yá mēndo Lua ò,

yá mēn plaε beeo má mà:

Lua mé gbāa ví,

13 mé mpi Dii, míme ní gbēke ví,

5 ni fiaboò baadeε a yákeawa.*

* 62:13 Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23

63

Lua nidεa

¹ Lε pó Davidi dà gṓṓ pó a ku Yuda gbáau.*

² Lua, ma Luan n ũ,
mále n aeya,
ma nisína yenzi,
mále n nide
lán guwaiwai pó lé í nidεwa.

³ Ma n e n kúkii,
ma n gbáa ní n gawio gwà.

⁴ N gbēke maamεε de wēnia,
a yáí n táasilea aṓ dṓ ma léu.

⁵ Máṓ n sáaukpa e ma wēni léu,
má ṓse musu mà n sísi.

⁶ Má ká lá wí nṓṓ bṓṓ gbē wà káwa,
n táasilea aṓ dṓ ma léu ní gulakeao.

⁷ N yá í dṓmagu ma wúlekii,
mi láasookεma gwāasína.

⁸ Mále lesi sṓba ní kúlukulunau,
asa níme ní ma dṓnlede ũ.

⁹ Ma nisína yenzi,
ní ma kúa n ṓplaau.

¹⁰ Gbé pó aale ma weṓ mide,
aa si tṓle nṓnau.

¹¹ Lua a to wà ní dede ní fēndaoε,
aaí gṓ gbēgbonaṓ ble ũ.

¹² Kí sṓ a pṓ a ke ní Luawa nao.

Gbé pó mè amṓma Lua á síṓ
aṓ víví ní pṓnaoε,
εεdeṓ sṓ an lé a gṓ kpaauāε.

64

Ma si gbēváiṓwa

¹ Davidi εε.

² Lua, ma aaukea wii ma,
ma bṓ ma ibεε pó má ní vía víṓ ṓzí.

³ Ma si gbēváiṓ lekpaaiamaziwa,
ma bṓ vāikenṓṓ zṓau.

⁴ Aaí ní lé keke lán fēndawa,
aaí yāpāsíṓ o lán kazuawa.

⁵ Aaí ye láu aa táesaide gbá,
aaí aà pá kándo, vía lí ní kúo.

⁶ Aaí tékpakṓu ní vāikea guu,
aaí bai pó aale kpánéṓ yā'o.

Aaí me: Gbēe a wá eo.

⁷ An vāi lekpaaiá kṓsè aa mè,
lé pó wá kpāaí bṓlei.

Gbēnazína nṓse guu yáṓ asii zṓṓ.

* 63:1 1Sam 23.14

8 Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní kẹ̀lẹ́ kándo.
 9 A tó yá pọ́ aa ò wí ní musu,
 gbé pọ́ ní é pii iọ mikẹ déúdeú.
 10 Wá a gbépii kú,
 aai Lua yákeáo galikẹ,
 aaiọ zí pọ́ a kẹ̀o táasi kúa.
 11 Gbēmaáo pọ́ a kẹ́ Diiwa na,
 aa naaazi,
 nòsepuadeo aà táasile nípii.

65

Bui pii wé dọ Luazi

1 Davidi lẹ.
 2 Lua, à kú wà n táasile Siọnae,
 wi lé pọ́ wa kẹ̀mao fiabo.
 3 Lá ni gbé wabikẹa ma,
 bui pii a wi danlae.
 4 Wá yāvaiọ làasoo wá kú gbāa,
 5 n wá tàaeo kẹ̀wá.
 5 Báaaden gbé pọ́ ní sẹ
 n gēaàno n ua ũ.
 N kpé pọ́maáo wá ká,
 n kpé pọ́ a kua adoapi.
 6 Ni wewá a zéwa ní yábonsaekẹao,
 Lua wá Suabana.
 Za dúnia léwa ní isia baaleo
 gbéọ wé dọnzi.
 7 N gbāa daa ula ũ,
 n gbẹ̀sísio kẹ̀ ní n ikoo.
 8 Ni isia ní a ísio kófio kpále,
 ni buipáleo zọa mide.
 9 N dabudabukea dí gbé pọ́ kú tọ́lẹ léọwa,
 wí guladọma za íatẹ̀bilekíi ní a gẹ̀kpẹukíio.
 10 Ni laaido dúniawa,
 ni táake tọ́lẹ.
 Ni aà gba í, n swao pai ní ío,
 ni to blẹwena kẹ, asa màa n zed.
 11 Ni idagua e bugbaanao pa,
 ni guo foofọ́ ní louo,
 ni báaada pọ́ pọ́ bọ́lẹu.
 12 Ni èfáaida buaziu wẹ́ ní wẹ́o,
 blẹ níside í kwe n iau.
 13 Sẹsao dádákekíio sẹ̀bọ́lẹ kẹ,
 sísio pona ula dà.
 14 Pọ́tuoo lí dádákekíio la,
 blẹwena daa gua síspọ́lẹu.
 Wàlẹ wiilẹ ní ponaọ, wàlẹ lesi.

66

Lua sáaukpa

¹ Dúnia gbépii, à guladɔ Diiwa,

² à lesi aà tó gawi yá musu,

à aà táasile à aà tɔbɔ.

³ A o Luaε: N yákeaɔ í dimá,

n gbáa zɔɔ í to n ibeεɔ vlánau.

⁴ Dúnia gbépii í kúlene,

aaí n táasile aa n tɔbɔ.

⁵ A mɔ Lua yákeaɔ gwa,

yá pɔ a kè gbēnazínaɔne i diwá.

⁶ A ísia lí gugii ú*

aa bùa swawa kèse.†

Wà pɔnake aà yá musu.

⁷ Iɔ kible ní a gbáao gɔɔpii,

aà wé Iɔ ku bui píiwa.

Swágbáadeɔ su dóeaànɔ.

⁸ Buipáleɔ, à wá Lua sáaukpa,

aà táasilea àɔ dɔ á léu.

⁹ Iɔ wá wēni dśawēε,

íli tó wa kpaguao.

¹⁰ Lua, asa n wá yś,

n wá baasa lán ánuwuwa.

¹¹ N gewanɔ gukpaolonau,

n wá wó wí ní aso gbiao.

¹² N tò wà ɔzòzɔ wá mikpei,

wá té diwēε, í wá kú wá nɔε,

ɔ n mɔwanɔ gu namadeε beeu.

¹³ Má mɔ n ua ní sa pɔ wí a pɔ kátεu à tékū obɔɔ,

má lé pɔ má kèmaɔ flabo,

¹⁴ yá pɔ bɔ ma léu ma taasikegɔɔ.

¹⁵ Má sa'oma ní pɔ mekpaao,

má sāsakaɔɔ kpasane,

mí n gbagba ní zuswanaɔ ní blesanaɔ.

¹⁶ A gbé pɔ á Lua vía víɔ, à mɔ ma,

mí yá pɔ a kèmeε oé.

¹⁷ Ma wiilèwá,

aà táasilea dɔ ma léu.

¹⁸ Tó má yāvái kūa ma sɔu,

dɔ Dii gí ma yāmai.

¹⁹ Ama à ma yāmá,

ɔ à ma wabikea sí.

²⁰ Má Lua sáaukpa,

i gí ma wabikea maio,

i gí gbēkekeimeεo.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

67

Báaa gbεaa Luawa

¹ Lε pó wí sí ní kúuε.

² Lua, wá wēnagwa,
wá wegwa, ní báaadawágu,

³ ké dúnia gbépii n zé dō,
bui pii i dō lá ni gbé suaba.

⁴ Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

⁵ Bui pii a pónake, i gulake,
asa ni yákpaleke ní gbéε a zéwa,
ni dōaa buiεne pii.

⁶ Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

⁷ Tōε a bleke,
Lua wá Lua a báaadawágu.

⁸ Lua a báaadawágu,
gbépii i vīakeε e dúnia léwa.

68

Lua zōke

¹ Davidi le.

² Lua lé fεε, aà ibεεε lé fáaa,
aà zangudeε lé bàaleε.

³ Lá súεε i gē ní íanao,
kené màa, Lua,
lá zó nīsi i yε té saε,
vāikenaε midε n aε màa.

⁴ Gbēmaaε sō aa pónake,
aa yáalo Lua aε,
aa vīvī ní pona zōo.

⁵ A lesi Luaε à lémwà.
A di luabεpuana kpε, à aà tōbo.
Aà tón Dii, à kúkuake aà aε.

⁶ Kua aà gu pó a kua adoa guu,
Luaá toneε maε,
gyaaε zennodeε.

⁷ Lua i bekpa zīloεne,
i zīzōε bole à ní da namau.
Swágbāadeε sō aao ku guggiue.

⁸ Lua, ké n dōaa n gbéεne,
ké n beεleérino guwawaiu,

⁹ tōε lūalua, lou kwè n aε,
n Lua pó n yā'ò Sinai gbε musu,*
Lua, Isailio Lua.

¹⁰ Lua, n èfāai písine kōsōkōsō,

* 68:9 Bca 19.18

5 n ní bùsu kpεena gbà gbāa.
 11 N gbέϙ zòle a guu Lua,
 n wēnadeϙ gbà pó n maakea yáí.

12 Dii yá'ò,
 5 bíla gò aà baokpanaϙ ũ.
 13 Kíaa ní ní zīgϙó lé tíle kpakpa,
 gōe pó gò bòouo lé ní póϙ kpaale.
 14 Baa ké a i sá kaaϙ sòϙu,
 ánuusu kú ma felena gàsíaa,
 a káϙ lé teke lán vuawa.
 15 Ké Gbáapiide kíaa fàaa,
 aa lí tóleaa lán Zalamo gbè neeziwa.

16 Basana gbèsísi de a kíniola,
 Basana gbèsísi misonaϙ dasi.
 17 A gbè misonaϙ, bóyáí ále wεbii
 gbε pó Lua sè a kiblekíi ũwai?
 Dii mé aϙ ku we gϙopii.
 18 Dii sógoo lé vío, à kà milió do.
 Dii bòò za Sinai,
 à mò píla a gu pó a kua adoau.
 19 N deδε musu ní zízϙo,†
 n gba sí gbέϙwa falu ũ,
 baa swágbáadeϙ,
 5 n zòle we, Dii Lua.

20 Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
 1o wá aso kúawεe lá gu lé dεe.
 21 Wá Luaá Lua pó í gbέ suabaε,
 Dii Lua mé í wá bϙ ga lézì.
 22 Lua a a ibεεo mi wíwiné,
 gbēnazín mikā dèe pó aa té ní duunawaϙ.
 23 Dii mè: Má á bϙle Basana bùsuu,
 má á bϙle ísia títiu,
 24 ké à á gbáϙ pípi ní á ibεεo auo,
 á gbέϙ lénao i ní baa ewà.

25 Lua, wa n gbέϙ è aa dòdòkòwa,
 ma Lua ma Kíaa, aale mó n kúkíi.
 26 Lèsinao dϙaaa, pϙlenaϙ te zá,
 wéndia sésēmpanaϙ ku guo.
 27 A Lua tϙbϙ balu guu,
 à Dii kpela Isailio kókáaaau.
 28 Né gōzāna Bēyāmeε buio mé dϙaaa,
 bee gbεa Yuda kíaa ní ní gbέϙ
 ní Zabulni bui kíaa ní Nefatali bui kíaa.

29 A Lua díléé àò gbāa.

† 68:19 Efc 4.8

Lua, bo ní n gbãa pò ní òlòwèèo.

³⁰ Kíáò mone ní n gbao

n kpé pò kú Yelusaleü yáí.

³¹ Zaa do ilenobò Egipiwa,
zòadò buio swanaò ní n gbéòwa.

Anusu gopana tóma,

gbé pò zíkàa ì kené naò fãaa.

³² Egipiò gbéò zìma,

Etiopiò wá aa òdonzi, Lua.

³³ Dúnya kpalablenao, à lesi Luae,

à Dii táasile.

³⁴ A di lounaa kpe musumusu za zizi,

à ma, àle pūna gbáugbáu.

³⁵ A Lua gbãa galike,

wa aà zòòke dō Isailiowa,

aà gbãa ku luabepuanau.

³⁶ Lua, kua n kúkii ní zòò,

Isailiò Lua ì gbãa ní ikoo kpa a gbéòwa.

Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikèa Luawa kua ìadama guu

¹ Davidi le.

² Lua, ma suaba,

asa í ma kú ma nòèè.

³ Dèè lé ma mó, ma ka zà,

tepekii kuo.

Ma kpale ísiu,

ísò lé damala.

⁴ Ma wiilè ma kpasa,

ma kòlo nàaa,

ma wèdò ma Luazi

e ma wé gè lé wo.

⁵ Gbé pò aa zamagu pãò* dasi de ma mikãa,

ma ibèè pò aa ye ma de pòewiwinésaiò lé vlo.

Pò pò mi a kpáí'oo ò aa mè mà a nè'i mà kpá.

⁶ Lua, ní ma mìsaiyãò dō,

ma tàaèò uleanèo.

⁷ Dii Lua Zìgòde, gbé pò an wé donziò

risu to wí ní kú ma yáíò.

Isailiò Lua, gbé pò aai n kii wèèèò

risu to an tó òòkpa ma yáíò.

⁸ Asa n yáí mi sòsòa fíi,

ò ma gèè gò kpa ma wéi.

⁹ Ma gò zìlò ù ma gbéò guu,

ma gò gbèando ù ma da bèdeò guu.

* 69:5 Zaa 15.25

10 N kpé yá ma kũ gbāa,
 àɛ ma ibaba,†
 n s̄s̄s̄nao n s̄s̄sa ḡm̄ɛɛ.‡
 11 Mi lɛye p̄sia guu,
 ɔ w̄ɔ ma s̄s̄s̄.
 12 Mi zw̄ankasao fifia,
 ɔ w̄ɔ ma kɛ p̄ɔp̄ɔ.
 13 Gb̄é p̄ z̄lɛ ḡāaɛ ɪ ma pe,
 ɪgb̄aminao ɪ lɛdamao.

14 Dii, máɛ wabikema,
 ɪsu to à b̄o n p̄o kpeo,
 wea Lua, n gb̄ɛkɛ z̄ɔ yáɪ,
 ní ma suaba s̄lana.
 15 Ma b̄o bèɛu,
 ɪsu to mà kp̄áɛuo.
 Ma b̄o ɪsiu,
 ma si ma zangudeɔwa.
 16 Nsu to ɪs̄o damalao,
 ɪsu to mà kp̄áɛ ɪsiuo,
 ɪsu to wà t̄ɛna kamalao.
 17 Wea Dii, asa n gb̄ɛkɛ maa,
 ma wegwa n s̄uu z̄ɔ guu.
 18 Nsu mikp̄eli n z̄òblenaɛo,
 wea kpakpa, asa ma ḡo yeelɛɛ.
 19 S̄mazi, ma misi,
 ma suaba ma ibɛɛo yáɪ.

20 N ma s̄s̄sa ní widaaao ní ma kp̄ɛb̄ao d̄s̄,
 ɪlɛ gb̄é p̄ aa yákuamanɔ e.
 21 S̄s̄sa ma s̄ z̄ɔ, ma ḡo ȳɛɛsai,
 gb̄é p̄ a ma wegwa ɔ má w̄ɛɛɛ, mi eo,
 gb̄é p̄ a ma n̄sɛ n̄nimɛɛ ɔ ma wɛd̄ɔi, a kuo.
 22 Aa ɛsɛ v̄ai k̄amɛɛ blɛu,
 k̄ɛ imi ma kũ gb̄aa, aa v̄ɛɛ k̄uma kp̄aa. §

23 To an dikp̄ekɛa ḡn̄é bai ũ, wà ní kú,
 to an kua aafia yá'ínɛ.
 24 To an wé siakũ, k̄ɛ aasu gu'eo,
 to an wó ḡo koolonno ḡɔɔpii.*
 25 N n kp̄ɛnemuu b̄ɔb̄ɔmá,
 n̄ n p̄kũma p̄ási pisimá.
 26 An b̄o ḡo b̄o zia ũ,
 an gb̄ɛ su ào ku k̄ɛ à z̄lɛ ní kp̄éu lo,†
 27 asa aal̄ɪada gb̄é p̄ ní gb̄ɛwɛɛ,
 aal̄ gb̄é p̄ ní z̄ɔ w̄aw̄a galikɛ.
 28 N ní yá píi t̄aaɛo dańla,

† 69:10 Zaa 2.17 ‡ 69:10 Lom 15.3 § 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

* 69:24 Lom 11.9-10 † 69:26 Zin 1.20

an baa su ào ku n gběsuabaa guuo.

²⁹ N ní tó waa wēni taala guu,‡

an tó su ào ku lá dou guu ní gběmaaó tóoo.

³⁰ Lua, má kú taasi ní yā'ōmao guu,

ma se lesí mà bɔu aafia.

³¹ Má Lua tɔbɔ lesia guu,

má aà sáaukpa mà aà káfi.

³² Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,

a kèè na de zugaaena kóbadea.

³³ Taasideo e, aai pɔnake,

á luakliwēelenaó á sō i níni.

³⁴ Asa Dii ì wēnadeo yāma,

ìli saka a gbé pó de zizo ūɔguo.

³⁵ A aà táasile musu ní tɔɔleo,

ísia ní pó pó kú a guuo píi.

³⁶ Asa Lua a Siɔna suaba,

a ea Yuda wéleo kále,

aà gbéó i zóleu ní pó ū.

³⁷ Aà zòblenaó néo mé aa gō ví,

gbé pó ye aà tó naipio io ku a guu.

70

Wiile Suabanai (Sou 40.14-18)

¹ Davidi le.

² Lua, ma misi,

Dii, ke kpakpa mo domale.

³ To wí gbé pó lé ma wɛo kú,

aa ní mi pele.

To gbé pó ye mà taasikeo kpekpa,

an gee gō kpá ní wéi.

⁴ Gbé pó aai omee, taale taaleo,

to aa ea ní wio.

⁵ Gbé pó aale n kii weleo,

to an pɔ kema na aa yáalo.

Gbé pó an wé doi ñ ní suabaó,

aa o láasai Lua zōo.

⁶ Taaside wēnaden ma ū,

Lua, ke kpakpa.

Mme ní ma Dɔnlɛde ū,

níme ní ma Mísina ū,

Dii, nsu gēgēo.

71

Mae zōo wabikea Luawa

¹ Dii, ma nanziɛ,

nsu to wí ma kú bauo.

² Ma misi, ma bɔ n maakea yáí,

swákpamazi, ma suaba.

‡ 69:29 Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

3 Ma gbesi p3 máli gé uléi a guun n ũ.
 N díle ñ ma suaba,
 asa ma gbesi ní ma zegikñion n ũ.
 4 Ma Lua, ma b3 väikenao 3ZÍ,
 ma si gbé bèè pásíwa.

5 Mmε ma wé ðonzi, Dii Lua,
 níme má n náai ví za ma èwaasog33.

6 Ma s3 kpáleanzi za neasakpεε,
 níme n ma b3 ma da ñòseu.
 N táasi mi3 le g33pii.

7 Ma kua ðe yáb3nsae ũ gbé dasideε,
 asa níme ní ma ulékñi gbāa ũ.

8 N táasileá Ì3 ð3 ma léu,
 mi3 n maabo k33 ní oosio.

9 Nsu pákpamazi ma zikūa yáio,
 rísu ma vūaa ma gbāa láaa yáio.

10 Asa ma ibεε3 lé ma yá'o,
 ma wéle3 lé lekpaai ma wēnib3ai.

11 Aa mè: Lua gñààziε,
 wà aà ya kú,
 gbēε ku à aà suabao.

12 Lua, rísu ñy3 kuman3 zà3,
 ma Lua, ke kpakpa m3 ð3male.

13 To wí gbé p3 lé yāð3ao kú,
 aa midε,
 to s3s3a da gbé p3 lé ñadaa3la,
 an t3 ñ3kpa.

14 Mapi s3, ma wé Ì3 ðonzi láasaie,
 mi3 n táasile mà3 gé.

15 N maakεa a3 ð3 ma léu g33piiε
 ní n gbεsuabaa p3 má a lé ð3oo.

16 Má m3 mà Dii Lua g3sakeyā3 galike,
 n mēndo maakεa má ð3 gbé3gu.

17 N yādadamεε za ma èwaasog33,
 Lua, e tia mále n yáb3nsae3 o'o.

18 Baa ké ma zikù, ma mikā pua,
 rísu ma to weo, Lua,
 ké mà e n gbāa galike tiade3ne,
 mí n g3sakeyā dau siu gbé p3 aale fele3ne.

19 Lua, n maakεa z3ma,
 n yāz33kè, déme muaann3i?

20 N t3 taasi pásí ma le dasidasi,
 āma rý3 εa ñ ma gba wēni,
 rý3 εa ñ ma b3 t33le n3nau.

21 Ny3 ma bεεε káñmεε,
 rý3 εa ma ñ3se nínimεε Ì3.

22 Ma Lua, má n sáaukpa ní m33nao n náai yái.

Isailio Lua pò n kua adoa, má n táasile ní kúuo.

²³ Gula aò dò ma léu.

Ma gbé pò n ma misi,
má n táasile.

²⁴ Máo n maakεa o gɔɔpiiε,
asa wí gbé pò lé ma vâi wεεεo kù,
an gεε gò kpá ní wéi.

72

Wabikea Luawa

Salomɔɔ lé.

¹ Lua, ñ n iko kpa kíawa,
ñ n maakε kpa kíabuiyiwa,

² ké aà dɔaa n gbéɔne a zéwa,
i yágɔgɔ táaaɔne a zéwa,

³ gbèsiɔɔ i mɔ gbéɔne ní aafiao,
siɔɔnao i to aao ku nama guu.

⁴ Kía a to yá bɔ ní táaaɔ na,
a taaside néo suaba,
i gbāamɔnedeo wíwi.

⁵ Aɔ ku lá íatē ñ ku gɔɔpiiwa,
lán mɔvua kua wē ní wēowa.

⁶ Aɔ de lán zuo louwa,
lán mɔse pò ì pisi tɔɔlewawa.

⁷ Gbēmaao ota aà gɔɔ,
nama a ke zài e mɔ ge mideò.

⁸ A kible za ísiale la ní a léleo,
za Uflata e dúnia léwa.*

⁹ Bui pò kú guwawaiuo mɔ kúléè,
aà ibεεo wúle ní gbεeu aà ae.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíaɔ falubɔè,
Seba ní Saba kíaɔ mɔ gbadaè.

¹¹ Kíaɔ mɔ kúléè nípii,
bui píi a misiiléè.

¹² Asa a wēnade pò an wii dɔɔ bɔε,
a taaside pò dɔnlɛde vɔɔ misi.

¹³ A yèεsaideo wēnagwa,
a taasideo bɔ ga lézi.

¹⁴ A ní bɔ gbāamɔnedeo ní gbé pāsɔɔ zɔí,
asa an kua bεεε víè.

¹⁵ Lua kía dɔ ní aafiao!
Wɔ aà gba Seba búsu vua,
wɔ wabikeè Luawa gɔɔpii,
wɔ samaa'òè láasai.

¹⁶ Bua pɔɔ ke aà búsuu maamaa,
a láo aò da siɔɔ musu síii,

* 72:8 Zkl 9.10

aa ne'i aa pia lán Libā lákpewa,
aa gbā lán kàsapuwa sēsaou.

17 Àà tó aó ku gɔɔpii lán íatēwae,
bui píi a báaa e aà sabai, aai aà tónasi.

18 Wà Dii Lua, Isailiɔ Lua sáaukpa!

Ɔme ì yābɔnsaεɔ ke ado.

19 Wàɔ Lua gawidepi tɔbɔ gɔɔpii,
aà gawi i li dúniaa pii.

Ami! Ami!

20 Yese né Davidi wabikea lén we.

LÁ AAƆDE

Soũ 73-89

73

Vaikenaɔ káfta'ea yá

Asafa le.

1 Lua ì èfāaikε Isailiɔne sīanaε,
ì maake nɔsepuadeɔne.

2 Mapi sɔ ma káikù ní léleao,
ma gbá ye zāi guwa yāaε.

3 Ké ma vaikenaɔ kua maa è,
ma íandānapiɔ gwea nidè.

4 Yāe lí kpàlikpanéo,
aa aafia mé aa mekpaa.

5 An wá lí wá lán dāɔwao,
aali gyāke lán deɔwao.

6 Aaí íandāa da ní nɔe yābaa ũ,
aaí pásí naízi pɔkasa ũ.

7 An oa ìɔ nísi bɔ,
an kàamai de ní pia.

8 Aa gbélaani ví,
aaí boo gbène oné,
aaí naenaemá ní zɔɔke yái.

9 Aaí me: Lua pila wà dēeka,
mé an yá ì li dúniaa.

10 Ayāmeto wí kené kèke,
wí yá pɔ aa ò píi sí sīana ũ.

11 Aaí me: Lua a dɔ má ni?
Musude dɔa kà màae?

12 Vaikenapiɔ gwa, aa yāe káa vío,
an gwea ìɔ káfi gɔɔpiiε.

13 Asi ma nɔse pua pā yà?
Ma a ɔbòle tàaeu wásawasa pāea?

14 Niɔ ma gbε gɔɔpiiε,
niɔ ma swágaga lá gu lé dɔ.

15 Tó ma ze ní yá bee taa oaoε,
bee aɔ de bɔa n gbéɔ kpe ũε.

16 Ké ma làasookè yápiwa mà dɔ,

à kèmεε zí'ũε,
 17 e ma γε γεò Lua kúkii,
 5 ma wé gbàsa kè an láaa yá musu.

18 Ni ní da gu zãandeu,
 ni ɔzɔ́rízi aa gɔ́ ní liaao.
 19 Aai gɔ́ kaalepɔ ũ kándo,
 vía pɔ́ɔ í ní le, aa midε.
 20 Lá nana í gēzεa, tó gbé vù,
 tó n fele Dii, níyɔ to aa gē ní íanao màae.

21 Ké ma nòse òòkpà,
 mé ma pɔ yà,
 22 ma sɔ̀ũkù, má yāe d̄so,
 ma gɔ́ n k̄ii lán nòbɔwa.
 23 N beeo má kunnɔ gɔ̀ɔpiiε,
 n ma kũ ma ɔplaawa.
 24 Ni d̄oamεε ní n lεdaaaɔ,
 bee gbεa níyɔ ma ka àizānawa.
 25 Ma wé d̄o gbēezi musuo, n bàasio,
 kuannɔ guu pɔe ni lé ma de tɔ̀leɔ.
 26 Baa tó ma me ní ma s̄so yēε lé láa,
 Lua mé í to ma s̄s gbāakũ,
 5me ma baa ũ gɔ̀ɔpii.
 27 Asa gbé pɔ́ kèmaɔ midεε,
 níyɔ n gbé pɔ́ b̄ò n kpεɔ bāde.
 28 Lua, s̄saanzi mé kèmεε na,
 Dii Lua, ma n ke ma ulek̄ii ũε.
 Má n yākeaɔ dau mà siuné.

74

Wíleá Luai aà kpé wia yá musu

Asafa le.
 1 Lua, b̄oyái n giwázi e gɔ̀ɔp̄iii?
 Akea níle pɔ̀bɔ n níu n kpàsa s̄aɔ yá musui?
 2 Gbé pɔ́ n ní sí za zio yá d̄ongu,
 bui pɔ́ ní b̄ò aa ḡò ní pɔ́ ũɔ
 ní Siɔna gbèsīsī pɔ́ ní kè n kúkii ũo.
 3 N ibεεɔ n kúkii daaí míom̄io.
 Dede ní laaio, à òòkpà píi.
 4 N wèleɔ kàaa gu pɔ́ ni dauwáε,
 aa nízia seelaɔ pèle we.
 5 Wá è, an m̄oona d̄o musu,
 aale ke lá w̄lɔ dào gbēwa.
 6 Lí yɔɔa kefena pɔ́ wa kpà a ḡiwa,
 aa gbè wa gb̄o ní m̄oɔ ní f̄enk̄inio.
 7 Aa t̄es̄ò n kúkiiwa, à kwè,
 aa tò kpé pɔ́ n tó kuwàpi gbālè.

8 Aa ò ní nḡseu: Wá ɔtḡmá míomio.
 Aa tēsḡ wá bùsu lousisikpewā.
 9 N kpé lousisibḡḡ gēzēa,
 ānābie ku lo.
 Wá ku màa e bḡen yà?
 Wá gbēe dḡo.
 10 Lua, híyḡ to n ibeēo aāo n yáalo e bḡe ni?
 N wēleo aāo sakangu láasai yà?
 11 Bóyāi n ḡ kpaaūai?
 Ḳgo n kùe, ní ní dede.

12 Lua mé ma kía ũ za asínizí,
 ḡme ì gbé suaba dúniau.
 13 Mme n ísia zḡe ní n gbāao,*
 n kwāsa mi wí í guu.
 14 N Egipiḡ míde we,
 n ní gēo kpá wāiḡwa pḡblea ũ.
 15 N swaḡ bḡ, n zewē nibḡnaḡne,
 n swa pḡ a í baa vḡo zḡe.
 16 Fāane ní gwāasinao de n pḡ ũe,
 n mḡvua ní latēo kúkíi dílené.
 17 Mme n kḡḡ dāda bùsu píiu,
 n sae ní buziēo gḡḡ díle.

18 Yá pḡ n ibeēo dḡ yá dḡngu Dii,
 mḡsaidepiḡ sakà n tḡue.
 19 Nsu ñ n felena kpá wāiḡwao,
 n wēnadeḡ yá su sānguo.
 20 Laaidḡ n bāakuawanḡwa,
 asa wá bùsu gbè'ēo pāsíkù píie.
 21 Wá gbé pḡ wāle gbāamḡwēēo,
 rḡsu to wá kpekpa ní wíoo.
 To wēnadeḡ ní taasideḡ n táasile.
 22 Lua, fēle gí ní nzíao.
 N yá pḡ mḡsaideḡ lé dḡ zesai màé!
 23 Nsu zḡa pḡ n ibeēo lé kánzi kpa swáao,
 n wēlepiḡ kḡfi dḡ gḡḡpiie.

75

Lua mé yákpalekena ũ

1 Asafa le.
 2 Wa n sáaukè Lua,
 wa n sáaukè.
 Tó wá n yābḡnsaēo galikè,
 ní kú kái.
 3 Lua mē: Ma gḡḡdíle,
 má yákpaleke a zéwa.
 4 Tó dúnia dēe, a gbéḡ lé ke sēee,

* 74:13 Bḡa 14.21

máme mi a gbapele kú gíũgiũ.
⁵ Mi o ȳ̀deɔne aasu ní gasa fɛleɔ,
 mi o v̄̀ikenaɔne aasu káakuo.
⁶ Asu à á gasa fɛleao,
 ásu kàamai kɛmanɔ.
⁷ Asa gbãa lí bɔ gukpe ge be'aeo,
 ìli bɔ guwaiwai guu no,
⁸ Lua mé yákpalekena ũ,
 ɔme ì gbēdo s̄̀ɔle, ì gbēdo fɛle.
⁹ Imibɔ ku Dii ɔz̄̀, í gbãa ka a pai,
 àle pí aà p̄̀kũma ũ.
 I kóle dúnia v̄̀ikenaɔwa pii,
 ɔ aai mi wesai ní a gbɔɔ.

¹⁰ Mapi s̄̀ máo yápi o gɔɔpiiɛ,
 mí Yakɔbu Lua táasile.
¹¹ Má v̄̀ikenaɔ gasa kwé,
 gbēmao gasa iɔ ku musu.

76

Lua mé ziblea gbãa ũ

¹ Asafa le. Wí sí ní kúuɔɛ.
² Wa Lua d̄̀ Yuda b̄̀suue,
 aà tó gbãa Isailiɔne.
³ Aà zw̄̀akpe kú Salema,
 aà kúki kú Siona.
⁴ Kua we à kà w̄̀ao è'ɛ
 ní s̄̀ngbaɔ ní f̄̀ndaɔ ní z̄̀kaboɔ.
⁵ Ni gupu, niɔ teke,
 n z̄̀ɔ de gbèsisi p̄̀ kú gɔɔpiia.
⁶ N gbãa denla kè ḡ̀sa gbãaɔne,
 aa wúlea ní ní i gbezão,
 ḡ̀ ḡ̀bɛɛpiɔ gbēɛ i f̄̀ ɔs̄̀ɔ.
⁷ Yakɔbu Lua, n ní lele,
 ɔ s̄̀deɔ ní ní s̄̀ɔ ḡ̀ kálea ní iz̄̀ɔɔ.
⁸ Mme ní gbé p̄̀ de wà v̄̀akeè ũ,
 tó n p̄̀b̄̀ n níu,
 déme a f̄̀ ze n aei?
⁹ Kua musu n yákpalekè,
 ɔ v̄̀a dúnia kù, à ḡ̀ kílíkili.
¹⁰ Lua, n fɛle n yāḡ̀ḡ̀ dúniaɛ,
 n ȳ̀ɛsaideɔ suabà.
¹¹ Gbēnaz̄̀ina p̄̀kũma ì n t̄̀ɔɔ,
 n p̄̀kũma k̄̀ni ìɔ d̄̀a n piɛ.
¹² A leke Dii á Luawa, í a flabo.
 A gbé p̄̀ á liaawáziɔ,
 à m̄̀ Lua p̄̀ de w̄̀ao aà v̄̀a v̄̀i gba p̄̀.
¹³ I kpalablenao k̄̀de,

ĩ to vĩa dúnia kíà kú.

77

Lua ðnle beêka taasi guu

¹ Asafa le.

² Ma lezù Luazi,

ma wilèwà,

ma lezù Luazi aà ma yāma.

³ Kua taasi guu ma Dii kí wèele,

ma ò ða Luazi gwá kpasasai,

ma nòse i nínio.

⁴ Ké ma láasoo tà Lua kí,

õ mále kāsánke,

ké ma aà wàaipà,

ma nisína vù.

⁵ N ma wé kúa, mi e i'òo,

ma gõ bíli guu, mi dõ lá má oo.

⁶ Ma láasookè yāawa

ń wè zizi pò gèò yáo.

⁷ Le pò má dà yāa ðmagu gwá,

ma láasookèwà mà wèele dõ.

⁸ Ma mè: Dii wá vūaa gõpii yà?

Wá yá a kaaàgu boa?

⁹ Aà gbèke mĩde míòmio yà?

Aà yá a gbooa gõpii yà?

¹⁰ Wá wēnagwaa yá sà Luagu yà?

Aà pò pàwázi, a wá wēgwa boa?

¹¹ Ŋ ma mè: Yá pò má kũan ke:

Musude ɔzεεdòwēεε.

¹² Má láasooke Dii yābõnsaεɔwa,

mí aà yá pò a kè yāa ð gbéɔgu.

¹³ Má n dabudabukeaɔ wàaipá pii,

mí n yāzõkεaɔ oné.

¹⁴ Lua, n zé gbāsí vío.

Dii kpele mé zõ lán Luawai?

¹⁵ Mmε ń Lua dabudabukεna ũ,

n n gbāa òlò buibne.

¹⁶ N n gbéɔ mĩsi ń n gāsa gbāao,

wá Yakòbu ń Yosefuò buiò.

¹⁷ Isia wεsĩnle Lua,

ísia wεsĩnle ò à kōdè,

à lùalua za a εu.

¹⁸ Lou kwè, a pūnaa kōfi ðò luabe,

n kà tedeɔ kpa loupilεa ũ.

¹⁹ N pūnaa kōfi ðò zàa'iana guu,

loupilεa dúnia pù pii.

Tõle gbāle à lùalua.

²⁰ N zé dà ísiau,

n gēkii bõ í zõ guu,

wi n kèsēgbē eo.

²¹ N d̄oaa n gb̄é̄nē lán sã waiwa
M̄oizi n̄ Aalonao sabai.

78

Lēdaawá Isailio yá musu

Asafa lē,

¹ Ma gb̄é̄, à ma ledama ma,
à swákp̄a ma yáí.

² Má yá'óé n̄ yáasio,
má yá p̄o ulea za zi b̄oolek̄eé,*

³ yá p̄o wá mà mé wá d̄o,
yá p̄o wá maēo a galik̄èw̄ē.

⁴ Wá yápi ulē wá né̄ōnēo,
wá Dii táasilea da wá t̄ōunānē
n̄ à gb̄āo n̄ yāb̄onsaē p̄o a k̄ēo.

⁵ A yād̄ilē Yak̄obu buiōnē,
à a ikoyā dà Isailiōnē.

A ò wá deziōnē aa t̄o n̄ né̄o d̄o,
⁶ i ḡō n̄ bui p̄o kp̄é̄nē felekaa ũ,
aai fele dada n̄ né̄ōnē s̄o,

⁷ ké aa e Lua náaik̄e,
ké Lua yākeao su s̄ánguo,
aaiō aā yād̄ileao k̄ūa,

⁸ ké aasu w̄ào d̄e lán n̄ deziōwao,
asa aa swágb̄āak̄e aa ḡi Lua yáí,
an s̄o ku Luawao, aa náai v̄iēo.

⁹ Eflaiū buiōá k̄azunānē,
ō aa kp̄ekp̄a z̄i guu.

¹⁰ Aai z̄e n̄ Luabaakuar̄n̄ōo,
aa ḡi t̄eí aā ikoyāi.

¹¹ Aā yākeao s̄ángu
n̄ à yāb̄onsaē p̄o a ò̄n̄é̄o.

¹² A dabudabuō k̄è an deziō wáa
Zoã w̄é̄l̄ēu, Egipi b̄ūsuu.†

¹³ A ísia z̄ōē à bùar̄n̄o,
à í b̄l̄ib̄ò.‡

¹⁴ A d̄oan̄é telu guu fāanē,
gwāas̄ina s̄o n̄ t̄e gupuaō.§

¹⁵ A gb̄esi p̄a guwaiwaiu,
à í kp̄am̄á z̄ō lán ísia íwa.

¹⁶ A t̄o í b̄on̄é gb̄ēu,
ípi bàal̄è lán swadawa.*

¹⁷ Ō aa ḡi t̄e duunawa,
aa ḡi Musude yāmai guwaiwaiu.

¹⁸ Aa ḡi k̄è aa Lua l̄ew̄e,

* **78:2** Mat 13.35 † **78:12** B̄ōa 7.8-12.32 ‡ **78:13** B̄ōa 14.21-22 § **78:14** B̄ōa 13.21-22

* **78:16** B̄ōa 17.1-7, Nao 20.2-13

aa ní pœã blɛ gbèawà.†

19 Aa Lua bèèbò aa mè:
A f̄ ɔpi'i dilɛwɛɛ s̄u lae?

20 Gwa, à gbɛ lè, í b̀ò dàgua mɛ!
A f̄ blɛ ge ǹò kpáwá s̄a?

21 Ké Dii yápi mà, aà p̀ò pà,
ɔ té kù Yakɔbu buiɔwa,
à p̀okùmab̀òb̀ò Isailiɔwa.

22 Asa aai Lua yá sio,
aa aà gbé suabaa gbāa náai vío.

23 A yádà b̀alumae,

à zɛwè musu,

24 ɔ mana kwèné blɛ ũ,‡
à musu p̀ówɛna gb̄ ỳoné.

25 Aa malaikaɔ blɛ blè,
à k̀úsùakèné, à dírla.

26 A tò ían gbāa b̀ò gukpɛ,
ní aà gbāo à b̀ò gɛɔmid̀k̀i oi lo,

27 ɔ à ǹò kwèné lán luutɛwa,
b̄a lírla lán ísiale ũf̄aawa.§

28 A tò aa kwè ní b̀òou,

aa ḡ kálea liaa ní kp̄ɔi.

29 Lua p̀ó p̀ó aa a ní ví kp̄amá,
ɔ aa s̀ò aa k̀à páup̄au.

30 E a ní à ḡ b̀oírla,
g̀ò p̀ó blɛpi da ní léu,

31 Lua f̀èlɛ f̀èrínɔ,
à Isaili ḡgbāo d̀èdɛ,

à ní èwaaso kwè.*

32 Gia ní beeo aa ḡ tɛ duunawae,
ní aà ỳab̀onsaekɛo aai aà náaikɛo.

33 ɔ à ní w̄eni kèné lán lé'íanawa,
a tò ò̀nekɛa ní m̄idɛ.

34 Tó à ní pisab̀ò, aal aà aeya,
aal ea wà aà k̀íi wɛɛlɛ ní w̄ao.

35 Aa d̀ò sa Lua mé ní gbɛsi ũ,
Lua Musude mé ní M̄isina ũ.

36 Ama aal lémwà,
aal ɛtoè,

37 an s̄ kuwàò,
aa aà b̀aakuarínɔ yá gb̀ò.

38 Aàpi s̄ à ní w̄enagwà,
à ní duuna k̀émá, i ní midɛo.

Io azla z̀uukɛ m̀ò̀m̀ò̀ɛ,
i a p̀okùmab̀òb̀ómá píio.

39 A ní gb̄nazinke d̀ómá,
asa aal ḡzɛa susai lán íanawae.

† 78:18 B̄a 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 B̄a 16.14-15, Nao 11.7-9, Z̄a 6.31

§ 78:27 B̄a 16.13,

Nao 11.31-32 * 78:31 Nao 11.33

40 Aa swágbāakè guwaiwaiu gēn ūma'ūma!

Aa aà pɔ yàè sēu we à kè zài.

41 Aa Lua lɛwɛ,

aa Lua lɛwɛ,

aa Isailio Lua pɔ a kua adoa fɛ̃.

42 Aà iko gbāa sàngu,

lá à ní sí ní íbɛɛɔwa,

43 lá à dabudabuɔ kè Egipi,

mé à yābɔnsaɛɔ kè Zoā būsuu.

44 A ní swa'io lile au ũ,†

ɔ aai fɔ aa a imi bo.

45 A ũsinaɔ kàngu, aa ní soso,‡

ní blɔɔ bo, aa yāyiamá. §

46 A tò kwaɔ ní pówenaɔ blè,

à kwasutɛ kà ní buapɔɔu.*

47 A tò loughɛ ní vɛɛbuɔ kè kélekele,

a zaa'iana ní kaa líɔ è'ɛ.

48 A ní pɔtuɔɔ músikè ní loughɛpio,

lua sù ní kpásaɔwa.†

49 A a pɔkúma zɔɔ bɔbɔmá,

à íisèrínɔ ní pɔfɛɔ ní kpɛnɛɔ,

à músi malaikaɔ gbàemá.

50 A a pɔkúma gbà zé,

i ze zɔ gaɛ bo, à gagyákàngu.

51 A Egipi nɛgɔɛ séiaɔ dèdɛ pii,‡

Haũ bui gɔsake népio gága.

52 A bɔ ní a gbéɔ lán sáɔwa,

à dɔaané guwaiwaiu lán sá waiɔwa. §

53 A bérínɔ, aa ku dɔdɔa vɛasai,

an íbɛɛɔ sɔ, ísia kúamá.*

54 A kàrínɔ a búsú zɔleu,†

gusísíde pɔ a sí ní a gbáaopiu.

55 A buipáleɔ yáné,

ɔ à ní búsú kpaalɛné ní pɔ ũ,

à uakpákpa Isaili buipionɛ.‡

56 ɔ aa Lua lɛwɛ aa gí aà yāmai,

aa Musude yādileɔ kúao. §

57 Aa kpekpa aa bɔ aà kpe lán ní maeɔwa,

aa náai vío lán sá gia baiwa.

58 Aa aà pɔ fɛlɛɛ ní ní sa'okio,

aa aà zafɛɛ ní ní táaɔ.

59 Ké Lua è maa, ɔ aà pɔ pà,

à zɔɔ Isailiozi pásípási.

60 A a zwàakpe tò Silo* we,

aà be pɔ a kpà gbɛnazinaɔ guupi.

† 78:44 Bɔa 7.17-21 ‡ 78:45 Bɔa 8.20-24 § 78:45 Bɔa 8.1-6 * 78:46 Bɔa 10.12-15 † 78:48

Bɔa 9.22-25 ‡ 78:51 Bɔa 12.29 § 78:52 Bɔa 13.17-22 * 78:53 Bɔa 14.26-28 † 78:54 Yoz

3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 Dɔa 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12

61 A tò an wèlɛɔ mò a kpagolo sɛ,†
 ɔmɛ aà gbãa ní aà gawio kúkíi ũ.

62 A tò wà a gbéɔ dèdɛ ní fɛndao,
 aà pɔ pà bui pɔ a sɛpizi.

63 An èwaasoɔ tekù zɪ guu,
 an wéndiaɔ i zãkɛɛ dɔ ɔo.

64 Wà ní sa'onao dèdɛ ní fɛndao,
 an gyaao i fɔ ɔɔɔo.

65 ɔ Dii vù ní io sa,
 lán gɔsa pɔ vù ní wɛ'iowa.

66 A ní wèlɛɔ gbɛ̀, aa kpekpa,
 a tò aa gɔ̀ ní wío gɔɔpii.

67 ɔ à gɪ Èflaiũ buiɔzi,
 i Yosefu buipi se ɔo.

68 Yuda bui ɔ a sɛ sa
 ní Sibna gbɛ̀sɪsɪ pɔ á yeio.

69 A a kúkíi dɔ musumusu we,
 aɔ ku gɔɔpii lán dúnia káleawa.

70 ɔ à a zɔ̀blena Davidi sɛ,‡
 à aà bɔ̀ sã kaau.

71 A aà bɔ̀ sãdãu, à dɔaa Isailiɔne,§
 Lua gbɛ̀ Yakɔbu buipiɔ kíaɛ.

72 Davidi ní kpá a kpe ní nɔsemendoo,
 à dɔaané ní a ɔ báaadeo.

79

Yelusaleũ dɛɛɛa wii

Asafa ɛɛ.

1 Lua, buipáɛɔ sɪ ní bɔ̀suu,
 aa n kpé pɔ a kua adoa ɔ̀kpà,

aa Yelusaleũ dèɛɛ.*

2 Aa n zɔ̀blenaɔ dèdɛ aa ní gɛ kpá bãɔwa,
 aa n yãmanaɔ gɛ tò wàɔɔne blɛ ũ.

3 An au bàalɛ lán íwa Yelusaleũ bíi kpe,
 gbɛɛ ku à ní vɪo.

4 Wa gɔ̀ pɔ yáalɔɔ ũ wá saɛdeɔne,
 láanipɔ ũ gbɛ̀ pɔ liaawáziɔne.

5 Dii, n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ni?

N kpɛne té aɔ kú gɔɔpii yá?

6 Pɔkúma bɔbɔ bui pɔ aa n dɔɔwa,
 gbɛ̀ pɔ aali ní sisioɔ bɔ̀suɔwa.

7 Asa aa Yakɔbu buiɔ blɛ,
 aa ní bɔ̀su ɔ̀kpàɛ.

8 Nsu wá maeɔ duuna wi wá musuo.
 Wɛnadɔwɛɛ kpakpa,
 asa wa busa dúuduue.

† 78:61 1Sam 4.4-22 ‡ 78:70 1Sam 16.11-12 § 78:71 2Sam 7.8 * 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14

⁹ Dɔwáɛ, Lua wá Suabana.

Wá misi, ké n̄ tɔbɔ,
wá duuna kéwá n̄ tó yáí.

¹⁰ Bɔyáí n̄yɔ̄ to buipáleɔ wá lá:

Wá Lua ku máe la?
To buipáleɔ d̄s̄ wá aɛ,
ké ni n̄ zòblenaɔ d̄eɔ d̄eɔ tɔsimá.

¹¹ To z̄l̄z̄ɔɔ ɔɔɔb̄ ḡɛ n̄ swáú,

gbé pó kú ga léz̄ip̄iɔ bɔ
ní n̄ ḡasa gbāao.

¹² Láani pó wá saedeɔ z̄l̄ma,
fiaboné ḡɛn̄ sopl̄a, Dii.

¹³ Wápiɔ n̄ gbéɔ, n̄ kp̄asa s̄aɔ,

wíɔ n̄ sáaukpa ḡɔɔpii,
wíɔ n̄ tó galik̄e e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní pá ziu wabik̄eα

¹ Asafa l̄e.

² Swákpa Isailiɔ Dɔaana,
n̄ gbé pó ni Yosefu buiɔ d̄á lán̄ s̄aɔwa.

Bɔ gupuaú, n̄ gbé pó ní z̄l̄eα malaika ḡàs̄iadeɔ z̄ānguɔ,*

³ ní d̄ɔaa ɛflaiū buiɔne
ní B̄yām̄eɛ buiɔ ní Manase buiɔ.

F̄eɛ ní n̄ gbāao, m̄ɔ n̄ wá suaba!

⁴ Lua, to wá ɛa su wá pá ziu.

Wá w̄egwa wá aafia'e.

⁵ Dii Lua Z̄iḡɔde,

n̄l̄e p̄ɔbɔ n̄ níu e tia,
n̄yɔ̄ n̄ gbéɔ wabik̄eα mamá b̄ɔe ni?

⁶ N̄ wé'i kp̄amá bl̄e ú,

n̄ ní wé'i ȳɔ̄né pó pai aa m̄i.

⁷ N̄ t̄o wa ḡɔ lán̄ip̄iɔ ú wá saedeɔne,

wá ib̄eɛpiɔ lé wá ke p̄ɔɔp̄ɔɔ.

⁸ Lua Z̄iḡɔde, to wá su wá pá ziu,

wá w̄egwa wá aafia'e.

⁹ N̄ v̄ɛli wò Egipi,
n̄ buipáleɔ yà ɔ̄ ní p̄è ní gb̄eɔ.

¹⁰ N̄ guk̄èk̄eè, à z̄l̄nap̄èl̄e,
ɔ̄ à ɔ̄t̄à à a b̄usu p̄à.

¹¹ A uedá gb̄è̄s̄īs̄īɔla,
a ḡɔnaɔ d̄e sed̄e lí z̄ɔɔla.

¹² A ɔ̄t̄à à ḡè e ís̄iale,
a ɔ̄neɔ ḡè e Uflatai.

¹³ Bɔyáí n̄ a kaa gb̄òo,

* 80:2 B̄ɔa 25.22

gbé pò lé gēzeao Ìo òmalēii?

¹⁴ Dào sàwa Ì lé kái,

sēanòbòò Ì mò a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zīgōde, wá wegwa!

Kua za musu wēzu ñ gwa!

Laaido vēelipiwa,

¹⁶ bui pò ní pè nzia,

né pò ní sí n pò ūpi.

¹⁷ Wà n vēelipi zò wà tesòwà.

Wepāsí biimá aa midε.

¹⁸ Ōda gbé pò kú n òplaaíwa,

gbēnazín né pò ní sí n pò ū.

¹⁹ Wá kēma Ìo.

Wá lé ní láo, wí n sísi.

²⁰ Dii Lua Zīgōde,

to wà su wá pá ziu,

wá wegwa wà aafia'e.

81

Isailio dikpe le

¹ Asafa le.

² A gulado Lua wá gbāawa.

A kúkuake Yakòbu buio Luaε.

³ A bò ní leo, í bala lé

ní m̀ona'ò nao ní domao.

⁴ A kuupe m̀òbòzì,*

í pé a vua zá wá dikpεgòò,

⁵ asa a de ikoyā ū Isailionεε.

Yá pò Yakòbu buio Lua ðilen we.

⁶ A yápi dà Yosefu buionε

gòò pò à àna Egipiowa.

Aa Ìo pò aai ma yāao mà à m̀è:

⁷ Ma aso gò á gǎu,

ma á ò b̀ò εu.

⁸ A wiilēa taasikεgòò, ñ ma á bó,

má wèwá asii guu ní louvíao.

Ma á lé ma á gwá Mēliba í kíi.†

⁹ A swákpa ma gbéò, mí lεdawá.

A Isailio, à ma yāma lé!

¹⁰ Asu àò dii pāle v̄io,

ásu kúle dii z̄iloεo.‡

¹¹ Mámε má Dii á Lua ū,

ma á bóle Egipie.

A á lé εε, mí tó à ká.

¹² Ō Isailio i ma yāmao,

ma gbépio i misiilemεεo.

* **81:4** Nao 10.10 † **81:8** B̄oa 17.7, Nao 20.13 ‡ **81:10** B̄oa 20.2-3

13 Ǿ ma ní tó ní ní swágbāao, §
aa té nízia pœái.
14 Tó Isailio s̄amazi,
tó ma gbépio te ma yái,
15 d̄o ma ní ibeεo b̄usané ḡōḡō,
ma ɔz̄è ní wèlep̄iozi.
16 Ma zangudeo i vl̄anau ma ae,
an íadama aɔ láaa v̄io.
17 Mí á gwa ní p̄owen gawideo,
mí gbè z̄ó'í kpáwá à ká.

82

Yákpaleke a ní gbāadeo

Asafa lé.

1 Lua z̄ólea balu guu,
àle yáḡōḡō gbāadeo ne à mè:
2 B̄oé á yákpaleke a zéwai?
Aɔ ke v̄aikenaɔ ne kèke ḡoɔpii yã?
3 A yānakpa ȳēesaideɔwa
ní tone p̄ó gwana v̄io.
A ze ní taasideɔ
ní gbé p̄ó wàle íadamáɔ.
4 A ȳēesaideɔ ní wēnadeɔ misi
à ní b̄o v̄aikenaɔ ɔz̄í.
5 Gbāadepio yāe d̄o,
aa a kee gbáeo.
Aa ku gusiaue,
ō d̄únia z̄ína lé fu.
6 Ma mè luaɔn á ũ,*
Musude néɔn á ũ ápii.
7 N beo á ga gbēnaz̄ina ũe,
á kpagua lán kía p̄aleɔwae.
8 Lua, f̄ele yákpaleke ní d̄úniao,
asa bui píiá n p̄óe.

83

Isailio ní ibeεo kaa Luawa

1 Asafa lé.

2 Lua, n̄su n̄yō níleao,
ní lé su àɔ kpaaũao,
n̄su n̄yō ku kílíkilio, Lua.
3 N ní ibeεo gwa, asa aale k̄aa,
n wèlep̄io lé ní mi fu.
4 Aale ōnoɔp̄éle n gbéɔne,
aale lekpaaf̄ ní yenzideɔzi.
5 Aale m̄e: A m̄o wà ní buibo,
an tó Isaili su àɔ d̄o gbēegu bo.

6 Aa lekpaai, an lé kōsè,
 aa ledoukè ní kōo aa felennō.
 7 Edōṽ ní Isimaela buiṽ
 ní Mṽabuṽ ní Hagua buiṽ
 8 ní Gebalideṽ ní Amṽniṽ
 ní Amalekiṽ ní Filitiṽ ní Tiideṽ.
 9 Baa se Asiliṽ nāmá lṽ,
 aale ṽda Lotu buipiṽwa.

10 Kené lá ní kè Madiāṽṽewa,*
 lá ní kè Sisela ní Yabēoe Kisōi.†
 11 N ní ké kélekele Endoo,
 aa gṽ kálea tṽle lán pṽgbṽwa.
 12 Ke ní gbēzṽṽne
 lá wa kè Olebu ní Zeebuoewa.‡
 Ke ní kíāṽṽe
 lá wa kè Zeba ní Zalemunaoewa.§
 13 Ampiṽ mé ò yāa aa mè,
 wà Lua dádākekli sé ní pṽ ũ.
 14 Ma Lua, to aa gṽ lakēe ũ
 lán ése úa pṽ íana ì sélewa.
 15 Lá dào ì tékū,
 ge lá té ì gbēsisi sāsā,
 16 péleñzi ní n zāao maa,
 n ían pásí i to sṽ kénṽgu.
 17 To an gee gṽ kpá ní wéi,
 aai n gbāa dṽ Dii.
 18 Wí líṽ ní kú gṽpii ní bilio,
 aa kpeṽṽ aa mide,
 19 ké aa e dṽ ké n tón Dii,
 nme ní Musude ũ dúniau pii.

84

Lua ua bekeke

1 Kole buiṽ le.
 2 N kúkii maa fá, Dii Zigṽde!
 3 Mále Dii ua bekeke e gu gè lé lia,
 ma nisina ní ma meo lé lua Lua béei.
 4 Dii Zigṽde, ma Kía, ma Lua,
 gōlegolena kpé è ní gbagbakii sae,
 luakibāna sakpedà we à a néo káu.
 5 Báaadeṽṽ gbé pṽ kú n ua
 aaṽ n táasile gṽpiiṽ ũ.
 6 Báaadeṽṽ gbé pṽ an gbāa bṽ n kii
 mé n kpé gea yá kú ní sṽ guuṽ ũ.
 7 Tó aale pá Baka guzulea,
 aaṽ to à gṽ lán gu nibṽnadewa,
 káabuan lou ì to èfaai ligua.
 8 An gea guu an gbāa lṽ káfiē

* 83:10 Dṽa 7.1-23 † 83:10 Dṽa 4.6-22 ‡ 83:12 Dṽa 7.25 § 83:12 Dṽa 8.12

e aa ge kaò n káí Siòna.

⁹ Dii Lua Zigõde, ma wabikea sí,
swáse ma yáí, Yakòbu buio Lua.

¹⁰ Lua, kía wá sèngbao gwa,
wéte kía pò ní kpàì.

¹¹ Kua n kpé kpele goò do maa
de kua gupálei goò òaa soola.

Ma Lua ua bíbòledðanakε sí
de kua ua dou ní váikenaola.

¹² Dii Lua dené íatε* ní sèngbaoo ũ.

Dii í báaadañgu ní káfíao,
íli gí maakεi táaesaideeo.

¹³ Dii Zigõde,
báaadεn gbé pò lé n náaike ũ.

85

Isailio aafia wabikea

¹ Kole buio le.

² N báaadà n bùsuu, Dii,
n su ní Yakòbu buio ní pá ziu.

³ N n gbéò tàaeò wòlomá,
n ní duuna kèamá pii.

⁴ N pò wèemá,
n n pòkúma pásí kpà kpe.

⁵ Suwanò wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpéne pò ní kèwanò suumpa.

⁶ N pò aò paawázi goòpii yà?
Nyòò n pòfègoò gága wè ní wèo yà?

⁷ Nyò ea n n gbéò lé ní láo
ké an pò e kema nao lé?

⁸ Dii, n n gbéke òlwèe,
wá suaba ní n gbāao.

⁹ Ma swá do Dii Lua yá'oi,
asa í aafia legbè a yāmanaonee,
tó aai ea sù ní misaiyāowao.

¹⁰ Aà víakenaò suabaa zào,
ké aà gawi e àò kú wá bùsuu yáí.*

¹¹ Gbèke ní náaiò kpàaũ,
yázede ní aafiao dàkòle.

¹² Náai í ò poo musu,
yázede í ononò zílei.

¹³ Dii a maakewèe,
wá tóle í bleke.

* **84:12** Mal 4.2, Zia 21.23   * **85:10** Zaa 1.14

14 Yáze de Ìṽ be aà aε,
 Ì zekekeè.

86

Kowekea Lua

Davidi le.

1 Dii, swákpa ma yáí, ní wea,
 asa taaside wēnaden ma ũ.

2 Ma wēni d́a, asa má n yáṽ kŭae.

N n zòblena suaba,
 níme ní ma Lua ũ, mále n náaike.

3 Sùuukεmanṽ, Dii,
 asa miṽ lezunzi kṽṽ ní oosioε.

4 N n zòblena pṽ ke na,

asa ma laai tà n kíi, Dii.

5 N maa mé ní sùuu ví, Dii,
 n gbēke zṽṽ n s̄sinaṽne.

6 Dii, swákpa ma wabikeai,
 laaidṽ ma wēna wiiwa.

7 Má lezunzi ma taasikegṽṽz̄i,
 asa ni wea.

8 Táae muaannṽṽ, Dii,
 gbēe lí f̄ṽ n kea kèṽ.

9 Bui pṽ ní kèṽ mṽ kŭlene,*
 aa n tṽṽ nípii.

10 Asa ní zṽṽ mé ni dabudabuṽ ke,
 níme ní Lua ũ ndo.

11 N n zé ṽṽmεε Dii,
 míṽ be n síana guu.

Ma sṽ damεε doū, míṽ n vía ví.

12 Má n sáaukpa ní nṽsemendoo,
 Dii ma Lua, máṽ n tṽṽ gṽṽpiiε.

13 Asa gbēke pṽ ní kēmεε zṽṽ,
 n ma wēni sí bēda è títiwa.

14 Lua, kàamaideṽ lé felemanṽ,
 gbé pás̄ṽṽ lé ma we, aali n yádao.

15 M̄pi Dii, Lua sósobiden n ũ,
 ní sùuu ví mé n pṽ lí pa kpaaṽ,
 ní gbēke ní náaiṽ ví zṽṽ.

16 Ma wegwa, wēnadṽmεε.

N n zòblena gba gbāa,
 mapi n nṽε z̄ikena né suaba.

17 Maakeameε seela ke,
 ma wēleṽ i e, wí i ní kŭ,
 asa Dii, n d̄male,
 n ma nṽε n̄nimεε.

* 86:9 Zia 15.4

87

Sionaá Lua wéleε

Kole buio le.

¹ Lua a wéle kále gbèsisí pò a kua adoa musu,

² Dii ye Siona bíiboleoi

de Yakobu buio wéle kiniola pii.

³ Lua gawi yá'ò wélepi musu à mè:

⁴ Má Egipio ní Babelideo da gbé pò aa ma dōo guu.

Filitēo ku a guu lo ní Tiideo ní Etiopio.

Wa me wà gbé beeo í weε.*

⁵ Wa o Siona yá musu:

Wà wáane ní wáaneo í weε,

Musude mé í a zedo giúgiú.

⁶ Tó Dii lé gbé tó dalau,

a me: Wà gbé beeo í weε.

⁷ Lésinao ní ōwānao pii aa me:

Wá maa pii í bo Sionaε.

88

Kua ga lézi wiileá

¹ Ezala bui Emani* le.

² Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fáane ní gwāasinao.

³ To ma wabikea kama,
swákpa ma wiileai.

⁴ Asa yá'ōma kò ma nòseue,
ma wēni sò è léi.

⁵ Wà ma da gbé pò aale si bedauou,
ma gō lán yēεsaidewa.

⁶ Wà ma ya ma kpa geō guu
lán gbé pò wúlea miau sòlòlòwa.

An yá dōngu loo, aa bò n ou.

⁷ N ma zu è zòolo guu
e tōle nōna gbáo gusiau.

⁸ N pòkúma tōa,
a ísò lé ma lé.

⁹ N tò ma gbé ma vūaa,
ní tò aa ye ma giyāio.

Wà ma kaka, bókíi kuo.

¹⁰ Tadama ma wé siakū,
mále lezunzi za koo e oosi,
ma o dāanzi.

¹¹ Geō ni yābonsaekenéa?

Gyaadeo mé aai fele n sáaukpaá?

¹² Wí n gbéke galike miau yá?

* 87:4 Gal 4.26 * 88:1 1Kia 5.11

Wĩ n náaiyá'ò kaaleu yà?

¹³ Wa n dabudabuɔ dɔ̃ a gusiau yà?

N maakɛaɔ dɔ̃a ku wésia guu yà?

¹⁴ Dii, mi wiilema,

ma wabikɛa koo í ka n kfi.

¹⁵ Bóyái ríle gímazii, Dii?

Akɛa n mikpɛlimɛɛi?

¹⁶ Má kú ga lézi wɛnanno za ma èwaasogoo,

n wétɛamɔanɛ tɔ̃a, ma gɔ̃ sàii.

¹⁷ N pɔpaamazi mà ma mia,

n vía pɔɔ lé ma mide.

¹⁸ A daamala lán íwa za koo e oosi,

à kùaaa míomi.

¹⁹ N tò ma gbé yenzideɔ ma vūaa,

gusia mé gɔ̃ ma gbēna ũ.

89

Lua legbēa Davidie

¹ Ezala bui Etani* lɛ.

² Dii, máo lesi n gbēke yá musu láasaie,

máɔ n náaiyá kpàwawɛ wɛ ní wɛo.

³ Má o n gbēke líɔ kpálea vío,

n náaideke zínapelea musu n be.

⁴ N mɛ n bàa kú ní gbé pɔ̃ ní sèò,

n legbè n zòblena Davidie.

⁵ Nyɔ̃ to aà bui àò kible gɔɔpiiɛ,

ńyɔ̃ aà kpala gba gbāa e aà buiwa.†

⁶ Musudeɔ n dabuyāɔ sáaukpa, Dii,

malaikaɔ n náaiyá'ò balu guu.

⁷ Asa gbēɛ ku musu à kà Diiwao,

malaikae muaaaànɔ.

⁸ Baa malaikaɔ kàaa, Lua mé fuańla,

gbé pɔ̃ liaaaàziɔ mɛ í seena ta.

⁹ Dii Lua Zígɔ̃de, déme muaannɔi?

N gbāa ní náaiɔ ví yápii guu.

¹⁰ Ni gbāamɔ ísiaɛ,

tó à fɛle ní víviao, ni a zùuke.

¹¹ N Egipiɔ suumpà aa gɔ̃ gɛɔ ũ,

n n wɛlepɔɔ fāaa ní n gāsa gbāao.

¹² Musu ní zíleoá n pɔɛ,

n dúnia kàle ní pɔ̃ pɔ̃ kú a guu.

¹³ N gubāntoo ní gɛɔmidɔklio kè,

Taboo ní ɛɛmɔ gbɛɔ í guladɔma.

¹⁴ N gāsaá gɔ̃sa pɔɛ,

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Sou 132.11, Zin 2.30

n ɔ gbāa mé n ɔplaa dɔ musu.

15 Yāmaa ní yázedeo mé n gīna ēkpale ũ,
gbēke ní náaiio mé dia n aewa.

16 Báaadeɔn gbé pɔ aa guladɔama dɔ,
aaɔ be n ae gupuaɔ ũ, Dii.

17 Aaɔ pɔnake ní n tɔo gɔɔpii,
aaí íanadā ní n maakεao.

18 Asa an gawi ní n gbāaon n ũ,
n zεawanɔ yáí wá mi daa ía.

19 Wá sèngbaoá Dii pɔe,
wá kíapiá wá Isailiɔ Lua pɔe.

20 N yá'ò n yāmanaɔne yāa
wéɔpungu'ea guu n mè:

Ma dɔnlekè negɔnae,
ma èwaasopi sè lesí a gbéɔ guu.

21 Ma a zɔblena Davidi è,
ma a nísikàwà ma aà díle.

22 Máɔ aà kúia ma ɔzle,
ma gàsa gbāa aɔ kuaàɔ.

23 Ibεe a fɔ falusiwàò,
gbēvái a e ɔnaalεwàò.

24 Má aà wèleɔ wíwi aà ae,
má aà zangudeɔ kwé.

25 Máɔ náai víè ní gbēkeo,
aà mi iɔ daa ía ní ma tɔo.

26 Má ísia naè a ɔzle,
iɔ iko ví swaɔwa.

27 A lezumazi à me,
má de a Mae ní a Luao ũ,
a gbési ní a Suabanao ũ.

28 Má aà ke ma yoa ũ,

iɔ de dúnia kíaɔ mide ũ.‡

29 Máɔ gbēke víaàɔ gɔɔpiiε,
ma bàa pɔ kuaàɔ gbooa vío.

30 Má tó aà bui àò kible gɔɔpiiε,
aà kpala iɔ ku e dúnia ge láaò.

31 Tó aà buiɔ pàkpà ma ikoyái,
mé aai te ma yádileaozio,

32 tó aa bɔ ma yá kpe,

mé aa ma yādanɔ kúao,

33 má gotɔmá an tàaeɔ yáíε,

mí ní ke búubuu an vái yá musu,

34 āma gbēke pɔ má víaàɔ a midεo,
má fɔ náaisaiyákeo.

35 Má a bàa pɔ kuaàɔ yá gbooo,

má lé pɔ má gbèè lileo.

36 Ma legbè ní mazia kuaɔ gēn do,

má esto Davidieo, ma mē,
 37 aà bui aɔ ku gɔɔpiiε,
 aà kpala aɔ ku ma aε lán íatēwa.
 38 Lá mɔvua de seela náaide ũ musu,
 màa aà kpala aɔ ku gɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pɔ́ ní kpài,
 n ɔkpáaàzi, n kolokèaàno.
 40 N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòo,
 n sakà aà kíafuau, ní zù zíle.
 41 N aà wéle bíio gbòo,
 n aà zegikíio kwè ní daaí.
 42 Gēzeadeo lé ní baa seu,
 à gò láanipo ũ a saedeone.
 43 N tò aà wèleo gā gbàε,
 ní tò aà ibeeo pɔnakè.
 44 N aà fēnda lé dè,
 ni zeaàno zí guuo.
 45 N aà gawi kò'è,
 n aà báa b̀aàla.
 46 N tò à zikù a gbāau,
 n widàwà.

47 Dii, ñyɔɔ ulɛawēε gɔɔpii yà?
 N pɔkúma té aɔ kù e bɔε ní?
 48 Láasooke ma wēni kulunkewa,
 n gbēnazína kè pã yà?
 49 Gōsa kpele mé aɔ ku à gí gaii?
 Déme a f̄s azla si mia ikowai?
 50 Dii, gbēke pɔ́ ní v̄i yāa gè má ní?
 Lé pɔ́ ní gbè Davidie ní náaio s̄s bε?
 51 To n zòblena láanikεa yá dɔngu,
 buio ma kea pɔɔpɔɔ ma s̄s z̄.
 52 N ibeeo kía pɔ́ ní kpà láanikè,
 e gu pɔ́ aà kèse z̄eu, Dii.
 53 Wà Dii sáaukpa gɔɔpii!
 Ami! Ami!

LA SIIODE

Souo 90-106

90

Lua ní gbēnazínao

Lua gbé Mɔizi wabikεa.
 1 Dii, wá ulɛk̄lin n ũ wē ní wēo.
 2 E ñyɔ́ gé gbèsísíio kei,
 e ñyɔ́ gé tɔɔle ní dúniao kálei,
 Luan n ũ za as̄nizí e gɔɔpii.

3 Ni dile gbēnazínaε aà gē t̄éenau,
 ni to aà εa ḡs b̀usuti ũ.

4 Wè òaa sɔɔ deɛ lán ɔɔɔ dowa,*
 ì gēɛ lán ɔɔ ge gwāasɪnawa.

5 Ni to i daŋla aai gaga,
 aa de lán sē pó ì bɔle kɔɔwa,

6 ì bɔle kɔɔ, i gbá,
 ì i'ò oosi, i giigaga.†

7 N pɔkúma ì wá suumpa,
 n kòlokea ì gili gēwágu.

8 Wá yāvāiɔ kálea n aɛ,
 wá asiiyāɔ bò gupuaɔ n kuu.

9 Wá ɔɔ ì gēkɔɔ n kpēɛ yáí,
 wá wēni ì midɛ wá wea dóúdoúnau.

10 Wá wē ì ka bàasɔkwi taawa,
 tó wá gbāa sɔ, basiiɔ.

Wēpiɔ guu baa a pó pó na
 ì mɔ ní taasio ní pɔsiaoɛ,

ì gēzɛa kpakpa, ɔ wi kpagui.

11 Déme n pɔkúma gbāa lé dōi?

Déme n kpēɛ lé dō à víakeɛi?

12 Dadawēɛ wàɔ wá wēni dō maa,
 ké wá ŋɔ e wá sɔ guu.

13 Dii, níyɔ ɛa wá wegwa bɔɛ ní?

Wēnadɔ n zòblenaɔɛ.

14 Tó gu dɔ, to n gbēke mɔwá,
 wíɔ pɔnake ní gulakeaɔ ɔɔpii.

15 Wá gba pɔna ɔ pó ní tɔwá ɔɔ léu,
 taasi pó wá kè wē léu.

16 N n yākeaɔ ɔɔ n zòblenaɔɛ,
 ní tó wá néɔ n iko gbāa dɔ.

17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 èfāaida wá zíu wàɔ káfiake,
 ao, èfāaida wá zíu wàɔ káfiake.

91

Lua mé wá dšana ũ

1 Gbé pó ulea Musude ɔ guu,

mé a ku Gbāapiide uei,

2 ì me Dii mé a zegikli ũ,

a Lua mé a ulekli ũ, á aà náai ví.

3 A n si kaiwa,

a n suaba ní gagyāo.

4 A n sɔɔ a pɔleu,

níyɔ ulea aà kúlukulunau.

Aà náai mé aɔ de n sèngbao ũ.

5 Gwāasɪn pɔɔ ní fāane kà kpán'āaɔ
 an kee vía a n kũo,

* 90:4 2Píɛ 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

- 6 ge gagyã pɔ̃ Ì be gusiau
ge gyákawêle pɔ̃ í n̄ le fãanɛ gbãa.
7 Baa tó gbɛ̃ɔn ðaa sɔo lé kwé n saɛ,
ge gbɛ̃ɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kwi lé fu n ɔplaii,
pɔe a n leo.
8 Wɛzu n̄ gwa,
nýɔ̃ e lá wí ðada väikɛnaɔwa.
9 Tó n Musude ðile n ulekii ũ,
mé n Dii ðile n kúkii ũ,
10 väie a s̄nzio,
músi a ḡɛ n uao.
11 Asa a n yá'o a malaikaɔnɛ
aa n d̄sa gu pɔ̃ n̄lɛ géu piiɛ.
12 Aa ɔdama,
ké n̄su ḡɛnale gbɛwao yáí.*
13 Nyɔ̃ táa'o n̄ɔmusuwa n̄ kyáo,
nýɔ̃ ɔzɔ̃ n̄ɔkusiwa n̄ ml̄ɛ p̄asio.†
- 14 Dii mè: Lá à n̄amazi, má aà bɔ,
lá a ma d̄s, má aà sɛ musu.
15 A lɛzumazi, mí wewà.
Tó yá n̄aɛwà, máɔ kuaànɔ,
má aà suaba, mí aà kpela.
16 Má báaadaaàgu n̄ w̄ɛni gbãao,
má aà suaba, i pɔnakeð.

92

Lua s̄aukpa

- 1 Kámabogɔ̃ lɛ.
2 A maa wà n s̄aukpaɛ, Dii,
wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,
3 wí n gbêkɛ galikɛ kɔɔ,
wí n náaiyã'ò gwá,
4 wí n táasile n̄ m̄ɔnao
n̄ domao n̄ kotilio.
5 N yãkɛaɔ Ì ma pɔ̃ kɛ na, Dii,
m̄i guladɔ n ɔzíkɛaɔwa.
6 Dii, n yãkɛaɔ z̄ɔɔ maamaaɛ,
n lãasooɔ gbia à kè zài.*
7 Sɔũ yápi d̄so,
m̄isaide a f̄ɔ maɔ.
8 Baa tó gbɛ̃vãɔ ɔtà lán kàewa,
mé väikɛnaɔ káfia è n̄pii,
an zia dɛ kaale lãasaɔ ũɛ.
9 Mpi s̄ɔ Dii, n̄yɔ̃ káfia gɔɔpiiɛ.
10 N n̄ ibɛɛɔ gwa, aale midɛ,
väikɛnaɔ lé fãaa pii.

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11 † 91:13 Luk 10.19, Lom 16.20 * 92:6 Lom 11.34

11 N ma gba gbāa lán zùsēlewa,
 n nīsi ɔde kà ma miwa.
 12 Ma wesi ma wēleɔ fualɛ,
 ma swá ma ibeɛ vāio wii mà.
 13 Gbēmaaɔ gbā lán daminaliɔwa,
 aa zɔɔkū lán Libā sede liɔwa.
 14 Péléa Dii kpé kpeɛɛ
 aa gbā wá Lua ua.
 15 N ní zikūakeo aao ne'ie,†
 an lá aɔ nīsi bɔe si plèple.
 16 Aa me Dii maa,
 ɔme wá gbesi ũ,
 vāie ku aà guuo.

93

Dii mé Kta ũ

1 Dii mé lé kible,
 a zɔɔke daa ula ũ.
 Dii zɔɔke daa, à gbāa dɔ a pi,
 à dúnia kàle gíúgiú, a deeo.
 2 N zɔleá báawa za gɔɔpi,
 ní kú za asínizl.
 3 Swaɔ pà Dii,
 swaɔ kɔfi dɔ,
 swaɔ lé gǎale.
 4 Dii ku musu, a zɔɔ,
 aà zɔɔ de í zɔɔ kɔfia,
 aà gbāa de ísia í vívíaa.
 5 Dii, n yādileɔ gbooa vío,
 à kù n kpé àɔ ku adoa e gɔɔpiie.

94

Lua mé yákpalekena ũ

1 Dii á Lua pɔ́ í tɔsimáɛ.
 Lua pɔ́ í tɔsimá, bɔ gupuu!
 2 Dúnia yákpalekena, fele!
 Fia bo íandánaɔne ní yákeawa.
 3 Gbēvāio aao pɔnakɛ e bɔe ni?
 Aaɔ tidɔwála e bɔe ni, Dii?
 4 Vāikenapiɔ í gɔsagɔsa yá'o,
 aaí yābɔle, aaí íanadā mípii.
 5 Dii, aaí taa'o n gbéɔwa,
 aaí gbāamɔ gbé pɔ́ n ní sépiɔne.
 6 Aaí gyaa gbēandoɔ ní bɔmɔɔ dede,
 aaí tone pɔ́ gwana víoɔ suumpa.
 7 Aaí me Dii lé ní eo,
 Yakɔbu buiɔ Lua laai kúmáɔ.

† 92:15 Zaa 15.2

8 A sũũ, à laaika!
 A m̄saideũ, á ònòkũ b̄œe la?
 9 Lua swá p̄è, ìli yámao lé?
 A wé kàsa, ìli gu'eo lé?
 10 I bui pii toto, a ní swágagaoa?
 I yádané, a d̄sa v̄loa?
 11 Dii gb̄enazina làasoo d̄s,
 a d̄s ké aa yáfũu lán gbé tíwa.*

12 Báaaden gbéé p̄ó ni toto,
 ni n ikoyá dadae ũ, Dii.
 13 Ni aà n̄s̄e daè doũ taasik̄eḡḡ,
 e wà ge eȳõ v̄aik̄ena.
 14 Dii a p̄ákpa a gb̄éõzio,
 a gbéé p̄ó á s̄è a p̄ó ũ v̄uaao.
 15 Wa ea yákp̄aleke a zéwa,
 n̄s̄epuadeõ ì z̄eð.

16 Déme a felem̄e gb̄ev̄aiõwai?
 Déme a z̄emaõ v̄aik̄enaõ musui?
 17 Mé ì ké Dii d̄onlek̄em̄e yāa no,
 d̄s má kú miau kílikili ḡõ.
 18 Ké ma m̄è zāana lé ma séle,
 n ma kũ n gb̄ēke guu, Dii.
 19 Ké ma làasoo k̄õ ma s̄õu,
 n ma s̄õ n̄nim̄e n ma p̄õ k̄ena.

20 N lé líõ ku yáḡõḡõn koleaõ yáuo,
 an yād̄ileõ ì m̄oné ní taasio.
 21 Aaí lek̄paaí gb̄ēmaazi,
 aaí yāda t̄aaesaidea wà aà de.
 22 Dii mé ma z̄egik̄i ũ,
 ma Lua mé gb̄esi p̄ó mi uleu ũ.
 23 A ní v̄aik̄ea s̄oam̄áe,
 ì ní buib̄õ an t̄aeõ yái,
 Dii wá Lua a ní buib̄õ.

95

Lua táasile

1 A m̄õ wà p̄õna wii d̄õ Diiwa,
 wà gulad̄õ gb̄esi p̄ó ì wá b̄õwa.
 2 Wà gé aà ae wà aà sáaukpa,
 wà lesi wà aà táasile.
 3 Asa Dii mé Lua z̄õõde ũ.
 Kía z̄õõe, a de dii piia.
 4 T̄õõle n̄õna ku aà õz̄i,
 gb̄ès̄is̄i misonaõá aà p̄óe.
 5 Isiaá aà p̄óe, õme k̄è,
 õme t̄õõle ik̄asa ní a õõ.
 6 A m̄õ wà w̄ule wá gb̄eεu

* 94:11 1Kln 3.20

wà kúle Dii wá Kena ae.
 7 Asa aàpi mé wá Lua ũ,
 wá de aà kpàsa gbéō ũe,
 aà sã pò àle ní dāō ũ.

Tó a aà bō mà gbā,
 8 ásu swágbāake lá á deziō kè Meliba
 gōō pò aa ku Masa guwaiwauwao.*
 9 Baa ké aa ma yákeao è,
 aa ma yō aa ma gbāa legwā.†
 10 Ō má ye ní gíyāio e wè bla,
 ma mē gbé sásāaoŋe,
 aa ma yákeao dōo.
 11 Má ò ní mazlao ní pofeo ma mē,
 aa gē ma kámabokliuo.‡

96

*Dii mé Kla zō ũ
 (1Lad 16.23-33)*

1 A lè dafu sí Diie,
 dúnia gbépii, à lesi Diie.
 2 A lesi Diie, í aà tōbō,
 àō aà ziblea baokpa lá gu lé dō.
 3 A aà gawi yā'o buioŋe,
 à aà yābōnsaēō galike gbépiiē.
 4 Dii zōō, à kà wà aà táasile,
 à kà wà vīakeè de diiōla pii.
 5 Buipāleo diiōá pò gianaŋe,
 Dii mé musu kè.
 6 Zōōke ní beeeo kuwà,
 gbāa ní gawio ku aà kíie.
 7 A gawi ní gbāao dō Diie,
 būsū pii gbéō, à dō Diie.
 8 A Dii tó gawi dōè,
 à mō aà ua, í aà gba pò.
 9 A kúle Diie ní lousisi'ulaō daa,
 zīedeō, à tó á me àō kuke aà ae,
 10 í o bui piiē, Dii mé lé kible.
 A dúnia kàle giúgiū, a deea vīo.
 A yákpaleke ní gbépiiō a zéwa.
 11 Musudeō, à pōnake,
 zīedeō, à vī àō kēaa,
 ísia ní pò pò kúuo, à kōflke.
 12 Sēa ní pò pò kúuo, à kúkuake,
 lí pò kú lákpeuo i gulake pii.
 13 Aa pōnake Dii ae, asa àle mō,
 àle mō yákpaleke ní dúniaoē.

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 Bōa 17.1-7, Ebe 3.7-11 ‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yágṣgṣ gbéṣne ní sianao.

97

Dii mṓa

¹ Dii mé lé kible!

Dúnia gbéṣ, à pṓnake,
ísiabaadeṣ, àṣ ku pṓna guu.

² Luabepuana ní a sianao liaaaàzi,
yázede ní yāmaao mé aà kpala zína ũ.

³ Té ɪṓ dṓaaaè,
í kú aà ibee pṓ liaaaàziṓwa.

⁴ Aà loupilao í tṓṓle pu,
tó dúnia è, í lualua.

⁵ Gbèṣṣṣṣ ɪ yṓ lán zónisiwa Dii ae,
dúnia gbépii Diipi ae.

⁶ Musudeṣ ɪ aà maakea kpàwake,
busu pii gbéṣ ɪ aà gawi e.

⁷ Wí í táagbagbanaṣ kú,
gbé pṓ aai íanadā ní táapiṓ.
Diipiṓ kúle aà ae mípii.

⁸ Tó Siṓnadeṣ mà, aa pṓnake,
Yuda wéledeṣ aao ku pṓna guu
n yákpalekeao yái, Dii.

⁹ Dii Musuden n ũ dúnia gbépii,
n zṓṓ de diiṓla pii.

¹⁰ Gbé pṓ ye Diiziṓ, à za vāigu.
ɪṓ a yāmanaṣ wēni kūané,
í ní bṓ vāikenaṣ ɔu.

¹¹ ɪ gupu gbēmaaṓne ní zéu,
í pṓna tṓ nṓsepuadeṣ guu.

¹² Gbēmaaṓ, à tó á pṓ ke Diiwa na,
à aà tṓṓ, asa a ku adoa.

98

Dii mṓa táasiléa

¹ A lè dafu sí Diie,
asa à yābṓnsaṣ kè,
à zíblè ní a gāsa pṓ a kua adoa gbāao.

² Dii tò wa dṣ a zíblè,
à a gbēsuabaa gbāa ɪṓ bui pii.

³ Gbēke ní náai pṓ a ví ní wá Ísailiṓ dṓaagu.
E dúnia léwa wa è lá wá Lua zíblè.

⁴ Dúnia gbépii, à pṓna wii dṓ Diiwa,
à ví ní wiio, à gulake à lè sí.

⁵ A lesi Diie ní mṓṓnleao,

ní mɔ̀ɔ̀nleao ní letẽ̀dɔawao
 6 ní kãapeao ní kuu'ɔ̀,
 à pɔ̀na wii dɔ̀ Dii wá Kíawa.
 7 Isia ní pɔ̀ pɔ̀ kúu, à kɔ̀fikɛ,
 ní tɔ̀leo ní gbé pɔ̀ kuwàɔ̀ píi.
 8 Swaɔ̀, à gáale Dii ae.
 Gbè̀sísíɔ̀, à gulake sánusánu,
 9 asa àle mɔ̀ yákpalekɛi tɔ̀leɛ.
 A yákpalekɛ ní dúniao a zéwa,
 a yágɔ̀gɔ̀ gbéɔ̀ne ní síanao.

99

Lua kuaadoade

1 Dii mé lé kible,
 bui píi lé lualua,
 a zɔ̀lea malaika gãsiadeɔ̀ zānguo,*
 dúnia lɔ̀.
 2 Dii zɔ̀ Síona,
 a ku musu, a de bui píila.
 3 Aa àà tɔ̀ zɔ̀ pɔ̀ ì to vía ní kú bɔ̀,
 asa àà kua adoaɛ.
 4 Wá Kía gbãa ví, a ye yázeɛdei,
 ɔ̀me yákpalekea a zéwa dà,
 à yágɔ̀gɔ̀ Yakɔ̀bu buiɔ̀ne a zéwa.
 5 A Dii wá Lua tɔ̀bɔ̀,
 à kúle àà gbadibɔ̀ saɛ,
 àà kua adoaɛ.
 6 Mɔ̀izi ní Aalonao mé àà gbàgbanaɔ̀ ù,
 Samueli mé àà sísináɔ̀ do ù.
 Aa lezuààzi, ɔ̀ a wèmə.
 7 Kua telu guu à yá'òné,†
 aa àà ikoyá ní àà yádileneɔ̀ kúa.
 8 Dii wá Lua, ní wèmə,
 Lua sùuuden n ù.
 N beo n ní yāvãɔ̀ wíné ní musu.
 9 A Dii wá Lua tɔ̀bɔ̀,
 à kúleè àà gbè̀sísí pɔ̀ a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoaɛ.

100

Dii sáaukpaa

Sáaukpaa le.
 1 Dúnia gbépii, à kúkuake Diiɛ.
 2 A zɔ̀ble Diiɛ ní pɔ̀nao,
 à mɔ̀ àà kíi ní gulakeao.
 3 Aɔ̀ dɔ̀ ké Dii mé Lua ù,

* 99:1 Bɔ̀a 25.22 † 99:7 Bɔ̀a 33.9

õme wá kέ, wá δε aà pó ũe.
 Wá δε aà gbέõ ũ, aà kpàsa sãõ ũ.
 4 A gε aà ua léu ní sáaukpaaο,
 à gε aà ua ní aà táasilεaο,
 à aà sáau kpa à aà tɔbɔ.
 5 Asa Dii maa, aà gbεκε láaa v̄io,
 Ìb náai v̄i gɔɔpiie.

101

Kta legbēa a kiblea yá musu
 Davidi le.
 1 Má lesi gbεκε ní yázedeο musu,
 má soũ dannɔ, Dii.

2 Má laaidɔ kua tàaesaiwa,
 bɔe níyɔ mɔai?
 Má ku ma ua ní nòsepuaο,
 3 má pɔv̄ai dɔ ma wéio.
 Má za yãdɔɔsaikεau, a naao.
 4 Má yãdɔɔsai f̄so,
 ma bàa aɔ kú ní yãv̄aioo.
 5 Má gbέ p̄ í a gbέdee pe suumpaε,
 má yòɔdeɔ ní ìandánaɔ f̄so.
 6 Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aao kumanɔ,
 gbέ p̄ Ìb be tàaesai mé aɔ δε ma zíkεna ũ.
 7 Má we gbēsāsāna aɔ ku ma beο,
 má tó mɔafilide aɔ ku ma saεο.
 8 Má a bùsu gbēv̄aio suumpa lá gu lé dɔ,
 má v̄aikεnaɔ midε Dii wéle guue.

102

Yēesaide wabikea
 1 Wēnade yēesaide p̄ lé a yá'õmaɔ bɔle Diie wabikea.
 2 Dii, ma wabikea ma,
 to ma wiileama ká.
 3 Nsu bɔ ma kpe ma taasikεgɔɔo,
 swákpamazi.
 Tó ma lezùnzi, wea kpakpa,
 4 asa ma gɔɔ lé gε lán súelεwae,*
 ma me lé pusu bɔ lán teyɔwa.
 5 Ma s̄ lé wo,
 málε ibaba lán sēwa,
 bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.
 6 Ma aaukεa mé tò
 ma ḡo wákambaau ũ.
 7 Ma ḡo lán gbáa gbaonawa,
 lán bezia koowa.
 8 I lí gε ma wéuo

* 102:4 Zaa 4.14

lán bā mēndona pó pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibeεo lo ma sōsō gɔɔpiiε,
ma láanikenao i gbé ká ní ma tóo.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,
ma wé'i i ka ma imia guu

¹¹ n pɔkūma ní n kpēneo yáí,
asa n ma se n ma pálee.

¹² Ma wēni lé gēzea lán uenawa,
ō málee giigaga lán sēwa.

¹³ Mpi Dii, ní zōlea báawa gɔɔpii,
ńyō de tōde ũe e wá buiwa.

¹⁴ Nyō fele wēnadō Sionaε,
asa n sūuukeaaano gɔɔ kà sa.

¹⁵ Aà gbεo kè n zòblenaone maa,
aà daaia lo kewēe wēnaε.

¹⁶ Bui pii a viakene, Dii,
dúnia kíaɔ gawi dōne nípii.

¹⁷ Asa Dii a εa Siona kále lo,
i bo móma we ní gawio.†

¹⁸ A gbé pó gò yóyóɔɔ wabikea sí,
a ní wiileawa kpa swáao.

¹⁹ Wa yápi kē ziadeɔ yáíε,‡
gbé pó kuopio i Dii táasile.

²⁰ Dii wekpále zīle za a kúki,
kua za musu à wezù tōle,

²¹ ké à e gbéɔ zòblewii ma,
i ní bo ga lézi yáí,

²² wi Dii tɔbo Siona,
wi aà táasile Yelusaleŭ.

²³ Gɔɔ bee būsū pii gbéɔ káaa we,
būsū pii gbéɔ mo misiileiè.

²⁴ Kua ma sápaagɔɔ à ma busa,
à ma wēni kulun kú.

²⁵ Ŋ ma mē: Ma Lua,
ńsu ma se kpóoo,

n gbé bee, n wēni láaa vīo.

²⁶ N tōle kále za asinizi,
musuá n ɔzīkeεε.

²⁷ Ampii a gē, ama ńyō kuε.
Aa zikū lán pɔkasawa piiε,§

ńyō ní lile lán ulawa aa gēle.*

²⁸ Mpi sō ńyō dou gɔɔpiiε,
n gɔɔ láaa vīo.†

²⁹ N zòblenaɔ néo zεdɔ,
an buio aao ku n εε.

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11

§ 102:27 Isa 51.6

* 102:27 Zia 20.11, 21.1

† 102:28 Ebe 1.10-12, 13.8

103

Lua gbēke

Davidi lē.

¹ Má Dii sáaukpa,
má àà tó pọ́ kú adoa bọ́ nì nòsemendoo.

² Má Dii sáaukpa,
àà maakεae a sāmago.

³ I sùuukεmanó nì ma tàaeo ppii,
ì ma gbágbā́ nì ma gyāo ppi.*

⁴ I ma bọ́ ga lézì,
ì maakεmεε a gbēke guu.

⁵ I to pọ́maao mọ́a,
mí εa su èwaaso ũ lán kúuwa.

⁶ Dii ì yāke a zéwa,
ì to yá bọ́ nì gbé pọ́ wàle gbāamónéone na.

⁷ A tò Mọ́zì a pọ́eā dḡ,
à a yākeao òlọ́ Isailione.

⁸ Dii sùuu ví nì sósobio,
àà pọ́ lí pa kpaa,
a gbēke ví maamaae.†

⁹ Ili zọ́adọ́má láasaio,
àà pọ́ lío fēa gọ́pii.

¹⁰ Ili yākwēε wá duunawao,
ìli ìadawá wá wáikεawao.

¹¹ Lá luabe lesì de nì tọ́leo,
màa a gbēke ví zọ́o nì a víakena.

¹² Lá gukpe zà kōε nì be'aeo,
màa ì wá tàaeo kéwá.

¹³ Lá mae ì a néo wēnagwa,
màa Dii ì wēnadọ́ a víakenaone,

¹⁴ asa a wá kebo dḡ,
wá dea būsuti ũ dọ́aagu.‡

¹⁵ Gbēnazina wēni de lán sēwae,
ìbọ́ gawi ví gọ́pla lán lávuwae.§

¹⁶ Tó Íanapèwà, ì gēlεε,
a kúkii lío dọ́ gbēegu bo.

¹⁷ Dii ìbọ́ gbēke ví nì a víakena
za asínizì e gọ́pii,

ì maake nì néone nì nì tọ́ūnao,*

¹⁸ gbé pọ́ zè nì àà bàakuarínọ́ yáo
aa yá pọ́ a díleo kúao.

¹⁹ Dii a kpalabaa kpàle musu,
a iko ví gbépiiwa.

²⁰ A Dii sáaukpa àà malaika,
ikode pọ́ ì àà yá'one ma à zikεwà.

* 103:3 Bọ́a 15.26 † 103:8 Bọ́a 34.6, Yon 4.2, Yoε 2.13, Zaa 5.11 ‡ 103:14 Daa 3.19 § 103:15
Isa 40.6-7, 1Pie 1.24, Zaa 1.10-11 * 103:17 Bọ́a 20.6

21 A Dii sáaukpa, aà ìwao píi,
aà zíkɛna pɔ́ i aà pɔeá kɛɔ.†

22 A Dii sáaukpa, aà pɔkɛɔ píi
gu pɔ́ àlɛ kibleuɔ píi.
Má Dii sáaukpa.

104

Dii Pɔ́piikɛna táasilɛa

1 Má Dii sáaukpa.

Dii ma Lua, ní zɔɔ maamaaɛ,
ní gawi daa pɔkasa ũ, àlɛ tɛkɛ,

2 gupua fifiama zwáa ũ.

N musu kpàlɛ lán pɛwa,

3 n bɛkpà lousisiaa.

N luabɛpuana kɛ̀ ní sɔ́go ũ,

niɔ bɛ ní íanao.

4 Ni íana gbaɛ n zínaɔ ũ,

ni tɛ zɪ́ n zíkɛnaɔ ũ.*

5 N dúnia kàlɛ, n a zɪ́napɛlɛ,

a deea ví bauo.

6 N ísia lèaála pɔkasa ũ,†

í kù gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔla.

7 N ípi lèlɛ ɔ̀ à bàasi,‡

n pūnawà ɔ̀ gili gèu.

8 Gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔ lɛsɪ́ kù, gusalalao ɛenkù,

ɔ̀ í tà gu pɔ́ ní dlɛ̀èu.

9 N kɔɔ dà ípiɛ, a e vílao,

a e ɛa da tɔ̀lɛa bau bo.

10 N tò nibɔnaɔ í í pisi swa'ɔnaɔɔ,
ɔ̀ a í ɪ̀ baaɛ gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔ zānguo.

11 Sèa pɔ́pii ɪ̀ a imi,

a í ɪ̀ sèa zaa'inaɔ imi bo.

12 Bāɔ ɪ̀ ka swapiɔ saɛ,

aaɪ̀ pɛa a dào guu, an wii ɪ̀ doɔ.

13 Za n bɛ ni lou gbaɛ gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔwa,

n zɪ́ gbɛ ɪ̀ dúnia ká.

14 Ni to sɛ̀ bɔlɛ pɔ̀tuɔɔnɛ,§

ni blɛ bui kpa sèwanaɔwa.

Ni blɛ bɔlɛ tɔ̀lɛ, aai blɛ.

15 Vɛɛ pɔ́ ɪ̀ ní pɔ́ kɛ na

ní nɪ́si pɔ́ ɪ̀ ní lɛkpɛ yɔɔ

ní blɛ pɔ́ ɪ̀ ní gba gbāao.

16 Dii líɔ ɪ̀ mɔ̀sɛ e maamaa,

sɛdɛ lí pɔ́ a bà Libāpiɔ.

17 We bāɔ ɪ̀ sakpɛdadau,

wàalianaɔ ɪ̀ bɛkpa pɛ̀li láu.

18 Gbɛ̀sɪ́sɪ́ ɪ̀lɛsɪ́ɔ dɛ tueɔ kúkii ũ,

† 103:21 Luk 2.13 * 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11

gbetoo de én'ui'uinao uleki ũ.

19 N moovua kè goo tàasikabo ũ*
ní íatē pó a gēa kpéu goo dōo.

20 Ni to gu si, ɔ gwāasina í ke,
ɔ lákpe póo í fele ní táo pii.

21 Nɔɔmusuo í ɔɔɔ maafei,
aaí pɔblea wεεle Luawa.

22 Tó íatē bíle, aaí lɔo gá,
aaí ta wúlei ní tòou.

23 Gbēnazina í bo gé zíkai,
í ɔ yāma aziawa e oosi.

24 Dii, n yákeaɔ dasi fá!

Apíi bɔ n ɔno guue.

Dúnia pà ní pó pó ní kèo.

25 Isia ku, a zɔo mé a yāasa,

pó bée pó kú a guuo lé vío,
a néna a zɔo pii.

26 Gó'ílenao í bo beu
ní kwāsa pó ní kè à kɔo'ouo.

27 Pópio wé donzi nípii,
ké n ble kpámá a goowa.

28 Ni kpámá, aaí séle,
ni ɔ pooné ɔ pɔmaao í ní ká.

29 Tó n mikpelíné, bíli í ní kúe,
tó n wēni símá,

aaí ga aa ea ta ténaue.

30 Tó n n Nisína gbáe,

pó béeo í bo,
ní to tole ea dafukū.

31 Dii gawipi ao ku goopiie,

Dii pɔ í ke na a yákeaowa.

32 I dúnia gwa ɔ dúnia í lua,
í ɔkā gbèsísbowa ɔ súele í bo.

33 Má lesi Diie e ma wēni léue,
má a Lua táasile e ma kua léue.

34 To ma láasoo kangu,
mí pɔnakennɔ, Dii.

35 To duunkenaɔ midε dúnia guu,
váikenaɔ su aao ku bo.

Má Dii sáaukpa.

Aleluya!

* 104:19 Daa 1.14

105

Lua a gbé suabaa
(1Lad 16.8-22)

¹ A Dii sáaukpa, í lé mawà,
à to bui píi aà yákeao d̄s.
² A lesi, í aà táasile,
à aà yábonsaek̄eao galik̄e píi.
³ A íanadā ní Dii tó p̄ kú adoao.
A Dii k̄íi w̄eelenao à p̄onake,
⁴ à ge Dii le à gb̄aa gb̄eawà,
í̄o aà aeya ḡōpii.
⁵ A to yábonsae p̄o a k̄ēo d̄ōágu,
aà dabudabuk̄eao ní ikoyā p̄o a ò̄o,
⁶ á Dii z̄ò̄blena Ablahaū buīo,
á Yak̄obu bui p̄o à á sé̄o.

⁷ Dii mé wá Lua ū,
ōme í yādile gb̄épiie.

⁸ Aà bàakuawano yá lí s̄aaaguo,
yá p̄o a ò̄pi ao kue e wá buiwa.
⁹ Aà bàa kú ní Ablahaū,*
à èa à a legb̄è Izaakie lo.†
¹⁰ Aà bàa èa kú ní Yak̄obuo iko ū,
ō a kú ní Isailio e ḡōpii.
¹¹ A m̄e á Kanaa bùsu kpámá,
ao de p̄o p̄o aa se kpaale guu ū.‡

¹² Ḡō bee aa dasio, w̄ili ní yādao,
aa ku Kanaa bùsu b̄ò̄m̄ō ūe.
¹³ Aab̄o liaaliaa bui ní buiōo guu,
aabo bebe bùsu ní bùsuo.
¹⁴ I we wà ní wetào,
à kíao l̄ele an yá musu à m̄e
¹⁵ aasu ok̄a gb̄é p̄o a ní sépiowao,
aasu íada a anabipiwao. §

¹⁶ Ō a tò noana kà bùsupiu,
a tò an k̄ùs̄ua l̄aa píi.*
¹⁷ Ō à Yosefu gb̄ae à d̄ōaané,
wà aà yia zo ū.†
¹⁸ Wà m̄ok̄a aà gb̄awa,
wà m̄o d̄ò aà noe‡
¹⁹ e yá p̄o à d̄ōaa ò̄ ḡe k̄ēo,
ō yá p̄o Dii dàe tò yá b̄ōaano na. §
²⁰ Ké kía gb̄é z̄ì, ò̄ wà aà gb̄ae,
bùsu gb̄ez̄ōpi aà k̄ē.*

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7

* 105:16 Daa 41.53-57 † 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20 § 105:19 Daa

37.6-9 * 105:20 Daa 41.14

21 A à ðìle a bùsu ðaana ũ,
a tò aà̄ iko ví a àizεεṓwa píi.†

22 Yosefu aà̄ kíaō tòto a p̄eāwa,
à̄ ɔ̄nō dà aà̄ íwaɔne.

23 Ɔ Yakɔbu buiɔ mò Egipi,‡
Isailiɔ ku nibɔɔ ũ Haũ buiɔ bùsuu.§

24 Dii tò a gb̄é̄ō k̄ò we maamaa,
a tò aa dasikù de ní ibεεɔla.

25 Ɔ à ní ibεεpiɔ swāf̄ē, ɔ̄ aa zà aà̄ gb̄é̄piɔ,
aa ɔ̄nōsɔ̄p̄ele aà̄ zòblenapiɔne.*

26 A a zòblena M̄ozi z̄imá†
ní Aalona p̄ó a s̄eo.‡

27 Aa yá̄kè Egipiɔne seela ũ,
aa dabudabukè Haũ buipiɔ bùsuu.

28 A gusia gb̄aemá, gu s̄i ní bùsuu,§
ké aa ḡí aà̄ yāmai yái.

29 A ní swa'í líle à̄ ḡò au ũ,
ɔ̄ a kp̄oɔ ḡaga.*

30 Bl̄oɔ lí ní bùsua
ní ní gb̄āadeɔ w̄ulek̄iɔ píi.†

31 A yá'ò ɔ̄ ũsinaɔ k̄āngu,‡
ḡái k̄āngu e an bùsu lé léu píi.§

32 A loughε k̄āngu lou ũ,
loupilεa lí ní bùsua gupiiu.*

33 A ní v̄ēliɔ è'ε ní ní kaad̄oɔnliɔ,
à̄ ní bùsu líō kè k̄élek̄ele píi.

34 A yá'ò ɔ̄ kwaɔ k̄āngu,
kwasut̄ēō kà, aa lé vío.

35 Aa ní bùsu s̄ē ní láo nè,
aa ní buap̄ó̄ bl̄e píi.†

36 A ní bùsu n̄eḡɔ̄e s̄é̄iaɔ d̄ède píi,
né woode p̄ó aa ní í ní èwaasoḡōpiɔ.‡

37 A b̄òle ní a gb̄é̄ō,
aa á̄nusu ní v̄uaō k̄ua,
an bui gb̄ēe i ḡēnale z̄éuo.

38 Ké aa b̄òle, Egipiɔ p̄ō k̄ena,
ké vía ní kú Isailiɔ yá̄ musu yái.§

39 A telu p̄èle kp̄à a gb̄é̄ōzi,
à̄ kè té ũ gwá, à̄ gup̄uné.*

40 Aa wabik̄èwá, ɔ̄ à̄ m̄oné ní bùuɔ,
à̄ musu bl̄e kp̄amá aa kà.†

† 105:21 Daa 41.39-41 ‡ 105:23 Daa 46.6

§ 105:23 Daa 47.11

* 105:25 B̄ōa 1.7-14

† 105:26 B̄ōa 3.10 ‡ 105:26 B̄ōa 4.14-16

§ 105:28 B̄ōa 10.21-23

* 105:29 B̄ōa 7.17-21

† 105:30 B̄ōa 8.1-6 ‡ 105:31 B̄ōa 8.20-24

§ 105:31 B̄ōa 8.12-15

* 105:32 B̄ōa 9.22-25

† 105:35 B̄ōa 10.12-15 ‡ 105:36 B̄ōa 12.29

§ 105:38 B̄ōa 12.33-36

* 105:39 B̄ōa 13.21-22

† 105:40 B̄ōa 16.2-15

41 A gbesi pàa, ò í b̀̀u,‡
 ípi bàalè guwaiwaiu we lán swawa.

42 Asa lé pò a gbè yá d̀̀aàgue,
 yá pò a ò a z̀̀blena Ablahaũepi.

43 A b̀̀ ní a gbé, aale p̀̀nake,
 gbé pò a s̀̀pio gulad̀̀.

44 A buipále b̀̀usu kpámá,§
 z̀̀í pò gbépio k̀̀è ài g̀̀nè.

45 Bee k̀̀è pii ké aa e wà̀ a yádilè k̀̀ua,
 aai a ikoyá̀ da.

Aleluya!

106

Isailio ní duunad̀̀ oa Luae

1 Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
 aà gbèke láaa vío.

2 Déme a f̀̀ Dii yáz̀̀k̀e ad̀̀ oi?
 Déme a f̀̀ à aà táasile pii?

3 Báaadèn gbé pò aal̀ yámaa k̀̀ua
 aal̀ yáke a zéwa g̀̀pio ũ.

4 Tó níle na ke n gbé̀ne,
 ma yá ad̀̀ngu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,

5 ké ma baa e ad̀̀ ku n gbé̀ namau,
 mí p̀̀nake ní bui pò ní s̀̀e,
 mí ní táasile n gbépio guu.

6 Wa duunakè lán wá deziwa,
 wa táakè wa yáwáikè.

7 Ké wá dezi ku Egipi,
 aai Dii dabudabuke ad̀̀ yádao,
 yámaa dasi pò a k̀̀né s̀̀ngue,
 ò aa swágbáakè Isia T̀̀e sae.*

8 N beo à ní suabà a tó yáí,
 ké wà e a gbáa d̀̀.

9 A gbáam̀ Isia T̀̀e ò gugii b̀̀,
 à sínǹ a eu, aa bùawá guwaiwai ũ.†

10 A ní b̀̀ ní ibe ad̀̀ z̀̀í,
 à ní sí ní zangude ad̀̀ gbáawa.

11 I dà ní wèlepila,
 baa an gbé m̀̀endo i b̀̀o.‡

12 Ō aa yá pò a ò sí,

‡ 105:41 B̀̀a 17.1-7, Nao 20.2-13 § 105:44 Yoz 11.16-23 * 106:7 B̀̀a 14.10-12 † 106:9 B̀̀a 14.21-22 ‡ 106:11 B̀̀a 14.21-22

aa aà táasilè. §

13 Ǿ aà yákeao sàngu gòò,

aaí aà dǎ aà lɛdamáo.

14 Aale ní pòblea bεεke guwaiwaiu,

ǿ aa Dii lewe sɛgbǎu we.*

15 A pó pó aa gbèawa kpámá,

ǿ à mɛ'ibabagyǎ zǐmá.†

16 Aa íisè ní Mɔizio bòou
ní Aalona pó Dii aà dǐleo.‡

17 Tòòle wèaa à Datani mò,
à kúaa Abilaũ ní a gbéowa. §

18 Té sù an íwaowa,
tévua kùle gbèváipíowa.*

19 Aa mɔ pí Olebu lán gáaenawa,

ǿ aa kùle ní dii pó aa kásapie.†

20 Aa Lua gawide lɛũkpakè

ní zù sɛsona taao.‡

21 Lua ní suabà ǿ aà yá sàngu.

A yázòkèné Egipi,

22 à dabudabuò kè Haũ buiò bùsuu,

à yá pó i to vía ní kú kè Isia Tɛai.

23 A mè á a gbépiò mide,

ǿ aà gbé Mɔizi aà zùukè,

a tò aà pò wèe, ǿ i ní midéo. §

24 Aa pǎkpà ní pɔeǎ bùsui,

aa gǐ Dii yá sii.

25 Aa yákütèkà ní zwaakpɔo guu,

aaí swáse Dii yáio.*

26 Ǿ à ɔlèlené à mè

á tó aa kwe guwaiwaiue,

27 á tó an buiò léle buiò guu,

í ní fáaa bùsu ní bùsuo.†

28 Aa nà táa Peoowa,

aa pó pó wà sa'òò pɔgɔowa sò.‡

29 An yákeao Dii pò fɛ,

ǿ gaga gèngu.

30 Finɛasi fɛle yápi tɛdè,

ǿ gagapi zèné. §

31 Ǿ Dii tò yá b̀aàno na,

aà bàa kuaàno e aà buiwa.*

§ 106:12 Bɔa 15.1 * 106:14 Nao 11.4-6 † 106:15 Nao 11.31-33 ‡ 106:16 Nao 16.1-3

§ 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao 16.35 † 106:19 Bɔa 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23

§ 106:23 Bɔa 32.10-14 * 106:25 Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35 ‡ 106:28 Nao 25.1-3

§ 106:30 Nao 25.7-8 * 106:31 Nao 25.10-13

32 Aa Dii zafè Meliba í kái,
 ò Mòizi yá'í azíae an yái.
 33 Asa aa aà nòse òòkpàèe,
 ò à yá'ò làasoosai.†

34 Aai bùsupideò ke kélékélé,
 lá Dii dílenéwao.‡
 35 Aa gò kògbèò ù ní buipio,
 aa ní òlesè.
 36 Aa zòblè ní diioné,
 ò yápi ní sò blè.§
 37 Aa ní negòenaò dède sa'obò ù,
 aa sa'ò táaowa ní ní nenòenaò.*
 38 Aa yáesaideò kòlokpakpa,
 an negòeò ní ní nenòepio.
 Aa sa'òrínò Kanaa bùsu táaowa,
 ò an bùsupi gbálè.†
 39 An yákeaò mé tò aa gbálè,
 an dàaò tò aa gò Luae káaluò ù.

40 O Dii pòkùmabòbómá,
 a ye gbé pò a ní sépio gíyáí lo.
 41 A ní kpá buiòwa,
 an zangudepio ikokémá.
 42 An ibeò wétèamòné,
 aa òtòlemá.‡
 43 Iò ní bò mòòmòò,
 àma aa zè ní ní swágbāaoe,
 ò an duuna dàníla.
 44 Tó à ní wii mà,
 í taasi dònée.§
 45 Aà bàakuarínò yá í sàaàguo,
 ò à nòselìle a gbèke zòò guu.
 46 A tò gbé pò aa ní kùkù zìzòò ùò wènadòné.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
 Wá bòle buiò guu, ní wá káaa,
 wí n tó pò kú adoa bò,
 wí íanadã ní n táasiléao.

48 Wà Dii, Isailio Lua sáaukpa
 za asínizí e gòopii!
 Gbépii me, àmi!
 Aleluya!

LA SODE

Sou 107-150

† 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2 § 106:36 Dò 3.5-6 * 106:37 2Kia 17.17 † 106:38
 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dò 2.14 § 106:44 Dò 2.18

107

Lua sáaukpa aà maa yáí

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

² Gbé pò Dii ní b́o o màa,
gbé pò à ní b́o ní ibeεo zíbo.

³ A ní b́o bùsu ní bùsuo à ní káaa
za gukpε oi ní be'ae oio,
za gubántoo oi ní γεmidokíi oio.

⁴ An gbēε be sásáa guwaiwau ní sēgbāo,*
aai wéle pò aa zóleu zé d̄so.

⁵ N̄ana ní imio lé ní de,
an wēni ḡo leεnno.

⁶ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
Ǿ à ní b́o ní wétēa guu.

⁷ A ní dá zé súsuwa,
Ǿ aa kà wéle pò aa zóleu.

⁸ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí
ní yābonsae pò í kenéo.

⁹ Asa í imidenaε kòlo níniné,
í p̄maa kpa n̄andenaεwa aa ká.†

¹⁰ An gbēε ku gusiau ga lézī,‡
aale taasike yea ní m̄daonao.

¹¹ Asa aa gí Lua yāmai,
aa sakà Musude ledamaue.

¹² A tò wà ní busa ní zí gbāao,
aale lé gále, gbēε ku à d̄ríleo.

¹³ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikea guu,
Ǿ à ní b́o ní wétēapi guu.

¹⁴ A ní b́o gusiau ní gao lézī,
à ní m̄daonapio kēkēmá.

¹⁵ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,
ní yābonsae pò í kenéo.

¹⁶ Asa í bíibole gba pò wa pí ní m̄gotēo gbooe,
í m̄osi gbāa zékakaboo é'ε.

¹⁷ An gbēε líaa ní swágbāa yáí,
aa ḡo suuunno ní tàaeo yáí.

¹⁸ Aa ye p̄blea glyāio,
aa kà gaa.

¹⁹ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
Ǿ à ní b́o ní wétēapi guu.

²⁰ Aa lékpāsá ní gbāgbā,§
à ní sí miá'εwa.

²¹ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,

* 107:4 Nao 14.33 † 107:9 Luk 1.53 ‡ 107:10 Luk 1.79 § 107:20 Luk 7.7

ń yábɔnsaε pɔ í kenéɔ.

22 Aa sáaukpa sa'owa,
aai aà yákeaɔ galike ń gulakεaɔ.

23 An gbēeɔ gè gó'ilenaɔ,
aa dāzeu ísiaa,
aaɔ be í zɔɔpia aaɔ gé laatai.

24 Gbépio Dii yákeaɔ è,
ń yábɔnsaε pɔ í ke í guoɔ.

25 A yā'ò ɔ zāa'ian gbāa kaka,

isia fēle ń bútēmbaao.*

26 Aa gè musu aa sù zīle,

kua kaipi lézi sɔ kēngu.

27 Aa dēedee,
aa tālaatalaabò lán wēdenawa,
an íle'ɔnɔ mīde.

28 Aa wiilē Diizi ń taasikεau,
ɔ à ń bó ń wētēapi guu.

29 A ían gbāa zè à gò ían fεεena ũ,
à í zùukè à kè kílíkíli.†

30 Ké gu nini gòɔ, an pɔ kēna,
ɔ à gèrínɔ godɔkíi pɔ aale yáú.

31 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
ń yábɔnsaε pɔ í kenéɔ.

32 Aa aà tɔbɔ balu guu,
aa aà táasile dɔaanaɔ káaa guu.

33 A swaɔ zɔ́e à gò gúgii ũ,‡
a tò nibɔnaɔ gò tɔɔle inidenaɔ ũ.

34 A tɔɔle báaade líle gu wiside ũ
gbé pɔ zòleuɔ vāi yái.§

35 A guwaiwai líle dāna ũ,
a tò gúgii gò nibɔna ũ.*

36 A nɔandenaɔ díle we,
ɔ aa wéle kàle aa zòleu.

37 Aa buapɔɔ tɔ aa vēelɔ bā,
ɔ à ne'íné maamaa.

38 A báaadāngu,
ɔ aa dasikù à kè zài,
i to an pɔtuɔɔ làoo.

39 Ǿ à ń láo lɔ, aa gò yɔɔnnɔ
gbāamɔané ń músio ń pɔsiao yái.

40 Lua í saikε kpalablēnaɔwa,
i to aa liaaliaa gúgii pɔ zεvío guu.

41 I wēnadeɔ bɔ taasiu à ń sé lesí,
i to an uadeɔ dasikù.

42 Tó gbēmaaɔ è, aai pɔnakε,

* 107:25 Yon 1.4 † 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26

* 107:35 Bɔa 17.6

gběvāio sō aai ní lé kpaaũ.

⁴³ Nòsede laaido yápiōwa,
i Dii gbēke gwa lá a de.

108

Lua mé i to wà zible

¹ Davidi le.*

² Ma sō dilea, Lua,
má lesi mà ní táasile ní nòsemendoo.

³ Ma mōona ní ma domao, vu!

Mí gbāakpa gudōazi.

⁴ Dii, má ní sáaukpa buiō guu,

má ní táasile gbéone.

⁵ Asa n gbēke zō zōmae,

mé n náai zō luabepuanawa.

⁶ Lua, tōbo e à zōma,

to n gawi li dúniaa píi.

⁷ Wea, wá suaba ní n gāsa gbāao,

ké wápiō n gbé yenzideo e bo.

⁸ Lua yá'ò za a kúki à mē:

Má Sikeũ kpaale ní tidōanlaoe,

mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada būsua ma pōe,

Manase buiō būsua ma pōe,

Eflaiũ buiō būsua ma mō fūae,

Yuda būsua ma lípanae.

¹⁰ Mōabuō būsua ma zion zu'oboe,

mi a kyale kále Edōũ būsua,

mi kúkua dō Filitēo būsua.

¹¹ Déme a gēmano wéle bíideui?

Déme a dōaamee e Edōũ būsui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pō n wá vūaa

nili bo ní wá zīgō bo bāasio.

¹³ Ōdawa wá ibeeo yái,

asa gbēnazina gbēsuabaaá pāe.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbāao,

ōme a zō wá ibeeowa.

109

Sa bē oa ibee

Davidi le.

¹ Lua, níme mi n táasile,
ńsu ñyō níleao.

² Asa gběvāi bōnkpedeo i ma yaa,

aai lekōlekamazí ní eeo.

³ Aai liamazi ní yá'io,

aai sōlekemano pōewiwinesai.

⁴ Aai ma yearzi fiabomee ní yādōmao,

* **108:1** Sou 57.8-12, 60.7-14

mapi sō mio wabikema.

⁵ Aaĩ maa fiabomeε ní vāio,
ma yeañzi sō ní zaamaguο.

⁶ Gbēvāi sóike ní dōaanawa,
n àa na gudεnaε a ɔzĩ.

⁷ To yákpale bōaàno vāi,
to aà wabikεa yā'ìè.

⁸ Aà wēni su ào gbāao,
gbēpāle i zōle aà gbεu.*

⁹ Aà nēo gō desai,
aà na i gō gyaa ũ.

¹⁰ Aà nēo gō liaanao ũ aao baake,
aao pō wεελεwεελε pókolekii.

¹¹ Aà fiade aà pōo naaa pii,
buipāleɔ aà zĩ ài siwà.

¹² Gbēe su gbēkekeεo,
wasu wēnadō aà né pō a tònoεo.

¹³ Aà buio mide,
an tó ga gbé pō lé feleɔ guu.

¹⁴ Aà deziò vāikεa yá dōngu, Dii,
ńsu n àa da duuna kēwà bauo.

¹⁵ An duuna aɔ dōngu gōpii, Dii,
an yá i sã gbéɔgu dúniau,

¹⁶ ké ili láasooke gbēkεwao yáí,
ĩlada taasideɔ ní wēnadeɔ
ní gbé pō an ká gòwa e aa ga.

¹⁷ A ye savāi'oa gbééi,
to à wi aà muşu.
Sa maa oa gbéé lí kaaàguo,
a ke báaa vĩ sōo.

¹⁸ A lεkeané ula dà,
à gè aà nòseu lán íwa,
à tàaleaàgu lán nísiwa.

¹⁹ Aɔ fiwà gōpii zwāa ũε,
io dɔ aàpi asana ũ.

²⁰ Dii fiabo ma yādɔmadeɔne màa
ní gbé pō aaĩ vāi o ma musuo.

²¹ Dii Gbāapiide, ma wεgwa n tó yáí,
ma bɔ n maa ní n gbēkeo yáí.

²² Asa taaside wēnaden ma ũ,
ma pɔ yà dúduu.

²³ Mále sáale lán oosi uenawa,
mále gēzea lán íana kwaseawa.

²⁴ Leye tò ma gbá lé sé lo,
ma fεfε e ma gō wákambaau ũ.

²⁵ Ma gōné pósōsōa ũ,

* 109:8 Zin 1.20

aaɪ ma gwa aa mike déũdeũ.†

26 Dɔmale Dii ma Lua,
ma suaba n gbēke yáí,

27 aai dɔ́ kɛ́ n ɔ́dàa,
kɛ́ nímɛ́ n kèmmɛ́, Dii.

28 Tó aa ma ka, nýɔ́ báaadamagu,
tó aa fɛlɛmanɔ́, wí a n kú,
mapi n zòblena mí pɔ́nake.

29 Tó íi a gɔ́ ma yádɔ́madeɔ́ne ula ũ,
aa wida níziawa lán gomusuwa.

30 Má Dii sáaukpa n lɔ́ gbāao,
má aà táasile balu guu.

31 Asa í ze n wɛ́nadeɔ́e,
í n sɪ gbé́ pɔ́ lé yádańlaɔ́wa.

110

Mesii ktake

Davidi le.

1 Dii ò ma diie aà zɔ́le a ɔ́plaaɪ
e aà aà ibeɛɔ́ kɛ̀ aà gbadibɔ́ ũ.*

2 Dii a to n iko ligua,
nýɔ́ kible n ibeɛɔ́wa Siɔ́na.

3 N gbéɔ́ nízi kɔ́pama n ikokegɔ́ɔ́
n lousisi'ulaɔ́ daa.
N èwaasɔ́ mɔ́ n kńi gudɔ́leia lán fiiwa.

4 Dii legbè, a lé lileá vío à mè:
Nýɔ́ de sa'ona ũ gɔ́ɔ́pii
lán Mɛkizɛdɛwae.†

5 Dii ku n ɔ́plaaɪ,
a kíaɔ́ mɔ́nɔ́zɔ́ a pɔ́fɛgɔ́ɔ́.

6 A tɔ́si buiɔ́wa, an gɛɔ́ gupa,
a dúńia búu kíaɔ́ mɔ́nɔ́zɔ́,

7 i swa'í mi zé lé.
Bee yá mé tò aà mi aɔ́ daa ía.

111

Dii tɔ́bɔ́a

1 Aleluya!

Má Dii sáaukpa n nòsemendoo
n gbɛ́maaɔ́ sánu balu guu.

2 Dii yákeɔ́ zɔ́ɔ́,
gbé́ pɔ́ à kàńguɔ́ í a wáaipa.

3 Aà yákeɔ́ bɛɛɛ́ n gawio ví,
aà yákeɔ́ a zéwa láaa vío.

† 109:25 Mat 27.39 * 110:1 Mat 22.44, Zln 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13

† 110:4 Ebe 5.6, 6.20, 7.17, 21

4 Dii tò a yābɔnsaεkeεo dɔwágu,
 a sùuu ní sósobio ví.
 5 I blε kpa a víakεnaɔwa,
 aà bàakuarínɔ yá lí sāaagu.
 6 A a gbāa ɔlɔ a gbéɔne yákeεa guu,
 à buipáleɔ bùsuɔ kpámá.
 7 Yá pɔ a kèɔ náai ví mé a zeví,
 yá pɔ a dilεo síana ví píie.
 8 Yápiɔ zínaɔ pélea gɔɔpii,
 í yáke a zéwa náai guu.
 9 A suabana zì à a gbéɔ bò,
 aà bàa kúrínɔ gɔɔpii.
 Aà tɔ kua adoa mé í to vía ní kú.
 10 Víakεa Diiε mé ɔnɔ zína ũ,*
 gbé pɔ í víakεè wezε gbāa.
 Aà táasilea aɔ láaa vío.

112

Gbé pɔ Dii vía ví

1 Aleluya!

Báaaden gbé pɔ Dii vía ví,
 mé Diipi yādileaɔ í kaaàgu ũ.
 2 Aà néɔ gɔ gbāadeɔ ũ ní bùsuu,
 asa nòsepuade buibá báaadeɔne.
 3 Pómɔama ní àizeεo di aà beε,
 aà yáke a zéwa láaa vío.
 4 Baa gusiau gu í pu gbēmaaɔneε,
 nòsepuade pɔ sùuu ní sósobio vío.
 5 Gbé pɔ gbēke ví í pɔ sēané,
 í a yáɔ ke a zéwa, yá í bɔè maaε.
 6 Gbēmaa lí fu bauo,
 aà yá aɔ dɔngue gɔɔpii.
 7 Bao í lí lí aà víakūo,
 aà sɔ ɔ dilεa, ɔ Dii náai ví.
 8 Aà sɔ lí vío, vía lí aà kūo,
 e à ge tidɔɔ a ibεɔla.
 9 I pɔ fáε taasideɔne,
 aà yáke a zéwa láaa vío.*
 Aà mi ɔ daa ía ní gawioε.
 10 Gbēvāi lí ye aà ea yáio,
 í lésakāāzi, í ɔbɔ gá.
 Yá pɔ vāikena wé dɔi í midewāε.

113

Dii táasilea

1 Aleluya!

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

Dii zòblenaṓ, à àà táasile,
 í àà tṓbṓ!
² Gbḗpii Dii sáaukpa
 za gbà e gṓṓpii.
³ Gbḗpii Dii tṓbṓ
 sea za íatḗbilea e a gḗkpεukii.
⁴ Dii ku musu, a de bui piila,
 à tṓbṓ e à mà musua.
⁵ Gbḗe i ka Dii wá Luawao,
 a zṓlea báawa musu.
⁶ I wḗkpale zṓle,
 í musu ní tṓleṓ gwa.
⁷ I yḗεεsaideṓ bṓ bṓsutiu, í ní fεle,
 í wḗnadeṓ bṓ túfuu, í ní sé leśí.
⁸ I ní da kíabuio guu,
 anzía gbḗ kíabuio guu.
⁹ I to fii né bṓbṓ,
 i gṓ neade pṓnade ũ.

Aleluya!

114

Gḗamusu dikpε le

¹ Ké Isailio bṓ Egipi,
 ké Yakṓbu buio bṓ bui zṓloṓ guu,*
² Yuda bṓsu gṓ Dii kúkkii ũ,
 Isaili bṓsu gṓ àà kiblekkii ũ.
³ Isia Tḗa è ̄ à bàalè,†
 Yuudḗ í kpekpa.‡
⁴ Gbḗsṓsṓ vṓvṓ lán sṓwa,
 sṓsṓ ɔyaayè lán bleṓwa.
⁵ Isia, bṓmε n le n bàalèi?
 Yuudḗ, àkea n kpekpaì?
⁶ Gbḗsṓsṓ, bṓyái a vṓvṓ lán sṓwai?
 Sṓsṓ, àkea a ɔyaayè lán bleṓwai?
⁷ Dúnia, lualua Dii mṓa guu,
 dee Yakṓbu Luapi aε.
⁸ A gbεsi kè ibṓkkii ũ,§
 à gbekāo lile nibṓna ũ.

115

Dii mé í báaadartgu

¹ I ke wá tṓ mé a bṓo Dii,
 i ke wá tṓ mé a bṓo.
 N nzía tṓbṓ n gbḗke ní n náaio yái.

* 114:1 Bṓa 12.51 † 114:3 Bṓa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bṓa 17.1-6, Nao 20.10-11

² Akεa buipāle ɔ̄ í wá la aa me
wá Lua kú má niei?

³ Wá Lua ku musu,
yá pó a yei í keε.

⁴ Aa ní dii ɔ̄ pí ní ánusuo ní vuao,
gbēnazina ɔ̄gbεε.*

⁵ Aa lé ví, aali yá'oo,
aa wé ví, aali gu'e s̄o.

⁶ Aa swá ví, aali yāmao,
aa ní ví, kási aali pó ḡmao.

⁷ Aa ɔ̄ ví, aali ká pówao,
aa gbá ví, kási aali taa'oo.
Aali kolokekeo.

⁸ An pina ɔ̄ ḡr̄wae
ní gbé pó lé ní náaike.†

⁹ Isaili ɔ̄, à Dii náaike!
Ɔme á s̄engbao ũ, í d̄óále.

¹⁰ Aalona bui ɔ̄, à Dii náaike!
Ɔme á s̄engbao ũ, í d̄óále.

¹¹ Dii víakena ɔ̄, à Dii náaike!
Ɔme á s̄engbao ũ, í d̄óále.

¹² Wá yá lí sá Diigu,
a báaadawágu.
A báaada Isaili bui ɔ̄gu,
a báaada Aalona bui ɔ̄gu.

¹³ Dii a báaada a víakena ɔ̄gu,
néf̄en̄en gbēz̄o.‡

¹⁴ Dii káflakéé,
ápi ɔ̄ ní á néo.

¹⁵ Dii mé a báaadaágu,
musu ní t̄ōleo Kenapi.

¹⁶ Musuá Dii beε,
ō à t̄ōle ná gbēnazina ɔ̄ne ní ɔ̄zi.

¹⁷ I ke ge ɔ̄ mé lí Dii táasileo,
gbé pó kú beda ɔ̄ ɔ̄ ku k̄ilikilie.

¹⁸ Wápi ɔ̄, wá ɔ̄ Dii sáaukpa
za gbā e ḡōpiie.

Aleluya!

116

Gbé pó b̄ ga lézi Dii sáaukpa

¹ Má ye Diizi,
asa à ma yām̄e,
à ma w̄il̄awa mà.

² Máo aà sísi e ma w̄ēni léue,

* 115:4 Zia 9.20 † 115:8 Sou 135.15-18 ‡ 115:13 Zia 11.18, 19.5

ké à swā̀d̀mazi yáí.

³ Ga f̀̀a kp̀̀amεε yáa,
má kú yeelεa z̀̀o guu,
taasi ní p̀̀siao t̀̀a.

⁴ Ǿ ma lεz̀̀u Diizi ma m̀̀:
Dii, n yá na, ma misi.

⁵ Dii s̀̀uu ví mé a maa,
wá Lua s̀̀sobi ví.

⁶ Dii í ỳ̀εεsaideṓ d̀̀a.
Ké ma g̀̀o d̀̀lṓ, à ma suabà.

⁷ Ma ǹ̀se aṓ ńnia sa,
asa Dii yámaakεmεε.

⁸ Dii ma bṓ ga léz̀̀í,
à wé'í g̀̀gomεε,
í to ma g̀̀nal̀̀eṓ,

⁹ ké m̀̀aṓ ku d́nia guu,
m̀̀o bε aà aε.

¹⁰ Ké taasi t̀̀a, ma g̀̀o búεbue.

Ma aà náaik̀̀e, Ǿ ma yá'ò.*

¹¹ Gili g̀̀emagu ma m̀̀:
Gb̀̀ε m̀̀afilisaio.

¹² B́ má flaboṓ Diiε
maa p̀̀ a k̀̀mεε píi yá musui?

¹³ Má Dii gb̀̀ε suabaa imibṓ se musu,
m̀̀i aà sísiṓ.

¹⁴ Má lé p̀̀ má k̀̀ Diiwaṓ flabo
aà gb̀̀εṓ wáa píi.

¹⁵ Dii yámanaṓ gaa gbiaè.

¹⁶ Dii, n yá na, n z̀̀blenan ma ũ.

Nṓε p̀̀ z̀̀bl̀̀nε ńn ma ũ,
n ma bṓ bau.

¹⁷ Má sáaukpa sa'oma,
m̀̀i ní sísiṓ, Dii.

¹⁸ Má lé p̀̀ má k̀̀ Diiwaṓ flabo
aà gb̀̀εṓ wáa píi.

¹⁹ Má flaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasilεa

¹ Bui píi, à Dii táasile,

b̀̀usu píi gb̀̀εṓ, à aà tṓbṓ,*

² asa a gb̀̀εke víwanṓ à k̀̀ zài.

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

Dii náai ví gɔɔpiie.

Aleluya!

118

Gea Dii ua ní sáaukpaa

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

² Isailio o,
aà gbēke láaa vío.

³ Aalona buio o,
aà gbēke láaa vío.

⁴ Aà víakena o,
aà gbēke láaa vío.

⁵ Ma lezù Diizi ma yeelea guu,
ɔ a wèa à ma gba dɛɛpookɔi.

⁶ Dii kumano, vía a ma kũo,
bɔ gbɛnazina a fɔ kemɛi?*

⁷ Dii kumano ma donɛde ũ,
má tidɔ ma ibeɛɔlae.

⁸ Naa Diizi maa de
gbɛnazina náaikeala.

⁹ Naa Diizi maa de
gbáadeo náaikeala.

¹⁰ Bui píi liamazi,
ɔ ma ní kwé ní Dii tɔo.

¹¹ Aa liamazi ɔplaaí ní zɛɛo,
ɔ ma ní kwé ní Dii tɔo.

¹² Aa fía lán zɔdaɔwa,
ɔ aa míde lán sɛ̀ tékũawa,
ma ní kwé ní Dii tɔo.

¹³ Aa ɔzòmazi pásípási,
má ye lélei, ɔ Dii dɔmale.

¹⁴ Dii mé ma gbãa ũ, aà táasi mi lé,
à gò ma Suabana ũ.

¹⁵ A ma, kúkua dɔ gbɛmaao bòou,
Dii ɔplaa gbãa zíkè.

¹⁶ Dii ɔplaa dɔa musu,
Dii ɔplaa gbãa zíkè.

¹⁷ Má gao, máo kue,
míw Dii yákeo galike.

¹⁸ Dii ma swágaga maamaa,
ãma i to ga ma seo.

¹⁹ A gbé suabaa bɔle gbaɔ wɛmɛɛ
mà gɛ mà Dii sáaukpa.

* 118:6 Ebe 13.6

20 Dii ua bɔle ke,
gbẽmaao mé í gẽu.

21 Ma n sáukè Dii, asa ní wèa,
n gɔ ma Suabana ũ.

22 Gbɛ pɔ ẽbonao pàkpài
mé gɔ gbɛo mide ũ.†

23 Dii mé bee kè,
ɔ à kèwẽe yábonsae ũ.‡

24 Goo pɔ Dii dílen ke.
Wà pɔnakɛu wà yáalo.

25 N yá na Dii! Wá suaba!
Sue Dii! Wá dae ní gòmio!

26 Báaaden gbé pɔ lé mɔ ní Dii tɔo ũ,
kua Dii ua wále gbaakpanzi.§

27 Dii mé Lua ũ, à gupùwẽe.
A ba dɔdɔ sa'obɔwa,
í poo gbagbakízi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáukpa,
ma Lua, má n tɔo.

29 A Dii sáukpa, asa a maa,
aà gbẽke láaa vío.

119

Gbaakpa Lua yáwa

1 Báaadeon gbé pɔ aa ku taaesai
aa Dii ikoyá kúao ũ.

2 Báaadeon gbé pɔ aaí Dii yá'one ma
aaí aà kíi wẽele ní nòsemendoo ũ.

3 Aali yákpaaanlakeo,
aaí aà dɔo sé.

4 N n ɔtonɔkíi òlwẽe,
ké wà tei ní laaio.

5 Má ye mào ku ma dɔowae,
mí n yádileneo kúo.

6 Tó má n yádileaɔ kúo pii,
bee a to wí ma kúo.

7 Goo pɔ mále n yámaapiɔ dada,
má n sáukpa ní nòsepuaɔe.

8 Má n yádileneo kúae,
nísu ma to we míomíoo.

9 Kpelewa ẽwaaso a ke ào ku gbãlesaii?
Sema aà yákea kpaal ní n yáo.

10 Mále n kíi wẽele ní nòsemendoo,
nísu to mà páale n yádileaoneo.

† 118:22 Luk 20.17, Zín 4.11, 1Piɛ 2.7 ‡ 118:23 Mat 21.42, Maa 12.10-11 § 118:26 Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13

11 Ma n yá dà ma s̄o guu,*
ké másu duunakeneo yáí.

12 Ma n sáaukè, Dii,
n̄ n yādilenēo damee.

13 N ikoyā p̄o b̄ò ní léu p̄ii,
má dau siu n̄e.

14 Mále p̄onake ní n yá'onēo
lá w̄i ké ní àizeewa.

15 Mále n ɔtonɔk̄ii w̄aaiipa,
ma láasoo ku n kek̄eáwa.

16 Ma p̄o k̄ena n yādileawa,
n yá a s̄amagu.

17 Yāmaake mapi n z̄òblenae,
mí e mào ku mào n yá k̄ua.

18 Ma wé k̄eme,
ké mà wesi n ikoyā b̄onsaeole.

19 B̄òm̄on ma ũ d̄únia guu,†
nísu n̄ n yādileaw̄o ulemēeo.

20 N ikoyāo nídea ḡoɔpii
mé tò ma n̄isina w̄u.

21 Ni waladeo lele, ni láaikemá,
gbé p̄o p̄aale n yādileaw̄onēpio.

22 Ma b̄o s̄ós̄o ní sa p̄o aai kamaguou,
asa má n yá'onēo k̄uae.

23 Baa ké k̄iao z̄òle lek̄p̄aaimazi,
ma láasoo aɔ ku n yādilenēowae.

24 N yá'onēo mé ì ma p̄o ké na,
n yápi mé ì ledaa.

25 Ma n̄isina naa líwa.

Ma misi lá ní òwa.

26 Ma a yákeaw̄o d̄òd̄one, ò ní w̄ea.
N n yādilenēo damee.

27 To mà n ɔtonɔk̄ii d̄o,
ma láasoo iɔ ku n yāb̄onsaeowa.

28 Kua p̄o siau ma n̄òse ɔ̀òb̄ò.
Ma gba gb̄aa lá ní òwa.

29 Ma k̄e s̄ás̄azewa,
ní ma gba zé mà ze ní n ikoyāo.

30 Ma síana zé s̄e,
ma s̄o iɔ ku n ikoyāwa.

31 Má n yá'onēo k̄ua ɔplapla.
Dii, nísu to wí ma k̄uo.

32 Má w̄aa ní n yādileaw̄o,
asa n ma s̄o d̄amee doue.

33 Dii, n̄ n yādilenēo zé ɔb̄m̄e
m̄a k̄ua e ma w̄ēni léu.

34 Ma gba òn̄o mào n ikoyā k̄ua,

* 119:11 Luk 2.19 † 119:19 Ebe 11.13

míò zíkewà ní nòsemendoo.

35 Ma da n yádileáò zéú,
asa bee mé ì kamagu.

36 To ma sǒ ta n yá'onewá,
asu tá gběble'aiwao.

37 To ma wema pǒ gianaola,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pǒ ní ò ke mapi n zòblenae,
lé pǒ ní gbè n vřakenaonepi.

39 To sǒsǒa pǒ má a vřa vř gě ma swá kpe,
asa n yákekea maae.

40 Má ye n ɔtondǒkiii fá,
ma lé ní láo n maakea guu.

41 Dii, mǒ gběkekemeεε,
ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázási ma sǒsǒnawa,
asa mále n yá náaike.

43 Nsu to màò ku síana'oané saio,
asa n ikoyáò ǒ ma wé dǒi.

44 Máò n ikoyáò kúa
za gbā e gǒpiie,

45 míò be ma laaiwa,
asa ma n ɔtondǒkii wèleεε.

46 Má n yá'onewá o kíaone,
wí a ma kũo.

47 N yádileáò ì ma pǒ ke na,
asa má ye yápiie.

48 Má ye n yádileáoi ǒ ma ɔdǒi,
mi láasooke n yádilenewá.

49 To yá pǒ ní ò n zòblenae dǒngu,
asa ní tò ma wé dǒie.

50 Ma nòse ì níni ma taasikea guu,
asa n yá mé ì ma lé ní láo.

51 Waladeò lé ma yáalǒ maamaae,
ní beo má pāale n ikoyáeo.

52 Mi láasooke n ikoyá yáawá,
ǒ aal ma nòse nínimεε, Dii.

53 Ma pǒ ì pa maamaa
vřikenaò pǎkpaa n ikoyái yái.

54 Mi lesi n yádilenewá musu
ma kua dúniau bǒmǒ ũ guu.

55 N yá ìò dǒmagu gwá, Dii,
ǒ miò n ikoyáò kúa.

56 Má yá beewá dǒe dǒ,
asa miò n ɔtondǒkii gwae.

57 Dii mé ma baa ũ,
ma legbè ma mè má n yāma.

58 Mi awakpane ní nòsemendoo,
sùuukεmanɔ lá ní òwa.

59 Ma a yákeao gwà,
ɔ ma n yáze sè.

60 Máo wāa, má zεzεo,
má n yādileao da.

61 Baa tó gbēváiɔ ba liamazi,
n ikoyáɔ sāmago.

62 Mi fele mà n sáaukpa wεedo
n ikoyá maapiɔ musu.

63 N viakenaɔ gbēnan ma ũ,
gbé pɔ aai n ɔtonɔkii gwaɔ.

64 Dii, n gbēke dúnia pà.
N n yādileneo damεε.

65 N maakè mapi n zòblenaε,
lá ní òwa, Dii.

66 Wεzē ní d̄sao damεε,
asa ma n yādileao siε.

67 E nyɔ gé ɔt̄ɔleia, má sásāε,
āma tiasa má n yá kūa.

68 N maa mé ni yāmaake.
N n yādileneo damεε.

69 Baa ké waladeɔ yásia li wa nānaa,
miɔ n ɔtonɔkii gwa ní nòsemendooε.

70 An swá yīaa, aa s̄ukù,
mapi s̄ ma pɔ na n ikoyāwa.

71 N ɔt̄ɔleaa kè maaε,
asa ma e ma n yādanεo dàdaε.

72 Ikoyá pɔ lé bɔ n léu maamεε
de vua ní ánsu ɔwatē àaa s̄oɔla.

73 N ɔ mé ma ikása, ɔ n ma ke.
Ma gba ɔno mà n yādileao dada.

74 Tó n viakenaɔ ma e, an pɔ i ke na,
asa n yá ɔ ma wé d̄oi.

75 Dii, má d̄s ké n ikoyáɔ maa,
ké ní náai ví yái ɔ n ɔt̄ɔlea.

76 Gbēkeke mεε, ma n̄sε i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaεwa.

77 Mɔ n wēnad̄mεε màɔ ku aafia,
asa n ikoyáɔ mé ma pɔnakεbɔ ũ.

78 To wí waladeɔ kú, asa aa yādàε,
mí làasookε n ɔtonɔkiiwa.

79 To n viakenaɔ mɔ ma k̄ii,
gbé pɔ aa n yá'one d̄ɔpiɔ.

80 To màɔ ku t̄aesai n yáɔ musu,
ké wí su ma k̄uo yái.

81 Ma s̄anzi n̄ ma suaba e ma nis̄ina lòo,

n yá ṣ ma wé d̄ai.

82 Ma w̄ed̄d̄o n legb̄ēai e ma wé wò,
b̄oē n̄ȳṣ ma n̄ḡe n̄inimeei?

83 Má de lán báa b̄oṽ p̄ó t̄éžāna m̄awae,
n̄ beo n yād̄il̄eṅo lí s̄amaguo.

84 Mapi n z̄òbl̄ena m̄áo n d̄a e b̄oē ni?
B̄oē n̄ȳṣ ìada ma w̄èṅw̄ai?

85 Waladeṅ ì eȳḡm̄eē,
an yá lí k̄ṣ'e n̄ n̄ ikoyāoo.

86 N yād̄il̄eṅo p̄ii náai v̄i.
D̄omale, asa w̄àḡe ìadaa p̄āe.

87 A ḡṣ̄ ȳoṽ aa ma b̄o d̄ún̄iaue,
mapi s̄ṣ mi n̄ oṽtond̄k̄ii t̄ó weo.

88 Ma lé n̄ l̄áo n̄ gb̄ēke yáí,
mí n̄ yā'on̄e ma.

89 Dii, n yá ìb̄ ku ḡoṽpiie,‡
a z̄ínapelea musu n̄ be.

90 N náai v̄i w̄ē n̄ w̄ēo,
n̄ d̄ún̄ia k̄àḡe, ṣ a ku.

91 N ikoyāo mé t̄ó p̄ópii kú gb̄ā,
asa p̄ópii misiileane.

92 Tó n̄ ikoyāo mé ma p̄onakeb̄o ūo,
d̄ṣ ma m̄id̄e ma taasik̄ea guu.

93 N̄ oṽtond̄k̄ii a s̄amagu bauo,
asa a sabai ṣ n̄ ma le n̄ l̄áo.

94 N p̄ón ma ū, ma suaba,
asa m̄io n̄ oṽtond̄k̄ii w̄eḡeḡe.

95 Gb̄ēv̄āio lé ma w̄e,
ṣ ma laai ku n̄ yā'on̄eṅwa.

96 Má è p̄ópii maa lé kue,
āma n̄ yād̄il̄eṅo z̄ṣo lé v̄io.

97 Má ye n̄ ikoyāi à k̄è z̄ai,
m̄io l̄āasook̄ew̄a ḡoṽpiie.

98 N yá t̄ó ma ṣn̄o de ma ib̄eṅola,
asa a ku ma s̄ṣu ḡoṽpiie.

99 Ma w̄ez̄ē de ma yād̄an̄edeṅola,
asa ma l̄āasoo ìb̄ ku n̄ yā'on̄eṅwae.

100 Ma ṣn̄o de maez̄ṣola,
asa m̄io n̄ oṽtond̄k̄iiṽ ḡwae.

101 M̄i gb̄ápele z̄é v̄āie guuo,
k̄é m̄a e m̄ào n̄ yá k̄ūa yáí.

102 M̄i k̄ē n̄ ikoyāowao,
asa n̄m̄e n̄ d̄ām̄e.

103 N yáṽ nam̄eē à k̄è z̄ai,
a na de z̄óa ma léu.

104 N̄ oṽtond̄k̄ii ì ma gba ṣn̄o,
a yáí t̄ó má za s̄ás̄aze p̄iiu.

‡ 119:89 Mat 24.35, 1P̄ie 1.25

105 N yá mé filia ũ ma gbázi, §
ĩ gupumεε zéu.

106 Ma legbè ò ma kpale ma siwà,
ma mè máo zíkε n ikoyáowaε.

107 Ma taasikεa kè zài, Dii.
Ma lé ní láo lá ní òwa.

108 To n sáau pò mále kpá kángu,*
ní n ikoyáo dameεε, Dii.

109 Gɔɔpii mio ku ga léziε,
ní beeo n ikoyáo lí sámaguo.

110 Váikεnao baikpámεε,
kási mi zā n ɔtonɔkɔliwao.

111 N yá'onεoá ma póε gɔɔpii,
aaí to ma pɔ ke na.

112 Ma a sɔ kpà n yádilenεowa,
má kúa gɔɔpii e ma wēni léuε.

113 Má za nòsemεmpladeoɔgu,
má ye n ikoyái.

114 Mmε ní ma ulekíi ní ma sɛngbaoo ũ,
n yá ò ma wé dɔi.

115 A gomala váikεnao,
ké mà zíkε ma Lua yádileoowa.

116 Nyɔ ma kúa lá ní òwa, mio ku,
ńsu to támaa ma nεo.†

117 Nyɔ de ma gbáa ũ, mio aafia,
ma wé io pε n yádilenεwa láasai.

118 Ɔzɔ gbé pò pàale n yádilenεei,
an moafiliyá a àikεnéo.

119 Ni dúnia váikεnao waa bɔsa ũ,
a yái tò má ye n yá'onεi.

120 Má n vía ví, ma mε ĩ seenata,
n ikoyáo ĩ to vía ma kú.

121 Ma yákè a zéwa wásawasae,
ńsu ma to ma ľadamadeoɔnεo.

122 Kpégaausi mapi n zòblenae,
ńsu to waladeo ma wεtāo.

123 Ma wé dɔ n dɔnlei e ma wé wò,
má sʒanzi ñ ma suaba lá ní òwa.

124 Yákεmεε n gbéke guu,
ní n yá da mapi n zòblenae.

125 N zòblenan ma ũ, ma gba ɔno,
ké mà n yá'onεo yáasi dɔ.

126 N yákεgɔɔ ká, Dii,
wàle bɔ n ikoyá kpe.

127 Má ye n yádileaoi de vuaa,
baa vua baasaa.

128 Má è n ɔtonɔkɔli maa,

a yáí má za sásāze píiu.

129 N yā'onεο δεμεε yābɔnsae ũ,
Ayāmeto má dà ma s̄u.

130 N yá bɔɔlekea ĩ gupuné,
ĭ n̄sεdoũdeɔ gba ɔ̄nɔ.

131 Ma lé ελεα, mále we f̄ofofo,
asa n ikoyāɔ ni lé ma δεε.

132 Ma wegwa, s̄uuukεmanɔ,
lá ni ke gbé p̄o ye n t̄ɔɔnεwa.

133 Ma dazεwa lá ní òwa,
ńsu to yāvāie kibleao.

134 Ma bɔ gbé taiinkεnaɔ ɔz̄l,
ké màɔ n ɔtonɔk̄ii gwa.

135 Mapi n z̄ɔblena wegwa,
ní tó mà n yādilenεο d̄o.

136 Wé'i lé bàale ma k̄uawa,
ké wa n ikoyā k̄uao yáí.

137 Dii, ní maa,
n yākekeαɔ zeví.

138 N n yáɔ d̄ile a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé ke ma ibεεɔne yāe ũo,
̄a yá lé ma δε.

140 Wa è n yá s̄aa vío,
mapi n z̄ɔblena, má yei maamaae.

141 P̄ɔen ma ũo, w̄i sakamagu,
ní beeo n ɔtonɔk̄ii lí s̄amaguo.

142 N yá ĩɔ zeví gɔɔpiie,
n ikoyā s̄iana ví.

143 Taasi n yá'ɔmao ma le,
āma n yādileαɔ mé ma p̄ɔnakεbɔ ũ.

144 N yā'onεο maa gɔɔpiie,
ma gba ɔ̄nɔ ké màɔ ku.

145 Mi n s̄isi ní n̄semendoo,
wea Dii, míɔ n yādilenεο k̄uā.

146 Mi lezunzi,
ma suaba, míɔ n yā'onεο k̄uā.

147 Mi fele gudɔsai mà wiilema,
n yá ma wé d̄i.

148 I lí na ma wéu gwāas̄inao,
ké mà e làasooke n yáwa yáí.

149 Ma yāma n gbēke yáí, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyā'òwa.

150 Gbé p̄o lé lekpaaimaziɔ k̄ai,
aa z̄à ní n ikoyāo.

151 N kumanɔ k̄ai, Dii,

n ikoyā pīi sīana vī.

152 Má d̄̀ n yā'onewā à ḡ̀ḡ̀,
ké ní d̄̀l̄̀ à ku ḡ̀p̄̀ii yái.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyā i sāmāguo.

154 Zeman, ní ma b̄̀,
ma lé ní lāo lá n a legb̄̀wa.

155 N d̄̀n̄l̄̀ z̄̀ ní v̄̀ik̄en̄,
asa aali n yād̄̄l̄̄n̄ w̄̄l̄̄o.

156 N s̄̀s̄̀obi v̄̀ z̄̀, Dii,
ma lé ní lāo lá n ikoyā'owa.

157 Ma ìadamadḕ ní ma w̄̀l̄̄o dasi,
āma mi p̄̀aale n yā'onew̄̀.

158 Má ye n náaik̄ensaī ḡ̀ȳ̀io,
ké aalī n yá k̄ūao yái.

159 Gwa lá má ye n ɔtond̄̄k̄ii.

Dii, ma lé ní lāo n gb̄̀ke yái.

160 N yápii z̄̀naá s̄̀anae,
n ikoyā̄ maa, aa láaa v̄̀io.

161 Gb̄̀adḕ ì ìadaa p̄̀,
āma n yá ̄̀ má a v̄̀a v̄̀i.

162 Mi p̄̀nake ní n legb̄̀ao,
lán gb̄̀é p̄̀ àiz̄̄e z̄̀ k̄ōmpawa.

163 Má za m̄̀afiliu, má ye a yáio,
n ikoyā má yei.

164 Mī n táasilē ḡ̀ do ḡ̀n̄ soplapla
ké n ikoyā̄ maa yái.

165 Gb̄̀é p̄̀ ye n ikoyā̄̄ aafia z̄̀,
yāe lí tó aa f̄̀o.‡

166 Ma w̄̀e d̄̀ī n̄ ma suaba, Dii,
mi z̄̀ike n yād̄̄l̄̄ēwa.

167 Má n yā'onew̄̀ k̄ūa ní n̄s̄̄e,
má yei maamaae.

168 Mi n ɔtond̄̄k̄ii gwa, mi n yāma,
asa ma kekeá p̄̀i kú n ɔz̄̀e.

169 To ma wiilēa kama, Dii,
ma gba ̄̀n̄o lá ní òwa.

170 To ma wabikēa n le,
ma suaba lá n a legb̄̀wa.

171 N táasilēa ā do ma léue,
asa ni n yād̄̄l̄̄n̄o dam̄̄e.

172 Má lesi n legb̄̀ēa musu,
asa n yād̄̄l̄̄ēa maa pīe.

173 Nȳ̄ kú ní d̄̀amalē s̄̀uo,
asa ma ze ní n ɔtond̄̄k̄ioe.

174 Mále a nide ñ ma suaba, Dii,
n ikoyá mé ma pɔnakεbo ũ.

175 To mào ku, mío n táasile,
to n ikoyá aao ma kúa.

176 Ma liaa lán sá pó sàsáwa,
mapi n zòblena, ma wεεε, §
asa n yáa i sámaguo.

120

Kua yákeledeṵ guu

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma kua yeelea guu ma wiilè Diizi,
ṵ à ma yámà.

2 Ma si yásiadeṵ yādɔmawa
ní mɔafilide yáo.

3 Mɔafilide, kpelewa Lua a sennɔi?

Bó a flaboonei?

4 Gósa gbāa kà lenaṵ

ní sé sísi wāao.

5 Waiyoo mapi kua Mεεεkiṵ guu,*

zòlea Kedaao zwāakpeu.†

6 Ma zòle gbé pó za aafiaṵ guu à gègè.

7 Yákelesaiden ma ũ,
tó ma a yá'ò, sòle aáí fεlèð.

121

Dii wá dšana

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma wé dɔ gbèsisíṵ kíi oi,
gu pó ma dɔnle i bɔu.

2 Ma dɔnle i bɔ Dii kíie,
aàpi mé musu ní zílεo kè.

3 A to à gēnalεo,
i lí kpá á dšanalao.

4 I lí Isailiṵ dšana leo,
ìli i'oo.

5 Dii mé á dšana ũ,
Dii deé ue ũ á ɔplai.

6 Iatē a á lé fāanεo,*
mɔvua a dɔwá gwáo.

7 Dii a á sí vāi píiwa,
a á wēni dšaé.

8 Dii a á dšá á gea guu ní á suao
za gbā e gɔɔpii.

§ 119:176 Luk 15.4 * 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17 * 121:6 Zia 7.16

122

Davidi wabikea Yelusaleū

Gea Yelusaleū le.

¹ Ké wa òmεε wà gé Dii ua,
ma pɔ kèna.

² Wa ka Yelusaleū sa,
wá zεa a bíibɔleu.

³ Wà Yelusaleū kàle,
wa nànakɔwa giūgiū.

⁴ Wékii Isaili buiɔ í gēu,
bui pɔ Dii sèpiɔ.

Aaí gé Dii sáaukpai,
lá a dílenéwa.

⁵ We wà kía yágɔgɔbaaɔ kpàleu
Davidi buiɔ báaɔ ũ.

⁶ A wabike Lua à Yelusaleū gba aafia à mε:

Gbé pɔ yeiɔ aɔ ku nienie,

⁷ aafia iɔ ku a bíi guu,
a gudɔaktiɔ iɔ ku yákelesai.

⁸ Ma gbéɔ ní ma gbēnaɔ yáí má o,
Lua Yelusaleū gba aafia.

⁹ Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikeè.

123

Wεdɔa Luazi

Gea Yelusaleū le.

¹ Ma wεsè mále n kii gwa
gu pɔ ní zɔleau báawa musu.

² Lá zɔ wé iɔ dɔ pɔí a dii ɔzi,
mé zɔnɔena wé iɔ dɔ nɔe pɔ a vízi,
màa wá wé iɔ dɔ Dii wá Luazi,
e aà ge wá wεgwaɔ.

³ Wá wεgwa Dii, wá wεgwa,
asa gbéɔ sakaawágu wá wá maamaae.

⁴ Namablēnaɔ wá láanikè,
waladeɔ sakàwágu,
wá pɔ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔde

Gea Yelusaleū le pɔ Davidi dà.

¹ Tó Dii kúwanɔ yāao,

Isailiɔ o:

² Tó Dii kúwanɔ yāa
gɔɔ pɔ wá fɛlewanɔo,

³ dɔ wá wá mɔmɔ bée,
ké an pɔ pàwázi,

⁴ dɔ aa dàwála lán í zɔɔwa,
aa wá séle tàwanɔ lán swa paawa,

⁵ aa kùwála lán í pò fèwa.

⁶ Wà Dii sáaukpa,
ké i to aa wá kékékèo.

⁷ Wà bò fiuu lán bāwa.
Fii zòwá, wa pilimá.

⁸ Wá dónlè í bò Dii kíiè,
aàpi mé musu ní zílèo kè.

125

Lua gbéṣ kua aafia

Gèa Yelusaleṽ lè.

¹ Dii náaikènao de lán Siṓna gbèsisí pò deea vío aò ku gòopiiwae.

² Lá gbèsisíṓ liaa Yelusaleṽzi,

màa Dii liaa a gbéṓzi

za gbā e gòopii.

³ Gbèvāio e wàò kible gbēmaao bùsuwa aao gèo,

ké gbēmaao su ɔda vāikèauo yáí.

⁴ Dii, maake gbēmaaoṅe,

gbé pò an nòse puao.

⁵ Gbé pò aa tɛ zé koleaiṓ sṓ,

Dii a ní waa ní vāikènaoɛ.

Lua Isailiṓ gba aafia!

126

Isailiṓ sua ní pá ziu

Gèa Yelusaleṽ lè.

¹ Ké Dii wá bò zòbleu à sùwanṓ Siṓna,

à kèwèè lán nanawae.

² Wa ví ní yáo, wá guladò,

ṓ buiṓ òkòè, Dii yāzòkèné.

³ Sianaè, Dii yāzòkèwèè,

ṓ wáè pònake.

⁴ Dii, suwanṓ wá pá ziu,

lá ní su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pò pòtò ní wé'io,

a kèkè ní gulaoè.

⁶ Gbé pò bò be ní ɔòlò pòbui kūa,

a ea su ní gulao ése bàaa sea.

127

Luakpama yádaa

Gèa Yelusaleṽ lè pò Salomṓ dà.

¹ Mé i ke Dii mé lé kpedòo,

kpedònao lé zí pā kèè.

Mé i ke Dii mé lé wéle dṓao,

gudṓanao lé itèke pāè.

² Fèlèa káaukaau, wúlèa wèèdo,

zíkεα ní leeleo blε yáíá páε,
asa Dii mé ì a yenzideo gba íampaa.

³ Nεgōεnaoá Dii gbaε,
né pííá àà kpámaε.

⁴ Lá ka ìo ka gōsa gbāa ou,
māa èwaasogoo nεgōεnao dε.

⁵ Báaadεn gbé pó àà gbála pàò ù.
Tó àà ibεεo àà lè gāaε,
wí a àà kūo.

128

Maa pó Dii vīakεna ì e

Gεa Yelusaleū lε.

¹ Báaadεn gbé pó Dii vīa vī
a àà yáoo kūa ù.

² Nyō n zíkεa baa blε,
nýō èfāai e, níoo aafia.

³ N no ao dε lí nε'ina ù n ua,
n nεgōεnao aao liaa n keenai
lán kuli keleoowa.

⁴ Māa gbé pó Dii vīa vī ao báaa vī.

⁵ Kua Siōna Dii a báaadangu,
nýō Yelusaleū nama e e n wēni léu,
⁶ nýō n tōūnao e.

Dii Isailio gba aafia!

129

Isailio savāi'oa ní ibεεone

Gεa Yelusaleū lε.

¹ Za wá èwaasogoo

wà ibεlesèwanoo maamaaε.*

Isailio o:

² Za wá èwaasogoo

wà ibεlesèwanoo maamaaε,

kási wi fō wá wá fúo.†

³ Wá wá gbé wá kpεnanguo bī
wèlelewelele lán sàdoowa.

⁴ Dii maa,

à gbēvāipio ba zōwá.

⁵ Gbé pó za Siōnaguoo kpεkpa ní wíoe.

⁶ Aao dε lán sē pó bōle kpé musu
à giigàga, i e gbàowaε.

⁷ A sèkēna okū pao,

a ka bàaa ù wá ye wá da ní gāuo.

⁸ Gbé pó lé gēo mε Dii báaadanguo
ge wa báaadàngu ní Dii tóoo.

* 129:1 B3a 1.11 † 129:2 2Kln 4.8-9

130*Wédɔa Diizi*

Gea Yelusaleũ le.

¹ Ké í ma kúa ma nɔɛ
ma lezù Diizi ma mè,

² Dii, ma yāma,
swákpa ma wēna wiii.

³ Tó n wá duuna yādà,

Dii, déme a bɔi?*

⁴ Mmɛ ní duunakɛama zé ví,
Ayāmato wɔb n vía ví.†

⁵ Ma wé ɔb dɔ Diizi,
mále aà dá, má sáa aà yái.

⁶ Lá gudɔanaɔ wé ɔb dɔ gudɔai,
ma wé ɔb dɔ Diizi deńla,
ao, a de gudɔanaɔ wédɔa gudɔaia.

⁷ Isailiɔ, àɔ wédɔ Diizi,
asa a gbɛke ví à kè zài,
gbɛsuabaa gbāa pɛɛwà maamaae.‡

⁸ Aàpi mé a Isailiɔ suaba
an duuna yá musu pii.§

131*Sɔkpalea Diizi*

Gea Yelusaleũ le pɔ Davidi dà.

¹ Dii, íandāa ku ma sɔuo,
mili wé kúaa gbéwao,
mili laaidɔ yá pɔ demala
ge yá pɔ zí'ũ mɛɛwao.

² Aawo! Ma a nòse dè,
ma a sɔ dàdoũ,
lán né kɛa pɔ kú ní a daowa,
ma nòse de lán né kɛa pówae.*

³ Isailiɔ, àɔ wédɔ Diizi
za gbā e gɔɔpii.

132*Davidi buiɔ zɔ́lea báawa Siɔna*

Gea Yelusaleũ le.

¹ Dii, n̄su to Davidi yá sāngu
ní taasi pɔ a kèo pii.

² A lekè Yakɔbu Lua gbāadewa,
à legbè Diie à mè,

³ á tá kpéuo,
á wúle a liiwao,

⁴ á we i a wébaa gbiakũo,

* **130:3** Mal 3.2, Zia 6.17 † **130:4** 1Kia 8.39-40 ‡ **130:7** Lom 3.24 § **130:8** Mat 1.21, Tit

2.14 * **131:2** Mat 18.3

á tó i na a wéuo,
 5 e à ge uakpaò Diie,
 i kpedò Yakòbu Lua gbãadepie.*

6 Wá mà a ku Eflata bùsuu,
 wá è Kiliyaaliúdeò bua.

7 Wà gé aà kúkíi,
 wà kúle aà gbadibò ae.

8 Dii, fεε su n pilakíi,
 mpi ní n kpagolo ikodeo.†

9 N gbàgbanaò gbèsuabaa da ula ù,
 n yámanaò gula iò dò.

10 Nsu mikpedò kía pò ní kpàeo
 n zòblena Davidi yáí.

11 Dii legbè Davidie,
 a náai ví, a lé lileo, à mè:
 Má n buí zòle n kpalabaawa.‡

12 Tó n buiò ma bàakuaínò yādà,
 mé aa yá pò má dànέò kūa,
 an buiò aao zòle n kpalabaawa gòppiie.

13 Asa Dii Siòna sè,
 a ye àò de a zòlekíi ù à mè:

14 Guε bee máò kuu gòppii,
 la máò zòleau, asa à ma pò gbàe.

15 Má báaadau, mí kùsúa diè,
 má blε kpa a wēnadeòwa aa ká.

16 Má gbèsuabaa da sa'onaoñe ula ù,
 ma yámanaò letē iò dò ní pònao.

17 We má Davidi bui kía gbãade bòu,§
 we kía pò má kpà filia aò dòu.*

18 Má wida aà ibεεòwa,
 aà kíafua iò pipi aà musu.

133

Kua ní ledouo

Gea Yelusaleù le pò Davidi dà.

1 Gwa lá a maa mé a na
 tó kògbéò ku gudoù ní ledouò.

2 A de lán sakēnisi pò wa kà Aalona miwawaε.*
 A bàalè pìla aà lekānawa
 e à gè pìla aà ula léwa.

3 A de lán Eεmò fii mé lé kpá Siòna gbèsisíòwawa.
 Wekíi Dii báaadangu díleu wēni láasai ù.

* 132:5 1Kia 8.17, Zin 7.46 † 132:8 Nao 10.35-36 ‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zin 2.30 § 132:17 Luk 1.69 * 132:17 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Bsa 29.7

134

Dii s̄sia a ua gwá

Gea Yelusaleũ le.

¹ A Dii z̄ikenao,

à Dii sáaukpa ápii,

á gbé p̄ó ále z̄ike Dii ua gwá.

² A á ɔ se musu Dii kúki oi,

í aà sáaukpa.

³ Kua Siɔna Dii báaadaágu,

aàpi mé musu ní z̄íleo kè.

135

Dii táasilea

¹ Aleluya!

A Dii t̄ɔb̄o!

A Dii táasile aà z̄ikenao!

² A gbé p̄ó i z̄ike wá Lua uaɔ,

á gbé p̄ó iɔ sí Dii kpé kpeleɔ,

³ à Dii t̄ɔb̄o, asa a maaɔ,

à lémaɔwà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakɔbu buiɔ sè a p̄ó ũ,

à Isailiɔ d̄ile a gbé yenzideɔ ũ.

⁵ Má d̄s̄ ké Dii z̄ɔɔ,

wá Lua mé de diiɔla pii.

⁶ Dii i yá p̄ó kàagu ke musu ní z̄íleo,

isia guu ní t̄ɔle n̄ɔnauo.

⁷ Ŋme i to lou sisi t̄ɔle léwa,

ĩ to lou ma ní píleao,

ĩ b̄o ní z̄aaʼlanao a láasiu.

⁸ A Egipiɔ yoaa dède*

ní p̄ɔtuo né séiaɔ pii.

⁹ A seelaɔ ní dabudabuɔ kè Egipi,†

à Falaɔ ní a gbéɔ fù pii.

¹⁰ A buiɔ m̄ide dasi,

à k̄ia gb̄aaɔdeɔ dède.

¹¹ Am̄leɔ kí Siɔ ní Basana kí Oguo‡

ní Kanaa bùsu k̄iaɔ pii.

¹² A gbadà ní ní bùsuo,

a kp̄a a gbé Isailiɔwa.

¹³ Dii, n t̄ó gaa v̄io,

Dii, n yá aɔ d̄o gbéɔgu ḡɔɔpiiɛ.

¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéɔne,

i a z̄òblenapiɔ w̄enagwa.

¹⁵ Buip̄aleɔ ní diiɔ pí ní ánusuo ní vuaoe,

* 135:8 B̄oa 12.29 † 135:9 B̄oa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35

gbēnazina oḡbeoḡe.Š

¹⁶ Aa lé ví, aali yá'oo,
aa wé ví, aali gu'e sōo.

¹⁷ Aa swá ví, aali yāmao,
an lé íana vío.

¹⁸ An pinao ḡōḡwae
ní gbé pó lé ní náaikēo pii.

¹⁹ Isailio, à Dii sáaukpa!
Aalona buio, à Dii sáaukpa!

²⁰ Levii buio, à Dii sáaukpa!
Dii víakēnao, à Dii sáaukpa!

²¹ Wà Dii sáaukpa Siona,
à bekpà Yelusaleũ.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

¹ A Dii sáaukpa, asa a maae,
aà gbēke láaa vío.

² A luao Lua sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

³ A diio Dii sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

⁴ Ŋme ì dabudabu zōo ke ado,
aà gbēke láaa vío.

⁵ Ŋme musu kè ní a ōnoo,
aà gbēke láaa vío.

⁶ Ŋme tōle pòo ía,*
aà gbēke láaa vío.

⁷ Ŋme gupuakūna zōo kè,
aà gbēke láaa vío.

⁸ A íatē kè à kible fāane,
aà gbēke láaa vío.

⁹ Mōvua ní saanao ì kible gwá,†
aà gbēke láaa vío.

¹⁰ Ŋme Egipio negōe séiao dède,
aà gbēke láaa vío,

¹¹ A Isailio bōle ní guu,‡
aà gbēke láaa vío.

¹² A a gāsì pòo ní a iko gbāao,
aà gbēke láaa vío.

¹³ A Isia Tēa zōe pla,
aà gbēke láaa vío.

¹⁴ A tò Isailio ḡè ípi zānguo,
aà gbēke láaa vío.

- 15 A tò ípi dà Falaṣṣo ní a zigṣola, §
 àà gbēke láaa v̄io.
 16 Ǿme d̄baa a gbéṣone guwaiwaiu,
 àà gbēke láaa v̄io.
 17 Ǿme kía z̄ṣṣo tòl̄z̄ṣṣo,
 àà gbēke láaa v̄io.
 18 A kía gawideṣo d̄ede,
 àà gbēke láaa v̄io.
 19 Amoleṣo kí Siṣ,
 àà gbēke láaa v̄io.
 20 N Basana kí Oguo,*
 àà gbēke láaa v̄io.
 21 A gbadà ní ní b̄usuo,
 àà gbēke láaa v̄io.
 22 A kpà a z̄ḃblena Isailiṣwa,
 àà gbēke láaa v̄io.
 23 Ibeṣo ɔnaaleawá i s̄aaḡguo,
 àà gbēke láaa v̄io.
 24 A wá bóle wá ibeṣipio guu,
 àà gbēke láaa v̄io.
 25 Ǿme í ble kpa p̄ópiiwa,
 àà gbēke láaa v̄io.
 26 A Lua Musude s̄aukpa,
 àà gbēke láaa v̄io.

137

Z̄l̄z̄ṣṣo ṣ̄l̄ba

- 1 Z̄ṣ̄lea Babeli b̄usu swaṣo sae*
 Siṣna yá d̄òwágu, ṣ̄ wa ṣ̄l̄b̄.
 2 Wa wá m̄ṣ̄ṣṣo tò looa swagbalaliṣwa we.
 3 Gbé p̄s̄ aa wá k̄ūaṣo le gbèawá,
 wá wetānaṣo mè wá ní p̄na yá,
 wá Siṣna lee síné.
 4 Kpelewa wá Dii leṣo si
 kua buip̄aleṣo b̄usu guui?
 5 Tó Yelusaleṣ̄u yá s̄amagu,
 to ma ɔplaa imi.
 6 Tó Yelusaleṣ̄u yá lí d̄omaguo,
 mé mi àà dilé ma p̄nakεṣo mide ūo,
 to ma léna naale.
 7 Dii, tó yá p̄s̄ Eḃṣ̄ṣo k̄e Yelusaleṣ̄u wáḡṣṣo d̄ongu aa mè:
 A wíwi, à wíwi, à daal̄ míṣ̄m̄io.
 8 P̄s̄kaaleaṣ̄á Babeli b̄usudeṣo!
 Báaaden gbé p̄s̄ a yá p̄s̄ á k̄èw̄ē flaboé ū.†
 9 Báaaden gbé p̄s̄ a á néṣo k̄ík̄ū
 à ní wíwi gb̄esiwa ū.‡

§ 136:15 Bṣa 14.21-29 * 136:20 Nao 21.21-35 * 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16

138

Dii sáaukpa aà gbêke yáí

Davidi le.

¹ Má n sáaukpa ní nòsemendoo,
má n táasile gbáadeo ae.

² Má kúle n kpé pò a kua adoa ae,*
má n tóbò n gbêke ní n náaio yáí,
asa nímme ní tò n tó ní n yáò zòò de pópíia.

³ Gòò pò ma lezùnzì, ní wèa,
n ma gba wòò ní gbāao.

⁴ Tó dúnia kíao yá pò ní ò mà,
aa n sáaukpa ní píi, Dii.

⁵ Aa lesi Dii kekeáo yá musu,
asa Dii gawi zòòe.

⁶ Baa ní Dii kuamusukεo,
ì gbé késáanao wegwa,†
ì wεví gbé pò aale e wà kàola.‡

⁷ Baa tó má yooyea, ni ma bò,
ni ma ibεεo pòkūma kpále,
ni ma suaba ní n gàsa gbāao.

⁸ Dii a ma yá píi lekpaáímmεe,§
Dii, n gbêke láaa vío.
Nsu zì pò n okpàwà too.

139

Dii yápii dša

Davidi le.

¹ Dii, n ma táasikà ní dò,

² ní ma zòlea ní ma feleao dš.

N n zākeo ní yá pò mále yáò kūa.

³ Ni ma táa'oa ní ma wúleao gwa,
ma kekeá píi dókènnò.

⁴ E yá àò gé bòi ma léu,

Dii, ní dš sáasā.

⁵ N liaamazi kpe ní aeo,

n ò kumala.

⁶ Dša bee demεε dabuyá ũε,
a demala, ma ònò i kawào.

⁷ Má má géu mà pili n Nisínawai?

Má má bàale tau, níyòò ku weo ní?

⁸ Tó ma fele gé musu, ní kú we!

Tó ma tòò sò miao, ní ké!

⁹ Tó ma fele ge íatébilekíi gukpe,

tó ma ge zòle ísia baale be' ae,

¹⁰ baa wekíi má naa n òzìe,

* 138:2 1Kia 8.29 † 138:6 Luk 1.48 ‡ 138:6 Zaa 4.6 § 138:8 Flp 1.6

ńyṽṽ ma kũa n ɔplaaue.
 11 Tó ma mē gusia kumala,
 ge gupua pó má kúu li gwá ũ,
 12 gu líṽ sianεo,*
 gwá ɔ puanε lán fāanεwae,
 asa gupua ní gusiao doṽ neε.

13 Mmε n ma sṽ pēmεε,
 n ma ikàsa ma da nṽseu.
 14 Ma n sáaukè, n yākea ì dia,
 ma kea de dabuyā ũ, à bṽ ma saε,
 a yá ma kũa gbāa.
 15 Gṽṽ pó ma daale neasakpe guu,
 ma wáε ulεanεo.
 Ké ma mε lé i asii guu we,
 16 n wesimale nṽ'itēna ũ.
 Lá n ma gṽṽ díle pii,
 a lé kú n taalau
 zadṽ a kee i daaleo.

17 Lua, n làasoo gbiamεε maamaaε,
 a naoa zṽṽ fá!
 18 Tó má ye nao, an dasi de ũfāaa.
 Tó ma vu, miṽ kunnṽε e tia.

19 Lua, bṽ níle dá ní gbēvāibi?
 A gomala gbēdenaṽ!
 20 N ibεεṽ ì n yá'o ní nṽsevāioε,
 n tṽ gbia ní léuo.
 21 Dii, má za n zangudeṽguo lé?
 Má ye gbé pó fεlennṽṽ glyāio.
 22 Má zańgu vāivāi,
 ma ní díle ma ibεεṽ ũε.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma nṽse dṽ,
 ma tàasika, níṽ ma asiṽṽ kũa.
 24 Gwa tó má dṽε'ii vī,
 ní dṽaamεε n zé gasai guu.

140

Wabikea gbēvāiṽ yá musu

1 Davidi le.
 2 Dii, ma si gbēvāiṽwa,
 ma dṽa gbé pāsipiṽ yái.
 3 Aaí yāvāi wāaiṽa ní sṽ guu,
 sṽle lé ṽ aaṽ wé gṽṽpii.
 4 Aaí ní lé keke lán mlēwa,
 an legbe'ia sṽgbala sewεε.*
 5 Dii, nṽsu to gbēvāiṽ ɔkáao,
 ma si gbé pāsipiṽwa,

* 139:12 Dan 2.22 * 140:4 Lom 3.13

aa1 ɔzɔamazi lekpaaf1.

⁶ Waladepio eyòmee,
aa filifilimbakpàmee,
aa baikpàmee zéu.

⁷ Má ò Diiε: Ma Luan n ũ,
swákpa ma wēna wiii, Dii.

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbāa,
ni ɔkumala z1 guu.

⁹ Nsu to gbēvāio pɔeā zεkeo,
Dii, nsu to an lekpaaf1 kōseo.

¹⁰ To gbé pɔ liaamaziɔ mide,
to vāi pɔ aale o wí ní musu.

¹¹ To teyɔ wāa élemá,
to aa si ε pɔ aa fɔ bɔuo guu.

¹² Nsu to yásiade zεk1i e dúniauo,
to vāi aɔ gbé pás1 we zεsaie.

¹³ Má dɔ Dii 1 yānakpa wēnadeɔwa,
1 yākeke taasideɔne a zéwa.

¹⁴ Gbēmaaɔ mé aa n tɔbɔ,
nòsepuadeɔ mé aaɔ ku n k1i.

141

Suabaa wabikea

Davidi 1ε.

¹ Dii, mále wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lezùnz1, swákpa ma yá1.

² Ma wabikea a kama
lán tulaleti súlewa,*
ma ɔ dɔa musu 1ɔ dene sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna dɔ́ameε.

To mà a lé fɔ́.

⁴ Nsu to ma nòse ta yāvāiwa
mà gɔ dàade ũ ní vāikenao,
mà ɔdaaar1no ní blenablea guuo.

⁵ Tó gbēmaa ma gbē, gbēkekeae!
Tó à ma swāgàga, má g1io,
à n1sikà ma miwa.
M1o wabike ké gbēvāio yākeao su zεkeo.

⁶ Tó wà ní gbēzɔɔ kwè yātēu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá w1 yāa paa a fénao fāaa,
māa an wá aɔ kále ní mia'ele.

⁸ Dii Lua, míme ma wé péma,
ma nanziε, nsu ma kpámáo.

* 141:2 Zia 5.8, 8.3

9 Ma suaba ní mṽ pṽ aa kpàmeeo,
to mà zā bai pṽ vāikenao kpàmeei.
10 To gbēvāipiṽ si rízia bai guu,
mapi sṽ mí doi aafia.

142

Wabikea gbè'eu

1 Davidi wabikea gṽṽ pṽ a ku gbè'eu.*
2 Mále ṽ gbāa dṽ Diiε,
mále wēna wii lε Diiwa.
3 Mále a yá'ṽma bṽlèè,
mále a taasikea siuè.
4 Tó ma wēni gṽ lεε,
níme niṽ ma kua dṽ.
Wà baikpàmee ma taa'ozeu.
5 Wése ñ ma ṽplaa gwa,
gbēe lé ma yádao.
Ulekíi láaa,
gbēe lé ma aafia gbεao.
6 Dii, mále wiilema ma mè:
Mme ní ma ulekíi ũ,
níme ní ma baa ũ dúniaε beeu.
7 Swádo ma wiileai,
asa ma gṽ mugeennṽε.
Ma si ma gbéseleṽnaṽwa,
asa an gbāa demalaε.
8 Ma bṽ yooyeaε beeu,
ké mà n tṽbṽ,
gbēmaao i káamazi,
ké n maakèmee yái.

143

Kua ibeeṽ ṽzi wabikea

Davidi lε.
1 Dii, ma wabikea sí,
swádo ma wēna wiíi.
Wea n náai ní n maaṽ yái.
2 Nsu yákpaleke ní mapi n zṽblenaoo,
asa gbēe kune táaesaio.
3 Ma ibee ma gbesele à ṽzṽa,
a tò má kú gusiau
lán gbé pṽ gá à gègēwa.
4 ṽ ma wēni gṽ lεε,
ma pṽ yá dúuduu.
5 Gia dṽmagu,
mále láasooke n zíkεaṽwa,
mále n yákeao wáaipa.
6 Ma ṽ dṽnzi,

* 142:1 1Sam 22.1

mále n m̀òse nide lán guggiwa.

⁷Wea kpakpa Dii, ma ỳeεε l̀aa.

Nsu b̀o ma kpe mà g̀o

l̀án gbé p̀o si bedaυo_wao.

⁸N n gbēke ɔ̀bmeε k̀o,

asa n̄me má n náai ví.

Ma da zé p̀o de mà s̄ewa,

asa n̄me ma azia kp̄ama.

⁹Ma si ma ibeεo_wa, Dii,

n̄me ma nanzi.

¹⁰Mme ní ma Lua ũ,

n̄ n p̀eákea dameε.

N Nisina maa d̀oamεε gusalalau.

¹¹Ma lé ní l̀ao n t̀o ỳái, Dii,

ma b̀o taasi guu n maa ỳái.

¹²Ma ibeεo mide n gbēke ỳái,

ma ẁeεo dede píi,

asa n z̀oblēnan ma ũ.

144

Wabikea misia yá musu

Davidi le.

¹Má Dii ma gbesi sáaukpa,

í z̀ikaa ɔ̀ na dameε,

í to ma ɔ̀ ào kai ví z̀i guu.

²Ɔme ma ulek̄i ũ, í gbēkεkεmεε,

ɔme ma zegik̄i ũ, í ma suaba.

Ɔme ma s̀engbao p̀o mi mikpai ũ,

í to buio mikpaa.

³Dii, b̀on gbēnazina ũ an ỳá ɔ̀ d̀ongui?

B̀on ní ũ, ní laaido_mái?*

⁴Gbēnazina de lán k̀asafiwaε,

aà ẁeni í g̀εzeá lán uenawaε.

⁵Dii, n̄ n be siile n̄ pila,

ɔk̄a gb̀es̄is̄iɔ_wa aa s̀uleεb̀o.

⁶To lou pílep̄ile n̄ gbé́o fáaa,

ka fángu, gili i ḡéngu.

⁷Ɔb̀o za musu n̄ ma k̄í.

Ma b̀o í z̀o guu,

ma si bui z̀ilo_wa.

⁸Ỳa pá oa mé ní lé pá,

aaí ɔ̀lele ní lé pá gbēao.

⁹Lua, má l̀e dafu síne,

má n táasile ní k̄úu bakwio.

¹⁰Ni to k̄iaɔ zible,

ni n z̀oblēna Davidi b̀o f̄en'ɔ̀o léz̄i.

* **144:3** Souto 8.4, Ebe 2.6

11 Ma kũ ñ ma bɔ bui z̄lloṓ guu,
yāpā oa mé ní lé pà,
aai ɔlele ní lé pā gb̄eao.

12 Wá neḡṣeṓ péle ní èwaasokeu lán lí peawa,
wá nenṓeṓ aao de lán kibe gb̄epele kefenawa.

13 Wá d̄ṓ pa, aao p̄pii v̄i,
wá p̄tuṓ k̄ṣe lēe ḡaa s̄ṓ,
aa ka ḡaas̄ṓ lēe kwi wá kp̄sau.

14 Wá zuṓ aso z̄ṓ sése.
B̄igbooa aṓ kuo, lala'oa aṓ kuo,
b̄ubuapea aṓ ku ḡaae lo.

15 Báaadeṓn gb̄é p̄ an kua de m̄aaṓ ũ.
Báaadeṓn gb̄é p̄ Dii de ní Lua ũ ũ.

145

Dii táasile aà maakea yáí

Dii táasi p̄ Davidi le.

1 Má n táasile ma Lua, ma Kía,
m̄aṓ n t̄bo ḡoṓpiie.

2 Má n s̄aukpa lá gu lé d̄ṓ,
m̄aṓ n táasile láasaie.

3 Dii z̄ṓ, à kà wà aà táasile,
aà z̄ṓke lé v̄io.*

4 Kp̄aio n ȳakeaṓ s̄aukpa Wueṓne,
aa n ȳaz̄ṓkeṓ galike.

5 Aa n maa z̄ṓ gawide ȳa'o,
m̄á n ȳab̄onsaek̄eṓ w̄aipa.

6 Aa n dabudabukea gb̄aa ȳa'o,
m̄í n z̄ṓke dau siuné.

7 Aa n maakea z̄ṓ baokpa,
aai gulake n ȳaz̄edekeṓ ȳái.

8 Dii s̄uu v̄i ní s̄sobio,
aà p̄ lí pa kp̄aao, a gb̄eke v̄i z̄ṓ.

9 Dii ì maake gb̄épiie,
ì a p̄keṓ w̄enagwa pii.

10 Dii, n p̄keṓ n s̄aukpa pii,
n ȳamanaṓ n t̄bo.

11 Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gb̄aa ȳa'o.

12 Aa n ȳaz̄ṓkeṓ da gb̄eṓne
ní n kpala maa gawide ȳáo.

13 N kpalaá kpala láasaie,
níȳṓ de kía ũ w̄è piie.

Dii náai v̄i a ȳapii musu,
a s̄uu v̄i ní a p̄keṓ pii.

14 Dii ì gb̄é p̄ lé léleṓ kú,

* 145:3 Lom 11.33

ĩ gbé pò taasi tòmá fɛɛ.

¹⁵ Pópíi wé dɔnzi,

ni blɛ kpámá a gɔɔwa.

¹⁶ Ni ɔ pooné, pò mómá,

ni pò bée píi pɔeá bɔɔɛɛkɛè.

¹⁷ Dii kɛkɛá maa píi,

a gbɛkɛ ví a yápii kɛa guu.

¹⁸ Dii kái ní a sísiná píi,

gbé pò aai àà sísi ní síanao.†

¹⁹ I a viakɛnao pɔeá bɔɔɛɛkɛè,

ĩ ní wiilɛa ma, i ní suaba.

²⁰ Dii ĩ gbé pò yeaziɔ dśa píi,

āma a vāikɛnao míɔnzɔɛ.

²¹ Dii táasilɛa aɔ dɔ ma léuɛ.

Pópíi aao àà tɔbɔgɔ píi, asa a kua adoaɛ.

146

Dii laaidɔa wɛnadeɔwa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasilɛ,

² máɔ Dii táasilɛ e ma wɛni léuɛ,

máɔ lɛsi ma Luaɛ ma kua léuɛ.

³ Asu sɔkpɛɛ gbāadeɔziɔ,

gbɛsuabaa ku gbɛnazina kíio.

⁴ Tó an wea làa, aai ɛa gɛ tíuɛ,

zĩbeezi yá pò aale yá ĩ midɛ.

⁵ Báaaden gbé pò Yakɔbu Lua mé àà dɔnlɛde ũ ũ,

aà wé ɔ dɔ Dii a Luazi.

⁶ Ŋmɛ musu ní zĩlɛo kè,

ísia ní pò pò kú a guuɔ píi.*

⁷ I yānakpa gbé pò wale gbāamónéɔwa,

ĩ blɛ kpa nɔandɛnaɔwa.

Dii ĩ babɔ gbé pò yeelɛaɔwa,

⁸ Dii ĩ vīaɔ wé wɛnɛ,†

Dii ĩ gbé pò taasi tòmá fɛɛ,

Dii ɔ ye gbɛmaaɔzi.

⁹ Dii ĩ bòmɔɔ gwa,

ĩ ɔda gyaaɔ ní toneɔwa,

ō ĩ zé kaaũ gbɛvāiɔnɛ.

¹⁰ Dii ɔ kible gɔɔpiɛ.

Sinadeɔ, á Lua ɔ ku e á buiwaɛ.

Aleluya!

147

Pópíi kua Lua ɔzi

† 145:18 Zaa 4.24 * 146:6 Zln 4.24, 14.15 † 146:8 Mat 9.30, Zaa 9.7

1 Aleluya!

Lesia wá Luaε maa mé a na,
à kù wà àà táasilεε.

² Dii lé Yelusaleũ fele lo,
à Isaili zìzòò nàaa lé surínò.

³ I gbé pò an pò yàò nòse níniné,
ì nísidòò ní gu'íawwa.

⁴ I saanaò nao,
a ní baade dõ ní a tó.*

⁵ Wá Dii zòò, a iko ví maamaaε,
aà ònò lé vío.

⁶ Dii ì zìabusanaò gba gbāa,
ò ì tòò vāikenaòwa e zìle.

⁷ A lesi Diie ní aà sáaukpaaò,
à wá Lua táasile ní mòònao.

⁸ I to lou sisi,
ì tòòle gba lou,

ì to sē bòle s̀̀s̀s̀a.
⁹ I ble kpa nòbòòwa

ní gbagbaa néò, tó aale wiipe.

¹⁰ I ke s̀̀s̀ gbāaò mé ì kaaàguo,
ì ke g̀̀s̀sagbāake mé ì keèò.†

¹¹ Gbé pò aa aà vía víò mé ì kaaàgu,
gbé pò an wé dò aà gbèkeipio.

¹² Yelusaleũdeò, à Dii tòòò,
Siònadeò, à á Lua táasile.

¹³ Asa ì báaadaáguε,
ì á wéle bòle gbáaò gba gbāa.

¹⁴ I á gba aafia'e á bùsu lé léu,
ì pòbui maa kpáwá à ká.

¹⁵ I yá'o kpásā tòòle,
aà yá ì ká ní bao.

¹⁶ I nεεzi kwε púuu lán sākāwa,
ì to fii kpá lán túfuwa.

¹⁷ I loubge fáε lán gbèkòsòwa.

Déme a f̄ò ze a íanaii?

¹⁸ I yá'o kpásā, ò loubgepi ì yó,
ì íana gbaε, a ì ì bàale.

¹⁹ I to Yakòbu buio a yá dõ,
ì ikoyá pò á d̄̀ileò da Isailiòne.

²⁰ I bee ke buipāleòneò,
aa aà yādileò dõo.

Aleluya!

* **147:4** Isa 40.26 † **147:10** 1Sam 16.7

148

Dii pɔkeɔ aà táasilea

¹ Aleluya!

A Dii táasile aà beɔeɔ!

A aà táasile za musu!

² A aà táasile aà malaikaɔ pii!

A aà táasile aà ìwaɔ pii!

³ A aà táasile ìatɛ́ ní mɔvuao!

A aà táasile saan'inaɔ pii!

⁴ Báluma kpele pɔɔ

ní í pɔ́ kú luabepuanaaɔ,*

à aà táasile.

⁵ Aa Dii tɔbɔ,

asa òme yā'ò, ò aa kè.†

⁶ A ní pepe ní pépekli,

aaɔ ku we gɔɔpii,‡

à kɔɔ dànɛ́, aa fɔ́ víao.

⁷ Pɔ́ pɔ́ kú tɔɔeɔ, à Dii táasile,

ní kpò gbèɛɛɔ ní ísia í títiuɔ§

⁸ ní loupileao ní lousisiao

ní lou'io ní a gbɛɔ

ní zaa'iana pɔ́ ì misiile aà yáɛɔ

⁹ ní gbèsisio ní s̀s̀s̀inaɔ pii

ní lí ne'inaɔ ní seɔe líɔ pii

¹⁰ ní s̀eãnbɔɔ ní pɔtuɔɔ pii

ní pɔtaa'onkuawaɔ ní bāɔ

¹¹ ní dúnia kíaɔ ní buiɔ pii

ní kíaɔ ní bùsu gbāadeɔ pii

¹² ní èwaasoɔ ní wéndiaɔ pii

ní gbèzɔɔ ní néfɛnenaɔ.

¹³ A Dii tɔbɔ,

asa aà tó mé deŕla,

aà zɔɔke de musu ní ẓḷeɔ pɔa.

¹⁴ A kía gbāade kpà a gbéɔne

gbé pɔ́ Isailio ì aà táasile ũ,

aà yāmana pɔ́ káiaànɔpio.

Aleluya!

149

Dii yamanaɔ yákpalekea ní dúniao

¹ Aleluya!

A lè dafu sí Diiɛ aà yāmanaɔ!

A aà táasile balu guu!

² Isailio, à ví àò kèaa á Kena yá musu.

* 148:4 Daa 1.7 † 148:5 Daa 1.1, 3 ‡ 148:6 Daa 1.14 § 148:7 Daa 1.21

Sionade, à pɔnake ní á kíaó.

³ A òwā à àà tɔbɔ,

à àà táasile ní mɔɔnao ní gǎao.

⁴ Asa Dii gbéó yá í kaaàgue,
í zìabusanao kpela à ní suaba.

⁵ Dii yāmanaó kúkuake ní gawipiu,
an gula ao dɔ ní lii musu.

⁶ Lua táasilea ao dɔ ní léu,
fēnda lé pla ao naa ní ɔzì,

⁷ aa tɔsiò buiɔwa,
aai bùsu píi gbéó wetāò,

⁸ aai ní kíaó yeye ní mɔdaonaó,
aai galakpa ní kíabuìne,

⁹ aai sèrínɔ lá Lua yādànlawa.
Dii yāmanaó tɔbɔ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasilea

¹ Aleluya!

A Lua táasile àà kúki,
à àà táasile báluma zɔɔ guu.

² A àà táasile àà gɔsake yáí,
à àà táasile àà zɔɔ deńla yáí.

³ A àà táasile ní kuupeao,
à àà táasile ní mɔɔnao ní domao.*

⁴ A àà táasile ní gǎao ní òwāao,†
à àà táasile ní goeo ní kulɛo.

⁵ A àà táasile ní sésēnapaao,
à àà táasile ní sésēn'ɔ gbāao.

⁶ Pó bée píi, à Dii táasile!

Aleluya!

* **150:3** 2Sam 6.5 † **150:4** 2Sam 6.14